پښتنې قبيلې وپيژنئ

ډاکټر لطيف ياد

خېبر وېب پاڼه

www.khyber.org

د د پي کتاب برخې ړومبي وار د بېنوا وېب پاڼې (benawa.com) کښې ښکاره شوي د ي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرلیکو نښې

1 ابد الیان 9
2 ابراهیم خیل 13
3 اپرید ي (افرید ي) 14
4 اتمانخیل 16
5 اتمانزي 18
6 اټوال 18
7 احمد زي 19
8 اڅکزي 20
9 اد ریمزي (عبد الرحیمزي) 23
10 اد وزي 23
11 اد ین خیل 23
12 اسماعیل خیل 24
13 اسحٰق زي 24
14 اکاخیل 26
15 الیاس خیل 26
16 امر خیل 26
17 اوریا خیل 27
18 الکوزي 28
19 علي زئي 30
20 اند ړ 32
21 اورکزي 34
22 اورمړ 37
23 بابړ 39
24 بابي (بابیاني) 42
25 بړ یڅ 48
26 بنګښ 56

(c) ketabton.com: The Digital Library

27 بنوڅی 61
28 بټنۍ 66
29 بابکر خیل 71
30 بختیار 72
31 څمکنې 74
32 فر ملي 77
33 پړ به 80
34 پړ انګیان 81
35 پنې 82
36 پو پلزي 84
37 تر کا نې (تر کلا نې) 87
38 تره خیل 89
39 تر کی 92
40 ترین 95
41 تنې 98
42 توخي 101
43 توري 106
44 جبار خېل 108
45 جد ون 111
46 جلال زي 113
47 جلوانې 114
48 جمریانې 116
49 ځاځي 118
50 ځد ران 121
51 څولیزي 126
52 څینزي 127
53 حسین خېل 127
54 خښي، ښخي، خوخي، خابنې خېل، ښاخي خېل 128
55 خاکواني 130

(c) ketabton.com: The Digital Library

56 ختک 131
57 خد وزي 137
58 خد وزي و خرڅين 138
59 خروټي 138
60 خليل 145
61 خوږياني 147
62 خوند ي 150
63 خيسوري 151
64 خښکي 151
65 د اؤد زي 155
66 د اوي 157
67 د رمان 159
68 د رې کوټي 160
69 د له زاک 160
70 د ستو خېل 163
71 د وتاني 164
72 د وړ 166
73 د ولت خېل 169
74 د ولت زي 172
75 د ينار خېل 174
76 رتن زي 174
77 رځړ 175
78 زاخېل 175
79 زموخت، زمښت، زويمشت 177
80 زيرک، ځيرک 178
81 زږمماني 179
82 زږراني 180
83 سافي، ساپي 181
84 سالار زي 187

(c) ketabton.com: The Digital Library

85 سهاک 189
86 ستانکزي 190
87 ستانيزي 193
88 سبري 193
89 ستوريانې 194
90 سد وزي 196
91 سرکانې 198
92 سروانې يا شپروانې 199
93 سرپيال 202
94 سړبني 204
95 سلطان خېل (غلځي) 205
96 سلطان خېل (نيازي) 206
97 سليمان خېل 207
98 سنټيا 210
99 سنځر خېل 211
100 سوري 212
101 ساد ات يا سيد ان 219
102 شلماني 228
103 شملزي 232
104 شيتک 233
105 شيرانې 234
106 شينواري 237
107 طوطا خېل 243
108 علي خېل 244
109 عمر خېل 246
110 عيسى خېل 247
111 غلجي يا غلزي يا غرزي 251
112 غرغښت 254
113 غرشين 255

(c) ketabton.com: The Digital Library

114 غوريا خېل 257
115 كاسي 259
116 كاكازي 261
117 كاكړ 263
118 قلند ر خېل 271
119 قوال خېل 273
120 كړو خېل 274
121 كرلاڼي 277
122 كسايي 289
123 كوټي 289
124 كورم خېل 290
125 گاړي 290
126 گبري 290
127 گگيانې 291
128 گنډه پور 294
129 گوربز 300
130 لالي يا ليلي وزير 303
131 لوانې 304
132 لودي 306
133 لودين 308
134 ما كو 310
135 ماموند 310
136 محمد زي 313
137 متون 315
138 متي زي 316
139 موشياني 318
140 محسود 319
141 مروت 324
142 مشوانې 326

(c) ketabton.com: The Digital Library

143 **مقبل** 331
144 **ملا خیل** 331
145 **ملکزی** 332
146 **ملاګوري** 332
147 **مندنړ** 335
148 **مندوخیل** 337
149 **مندوزي** 340
150 **منګل** 340
151 **موسی خیل** 343
152 **مومند** 343
153 **مهمن زي (ممن زي- محمدزي)** 349

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرلیک

ګرانو اوښاغلو لوستونکو! پوهیږم چې د پښتني قبیلو د نومونو سره به زمور ډیر ګران هیواد وال اشنا وي، په تیره بیا پښتانه چې په ځانګړي توګه هر یو تن یې د پښتنو په بیلا بیلو قبیلو، خیلونو، ښاخونو و څانګو پورې اړه لري۔ البته د پښتنو په اړوند ډیر شمیر ختیځ پیژند ونکو اوپه تیره بیا انګریزي محققینو و څیړونکو ډیر پنډ پنډ کتابونه او ډیرې مقالې کښلي دي چې په هغو کې د پټان د کتاب د لیکوال سر اولف کیرو، د بلیو bellew د افغانستان توکمونه کتاب، د مونټ ستوارت الفنستن د کابل سلطنت بیان و په کلکته کې د بریتانیا د هغې ډکشنرۍ نومونه اخیستلای شو چې په ۱۹۱ـ میلاد ي کال کښې په انګریزي پوځي اډه کې چاپ شوې وه او The Dictionary of Pathan Tribes نومیږي۔ له بلې خوا په هند کې د انګریزي واکمنۍ د وخت یو شمیر مسلمانانو هم د پښتنو په باب غټ غټ کتابونه کښلي دي چې د ډپټي کمشنر محمد حیات خان حیات افغاني، د شیر محمد خان ګنډاپور تواریخ خورشید جهان و زرد ار خان ناغر صولت افغاني چې د پښتنې قبیلو په اړوند په زړه پوري معلومات پکې راټول شوي یاد ولای شو۔

همد اراز زمور د هیواد ګران افغانستان نامتو پوهانولکه اروابناد علامه عبد الحی حبیبي، اروابناد استاد احمد علي کهزاد، اروابناد علامه رشاد بابا، اروابناد استاد عبد الروف بینوا، اروابناد قیام الد ین خاد م، اروابناد استاد صدیق الله ریښتین، اروابناد حبیب الله تږی، استاد پوهاند کاکړ، ښاغلي استاد محمد ولي ځلمي، ښاغلي و قد رمن محقق قد رت الله حد اد، ښاغلي پوهاند عبد الرسول امین، اروابناد حکیم تنیوال او اروابناد د وست شینواري د پښتنو د نسب او توکم په باب د قد روړ خد متونه کړي د ي چې د ستاینې وړ د ي۔ پر د ې سر بیره په پښتونخوا کې د اروابناد قاضي عطاؤ الله خان، سید بهاد رشاه ظفر کاکا خیل او د سهیلي پښتونخوا د مشهور لیکوال پروفیسر ولې محمد خان سیال کاکړ نومونه یاد ولای شو چې د پښتنو پوره او بشپړه پیژند ګلوي یې راته کړې د ه۔

په ۱۳٦۷ لمریز کال کې چې ما د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو څیړنو په نړیوال مرکز کې د علمي غړي په توګه د نده ترسره کوله نو د د غه مرکز له خوا د پښتني قبیلو په نامه پروژه راکړل شوه چې ما د غه د رې کلنه پروژه په ۱۳۷ـ کال کې بشپړه او د چاپ له پاره برابره کړه چې نومورې کتاب د پښتني قبیلي په نامه په ۱۳۷ـ لمریز کال د کابل په پو هنې مطبعه کې د ٤ـ ټوکو په تیراژ چاپ شو، خو له بد ه مر غه د ۱۳۷۱ کال کې کله چې ټوپکمار د ځواک پر ګد ۍ کښیناستل نو مې ولید ل چې د کابل د د ه افغانانو په یوه د وکان کې د همد ې چاپ شوي کتاب نه د پوړیو کار اخیستل کېد ه، خد ایږو ډیر خواشینی شوم۔ په هماغه کال مې د رې نور کتابونه هم د حیات افغاني، خوشال ختک او د اود ي تاریخ په نامه په اریانا مطبعه کې چاپ شوي وو چې د د غو چاپ شوو کتابونو پته رانه ورکه شوه وروسته مې چې پته ولګوله نو ټوپکمارو د خپلو خوړو د پخولو له پاره د همد ې کتابونو د سوځولو نه ګټه اخیسته، خو د وی د د ې نه څه خبر وو چې هره کرښه یې د زړه په وینو لیکل شوې وه او په شپو شپو به د پرښنا د نشتوالی له کبله به تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سهاره د خاورو د تیلو څراغ و ډیوې ته ناست وم۔ په ۱۳۷۱ کال مې چې حالات ناسم ولید ل او کور مې چور، تالا او وران شو نو د هیواد ه مهاجر شوم او د اد ی د هغې مود پې تر اوسه لا هماغسي د خپل ګران هیواد ه لیرې پروت یـــم۔ خـــوله نیکه مرغه مې د غه ټول یاد شوي کتابونه د د انش د خپرینـد ویه ټولنې په مرسته له سره بیا چاپ کړل چې د لوې خـــد ای په مرسته مې یو څه روحي ارامتیا تر لاسه کړه۔

ګرانو وروڼو د پښتنو د غه قبیلې چې انشاء الله د بینوا د ویب پاڼې په راتلونکو پاڼو کې به یې ولولئ د الفبـــا په ترتیب به د رته وړاند ي شي د وې ګټې لري۔ له یوې خوا به د پښتنو د قبیلو له نومونو سره اشنا شو و له بلې خوا که چیرې ما د ځینو قبیلو د خیلونو، ښاخونو و څانګو د نومونو په برخه کې تیر وتنې کړي وي، نو زما نیمګړی کار به بشپړ کړئ چې د ا په خپل ذات کې د پښتنو د نسب د شجرو د بشپړولو په اړوند به ستاسو لوی خد مت وی۔

1 ابد الیان

ابدالیان چه په درانیانو سره هم شهرت لري د افغانستان په تاریخ کښې یو نامتو ټبر دې چه د نامه ربښنـــئ د ۴ میلادي شا او خوا کښې سپین پوستي آریایې قبیلې ته: چه اپتل Aptal یا هپتالي نومېږي، رسېږي۔ د دغې قـــبیلې پـــه باختر او تخارستان کښې یو غښتلی دولت جوړ کړ او د برتانوي د ایرتالمعارف Encyclopaedia Britannica پ ه استناد مؤرخانو ئې نوم ابدالوي هم راوړی دې۔[1] په تاریخونو کښې ئې نوم په بیلا بیلو بڼو هپتل، اؤدل، ابدل، یفتل، او ابدال ضبط دي۔

د ابد ال په هکله زیات افسانوي روایتونه هم شته چې د لته به یې راوړل بیځا یه نه وي۔روایتونه ولیـــي چـــې د اسلامي د ورې په تا ریخ کې لو مړنی سړی چې د (ابد ال=اود ل)په نامه یاد شوی د ی د پښتني قبیلو مشهور نیکه د ی چې د خپل نا متو کهو ل سره د سلیمان په غره کې او سید ه۔د ی د ترین زوی د شر خبون لمسی او د سړبن کړوسی د ی او د د ه نو م په پښتواد بیاتو او پخوانیو او زړو نسخو کې (اود ل) او د جمع منسوب په بڼه (اود لی=ابد الی) ضبط د ی چې د ٤٤۔ هجري یا ۱۔٤٨ میلاد ي کلو نو په شا او خوا کې یې پښتانه قبایل پر ځان راټول کړي وو او د د ه له تو کمه ملک سلیمان د عیسی زوی چې په زیرک سره مشهور و پښتني قبیلي د سلیمان له غره نه کند هارته بوتلې ا وهلتهـــیـــې مېشته کړې او د خپل ژ وند په پای کې یې خپل زوی ملک بارک پر مشرۍ و ټاکه او تر بارک وروسته د زیـــرک بـــل زوی ملک پوپل د خپل نفوذ ساحه د اوسني بلو چستان تر شال او ژوبه وغزوله او د ٦٥ کالو تر مشر تو ب وروسته د ۸۹ کلو نو په عمر ومړ۔

1 عبد الرؤف بېنوا، د افغانستان نو میالي، لو مړی ټوک، ۳۱۔ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسې فو لکلوري روايتو نه هم شته چې په پيل کې ابد ال بل نوم د ر لود، خو کله چې د خواجه احمد لبد ال چشتي حضور ته چې د خپل وخت مشهور پير او ستانه و ورغی او د هغه خد مت ته يې ملا وترله هغه ورته د لبد ال نوم او لقب ور کړ چې له هغې راهيسې په د غه نوم مشهور او اولاد ه يې د ابد اليانو په نامه ياد ېږي او پښتا نه په خپلې ورځنۍ محاوره کې ابد ال د اود ل په نامه هم ياد وي [2] خو د ا روايت ا فسانوي ار زښت لري۔

د اسې روايت هم شته هغه وخت چې د ابد ال د پلار تر ين د مړينې وخت را نيږد ې شو نو ويې غو ښتل چې د خپلود ريوزامنو يعنې ابد ال، سپين او تور له جملې نه يو تن پر خپل ځای د مشرۍ له پاره و ټاکي چې د تور او سپين د خپګان سره سره يې ابد ال د مشرۍ له پاره مناسب او وړ وباله۔ پښتانه د تاريخ په رڼاکې اثر ليکلي د ي چې ابد ال يا اود ل د ٤٢۔ هجري کلو نو په شا او خوا کې ژوند کاوه۔

ويل کيږي چې د ابد ال تر مړينې ور سته ر ځې د خپلې کورنۍ مشر شواو د ه د خپلو نورو زامنو د جملې نه خپل مشر زوی عيسی په خپل ځای وټاکه۔د عيسی د زامنو نه سليمان تر ټو لو پوه او هوښيارو نو ځکه د ی په ځيرک يا زيرک مشهور شو چې تر اوسه هم پښتانه هو ښيار سړي ته ځيرک وايی، که څه هم عيسی د ميرک په نامه مشر زوی د رلود، خو سليمان يې د هو ښيارۍ په وجه په خپل ځای وټاکه۔د زيرک په څلورو زامنو کې مشر بارک نوميد ه چې پلار يې د ی د کو رنۍ مشر ټا کلی و، خو تر څه مو د ې وروسته مشري د پوپل لا سته ورغله۔ لوی ابد الي احمد شاه بابا چې د پو پلزيو د سد وزو په څانګې پورې يې اړه د ر لود ه د ۱۷٤۷ ميلاد ي نه تر ۱۷۷۳ ميلاد ي پورې يې يوه لويه امپراتوري جوړه کړه چې به تا ريخ کې د د رانيانو د امپراتورۍ او يا د Durani Empire په نامه سره شهرت لري۔

د رانيان چې د پښتنو د سړبني پښتنو په ټولنيزې ډلې يا ګروپ اړه لري په د وو سترو ښاخونو يعنې ځيرک او پنج پای باند ې ويشل شوي د ي چې بارکزی، اچکزي، پو پلزي، الکوزي، محمد زي او سد وزي د زيرک څانګې د ي او نورزي، سهاکزي، اليزي، اد وزي او ماکو د پنج پای څا نګې د ي۔د ابد اليانو کو رنۍ د ۱۷٤۷ميلاد ي نه تر ۱۸۱۸ ميلاد ي پورې پر افغانستان واکمني کړې چې بيا حکومت بارکزيو او د هغو يوې څا نګې محمد زيو په لاس کې وه۔ [3]

1.1 د ود او د ستور

د د رانيو د هرې قبيلې په سرکې يومشر موجود د ی چې کله کله د د غې مشرۍ مو قف په يوې کو رنۍ کې موروثي پاتي کيږي خوکله کله په د غه برخه کې تغير هم را تلای شي۔ د د غې قبيلي د بنا خو نو خلک خپلو مشر انو

2 حيات افغاني، د ډپټي محمد حيات خان، پښتو ژباړه ۱٤۲امخ، د د انش د خپر ند ويه ټو لنې چاپ، پېښور، ۱۳۸٦ کال

3 پښتانه د تاريخ په رڼاکې، سيد بهاد رشاه ظفر کاکاخيل، ۱۹٦٥ د لاهور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته پوره او بشپړ د رناوی لري او اکثره لانجې د جر ګو او مر کو له لارې چې د ټو لو پښتنو یو منل شـــوی د ود د ی اواروي۔د وی اکثرا په جوماتونواوحجرو کې سره را ټو لیږي او د خپلو ستو نزو د اوارولو په اړوند تصمیمونه پکې نیسي۔د رانیان میلمه پال خلک د ي۔ بنا یسته ځیري، د نګ د نګ قد ونه، ګرد مخونه او پراخې ټنډې لري۔

د رانیان اکثرا په کند هار، هیلمند، ارزګان، فراه، هرات، باد غیس، فاریاب، بلخ، کند ز اود هیـــوادپـــه نـــورو مختلفو بر خو ا او هم په سهیلي پښتونخوا کې په کو یټه، شال، پشپن، لور لایي، زیارت، ژوب او نورو ډیروسیمو کې استوګنه لري۔د ایران په ختیځو بر خو کې هم ډیر شمیر د رانیان چې په پخوا وختو نو کې هلته لیږ د ید لي د ي میشته د ي۔

1.2 په ملتان کې میشته ابد الیان

هغه ابد الي پښتانه چې د کند هار له شا او خوا نه یې مها جر تو نه کړي او په ملتان کې مېشته شـــوي د ي په او سني وخت کې د ملتاني پټانو یا افغا نا نو په نامه یاد ېږي۔په د وی کې هم د نو رو افغانانو په ځیر زي او خیلو نه شته۔ په تا ریخ کې ملتان ته د ابد الیانو تګ پوره معلوم نه د ی، خو د ځینو شو اهد و له مخې د اسې اټکل کید ای شي چـــې د وی به ملتان ته د هند د مغولي واکمن عالمګیر اورنګ زیب او شا عالم د وا کمنیو په وختونوکې هلته تللي وي۔د اســـي روایت هم په لاس کې لرو چې په ملتان کې د ابد الیانو د ورتلو نه د مخه د ځمند د قبیلي خلک چې هغوی هـــم ســـړبني پښتانه د ي میشته وو او کله چې د غه پښتانه ابد الیان ملتان ته وکو چید ل نو هلته په رنګپور ګهریان واله کـــې مېشـــته شول چې ډیر شمیرو یې د سو د اګرې له لارې خپله ګوزاره تر سر ه کوله او د ابد الیانو هر بناخ چې پـــه ملتـــان کـــې مېشته وو هر یوه یې ځان ته بیل بیل مشران د ر لود ل۔کله چې د ابد الیانو شمېر په ملتان کې زیات شو نـــو د د وی او ځمند پښتنو تر مینځ د کر نیزو مسالو په سر شخړې رامینځ ته شوې او په پای کې د د وی تر مینځ خونـــړی جګـــړې وشوې چې په نتیجه کې د ځمند پر قبیلې بریالي او هغوی یې له هغې سیمې وشړل۔همد راز په د غو جګړو کې د ځمند قبیلې ډیر خلک ووژل شول۔کله چې د د غو پېښو خبر د ډیلي مغولي د ربار ته ورسید نو د ملتان نه یې د ابد الیانو د وتلو فر مان ورکړ۔هغه وخت چې ابد الیانو ته د د ې خبرې پته ولګید ه نو خپل د رې تنه استازي یې د ډیلي مغولـــي د ر بار ته واستول۔ مغولي د ربار ته د ابد الیانو د پلاوي په رسید و فر مان معطل شو، خو ابد الي مشران تر بـــل امـــره پورې بند یان شول۔

کله چې په د کن کې مر هټه او نورو د مغولي د ربار پر خلاف په بغاوت لاس پورې کړ، نو د ربار له د غو بند یا نو نه غو ښتنه وکړه چې که چیرې د د ې قبیلې خلک د د وی سره د مر هټه وو او نورو با غیانو پر خلاف ورســـره مر سته وکړینو د وی به د غه مشران له بنده خو شې کړي۔د غو مشرانو د خپلې قبیلې د جنګیالو سره د کن ته لاړل او ډېرې تو رې یې ووهلي۔مغولي واکمن پرته له د ې چې د وی د ملتان نه ونه شړل، بلکې ډېر خلعتونه، منصبونه او جا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګیرونه یې هم د وی ته ورکړل چې تر اوسه پورې ځینې په ملتان کې میشته او د ډېرو شتو او جا ید اد ونو څښتنان د ي-

د ملتان په ابد الي وا کمنانو کې نواب مظفر خان ډیر مشهور سړی تیر شوی د ی چې نو موړی د رنجیت سنګه له خوا چې د لا هور سکه واکمن و په ۱۸۷۵ بکر ما جیتي کا ل [4] کې ووژل شو۔سکهانو په ملتان کې ډېر پښتانه له تېغـــه تېر کړل او هغه پښتانه چې د سکهانو د قتل عام نه خو ند ي پاتې شوي وو نو د وی له ملتان نه ولیږد ید ل او د نـــواب محمد خان بهاد ر خیل سد وزي سېمو یعني منکیرا او بکهر ته لاړل او کله چې منکیرا هم د رنجیت سنګه د پو ځـــونـــو لاس ته ور غله نو هغوی په د ېره جاتو په تېره بیا په د ېره اسما عیل خان کې میشته شول۔

1.3 واکمانان

لاند ې د د رانیو و د د وئي بارکزي څانګې واکمنان نومونه ورکړ شوي د ي:

1. **د رانیو د کورنۍ نا متو واکمنان**

1. **لوی احمد شاه بابا ۱۷٤۷- ۱۷۷۳**

2. **تیمورشاه سد وزی ۱۷۷۳-۱۷۹۳**

3. **شاه زمان ۱۷۹۳-۱۸۱**

4. **شاه محمود ۱۸۱-۱۸٤**

5. **شاه شجاع ۱۸٤-۱۸۹**

6. **شاه محمود د وهم ځل لپاره ۱۸۹-۱۸۱۸**

2. **د رانیانو د بارکزیو د څانګې نا متو واکمنان**

1. **امیر د وست محمد خان ۱۸۳٤-۱۸۳۹**

---

4 بکرماجیتي سنه چې د هند په نېمه وچه کې بکر مي هم ورته وایي تر عیسوي سنې اوه پنځوس کا له مشره د ه

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. امیر شیر علیخان ۱۸۶۳ -۱۸۶۶

3. محمد افضل خان ۱۸۶۶- ۱۸۶۷

4. محمد اعظم خان ۱۸۶۷

5. امیر محمد یعقوب خان ۱۸۷۹

6. امیر عبد الر حمن خان (ضیا الملت والد ین) ۱۸۸ـ-۱۹ـ۱

7. امیر حبیب الله خان (سراج الملت والد ین)۱۹ـ۱-۱۹۱۹

8. امیر اما ن الله خان ۱۹۱۹-۱۹۲۹

9. محمد ناد ر شاه ۱۹۲۹- ۱۹۳۳

10. محمد ظا هر شاه (المتوکل علی الله) ۱۹۳۳- ۱۹۷۳

11. محمد د اود خان، د افغانستان د جموریت بنسټ ایښد ونکی ۱۹۷۳- ۱۹۷۸

12. حامد کرزی ۲ـ۱ نه تر اوسه پورې

2 ابراهیم خیل

زمور توکم پو هان(نسب پېژند ونکي) ابرا هیم خیل د غلجیو پښتنو د ټولنیز ګروپ او په هغې پورې اړوند ه قبیلې سلیمان خیلو پورې تړي.د ابراهیم خېلو قبیلې خلک د افغانستان په ډېرو ولا یتو نو او له هغې جملې نه د کابـــل ولایت د پغمان په ولسوالی، د مید ان او ورد ګو ولایت د مید ان ښار د ابراهیم خیلو په سېمه، د پکتیا ولایت د مرکـــز د ګرد یز ښار په سهیلي برخه، د لوګر ولایت په ببلا ببلو ولسوالیو، د لغمان ولایت د قر غیو په ولسوالی،او یو شمیر هم د افغانستان د بلخ، کند ز غزني، زابل او بکتیکا په ولایتونو کې میشته د ي.د لغمان ولایت د ابراهیم خېلو شمېر د ۱۳۶ـ کا د سر شمېرنې له مخې د ۲ـــتنو په شا اوخواکې ښو د ل شوی وو چې ښایې اوس به یې په شمېر کې ډیروالی راغلـــی وي.د د غې قبیلې یو شمېر د کرنې او ما لد اری په چا رو بوخت د ي او ځینې خلک یې د سود لګـــرۍ او رلکـــړې ور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې کا رونه ترسره کوي۔د د غې قبيلې يو شمير په د ولتي چارو بوخت د ي۔ ابراهيم خيل مېلمه پال پښـــتانه د ي، د د وی حجرې هر وخت د مېلمنو پر مخ پرانېستلې وي۔د وی د علم او ښوونې او روزنې سره ډېره مېنه لري.

3 اپريد ي (افريد ي)

اپريد ي د کر لانۍ پښتنو يوه ډېره نا متو، لرغونې او غښتلې قبېله د ه چې د عيسی مسيح عليـــه الســـلام‌تـــر زېږيد و ۵۔ کلونه وړاند ې يو نا ني مشهور مؤ رخ هروډوتس چې د پښتنو د ځلوروقبېلو کومه ياد ونه کړې د ه پـــه هغو کې د يوې قبېلې نوم اپي ريتي ياد شوی د ی چې توکم پو هان يې همد ا اوسني اپريد ي بولي چې د اپـــي ريـــتي کلمه د اپريد ي سره د فقه اللغت پر بنسټ هم مطا بقت مو ند لی شي۔(۱)

د پښتني شجره الا نسابو له مخې اپريد ی د برهان زوی د ککي لمسی او د کرلانۍ کړوسی د ی۔د اسې ويل کيږي چې په پيل کې د ا پريد ي نوم عثمان و چې د يوې پيښې او واقعې په سبب په اپرېد ي مشهور شو۔

اپريد ي په خيبر د رې، کوهاټ او تيراه کې مېشته د ي۔ د د وی ختېزه پوله د ختکو سره نښتې د ه۔ سهيل تـــه يې اورکزي او بنګښ او سپين غر، لويد يز ته يې شينواري او شمال ته يې د مومند و سېمه پر ته د ه۔ په عمومي توګه د اپرېد يو سېمه په ځلورو جغرافيايې برخو ويشلې شوې د ه چې د خيبر د ره، د بازار د ره، د اخور د ره او د پښور او د خيبر د غرونو د لړۍ ترمينځ مید ان نه عبارت د ي۔ اپريد ي په يوه غرنۍ سېمه کې ژوند کوي چـــې‌پـــه د وو اد اري واحد ونو کې تنظيمه شوې د ه يعنې د خيبر ايجنســـي چـــې لکـــشريت‌يـــې پښـــتانه د ي او د ۱۹۶۱ ميلاد ي‌کـــال د سرشمېرنې له مخې د د وی شمېر (۲۷۵۳۱۲) تنه ښود ل شوی د ی بله د کو هاټ ضلعه چې هلته اد م خيل اپريد ي مېشته د ي او د د وی تخميني شمېرد ٦۔۔۔ تنو په شا او خوا کې ښود ل شوی د ی۔ د اد م خيلو پورې بله اړوند ه ځانګه حســـن خيل د ي چې د وی د پښور په شا او خوا سېمو کې او سيږي چې د ۱۹۶۱ ميلاد ي کال د سرشمېرنې له مخې يې شمېر د ۲٤۔۔ تنو په شاو خوا کې ښود ل شوی د ی۔

اپريد ي ډېر زړور او تو ريالي خلک د ي۔د وی هر وخت د ښکيلاکګرو په وړاند ې پراخې مبارزې کړي د ي۔ د لوی سکند ر نه راواخله، تر مغو لو او انګرېزانو پورې په تا ريخ کې د د وی د مبارزو او کا رنا مو يا د ونه شـــوې د ه۔اپريد ي غيرتي، ميلمه پال او په پښتني رواجونونو او د ود ونو ته پابند خلک د ي۔د د وی تر مينـــځ د وه‌قـــبيلوي فراکسيو نونه (ګوند ونه)موجود د ي چې د سمل اوګاړي په نامه ياد برې۔

په اوسني وخت کې د اپرېد و قبېله په اتو مشهورو ښا خو نو باند ې وېشلې شوې د ه چې هر ښاخ‌يـــې ډېـــرې ځانګې لري، چې د د غو ښا خونونومونه او د د وی د استو ګنې سېمې په لاند ې ډول د ي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. ملک د ین خیل:په مید ان، شلوبر، تند، چوره، کجوری، خیبرد ره اوشډلي کې استوګنه لري۔

2. قنبرخیل:په کا هو د ره، شلوبر، ناوه، برشلوبر، باړه اوکجوری کې مېشته د ي۔

3. کوکي خیل:په د وه توري، تورڅپری، راجګل، مخرنې، لاله چېنه او د جمرود نه تر علـي مسـجد ەپـورې او سیبرې۔

4. زخه خیل:په خیبرد ره، څبري کډو، بازار، الچه، کرمنه، پراګ، بنکو، شنه کمر، توره ویاله، بوکاړ، سنډه پل او شډلي کې استوګنه لري۔

5. سه پای:په باړه، ترخو کڅ، سنډه پل، لګړي او کجوری کې او سیبرې۔

6. کمرخیل:په ګړي، څاوخ، تخته کلي، غلام علي، بغري، وچ پال، چهل ګزي، میرود ره او کمـزوي‌کـې اسـتوګنه لري۔

7. اکاخیل:په باړه، ګلي خیل، وړان، کجوری او د اکا خیلو په میره کې اوسیبرې۔

8. اد م خیل:په اخورد ره او مید ان کې اوسیبرې۔

د اپرېد ود یوشمېر نو رو څانګو نو مو نه د اد ي:ګلي، زرغون خیل، محمد خیل، تورسپر، فېروز خیل، شېر خان خیل، کمال خیل، باسي خیل، میټاخان خیل، کټیا خیل، زونه خیل، شیخ مل خیل، عبد ل خیل، ونډ، لنډي خیل، برګټ خیل، د لد ارخیل، ظفري، عبد الرحمن خیل، احمد خیل، نیکي خیل، اورموزخیل، فتح خیل، بهرام ګور، بکهیا، بود یـا، کمل خیل، سلطان خیل، سکند رخیل، شان خیل، د ولت خیل، عمر خیل، مد ر خیل، میري خیل، ژراکي، شلو بار خیـل، زونه خیل، اد یلي خیل، احمد خیل، نصرالد ین، بابکریاونور۔۔۔

د لنډي کوتل، باړه، جمرود اواخورد رې سود اګرېز مرکزونه د اپرېد و په سېمه کې مو قعیت لري اود د پ له پاره چې په تنګود رو او غر نیو سېمو کې استوګنه لري، نو د وی د کر کېلې ځمکې لرې د ي، نو ځکه یې زېات شمېر خلک د کا بل او پېښور تر مینځ د سو د ا ګرۍ په چارو بو خت د ي۔

د پښتونخوا سر ببره یو شمېر اپرید ي د ا فغا نستان په جلال اباد، کابل ا وکند ز کې هم مېشته د ي۔په د پ سـر ببره زیات شمېر اپرید ي د هند و ستان په جنوب د کن، د هریا نا د ایالت په پاني پت، کشمیر، بیهاراود اترا پراد یش په قا یم جنګ کې مېشته د ي۔د هند وستان یو پخوانی جمهور رئیس ډاکټر ذاکر حسین هم د هند د اتر اپراد یش دقـایـم

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنګ اپريد ی پښتون و۔ همد اراز په هند وستان کې يو بل ستر شاعر قاسم عليخان اپر بډ ي د پښتو ژبې مشهور شا عر تير شوی د ی چې شعري د يوان يې مو جود د ی۔همد اراز د پښتونخوا د اپر يد يو لاند ينې کســان مشــهورتــاريخي کسان تير شوي د ي:نواب عظمت خان کوکي خيل شيرخان خيل او د هغه زوی عجب خان اپريد ي چې په کو هاټ کــې د انګر يزي ښکېلاکګرو پر خلاف يو ه مبارزه ځپره وه۔نو موږی د انګرېزانو له لاسه افغانستان ته هجرت وکــړ او بيــا وروسته په کند وز کې وفات او هورې ښخ شو، چې د د ه د د غوکارنامو په ويار په پښتونخوا کې يو پښتو فلم هم جوړ شوی د ی۔همد اراز په اپريد و کې بل مشهورتن خاطر اپربډ ی وچې د ٤۔۔۔بيتو په شاو خواکې شعرونه لــــري او د ۳۲ کلو نو په عمر يې له د ې فاني نړۍ نه سترګې پټې کړيد ي۔په او سني وخت کې د اپربډ يو مشهور شخصيتونه د اد ي:

1. سلمان حامد اپربډ ی
2. ډاکټر منور خان
3. مشهور قانونپوه او وکيل لطيف اپربډ ی
4. رحمت شاه اپريد ی
5. او د کرکټ مشهور لوبغاری شاهد اپربډ ی

4 اتمانخيل

اتمانخيل د پښتونخوا يوه مشهوره قبيله د ه چې د پښتنو په کر لانې ټولنيز ګروپ کې شامل د ي اود وی ته د د وی د پلار اتمان باباد نوم په وجه اتمانخيل وايي۔اتمانخيل په يوه وا حد ه سېمه کې استوګنه لري، خو په د رې اد اري وا حد ونو يعنې باجوړ ايجنسی، مو مند و ايجنسی۔اوملکنډ ايجنسی پورې اړه لري۔

اتمانخيل د ځوارلسمې عيسوي پېړۍ په پيل کې د يوسفزيو قبيلې په ګډون د ټاک او ګو مل د غرونو نه د کابل او ننګر هار له لارې پېښور ته لاړل او له هغه ځايه په د و ابه او اشنغر کې د يوسفزيويو سره يو ځای په غم او بنــاد ی کې شريک شول۔کله چې د د لازاکو، يوسفزيو او نورو قبيلو تر مينځ د لنګر کوټ په ميره يا ګړي کپوره کــې جګــړه پېښه شوه، نو په د غه وخت کې د غه قبيله سره له د ې چې د لازاک د د وی سره د قبيلوي خپلوی له کبله نــــرد ې و د يوسفزيو پر خوا ود ريد ل او په د ې تو ګه يې د لازاکو ته ماتې ورکړه، خو يوسفزيو د د وی سره کومــه بنــېګنه و نکړه۔وروسته اتمانخيل له هغه ځا يه تېراه ته ولېږد بد ل او کله يې چې له هغه ځايه هم لاسونه لنډ شول نو بيا د اړنــــګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

برنګ سېمې ته لاړل چې لا تر او سه هم په همد ې سېمې کې مېشته د ي۔

د اتمانخیلو سېمه په عمومي ډول غرنۍ د ه چې د لویو او کو چنیو د رو نه جوړه شوې د ه چې واړه(کوچني) سېند ونه یې د سوات په سېند کې چې په د غه سېمه کې د ابزو په سېند مشهور د ی توئېږي۔د د وی د سېمې شمال ته د باجوړ سېند بهېږي چې تر کلانې او اتمانخیل سره جلاکوي۔ د اتمانخیلو هغه سېمه چې په ملکنډ ایجنسۍ پورې اړه لري د سوات د سیند له خوا خړوبېږي۔

د باجوړ او مو مند و ایجنسۍ پورې اړوند اتمانخیل په عمو مي توګه د کرنې او مالد اری په چاروبـــوخت د ي چې د شمو زیو، علیزیو، ماند ل او اصېل ښا خونه یي په با جوړ ایجنسي او د میا، ملا او بوټ کور ښـــاخونه یـــې په مومند و ایجنسۍ پورې اړه لري۔

اتمانخیل د نورو پښتنو په څېر ډېر غیرتمن او تو ریالي خلک د ي او اولسي ترې، نرخـــونه او ځلـــیـــې د باجوړ خلکو ته ورته د ي۔اتمانخیل په عمومي تو ګه بزګران او ځینې یې په انفراد ي توګه په سو د اګرۍ بـــوخت د ي۔ همد اراز د اتمانخیلو لاسي صنایع په د غه سېمه کې ډېر شهرت لري۔لکه چې د مخه وویل شول اتمانخیل په یو ه غرنـــۍ سېمه کې ژوند کوي چې غرونه یې په ځنګلونو پټ د ي۔د د وی د مشهورو غر ونو نه یو هم د کیمـــور غـــرد ی چـــې مرکزي برخه یې د اصیلو، علیزو او ماند لو د سیمو تر منځ پرته د ه۔د د وی په غرونو کې څېړۍ، ګورګورې، بنـــون او ځنګلي انځړ ډېر پیدا کیږي۔

د اتمانخېلو په جنو بي خو اکې د د بر له لوري د پنج کوړې په نامه یو سېند بهیږي چې د اتمانخیلو سېمې ته د غر شموزو په برخه کې رانوزي او د د وی ډېرې سېمې خړوبوي۔همد اراز د غر شموزو د لر غاو نه هم یو سېند را بهېږي چې د پنجکوړې د سېند سره یو ځای کیږي۔همد اراز د پو رتنیو یاد و شو سېند ونو سر ببره په اتمانخیلو کې ډېر شمېر رنې چېنې شته چې خلک یې د څښلو د اوبو نه ګټه اخلي۔د اتمانخیلو په تند وبي (ابي) ځمکو کې جوار، غنم او اوربشې کرل کیږي او په وچوبو(للمي) ځمکو کې غنم، اوربشي، شړشم، نسک او مشنګ کرل کیږي۔د د وی د سېمې صاد رات نسک، شړشم، غوړي او د ود انیو لرګي د ي۔همد اراز د انګورو، مالټو، الو چو او شفتالو ډېر باغونه هم لري۔

د اتمانخیلو مشهور خیلون د اد ي: شموزي، ماند ل، بوټ خیل، اصېل، علیزي، با ئیزي، اسماعیل خیل، سه صـــد ه، میاملا، کید وخیل، کمپل خیل، سر نې خیل، عمر خیل، خمار خیل، بلو خیل، مامد خیل، عمر خیل او نور۔ شـــموزي د اتما نخیلو په شمال ختېز کې کې او سیږي او د باجوړ، سوات او د بر سر ه پو له لري۔

1. ماند ل: د اتمانخېلو په شمال لوید یز کې مو قعیت لري او د اسې ویل کیږي چې ماند ل په اصل کې د اتمان با بـــا مشر زوی و۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. بوټ خيل: چې د اتمان خېلو لويد ېز ته موقعيت لري۔

3. اصيل:د ا ښاخ هم د اتمانخيلو لويد يځ ته پروت د ی۔

4. عليزي:د اتمانخيلو په شمالي برخه کې پروت د ی۔

ميا ګان او ملايان هم د اتمان بابا اولاد ه د ه چې په اتمانخيلو کې په خوره واره ډول سره ا ستو ګنه لري۔

د اتمان خيلو مشهورکلي خرکی، مياخان، سنګاو او کوه بر مول د ي۔

په هغه سر شميرنه کې چې په ۱۳٦۱المريز کال په د ې سېمه کې شوې وه د اتمان خېلو ټول شمېر ۱۸٥٦۔ تنه ښود ل شوی و چې له هغې نه ۱۲۹۷۔ تنه په با جوړ، ٤۸۔تنه په مو مند و او ٦۸٦۔ تنه په ملکنډ کې استوګنه لري۔کېد ای شي چـــې اوس په د ې شمېر کې زياتوالی راغلی وي۔

5 اتمانزي

که چېرې د اتمانزيو د قبېلې د نسب شجره په غور سره وګورو نو د ا به راته څر ګند ه شي چې د وی سړېنې پښتا نه د ي او د مند ړ يو ښا خ ګڼل کيږي۔اتمانزي د يوسفزيو د سېمې په ختېزه برخه کې د ابا سين پرغاړه او د مهـــا بڼ د غره په سهيلي لمنو کې پر اته د ي۔ټوپي، مينې، کوټه او مر غز د د وی د سېمې مشهورکلي د ي۔د اتمانزيو نـــور خېلونه په لاند ې ډول د ي: ا کازي، کنا زي او عليزي۔د سد و اولاد ه که څه هم په اتمانزيو ور ګد يږي، خو ځان ته يـــې بل نو م غوره کړی د ی۔د اتمانزيو د قبېلې د رې واړه ښاخونه د شيخ ملي د ويش له مخې برابرې پلرنی برخې لري چې د غه د رې واړه ښا خو نه په برابر ډول خپلې پلرنی ځمکې کري او ورنه ګټه اخلي۔ همد اراز د علي زيو د طاهـــر خيلي ځا نګه ډېره مشهوره او په ګند ګهر نو مي سېمه کې مېشته د ي۔د تاريخ حيات ا فغا ني په استناد د وی په هغه وخت کې ۱۲۔ وسله وال کسان د رلود ل۔

6 اټوال

که چېرې د اټوال د قبېلې د نسب شجره په غور سره و ګورو نو د وی په اصل کې غلجي پښتانه د ي او په لنـــد ړو پورې يو ټرلی ښاخ د ی چې زيات شمير يې د زابل ولايت په اړوند و ولسوالیو په تېره بيا د د ای چـــوپـــان پـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسوالۍ کې استوګنه لري او شمېر یې د ۱۳۶ کال د مرکزي احصائیې د سرشمېرنې له مخې د ۱۸۵ تنو په شا او خوا کې ښودل شوی دی چې ښایې اوس یې شمېر دوه برابره وي.ویل کیږي چې اټوالو په پخو اوختونو کې کوچیانی ژوند د رلود.د وی به د مو سی خېلو اند ړو سره یو ځای د مني په مو سم کې د ناور او ما لستان له غرونو نه شلګر او قره باغ ته راښګته کېدل او له دې خا یه به ګند هار ته لېږد بدل، خو اوس د وی زیاتره کلیوالي ژوند غوره کړی. اټوال مېلمه پال، د ښند اره او زړور خلک دي.

7 احمد زي

احمد زي په اصل کې غلجي پښتانه دي او په سلیمان خېلو ور ګډ ږیږي، خو نن د سلیمان خېلو نه د لېرې والي او هم د شمېر ر ډېروالي په وجه د پښتنو ډېره پیاوړې او غښتلې قبیله شمېرل کیږي.د دغې قبیلې خلک د افغانستان په ډېرو ولایتونو او په تېره بیاپه پکتیا، لوګر، ننګرهار، لغمان، مزارشریف، بغلان، هرات، کندز او فاریاب کې هم استوګنه لري.د احمد زیو قبیله د پکتیا د مهمو قبیلو په ډله کې شمېرل کیږي چې زیات شمېر یې د ګرد یز په شمال ختیز او جنوب کې د رود احمد زي او میلن په سېمو کې استوګنه لري.د پکتیا و لایت احمد زي د منګلو، تو تا خېلو، خد رانړو، زرمت او لوګر د ولایت سره پوله لري او د ۱۳۵٤ کال د یوې سروې له مخې د د وی شمېر په پکتیا کې د یو سلو زرو تنو په شا او خو اکې ښودل شوی و.د لوګرولایت احمد زي د د غه ولایت په ځېنو سېمولکه ازره، التمور، سرخاب، ، د اوبازک په د ښته او محمد اغه کې ژوند کوي.

د ننګرهار ولایت احمد زي د د غه ولایت په مرګز جلال اباد، د سره رود ولسوالۍ د احمد زیو په کلي، د چپرهار د ولسوالۍ د د ولت زیو په کلي، د حصارک غلزایي په اولسوالۍ او د کامې په او لسوالۍ کې استوګنه لري.د لغمان ولایت احمد زي د د غه ولایت په مرکزاو هم یو شمېر یې د کابل او لغمان تر مینځ د کابل سیند پر د واړو غارو مېشته دي.

د احمد زیویوه پیاوړې څانګه د موسی خیلو په نامه سره شهرت لري چې اکثره خلک یې کوچیان دي.زه د د ې مقالې لیکوال په ۱۳۵٤ لمرېزکال کې د مید ان او ورد ګو ولایت د بهسود و د ویمې حصې ولسوالۍ ته تللی وم او هلته مې د احمد زیو کوچیانو په زر ګو نو کیږد ی لید لې وې.، ځکه همد ا احمد زي او نورکو چیان د د وبي په موسم کې ایلبند ونو ته تلل او د د وی د څارویو له پاره د غه سېمه ډېر ښه څړ ځای شمېرل کېد ه.

په پښتنو قبیلو کې تر بلې هرې قبیلې د احمد زیو د قبیلي خلک په جرګو کې ښه مهارت لري او د د وی جرګې د رنې ګنډل کیږي او په پښتنو کې د وی څلي او نر خونه ډېر اهمیت لري. په پخوا وختو نو کې ښه کې چېرې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورو پښتنو تر مينځ کو مه شخړه او لانجه پيښه شوه نو خلکو به د احمد زيو د قبيلې جر گه ما رانو ته ورتلـــل او د د وی په مر سته او منځګړتوب به يې شخړې او لانجې اوارولې چې بيا به وروسته د واړو خواووته د منلـــو وړ وي او عمل به پرې کېد ه۔

احمد زي زړور او په هېواد مين خلک د ي۔د انګر يزي ښکيلاکګرو پر خلاف د د وی د غيرت او ميړانې نمونې په تاريخ کې ثبتې د ي۔ د روسي يرغلګرو سره د مبارزې په ترڅ کې هم د وی د مبارزې سنګرونه تاود ه ســـاتلي وو چې زمونږ هېواد او تاريخ پرې ويارې۔

د افغانستان پخوانی جمهور رئيس او د وطن ګوند مشر نجيب الله هم د احمد زيو د قبيلې پورې اړه د رلود ه او په اصل کې د پکتيا ولايت د رود احمد زي د ميلن د کلي او سيد ونکی احمد زی پښتون و۔ همد اراز په احمد زيـــوکې د جنرال شا هپور ا حمد زي او د مالیي د پخواني وزيرد کتور اشرف غني احمد زي نو مو نه هم ياد ولای شو۔

د احمد زيو ځينې څانګې او خېلو نه په لاند ې ډول د ي ;اله د ين خيل، عيسی خيل، يحيی خيل، ځندې خيل، مو سی خيل، ابرا هيم خيل، معروف خيل، جبار خيل، ستانکزي، عبد الر حيمزي (اد ريمزي)چې د غه څا نګې بيا په لاند نيو کو چنيو بنا خو نو ويشل شوي د يچې الله د ين خيل په با د ين خيلواو کو چي خيلو، عيسی خيل په سا د و خيلو، با زو خيلو، محمد علي خيلو، پا د شاه خيلو، خواجه خيلو، تورہ خيلو ا و ما ني خيلو با ند ې ويشل شوي د ي

1. همد اراز يحيې خيل: په فتح الله خيلو، سلام خيلو، کامران خيلو، خا نه خيلو، ازک خيلو او فيروزخيلو.
2. ځندې خيل: په شاه خيلو او خورم خيلو،
3. موسی خيل:په کړو خيلو، پا يند ه خيلو او منصور خيلو,
4. معروف خيل:په با د ين خيلو، شکر خيلو، محمد خيلو، عبد الرحمن خيلو او سر کي خيلو با ند ې ويشل شوي د ي۔

8 اڅکزي

اڅکزي د پښتنو يوه خورا نامتو، غيرتي، مېلمه پاله او په خپلواکۍ مينه قبيله د ه چې د ګران افغانستان۔پـــه۔تـــا ريخ کې و يارلی نوم لري۔زمورپښت پوهان اڅکزي د پښتنو د سړ بن د ګروپ نه شميري چې په اصـــل۔کـــې د رلنـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتانه او د ځیرک د څا نګې پورې تړلي د ي۔ که چیرې د اځکزیو پښتنو د نسب شجره په غور سره تر ستر ګو تېره کړو په لو مړي سرکې په د و لو یو ښا خو نو ویشل شوي د ي چه ګو جین او با د ین نو میږي۔د ګو جین څانګې په لاند پ ډول د ي :حمید زي، ملي زي، اشیزي، عثمان زي، الیزي، نصرت زي، غني زي، خد رچي زي، صالح زي، متـــک زي، اد وزي، ملایزي، سلطانزي، شکرزي، اسحق زي اوګبرزي۔همد اراز د با د ین ښاخ هم په لا ند نیو څا نګو ویشل شوی د ی:کاکوزي، غیبي زي، شمشو زي، پیر علي زي او پا نیزي۔

8.1 د اځکز یو د استو ګنې سیمې

اځکزي هم په ا فغا نستان کې میشته د ي او هم په سهیلي پښتونخو ا کې۔هغه ا ځکزي چې په ا فغا نستا ن کې ژوند کوي نو د وی د سپین بو لد ک په ولسوالۍ، ریګ، د کند ها ر د ښار په مرکز او د ډنډ په ولسوالۍ، د هلمند په ولایـــت، ارزګان، هرات، باد غیس او کا بل کې استوګنه لري، خو هغه ا ځکزي چې په سهیلي پښتونخواکې اوسي نو زیات شـــمېر یې په کو یټه، چمن، کلای عبد الله، ګلستان، کوږک، خواجه عمران افغاني، پښین، توبه، جلګه او زیارت کې استوګنه لري۔ په کند هار پورې اړوند ا ځکزي د سپین بو لد ک په ولسوالۍ، د ریګ په ولسوالۍ، د د امان په ولســـوالۍ او د ډنـــډ او پنجوایي په ولسوالیو کې استوګنه لري چې شمیر یې د ریو سوو زرو تنو ته رسیږي۔

د هلمند په ولایت کې میشته ا ځکزي د هلمند ولایت په مرکز لشکر ګاه، د ناد علي په ولسوالۍ، د ګرمســـیر پـــه ولسوالۍ او د ناوه بارکزا یي په ولسوالیو کې میشته د ي چې په نو موړي ولایت کې یې شمېر د د یرش زر و تنوپـــه شا او خواکې اټکل شوی د ی۔

د هرات ولایت اځکزي د هغه ولایت په مرکز او همد اراز د انجیل، پښتون زر غون، ګلران او د غو ریانـــوپـــه ولسوالیو کې میشته د ي چې شمېر یې په نو موړي ولایت کې د شلو زرو تنو په شا او خواکې ښو د ل شوی د ی۔

د ارزګان ولایت ا ځکزي د هغه ولایت په مرکز تیرین کوټ، د چوره په و لسوالۍ، د خاص ارزګان په ولسوالۍ، د ګیزاب په ولسوالۍ، د کجران په ولسوالۍ، د د هراود په ولسوالۍ، د شهید حساس په ولســـوالۍ (ښـــایي اوس د د پ ولسوالۍ نو م بل څه وي)او د نیش په ولسوالۍ کې استوګنه لري او د اځکز یو ټول شمېر په د غه ولایت کې تقریبا د د وه سوه زرو په شا او خو اکې ښو د ل شوی د ی۔

د باد غیس ولایت ا ځکزي د هغه و لایت د بالا مر غاب د ولسوا لۍ په بیلا بیلو کلیو کې میشته د ي چې د د وی د سر شمېرنې په برخه کې راسره مؤ ثق معلو مات نشته۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور انګريز مؤرخ مونټ سټوارټ الفنسټن په خپل نامتو اثر(د کابل سلطنت بيان)کې ليکلي دي :" اشکزي اکثره کروند ګر او پووند ه دي که څه هم يوه اند از ه ځمکې لري، خو د خپل ژ وند له پاره په ځمکو اتکا نه لـــري۔د د وی څارووي د خو اجه عمران په غرونو او د توبې په هسکه سېمه کې سا تل کيږي، په د اسې حال کې چې او ښان يـــې د شوراوک په شګلنه سېمه کې پوول کيږي۔اشکزي په د اسې ځمکه پراته د ي چې يا خو لږ غرونـــه د ي او يـــا ســـپېره ډاګونه او يا هم خا لصې شګې، د د وی د کر نې ځمکې خورا لږې د ي۔"د کند هار اشکزي د کر نې پر ته د سو د اګرې په چا رو هم بو خت د ي۔د د وی يو شمير خلک کو چيا ني ژوند هم لري۔

8.2 ښاغلی خلک

اشکزي د تاريخ په او ږد و کې د ښکېلاکګرو په و ړاند ې ډېرې مېړانې او سر ښند نې هم کړي د ي چې د د وی د غه مبارزې زمو ږ د ويا ړلي هېواد ګران افغانستان په تا ريخ کې په زرينو کر ښو ثبتې د ي۔

د اشکزيو په نا متو مبارزينو کې يو هم غازي عبد الله خان ا شکزی و چې د ۱۸٤۱زېږد ېز کال په ملي پا څون کې يې انګريزي ښکېلاکګرو ته مر ګوني ګو زارونه ورکړي د ي چې د د ه په ويا ړلي نو م هر افغان ويا ړي۔

د اشکزيو بل نا متو او غيرتي شخصيت غازي مېد اد خان ا شکزی د ی چې د افغان–انګريز په د ويمه جګړه کې يې د ميو ند د فاتح غازي محمد ايوب خان تر څنګ يې د انګريزانو غو ږونه ښه ورتاو کړيد ي او هغوی ته يـــې ښـــه ماتې ورکړېد ه۔د غازي مد د خان پلار بد ين خان او نېکه يې ګل محمد خان هم ميړني خلک تېر شـــويد ي۔همـــد اراز د اروخان ا شکزی هم د اشکزيو يو ډېر معزز او د د رناوي وړ مشر تير شويد ی۔

په سهيلي پښتونخواکې د اشکزيو په ملي مبارزينو کې د خان شهيد عبد الصمد خان و يا ړلې مبارزي د پښتنو د مبارزو په تا ريخ کې يو ويا ړلی باب د ی چې د پښتنو او بلو څو د حقه حقو قو له پاره يې مبا رزي کړي او په پای کې د پاکستاني جرنيلانو له خواپه شهاد ت ورسيد چې اوس د د ه زوی محمود خان اشکزی د پښتونخوا ملي عوامي پارټی مشر د پښتنو د حقو قو د تر لاسه کو لو له پاره چې په پاکستان کې تر پنجا بيانو وروړسته د وهم ستره اتنيکه ډله د ه، خوله بد ه مرغه له هره پلوه د خپلو حقو قو نه بې برخه او محرومه ساتل شوي د ي د مبارزې بيرغ ر پا ند ه سا تلی او د خپل شهيد پلار و يا ړلې لاره تعقيبوي۔همد ا را ز په ا شکزيو کې د خان محمد ايوب خان اشکزي مبارزې، د اشکزيـــو د مشهور و علمي شخصيتونو هر يوه شاعر اوليکو ال ملا عبد الر حيم اشيزی او هم د اروابناد محمد علم بڅرکي نو مو نه نه يو ازې د اشکزيو ويا ړونه د ي، بلکې د د ې هيواد هر افغان پر ي ويا ړي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

9 اد ریمزي (عبد الرحیمزي)

که چیرې د اد ریمزیو د نسب شجره په غور سره تر څېړنې لاند ې ونیسو نو جو ته به شي چې د وی غلجـــي پښتا نه د ي یعني د د غې قبیلې خلک د غلجیو پښتنو یو ښاخ د ی چې زیات شمېر خلک یې د لو ګر ولایت په ببلا بیلو ولسوالیو کې استوګنه لري۔یو شمېر اد ریمزي د لغمان ولایت د قرغیو په اولسوالي اود عزیزخان کځ۔پـــه ســـېمه۔کـــې مېشته د ي۔

اد ریمزي خورا زړور، توریالي او میړني خلک د ي۔د روسي یر غلګرو او تیري کوونکو پـــر خلاف یـــې د مبارزې سنګرونه تاود ه سا تلي وو۔ د اد ریمزیو قبیلي یو شمېر خلک کو چیانی ژوند هم لري۔د د غې قبیلې یو شمیر خلک د سو د اګرې او راکړې ورکړې کارونه هم سر ته رسوي۔ د اد ریمزیو د قبیلې په نا متو مشرانو کې یو هم عبـــد الملک خان عبد الرحیمزی و چې د افغانستان د ټولواک اعلیحضرت محمد ظاهرشاه د واکمنۍ په وخت کې د افغانســـتان د مالیې وزیر تیر شوی د ی۔

10 اد وزي

اد وزي د پښتنو د سړبنې په ټولنیزې ډلې پورې یوه اړوند ه قبیله د ه چې د پنج پای څانګې پورې اړه لري۔د د غې قبیلې شمېر پنځه زره کو رنۍ ښود ل شوي د ي، خو د شوروي مشهور اتنو ګرافر ستا نیشفسکي د اتنـــو ګـــر افیکو معلو ما تو له مخې د شلمې پېړۍ په نیمایي کې د د وی شمېر ۱۳۔ زره تنه ښود ل شوی د ی چې زیاتره یې د کند هار د معروف په اولسوالۍ، د اوروزګان ولایت د د هراود په اولسوالۍ او همد اراز د هلمند ولایت د ګر مســـیر پـــه او لسوالۍ کې مېشته د ي۔

11 اد ین خیل

اد ین خیل په اصل کې غلجي پښتانه د ي او په سلیمان خیلو پښتنو چې یوه خورا غښتلي قبیله د ه ور ګډ ېږي۔ د د غې قبیلې اکثره خلک د پکتیکا په مرکز شرنه او د پکتیا ولایت د زرملې په اولسوالۍ کې چې په زرمت ســـره هـــم مشهوره د ه استوګنه لري۔د د غې قبیلې یو شمېر خلک د غزني ولایت د ګېرو په او لسوالۍ کې هم استوګنه لري۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

12 اسماعیل خیل

اسماعیل خیل په اصل کې د کر لانې پښتنو په ټولنیزې ډلې پورې یوه اړوند ه قبیله د ه چې د خوست په ولایت کې د شمل سیند په جنوبي کنډو مند وزیو ته نږدې مېشته د ي۔د مند وزیو د قبیلې لوید یز ته ځد ران او جنوب ته یې د تیږو قبیله پر ته د ه۔د مند وزیو د قبیلې په ختیز او د شمل سیند په شمالي څنډو کې هم اسما عیل خیل استوګنه لري۔د ۱۳۶۔ کال د مرکزي احصائیې د سر شمېرنې له مخې د د وی شمېر ۱۶ــ تنه ښود ل شوید ي، چې ښا یې اوس به یې شمېر د وه برابره وي۔

اسماعیل خیل اکثره د کرنې په چارو بو خت د ي، یوشمیر خلک یې د ولتي د ند ې هم سر ته رسوي۔د د وی یو شمېر په عربي هیواد ونولکه سعود ي عر بستان او کویټ او یو شمیر یې هم د خلیج په هېواد ونو لکه متحد ه

عربي امارات، قطر، د وبۍ، شارجه، ابو ظبي او د خلیج په نورو ښارونو کې په مزد وري او غرېبۍ بوخت د ي۔

13 اسحٰق زي

اسحق زي چې د ساکزیو په نامه سره هم شهرت لري د پښتنو د سړ بن په ټو لنېز ګروپ کې یوه ډېره مشهوره قبیله د ه چې خلک یې هم په کلیوالي تو ګه ژوند کوي او هم یې یو شمېر کو چیاني ژوند لري۔ د تاریخ حیات افغاني لیکوال ډېټې محمد حیات خان په خپل د غه نا متو اثر کې چې د افغانستان د بیلا بېلو قو مونو او په عمد ه تو ګه یې د پښتنو قو مونو او قبیلوپه اړوند یې کښلی د ی د اسحق زیو یا سا کز یو پښتنو په باب د اسې وایې:" ساکزي د کند هار لو ید یز خواته په شګلنه سیمه کې د ارغند اب د سیند پر غاړه د بست تر کلا پورې او همد اراز څو سیمې یې د چکه علا قې په ښکتنۍ برخه کې د هیلمند سین په ختیزه غا ړه کې پر تې د ي۔ ځینې ځمکه وال خلک یې په ګر مسیر، فراه، شین ډنډ، لاش وجوین، د هرات جنوب لو ېد ېز، د سیستان په شمال او ځینې یې هم په هرات کې مېشته د ي۔ همد ا راز د سا کزیو د قبیلې پورې اړوند ه د وې معتبرې کورنۍ د یاد ولو وړد ي چې یوه یې د سر د ار سالو خان کو رنۍ چې د لاش و جو ین په سیمه د د رناوي او واک خاوند ه د ه او بله یې د ګر مسیر د کلای خا نشین په سیمه کې د رئیس سرد ار مد د خان کو رنۍ د ه چې په د غې کو رنۍ کې موسی ډونګی یو مشهور سړی تېر شوید ی۔[6,5]

---

5 تاریخ حیات افغاني، ډېټې محمد حیات خان، پښتو ژباړه، ۱۵۹ مخ، د د انش خپر ند ویې ټولنې چاپ، پېښور ۲ـ۷ کال

6 پښتني قبیلې، د کتور لطیف یاد، د ریم چاپ، د انش خپرند ویه ټولنه، ۱۶-۱۷ مخونه، ۲ـ۷کال، پېښور

(c) ketabton.com: The Digital Library

13.1 اسحٰق زو ولایتونه

په اوسني وخت کې اسحق زي یا سا کزي پښتانه د افغانستان په لاند نیو ولایتونو کې میشته د ي:

1. د کند هار په ولایت کې: اسحق زي د کند هار ولایت په مرکز، د میوند په ولسو الی، د پنجوایي په ولسوالی، د ارغند اب په ولسوالی او د معروف په ولسوالی کې میشته د ي چې په د غه ولایت کې د د وی تخمیني شمېر د سلو زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی.

2. د هلمند په ولایت کې: د هلمند په ولایت کې هم یو زیات شمېر ساکزي اوسیږي.په د غه ولایت کې د وی د هلمند په مرکز لشکر ګاه، د کجکي په ولسوالی، د ریګستان په ولسوالی، د خانشین په ولسوالی، د نوزاد په ولسوالی او د نهر سراج په ولسوالی کې استوګنه لري چې په نو موړي ولایت کې د د وی ټول شمېر څه د پاسه سل زره تنه ښو د ل شوید ي

3. د فراه په ولایت کې: د فراه ولایت په مرکز او د لاش و جوین په ولسوالی کې هم زیات شمېر اسحق زي یا سا کزي میشته د ي چې په نو موړي ولایت کې د د وی شمېر پنځوس زره تنه ښود ل شوید ي

4. د هرات په ولایت کې: په هرات کې د ساکزیو شمېر د هېواد د ټو لو ولایتو نو په پر تله ډېر د ی.په د غه ولایت کې ساکزي د انجیل، شین ډنډ، پښتون زر غون، ګلران، کشک، غوریان او کهسان په او لسو الیو کې میشته د ي چې د هرات په ولایت کې د سا کزیو مجمو عي شمېر تر یو سلو پنځوس زرو تنو زیات ښود ل شوی د ي

5. د باد غیس په ولایت کې: په د غه ولایت کې ساکزي د مر غاب او غورماچ په ولسوالیو کې میشته د ي

6. په فاریاب ولایت کې: د فاریاپ په ولا یت کې او په تېره بیا د پښتون کوټ په اولسوالی کې ساکزي پښتانه اوسي. زه د د ې مقالې لیکوال کله چې په ۱۳۵۷ کال میمنې ته تللی وم نو ما د میمنې د لوید ېزیه پنځه کیلو متری کې یو شمېر کو چیان ولېد ل چې په کېږ د یو کې او سید ل او ځانونه یې اسحق زي بلل

7. د جو زجان په ولایت کې: په د غه ولایت کې هم د اسحق زیو یو شمیر کو رنی میشته د ي

8. د بلخ په ولایت کې: د بلخ په ولایت کې هم یو زیا ت شمېر سا کزي استوګنه لري چې د حیات افغاني مؤلف د د وی شمېر په ۱۸٦۵ عیسوي کال کې چې له نن نه ۱٤۳ کلونه پخوا کیږي د د وی شمېر د بلخ په ولایت کې تر زرو کو رنیو زیات او په ټول افغانستان کې تر یولس زره کو رنیو نه زیات ښود لی د ی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

14 اکاخیل

اکاخیل په اصل کې غلجي پښتا نه د ي چې د سلیمان خیلو یو بنا خ ګڼل کیږي چې زیاتره یې په پوونـــد ه ډول ژوند کوي او ځانته کو مه ځانګړې سیمه نه لري۔د وی اکثره په کډ د یو کې ژوند کوي او د ټغرو، کیږ د یو او جو الو نو په او بد لو کې ښه مهارت لري۔د تا ر یخ حیات ا فغا ني د لیکوال ډپټي محمد حیا ت خان په قول د اکا خیلو یو شمیر د غزني و لایت په مقر کې هم ا ستو ګنه لري [7]۔ یو شمیر اکا خیل په ا فغا نستان باند ې د شوروي تر یر غل وروسته له هیواد ه ولیږ د ید ل او پاکستان ته کډ وال شول چې د هغه هیواد په مختلفو ښارو نو لکه پېښور او کر اچۍ کې استوګنه لري۔ اکا خپل زیارکښه خلک د ي، ځیني خلک یې د سو د اګر یو په کا رونو بو خت د ي۔د ا کا خیلو ځو انان په ا تن کې ډپر تکړه د ي او د خو ښیو او خو شالیو او ود ونو کې د د وی ځو انان چې بنا یسته او ړد ې څنـــې لـــري په خپلـــو ماهرانه اتنو نو سره محفلونه تاود ه ساتي۔

د روسي نامتو اتنو ګرافر د اتنو ګر افیکو څېړ نو له مخې د اکا خیلو شمېر د شلمې زېږ دیـــزې پیـــړۍ په نیمایې کې د ۳۵ زره کو رنیو په شا او خوا کې ښود ل شوی د ی۔

15 الیاس خیل

الیاس خیل په ا صل کې غلجي پښتا نه د ي۔د د وی یو شمېر کو چیان او هم یو شمېر خلک یې د ځمکو خا و نـــد ان د ي چې اکثره یې د کابل او ننګر هار تر مینځ واد ي کې د کابل سین په د واړو غا ړو کې ژ وند کوي، خو د د وی د شمېر په اړوند ز ما سره بشپړ معلو ما ت نشته۔

16 امر خیل

امر خیل په ا صل کې غلجي پښتانه د ي او په سلیمان خیلو ور ګډ یږي۔ د ا سي ر وایتو نه مو جود د ي چـــې د امر خیلو د قبیلې مشر نېکه امر بابا نو مېد ه چې زیار ت یې د ننګرهار په سیمه کې د ی۔امر خیل د ننګر هار، میـــد ان، لغمان، پکتیکا او جوزجان په و لا یتو نو کې میشته د ي۔ د مید ا ن و لایت ا مر خیل د د غه و لایت د نرخ د اولسوالۍ او چا ر یکه په سیمو کې استوګنه لري او په د غه ولایت کې د وی په لا ند نیو خیلو نو ویشل شوي د ي: یار خان خیل، الله

7 حیات ا فغاني، محمد حیات خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وش خيل، يو سفزي، ممي خيل، غو نډا خيل او بو ړ خيل۔ همد اراز يو شمېر امر خيل د ننګر هار و لايـــت د ســـر ه رود د ولسو الې د پېټاوي امر خيل په کلي کې چې د ننګر هار و لايت د د رونټې بند ته نږد ې مو قعيت لر ي او ســـيړ ي۔همد ا راز د ننګر هار ولايت د چپر هار د او لسو الې د سپين جو مات او سنګينه په سيمه کې هم د ا مر خيلو قبيلې يو شمېر کو رنې مېشته د ي۔يو شمېر امر خيل د با ميانو په ولايت کې هم او سيږي, خو هغو ی کو چيا ني ژ ونـدلـــر ي۔ د جوز جان په و لايت کې د وی د اقچې په او لسو ا لې کې مېشته د ي۔ د ۱۳٦۔ کال د مرکزي احصا ئيې د سر شـــمېرنې لـــه مخې د مید ان په و لا يت کې د امر خيلو شمېر ۱۲۔۔ تنه، د ننګر هار ولايت د امر خيلو شمېر ٤٨٤۲ تنه او د لغمان و لايت د امر خيلو شمېر ۲۱۸۸ تنه ښو د ل شوي وو، چې ښا يې د ا شمېر اوس د وه ګونې وې۔

امر خيل مېلمه پا لونکي، غيرتي او د علم سره ډېره مېنه لري۔په د وی کې يو زيات شمېر ښوونکي، اســـتاد ان، اکاد ميک او پو هان او نظامي منصبد اران شته۔ د مید ان ولايت په امر خيلو کې د اعليحضرت محمد ظـــاهـــر شـــاه د وا کمنې په و خت کې په ولسي جرګې کې د مید ا ن ولا يت د خلکو استازی ار وابناد حفيظ الله خان امر خيل مشهور]قو مي مشر تير شوی د ی۔ همد اراز د هغه زوی خد ای بخښلی سر محقق عزيزالله امر خيل د ا فغا نستان د علو مو د اکا ډيمې د ژ بو او اد بيا تو د مرکز علمي غړی و چې په پښتو فولکلور کې يې د ستاينې وړ علمي خد متو نه سر ته رسولي د ي۔

17 اوريا خيل

اور يا خيل هم په اصل کې غلجي پښتا نه د ي چې د د غې قبيلې زيات شمېر خلک د کابل و لايت د پغمان پـــه او لسوالې کې استوګنه لري او په نو موړې ولسوالې کې د وی مشهور کلی او سېمه د خالد ار يو په نامه سره ياد ېـــږي۔ يو شمېر اوريا خيل د کابل د لويد يځ په للند ر او يو شمېر هم د مید ان په و لايت کې استوګنه لري۔

يو شمېر اور يا خيل د پکتيا ولايت د زرمت(زرملې) په اولسوالې کې هم مېشته د ي۔ د لغمان ولايت اوريا خيـــل د لغمان ولايت په مرکز مهترلام او د غه ولايت د قر غيو په او لسوالې کې استوګنه لري چې د ۱۳٦۔ لمريز کال د هغې سر شمېرنې له مخې چې د مرکزي ا حصا ئيې له خوا تر سره شوې وه د لغمان په ولايت کې د د وی شمېر ۱۲۱۸۸ تنه ښود ل شوی د ی چې ښايې په د غه و لايت کې او س د د وی شمير د وه چند ه وي۔همد اراز يو شمېر اوريا خيل د کابل و لايت د قره باغ په اولسوالې کې هم مېشته د ي۔

اوريا خيل ميلمه پالو نکي، زړور، غيرتي او په خپلواکۍ مين خلک د ي۔ د روسي تيري کوونکو په وړلنـــد ې يې د غيرت او مېړنتوب کارنامې ز موږ د ويارلي هېواد ګران افغانستان د تاريخ ځلانده بابو نه د ي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

18 الکوزي

الکوزي د پښتنو یوه تا ریخي او لر غونې قبیله د ه چې په زړو او پخو انیو تاریخي یو نانې متو نو کـــې د د وی سېمه د اراکو زیا په نامه سره یاد یږي چې د الکوزي د نامه سره یې ور ته والی د امکان نه لیرې خبره ښـــه د ه پـــه پښتو، فارسي، اردو او انګر یزي تا ریخي کتا بو نولکه: تا ریخ حیات ا فغاني، تواریخ خو رشید جهان، پښتانه د تا ریـــخ په رڼاکې، د پښتنو تاریخ، صولت ا فغاني، د سر او لف کیرو د پټان او د بلیو د پټان په ډکشنرۍ او په تیره بیا د پښتنو په شجرو کې الکوزي سړبني پښتانه ګڼل شوي د ي چې د زیرک زوی او د ابد ال لمسی د ی او پوپل، بارک، اڅـــک او مو سی یې ورونه د ي چې بیا الکوزي په ډېرو نورو ښا خو نو او ځا نګو ویشل شوي د ي چې مشهور ښا خو نه یې په لا ند ې ډول د ي :

صفوزي، شکر زي، اپل یا اپو زي، سر کا نې، زکوزي، میلازي، یعقوب زي، د ولتزي، ابراهیمزي، مـــو ســـی زي، عمر زي، خانخیل، اکا خیل، سید خیل، پروټ، زنګي، بو ستان زي، نسوزي،پـــانیزي،کـــوټـــي زي، خـــالوزي، باروزي، نکروزي، بیان زي، فیرو زي، جیلاني زي، خد اید د خیل، راموزي، اولالګي خیل.

18.1 الکوزو ولایتونه

الکوزي د افغانستان په لا ند نیو ولایتو نو کې مېشته د ي:

1. د کند هار په ولایت کې: د الکو زیو د قبیلي خلک د کند هار ولایت په مرکز، د ار غند اب، خاکریز، ار غســـتان، معروف، میوند او پنجو ایي په او لسو الیو کې مېشته د ي چې د ۱۳٦ کال د مرکزي اد ارې د سر شـــمېرنې لـــه مخې په کند هار کې د د وی مجمو عي شمېر د ۸۰۰ زرو تنو په شا او خو اکې ښو د ل شوی وو چې ښا یي اوس یې شمېر د وه چند ه وي.

2. د اروزګان په ولایت کې: د ارز ګان د و لایت الکوزي د اوروزګان په مرکز تیرین کوټ، د د هراود په ولسوالی او د هغه و لایت په ځینو نورو ولسو الیو کې مېشته د ي چې مجمو عي شمېر یې په د غه ولایت کـــې د پنځـــه زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوید ي.

3. د زابل په ولایت کې: د زابل ولایت الکوزه ولایت د میزان، ترنک او جلد ک په اولسوالیو کې استوګنه لري چې شمېر یې په نو موړي ولایت کې د شلو زرو تنو په شا او خوا کې ښود ل شوید ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. د هلمند په ولایت کې: د هلمند ولایت الکو زي د د غه ولایت په مرکز لشکر ګاه او د ناد علي، بغران، زمینـــد اور او ګر شک او نو زاد په او لسوالیو کې مېشته د ي چې مجمو عي شمېر یې په نو مو ړي ولایت کې د ٤ـــ تنو په شا او خو اکې ښو د ل شوی د ی۔

5. د فراه په ولایت کې: د فراه ولایت په بیلا بیلو ولسوالیوکې هم الکوزي شته چې شمېر یې د ۷ـــ تنو پـــه ش ا او خو ا کې ښو د ل شوی د ی۔

6. د هرات په ولایت کې: د هرات ولا یت الکوزي د د غه ولایت د انجیل، ګذړې، پښتون زر غون، اوبې، کرخ، زند ه جان، اد رسکن، کهسان او یو شمېر نو رو ولسوالیو کې مېشته د ي۔ په د غه و لایت کې د الکو زیو ټول شمېر د سلو زرو تنو په شا اوخواکې ښود ل شوید ي۔

7. د باد غیس په ولایت کې: یو شمېر الکوزي د با د غیس ولایت په بیلا بیلو ولسوالیو په تېره بیـــا د مرغـــاب او غور ماچ په ولسوالیو کې هم میشته د ي۔ د کو نړ په ولایت کې:

په پور تنیو ولایتونو سر ببره یو شمېر الکوزي په فاریاب، جو زجان، سرپل، کند ز او کا بل کې هم مېشـــته د ي۔

8. د کو نړ په ولایت کې د الکو زیو یو ه ځانګه چې د سر کا نیو په نامه سره یاد ېږي د د غه ولایت د سر کـــا نیو په اولسوالۍ کې مېشته د ي چې د وی په اصل کې د ځینو عو املو له کبله ډېر پخوا له کنـــدهـــا ره د ې سیمې ته را لېږد ید لي او د لته مېشته شوي د ي چې شمېر یې د شلو زرو تنو په شـــا او خـــواکې ښـــود ل شوید ي چې زیاتره خلک یې د کرنې او سو د اګرۍ په چارو بو خت د ي او د چارتراشو سود لګـــري هـــم کوي۔

9. په سهیلي پښتونخواکې: د سهیلي پښتونخوا په تېره بیا په کوښټه، چمن او د بلو چستان پـــه ځینـــونـــورو سېمو کې هم الکوزي استوګنه لري۔

10. په پښتونخو ا کې: پرد ې سر ببره د پښتونخوا د د و ابې په سېمه کې او د پېښور په شاوخوا کې هـــم یـــو شمیر الکوزي استوګنه لري۔

11. په پاکستان کې: د پاکستان د راولپنډۍ د چهچه نومي سېمه کې هم ډېر شمېر الکوزي مېشته د ي چې د سر کا نیو په نامه یوه سېمه کې د الکو زیو د نسوزي ښاخ خلک مېشته د ي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

12. په جنو بي هند وستان کې: د الکوزيو يو شمېر د جنوبي هند وستان د د کن او حيد ر اباد په سيمه کې هـــم مېشته د ي، خو له بد ه مر غه ځېنو يې خپله خو ږه ژبه پښتو له لاسه ور کړي او په هند ي ژبه ګړيږي.

18.2 ښاغلی خلک

الکوزي زړور، غير تي او ميلمه پاله خلک د ي.په علـــم اوپـــوهـــي ميـــن د ي.د وی د روس د اســـتعماري او ښکيلاکګرو ځو ا کو نو پر خلاف د خپل هېواد د خپلواکۍ له پا ره ښې تورې وهلي د ي.

د الکوزيو په تا ريخي کسانو کې د د غو لاند نيو کسا نو نو مو نه ا خيستلی شو چې ز مو ږ د هيواد په تاريـــخ کې مشهور د ي:

1. عبد الغني خان چې د الکو زيو د زيرازي له ځانګې و او د مير ا فغا ن په نامه ياد يد ه

2. د هرات والي يار محمد خان زين الد وله چې د الکوزيو د نسوزي ځا نګې نه و او يو ډير با تد بيره شخصـــيت تير شوی د ی

3. د افغانستان د ستر ټولو اک اعليحضر ت احمد شاه بابا مور زر غونه انا چې د الکو ز يو د نسو زي ښاخ‌پـــورې يې اړه د رلود ه

4. مولوي محمد سرور خان و اصف د لو مړني مشر وطه غو ښتو نکو د ټو لنې مشر چې په اصل کې د کند هار د ارغستان د ولسوالی‌و او بياور وسته زند اني شو او د کا بل په شير پور کې د خپل ورور سعد اللّٰـــ خـــان او د خپل پلار د اکا د زوی عبد القيوم خان سره يو ځای اعد ا م شو

5. بابا عبد العزيز خان الکوزی د مشروطيت د د ويم غو رځنګ غړی و.

19 علي زئي

که چيري د اليز يو پښتنو د نسب شجره په غور سره و ځيړو نو د وی سړ بني پښتانه او د د رانيو د پنجپای په ښا خ پورې اړه لري چې نورزي، ساکزي، اد وزي او ماکو يې ورونه قبيلي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډپټي محمد حيات خان د تاريخ حيات ا فغا ني په کتاب کې چې ۱۴۳ کلو نه د مخه يې کښلی د ی د اليزيو پښتنو په اړوند د اسي ليکلي د ي:" اليزي د کند هار په ز مينډ اور کې اوسيږي۔د د وی د ود او د ستور د الکوزيو په څير د ی۔د اليزيو او الکوزو تر مينځ پو له د هلمند سين د ی۔د د وی سيمه هم د الکو ز يو سېمې ته ورته والی لري، خــو د الکــو زيو زيا تره سېمه د رود ونو په اوبو او د اليزيو سېمه په کا ريزو نو خړ و بيږي۔"

اليزي(عليزي) زياتره د کر ني او ما لد اری په چا رو بو خت د ي او خورا غښتلي، غير تي، ميلمه پا لو نکي او د هيواد په خپلواکۍ مين خلک د ي۔د افغان-انګريز سره د خپلواکۍ په جګړه کې يې د ميړانې او غيرت کار نامې ښــود لي او د روسي و حشي يز غلګرو سره په مبړ انه جنګيد لي د ي۔

په او سني وخت کې اليزي په لا ند نيو سيمو کې مېشته د ي:

1. د هلمند په و لايت کې: د هلمند ولايت اليزي د د غه و لايت د ناد علــي، کجکــي، بغــران، موســی کلا، ګرمسير او نو زاد په ولسواليو کې مېشته د ي۔

2. د کند هار په ولايت کې: د کند هار ولايت اليزي د کند هار ولايت په مرکزاو د د امان، ميوند، ار غند اب، معروف او ژيړي په ولسواليو کې مېشته د ي۔

3. د ارزګان په ولايت کې: د ارزګان ولايت اليزي د د غه ولايت په مرکز ترين کوټ او د هراود، ګزاب او شهر ستان په ولسواليو کې استوګنه لري۔

4. د فراه په ولايت کې: د فر اه و لايت اليزي د نو موړي و لايت په مرکز او د با لا بلوک په او لسوالۍ کې مېشته د ي۔

5. د هرات په ولايت کې: د هرات د ولايت اليزي د انجيل، ګذړې، کشک، غوريان، زنــد ه چــان، کهســان، پښتون زر غون، اد رسکن او شين ډنډ په ولسواليو کې مېشته د ي۔

6. د با غيس په ولايت کې: د باد غيس و لايت البزي د نو موړي ولايت د مر غاب او غور ما چ ولســواليو په ببلا ببلو کليو او با نډو کې مېشته د ي۔

پر پورتنيو ولايتونو سر بيره يو شمير اليزي په فاريياب، جوزجان، سرپل، بلخ او کند ز په و لايتو نوکې هــم استوګنه لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. په پښتونخواکې: يوشمير اليزي د پښتونخوا د ټانک او د ير ه اسما عيل خان په سيمه کې استوګنه لري

8. په پاکستان کې: په پاکستان کې اليزي د پنجاب ايالت د راولپنډۍ په اسلامګړ کې چې د حسن ابد ال ختيز لوري ته پرته د ه او همد اراز په ملتان کې استوګنه لري۔

د تاريخ حيات افغاني په قول د اسلام ګړ د سيمي د اليزيو د قبيلي مشر محمد شر يف خان و چې د رئيس‌بر هان په نامه سره هم يا د يد ه چې په نو موړي سيمه کې څو کلي يې د جا ګير په تو ګه تر لاسه کړي وواو د د ه په زامنو کې شير د ل خان، پر د ل خان، سرورخان او حسين خان مشهور کسان تير شويد ي۔همد اراز د راولپنډۍ د چهچه په سيمه کې هم ګڼ شمير اليزي استوګنه لري۔

په ملتان کې د اليزيو د قبيلي نه نواب فو جد ار خان يو مشهور نواب تير شوی د ی۔ همد اراز د د ه نيکه خد ايار خان او يو شمير نور اليزي مشران لکه عاشق محمد خان، محمد خان او غلام حسن خان اليزی نامتو خلک تير شويد ي۔

9. په ايران کې: يوشميراليزي د ايران په ختيزه برخه کې د قاين په سيمه کې چې د افغانستان پولي ته نږد ې د ی هم استوګنه لري۔

10. د هند وستان په د کن کې: د هند وستان په جنوب په تيره بيا په اند را پراد يش کې هم يو شمير اليزي استوګنه لري۔

د روسيي د نامتو اتنو ګرافر ستا نيشفسکي په حواله په ټول افغانستان کې د شلمې عيسوي پېړۍ په نيمايي کې د د وی مجمو عي شمير ۳ـ زره تنه ښود ل شوی د ی۔

20 اند ړ

که چيرې د اند ړو د نسب شجره په غور سره و څيړو نو څر ګند ه به شي چې د وی په اصل کې غلجي پښتانه د ي۔اند ړ د موسی زوی، د ابراهيم لمسی او د غلجي کړ وسی د ی۔ د شجرو له مخې يې تر ه کی او سهاک ورونه ګڼل کيږي [8,9]۔

8 تاريخ حيات ا فغاني، پښتو ژ باړه، ۱۳۸٦-۲ـ۷کال چاپ، د انش خپر ند و يه ټو لنه، پېښور

9 پښتني قبيلي، لطيف ياد، ۱۳۸۵، د د انش خپر ند ويه ټو لنه، پېښور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اند ړو شمال ته د غزني مرکز، جنوب ته يې د تر ه کو او سليمان خيلو قبيله، ختيز ته يې زرمت چې زرملـــه يې هم بولي، لو يد يز ته يې د هزاره وو قوم او په ضمن کې د کره باغ سيمې سره پو له لري۔

د اند ړو د قبيلې بنا خو نه په لاند ې ډول د ي: بازيد خيل، جلال زي اولکن خيل چې با زيد خيل بيا په خو اجـــه خيلو، مر جا ن خيلو، پير خيلو، مو سى خيلو او ابر ا هيم زيو، جلال زي په خا ني خيلو، الله يار خيلو او مصري خيلـــو او لکن خيل د پو مي خيلو او بشال خيلو په ځا نګو ويشل شوي د ي۔

د ا ند ړو د قبيلې خلک زياتره په غزني، پکتيا، زابل، پکتيکا، بغلان مید ان او کا بل کې مېشته د ي چې په لانـــد ې تو ګه د ر پيژ ند ل کيږي:

1. د غزني په و لايت کې: اند ړ د غزني ولايت د اند ړو، جغتو، شلګر، جامراد، د ه يک او زنه خـــان پـــه ولسوالیو او سيموکې مېشته د ي چې په نو موړي و لايت کې د د وی مجمو عي شمير ۲۔ زرو تنو ته ر سيږي۔

2. د پکتيا په ولا يت کې: اند ړ د پکتيا ولايت په مرکز ګر د يز، زرمت او څمکنيو په ولسو اليو کې ميشته د ي چې په نو موړي ولايت کې يې ټول شمير د ۵۔ زرو تنو په شا او خوا کې بنود ل شوی د ی۔

3. د پکتيکا په ولايت کې: د پکتيکا ولايت اند ړ په شرنه او ميټا خان کې استوګنه لري چې مجمو عي شمېر يې په د غه ولايت کې د ۲۔ زرو تنو په شا او خو اکې بنود ل شوی د ی۔

4. د زابل په ولا يت کې: د زابل ولايت اند ړ د د غه ولايت د شا ه جوی په ولسوالۍ کې استوګنه لري چـــې مشهور کلي يې عبد الرؤف کلا، د اند ړو کو ټې، د اند ړو کلی او سرور کلا نو ميږي۔د اسي ويل کيږي چې د وی د غزني ولايت د شلګر ولسوالۍ نه د ې سيمې ته ليږ د يد لي او د لته ميشته شوي د ي۔ همـــد اراز د زابل ولا يت د د ای چو پان په ولسوالۍ کې هم د اټوالو په نامه د اند ړو يو بناخ اســـتوګنـلـــري چې شمير يې د ۲۔ زرو تنو په شا او وا کې بنود ل شو ي د ي

5. د بغلان په ولايت کې: د بغلان ولايت اند ړ د د غه ولايت د نهرين په ولسوالۍ کې ميشته د ي او د انـــد ړو د لکن خيلو د بنا خ پورې اړه لري۔

6. د کابل په ولايت کې: د کابل ولايت اند ړ د چهارد هي ولسوالۍ د کلای بها د ر خان په کلي کې اســـتوګنه لري چې شمېر يې ۵۔ تنو ته رسيږي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

اند ې ډير ميلمه پال، غيرتي او د هيواد سره مينه د د وی په پښتني خټه کې اخښل شوې د ه۔ د ا نګرېز انو سره د افغانستان د خلکو په د ري ګو نو جګړو کې د د وی ونډه د رنه د ه،د بيلګې په توګه د ۱۸۷۹ ميلاد ي کال د د سامبر د مياشتې په عمو مي پا ځون کې اند ې د ملا د ين محمد اند ې په مشرۍ چې په ملا مشک عا لم سره يې شهرت د رلود او همد اراز د ګل محمد خان اند ې په مشرۍ چې يوملي شخصيت و په غزني کې يې په انګرېزانو ځمکه تبۍ و ګر ځوله او د يو ملي ځواک په تو ګه يې د انګر يزانو په وړاند ې سره يو مو ټی او د ښمن ته يې خوله ما تووونکي ګو زارونه ورکړل۔

د روسي ښکيلاکګرو په و ړاند ې هم اند ې رو ډېرې سر ښند نې کړي د ي او د افغاني غيرت او تورې په زور يې روسي غليمانو ته هم غاښ ما تووونکي ځو ابو نه ور کړي د ي۔

21 اورکزي

اورکزي د پښتنو يوه نا متو قبيله د ه چې ز مو ږ پښت پو ها ن (نسب پيژ ند و نکي) يې د کر لانې پښتنو د ټولنيز ګروپ نه شميري۔

د او رکزيو د قبيلي زيا تره خلک د اورکزيو په ايجنسۍ او يو شمير يې په کو رمه ايجنسۍ کې استوګنه لري۔ چې مرکز يې د هنګو ښارد ی۔ او رکزي د کو هاټ په شمال لويد يځ، د سپين غره په ختيز او د تيراه په جنوب کې پراته د ی۔ شمال ته يې د اپريد و قبيله، شمال لويد يز ته يې پړه څمکني، لويد يځ ته يې توري، جنوب ته يې بنګښ او ختيز خو ا ته هم د اپر يد و اوبنګښو سره پوله لري۔

د او رکز يو د ايجنسۍ مجمو عي نفوس ٤٥۔۔۔ تنه د ی چې په او رکزيو سر بيره نور پښتا نه هم يکې اوسي لکه: علي خيل، ميشتي خيل، ملا خيل او شيخان خيل۔

اور کزي په لا ند نيو مشهورو ښا خو نو با ند ې ويشل شوي د ي چې بيا هر يو ښاخ يې په نورو څا نګو باند ې ويشل شويد ي۔ د د غو مشهورو ښا خو نو او څا نګو نو مو نه په لاند ې ډول راوړل کيږي:

1. اسماعيل زي: چې د ا ښاخ په ر ابيا خيلو، ابا خيلو، مامازي، بهريم خيلو، خاد ي زي، عيسي خيلو او ساد ا خيلو با ند ې ويشل شوي د ي۔
2. موسي زي: چې په لنډي زي، علي زي او خواجه خيلو با ند ې ويشل شوي د ي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. لشکر زي: چې په علي شير زيو او ما مو زيو باند پ ويشل شوي د ي۔

4. د و لت زي: چې په فيروز خيلو، اتمان خيلو او بيزو تي با ند پ ويشل شويد ي۔

5. محمد خيل: چې په بر محمد خيلو، عبد العزيز خيلو، ما ني خيلو او سه پای با ند پ ويشل شويد ي۔

6. ستوري خيل يا علي زي: چې په باړه ستوري خيلو او تيراه ستوري خيلو با ند پ ويشل شوي د ي۔

په د وی کې ځينې بنا خو نه شيعه مذ هبه او ځينې يې هم سني مذ هبه د ي۔ د د پ نه پر ته د د وی تر مينځ يـــو بل ډول قبيلوي ويش هم مو جود د ی چې سمل ګو ند او ګا ړي ګو ند يې بو لي چې د د غې قبيلې ځينې خلک په سمل او ځينې په ګاړه پورې اړه لري۔

تا ريخ حيات ا فغاني د او ر کز يو په باب ليکي: " د اسي ويل کيږي چې د بنګښو نه د مخه په کو ها ټ بـــا نـــد پ اور کز يو واک د رلود او تقر يبا پنځه سوه کلونه د مخه بنګښو د اورکز يو نه د کو هاټ سيمه ونيوله چـــې د د غـــې سيمې د نيولو له پا ره د د وی تر مينځ خو نړۍ جګړې وشوې او د يوه افسا نوي روايت له مخې د د وی تر مينځ د غه شخړه او لا نجه د (د ای) په نامه يوه تن اواره کړه، په د پ تو ګه چې يو ځل د بنګښو او اورکزيـــو ملکـــان د ســـيمو د ويش له پاره په د رسمند کې سره را غو نډ شوي وو او هرې يوې غاړې غو بنتل چې زر خيزې سيمې تر لاسه کـــړي، له همد پ کبله د د وی تر مينځ سو له ونه شوه او نږد پ و چې د د وی تر مينځ بيا جګړه ونښلي، په د غه وخت کې د ای نو می چې پر اس سپور و له ليرې را بنکاره شو۔د د پ له پاره چې بنګښ او اورکزي د واړه له جنګ جګړو نه په تنګ راغلي وو نو د وی په د پ خبرې با ند پ سره اتفاق و کړ چې د غه د ای نو می سپور کله چې د وی ته نږد پ راشي نو د وی به ورته د بنګښو او اور کز يو تر مينځ د سيمو د ويش سؤال مطرح کړي او هر څه پرېکړه چې د ه وکړه‌نـــو د واړو غاړو ته به د منلو وړ وي۔په د غه وخت کې نو موږ سپور راورسيد او د واړو خـــواوو د د غـــې شـــخړ پ د اوارولو له پا ره له د ه سره خبرې وکړې، هغه په د اسي حال کې چې هما غسي پر اس سپور و په پښتو ژبه‌يـــي د غـــه بيت ووايه:

د ای خو د اسي وايي.....چې سمه د بنګښ، غر د اورکزی

ويل کيږي چې له هماغه ورځې وروسته د د ای ويش عملي شو او تر اوسه هم د چلند وړ د ی"۔[10]

اورکزي په غر نی سيمه کې ژوند کوي چې د وبی يي معتد ل او ژمی يې خورا ســـوړ د ی،پـــه تيـــره بيـــا د

10 تاريخ حيات افغاني، د ډپټي محمد حيات خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغومي، سلواغې او کب په میا شتوکې چې د جنوري، فبروري او مارچ د میا شتو سره سمون خوري۔ د د وی زیا تره خلک د کرنې په چارو او لږ شمیر خلک یې په پووند ه ډول ژوند کوي۔ د ځمکو لږه برخـــه یـــي پـــه رولنـــو اوبـــو خړوبیږي، خو د ځمکو ډیره برخه یې وچوبه(للمي) د ي، مګر ډیرې زرخیزې د ي، ان چې د وه فصله حا صـــلات ور کوي۔د وی په خپلو ځمکو کې وریجي، غنم، جوار، اوربشي، لو بیا، کد و ان، تېیر او د ار چیني کـــري چـــې د د وی د سیمې خوراکي پیدا وار د د وی اړتیاوې پوره کو لای شي۔

د اورکزیو ایجنسي د سمند ر نه تر ۷۰۰ فو ټو پورې لوړوالی لري او ټوله ر قبه یې ۱۸۰۰ کیلو متره بنـــو د ل شوې د ه۔

مشهور سیند ونه یې تاجلي، خرماني، د ماموزو رود، ګند او، انګوري، تبي، کړمان، ابی د ری، مســـتوره او د خانکي توی سیند ونه د ي۔

د اورکزیو د ایجنسۍ هیډ کوارټر هنګود ی او اصلي بنا ر یې د ره اد م خیل د ی۔اورکزي خپل با زارونه د میله په نامه یاد وي چې د هغو نه یې لاند ینې میلې مشهورې د ي: ډبوري میله، میشتي میله، فیروزخیل میله، کا لایـــا میلـــه، غلجو میله، ساما مموزي میله، انجاني بازار، کد ه بازار او کوریز میله۔ د اورکزیو ایجنسۍ د لید و وړ ځا یونه، کلا یـــا، فیروز خیل سا ما نه، ډوبرۍ، کول او بد ن د ي۔

د او رکز یو د ایجنسۍ سر بیره یو شمیر او رکزي او د هغو جملي نه مسوزي او نیمایي لښکرزي د کورمې په ایجنسۍ کې هم استوګنه لري۔د پاکستان په نورو ښارونو لکه کراچۍ، راولپنډۍ، اسلام اباد او لاهور کې هم یو شمیر او رکزي میشته د ي۔ په بیښور کې هم زیات شمیر اورکزي استوګنه لري۔

اورکزي غیر تمن، جنګیالي، میلمه پالو نکي او په پښتنولۍ ټینګ خلک د ي۔ د وی د انګریزانو سره پـــه هغـــه وخت کې چې د هند نیمه وچه د د وی تر استعماري واک لاند پ وه په ډیره میړانه جنګید لي د ي او د اسي ویل کیـــږي چې د وی په هغه وخت کې ۲۸۰۰ زره تنه وسله وال ځو انان د رلود ل۔

د اورکزیو په ټو لو ځانګو کې د ولتزي او مسوزي په شمیر کې زیات د ي۔د اورکزیو مجمو عي شـــمیر د ۳۰۰ زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی چې له هغې جملې نه ٦۰ زره تنه یې د کورمې په ایجنسۍ اوپـــاتـــې یـــې د اورکز یو په ایجنسۍ کې میشته د ي

(c) ketabton.com: The Digital Library

21.1 اورکزي په هند وستان کې

اورکزیو په هند وستان کې د اتلسمې پیړۍ په لو مړۍ نیمایي کې د د غه هیواد په مد هیا پرادیش کې چې مرکز یې د بهو پال ښارد ی یو لوی پښتني ریاست جوړ کړ چې بنسټ ایښود ونکی اورکزی پښتون نواب د وست محمد خان د ی۔نو موړي د د غه پښتني ریاست بنسټ په ۱۷۲۳ زیږد یز کال کې په بهو پال کې کیښود۔نومړی د هند وستان د مغو لي واکمن عالمګیر اورنګ زیب د زوی سلطان بهاد رشاه په زمانه کې له تیراه نه چې په هغه و خت کې د افغانستان د خاورې برخه وه هند وستان ته راغلی و۔په بهو پال کې تر د وست محمد خان نه وروسته د اورکزیو پښتنو د پاتو نوابانو نو مو نه په لاند ې ډول د ي:

نواب سلطان محمد خان، نواب یار محمد خان، نواب فیض محمد خان، نواب حیات محمد خان، نواب غوث محمد خان، نواب جها نګیر محمد خان، نواب نظیر محمد خان، نواب شاه جهان بیګماونواب سلطان جهان بیګم۔

د بهوپال پښتني نوابانو د بهو پال د ښار په ود انولوکې ډیرې هلې ځلې کړي د ي چې د ستا یني وړ د ي۔د د وی د نو ابیو په وخت کې ډیر جو ماتونه، مد رسې، کتابتو نو نه، پلونه، رو غتونونه او نور ډېر عام المنفعه کارونه تر سر ه شوي د ي۔

22 اورمړ

د پښتني شجرو پر بنسټ اورمړ سړ بني پښتانه د ي چې د جنو بي و زیر ستان په کانیګروم، د پښور په شا اوخوا او د افغانستان د لو ګر په و لایت کې مېشته د ي۔د اورمړ اصلي نوم عمر د ین و چې وروسته د اورمړ په نامه مشهور شوی د ی۔(۱)پښتني توکم پو هانواورمړ د شر خبون زوی او د سړبن لمسی ګڼلی د ی۔

د تاریخ حیات ا فغا ني مؤ لف ډپټې محمد حیات خان د اورمړو په اړوند د اسي لیکلي د ي:" جوته د ه چې د اور مړ پلار امر د ین د شر خبون له پنځو زامنو په جمله کې تر ټو لو کو چنی و۔د ه یو زوی د رلود چې اورمړ نو مید ه او قبیله یې هم د د ه په نامه نو مول شوې د ه او تر اوسه هم په همد ې نامه سره یاد ېږي۔ د اسي ویل کیږي چې اورمړ شل زامن د ر لود ل او هر ځوی یې چې چیرته پیدا شوی د ی د هما غه ځا ی نوم یې پرې ایښی د ی او یوه منظو مه چې حضرت میا عمر څمکني(رح) ویلي نو په هغې کې هم اورمړ ته شل زامن منسوب شوي د ي، په د ې ډول: سنګتوی، منتوی، مشکور، شکتوی، زیق، مشوی، جلو یان، کانیګروم، حوان، کو نیخ، خصیران، رنګ، د لجا، ملاڼې، سید لنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان، د و توي، سين، خليل و بورکي۔" [11]

نوموړی مؤرخ د د وی د استوګني سيمي مور ته د اسي معر في کوي:" د اورمړو د استو ګني سېمه د سليمان د غره هغه برخه د ه چې اوس پکې د وزير واو مسيد و قبيلي استوګنه لري۔ د کا نېګروم ښار چې د وزيرو او مسيد و د بد ر په سيمه کې پروت د ی د اورمړو له خوا جوړ شوی د ی چې اوس هم د اورمړو پنځه ښا خونه په کا نېګروم کـــې په د ې ډول او سيږي: خيکني شپيته کوره، خرم چاني څلويښت کوره، ملا تا نې شپيته کوره، بيکسي د وه سوه کـــوره او جراڼي شل کوره چې ټول د ۳۸۔ يا ٤۔ کو رنيو تر مينځ په خپل پخوا ني ټاټوبي کې استوګنه لري۔ "[12]

د کانيګروم اورمړ په خپلو مينځو کې په اورمړي ژبې ږغيږي چې بر ګستا، بورکي او بر کي يې هم بولي چې د پښتو، هند ي او پارسي ژبي لغوي جوړښتونه پکې شته، خو هغو اورمړو چې خپله ژبه يې ساتلي د ه د د وی په ژبه کې له ځيړنو د اسي معلوميږي چې په مشکله کيد ای شي هغه د پښتو ژبې يو د ايليکټ(لهجه) وګڼل شي ځکه چې د د غې ژبې فو نو لو جي، مور فو لوجي، سين تا کسيس، ليکسيالوجي او نور ې ژ بنې ځا نګړ تياوې د ا جو توي چې د د وی ژبه لرغوني او د ختيزو اريايي لهجو ځينې شميرله کيږي او د اريايي ژبو په کو رنۍ کې شا مله د ه۔[13]

په اوسني وخت کې د اورمړو د استو ګني ځايونه د اد ي:

1. د جنوبي وزيرستان په کا نېګروم کې چې د ۱۹۹۲ زيږد يز کال د سر شميرنې له مخې يې شمير ۳۔۔ تنه ښود ل شوی د ی۔
2. د پيښور د جنوب ختيز په لس کيلو مترۍ کې د اورمړو د رې کلي شته چې د برو اورمړو، ښکتني اور مړو او منځني اور مړو په امه ياد ږي۔
3. په جنوبي وزير ستان او پيښور سر بيره يو شمير اورمړ د پښتونخوا په کورمې ايجنسۍ، کهرک، اورکزيـــو ايجنسۍ او سوات کې هم ميشته د ي، خو په د غو ياد و شوو سيمو کې د وی شمير خورا لږ د ی۔
4. د افغانستان د لو ګر په ولايت کې: د تاريخ حيات افغاني د مؤ لف ډپټې محمد حيات خان پـــه حـــواله د د وی يـــو شمير ٦۔ کلونه د مخه د وزيرو قبيلي د غلبي په وجه او هم د کاختۍ(قحطۍ) په سبب د جنو بي وزير ستان نه د لو ګر د برکي برک سيمي ته وليږد يد ل۔د افغانستان د علو مو اکيډيمۍ د ژبو او اد بيا تو د انستيوت د غړي

---

11 حيات افغاني، پښتو ژباړه، ۱۸۔ مخ

12 پښتانه د تاريخ په رڼا کې، د سيد بهاد رشاه ظفر کاکا خيل ليکنه، ۱۲۸۳ مخ

13 د افغانستان ژبې او تو کمو نه، سر محقق د وست شينواری، ۱٦۸-۱٦۹ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بناغلي د کتو ر خليل الله اورمړ په قول چې خپله هم يو ژبپوه د ی ماته يې په په ۱۳۶۹المريز کال کې د لو ګـــر د اورمړو په اړوند وويل چې د لوګر اورمړ د عبد الصمد خان، نورالله او تقي په کليو کې استوګنه لري او په هغه وخت کې يې ما ته په نو موړي ولايت کې د اور مړو مجمو عي شمير د ٤ـ او ٥ـ تنو تر مينځ و بنـــود، چـــې بنايي اوس به د د وی په شمير کې ډيروالی راغلی وي.

5. د هند وستان د پنجاب ايا لت د جلند رهر په ښار کې هم ډير لږ شمير اورمړ شته.

اورمړ غيرتي، ميلمه پالونکي او په ملګرتيا کې تکړه خلک د ي.

د روښاني غورځنګ بنسټ ايښود ونکی او د خيرالبيان او حالنا مې مؤ لف حضرت بايزيد انصاري چې په پير رو ښان عليه الر حمته ۱۵۲۵-۱۵۸۵زيږد يز مشهورو او د مغو لو پر خلاف يې د ويړه ډکې مبا رزې کړي د ي اورمـــړ پښتون و.

د وزير ستان په اور مړو کې د غه لاند يني اورمړ نا متو کسان د ي: جنرال وحيد علي بورکی، سکند ر افضـــل خان د البورکي قو مي مو منټ مشر، ملک عبد الرؤف بورکی په کانېګروم کې د بورکي قوم مشر، ملک محمـــد قريـــب خان بو رکی او ستر جنرال فاروق احمد خان.

همد اراز د افغانستان د لو ګر د اورمړو له جملې نه ښا غلی د کتورخليل الله اورمړ نه يا د ونه کوم چـــې د افغـــا نستا ن د علو مو اکډمی علمي غړی او محقق د ی چې په پښتو او اورمړي ژبو کې څيړ نې کوي.

23 بابړ

که چيري د بابړو د قبيلي د نسب شجره په غور سره وڅيړو، نو جو ته به شي چې د وی په اصل کې سړ بني پښتا نه او د شير ا ڼيو د قبيلي يوه څا نګه د ه. د وی وروسته د شيړ انيو نه بيل شوي او او لاد ې يې ځا نته بيل نـــوم غوره کړی د ی او نن ورځ د يوې جلا قبيلې په تو ګه ژوند کوي.

د تاريخ حيات افغاني د شجرې پر بنسټ بابړ د ود م ځوی، د شيرانې لمسی، د شر خبون کړوسی او د ســـړبن کود ی د ی. همد اراز بابړ د انجر او سنجر په نامه د وه زامن د رلود ل چې سنجر بيا د مسعود خيلو، اسما عيل خيلـــو، ابراهيم خيلو، يعقوب خيلو او غو ريا خيلو په څا نګو با ند ې ويشل شوي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د با بړو د استو ګنې اصلي ځای د سلیمان غر ګڼل شوی د ی چې وروسته د شمیر د ډیر والي او یا هم بنایـــې د نورو عو املو له کبله له خپل اصلي ټا ټو بي نه خواره و اره شوي او په نورو ځا یو نو کې مېشته شوي وي.

ویل کیږي چې د با بړو د قبیلي خلک د پخوانۍ زمانو ر اهیسي د تجارت او سو د اګرۍ د کارونو سره ډیـــره لیوالتیا د رلوده او د د ې قبیلې خلکو د هند وستان او د منځنۍ اسیا (بخارا او سمر قند)تـــر مینـــځ د بیلا بیلوســـود اګریزو مالونو لکه پو ستینونونو، اینجې او قیمتي وریښمینو ټو کرانو سو د اګري کوله او د وی.پـــه خپلـــو ســـو د ا ګربزو د ند و کې، ریښتوني، ایماند اره، حلیم او د بنه چلند خا وند ان وو، ان تر د ې چې انګریزي نا متو مـــؤرخ او د کابل د سلطنت بیان مؤلف مونټ ستوارټ الفنسټن هم د د ې خبرې سره موافق د ی چې د وی د سو د اګرۍ په چـــارو کې ډېر ماهر وو۔ همد اراز د وی په اقتصاد ي پلان جوړونې او حسابي چارو کې د ومره مهـــارت د رلـــود اوپـــه د ې کارونو کې د ومره بر یالي وو چې د افغانستان د بنسټ ایښود ونکي لوی احمد شاه بابا په وخت کې نور محمد خان بابړ مستو في المما لک او ګل محمد خان بابړ ته د امین الملک(لوی خزانه د ار) مهمې د ند ې سپارل شوې وې۔

په او سني وخت کې بابړ په لاند نیو ځا یو نو کې مېشته د ي:

1. په کند هار کې: په کند هار کې بابړ د د غه بنار د بابړو په کوڅې، د پنجوایي په ولسوالۍ او د کند هار د ارغنـــد اب په سوزني نو مي سیمه کې ژوند کوي چې په د غه ولایت کې د بابړو مجمو عي شمیر د ۲۔ زرو تنو په شـــا او خواکې ښود ل شوی د ی۔اروابناد سترعلا مه پو هاند رشاد بابا(۱۹۲۱-۲۰۰۵ میلاد ي) چې.تـــول پښـــتانه.پـــړې ویاړي او پښتو ژبې، اد ب، تاریخ او فر هنګ ته یې د ستا ینې او قد ر وړ خد متو نه کړي د ي اوما د د ې مقالې لیکوال هم د هغوی د ارزښتناکو علمي لارښوونو نه ډیره ګټه او چته کړې د ه هم بابړ پښتون و چې د کند هار بنار د بابړو په کو څه کې یې د ې نړۍ ته ستر ګې پرانبستلې وې۔

2. په ننګر هار کې: د ننګر هار ولایت د جلال اباد بنار لوید یز خواته د بابړ یانو یوه لو یه محله شته چې د علـــي خیلو سره په ګا ونډ کې د ه۔

3. د جوزجان په ولایت کې: یو شمیر بابړ د جوزجان په بیلا بیلو ولسوالیو او د هغې جملې نه د خواجه د وکـــوه، اقچې، فیض اباد او خانقاه په ولسوالیو کې هم مېشته د ي۔ د شبر غان د بنار بابړ د د غه بنار په مرکـــز او همـــد اراز د د غه بنار ته څیرمه سیمو لکه شکرک، افغان تپه، شیر خیل، شوبي، خواجه د وکوه افغانیه اوتـــابین.کـــې ژوند کوي۔ په اوسني وخت کې د جوزجان د بابړو نه یو تن ګو هر خان بابړ د جوزجان ولایت د فیض لبـــاد د ولسوالۍ ولسوال د ی۔

4. د فاریاب په ولایت کې: یو شمیر بابړ د فا ریاب ولایت د قیصار په ولسوالۍ کې هم میشته د ي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د با د غیس په ولایت کې: بابړ د د غه ولایت د غورماچ او مرغاب په ولسوالیو کې استوګنه لري۔

6. د بلخ په ولا یت کې: د بلخ په ولا یت کې مېشته بابړ د د غه ولایت د بلخ په ولسوالۍ کې استوګنه لري.

7. د کند ز په و لایت کې: یو شمیر با بړد د غه ولایت د د شت ارچي په ولسوالۍ کې هم مېشته د ي۔

په پورتنیو ولایتو نو سر بیره یو شمیر بابړ په هیلمند، لوګر او کو نړ کې هم مېشته د ي، خو د هغوی د د قیق شمیر په اړوند زما سره کوم معلو مات نشته۔

د اسي تاریخي شواهد شته چې د د وی ۵۔ کورنۍ کو چیاني او ۷۔کورنۍ نیمه کو چیاني ژوندلري چې د د وی د لیږد مسیر اولاره د هرات د هریرود نه نیولې د باد غیس، فاریاب، جوزجان، بلخ او کند ز پورې د ي چې دکال په بیلا بیلو مو سمونو کې په نو موړو ځا یو نو کې خپلې کیږد ۍ د روي او خپل مالونه او رمې په ورشوګانوکې خروي۔

8. په سهیلي پښتونخواکې: د سهیلي پښتونخوا د مشهور لیکوال، مؤرخ او فولکلور پیژند ونکي پروفیسور سیال کاکړ په حواله یو شمیر بابړ په ژوب، کوټه او پښین کې هم مېشته د ي۔

9. په پښتونخواکې: په پښتونخواکې د بابړو سیمه د میا خیلو سهیلي برخې ته پرته د ه چې لو ید یزلورتهیې سختې غرنۍ سیمې پر تې د ي۔ اوس د وی د پښتونخوا د د یره اسماعیل خان په چو دهوان او د لمانکې مېشته د ي۔ اوس د امان د تانک په نامه یاد ېږي چې د د یره اسما عیل خان یو د ستړکټ (ولسوالي) د ه۔ همد اراز په سیهره نومي سیمه کې هم چیرې چې شیراني اوسي بابړ مېشته د ي۔ یو شمیر بابړ په پیښورکې هم استوګنه لري چې انګریزي ژبېوه میجر را ورټي په د امان یا اوسني تانک کې د د وی مجمو عي شمیر د ۷۔۔ کو رنیو په شا او خواکې ښود لی و چې ۷۔ تنه جنګیالي ځوانان یې د رلو د ل۔

10. په سند کې: د پروفیسور سیال کاکړ د اثر پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخواکې پر بنسټ یو شمیر بابړ د پاکستان هیواد د سند ایالت په ګړهي یاسین، سلطان کوټ او شکار پور کې هم مېشته د ي۔

11. په هند وستان کې: لکه چې د مخه ورته اشاره وشوه بابړ و د سو د اګرۍ په چارو کې ډیر مهارت د رلود او د هند او منځنۍ ایشیا تر مینځ یې د سو د اکرۍ چارې پر مخ بیولې، چې د د غو با بړو د جملې نه یو شمیر په هند وستان کې مېشته شوي د ي چې د هند په مختلفو ایالتو نو لکه مهاراشټرا، اند هراپرد یش، مد هیا پراد یش او ګجرات کې مېشته د ي، خو له بد ه مر غه چې خپله خوږه پښتو یې له لاسه ورکړې د ه۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاریخ حیات ا فغاني د بابړو د د ود او د ستور په اړوند لیکي:" هغه بابړ چې په افغانستان کې اوسي نو د ود ونه او رواجونه یې د هغو بابړو سره تو پیر لري چې د شیرانیو په ګا ونډ کې اوسي. هغه بابړ چې د شیرانیو په ګا ونډ کې اوسي نو د هغوی رواجونه کټ مټ د شیرانیو په ځیر د ي." [14, 15, 16, 17]

24 بابي (بابیاني)

زمور پښت پو هان (نسب پیژند ونکي) د بابي یا با بیانو قبیله د پښتنود غر غښت د ټولنیز ګروپپورې تړي.

د پښتني شجرو له مخې بابي څلور زامن د رلود ل چې میرزی، سرو، عزرائیل او کتوزی نو میدل چې میرزی په شلو خیلو، یحیی زیو او حید رزیو او کتوزي په یاسین زیو، اد ریس زیو او صایب زیو با ندې ویشل شوي د ي. د تا ریخ حیات افغا ني په قول چې د مخزن افغاني نه یې روایت کړی د ی وایي چې بابي په پیل کې په خپلو څلورو زا منو با ندې د څلورو سپیڅلو او مقر بو پر بنتو(ملائکو) نومونه ایښي وو، چې نورو پښتنو هغه ملامت کړاو هغه هم د هغوی نو مو نه بد ل کړل، خو یوازې د عزرا ئیل نوم په خپل پخواني حالت تر او سه هم پاتي د ی.

بابیان په کند هار کند ز، کلات نصیر خان او د سهیلي پښتونخوا په بوري، چمن او د کوئیټې په شا بو نو مي کلي کې میشته د ي.د پاکستان د سند ه ایالت په مرکز کر اچۍ کې هم یو شمیر با بیان استوګنه لري. همد اراز د هند و ستان د ګجرات ایالت په جو ناګړه کې هم بابیان استوګنه لري او د 1747 میلاد ي کال نه تر 1948میلاد ي کا ل پوري با بیانو د جو ناګړه په سیمه کې یو پښتني ر یاست د رلود.

ډپټي حیات خان په خپل مشهور اثر تاریخ حیات افغاني کې چې په اردو ژبه کښل شوی او وروسته په انګریزي او بیا په کابل کې په پښتو تر جمه او چاپ شوی د ی د بابي پښتنو په اړوند د اسي لیکلي د ي:" بابیان په کند هار او کلات نصیر خان کې ډیر با همته سو د اګران د ي او د خپل غوره سلوک اونرم چال چلند په و جه د ښه ژو ند څښتنان او اکثره یې شتمن د ي.همد اراز د د غې قبیلې خلک په میړانه کې هم ښه شهرت لري".

د بابیانو د ستور کټ مټ نورو ګاونډي پښتني قبیلو ته ورته د ی.

---

14 مونټ ستوارټ الفنسټن، د کابل سلطنت بیان، د وهم ټوک، ٦٢ مخ

15 پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ١٢٧٦ مخ

16 تاریخ حیات افغاني، ٢٥٥ مخ

17 پښتو او پښتا نه په سهیلي پښتونخواکې، د پروفیسور سیال کا کړ تالیف

(c) ketabton.com: The Digital Library

د روسي نا متو اتنو ګر افر ستا نيشفسکي د اتنو ګرا فيکو معلو ما تو پر بنسټ د شلمې پيړۍ په لو مړۍ نيمـــا يي کې د بابيانو شمير په افغانستان او سهيلي پښتونخواکې ۸۵ زره تنه ښود ل شوې د ی۔بابيان ډير ښه شا عران، ليکو الان او هنر مند ان لري۔په او سني وخت کې لطيف جان بابی د پښتو خوږ ژبې سند ر غاړی د ی۔ د هند وستان د جو نا ګړه د پجود د سيمي نواب او د هند ي، اردو او ګجراتي ژبو مشهور شاعر عما د الد ين خان بابي چې په رسوا مظلـــوم سره هم متخلص و د روان ۲۔۸ ميلاد ي کال د اپريل په ۲٤ نيټه يې له د ې فا ني نړۍ نه ستر ګي پټې کړې۔ همـــد اراز د هند د سينما فلمي اد اکاره پروين بابي ۱۹٤۹-۲۔۵ ميلاد ي هم بابي پښتنه او د جو نا ګړه د بابي پټانانو(پښتنو)پـــه کـــو رنۍ پورې يې اړه د ر لود ه۔

24.1 د هند وستان د ګجر ات ايالت د جونا ګړه د سيمي بابي نوابان

د جو ناګړه سيمه چې د هند د ګجرات په ايالت کې مو قعيت لري يوه تا ريخـــي او پخـــوانۍ ســـيمه د ه چـــې د سنسکرت په پخوانيو او زړو متو نو کې يې ذکر او يا د ونه شوې د ه۔په د غه ښار کې ډيرې لر غو ني کلا ګاني او تـــا ريخي ود انۍ شته چې د معمارۍ د هنر له مخې د ډير اهميت وړ ګڼل کيږي۔ پر د غـــې ســـيمې بلنـــد ې مـــو ريـــانو، سلونکيانو، مغولو، افغا نا نو او انګريزانو واکمني چلولې د ه، خو د لته زمونږ د بحث مو ضوع هغه پښتا نه با ييان د ي چې پر د غه سيمه يې تقريبا ۲۔ کلونه واک د رلود۔ د پښتنو بابي نوا بانو د جملې نه لا ند يني نوابان د ر پيژنو۔ بليـــد وويل شي چې د غو بابي نو ابانو ته خانجي هم وايې، ځکه چې هند يان په مجموع کې افغانان او په تيره بيا پښتانه يا پټها نان ته خان صا حب او خا نجي هم وايي۔

24.1.1 نواب بهاد رخان بابي

نواب بهاد رخان د صلابت خان زوې، د صفد ر خان لمسی او د جعفر خان کړ وسی د ی۔ويل کيږي چـــې د د وی کورنۍ په اصل کې له کند هاره د جو نا ګړه سيمې ته تللي او هوري ميشته شوي د ي۔ نواب بهاد ر خان۔بـــابـــی د هنـــد وستان د مغو لي واکمنۍ په وخت کې د پو هې او ميړ نتوب په وجه د د يوان خطاب تر لا سه کړ او د ګجرات په ايـــالت کې د وې سيمې د ه ته د جا ګير په تو ګه ور کړل شوې۔د ه همد اراز د ه د احمد اباد د حا کمانو سره هم ډيرې ښې اړيکي د ر لود ې، همد ا وجه وه چې د وی ورته د بيرم ګام، بيجا پور او بار ها رچه سيمي د اجارې په تو ګه ور کړې۔ نـــواب بهاد ر خان بابي د مهارا شټرا د پو نې د پيشوا سره هم د و ستانه اړيکې ټينګې کړې وباو د پيشوا له خواهـــم د هـــتـــه د سر بلند خان لقب ور کړل شوی و۔

د نواب بهاد رخان بابي د نوابۍ په وخت کې يوبل بابي پښتون ته چې کمال الد ين خان بابی نو ميـــد دبـــالاجي راؤ له خوا په ګجرات کې د پيران پتن، برنګر، بيس نګر، سمي، مينچور، تهراد، بيجا پور او کمرالو سيمي د جا ګير په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تو ګه ور کړل شوې۔

په ۲۱۸ میلاد ي کال هغه وخت چې پيلاجي نومي د جو نا ګړه د نيو لو پريکړه وکړه، نو نواب بها د ر خان بـــا بي د خپلې پو هې او تد بير په و جه د هغه سره سو له و کړه۔نو موږی نواب په ۲۱۸ میلاد ي کال کې له د ې فاني ښـــړی نه ستر ګي پټې کړي۔

24.1.2 نواب مها بت خان بابي

نواب مهابت خان د نواب بهاد ر خان زوی د ی او هغه وخت يې چې لا پلار نواب بهاد ر خان بابی ژوند ی و نو د ه ته يې د نوابې د ند ه او چارې ور سپارلې وې۔د د ه د نوابۍ په وخت کې يو تن چې جګنات جهاله نو مید او يوه اند ازه پو ځي ځواک يې تر لاسه کړی و، د نواب مها بت خان په سيمه کې يې په لاس وهنو لاس پورې کړ، خو نواب مهابت خان نو موږی تنبيه او غو ږو نه يې ور تاو کړل، چې بيا وروسته جګنات نو می د پور بند ر سيمي ته وتښـــتيد او د ا هغه وخت وچې ا نګر يزانو د اوړيسا سيمه د نواب سراج الد وله نه نيولې وه او ابد الي احمد شاه بابا د مر هټه وو د ځو اکو نو سره په جګړې بو خت و۔

نواب مهابت خان په ۱۸۱۸ میلاد ي کال کې د يوه تن له خوا چې ځان يې مسلمان عرب ګا نه ونيول شو او د اوپـــر کو ټ په کلاکې بند ي شو، خو کله چې د نواب مهابت خان اکا، نواب کمال الد ين خان بابي له د ې پښې خبر شو د پيران پټن له سيمې يې لښکرې راټولې کړې او پر مظفر خان باند ې چې د نواب مهابت خان پر ځاې ټاکل شوی و برید وکړ او نواب مهابت خان يې له بند ه و ژغوره او د نواب صاحب د خور خا وند شها مت خان بابې چې د شيخ ميا يلاول سره بند ي و د د يوان جي په مر سته خو شي کړ۔

نواب مهابت خان د خپلې نوابۍ په و خت کې ډيرې سيمې ونيولې چې د هغو د جملې نه د کو تيا نه تلاجـــه او د منګلور د کلاوو نيول د ي۔ همد اراز نواب مهابت خان هغه کسانو ته هم سزا ورکړه چې د مالیې د ور کو لو نه به يې سر غړ ونه کو له او د ها لار جهالا، اراود او د کچ د سيمو د خلکو شتمنۍ به يې لو ټولې۔ نواب مها بت خان د د يوان جي په مر سته د بابر پاوړ په نامه هغه لو ټمارې ډلې هم و ځپلي چې د نا ګهر، کا تهياوار او لا ونګ پر سيمو يې بر يـــد ونـــه کول۔

نواب مهابت خان بابي د منګلور پر سيمې له د ې کبله برید وکړ چې د پټين د پر ګني خلکو د ه ته شکايت وکړ چې د سو ترا پالارا د سيمې جا ګير د ار چاند پټني له لاسه پوزې ته راغلي د ي، نو هماغه و چې نواب مهابت خان امـــر وکړ چې د سو ترا پالارا کلا د ې فتحه شي او هما غه و چې د يوې ميا شتې په تر څ کې يې نو موږې کلا ونيـــوله، خـــو چاند پټني په عذر او زاريو لاس پورې کړ، وروسته يې نو موږې کلا ور خوشې کړه او چاند پټني د ګورکهه مد هـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمې ته و تښتید۔

تر د ې سو بې وروسته نواب مهابت خان بابي د اولکه د وارکان د کلا د نیو لو هوډ وکړ۔ د ا د اسي کلکه، پیاوړې او پخه کلاوه چې تر اوسه پورې یې څوک په نیو لو نه و بر یالي شوي۔نواب مهابت خان۔بابي د غه کلاپه ډیرې میړانې ونیوله او هغه شتمني او لوټ شوي ما لو نه چې د ځینو لوټمارانو له خوا د عر بوپه سمند رنګې اود مسقط په سواحلو کې د عر بو، سند هیانواو پر نګیانو نه لوټ شوي وو او په د ې کلا کې مو جو د وو د نواب صا حب لاس ته ورغلل۔تر د غې سو بې ورو سته نواب مهابت خان په ۱۸۳۱ میلاد ي کال کې له د ې فاني نړۍ نه د تل۔له۔پاره ستر ګې پټې کړې۔ لنډه د ا چې د نواب مهابت خان د خپلې سپیځلتیا او زړورتوب په وجه د ټو لو خلکو په زړونو کې ځای د رلود۔

24.1.3 نواب حامد خان بابي

نواب حامد خان بابي د نواب مها بت خان ځوی و۔کله چې یې پلار وفات شو نو د ی په جو ناګړه کې نه و او کله چې د خپل پلار له مړ ینې خبر شو نو ډیر ژر یې ځان جو نا ګړ ه ته را ورساوه۔د د ه مور سبحان کنور نو میدلـه او هغه وخت چې نو موړی د جو ناګړه د سیمې د نوبۍ پر ګد ی کښیناست نو ا ته کلن و۔ په د غه وخت کې یو شمیر جـا ګیرد ارانو لکه عبد ل خان بابي او مختارخان با بي د بغا وت جنډې پو رته کړې، خو وروسته نواب حامد خان بابي پـر هغوی پر ید وکړ او د بفتهلي پر کلا یې چې قبضه کړې وه هغه یې بیر ته ځینې ونیو له۔ په د غه وخت کې د پو نـې د پیشوا یو تن صوبد ار چې امرت راؤ نو مید د مالیې د راټو لولو په پلمه د د وی پر سیمې یر غل وکړ، خو وروسته د د وی تر مینځ سوله وشوه او امرت راؤ احمد اباد ته لاړ څو په هما غه ځای کې د یوه عرب له لاسه ووژل شو۔

تر هغه وروسته نواب حامد خان بابي د واګهر پر سیمې برید وکړ او د نسوه کلا یې ونیو له او د ډیرو سو غـا تونو او غنیمتو نو سره جو نا ګړه ته ور ستون شو۔همد اراز نو مو ړی د امریلي کلا هم ونیوله او جیو راجي سالم ته یې ما تې ور کړه او شیخ میا قا ضي نو مي چې د منګلور په سیمه کې یې د فساد اورونه بل کړي وو تنـبیه۔کـړ، خـو وروسته نواب د هغه ټو لې ګناوې وبخښلې۔ همد اراز د نواب حا مد خان بابي د نوابۍ په وخت کې د یوړه، خا ګیسري، د لوارهاو د اد نه پیاوړې کلا ګانې هم فتحه شوې۔

نواب حامد خان بابی یو پراخ نظره انسان و۔ د ه د ټولو مذ هبو نو پیروانو او لارویانو ته د رناوی۔کـا وه او د هند وانو د هو لي او د یوالي په جشنونو کې به یې ګډون کاوه۔

د نواب حامد خان بابي او د د ه د مخا لفینو تر مینځ ډیرې جګړې وشوې چې په د غو جګړو کې نواب حامد خان بابي ډیرې سوبي کړي د ي چې د د غو سو بو په لړ کې د لا ند نیو کلا ګا نو نیول شا مل د ي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سوترا پاراه، کیسوج، مالیه او کو تیانه د کلاوو فتحه۔

نواب حامد خان بابي په ۱۸٦۷ میلاد ي کال کې وفات شو۔د ه ۳٦ کاله، د رې میا شتي او پنځه ورځې نوابي وکړه۔د ی یو غریب پا لونکی او د ښو کړو وړو څښتن و۔ د سیمي خلک پرې ډیر ګران وو او تل به یې د هغوی مر ستې ته ور د انګل۔

24.1.4 نواب بهاد ر خان بابی

نو موږی د نواب حامد خان بابي زوې واو په ۱۸۵۱ کال کې د کنور بائي له بطنه و زیږید۔د ي اتلس کلنو چې د جو ناګړه د سیمې د نوابۍ پر ګد ی کښیناست او د ا هغه وخت وچې انګر یزان د امر یلې او کو ړي نار سیمې لاند ې کړې وې۔په ۱۸٦۹ میلاد ي کال کې په ګجرات کې کاختي راغله ځکه چې بارانونه نه وو اوریدلي او ډیر خلک د لوږې له لاسه مړه شول۔همد اراز په ۱۸۷۵ میلاد ي کال کې په ګجرات کې سخته زلزله وشوه چې ډیر خلک پکې ست او تبا ه شول۔ له بلې خوا انګرېزي پو ځونو خپل پر مختک ته اد ا مه ورکوله، څو په ۱۸۸٦ میلاد ي کال یې بیلسن نومی انګریز د جونا ګړه د سیمې نا ظم وټاکه۔

نواب بهاد ر خان بابي په ۱۸۹٦ میلاد ي کال کې د ٤۵ کلونو په عمر وفات شو۔

تر نواب بهاد ر خان بابي وروسته نواب محمد رسول خان بابي ۱۸۹۲- ۱۹۱۱ او ورپسي نواب محمد محبت خان ۱۹۱۱-۱۹٤۸ پورې د جو ناګړه د سیمي پښتانه نوابان وو، چې د هند تر خپلواکۍ وروسته ۱۹٤۷ م پورې د دغې نوابۍ ټغر هم مخ په ټو لید و شو۔

24.2 بارکزي

بارکزي په اصل کې سړ بني پښتانه او د د رانیو د زیرک په څانګې پورې تړ لي د ي۔بارکزي، اچکزي،پو پلزي او الکوزي سره ټولې وروڼه قبیلي د ي۔بارکزي په نو رو ډیرو ښا خو نو او څا نګو ویشل شوي د ي چې په د ې ډول پیژ ند ل کیږي : باکل زي، ګورجي زي، خانچه زي، خواجک زي، ملک د ین زي، نسي زي، شیر زي، انګیزي، غیبي زي، نورالد ینزي، عبد الله زي، نصرت زي، مد ي زي، جنک زي، عمر خان زي، بیان زي، تاروزي، خونسي زي، اتما نزي، ولي زي، جمال زي، بورزي، خواجي زي، ابازي، این زي، شیخي زي، بایزي، سنجر زي، سلیمانزي، سوند رزي، موسي زي او محمد زي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حیات افغاني لیکوال ډپټي حیات خان د بارکزیو په اړوند د اسي کښلي د ي:"بارکزي د شمیر له مخې تر پلزیو ډیر د ي او د وی د کند هار جنوب ته په ارغستان او د هیلمند د سیند ونو پر غا ړو پر وچ مید ان میشته د ي۔ د بار کزیو هغه برخه چې کند هار ته نږد پ ي د ار غستان او هیلمند د سیند ونو پر غاړو میشته د ي د بنو ځمکو د د رلود لو په وجه په کر نې بو خت د ي، خو ځینې نور یې د وچ بیا بان په مینځ کې په ډیرې سختۍ او زحمت سره د کر کیلې په چارو بو خت د ي۔ د غه خلک ډیر زړور او جنګیا لي د ي۔.د وزیر فتح خان با رکزي له وخته د غه خلک ډیر مشهور شول، په تیره بیا کله چې امیر د وست محمد خان د کا بل د واکمنۍ پر ګد ۍ کښینا ست، نو د هغه په سبب د د وی په شهرت کې نور هم ډیر والی تر ستر ګو شو۔." [18]

امیر د وست محمد خان په ۱۸۳۷ زیږ د یز کال کې په افغانستان کې د بارکزیود واکمنۍ بنسټ کیښود چې تر هغه وروسته د بارکزیو قبیلي نه لاند ینې واکمنان په قد رت کې پا تې شوي د ي: امیر شیر علي خان، امیر محمد ا فضل خان، امیر محمد یعقوب خان، امیر عبد الر حمن خان، امیر حبیب اله خان، امیر امان الله خان، محمد ناد رشاه، محمد ظاهر شاه او د افغانستان د جمهوریت مؤ سس شهید محمد د اؤد خان، چې په مجموع کې بار کزیو پر افغانستان ۱۴۱کلونه واکمني چلو لې د ه.

په او سني وخت کې بارکزي په افغانستان کې په لا ند پ ډول میشته د ي:

1. د کند هار په ولایت کې: د کند هار بارکزي د کند هار ولایت په مرکز، د د امان، شاه ولي کوټ، ار غند اب، پنجوایي، ار غستان او معروف په ولسو الیو کې میشته د ي او د ۱۳۶۔ کال د سر شمیرنې له مخې په د غه ولایت کې د د وی شمیر تر سلو زرو تنو لوړ د ی

2. د هیلمند په ولایت کې: په د غه ولایت کې با رکزي د هلمند په مرکز لشکر ګاه، دناد علي، واشیو ،ناوه بارکزایي، نو زاد او نهر سراج په ولسو الیو کې او سیږي او د ۱۳۶۔ لمر یز کال د سر شمیرنې له مخې دبا رکزیو مجمو عي شمیر ۱۸۔۔۔ تنه بنو د ل شوی د ی۔

3. د نیمروز په ولایت کې: د د غه ولایت با رکزي د نو موړي ولایت په مرکز زرنج، او د کنګ او چار بر جک په ولسوالیو کې ا و سیږي چې ټول شمیر یې د ۱۲۔۔۔ تنو په شا او خواکې بنود ل شوی د ی

4. د فراه په ولایت کې: با رکزي د د غه ولایت په مرکز او د با لا بلوک او ګلستان په ولسو الیو کې میشته د ي۔ د فراه په و لایت کې د د وی مجمو عي شمیر د ۱۳۔۔۔ تنو په شا او خو اکې بنو د ل شوي د ي۔

---

18 حیات افغاني، ۱۵۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د هرات په ولايت کې: بارکزي په هرات کې د د غه ولايت د انجيل، ګذړې، پښتون زر غون، ګلران، غو ريـــان، زند ه جان او اد سکن په ولسو اليو کې ميشته د ي چې د ۱۳٦ـ لمر يز کا ل د سر شميرنې له مخې د د وی مجمـــو عي شمير ٦۷ـــ تنه ښود ل شوي د ي۔

6. د با د غيس په ولايت کې: د د غه ولايت با رکزي د مر غاب او غور ما چ په ولسو اليو کې ميشته د ي چې شمير يي د لسو زرو تنو په شا او خواکې ښو د ل شوي د ي۔

24.3 بارکزي کو چيان

يوډير شمير با رکزي په کو چيا ني ډول ژوند کوي۔ د وی د ليږد يد و او کو چ له پاره بيلا بيلې لارې لـــري د بيلګي په تو ګه يو شمير با رکزي کو چيان د د وبي په مو سم کې له خپلو رمو سره له هراته د غور د جنو بـــي څنـــډو پورې ځي او خپل ما لونه لکه پسو نه او وزې په د غو ورشو ګانو کې څر وي۔د ويمه ډ له يې له با د غيس نـــه د غـــو رماچ په لاره د فاريا ب ولايت د قيصار او جلاير له لارې ځا نونه تير بند تر کستان ته رسوي۔د د غو بارکز يو کو چيان د ختيز کند ز(نو اباد) نه د بغلان د شت باى سقال، پورتني اند راب، او خوست او فر نګ ته ځا نونه رسوي، په د اسي حال کې چې بله ډله يې ځا نو نه د بد خشان د شت سيوه ته رسوي۔بايد ووايو چې د افغانستان په شمالي ولايتونوکـــې د بارکزيو کو چيانو مجمو عي شمير ٤۲۲ـ کو رنۍ ښو د ل شوی د ی۔

با رکز يان غير تمن، ميړني، ميلمه پالو نکي خلک د ي۔ د علم او پو هې سره زياته مينه لري۔په د ويـکـــې ګـــڼ شمير عا لمان، ليکوال او شا عران تير شوي د ي او همد ا اوس هم شته۔ حنان بارکزی د پښتو ژبې مشهواو وتلی شـــاعر تير شوی د ی چې د با رکزيو له قبيلې سره يې تړاو د رلود۔[19,20]

25 بړ يخ

بړ يخ د پښتنو يوه مشهوره قبيله د ه چې زمور پښت پو هان (نسب پيژ ند ونکي) يې د ســـړ بـــن دتـــولنيز ګروپ پورې تړي او په سړ بنې پښتنو کې د بنر خبون په بناخ ور ګد يږي۔

د هند په کيمبريج تا ريخ (Cambridge History of India) کې د لر غو نې ار يا يې کتاب رګ ويد ا په حواله

---

19 پښتني قبيلي ۳۸-۳۹مخو نه

20 Dictionary of Pathan Tribes-۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسي ليکل شوي د ي:" د لسو ملکا نو(وا کمنا نو) جګړه د وید ي زمانې مشهوره جګړه وه۔ په د ې جګړې کې لس اريا يې قبيلې ملګرې وې او د بها رتيه نو مې ار يا يي قبيلې د واکمن سو د اسه پر خلاف وجنګيد ل او په د غو لسو قبيلو کې يوه قبيله پکتهان نو ميد ه چې او سنی پکتون=پختون=پښتون=پټهان ځينې مراد د ی۔

د د غه سو د اسه پلار يا نيکه(Devadasa) هم د خپلې قبيلې نا متو واکمن و۔د ی د خپلې وا کمنۍ په ز ما نه کې له څو ار يا يي قبيلو سره جنګيد لی چې په هغو کې يوه(Brisaya)د ه."

افغا ني مؤ رخينو لکه اروابناد استاد احمد علي کهزاد او ار وابناد علامه عبد الحی حبيبي د غه په ويد کې راغلې"بر يسيه" قبيله بړيځ بولي۔

25.1 د بړ يځو د قبيلې خيلونه

بړ يځ په لو مړي سر کې په د وو پلارو ويشل کيږي چې يو يې "اوتغ " او بل يې" اوسين" د ی۔ اوتغ په لا نـد نيو خيلو نو ويشل شو ي د ي: د اؤد زي، چو پا ن زي، مليزي، بد ل زي، ثا بت زي، شکرزي او بروکي زي۔ او سين هم په لا ند نيو خيلو نو ويشل شويد ي : با رکزي، زکو زي، مند و زي، سبازي او راوزي۔

حا فظ الملک حافظ رحمت خان بړ يځی چې په ۱۱۴۸ هجري قمري کال کې يې د هند وستان د اتهرا پرا ديش د ايالت په رو هيل کهنډ کې خلا صته الانساب ليکلې د ی هلته د اسې وايي: " اوس بړ يځي په خپل اصلي وطن بنو راوک کې يوازې پر د غو خيلو نو ويشل شوي د ي: بد ل زي، زکو زي، مد ي زي۔ چو پا ن زي او مليزي د يوسفز يو سيمې ته را کو چيد لي او ز يا تره بيا له هغه ځا يه هند وستان ته تللي د ي۔د د غو د وو(زيو) خلک چې په بنو راوک کې پا تې د ي ځا نته خاني او د ځمکو ټا کلي جلا برخه لري۔ د شکر زيو، راوزيو او نورو(بارکزيو، سبازيو، بروکي زيو) شمير لږ وو۔د وی هم په هغو د ر يو زيو کې مد غم شوي د ي۔

د حا فظ ر حمت خان د غه ليکنه وروسته تر ۲۵۔ کلو نو هم اوس هم ربښتيا کيږي او د بنوراوک د کر نې ځمکې پر نو موړو د ريو زيو (بد ل زيو، زکو زيو۔مند و زيو) با ند ې په د ې ډول ويشل شوي د ي:

1. د بد ل زيو برخه: د پښين خو اته له غل د رې نه تر باد وز يو پورې (د بنوراوک ختيځه سيمه).
2. د زکو زيو برخه:له پنج پايه د ريګ تر ولسوالۍ پورې.
3. د مند و زيو برخه: له کا ريزه نيولې د بلو ځانو تر بريد ه پورې (د بنوراوک لو يد يزه سيمه)۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لته د ا هم با يد و ويل شي چې د مند و زيو په برخه شير اني هم اوس شر يک شـــوي د ي او دبـــې يځـــو د ځلورم خيل په تو گه پيژ ند ل کيږي۔ په خلا صته الا نساب کې بد ل زي پر د غو لا ند ې پنځو بنا خو نو با ند ې ويشـــل شوي د ي: سا لارزي، بيسين زي، اد وړي زي، ملا خيل او د ولت خيل۔

حا فظ رحمت خان د اهم زيا توي: او ريد ل کيږي چې ملا خيل او د ولت خيل اوس په بنو راوک کې نه د ي،پـــا تي د يو سفز يو سيمې ته راغلي او زيا تره يې بيا له هغه ځا يه هند وستان ته را ليږ د يد لي د ي۔ په خلا صته الا نســـاب کې د ا هم راغلي د ي چې مند وزي او زکو زي هم د بد ل زيو په څير پر څو پښو ويشلي د ي، خو د هغوی نو مو نـــه يې نه د ي راوړي۔

25.2 د بړ يځو ټا ټو بی

د بړ يځو پخوانی ټا ټو بی د بست تا ريخي سيمه وه چې پښتانه يې کلا بس بولي چې اوس هم هلته بړيځي يـــا بړ يځان استوګنه لري، د فتح خان او رابيا د نکل قهرمان (پتي خان) د کلا بس له بړ يځو نه و۔ د تاريخ حيات افغاني۔پـــه قول د پتي خان پلار اسلام خان نو ميد ه [21]، پتي خا ن د کو مې خبرې په و جه له خپل پلاراو کو رنۍ نه خپه او خوا بد ی شو شواو د خپلو څو تنو ملګرو او د و ستانو سره چې د پښتنو په نکلو نو کې يې شمير شپيته بړ يځي راغلي د ي د هند وستان خو اته لاړ۔د ا هغه ز مانه وه چې پر هند وستان با ند ې مغولي واکمن نو رالد ين جها نګير واکمني د رلود ه۔ويل کيږي چې پتي خان د خپلو زړورو ملګرو سره د سيالکوټ په سيمه کې د د غه مغو لي واکمن د پو ځو نو ســـره په ډيرې زړورتيا مقا بله وکړه چې د خپلو ټو لو ملګرو يا شپيتو بړ يځوسره ووژل شو۔ خو څر نګه چې د ی په مســـا پرې او پر د يسې کې ووژل شو، نو ځکه په د غه کيسه کې له سوز او ګد ازه ډکې جملې راغلي د ي چې د امنظـــو مـــه کيسه د پښتنو په حجرو، محفلونو او مجلسو نو کې د ساز او سرود سره يو ځای ويله کيږي چې پښتانه۔يـــې۔پـــه ډيـــر شوق او ذوق سره اوري۔[22]

په د غه نکل کې د هلمند پر غاړو باند ې د بړ يځو ګڼه اباد ي ښيي۔ کله چې په ۱۸۵۱هجري قمري کال پر کند هار با ند ې د ايران صفوي واکمن د ويم شاه عباس ۱۵۲۱-۱۷۷۱هجري۔ق بريد وکړ نو پرد ل خان بړ يځي د خيـــل قـــبيلوي لښکر سره د ايراني پو ځو نو په مقا بل کې پنځه پنځوس ورځې د کلا بس کلا بند ي وسا تله، د غه پيښه هـــم د اســـي ښيي چې تر يوولسمې هجري سد ی پورې لا د هلمند پر غاړو په تيره بيا په کلای بس کې ډير بړ يځي ميشته وو او د کلا بس پر شا او خوا بړ يځو خپله خا ني د ر لود ه او خان يې او رنګ خان نو ميد ه۔

---

21 حيات افغاني، د ډپټي محمد حيات خان تاليف

22 د افغانستان جغر افيوي قا موس، ۱۳۳۸، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هلمند پر کينې غاړه باندې د ګر مسير او سيستان تر مينځ په لنډې او پلالکه کې اوس د ړې سوه کوره بړيـــخ ميشته دي او د غه بړيخ د زکو زيو په ايسا زي پښې پورې اړه لري۔ لنډی او پلالکه د وې ويالې د ي چې بړ يڅو پخپله کيند لي د ي۔ لنډی وياله لو يد يزې او پلالکه ويالې ختيزې خو اته پرته د ه چې د د واړو تر مينځ تقر يبا لس کيلو متره وا ټن شته۔لنډی او پلالکه له اد اري پلوه د هلمند ولايت د د يشو په ولسوالۍ پو ړې اړه لري۔ د د غې ولسوالۍ خـــتيز لورته د ګر مسير ولسوالي پر ته د ه۔

د کند هار په ښار کې هم د بړ يڅانو څو کوره شته، مګر د د وی د استو ګنې تر ټولو لو يه سيمه ښوراوک د ی چې د لنډی او پلالکه ويالې يې شما ل لو يد يز ته پر تې د ي۔

ډپټي حيات خان په حيات افغاني کې چې ۱۴۳ کلونه د مخه يې کښلی د ی ليکي چې اوس په ښوراوک کې تخمينا د ړې زره کوره بړ يڅ استوګنه لري۔ د حيات افغا ني په د غه شمير کې شيراني هم راځي۔ د ښوراوک د خلکو شـــمير د " اتلس قر يه های افغانستان" په ۱۳۴۹ مخ کې ليکلي د ي تقريبا يووس زره تنه د ي چې په د غو کې تقر يبا د وه زره تنه بړ يڅان د ي او د هغې سر شمير نې له مخې چې په ۱۳۵۳ لمربز کال په کا بل کې خپره شوې د ه د ښوراوک د بړ يڅـــو شمير پر ته له شير انيو نهو زرو تنو ته رسيږي.

د (Dictionary of the pathan Tribes) په ۲۱۔ مخ کې ليکل شوي د ي"څه بړيڅي په کوټه، پښين او څاګي کې او سيږي، د د غه قبيلې زياتره خلک د افغانستان په ښو راوک کې ميشته د ي."

د ولس مجلې د ۱۹۶۸ زيږد يز کال د اکتو بر په ګڼه کې عا بد کښلي د ي:" بړيڅي د کو يټي ډويژن په شـــرارود نو مي ځای کې له عيسی خيلو سنټيا کا ګړو سره ميشته د ي او په کو يټه کې هم بړ يڅ او سيږي."

د پټهان کتاب چې د انګرېزي مؤ رخ سر او لف کيرو له خوا ليکل شوی د ی په سلم مخ کې د اسي راغلي د ي:" د بړ يڅو څو کوره د کويټې د بو لان د حکو مت په څا ګي کې هم شته او څه بړ يڅي په نو شکي کې هم اوسي۔ څه اکازي، اليک زي او وسمي زي بړيڅي (چې له نسبي لحا ظه په مند و زيو ور ګډ يږي) په بو لان کې له سنجر انيو بلو څو سر ه ميشته د ي او اوس يې خپله ژبه له لا سه ور کړې د ه۔ د د غو بړ يڅو شمير سلو مړو ته رسيږي۔

ملک صالح محمد لهري د بلو چستان نو مې کتاب په ۵۵ مخ کې ليکلي د ي:" په ۱۹۵۱ ع کال کله چې په بلو چســـتان کې د نفو سو سر شمير نه وشوه د بلو چستان د بړ يڅو شمير ۴۹۶۵ تنه و و۔ "

په صولت افغاني کې چې د زرد ار خان ناغر تا ليف د ی راغلي د ي:" بړ يڅ په هند و ستان کې هـــم اوســـي او د جهجرو پر ګنه د بړ يڅا نو د ه۔ په ۱۸۵۷ کال کې چې هند وستانيان د انګر يزي ښکيلاکګرو نه د خپلواکۍ د تر لاسه کـــو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لو له پاره را پورته شول د جهجر بړ يځی رئيس هم د د غو غا ز يا نو ملګری و، انګرېزانو چې بری وموند د غه بـــړ يځی رئيس يې هم پر د ار و ځړاوه."

د جهجر پر ګنه د ډهلي او عليګړ تر مينځ پر ته د ه، په اد اري لحاظ د اتهراپرد يش ايا لت د ســـکند ر لبـــادپـــه ډسټرکټ (ولسوالی) پورې اړه لري۔سکند ر اباد د هند پښتون واکمن سلطان سکند ر لود ي(۸۹٤-۹۲۳هجري قمري)تـــه منسوب د ی۔

همد اراز بړيځ د هند د اتهراپرد يش د ايالت د رو هيل کهنډ په بنا رونو کې هم شته په تيره بيا د بريلي سيمه د بړ يځو نه ډکه د ه۔

د پټهان د کتاب په سلم مخ کې راغلي د ي چې د هند د مهارا شټرا په ايالت کې د بړوچ په نامه بنار هم بړ يځوتـــه منسوب د ی۔

25.3 بنوراوک

د بنوراوک سيمه د اوسني کند هار په جنوب لو يد يزه څنډه کې پر ته د ه چې ځا نته جلا ولسوالي د ه، د ريګ په نامه يوه علا قه د اري هم په د غې ولسوالی پو ړې تړ لې د ه۔ د بنوراوک د سيمې شمال لويد يز ته ريګ(ريګستان) پروت د ی۔ د غه ريګستان په شمال کې د سپين بو لد ک تر حد ود و او په لو يد يز افغانستان کې د غر بي پو لې پورې غځيد لی د ی۔لمر خاته خو اته يې د خو اجه عمران غر د ی چې له پښينه بنوراوک جلا کوي۔ د جنوبي ډډې غر ونه يې د بر اهوي بلو څو ټا ټو بی د ی چې په نو شکي پورې اړه لري۔ د بنوراوک ځمکه بنوی ډاګ د ی اود د غه ډاګ په مينځ کې هيڅ غر نشته، ځمکه يې متينه د ه۔ د بنوراوک د پر اخوالي په اړوند د صو لت افغاني د تاريخ په ۳٤۷ مخ کې راغلـــي د ي:" بنوراوک نسبتا مربع شکله پروت د ی چې هره ضلعه يې شپيته ميله او ږد والی لري." [23]

د صو لت افغا ني د غه ليکنه د حيات افغاني د ۱۵۳ مخ نقل د ی۔ د اتلس قر يه های افغانستان۔پـــه ۱۳٤۹امـــخ۔کـــې د بنوراوک د ټو لې ولسوالی پراخوالی ٤۹٦٤ مر بع کيلو متره راغلی د ی، خو اروابناد قا ضي عطاؤالله خـــان پـــه خپـــل اثرچې د پښتنو تا ريخ نو ميږي د بنوراوک ټو له سيمه شپيته ميله بنو د لې د ه۔ د اروابناد قا ضي صاحب د غه ليکنه د اسې تو جيه کيد لای شي چې د ه يو ازې د بنوراوک اباد ه ځمکه شپيته مر بع ميله بللې وه چې د بړ يځو کر وند ې او ټا ټو بی د ی او د نوي او زاړه بنو راوک په نامه ياد ږي۔

23 صو لت افغاني، د زرد ار خان ناغر تاليف

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قا موس جغر افيايي افغانستان کې د ښوراوک کلي ۲۷ ښو د ل شوي د ي۔ په د غو کليو کې تر ټو لو لوی کلی د باد رزو د ی چې تقربا ۱۲۔ پکې اوسي۔ په زيا تره کليو کې د وه د رې کوره بر اهو يان هم شته چې نا رينه يې د کلي سا روانان او شپا نه د ي او ښځمنې يې کمبلې، جو الونه، خورجينونه او د ستر خو انونه اوبي.

25.4 کلي او کو رونه

د ښوراوک د بړ يځو کور په يو ه ساد ه کو ډی(کو ډله) کې وي چې په بيضوي بڼه د غزو له پنډو لبنتونه جوړه شوې د ه چې څلور پنځه د انې يې يو ځای په ځمکه کې له يوې خوا او بلې خوا د نيمې د ايرې پەتوګه سره اينجتې کړي وي چې پر سر يې کيړه ور اچوي۔کيړه د غزو له لبنتو ياغوړګو او کړ کو نه د ټغر په بڼه جوړ شوي وي چې د خو نو په پو ښښ کې يې پر تير انو اچوي۔ هغه کو ډی چې د ژمي له پاره وي پر کيړه سر بيره يې ا خيړوي۔ خو ني يې څلور د يوالونه لري او چت يې له يوه او ږد ه تير او د غزه له لبنتو نه د اسې جوړ کړی د ی لکه عصري څاد ر پو ښه کو رونه۔ د غه خونې او کو ډلې يوه د بلې اړخ ته په بيضوي يا مستطيله بڼه يو لړ پر له پسې پر تې وي۔ پر شا وخوا با ند ې د ښاري ډوله کو رو نو په څير د يو الو نه لري او زياتره کو ډلې يې د روازې وي، د ا ځکه چې په بړ يځو کې مخ پټی او غلا نشته۔

25.5 کښت او کر

د ښوراوک د وبی ډير تود او ژمی يې معتد ل د ی۔ څه شمير تره کي او خروټې کو چيان د ژمي په مو سم کې ځا نو نه ښوراوک ته رسوي۔ د ښو راوک کښت په باران د ی، يوازې يو کا ريز ګی پکې شته چې پر هغه هم د وه د رې کوره اباد د ي او نورې بها ند ې او به نه لري۔غنم، اوربشي او با جرې په للمي ډول کرل کيږي۔څه للمي پا ليزونه هم کري۔

د ښو راوک د بړ يځو سپين ږيري وايي زمور نيکه ګانو چې په ښو راوک کې واړول کښت يې په با ران و او له لوړې نه يې ځمکې نه خړو بيد لې۔لوړه د يوه رود نوم د ی چې د تو بې له غره نه راوځي چې اوږد والی يې ۲۵۔ ميله د ی، لوړه ژوره د ه او غاړو ته يې اوبه نه خيژي۔

ستر ستانه حاجي محمد خيشکي د وی و هڅول چې ويالي وکاږي او له لوړې نه اوبه خپلوکر وند وته و خيژوي۔بړ يځو د حا جي نيکه خبره ومنله، ليڅې يې را ونغښتلې او لو ړې ته يې او مه بند ونه وا چول۔د وی لويې ويا لې ځينې وکښلې۔يوه ويالە د بد ل زيواو زکو زيو وه او بله ويالە د مند وزيو وه چې شير اني هم پکې شر يک شول،

(c) ketabton.com: The Digital Library

له د غو ویالو نه یې بیا کو چنې ویا لې جلا کړې چې په د غو کې شپږ ویالې یوازې د مند و زیو د ي۔

وروسته د اوبو د هغه بند په اغیزه چې د پښین په ملوزو کې لوړې ته واچول شو، د لوړې اوبه ښوراوک تـــه ونه رسید ې او ښوراوک یې په یوه بې او بو میره بد له کړه۔اوس د ښوراوک د خلکو کښت وکر د باران په او بو د ی۔ څه اوبه په اوښا نو له څاه گا نورا کا ږي۔ څاه گا نې یې شپیته اویا مترہ ژورې د ي۔ د څاه گانو او به یې تروې د ي،نـــو ځکه د وی ناوران(څلیرونه) هم لري۔ په نا ورانو کې د باران او به زیر مه کوي۔ د څاه او ناور پـــه اوبـــو د ښـــوراوک خلک خپلې اړتیاوي پوره کوي، ځینې یې اود سو نه تا زه کوي، لو ښي او کا لي پرې مینځي او څـــا روي۔پـــرې اوبـــه کوي۔ د څاه گانو او نا ورونو او به د و مره نه د ي چې د کښت او کر له پاره ځینې کار وا خلي۔ د ښوراوک ځمکه ډیره د ه او اوبه یې لږې د ي، ځکه نو ځینو ځمکو ته د کر هڅې وار پس له څلورو پنځو کلو نو ور رسیږي، له د غه امله یې ځمکه خورا زوروره وي، ډیر حا صل ورکوي او سرې ته یې اړتیا نشته۔

د ښوراوک ټول خلک په پښتو خبرې کوي او د خلکو په محا وره کې یې د ډیرو متلو نو د کارولو نه د اســـې څر ګند یږي چې د فو لکلوري اد ب خزانه یې ډیره بډایه د ه۔

د بړ یځو ډیر شمیر وګړي په هند وستان کې استوګنه لري او د ا هغه پښتا نه د ي چې د افغا ني فا تحینو ســـره هند ته تللي د ي اوس یې پاتي کسان ځا نونه هغو کسا نو ته منسوب ګڼې چې د هند وستان په تا ریخ کې۔نـــوم او نښـــان لري۔

یو له د غو کو رنیو نه د حا فظ الملک رحمت خان بړیځ کو رنۍ د ه چې په اصل کې د کند هـــار د ښـــوراوک و چې د هند وستان په رو هیل کهنډ کې حکمران و۔ حا فظ رحمت خان په هند کې د ابد الي احمد شاه د فتو حا تو او سو بو ملګری و او د د ه زامن او وریرونه د رو هیل کهنډ ډیر نا متو حکمرانان وو۔ پخپله حا فظ رحمت خان د افغا نـــي فـــر هنګ په بډاینه کې ډیره لو یه ونډه اخیستې وه او ځینې د اسي تا ریخي متون د د ه په پا ملرنه د ورکید و او هیرې۔نـــه ژغورل شوي د ي چې هغه نن د سترو علمي اسناد و په جمله کې ډیر هسک ځای لري۔

تواریخ حا فظ رحمت خاني چې پیر معظم شاه ته منسوب د ی، اصلي متن یې د حا فظ رحمت خان په سپا رښـــت لیکل شوی د ی او د ا یو د اسي غنیمت اثر د ی چې د پښتني اقوامو او قبایلو د لیږ د ید نو او نورو ټولنیزې او ســـیا سي منا سبا تو ډیرې خبرې په کې پر تې د ي۔

د ۱۸۵۷ع کال په ډسمبر کې انګرېزانو د ډیلي پر ښار یر غل وکړ۔ مغولي واکمن بها د ر شاه ظفر په ډ ار ســـره ځان انګر یز انو ته تسلیماوه، خو پښتون جنرال بخت خان هغه ته ډاډ ورکاوه چې د انګر یزانو مخه به ونیسي۔جنـــرال بخت خان د انګریزانو په وړاند ې د و مره خندونه را مینځ ته کړل چې د کشمیري د روازې او لال کلا تر مینځ واټـــن

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګر يزان په پنځو ورځو کې وواهه.

د غه جنرال، پا چا د تسليميد و نه ونه شو ګرځولای، نو کله چې پا چا تسليم شو، جنرال بخت خان له ډيلي نـــه لکهنو ته لاړ او له هغه ځا يه د هند وستان غر ونو ته وخوت او پسي ورک شو چې تر ننه يې بيا چا پته ونه مو ند له.

د بنوراوک خلک وايې کله چې د ډيورنډ کر بنه ټا کل کيد له نوا نګر يزانو په خپلـــه نقشـــه‌کـــې بنـــوراوک د افغانستان نه ايستلی و، خو سمند رخان بړ يځ د خپلو سپرو سره پر کو يټې بر يد وکړ او د و مره لوی خطر ونه يـــې انګر يز انو ته متو جه کړل چې هغوی په د ې را ضي شول چې بنو راوک د ډيورنډ د کر بنې افغاني خواته وټاکي.

بړيځ قوي او پيا وړي خلک د ي. د وی د کار نه تر فا رغيد و وروسته بيلا يبل سپور ټو نه لري چـــې عمـــد ه سپو ر ټو نه يې غيږ د ه. د ميلو په ور ځو او ود ونو کې اتڼونه کوي او د بړ يځو اتڼ ځا نته نوم لري. د وی په اتـــڼ کې ټو پکونه خو ځوي او کله چې اتڼ تود شي نو په همد ې ټو پکو ډزې کوي. د سپوږمۍ په څو ار لسمه شپه د ســـپو ږمۍ په رڼا کې ځو انې بنځې او پيغلې اتڼونه کوي او سند رې وايې. د وی د زوی زيږيد نه نيکمر غه بولي او په هغـــه کورنۍ کې چې زوی وزيږي خير اتو نه کوي او د هلک د نوم د ايښود لو پر وخت سند رې وايې او اتڼو نه کوي.

25.6 د بړيځو نامتو مشاهير

1. شيخ بستان بړيځ مړ ۱ـ۲ هجري کال چې بستان الا وليا د د ه تاليف د ی.
2. حا فظ الملک حا فظ ر حمت خان چې په ۱۱٤۸ هجري قمري کال يې په رو هيل کهنډ کې خلا صته الانساب ليکلـــی د ی او په هند وستان کې د پر نګيانو سر سخته د بنمن و.
3. جنرال بخت خان بړيځ چې په هند کې د پر نګيانو پر خلا ف مبارزه کوله.
4. شيخ ثا بت بړيځ
5. ملا فا ضل بړيځ
6. فتح خان بړ يځ
7. پرد ل خان بړ يځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

8. نو رخان بړیځ

9. محبت خان بړیځ

10. سمند ر خان بړیځ

همد اراز پو هاند د کتور نور احمد بړ یځ چې د افغانستان د عامې رو غتیا وزیر وا و یو پوه او تجربه لرونکی متخصص او علمي شخصیت و هم د بړ یځو له قبیلې نه و۔

ماخوذونه د ه ([24]، [25]، [26]) نه۔

26 بنګښ

که چیرې د بنګښو پښتنو د نسب شجره په ژوره تو ګه تر څیړ نې لا ند پ ونیسو، نوجو ته به شي چې بنګښ کرلانې پښتا نه د ي۔

تاریخ حیات افغاني د بنګښو د لو مړ ني استو ګنځي په اړوند د اسي لیکي:" د د غې قبیلې لوی نیکه اسمعیل نو مید ه چې د ګر د یز د سیمې په زرمت(زرمله) کې او سید ه۔ وروسته بیا د د غې قبیلې د غړو تر مینځ کو رنۍ جګړې پیل شوې چې په نتیجه کې د وی پر د وو ګو ند ونو و ویشل شو ل چې یوه یې سمل او بله یې ګاړه نو میږي۔ هغـــه و خت چې په زرمت کې د د غې قبیلې د خلکو شمیر مخ پر ډیر ید و شو او له بلې خو ا یې د غلجي قبیلې زور او ځواک ولید نو تقر یبا ٦٥۔ کلونه د مخه یې د غه سیمه پر یښود له او وتلو ته اړ شول، چې وروسته بیا د وی په کورمې، پیواړ او شلوزان کې چې د سپین غره په سهیل کې مو قعیت لري خپله قبضه ټینګه کړه، خو د اورکزیو او د د وی تر مینـــځ خوا بد ي پید اشوه په هغه وخت کې خټکو هم د بنګښو سره مر سته وکړه او تر یوې سختې جګړې ورو سته یـــې د او رکز یو لاس له کو ها ټه لنډ کړ او خپلې واګې یې ور با ند پ ټینګې کړې، څو په پای کې د بنګښو او او رکزیو تر مینځ سر حد وټا کل شو۔ مید ان او هغه د ره چې اوس بنګښ پکې استو ګن د ي د بنګښو او د شمال غر نیزه سیمه او رکـــزو

24 د پښتنو تاریخ، د قا ضي عطاؤالله خان تالیف، د کا بل چاپ

25 Cambridge History of India

26 اتلس قریه های افغانستان، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ورسيد ه۔" [27، 28، 29]

د تا ريخي رو ايتو نو سره سم د اورکزيو سيمې ته د د وی راتګ په کال ۱۳۹۸ ع کال کې تر سره شـــوی د ی، چې بيا ورو سته يې د کو هاټ سيمه يې هم له هغو نه ونيوله۔ د يوه افسانوي ر وايت له مخې د د وی تـــر مينـــځ د غـــه شخړه د د ای په نامه يوه تن اواره کړه۔ په د ې تو ګه چې يو ځل د بنګښو او اورکزيو ملکان د سيمو د ويش له پاره په د ر سمند نو مي ځای کې سره را غو نډ شوي وو او هرې يوې خوا غو ښتل چې زر خيزې سيمې تر لا سه کړي۔ له همد ې کبله د د وی تر مينځ سوله ونه شوه او نږ د ې و چې د د وی تر مينځ بيا جګړه ونښلي۔ په د غه وخت کې د د ای پـــه نامه يو سپور سړی له ليرې را ښکاره شو۔ څر نګه چې د واړه قبيلي يعني او رکزي او بنګښ له شخړو او لا نجو نه په تنګ شوي وو، نو د وی په د غې خبرې سره اتفاق وکړ که چيرې د غه سپور راشي، نو د وی به ورتـــه د بنګښـــو او اورکزيو د قبيلو تر مينځ د ځمکو او سيمو د ويش سؤ ال مطرح کړي او هر هغه نظر چې د ای ورکړ د واړه خـــو اوې به يې مني۔ په د غه وخت کې د ای نو مې سپور را ور سيد او د واړو غا ړو د د غې شخړې د اوار ولو په ســـرلـــه د ه سره خبرې وکړې، د ای په د اسې حال کې چې پر اس سپور و په پښتو ژبه يې د اسي وويل چې :

د ای خو د اسي وايي

چې سمه د بنګښ، غر د او رکزي

ويل کيږي چې له هما غې ور ځې د د ای ويش عملي شو چې تر او سه پو رې د چلند وړ د ی۔[30]

26.1 د بنګښو خيلونه

بنګښ په ډيرو خيلو نو ويشل شوي د ي چې د غه خيلو نه په لا ند ې ډول د ي:ميران زي، بايزي، ســـمل زي، باد ه خيل(بډه خيل)، حسن زي، عمر خيل، ايلم خيل، حسن خيل، لنډي خيل، مياوي، کا غذي، کمال خيل، مند و خيـــل، د اؤد خيل، شاد ي خيل، د ود ا خيل، او د اخيل، يو سف خيل، خا خيل، مير ا حمد خيل، علي شير زي، عليزي، خد ي زي، ورد ي خيل، ستوري زي، خواجه ا حمد خيل، بر ستوري زي، کوز ستوري زي، موزو خيل، نسيو خيل، تاتا خيل، کله سور خيل، وانک زي، لابي خيل، ازي خيل، شا هو خيل، لو د ي خيل، شني خيل، ګل خان خيل، عزت خيل، د ولت خيل، ګل شاه خيل، متو خيل، فتح خيل بلند خيل، لغماني، جمشيد ي او نور۔۔۔

27 حيات افغا ني، پښتو ژباړه، ٤٥٧، ٤٥٦، ٤٥٨ او ٧٤٣ مخونه، د پيښور چاپ

28 د پښتنو تا ريخ، لو مړی ټوک، د قا ضی عطاؤالله خان اثر، ۳۹ مخ، د کابل چاپ ۱۳۵٦

29 پښتو نستان، عبد الرؤف بينوا، ۲۷ مخ، ۱۳۳۔ کال، کابل

30 Selection from the poetry of the Afghan from the 16 to 19 century, by Henry George Raverty, 2008

(c) ketabton.com: The Digital Library

26.2 د بګښنو د سيمې مو قعيت

بنګښ په کو هاټ او هم په کو رمې ايجنسۍ کې استوګنه لري۔

د بنګښنو سيمه د د رې په بڼه د ه چې د ختيز نه لو يد يځ ته د غرو نو تر مينځ پر ته د ه چې لمر خاته او جنوب ختيز ته يې خټک، جنوب ته يې وزير او لو يد يز ته يې تو رې او سپرې۔د د وی مید اني يا اواره سيمه زر خيزه او بډايه د ه چې ورته کوز بنګښ وايي او غر نۍ سيمه يې د بر بنګښ په نامه ياد پرې۔

26.3 د بنګښنو د استو ګنې سيمې او ځا يو نه

بنګښ په کو هاټ، هنګو، ټل، کو رمې، پيواړ، شلوزان او پا ړه چنار کې استوګنه لري۔ هغه بنګښ چې په کو رمې ايجنسۍ کې او سيږي، نو د د وی سيمه د پيواړ او پاړه چنار په نامه ياد پرې۔ همد اراز بلند خيل، يو سف خيل او خا خيل بنګښ د ټل بنار ته نږد پ د وزيرو په ګا ونډ کې ا ستو ګنه لري۔ مير احمد خيل او عليشير زي په هنګو او د هغه په شا او خواکې استوګنه لري۔

د بنګښنو د مشهورو ځا يو نو او کليو نو مو نه په د پ ډول د ي: نرۍ اوبه، ټل، د رسمند، هنګو، اوسترزي، کسا ئي، تر غه، توره وړۍ، کڅ او مد خوزه۔

په پو ر تنيو سيمو بر سيره ډير شمير بنګښ په پيښور، کر ا چۍ او اسلا م اباد کې هم ميشته د ي۔

بايد وويل شي چې د د وی پر سيمه تل بهر نيو ير غلګرو لکه مغولي تيمور، بابر، سکهانو او انګر يز انو بر يد ونه کړيد ي، خو د د پ ځای غير تي خلکو ور ته په ميړاني غا بن ما تووڼکي ځو ابونه ور کړي د ي۔

26.4 په هند وستان کې ميشته بنګښ

26.4.1 نواب غضنفر جنګ محمد خا ن بنګښ

بنګښنو د هند د اتهرا پر اد يش د ايا لت په فرخ اباد کې د پښتنو يو ځا نګړی رياست د رلود، چې بنسټ ا يښنو د ونکی يې نواب غضنفر جنګ محمد خا ن بنګښ و۔ د ه په پيل کې د ډيلي په شا هي پو ځ کې يوه کو چنۍ پو ځي د ند ه د رلود ه، خو د شهزاد ه فرخ سير په ملا تړ يې يو زريز منصب تر لا سه کړ، چې د خپلې پو هې او زړورتيا په وجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې په کراره کراره اووه زريز منصب تر لا سه کړ چې په پای کې د ۵۲ زريز منصب خاوند او د هند و ستان په خلکو کې يې په (باون هزاري) سره مشهور شو۔

کله چې ايراني نا د رشاه د هند وستان نه بير ته خپل هيواد ته ستنيد ه، نو يو شمير يو سفزي پښتانه ور سره بند يان وو، خو نواب غضنفر جنگ محمد خان بنګښ د خپلو پښتنو ورو نو د ژغو رنې او خلا صون له پاره ايراني نا د ر شاه ته د رې لکه رو پۍ ور وليږ لې چې نو موړي يو سفزي خو شي کړي چې همد اسې هم وشول۔ نواب صا حب ډير با تد بيره، زړور او ښه اد اره چي و چې د د ه تر واکمنۍ لا ند ې خلک ور نه ډير خو شا له وو۔ د د ه تر مړ ينې وروسته يې زوی قا يم الد وله قا يم جنګ نواب قا يم خان د فر خ اباد د سيمې نواب شو۔ ([31])

26.4.2 نواب قا يم خان قا يم الد وله قا يم جنګ

نو موړی د ډيلي د واکمن له خوا د فرخ اباد د سيمې د نو ابۍ پر مسند و ټا کل شو، خو وروسته د نواب منصور علي خان صفد ر جنګ له خوا ووژل شو۔ نو موړي نواب د فر خ اباد د سيمې واګې په لاس کې و نيولې او خپل نا ئب رای نول ته يې د فر خ اباد سيمه وروسپا رله۔ په د غه و خت کې د نواب قا ئم خان مور خپل بل زوی نواب احمد خان چې د خپل ورور نه خپه شوی او په ډ هلي کې او سيد ه ور و غو بنت او نو موړې د مئو او نورو سيمو د ر ئيسا نو په ملا تړ رای نول وواژه او کله چې نواب صفد ر جنګ د ر ای نو ل له و ژلو خبر شو، نو د جګړې له پاره ور د مخه شو، خو نواب قا يم جنګ بنګښ هغه ته ما تې ور کړه۔ نواب صفد ر جنګ مجبور شو چې د بهر تيور د واکمن را جا سورج مل نه مر سته و غواړي او هغه هم په د ې شر ط چې نو موړي ته به د ورځې ۳۵ زره رو پۍ ورکوي، څو په فر خ اباد بر يد و کړي، خو په پای کې مر هټه وو د د وی تر مينځ سو له وکړه۔

26.4.3 نواب تفضل حسين خان بنګښ

د نواب ا حمد خان تر مړ يني ورو سته نواب تفضل حسين خان د فر خ اباد د سيمې نواب شو، خو په ۱۸۵۷ عيسوي کال کې هغه و خت چې د هند وستان ازاد ي غو بنتو نکو د انګريزي يرغلګرو پر خلاف عمو مي پا څون وکړ، نو پر نګيان د نواب تفضل حسين خان نه خپه شول۔ انګر يزانو د فرخ اباد ريا ست ضبط او نواب تفضل حسين خان بنګښ يې د خپل ريا ست او نو ابۍ نه بيو اکه کړ او مکې معظمې ته يې تبعيد کړ چې بيا هوري وفات شو۔

---

31 د ميزان جريد ه، په هند کې افغا ني النسله نو ابان او د هغوې د واکمنۍ سيمې او ريا ستو نه، د ۲۔۱ کال د جنورۍ مياشتې ۶۷ ګڼه، د هند چاپ۔ چې په هغې کې په هند و ستان کې د افغا ني قبيلو او د د وی د رياستونو او نو ابيو په اړوند زما له خوا معلو مات چمتو شوي وو او په پر له پسې ګڼو کې راغلي د ي

(c) ketabton.com: The Digital Library

علا مه رشا د بابا د حيات افغاني د پيښور چاپ په ۷۴۳ مخ کې د فرخ اباد د نوابانو په اړوند د اسي ليکلي د ي:"په شمالي هند وستان کې تر ټولولوی او مشهور سيند ګنګا د ی۔ د د غه سيند په لو يد يځه غاړه با ند پ ی د فرخ اباد نـــوابي واقع د ه۔ د فرخ اباد ښار په ۱۱۵۳هجري قمري کال غضنفر جنګ محمد خان بنګښ (مړ ۱۱۵۶)هجري قمري کال ود ان کـــړ او د وخت پا چا فرخ سير (۱۱۲۴-۱۱۳۱هجري قمري) په نسبت يې فرخ اباد نوم پرې کيښود . د فرخ اباد د نوابی لومـــړی نواب غضنفر جنګ محمد خا ن بنګښ واو په ۱۱۲۶ هجري قمري کال يې د د غې نوابی بنسټ ايښی د ی۔د پ ی نوابی تـــر ۱۲۷۴ هجري قمري کال پورې پا يښت وکړاو وروستی نواب يې تفضل حسين خان وچې د هند و ستان د ازاد ی۔پـــه پـــا څون (۱۸۵۷ عيسوي) کې د لاس لر لو په تور پر نګيا نو حجاز ته فرار کړ او هلته په ۱۲۸۸ هجري قمري کال مـــړ شـــو۔ نواب غضنفر جنګ محمد خان، د هغه زامن نواب قا يم خان او نواب احمد خان د د غې کو رنۍ مشهوره نوابان تير شوي د ي۔

نواب احمد خان د پاني پت په مشهوره غزاکې ګډون د رلود او د لوی احمد شاه بابا له ټينګو ملګرو نه و۔نـــواب احمد خان چې په ۱۱۸۵ هجري قمري کال کې مړ شو پر ځای يې زوی مظفر جنګ د لير همت خان د فرخ اباد نواب شـــو، شپږ ويشت کا له يې نو ابي وکړه او ۱۲۱۱ هجري کال مړ شو۔

د ۱۸۵۷ ع کال پا څون چې د هند وستان د ازاد ی له پاره نا کام شو، د د غې بنګښې کو رنۍ څو تنه په د غـــه پـــا څون کې د لاس لر لو په جرم پر نګيا نو په د ار و ځړول۔"

په فرخ اباد سر بيره په قايم جنګ، شاه جهانپور او په ډهلي کې هم بنګښ او سيږي۔ په ډهلي کې د بنګښو محلـــه مشهوره د ه۔

همد اراز يو شمير بنګښ د ايران په ما زند ران او خر اسان په ايا لت کې هم ميشته د ي۔

يو زيا ت شمير بنګښ په سعود ي عر بستان، کو يټ او د خليج په عر بي هيواد ونو لکه د وبـــی، قطـــر، لبـــو ظبي، عمان، مسقط او شا ر جه کې هم استوګنه لري چې اکثره يي په ټکسي چلولو او نورو خواريو او غر يبيو بو خت د ي۔

26.5 د بنګښو نا متو شخصيتونه:

د بنګښو قبيله په خپله غيږ کې ډير پو هان، سياسي مشران، نوابان، ليکوالان، شا عران او هنر مند ان روزلي د ي چې د ځينو نومو نه يې د اد ي :نواب غضنفرجنګ محمد خان بنګښ، قايم ا لد وله قا يم جنګ نواب قايم خان بنګـــښ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نواب تفضل حسين خان، نواب احمد خان، مظفر جنګ د لير همت خان او نا صر جنګ امد اد حسين خـــان چـــې د هنـــد د اترپراد يش د فرخ اباد د سيمي بنګښ نوا بان وو۔

د اورنګزيب عالمګير د زماني مشهور پښتو شا عرخواجه محمد هم د بنګښ په قبيلي پورې اړه د رلو د ه۔

په سيا سي مشرانو کې د مزد ور کسان پار ټی مشر افضل بنګښ چې په پښتونخواکې يـــې دمـــزد ورلنـــو او خواريکښانو د حقو قو له پاره مبارزې کړي د ي هم بنګښ پښتون و۔

د هند د مو سيقي ستر استاد بنا غلی امجد علي خان چې د سرود استاد د ی او د هغه زامن بنا غلي امان او عيان هم بنګښ پښتا نه د ي۔

په د وبی کې د بنګښ پرا پر ټيز چير مين بنا غلی عبد النبي بنګښ چې د پښتو ژبي او پښتنو سره ډيره مينه لري او په د وبی کې پښتانه پرې را ټول د ي او په د رنه ستر ګه ور ته ګوري هم پښتون بنګښ د ي۔

26.6 د بنګښو مجمو عي شمير

حيات افغاني ۱۴۱ کلونه و ړاند ې د بنګښو مجمو عي شمير ۱۸ زره کور ه ښو د لی د ي۔

خو هغه ورو ستی سر شميرنې چې په د غه سيمه کې شوي د ي په مجمو عي تو ګه د ټو لو بنګښو شمير که هغه په کور مه ايجنسی کې اوسي او که په کو هاټ کې د ۳۔ زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوي د ي۔

27 بنوځی

زمور پښت پو هان (نسب پيژند ونکي) بنو ځي د پښتنو د کرلانې ټولنيز ې ډلې نه شميري۔ دتـــا ريخـــي رو ايتو نو له مخې د بنو ځيو لوی نيکه شاه فر يد نو مید چې ورو سته په شيتک مشهو ر شو۔ د شيتک مور ککی نو مید ه چې د د ه د زيږ يد و په وخت کې په لنګوال مړه شوه۔ پلار يې پر د ه با ند ې د شاه فر يد نوم کيښود۔ د اسي روايتونه هم مو جود د ي چې شيتک د ړې مير منې د ر لود ې، چې د لو مړی مير منې نه يې چې با نو نو مید ه د وه زامن چې کيوي او سو رانې نو مید ل و زيږيد ل چې د د وی د مور د نوم له کبله د وی ته با نوزي يا بنو زي ويل کيد ل چـــې د بنو د سيمي پښتانه يې بنو ځي بولي او د بنو د سيمي د تسميې وجه همد ا مير من د ه۔ د بلې مير منې او لا د ه يې تنې او د وړ د ي۔ د د ريمې مير من او لاد ه يې جيلم او هويد وو۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډپټي محمد حيات خان په خپل مشهور اثر تاريخ حيات افغاني کې چې د د ه له خوا ۱۴۱ کلونه وړلنـــد ې پـــه اردو ژبه کښل شوی و او بيا ورو سته په انگر يزي او پښتو ژبو ژبا ړل شوی د ی د د وی د پخو انۍ سيمي او د بنو سيمې ته د بنو څيو د راتلو په اړوند د اسي ليکلي د ي:" د بنو څيو د استو ګني اصلي ځای د سليمان د غره يوه لړۍ يعنـــي د شوال غر و او د بنو څيو تر راتګ د مخه په بنو کې د هني او منګلو قبيلي ميشته وې، چې بيا ورو سته د د غو قـــبيلو پير شيخ شاه محمد رو حاني(رح) د د وی نه له د ې کبله خپه شو چې د غلو د انو عشر يا لسمه برخه يې چې هغه ته ور کو له ور باند ې بند ه کړه، چې له هما غه و خته نو موړي پير د شيتک له او لاد ې نه د کيوي او سورانې اولاد ه د خپل زوی شاه نيکبين سره يو ځای د شوال د غره نه د ې سيمي ته راو ليږل او اجازه يې ورکړه چې د وی بليـــد د هنـــي او منګلو قبيلي له د ې ځايه وباسي او د غه سيمه چې د بنو څيو تر راتلو د مخه په ډنډ با ند ې مشهوره وه په خپـــل واک کې راولي۔ ځر نګه چې د شيتک اولاد ه د شوال په غره کې د وزيرو قبيلې د زور زياتي په وجه په تنګ شوي وو، نو د نو موړي پير د غه خبره يې غنيمت و ګڼله او د غې سيمې ته يې ډله ايزه ليږ د يد نه پيل کړه چې لو مړی د تو چـــي سين سهيل او د ګبر غره په شمالي لمنې ورغړ کې ميشته شول۔ بنو څيو د خپل پير د زوی شاه نيکبين په غو بنـــتنه د ړې کو ترې راوړې۔ د يوې کو ترې نه يې هيڅ بڼکې ونه ايستلي، د د ويمې کو ترې نيما يې بڼکې او د د ريمـــې کـــو ترې ټو لې بڼې يې وايستلې او د ړې واړه کو ترې يې د خپل يوه استازي په لاس د هني او منګلو قبيلو ته واستولي او د ا پيغام يې ور وليږه که چيري هر هغه څوک چې خپل مالونه له ځا نه سره واخلي او له د ې ځايه و ليږد ي نو د وی به د هغې کو ترې په شان په امن کې وي چې بڼکې يې نه د ي ايستل شوي او د وی ته به هيڅ ډول ځا ني او مالي زيـــان ور ونه رسيږي او هغه خلک چې په د ې کار کې ځنډ وکړي نود د وی سره به د هغې کو ترې په څير چلند وشي چې نيمـــا يي بڼې يې ايستل شوي وي يعني د وی ته به ځا ني او ما لي تا وانونه ور ورسيږي او پښيما نه به شي او هغه څوک چې نه ځي مور به هغه د خپل پير په بر کت د هغې بې بڼکو کو ترې په څير لوڅ کړو۔کله چې هني او منګلو قـــبيلو د کـــو ترو د غه حال وليد او نو موړی پيغام يې واورېد ه نو په خپلو مينځو کې يې سره سلا او مشوره وکړه چې که چيرې له د وی سره جګړه وکړي نو د بر يالېتوب هيله نشته۔ همد اراز د وی د خپلې بې اتفا قۍ او د خپل پير د خپګان په وجـــه خو اشيني وو۔ له بلې خوا بنو څيو د د وی کرنې او زراعت ته تا وانونه رسول، چې په پای کې هني او منګـــل قـــبيلې مجبوره شوې چې خپله سيمه پر يږد ي۔ د هني يو شمير خلک د هند وستان خو اته وليږ د يد ل او لږ شـــمير د منګلـــو سره د سپن غره په سهيلي برخه کې ميشته شول او په د ې تو ګه بنو څيو پر د غې سيمې خپله واک ټينګ کـــړ او پـــه بشپړه تو ګه يې د غه سيمه په خپله ولکه کې راوسته۔ که څه هم د بنو څيو له خوا د د غې سيمې د نيو لو نيټـــه نـــه د ه معلومه، خو د وی د شيخ شا ه محمد روحاني(رح) په وخت کې چې د شاه رکن عالم همعصره او مريـــد و د لتـــه ميشـــته شوي د ي او شا ه رکن عالم د ۸۸ کلو نو په عمر په(۷۔۵لمريز) کال له د ې نړۍ نه ستر ګې پټې کړي د ي۔"

خو علامه استاد رشاد (رح) د حيات افغا ني د پښتو ژباړې، پيښور په ۵۱۔ مخ په پايليک(پاورقي)کې د شيخ رکن ا لعالم په باب د اسي کښلي د ي:" شيخ رکن العا لم د شيخ صد رالد ين عارف زوی او د شيخ بهاؤ الد ين زکر يا ملتا ني سهر ورد ي لمسی د ی، د د ه د مړ ينې کال په مقا ما ت ار شا د يه (۸۵) مخ کې، د خز ينته الا صفيا په ۲/۵۱ مخ، د او ليا ملتان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۸ مخ او د اولیا هند و پاکستان په ۳۱۳ مخ کې ۷۳۵ هجري قمري لیکل شوي د ي۔"

27.1 د بنو څیو تر مینځ په خپلو کې د سیمو ویش

د هني او منګلو تر وتلو وروسته د غو خلکو د خپل پیر پر لار بنوونه د بنو سیمه په خپلو مینځو کې په د ې ډول سره وویشله چې د کیوي د مشر ځوی او لا د ې ته یې سهیلي برخه، چې اوس په میر ي مشهوره د ه د ککي تر ختیزو بر خو پورې چې په هغه وخت کې ز یا ته ابا د ه وه ورکړه۔ د کیوي د ویم زوی سمي ته یې په مینځ کې تر نا ر پورې ځمکې او د سو رانې او لاد ې ته د کو رمې د رود شمال ته تهل پورې سیمې ور کړل شوې۔

په هغه وخت کې د سو را نیو برخه ځمکه زیا تره په ځنګلو نو پټه وه، خو اوس ډیره بنه او لومړۍ د رجه ځمکه د ه۔

د میري د اولاد ې برخه (شمال) ته: د با رکزیو د واړه تپې، د نورې تپه، د مه خیل تپه او د ککي او بهر ته د واړه تپې

د سو را نې د او لاد ې برخه (شمال او لو ید یز): د مند ا خیلو تپه چې په با زید هم مشهوره د ه۔ ولاد ین تپه چې په د هر مه خیل هم مشهوره د ه۔ د کو تې تپه چې په حسین هم مشهوره د ه۔ د ولا خیلو تپه چې په خلعت هم مشهوره د ه۔

د سمي د او لاد ې برخه (منځنۍ): د تپې د واړه تپې اود عیسکي او فا طمه خیلو تپې۔ همد اراز د سمي او لا د ې ته د د اؤد شاه، شمن خیلو او امند ي تپې په جهیز کې ورکړل شوي د ي۔

27.2 د بنو په سیمه کې د پخو انیو او سید و نکو په اړوند لنډ معلو مات

د تا ریخي معتبرو منا بعو په حواله په پخوا نیو ز ما نو کې د لته د هند وان او یو نا نیا ن او سید ل، چې د پ و رتنیو خبرو ثبوت د هغو زړو او لر غو نو سکو او ود انیو نه بنکاري چې د لر غو ن پیژ ند ونکو د څیړ نو په نتیجه کې لاس ته ر اغلي د ي۔ د لته د پخو انیو زړو ود انیو کنډ والې، د یو الو نه، زړې کلا ګانې او نور تا ریخي ځا یو نه او اثار شته او هغه سکي چې لر غون پو ها نو تر لا سه کړي د ي هغه ز یا تره د یو نا نیا نو او هند وانو له خوا ضر ب شوي د ي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسي تا ريخي رو ايتو نه هم مو جو د د ي چې په بنو کې د سبکتګين يا د غز نو ي سلطان محمود د واکمنۍ تر پيله د بد ني په نوم يو قوم چې هند وانو ور ته مذ هبي عقيد ه د ر لو د ه او سيد ل، ځر نګه چې سلطان محمـــود د خپلو ير غلو نو په وختو نو کې چې پر هند وستان به يې کول ځيني و ختو نه له همد ې لارې تير يد ه، نو د مذ هـــبي تعصب او مخا لفت په وجه د د غه قو م او مشر انو سره چې د ار الر ياست يې د سترام يا او سنی اکرا ښار و وجنګيـــد ه او هغوی ته يې ما تې ور کړه۔ د سلطان محمود لښکرو د غې سيمې او خلکو ته د و مره تبا هي و اړوله چې ډيـــر يـــې ووژل شول او هغه لږ شمير خلک چې بچ پا تې شول نو هغوی د د غې سيمې پر يښو د لو ته اړ شول۔ تر هغې وروسته د غه سيمه ور انه پر ته او په ځنګله بد له شوه۔ څو د غوري شهاب الد ين د واکمنۍ په و خت کې د هني او منګلو قبيلې په د غه سيمه کې ميشته شوې۔

بايد ووايو چې په هند کې د مغولي امپر اتور عالمګير په وخت کې د هغه زوی بها د ر شاه د غه سيمه ونيوله او سيد حسن نو مى يې د د غه ځای حا کم وټاکه۔ تر او رنګزيب ور وسته د ا سيمه خو د مختاره وه۔ د ابد الي احمد شـــاه د واکمنۍ په وخت کې د غه سيمه د د ه په قلمرو کې شا مله او د کال د ولس زره روپۍ ما ليه به يې تر ينه ا خيستله چـــې قلنګ بلل کيد له۔ د د ې سر بيره يې شپږ زره رو پۍ د سو رسات په نامه چې د پا چا هي لښکرو خر څ او اذوقـــه وه را ټو لولې چې مجمو عا اتلس زره رو پۍ کيد ې۔

د سد وزي تيمو ر شاه په وخت کې په د غه ما ليه کې کو م بد لو ن رانغي، خو سد وزي زمـــان شـــاه د د وړود سيمې ما ليه چې د کا ل د و لس زره رو پۍ کيد ې د ککه پير د غو بنټنې له مخې چې يو رو حا ني شخصيت و وبخښله او هما غه د و لس زره رو پۍ يې د بنو پر سيمه کيښود لې چې په مجمو عي تو ګه يې د بنو له سيمې په يو ه کال کې د ير ش زره رو پۍ مالیه يا قلنګ را ټو لو لې۔ د د ې قلنګ نه پر ته د د ې ځای د راني حا کما نو د هند وانو نه ـيـــو ډول ما ليه د جز يې په تو ګه تر لا سه کو له۔

هغه وخت چې په ۱۸۸۔ بکر مي کا ل يا ۱۸۲۳ عيسوي کال کې ر نجيت سنګه د افغا نستا ن د واکمنۍ د کمزورۍلـــه کبله د بنو سيمې ته راغی او د غه سيمه يې په خپل واک کې راوستله نو د ه هم پر د غو خلکو با ند ې د کال يو لک رو پۍ ما ليه وټا کله۔ چې د غه مالیه د سکها نو مختلفو حا کمانو لکه نو نهال سنګه، تا را چند او را جا سو چيت سنګه هم له د غې سيمې را ټو لو لې۔ هغه وخت چې فتح خان ټو انه د سکهانو له خوا پر د غه سيمې حا کم و ټا کل شو هغه د غه ما ليـــه يو نيم لکه رو پيو ته لو ړه کړه۔ د ړې کا له ورو سته سکهانو جر نيل ګورد ت سنګه د غې سيمې ته د ما ليې د را ټو لو له پا ره ور وليږه چې هغه د غه ما ليه د وه نيمو لکو رو پيو ته لو ړه کړه او په د غه برخه کې يې د و مره زور زياتی پيل کړ چې زيا تره خلکو خپلې ځمکې پر يښود ې او تيښتي ته اړ شول۔

په ۱۹۔۵ بکر ما جيتي کال چې ۱۸۴۸ عيسوي کال سره سمون خوري انګر يزي سر کار پر يو ه فصـــل بـــانـــد ې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲٤۲۸۲ روپۍ تر لا سه کړې چې بیا په ۱۸۵۲ عیسوي کال په منځني ډول تقر یبا د کال ۸۵ـــ زره رو پۍ ما لیه ر ا ټو لید ه چې ا نګر یزان د غې ته د بنو په سیمه کې د ما لیې لو مړ نی انتظا م وایې۔ د ما لیې په د ویم انتظا م کې چـــې د میجـــر جنر ال نکلسن له خوا تر سره شو د غه ما لیه ۹٤٤٤٦ رو پیو ته لوړه شوه۔ د بنو د سیمې د مالیې په د ریم انتظام کې یې اند ازه لو مړی ۱۔۷۱۔۵ رو پیو او تر هغې ور و سته ۱۱۱۔۵۸ ته لو ړه شوه۔

27.3 د بنو د سیمې جغر افیوي مو قعیت

د بنو سیمې لو ید یز ته د وزیرو غر، ختیز ته یې شا ه پور د ضلعې پو له، د متهه ټو انه ســـیمه او د جیلـــم د ضلعې د تله کنګ تحصیل یوه برخه، سهیل ته یې د یره اسما عیل خان، شمال ته د لو ید یز نه نیولې د سند ه د ر یاب تر بنې غا ړې پورې کو هاټ او د ختکو غر نې سیمه پر ته د ه۔ بنو د کهرک، لکهې مروت او وزیر ستا ن سره هم پو لـــه لري۔ بنو د پیښور جنوب په ۱۹۲ کیلو متر ې کې مو قعیت لري۔

اوږد وال یې له لو ید یز نه چې هلته د کو رمې سیند د غره نه اوارې سیمې ته راځي، ختیز خو اته د شا ه پور تر ضلعې پورې ۱۔ میله او منځنی پلنو الی له شماله تر جنو به تر څلو یښتو میلو لږ زیا ت د ی۔

بنو یو پراخ مید ان د ی چې د کو رمې په سیند سره خړوبیږي۔په د وبي کې یې هوا توده او په ژمـــي کـــې د اسي سړه وي چې انسان یې زغملای نه شي۔

27.4 حا صلات

شولې، غنم، جوار، ګني، تمباکو، کورکمن او اد رک (زنجبیل) د ي۔

27.5 میوې

خټکي، تو تان، نارنج، لیمو، سنتره، چکو تره، کیله، ام، خرما، انګور، انځر، انار او بیري۔

27.6 ګلان

ګلاب، چنبیل، رانبیل، د اود ي، لمر ګلی، عباسي، بند رابني، ګل خیرو، جعفري، ببري ګلی، پیغمبري ګـــل او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسي نور۔

27.7 په بنو کې میشته نور قو مونه

په بنو کې پر بنو څیو سر بیره نو رقو مونه لکه ختک، مروت، وزیر، اپرید ي، اوان، هند وان، کشمیریان او لږ شمیر بهاریان هم استوګنه لري، خو خلک یې په سلو کې ۹۹ پښتا نه د ي۔د خلکو ژبه یې پښتو د ه، خو اینکو یا هنـــد کو، پنجا بي او اردو هم پکې مروجه د ه۔

27.8 د بنو څیو مشهور خیلونه

لکه چې د مخ مو وویل د شیتک لو مړۍ میر من بانو نو مید ه چې زامن یې کیوي او سو رانې نو مید ل چې د وی د بنوزیو یا بنو څیو په نامه سره شهرت لري۔د کیوي د بناخ مشهورې څا نګې د اد ي: میري، سمي، بارکزي، ککی، بهر تهه، نورې، د هر مه خیل، ممه خیل، احمد خیل، بر هیم خیل، عا لم ګل خیل، خد ر خان خیل، بورا خیل، مو سي خیل، سرکي خیل، نقره د ین، وله خیل، قلند ر خیل، برت خیل، میټا خیل، سکند رخیل، جهند وخیل، منـــد ان، ســـلیم خیـــل، بډاخیل، سیناور، اسما عیل خیل، او نور۔۔۔

د سورانې مشهورې څانګې د اد ي:مند اخیل، ولاد ین، کوټې، ولا خیل، خوزک، کځ زي، هیبک، ملي زي او نور۔

28 بښتنی

د د غې قبیلې خلک د خپل لوی نیکه بیټ یا بټن د نامه له کبله په بیټنو سره شهرت لري۔ د ا سړی په پښتنو کې ډیر مشهور نیکه تیر شوی د ی او له پخوا زمانې نه تا ریخ لیکو نکو د د ه نوم او حال لیکلی د ی۔په پښتني عنعنه کې د ا سړی یو خورا لوی پښتون او مشهور نیکه ګڼل کیږي.

د د ې عنعني تصد یق په بهر نیو مؤ ر خینو کې ابو الفضل علامي (۱۔٦ هجري) د هند د مغولي واکمن جلا ل الد ین محمد اکبر د د ربار مؤ رخ په د ې ډول کوي:

"په پښتنو کې د رې ورونه بیټنی، غر غښت او سړ بن ډیر مشهور نیکو نه د ي". [32]

32 ائین اکبري، لو مړی ټوک، ۱۹۱ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیټ نیکه نوم په تا ریخو نو کې بیټنی او بټن هم راغلی د ی او نعمت الله هروي چې پـــه (۱۸ـ۱ هجـــري)کـــې مخزن افغا ني تا لیف کړی د ی هم د شیخ بیټنې او د د ه د او لاد ې احوال په بشپړه تو ګه راوړی او ځینـــونـــوروتـــا ریخو نو ته حواله ورکوي چې مجمع الا نساب ا، معد ن ا خبار احمد ي او تا ریخ ابرا هیم شا هي له هغو نه د ي او تر د ه د مخه لیکل شوي د ي. [33]

د رو ا یتو نو له مخې بټن د قیس عبد الر شید زوی د ی. بیټ نیکه [34] د خپلو د وو ورو نو یعني غر غښـــت او سړ بن نه په عمر کو چنی و، خو د خپل نیک خوی، زهد او تقوی په وجه یې ډیر شهرت تر لاسه کړ. په کو چنیوالي کې یې تر عر بستان او عر اق پورې سفر و نه وکړل چې د د ې سفر و نو په تر څ کې یې د ډیرو خلکو سره لید نـــې کتنې وکړې او د هغوی له صحبته یې فیض تر لا سه کړ. [35]

اخو ند د رویزه ننګر هاری چې تر (۱۸ـ۱ ٤ هجري) پورې ژ وند ی و هم د شیخ بیټنـــي او د د ه د او لا د ې یـــا د ونه کوي او د پښتنو له نو میا لیو او مشاهیرو نه یې ګڼي. خو تر د غو ټو لو پخو انی او زوړ کتاب چې د بیـــټ نیکـــه ذکر او د د ه اشعار پکې را غلي د ي د با رک خان د زوی سلیمان ما کو تذ کر ت الا ولیا د ی چې له(۲۱۲هجري) نـــه ورو سته لیکل شوی د ی. د د ې کتاب هغه یو څو پا نې چې شته د شیخ بیټنې ذکر د اسي کوي:" نقل کا ند ي هسي یا رانو چې په روزګار د شیخ بیټنې د د ه ورور چې سړ بن نو مید ه او پر شیخ بیټنې هم خورا ګران و، سړبن نه د ر لود زامن او هر کله به یې ویل خپل ورور ته، بیټنې خپل زوی اسما عیل ورکا او لوی شو د سړ بن په کا له، خد ای مهر بان د اســـما عیل په بر کت سړ بن ته نصیب کړل د و مره زامن چې اوس شو ګڼون د هغو---"۔[36]

لوی استاد علا مه عبد الحی حبیبي د پښتو اد بیا تو تا ریخ په د وهم ټوک کې د بیټ نیکه په اړوند د ا سي لیکلي د ي:" د بیټ نیکه نور ا حو ال مو ږ ته نه د ی معلوم او نه د د ه ژوند مؤ ر خانو تصر یح کړی د ی، فقط د پټې خز انې د لیکلو څخه ښکاري چې اسما عیل د بیټ نیکه زوی د ښر خبون معا صر او د غه سړ ی په کال(۱۱ ٤ هجري) کې مړ شوی د ی. نو چې د اسما عیل د ژوند وخت(٤ـهجري) حد ود وي ښا یي پلار او اکا یې هم د (۳۵ـ هجري) په حد ود و کـــې ژ وند ی وي." [37]

د تا ریخ حیا ت افغا ني د لیکوال ډپټي محمد حیات خان په حواله بیټ نیکه د سلیمان په غر ه کې میشـــته و، خـــو

33 د پښتو اد بیا تو تا ریخ، د ریم ټوک، ۱ـ۵ مخ

34 په سا نسکریت کې Bhutt د د انشمند او فا ضل په معنی راځي

35 تو اریخ خورشید جهان، د شیر محمد ګنډ اپور تالیف، ۲ـ٦ مخ

36 د پښتو اد بیا تو تاریخ، د ویم ټوک، ۱ـ٦ مخ

37 نو موړی اثر، ۱ـ۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته د غزني په شاوخو اکې بنخ شو.[38]

شیخ بیتنې یو رو حاني شخصیت و . سلیمان ما کو په خپل کتاب تذ کرت الا ولیا کې د د ه یو منا جا ت راوړی د ی چې په لا ند ې ډول یې وړاند ې کوو"

ـلـویه خـدلیـهـلـویه خـدلیـه ستاپـه مینـه پـه هـر ځـایه
غـر ولاړ د ی د رنـاوي کـی تـوله ژوي پـه زاري کښـې
د لتـه د ي د غـرو لمنـې زمور کـړد ی د ي پکـې پلنـی

د ا وګړي ډبـرکـړې خـدلیـه
ـلـویه خـدلیـهـلـویه خـدلیـه

د لتـهـلـر زمـور اوربـل د ی وړ کورګی د ی، وړ بورجـل د ی
مینه ستاکـې مـور میشـتـه یـو بل د چـاپـه ملـه تلـهـنـه یـو
هسک او مځکـه نغښـته سـتا د ه د مـړو ود ه لـه تـا د ه

د اپـا لنـه سـتا د ه خـد لیـه
لویه خـدلیـه ملـویه خـدلیـه!

شیخ بیتنې د ړې زامن د ر لو د ل چې اسما عیل، وړسبون او کجین نو مید ل او په د غو زامنو سر بیـرهـیـې یوه لور هم د ر لود ه چې بي بي متو نو مید ه او د شا ه حسین غوري میر من وه چې او لاد ه یې متو زي پښتا نه د ي. [39]

د بیت نیکه په ز امنو کې د وړ سبون او کجین او لاد ې ته بیتنې وایي.[40]

په پخوا و ختو نو کې د د غې قبیلې خلک د سلیمان غره په لو ید یزه خو اکې او سید ل، خو په هند و ستان کې د پښتون واکمن د سلطان بهلول لود ي د زوی سکند ر لو د ي د و ا کمنۍ په و خت کې د غلجیو د قبیلي د غلبي په وجه

38 حیات افغاني، د پیښور چاپ، ۲۶۶ مخ
39 نوموړی اثر، ۲۶۶ مخ
40 بنتني قبیلي، زما اثر، د پیښور چاپ، ۶۱ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپل اصلي او پخو اني تا تو بي نه و کو چيد ل او د سليمان غره په لمر خا ته د ګو مل د سيند پر غاړه او په تا نک کې ميشته شول۔ وروسته بيا د د غې قبيلې زيا تره خلک د سو د اګرۍ او نورو د و لتي چارو د تر لا سه کو لو له پاره هند وستان ته ولاړل۔ د د ې له پاره چې په هغه و خت کې په هند و ستان کې پښتنو واکمنانو ځواک د رلود او تول قد رت د د وی په لاس کې و، له همد ې کبله د بيتني قبيلې ځينې کسان هم د لو يو ر تبو خا وند ان شول چې يو له هغو نــه فتــح خان بيتنی د بنګال د ګور د سيمې خود مختاره او مشهور صو بد ار او يا ګورنر و، چې تر هغه وروسته د غــه مقــام د کرلانې قبيلې لاس ته ورغی. [41]

هغه شمير بيتني چې د ګو مل په د ره کې او سيد ل، نو د هغوی په شمير کې زيا تو الی راغی، چې د خپل ملک په لو يولو او نورو سيمو په نيو لو يې پيل وکړ، ان تر د ې چې (د وتو) چې کا نيګرام ته نږ د ې مؤ قعيت لــــري ور سيد ل۔ د وی د لته د وزيرو او مسيد و سره مخا مخ شول او په هغه جګړه کې چې د د وی تر مينځ پيښه شوه نو بيتنــو ما تي وخوړه او شا ته تلو ته مجبور شول او د کر نګي له کلا نه هم په شا شول، چې اوس نو موړې کلا د مسيد و قبيلې د بهلو ل زيو د بنا خ د شنګي ځا نګې په لا س کې د ه۔ کله چې وزير او مسيد د د وی د مقبو ضه ملک د نيو لو پر ته د هغوی پر سيمې باند ې هم تيری پيل کړ، نو په د غه وخت کې ځينې خلک له خپلو کو رو نو نه لاړل او چير ته چــې د وی ته پناه ور کړل شوه هلته ميشته شول، خو د کجين د او لاد ې زيا تره برخه او د هغــې‌نــه د وړ ســبون او لا د ه د سليمان د غره په ختيزه کې ميشته د ي۔

د اسي ويل کيږي چې په هغه وخت کې د ګبر غر چې د بنو جنوب او د ټانک شمال ته پروت د ی او د ورګا ړا يا او ګاري بناخ د وړ سبون بيتنيو په قبضه کې و، چې ورو سته بيا په نو مو ړي بنا خ با ند ې د ګو ربزو قبيلې ير غــل وکړ او بې شميره ورګاړي يې ووژل او د د وی سيمه يې و نيو له.

28.1 د بيتني قبيلې د استو ګنې سيمې

1. په پښتونخواکې: بيتني د جنو بي وزير ستان په سهيل او د د يره اسما عيل خان د ضلعې په لو يد يځ کې ا ستو ګنه لري، چې د جغر ا فيوي پلوه په جنو بي و زير ستان، خو په اد اري لحا ظ په د يره اسمعيل خــان‌کــې‌مــو قعيت لري۔د د وی سيمه له ۱۲ نه تر ۱۵ ميله پورې پلنوالی او تقر يبا ۵۔ ميله او ږد والی‌لــــري۔ د د وی اصــــلي مرکز د جنډ وله په نامه ياد ږي، چې په جنو بي و زير ستان کې د تا نک پورې اړوند ه سيمه د ه۔ همد اراز د د غې قبيلې خلک په بنو، لکهي مروت کې هم ميشته د ي۔ په او سني و خت کې په بنو او د يره اسما عيل خان کې د د وی شمير د ۲۵۔۔۔ زرو په شا او خواکې اټکل شوی د ی۔سر بيره يو شمير بيتني په پيښــــور، کراچــــی او د پاکستان په نورو بنا رو نو کې هم استوګنه لري

41 ياد شوی اثر، ٦١ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. په ا فغا نستان کې: په افغانستان کې د وی په پکتیکا، غزني او ننګر هار ولا یتو نو کې میشته د ي۔ د اســي ویــل کیږي چې په غزني کې د د وی ځلور پنځه کلي شته۔ یو شمیر بیټني په نیمه کو چي ډول ژوند کوي چې د کابل او ننګر هار تر مینځ لیږد کوي۔ د ننګر هار ولایت د چپر هار د ولسوالی په ځینو کلیو کې هم یو شمیر بیټنــي میشته د ي۔ د ا فغا نستان پښتانه بیټنیو ته د بیټ نیکه د رو حاني شخصیت له کبله د رنــاوی کــوي په ټــول افغانستان کې د د وی شمیر د ٦ــ تنو په شا او خواکې ښو د ل شوی د ی۔

3. په هند وستان کې: لکه چې د مخه وویل شول یو شمیر بیټني په پخوا زمانو کې کله چې لود ي او سوري پښتنو پر هند وستان باند ې واکمني د رلود ه د غه هیواد ته ولیږ د ید ل د د غو واکمنا نو تر حما یې او سیوري لانــد ې د غټو غټو منصبو نو خا وند ان شول، په تیره بیا په بنګال کې د وی ډیر پو ځي منصبو نه د ر لود ل۔ چــې همد ا اوس هم د هند په بنګال، بیهار، اوړیسا او اتهراپراد یش ایا لتو نوکې بیټني پښتا نه میشته د ي، خو ژبــه یې له لا سه ور کړې د ه۔

28.2 د بیټني قبیلې ښا خو نه

لکه چې د مخه مو وویل د بیټ نیکه په زا منو کې د وړ سبون او کجین اولا د ې ته بیټني وایي چې په لا نــد ې ډول به د د وی ښا خو نه د ر وپیژند ل شي:

1. د وړ سبون ښا خو نه

مزیانې، کزبونې، ورګاړي، غړون، فتح خیل، مند ي خیل، اد م خیل، سن خیل، ما ني خیل، رسول خیل، معروف خیل، خواجي خیل، چارګل خیل، رحیمد اد خیل، الفد ین خیل، جاني خیل، حسن خیل، لا لي خیل، سمر زي، د ري خیــل، ملا خیل، تا جو خیل، یو سف خیل، لښکري، عمر خیل، کلي خیل، سر مست خیل، اورک زي، زکني، غوري زیاو نور...

2. د کجین ښا خو نه

تتا، د نا، کټا، کوټې، رتنزي، بو یا یي، بو یک، توران خیل، کټه ګرام، مند انه، شــیخایــي متــر لیــي، ځپلا ي، شهمیر، بالمیر، شنګر لا ني او نور...

بیټني زړور، میلمه پا لونکي، جنګیالي او د ښه مزاج خا وند ان د ي۔ د وی د ود اد د ستور وزیرو ته ورتــه د ی۔ د حیات افغا ني مؤ لف ډپټې حیا ت خان ۱٤۳ کلو نه وړاند ې د د وی د وسله والو جنګیا لیو شمیر ۳ــ تنه ښو د لی د ي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

29 بابکر خیل

که چیرې د با بکرخیلو د نسب شجره وګورو نو د ا خبره به جو ته شي چې د وی په اصل کې غلجي پښتانـــه د ي۔ د د وی یو شمیر د پکتیا ولایت د ځائي مید ان او خو ست ولایت تر منځ د باک په ولسوالۍ کې استوګنه لري چې د د غې سیمې د او سید ونکو شمیر (۱۰۰۰) تنه ښود ل شوي د ي چې ډیره کي یې با بکر خیل د ي۔ د باک د سیمي با بکـــر خیل په یوه شنه او اوره سیمه کې ژوند کوي چې زیاتره یې د کر نې په چارو بو خت د ي۔

د د لغمان ولایت په مرکز پورې تړ لو څو کلیو کې هم چې خان کلا، سه صد ه او هر مل نو میږي یو شمیر بـــا بکر خیل استوګنه لري۔ د لغمان د ولایت با بکر خیل د شمیر له مخې د ۱۵۔ تنو په شاا و خوا کې ښو د ل شوي د ي۔یـــو شمیر با بکر خیل د کابل او ننګر هار تر مینځ د سرو بي و لسوالۍ په جګد لک او تیز ین کې هم استوګنهلـــري۔ د غـــه راز د کابل د خاک جبار د خورد کا بل په سیمه کې هم یو شمیر با بکر خیل میشته د ي چې د غه سیمه د اد اري پلوه د کا بل د بګر امیو په ولسوالۍ پورې اړوند ه سیمه د ه۔ په د ې سر بیره د کا بل د چهار اسیاب په ولسولۍ کې هم یو شمیر بابکر خیل استوګنه لري۔ د لو ګر ولایت په یو شمیر سیمو کې هم با بکر خیل ژوند کوي۔

با بکر خیل زړور، جنګیالي، میلمه پال او په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې ټینګ خلک د ي۔ د انګر یزانـــو پـــر خلاف یې ډیرې توري وهلي او ډیرې میړانې یې ښود لي د ي۔ د افغان او انګرېز تر مینځ په لو مړۍ جګړه کې غا زي محمد شا ه خا ن غلجی چې په اصل کې د لغمان د بد یع اباد د با بکر خیلو له مشر انو نه و د ۱۸٤۱ میلا د ي کال د نو لمـــبر په ۲۸ مه نیټه چې د ۱۲۵۷ هجري کال د شوال د میا شتې د د یا رلسمې نیټې سره سمون خوري د غازي میر مسجد ي خان او غا زي سر د ار محمد اکبر خان په ملګر تیا د نورو ملي مبا رزینو په ګډون سره یو ځای شول، څو د انګر یز انو په مقا بل کې د ملي پا څون لیکي نورې هم پیاوړي کړي چې په پای کې د خلکو د پا څون په بر کت د انګر یز انو یر غلګر ځو اکو نه د ې ته اړ شول چې د ۱۸٤۲ کال د جنورۍ په ٦ مه نیټه کا بل خو شي کړي او وتښتي۔

د روسي یر غلګرو ځواکو په وړاند ې هم د با بکر خیلو د شاه ځلمیو مبا رزې زمور د ویا ړلي هیواد ویـــاړلي افغانستان د تا ریخ زرین بابو نه جو ړوي۔

30 بختیار

د بختیارو پښتنو په اړوند مؤ رخینو او تو کم پو هانو بیلا بیلې نظر یې راوړي د ي، د بیلګې په توګه ډېـــرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد حیات خان په خپل مشهور اثر حیات افغا ني کې د نعمت الله هر وي د مخزن افغاني د کتاب پر بنسټ د اسي لیکلي د ي:" اسحق نو می چې په اصل کې د یوه سید زوی و په اوش(*) نو مي ځای کې چې د بغد اد له تو ابعو نه د ی، د ژ وند انه د پیښو او ستو نزو له کبله د ې ته اړ شو چې په سفر لاس پورې کړي، نو هما غه و چې د سلیمان غره ته د شیر انیو سیمي ته راغی او له یوې نجلۍ سره یې چې شیخی نو مید ه واد ه وکړ، چې د د غې میر منې نه یې یوازې یو زوی پید ا شو چې ابو سعید نوم یې ور با ند ې کیښود چې نو موږی ما شوم یې د د ه د ښو طا لعو او نیکمر غی په وجه یې په بختور شهرت و مو ند چې د و خت په تیر ید و سره په بختیار مشهور شو چې اوس د د ه او لاد ې ته بختیار وایي۔ محمد حیات خان د ا هم زیاتوي:" ځینې خلک د وی سید ا ن بولي۔ د ا خلک په اصل کې له ایرا نه راغلي د ي چې د د غې قبیلې یو شمیر د ایران د اصفهان په لو ید یز او یو شمیر یې په بخا را کې ژوند کوي ."

د اوش په اړوند کې چې ما د د ې مقالې لیکوال کومه څیړ نه وکړه هغه د بغد اد له تو ابعو نه نه و، بلکې اوش Osh د ما ورالنهر له ښا رونو نه شمیرل کید ه چې همد اوس د قر غیز ستان د ویم لوی ښارد ی چې د فر غا نې په واد ی کې مو قعیت لري۔ سر بیره پر د ې اوش د اسلامي علو مو لوی مرکز او ډیر شمیر اسلامي عا لمان یې په خپلې غیر کې روزلي د ي۔

شیر محمد خان ګنډا پور په خپل مشهور تا ریخي اثر توا ریخ خو ر شید جهان کې چې په ۱۸٦۷ عیسوي کال کې په لا هور کې چا پ شوی د ی د محمد حیات خان هغه قول رد وي چې د مو نټ سټوارټ الفنستن پر استناد یې بختیا ر ایرا نیان بللي د ي۔ شیر محمد خان ګنډ ا پور بختیار پښتانه بللي اود ایر اني بختیاري قبیلې نه یې په بشپړه تو ګه جلا ګڼي، ځکه پښتا نه بختیارهیڅکله هم ځا نو نه د ایر اني بختیاري قبیلې سره یوډول نه ګڼي او نه د د وی تر مینځ کو مې تا ریخي اړ یکي شته۔ د غسي روایتو نه ډیر د ي چې ځینې تو کم پو ها ن کله د پښتنو یوه قبیله او کله هم بله په سید انو یا نورو عر بي الا صله قبیلو پورې تړي چې په حقیقت کې افسا نو ي رنګ لري۔

په او سني وخت کې بختیار د سلیمان غره په شا او خوا، د رابڼ او مر غه کې استوګنه لري چې د حیات افغاني مؤ لف ۱٤۳ کلو نه د مخه د د رابڼ په سیمه کې د د غې قبیلې شمیر ۸۔ کو رنۍ او د مر غه په سیمه کې یې ۵۔ کو رنۍ ښو د لي د ي۔د مخزن افغاني او د پښتنو نورو تو کم پو ها نو په یوه اتفاق د ا خبره تا ئید وي هغه بختیار چې په د را ښ کې او سیږي، نو د وی د میا خیلو سره په ګټه او تا وان کې شر یک د ي۔ د بختیار د قبیلې ځینې پووند ه سو د اګر د ډیر کلک هوډ خا وند ان او د سو د اګرۍ په چاروکې رښتیني او اما نتد ار د ي۔

بختیار په لا ند نیو قبیلو ویشل شوي د ي

- کو رتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

- اکو
- اتو
- پري
- توري
- سید محمد
- خواجه الیاس
- خواجه یحیي کبیر : چې او لاد ه یې د شیخ زي په نامه یاد ېږي
- مر غچي: هغه بختیار د ي چې په مر غه کې د ا یمي استوګنه لري
- مقر زي: پووند ه بختیار د ي چې د خپل لو مړ ني استو ګنځي له کبله یې مقرزي بو لي
- نظر زي:د وی هم پووند ه سو د اګر او د بختیار قبیلې یو ښاخ د ی

د بختیار قبیلي یو ستا نه او ولي حضرت خو اجه قطب الد ین الد ین بختیار کاکي(٦ـهجري) و چې نعمت الله هروي په مخزن افغاني کې د ی اقطب افغان بولي او د د ه د قبیلې د نورو مشاهیرو ذکر کوي چې په هغو کې د خواجه یحیي بختیار، شیخ شهاب بختیاراوشاه ابو بکر بختیار نو مو نه یا د ولای شو.د د ه زیارت د ډیلي د ښار په مهرولي کې د ی چې خلک له لیري لیري ګو ټو نو نه د د ه مزار ته راځي او ډیر ارادت ور ته لري۔

پښتون مؤرخ سلیمان ما کو(٦١٢ هجري) په خپل کتاب تذ کر ت الا ولیا کې د د غه ستر ستا نه ذکر کوي او وایي:" بختیار په پښتو سند ري کړ ینه- اوښي تو یو ینه- خد ای ته نارې کړي غلبلي کړي-پاړکي لر ینه"- چې یو د اد ی:

ویر مې زړه سوری سوری کړ رلتـــه وګـــوره ملـــوکـــې!
ـپـــه بیلتـــونـکـــې د ې وبـــا ســـم ـلـــه خـــو ږمنـــه زړګـــي ـکـــوکې

راتـــه وګـــوره ملـــو کـــې!
راتـــه و ګـــوره ملـــو کـــې!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیلتـــون اورونـــه بـــل د ي هر ګړی مـــې زړګـــی ســـو ځـــي
لیـــونـــی یمـــه د مینـــي ســـر خـــم زه لکـــه پیلـــو ځـــی

راتـــه وګـــوره ملـــو کـــې!
راتـــه و ګـــوره ملـــو کـــې!

غـــوړولی د ې وربـــل د ی اور زمـــاپـــه زړه کـــې بـــل د ی
زه بختیار خـــاورې لیـــرې ســـوم په اور ســـوی مـــې ګـــوګـــل د ی

راتـــه وګـــوره ملـــو کـــې!
راتـــه و ګـــوره ملـــو کـــې!

31 ځمکني

ځمکني چې څو کني یا چمکني یې هم بولي د پښتنو یوه مشهوره قبیله د ه چې زمور پښت پو هان یې د پښتنو د سړ بن ټولنیزې ډلې نه شمیري چې بیا په سړ بني پښتنو کې د کند په بنا خ پو رې اړه لري۔ کند په خپل وار په د وو لو یو څا نګو ویشل شوی د ی:

1. غوري یا غو ریا خیل: چې مو مند، د اؤد زي، زیړاني او ځمکني پکې رائي۔
2. خښي: چې یو سفزي، مند ړ او تر کلا نې پکې را ځي۔

د پښتو نا زکخیا ل شا عر حمید ما شو خیل د غه د وه څا نګې د ا سې یا د ې کړي د ي:

چـــې د ا ســـتا دنـــامـــې بـــوی اخلـــي حمیـــد ه!
څه به نه وي خـــوش دمـــاغـــه غـــوري، خښـــي

د ا سي روایتو نه شته د ي چې د غو ر یا خیلو او لاد ه په پیل کې د کند هار په ار غستان کې میشته وه، چـــې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت په تير يد و سره د غز ني لو يد يزو او سهيلي بر خو ته را غلل چې په اغلب ګو ما ن سره ۹۱۰ هجري کال او دبـــا بر د وا کمنۍ لو مړۍ شپې او ور ځې وې۔ ويل کيږي چې په هغه وخت کې د د غې قبيلې خلک پووند ه او د ځړ اوومـــا لد اړۍ په چارو بو خت وو۔ څر نګه چې ورو سته د د غې قبيلې د خلکو په شمير کې ز يا تو الی راغی نو بيا د غز ني نه د کا بل پر لوري را و ليږ د يد ل ا و بيا له هغه ځا يه د ننګر هار خواته لاړل۔ کله چې غور يا خيل ننګر هار ته ورسيد ل، نو څمکنيو د سپين غره په لمنو کې استوګنه غوره کړه۔ تا ريخ حيات افغاني د افضل خان د تا ريخ مر صع په حو ا له د خپلو ورو نو نه د د ې قبيلې د بيلتون وجه خپګان بولي او ا خو ن د ر ويزه هم د نورو ورو نوښـــه د څمکنـــي جلا والی مرور تو ب بنود لی د ی، خو بنا يې پو ر تنی ر وايت افسا نوي بڼه ولر ي۔

د څمکنيو د استو ګنې سيمې: څمکني يا څو کنې په لا ند نيو سيمو کې مېشته د ي

1. د پکتيا په ولا يت کې: د پکتيا ولايت څمکني د د غه و لا يت د څمکنيو په او لسو الی کې چې د د غې قبيلې پـــه نامه ور ته د څمکني و لسو الي وا يي۔ څمکني يوه بنکلي د ره د ه چې د پيواړ د غا بنې جنوب لو يد يز خو اته مو قعيت لري، شمال ته يې د منډ هير مشهور ځنګل او لو يد يز خو اته يې د بکياد غر ونه را څر خيد لي د ي۔

2. په تيرا ه کې: د څمکنيو د قبيلې هغه شمير خلک چې په تيراه کې ميشته د ي د پړه څمکني په نامه يې يـــا د وي چې د تيراه په بنکلو غر و نو کې استوګنه لري چې د سپين غره په سهيلي بر خو کې ژ وند کوي۔ ختيز ته يې اپر يد ي او او رکزي، لو يد يز ته يې توري، شمال ته يې سپين غر او د جنوب خو اته د تو ري او او ر کـــزي قبيلو سره ګډه پو له لري۔ پړه څمکني د افغانستان نه د سپين غره په و ا سطه جلا شوي د ي او کله يې چې خلک افغانستان ته سفر کوي نو د اپرېد يو او کو رمې له لارې تګ او ر ا تګ کوي۔ د د وی سيمه د اد اري پلوه د کو رمې په ايجنسۍ پورې ا ړ ه لري او زياتره د کړ مان په د ره کې ژ وند کوي۔

پړه څمکني خوار يکښ او جنګيالي خلک د ي۔ بنځې او نا ر ينه يې ټول په ګډه کار کوي۔ د د وی د سيمي زيـــا تره با راني او للمي د ي، خو د مو سم د سو ړ و الي په و جه د غنمو، جوارو او او ر بشو ډيره بنه کر نه پکـــې کيږي، خو د غه ځمکې د د وی ور ځنۍ اړ تياوې نه پوره کوي۔ همد اراز د د وی په سيمه کې ډول ډول ميـــوي لکه منې، زرد الو، انګور، شفتالو هم پکې پيد ا کيږي۔ د غه خلک په خپلو منځو کې شخړې نه کوي او ډير ســـو له خو بنو ونکي خلک د ي۔ د پړه څمکنيو مشهورې ځا نګې او بنا خو نه د اد ي: ازي خيل، خا ني خيل، خو اجه خيل، اسيا بي، غر بينه او ګا ند اره۔

3. په پيښور کې : يو شمير څمکني د پيښور په شپږ ميلۍ کې او سيږي چې د د وی کلی د ستر او لوی ســـتا نـــه حضرت ميا عمر (ر حمته ا لله عليه) د مزار په و جه مشهور کلی د ی او د څمکنيو په نامه ياد ږي۔ همـــد ا راز د څمکنيو ختيز ته په اته کيلو مترۍ کې د ازي خيلو کلی پر وت د ی۔ ازي خيل د څمکنيـــو يـــو ه پښـــه د ه ـپـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيښور کې د ځمکنيو د نورو مشهورو محلو نو مو نه د اد ي:

a. **قا د ر خيل، يا سين خيل، بهرام خيل، مصطفی خيل، خو ا جه خيل، چو غه خيل، با زار ګهړي، د قصا بانو محله، د مو چيانو محله، د قا ضيانو محله، خا لق اباد، اول نمبر او د ويم نمبر کو ټهی، سيد ان، مسکين اباد، زرين اباد، ميا ګان، جمرود اباد، جان خان ګهړی، حا جي اباد او بابا خيل۔**

31.1 د ځمکنيو د قبيلې بنا خو نه

1. **ازي خيل: چې د د ر په خان خيل، د رې پلاره، ابراهيم خيل، خو تي زي، نصر خيل، حسين خيل، لشکري خيل او قمر خيلو په ځا نګو ويشل شوي د ي۔**

2. **خاني خيل: چې د ممو ت خيل، مد ي خيل، ګو ر ګه خيل، مبارک خيل، سلطان خيل، مصطفی خيلو، تو له خيل، جمال خيل او شير خا ن خيل په ځا نګو و يشل شوي د ي۔**

3. **خو اجه خيل: چې په د ري خيل، مير زا خيل، ګل شير خيل، جلال خيل، لنګر خيل، شوي خيل، حکيم خيل، ولي خيل او فتح خيل په ځا نګو ويشل شوي د ي۔**

ويل کيږي چې د ځمکنيو د قبيلې مجمو عي شمير که هغه په افغانستان کې د ي او که په پښتونخوا کې د ي د ي د ۵۰۰ زرو تنو په شا او خوا کې ښو د ل شوي د ي۔

31.2 د ځمکنيو د قبيلې مشهور خلک

1. **د ځمکنيو حضرت ميا عمر [42] (رح) چې د ځمکنيو په ميا عمر هم مشهور د ی اوم زاريې د پيښورپه ځمکنيوکې د خا صو او عا مو زيارت ځای د ی۔ د د غه ستر ستانه په اړوند په پښتو کې يوه د اسې لنډۍ شته:**

په پيښور کې وليان ډير د ي
کږې جنډې په ميا عمر ولاړې د ينه

د د غه ستر ستانه د د رناوي او ستر مقام له کبله د افغانستان د جلال اباد په ښار کې يو ښوونځی هم شته چې

42 رشاد، عبد الشکور، د ځمکنيو ميا عمر، د ا جتما عي علو مو مرکز، د ا فغا نستا ن د علو مو ا کا ډيمي، کابل، ۱۳۶۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میا عمر په ښوونځي سره یاد ېږي۔

2. حا جي د ر یا خان با با عبد ل خیل چې لوی علمي شخصیت و او په اسلا مي علو مو کې یې لوی لاس د رلـــود۔ ویل کیږي چې نو موړی د څمکنیو د میا عمر صا حب استا د هم و او مزار یې د پیښور په څمکنیو کې د ی۔

3. ار وا ښاد هد ایت الله خا ن څمکنی چې د صو به سر حد د اسا مبلي سپیکر و۔

4. حا جي محمد څمکنی چې یو وخت د افغانستان په و لسي جر گه کې د پکتیا ولایت د څمکنیو د ولسوالی منتخـب استازی و او بیا په ۱۳٦۵ لمرېز کا ل کې د یوې لنډې مو د ې له پاره د جمهوري ریا ست مؤ قتي سر پر ست پـــا تې شوی د ی۔

5. اروابناد فضل ا لر حمن څمکنی په ولسي جر گه کې د پکتیا د خلکو منتخب استازی چې سږ کال د اپر یل په میـــا شت کې د مجا هد ینو د بر یا لیتوب د ورځې د لما نځلو په مر اسمو کې د ډزو په تر څ کې په شها د ت ور سید۔

32 فر ملي

پر ملیان په پښتنو کې یوه ډیره لر غو نې قبیله د ه چې د غر غښت په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري او ځلنـــو نه د کا کړو یو ه څا نګه بو لي۔ [43، 44]

د د وی د استو ګنې اصلي ټا ټو بی پر مل یا بر مل د ی چې د سلیمان د غرو نولـــړۍ او د پکتیکـــاپه و لایـــت پورې یوه اړوند ه ولسوالي د ه۔

ډپټي محمد حیات خان په خپل مشهور اثر تا ریخ حیات افغا ني کې د پر ملیا نو په اړ وند لیکي:" پر ملیـــان زیـــا تره په ارګون او د خرو ټو د سپمې په منځنۍ برخه کې او سیږي."

البیروني د قا نون مسعود ي په د ریم ټوک کې د پر ملیا نو د سیمي مو قعیت د غز ني او ملتان تر مینځ ښو د لی د ی۔ همد اراز د صو لت افغا ني د تاریخ مؤ لف زرد ار خان نا غر د پر ملیا نو د سیمې د مو قعیت په اړوند لیکلي د ي:" بر مل د غز ني په تو ابعو کې د یوې سیمې نوم د ی او هغه کسان چې د بر مل په سیمه کې اســـتو ګـــن د ي دپـــر

43 تا ریخ شا هي چې په تا ریخ سلا طین ا فا غنه سره هم یاد ېږي، د احمد یاد ګار تا لیف، ۱۹۳۹، کلکته

44 د اؤد ي تا ریخ، د پیښور چاپ، کابل، ۲ـ۷ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملیانو په نامه یاد ېږي."

د افغانستان نا متو او وتلی مؤرخ اروا ښاد استاد احمد علي کهزاد هم د پر ملیانو اصلي ټا ټو بی اورګون ښـــو د لی چې پر ملیان پکې ژوند کوي۔

که څه هم د پر ملیانو د تو کمیزو (نژاد ي) اړیکو په اړوند بیلا بیلې نظر یې څر ګند ې شوي او د ځینو په اند د وی د یفتلي شهزاد ه ګانو او لاد ه د ه چې د عر بو د فتو حا تو او سو بو له و خته د غز نوي وا کمنۍ پورې تر اوسه په سلیمان او سپین غر کې میشته د ي۔

همد اراز د پر ملیانو په اړوند د ریم نظر د اد ی چې د وی غلجي پښتا نه د ي، خو د تا ریخي شـــو لهـــد وپـــر بنسټ د وی د پښتنو د غر غښت د ټولنیز ې ډلې پورې اړه لري۔

هغه وخت چې المتو کل علی الرحمن پښتون واکمن بهلول لود ي د ډیلي سلطنت تر لا سه کړ نو د یوه فر مان له مخې یې پښتا نه قبا یل هند ته ور و بلل تر څو د خپلې وا کمنۍ ستنې پیا وړې او مضبو طې کړي او له بلې خوا پښتنو ته د خپلې وا کمنۍ په قلمرو کې جا ګیرونه او منصبو نه ور کړي۔ د بهلول لو د ي په د ې فر مان کې را غلي وو:" ما ته خد ای د هند وستان تخت راپه برخه کړ، خو د د ې تخت سا تنه هغه څوک کو لای شي چې د قوم او قبیلې خا ونـــد وي۔ نو پښتنو ته په کار د ي چې د د وی ډیر شمیر هند و ستان ته ر اشي او نه یو ازې د واکمنۍ په پیا وړ تیا کې برخـــه وا خلي، بلکې د غې وا کمنۍ ته پر ا ختیا ور کړي او جا ګیر ونه تر لا سه کړي۔ "

د د غه فر مان په ځواب کې ډیر پښتا نه قبا یل چې په هغه کې لو ا نیان، نیا زیان، لو دیـــان، ســـروانیان، پنـــي، ترین، سړ بني، سو ریان، میا نه، کاکړ، کرلانې او پر ملیان (فر ملیان) هم شا مل وو له افغا نستا نه د هند لور ته لاړل چې ډیرو یې لوړ لوړ منصبو نه او جا ګیرونه تر لا سه کړل چې مور کو لای شو د لو د ي او سوري د و اکمنا نو په وخت کې د ځینو مشهورو امر اوو نو مو نه وا خلو چې پر ملي پښتا نه وو۔

32.1 خا نخا نان فر ملي

1. د سلطان بهلول لود ي د مشهورو امر اوو نه شمیرل کید ه چې د د ه د واکمنۍ په و خت کې د د ه د سو بو یـــو پیا وړی ملګری پا تې شو ی د ی۔ د ه د را جپو تا نه یا او سني را جستان په اود بپور کې د هند وانو د مشـــهور او پیا وړي را جپوت جنرال رانا خوریي چتر سال ته ما تي ور کړې وه۔

2. د ولت خان فر ملي: د بهلول لود ي د مشهورو امیرانو نه و۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. کالا پهار فر ملي: د لو د ي او سوري وا کمنانو د واکمنۍ په وختو نو يو ډير مشهور امير و۔

4. شيخ سعيد فر ملي: چې د سلطان سکند ر لود ي له امر اوو نه و۔

32.2 د پر مليانو د استو ګنې سېمې

په او سني وخت کې پر مليان په افغانستان کې په لا ند نيو سيمو کې مېشته د ي:

1. زوړ ار ګون: چې د او سني اور ګون په شپږ کيلو مترۍ کې پروت د ی او ويل کيږي چې په د غه ځای کـــې د پر مليانو تقر يبا څلور زره کو رنۍ ژوند کوي۔ د زاړه او رګون پر مليان په د وو ښا خو نو ويشـــل کيـــږي: شرف او سپري. شرف بيا د با لشتي، سيل احمد او ملت کلان په ځانګو او علي خيل او قره خيل د سپري په ښا خ پورې اړه لري۔

2. د کابل د چها رد هي په ولسوالۍ کې: هغه پر مليان چې د کا بل د چها رد هي په ولسوالۍ کې او سيږي نو د د وی د سيمو او محلو نو مو نه د اد ي:

a. کلای قاضي، کلای غيبي، اقا علي شمس، د ه مراد خان، چهلستون، سر اسياب، مو سهي، پر مليان، کلای کا شف، يو سف ښګي، بر پر ملي او کوز پر ملي چې د ګلبا غ په سيمې پورې اړه لري، کلای غيب اللـــه او کلای بهاد ر خان پر ملي۔

همد اراز د کا بل د رخت شنګ ته نږ د ې په کوز پر ملي کې هم پر مليان ژ وند کوي۔يو شمير پر مليان د مزار شر يف په چار کنت ا ود لو ګر، غزني، هلمند او کند هار په و لايتو نو کې هم او سيږي۔ د پښتونخوا په صو ابـــی او د پاکستان په پنجاب کې هم يو شمير پښتانه پر مليان استوګنه لري۔

32.3 د پر ملي قبيلي پورې اړوند مشهور خلک

1. د کتور محمد عثمان صد قي: چې تاريخپوه و او د کا بل د چهارد هي د کلای قا ضي پر ملي و۔

2. ار وا ښاد معاون سر محقق محمد محسن فر ملي چې د افغانستان د علو مو غړی او د څه مود ې له پاره د نو مـــو ړې ا کيډ يمۍ سر پر ست پا تې شوی او د اعليحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې په ولسي جرګـــه کې د کا بل د چهارد هي و لسوالۍ د خلکو استا زی و۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

33 پړ به

که چيري د پړ به قبيلې د نسب شجره په غور سره وڅيړو، نو څر ګند ه به شي چې پړ به په اصل کې کرلانـــي پښتا نه او بيا په کرلانيو کې د خو ږ يا نيو يا خو ګيا نيو د قبيلې يو ه څا نګه د ه، خو له ډيرې مو د ې را هيسي د خو ږ يا نيو له نو رو پا تي څا نګو او بنا خو نو نه د و مره ليرې ژ وند کوي چې د وی پخپله هم نه پو هيږي چې له خو ږ يا نيو سره کو مې اړ يکې لري او که نه؟ ځکه د خو ږيا نيو قبيله د ننګر هار ولايت د خو ږ يا نيو او پچير او لګـــام پـــه و لسو الیو کې استوګنه لري، په د ا سې حال کې چې پړ به د خو ست په و لا يت کې ا ستو ګنه لري۔

د اسي تا ريخي شو ا هد او اسناد مو جو د د ي چې په پيل کې د خو ست پر ټو لې سيمې باند ې د کرلانې پښتنو د خو ږيا نيو او نورو بنا خو نو واک د ر لود۔ د هند د مغو لي وا کمن نو ر ا لد ين جها نګيـــر (۱۔۱٤-۱۔۳۷هجـــري) د وا کمنۍ په و خت کې د غلجي پښتنو ځيني بنا خو نه او څا نګې د پکتيا د زر مت له سيمې نه چې زر مله يې هم بولـــي را ووتل او د خو ست پر سيمه يې بر يد و کړ۔ په پا يله کې يو شمير خو ږ يا نې له خو ست نه د ننګر هار و لا يـــت د ا و سني خو ږ يا نيو سيمې ته و ليږ د يد ل او ډير کمزوري شول، خو د خو ږ يا نيو د پړ به څا نګه چير ته ونه ليږ د يد له او په خو ست کې پا تې شوه۔

سيد بها د ر شاه ظفر کا کا خيل په خپل اثر ' پښتانه د تا ريخ په ر نا کې' د د وی د کمـــزوریـبـــل علـــت د د وی خپلمنځی جګړ ې بولي او ليکي:" د مغو لي واکمن شهاب الد ين شا ه جهان (۱۔۳۷-۱۔٦۸هجري) د و اکمنۍ په و خت کې د د وی تر مينځ کو رنۍ جګړې پيل شوې او د وی په هغو جګړو کې ډير کمزوري شول۔ "

د تا ريخ حيا ت افغا ني مؤ لف ډپټي محمد حيات خان چې خپل د غه مشهور اثر يې ۱٤۳ کلو نه وړاند ې ليکلـــی د ی د پړ به د و سله والو کسانو په اړ وند د اسي کښلي د ي:" په تيرو و ختو نو کې د پړ به قبيلې د وسله والو ميړ ونو شمير ۳ـــ تنه وو، خو اوس د د وی د وسله والو کسا نو شمير ۱ـــ تنو ته ر سيږي." چې شير ممحمد خان ګنډ ا پورپـــه خپل مشهور اثر (توا ريخ خو رشيد جهان) کې هم د د وی د وسله والو کسا نو شمير ۱ـــ تنه ښو د لي د ي۔

پړ به د کر کيلې په چا رو بو خت د ي، خو يو شمير خلک يې سو د اګر ېزي د ند ې هم سر ته رسوي۔ د د وی ټول رو اجو نه، د ود ونه، نر خو نه او څلي د خو ست د خلکو په څير د ي۔ د وی ميلمه پال، غير تمن اوپـــه پښـــتو او پښتو نو الې با ند ې ډير ټينګ د ي۔

د پړ به قبيله په لا ند نيو بنا خو نو او څا نګو با ند ې ويشله شو ې د ه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرد ي خيل، ميا خيل، بسي خيل، سر د ار خيل، محمو د خيل، نري زي، ملي زي، اشي زي، ډډه خيل او بو چي خيل۔

34 پړ انګيان

پړ انګيان د پښتنو يوه قبيله د ه چې په لود يا نو ور ګډ يږي۔ د د غې قبيلې لوی نيکه ابر اهيم نو ميد چې پـــه لود ي مشهور و۔ د تا ر يخي رو ايتو نو پر بنسټ بيټ نيکه چې د سړ بڼ او غر غښت ورور و خپله لور بي بي متـــو يې شا ه حسين غوري ته ور کړه چې له هغې نه د وه زا من پيد ا شول چې يو يې غلجی او د بل نو م ابر ا هيم و چې بيا ورو سته ابر ا هيم په لو د ي سره مشهور شو۔

تا ر يخ حيات ا فغا ني په لو د ي با ند ې د ابرا هيم د مشهور کيد لو په اړ وند د اسي ليکلي د ي:" د اسي رو ايت د ی کله چې شيخ بيټنی له کلي نه بير ته هغه غره ته ستون شو چې د د ه ا ستو ګنځی و، نو خپلې مير منې تـــه يـــې و ويل چې بسم ا لله کړه اوپه پخو اني نغري ډو ډی پخه کړه او ما ته يې راوړه چې زه هغه ډو ډی پخپله وويشم او راتـــه څر ګند ه شي چې ز ما په لمسيا نو کې م يو ډير بختور د ی۔ کله يې چې مير منې ډوډی پخه کړه نو د بي بي متـــو کو چني زوی ابر ا هيم منډه کړه او هغه پخه شوې ډوډی يې خپل نيکه شيخ بيټني ته راوړه، بيټ نيکه ډير خو شا لـــه شو او ويې ويل چې ابرا هيم لوی د ی چې له هما غې ورځې ابر ا هيم د لود ي په نامه شهرت ومو ند چې د د ه او لا د ه د لود ي او يا لو د يا نو په نامه ياد يږي۔"

لود ي په د ريو غټو قبيلو و يشل شوي د ي چې هغه سيا نې، د و تا نې يا د فتا نې او نيا زي د ي۔

پړ انګی د سيا نې زوی او د لود ي لمسی د ی۔ په پيل کې پړ ا نګيان په لو يد يز ا فغا نستان کې او سيد ل، خوو رو سته له هغه ځا يه د سليمان غره ختيزې خوا ته د د ا مان سيمې په ټاک او رو ړي کې ميشته شول چې د ډېر ې مـــو د ې را هيسې د غه سيمه د د وی په واک کې وه، خو د هند د مغو لي وا کمن ظهير الد ين محمد با بر د واکمنۍ په و خـــت کې د د ولت خيلو، ميا خيلو، مر وتو او د لواڼي (نو حاني) او پړا نګيا نو نه د ا سيمه په زور و نيول شـــوه چـــې پـــه نتيجه کې ډير شمير پړ انګيان ووژل شول، هغه چې بچ پا تي شول خواره واره شول او د خپلې قبيلې له نو رو ځا نګو سره د هند وستان خو اته لاړل او د هند وستان په بيلا بيلو بر خو کې ميشته شول۔اوس په ا فغا نستان او پښتونخوا کې ان څوک د پړ ا نګيا نو له نامه سره اشنا يي نه لري، خو د هند و ستان په مختلفو ځا يو نو کې د وی خلک د لود ي افغا نا نو يا پټا نا نو په نامه پيژ ني۔ د هند و ستان د پنجاب ايا لت په رو پړ او لو د هيا نې کې هم د د غې قبيلې خلک ميشته د ي۔ همد ا راز د هند و ستان په د کهن کې هم يو شمير پړ انګيان استوګنه لري۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

له د غه پړ انګي قبيلې نه په هند و ستان کې ډيرمشهور وا کمنان د ډيلي پر تخت نا ست و و چې په د وی کې د سلطان بهلول لو د ي، سلطان سکند ر لود ي او سلطان ابر ا هيم لود ي نو مو نه يا د و لای شو۔ د وی ډير علم‌پـــلـــلـــو نکوي وا کمنا ن و و او د هند و ستان په ود انو لو کې يې پيا وړې ونډه اخيستې د ه۔

همد اراز د لود ي او سو ري واکمنا نو په ز مانه کې د غه لا ند ينې شخصيتونه چې پياوړي پو ځي د ند ې يې د ر لو د لې او د پړ انګي په قبيلې پورې اړه لري د يا د ونې وړ د ي: جلال خان، حسين خان، اعظم هما يون، سلطا ن شاه، ملک فيروز، ملک محمد، خو اجه محمد، ملک نا صر، ملک بهرام، ملک کا لا، بار بک شاه، مبارک شاه او مو سی خان۔

پړا نګيان په لا ند نيو ښا خو نو او ثا نګو ويشل شوي د ي۔: ا ړند، زيتو ن خيل، ريد ي، عمر خيل، اسحاق، شا هو خيل، يو سف خيل، يا سين خيل، احمد خيل، محمو د خيل، مر چي خيل، تاتار خيـــل، د ولـــت خيـــل، رســـتم خيـــل، شموزي، اسحا قزي، شيخ زي، حسن زي، يو سف خيل، پيا را خيل، عمر زي، ا حمد خيل، مجيد خيل، ګـــد ليـــي خيـــل، محمود زي، الف خيل او زکر يا خيل۔

35 پنې

ز موږ تو کم پو هان (نسب پيژ ند و نکي) پنې د پښتنو د غر غښت د ټولنيزې ډلې نه شميري چې په ســـهيلي پښتونخوا، افغانستان، پاکستان، بنګله د يش او هند و ستان کې ميشته د ي۔

په پخوانيو تا ريخو نو کې چې د د غې قبيلې يا د ونه پکې شوې د ه هغه تا ريخ خا نجها ني يا مخزن افغا ني د ی چې مولف يې خواجه نعمت الله هروي نورزی و چې د هند د مغولي واکمن جلا ل الد ين محمد اکبر د د ربار مـــؤ رخ و۔ همد اراز په انګر يزي مؤ رخينو کې ميجر را ور ټي، مو نت ستوارت الفنستن او د پټان د کتاب مؤلف سر اولف کيرو هم په خپلو ا ثا رو کې د پنې قبيلې يا د ونه کړې د ه۔

د سهيلي پښتونخوا مشهور اد يب او تا ريخپوه پرو فيسر ولي محمد خان سيال کا کړ په خپل ر اثر[پښـــتو او پښتا نه په سهيلي پښتونخوا]کې د پنې پښتنو په اړوند د اسي ليکلي د ي:" د پنې قبيلي اصلي مرکز د کاکـــړ ســـتان د ژوب نا وه او د بوري تا ريخي سيمه د ه، خو بيا پنيو خپله پلر نۍ سيمه پر يښې او د لو يې تا ر يخي پښتونخوا نورو سيمو ته ليږ د يد لي د ي۔ هغه وخت چې پنيا نو خپل اصلي ټا ټو بی کا کړ ستان پر ښود نو ځينې يې په پښـــين کـــې ميشته شول او ځيني يې د سيوی په تا ر يخي سيمه کې اباد شول۔"[45]

45 پښتو او پښتا نه په سهيلي پښتونخواکې، د پر و فيسر ولي محمد خان سيال کا کړ تاليف، ۹۴ مخ، کو يټه، ۱۹۷۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتونخوا مشهور مؤ رخ سيد بها د ر شاه ظفر کا کا خيل په خپل اثر [پښتا نه د تا ريخ په رڼا کې] ليکلي د ي:" پښې هم د کا کړو په څير مشهوره او پخوا نۍ قبيله د ه چې جر ړې يې تر ويد ي زما نو پورې رسي، چې د د وی ځينې خلک په افغانستان او ځيني هم په د کن کې استوګنه لري۔"[46]

د تا ريخ حيات افغا ني مو لف ډپټې محمد حيات خان له نن نه ۱۴۳ کلو نه د مخه د پښيو د قبيلې په اړوند د ا ســـي ليکلي د ي:" د د غې قبيلې د نسب له شجرې نه د د غې قبيلې د ښا خو نو او څا نګو ويش ډير ښکاره او وا ضح د ی۔ د د غې قبيلې ښا خو نه هم په کا کړو ور ګډ يږي او د پښې د قبيلې سيمه چې سيوۍ نو ميږي د کا کړو په سيمه پورې اړه لري۔ کله چې يو مسا پر د ډاډر له سيمې نه په لو مړي مزل د شمال خو اته لاړ شي نو سيوۍ ته ر سيږي۔ د سيوۍ سيمه د کلکې خاورې نه جوړ شوې مید ان د ی، چې په ځينو ځا يو نو کې يې غر نۍ ويا لې را وځي چې د ځمکو په خړ وبو لو کې ور ځينې ګټه اخيستل کيږي۔ د سيوۍ او ډاډر نيل ډير غوره جنسيت لري چې په کند هار او ايران کې د ملتان د نيل په پر تله زيات پير بد و نکي لري او د خير پور د نيل سره بر ابر شميرل کيږي۔ د د غې قبيلې د ايسوټ او مـــو سی خيلو ښا خو نه د کا کړو د سيمې ختيز خو اته په يوه غره او صحرا کې او سيږي او د مو سی خيلو له د وو څا نګو نه د بليل د څا نګې نسل د شمير له مخې زيات د ی چې زيا تره يې د کر نې په چا رو بو خت د ي او د ويمه څا نګه يـــې چې لهر زي نو ميږي او شمير يې د بليل د څا نګې په پر تله لږ د ی، نو زيا تره خلک يې په ما لد اری او د غو ا يا نـــو په سا تنه بو خت د ي۔ د پښې قبيلې د لهون ښاخ د چخن او کند ر په سيمه کې او سيږي، چې د کا کړو د سيمې لو يد يـــز ته پر تې د ي او د د وی د استو ګنې له سيمې نه ما لګه د ځمکې د ښورې نه تر لا سه کيږي او د غه کسب خلک د ا ما لګه ټو لوي اوپه او ښا نو او غوا يا نو با ند پ يې کند هار او د کا کړو د مند و خيلو سيمې او نورو شا او خوا ســـيموتـــه د خر څلاو له پاره وړي او په عمو مي تو ګه يې له غلې سره تبا د له کوي۔ ځينې وختو نه چې د غلې بيه لوړه وي نـــو د غلي سر ه يې په يوه وزن ور کوي او کله هم د وه چند ه اور بشي او جوار ور باند پ اخلي۔

د پښې ښاخ د خلکو د ود او د ستور کټ مټ کا کړو ته ورته د ی، خو د پښيو يوه څا نګه چې امر زي نو ميـــږي او د ستو ريا نيو د قبيلې لو يد يز ته پر اته د ي، نو د هغوی د ود او د ستور د شير ا نيو د قبيلې خلکو ته ور ته والی لري۔د پښې د قبيلې ټول شمير چې په خپلې پخو انۍ سيمه کې پر اته د ي ۸۔۔۔زرو تنو ته ر سيږي۔"[47]

د راو لپنډۍ په چهچه او هم د هزاره په سيمه کې د پښې په نامه يوه سيمه شته چې پښې پکـــې او ســـيږي۔ د هنـــد وستان په د کن کې هم د پښيو په نامه يوه سيمه شته چې تقر يبا ۲۔۔ تنه پښې پکې استوګنه لري۔له د ې نه پر ته د هنـــد د هر يانا د ايا لت د رو هتک د ضلعې په کو ها نه کې هم پښې استوګنه لري چې شمير يې تر ۵۔۔ تنو زيـــات د ی۔ د هنـــد د اتهرا پرا د يش د ايالت په خو رجه نو مې سيمه کې هم ډير شمير پښې استوګنه لري۔ يو شمير کا کړ د هند د لو يد يـــز

46 پښتا نه د تاريخ په ر ڼا کې، د سيد بهاد ر شاه ظفر کا کا خيل تاليف، پيښور يو نيور سټي بک ا يجنسي، ۱۳۲۹ مخ، د ۱۹۶۲ کال چاپ

47 پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، د پيښور چاپ، ۲۔۷ کال، ۷۔-۷۱ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنګال په ایالت کې هم او سیږي۔ د هند د اند هرا پراد یش په ایالت کې هم پښې ژو ند کوي۔خو هند و ستا ني پښو خپلـــه ژبه له لا سه ور کړي د ه۔ د هند و ستان په تا ریخ کې پښیو ډیر رول لو بولی د ی، په تیره بیا د اؤد خان پښی چـــې‌پـــه ۱۷۱۳ میلاد ي کال کې د هند د مها شترا د ایالت د خا ند یش د سیمې تا متو صو به د ار تیر شوي د ي۔[48]

35.1 د پښې قبیلې بنا خو نه

د پښتني شجرو سره سم پښې د د انې زوی او د غر غښت لمسی د ی۔ لا ند ینې بنا خونه د پښې او لا د ه د ه: ختا نې، مر غزایي، سین، مر غستن، قا سم، سا هنګ، زمری یا مزری، با بکر زي، خو ژک، ایسوټ، شکون، لهون، سا مـــی، وهپال، اتما نخیل، شد ي خیل، موسی خیل، علي خیل، بلیل، لهر زي، حمزه خیل، ملهي زي، عمر خیل، ممي زي، مرد و خیل، نصر زي، انځر زي، حسن زي، مولي زي، با بړ زي، اعزز خیل، هیبت خیل، د رې پلاري، سین زي، مغد ود زي، کما ل زي، جلال زي، خد وزي، احمد زي، اد ین زي، ملي زي، شها لم زي، عمر ګټ زي، کر مو زي، شـــاد ي زي،تـــو لا زي، کرم زي، طو طي زي، د اروزي، اد ینه زي، خاتوزي، کا نوزي، خو اجک زي، با زي، مر سینزي، کا بل زي، بهـــر زي، با ئیزي، بهد ین زي، هر زان خیل، مکي زي، خان زي، خو ید اد خیل، زرو خیل، هلال زي، ګهد ازي او نور۔

36 پو پلزي

ز مور پښت پو هان (نسب پیژ ند ونکي) پو پلزي د سړ بنې پښتنو په ډله کې شمیري چې د د را نیو پښـــتنو یوه ځا نګه د ه۔ د را نیان په د وو سترو بنا خو نو ویشل شوي د ي چې یو یې ځیرک او بل یې پنج پای نو میږي، چې بیا ځیرک د با رکز یو، اځکز یو، الکو زیو او پو پلز یو په ځا نګو او پنج پای د نو ر زیو، سا کزیـــو (اســـحق زیـــو)، الیزیو، اد وزیو او ما کو په ځا نګو ویشل شوي د ي۔

36.1 د پو پلزیو د قبیلي بنا خو نه او ځا نګې

حبیبزي، ایوب زي، بارو زي، اسما عیل زي، حسن زي، قلند ر زي، با میزي، بهلولزي، سد وزي او نور۔۔۔

د پو پلز یو مشهور او نا متو خلک چې د ځینو په نو مو نو د د غې قبیلې بنا خونه نو مول شوي د ي:

ایوب، بارو، حبیب، حسن، اسما عیل، با می، نصرت، غني، معروف خان، عمر خان، ملک سد و، خو اجـــه شـــیر،

48 تاریخ حیات افغا ني، د ډپټي محمد حیات خان تا لیف، د پیښور چاپ، ۲_۷کال، ۲۵۸-۲۵۹ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسد الله خان، خضر خان، مست خان، د ولت خان، رستم خان، محمد زمان خان، نظر محمد خان، خد اد سلطان، حسين خان، زعفران خان، كامران خان، يحيي خان، مو سى خان، هارون خان، فتح الله خان، رحمت الله خان، بها د ر خان، اسما عيل خان، كمال خان، محبت خان، علي خان، جعفر خان، غازي خان، با رخان، نواب محمد خان، خد ا يار خان، مؤ من خان، عظمت خان، حليم خان، ملک صا لح، اد م خان، بهلول خان، علي خان، شا هيا، مستی۔

همد ا راز پو پلزي د نورو د ر انيا نو د ځا نګې په پر تله ځکه مشهوره د ه چې د افغانستان بنسټ ايښو د ونکی ابد الي احمد شاه بابا او د د ه اولاد ه په همد ې ځا نګې پورې اړه لري۔ د افغانستان ولسمشر حامد کرزی چې په اصل کې د کند هار او سيد و نکی د ی د پو پلزيو قبيلې ته منسوب د ی۔

36.2 د پو پلز يو د قبيلې د استو ګنې سيمې

پو پلزي د نورو پښتني قبيلو په پر تله د شمير له مخې خور ا ډير د ي۔ د وی زيا تره د کر نې په چارو بو خت د ي، خو يو شمير يې د سو د اګرۍ په چارو او د و لتي ملا زمتو نو بو خت د ي۔ د وی زړه ور، هيواد پا لو نکي، جنګيالي، ميلمه پال او علم خو ښوونکي خلک د ي۔ اوس د افغانستان په بيلا بيلو ولا يتو نو کې د د وی د استو ګنې سيمې او شمير په اړ وند معلو مات وړاند ې کوو۔

1. د کند هار په ولايت کې: هغه شمير پو پلزي چې د کند هار په ولايت کې استوګنه لري زيا تره يې د کندهار ولايت په مرکز، د شاه ولي کوټ، د امان، ارغند اب، خاکريز، پنجو ايي او ار غستان په ولسوالیو او د غورک په علا قد اړۍ کې استوګنه لري، چې د کند ها ر په ولايت کې د د وی مجمو عي شمير د څه د پا سه ۱۰۰۰ سلو زرو تنو په شا او خوا کې ښود ل شوی د ی۔

2. د هرات په و لايت کې: پو پلزي د هرات ولايت د انجيل، ګذرې، پښتون زرغون، غوريان، زند ه جان، اوبې او کرخ په ولسو اليو کې ميشته د ي چې د هرات په ولايت کې د وی ټول شمير د ۳۰ زرو تنو په شا او خوا کې ښود ل شوی د ی۔

3. د هلمند په ولايت کې: د هلمند ولايت پو پلزي د د غه ولايت د ناوه بارکزايي، نوزاد او د واشيو په علا قه د اړۍ کې استوګنه لري، چې ټول شمير يې د ۲۰ زرو تنو په شا او خوا کې اټکل شوی د ی۔

4. د زابل په ولايت کې: د زابل ولايت پو پلزي د د غه ولايت د ترنک او جلد ک په ولسواليو او همد اراز د ميزان په علا قد اړۍ کې استوګنه لري، چې په نو موړي ولايت کې يې مجمو عي شمير د ۱۰ زرو تنو په شا او خواکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اټکل شوی د ی۔

5. د ارزګان په ولایت کې: په د غه ولا یت کې پو پلزي د د غه ولایت په مرکز تیر ین کوټ او د خـا ص ارزګـان، ګیزاب، د هراود او د شهید حساس (بنا یې اوس یې نوم بد ل شوی وي) په او لسو الیو کې استوګنه لري چې په د غه و لایت کې د د وی شمیر د ٤۔ زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی۔

6. د باد غیس په ولایت کې: یو شمیر پو پلزي د باد غیس ولایت د مر غاب او غور ماچ په او لسوا لیـوکـې هـم میشته د ي چې شمېر د ۳ــ تنو په شا او خواکې ښود ل شوید ی۔

په د ې سر بیره یو شمیر پو پلزي په کابل او د هیواد په شمالي ولا یتو نو لکه بلخ، فاریاب، سر پل، جوزجـان، کند ز او بغلان کې هم میشته د ي۔

یو شمیر پو پلزي د سهیلي پښتونخوا په کو ئیټه، چمن او نورو سیمو کې هم ژوند کوي۔ د پاکستان د ملتان او کر اچۍ په بنا رو نو کې هم پو پلزي شته۔

با ید زیا ته کړو چې یو شمیر پو پلزي کو چیا نی ژوند لري او له یوې سیمې نه بلې ته لیږد ي، خو شمیر یې زیات نه د ی۔

ماخوذ د [49]، [50] نه .

37 تر کا نې (تر کلا نې)

تر کا نې (تر کلا نې) د پښتنو یوه ډیره مشهوره قبیله د ه چې د سړ بن په ټولنیز ګروپ پورې تـړلـې د ه۔ ترکا نې د پښتنو د نورو قبیلو په لړ کې یوسفزیو، مند ړو او ګګیا نیو ته ډیر نږد ې او د غه د رې واړه قبیلې د تر کا نیو په ګډون د بنا خي خیلو یا خو بنې خیلو په نامه سره یاد ېږي۔

د غه قبیله په پخو ا نیو متو نو کې او له هغې جملې نه د اخوند د رویزه په" تذ کرت الابرار والا شرار" کـې د تر کلا نې په نامه یا د ه شوې د ه، خو اوس معمو لا د تر کا نې په لیکد ود لیکله کیږي۔

---

49 معلو مات مختصر د ر باره اقوام و قبایل سر حد ي کشور، ۹۷-۹۸ مخونه، د کا بل چاپ

50 د کا بل سلطنت بیان، د ویم ټوک، ۸۷ مخ، د کا بل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو سفزي، مند ړ، ګګیا نې او تر کا نې چې په مجمو عي ډول د بنا خي خیلو په نامه یاد ېږي د د وی اصلي او لو مړ نی ټا ټو بی د کند هار د ار غستان د سیمې په حد ود و کې د غو نډان او سره غره په شا او خواکې هغه ځمکه د ه چې د غوړې مر غی په نامه یاد ېږي۔ د وی چې د تر ینو پښتنو په ګا ونډ کې او سید ل د تر ینو د فشار له کبلهٔ یې خپله سیمه پر یښود ه او د غو ریا خیلو له خوا د مقر په کڅی کې په ور کړل شوې ځمکه با ند ې د څه وخت له پاره میشته شول، خو له غوریا خیلو هم خو ابد ي شول او هغه ځمکه یې هم پر یښود ه چې په نتیجه کې د کابل خواته را و خو ځید ل۔کا بل۔ د راتګ په وخت کې اتما نخیل هم ورسره ملګري شو ل اوبیا د کا بل په شا او خوا ورشو ګا نو کې میشته شول۔

په هغه وخت کې په کا بل کې د تیموري کو رنۍ مرزا ابو سعید واکمن و چې ور پسې یې زوی مرزا الغ بیګ د همد غو پښتنو په مر سته په کا بل او غزني کې په ۱٤٦۹ میلاد ي کال کې واکمن شو۔ له د غه ځا یه د د ې خبرې اټکل کیږد ای شي چې بنا یي بنا خي خیل پښتا نه به د کا بل ور شو ګا نو ته د پنځلسمې عیسوي پیړۍ،د لو مړۍ نیما یي پیړه ورو ستیوکلونو کې را غلي وي۔

مرزا الغ بیګ چې تر څو پورې کمزوری و د همد غو پښتنو نه یې مر سته غو بنته او په همد غو پښتنو به یې ځان سا ته، خو کله چې په خپلو پښو ود رید اوپیاوړی شو د پښتنو سره یې په مخا لفت لاس پورې کړ۔ په پای کې للغ بیګ وپتییله او هوډ یې وکړ چې د د وی پیاوړی ځواک مات کړي۔ هما غه و چې د بنا خي خیلو پښتنو مشرانو ته یې د وکه ورکړه او هغه د ا چې د بنا خي خیلو پښتنو مشرانو ته یې یوه میلمستیا جوړه کړه او په ډیر چل ول سره یې د هغوی د ۹۔ تنو په شا او خو اکې یې په یوه شپه له تیغه تیر کړل چې اد یره یې د کابل د مر نجان د غو نډۍ د سیاه سنګ د غره په لمنه کې پر ته د ه۔ د ا پیښه په غالب ګو مان د ۱٤۸۔-۱٤۹۔ عیسوي کلو نو تر مینځ رامینځ ته شوې د ه۔

ترد ې خو نړۍ او خو اشینوونکې پیښې نه ورو سته بنا خي خیل پښتا نه د کا بل نه د ننګر هار خو اته ولیږ د ید ل، خو ترکا نیو په لغمان کې واړول۔ یو سفزي، ګګیانې او اتما نخیل په ننګر هار کې او سید ل چې بیاننومورې د رې قبیلې په سوات کې میشته شوې، خو تر کا نې چې په لغمان کې استو ګن شوي وو د لغمان خلکو د د وی له لا سه پیه کا بل کې مغو لي واکمن ته د د وی له لا سه شکایت وکړ چې بیا د مغو لي پو ځو نو د فشار په و جه د ې ته اړ ایستل شول چې د لغمان سیمه پر یږد ي او با جوړ ته لاړ شي چې له هما غه و خته د با جوړ په سیمه کې استوګنه لري چې د افغانستان د کو نړ ولایت سره ګډه پو له لري۔

37.1 قبیلوي جو ړښت

تر کا نې په لا ند نیو بنا خو نو با ند ې ویشل شوي د ي: سالار زي، ما موند، ابراهیم زي، اسوزي، او اسما عیل زي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. سالارزي: چې د با جوړ په لر امد ک، بر امد ک، لر سد ين، بر سد ين، ښار، ناوه ګی، کو ټکی، الیکی، چار منګ، بابو قره اورود کې میشته د ي۔ په سالارزیو کې د برم او لاد ه برم خیل او هلال خیل د د انګام او اسمار د تا ریخ سره نه شلید ونکي تړاو لري۔په با جوړ سر بیره د افغانستان د کو نړ ولا یت کې هم ډیر شمیر سا لارزي استوګنه لري اود د وی د استو ګني ځا یو نه په لاند ې ډول د ي:

a. د انګام، شو نکړی، اغز باغ، اسمار، ساو خوړ، ناړی، څو کی، بار ګام، ازیر ګل،بر یکوټ، ډمبرو، حصاره، کراړه، د م کلي، نر نګ، کنجګل، د و نایي او ټا نکو د ره کې میشته د ي

2. ما موند : ما موند په د وو مهمو ښا خو نو ویشل شوي د ي۔ لوی ما موند چې کا کازي هم ور ته وایي او واړه ما موند۔

د ماموند لوی اکثریت په با جوړ کې او سیږي۔ د د وی ختیز ته سا لارزي، شمال ته یې د ا نګام، شمال لوید یز ته یې شوړ تن او د مرورې د رې، لوید یز ته یې چا رمنګ او سهیل ته یې د ښار ریا ست پروت د ی۔ لوی ماما نند د ما مو ند و په شمال او لو ید یز کې میشته د ي۔ په ختیز کې د لو یو ما مو ند و او سا لارزو تر مینځ بر ید (حد) د ملا سید غر د ی او د لو یو او وړو ما مند و تر مینځ بر ید لوی خوړ د ی۔ د لو یو ما مو ند و د ځا نګو او خیلو نو نو مو نه د اد ي: مسعود خیل، عمر خیل، یو سف خیل، سلیمان خیل او خلوزي۔ د وړو ما مونډ و خیلونه بړوزي، اوریازي او برم کازي د ي۔

د لو یو ما موند و کلي د اد ي: غابښی، شښتر، ذکي کوټ، ګیري، زري او تر خو۔ د وړ ما مو ند و کلي د اد ي: څپري، مو ضی، ککی، وړوکی خرکی، با نډه، شا هي تنګی، لوی خرکی، بد ان، ډ مه ډوله او ډبر۔

3. ابراهیم خیل: په ټو له تر کاڼي قبیله کې ابراهیم خیل د مشر توب او اعتبار څښتن د ي۔ د وی په اصل کې په سا لارزیو ور ګډ یږي، خو له کو مه وخته چې ابر اهیم نو می د با جوړ د سالارزیو مشر د خپلې سیمې د ازاد ی له پاره د مغو لو د امپر اتوری سره ډیرې جګړې وکړې او د با جوړ د سیمې خپلواکي یې په ډیرې میړاني سره وسا تله، نو د هغه ځای د پښتنو له خوا د ه ته د خان لقب ورکړ چې د غه مشري تر ډیرې مو د ې له پاره د د ه په کو رنۍ کې پا تې شوه او او لاد ه یې د ابر اهیم خیلو په نامه سره یاد ه شوه۔

4. اسوزي: په مید ان او براول کې استوګنه لري۔

5. اسما عیل زي: چې په مید ان او براول کې استوګنه لري۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د باجوړ نه بر سيره تر کانې په د ير او د افغانستان د کو نړ په ولايت کې هم استوګنه لري چې په ديرکې ميشته تر کا نې په براول، ميد ان او جند ول کې استوګنه لري۔

ترکانې زړور، ميلمه پا لو نکي او غير تي خلک د ي۔ په با جوړ کې د تر کا نيو شمير د ۱۸۔۔۔تنو په شا او خو اکې ښود ل

شوي د ي، همد اراز په د ير کې ۸۔۔۔ تنه او د افغانستان د کو نړ په ولايت کې د تر کا نيو شمير د ٤٥۔۔ تنو په شا او خواکې ښود ل شوي د ي۔

ماخوذ د [51، 52، 53، 54، 55] نه .

38 تره خيل

تره خيل په اصل کې غلجي پښتا نه او د احمد زيوقبيلې پورې تړلی ښا خ د ی چې د کابل ولايت د د ه سبز ولسوالۍ په تره خيلو کې، د لغمان ولايت د تبۍ کو نج او تره خيلو په سيمو او يو شمير هم په کو هد امن کې ميشته د ي۔

د د ه سبز ولسوالي چې د کابل په شمال ختيز اته کيلو متری کې پر ته د ه د خلکو مجموعي شمير يې (۱۔۱۳٦ تنه د ی چې په سلو کې ۷۔ خلک يې پښتا نه او زيا تره تره خيل د ي۔

د د ه سبز ولسوالي د شکر د رې، مير بچه کوټ، کلکا نو او د قره باغ سره ګډه پو له لري۔ د د ه سبز ولسوالي مرکز د تره خيلو په پل سنګي کې مو قعيت لري۔ د د ه سبز ولسوالي د لا ند نيوکليو او با نډو نه جوړه شوې د ه : تره خيل، د ه يحيي، بختياران، خواجه چا شت، د پای منار پا چا صا حب، خاص د ه سبز، اب د ره، قلعه شاه محمد، کټه خيل، نوار، سورخي، ابد ره بالا، جارو اود ه سبز بالا۔ په افغانستان با ند پ د رو سانو ديرغل په د وران کې د دغې ولسوالۍ زيا تره خلک اوله هغې جملې نه تر ه خيل له خپلې سيمې نه مها جرت ته اړ شول او پيښور ته ولېږ د يد ل او

51 د پښتنو ټولنيز-اقتصاد ي جوړښت، د پښتو څېړنو بين المللي مرکز، د افغانستان د علومو اکا ډمي، ۱۳٦۔ کال

52 پير معظم شاه، تواريخ حا فظ رحمت خاني، پيښور، پښتو اکيډ يمي، ۱۹۷۱ کال

53 تذکرت الا برار والاشرار، د اخوند د ر ويزه تاليف، اد اره اشاعت سر حد، پيښور، ۱۹٦۔ کال

54 تا ريخ حيات افغا ني پښتو ژباړه، د محمد حيات خان تاليف، د پيښور چاپ، ۲۳٤ مخ

55 پښتني قبيلي، د کتور لطيف ياد، د پيښور چاپ ۷۵- ۷٦-۷۷او ۷۸ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاتره یې د اکوړې او زا خیلو په کیمپو نو کې او سید ل۔ د اسي ویل کیږي چې د تپل شوې جګړې په تر څ کې د د وی په سلو کې ۸۔کورونه ویجاړ او د کر نې ځمکې یې شاړې شوې۔

تره خیل زیا تره د کر کیلې اوباغو نو په چا رو بو خت د ي۔ د کر نې محصو لات یې غنم، جوار، خټکي او هند وانې د ي۔د وی په خپلو ښو نو کې د توت، زرد الو، انګوراو باد امو ونې لري، خو د پنبه ګل په‌نـــامه دتـــاکونونـــا روغي د د وی د انګورو حا صلاتو ته ډیرتا وان رسوي۔په پخوا وختو نو کې د د وی ځمکې د کابل د ســـیند او هـــم د کاریزونو په ذریعه خړوبید لې، خو د د یرش کلن تباه کوونکې جګړې په تر څ کې د د وی د اوبو لګـــولـــو سیســـتم بیخي ویجاړ شو، په تیره بیا پر له پسي وچکا لیو د د وی کرنې او ونو بو ټو ته ډیر زیات ز یا نو نه واړول اواوس د ژورو څا ه ګا نو په ذریعه خپل د کر کیلې چارې پر مخ بیا یي، خو اوس یې هم ډیرې ځمکې د اوبو د نشتوالي له کبلـــه شاړې پر تې د ي۔حیوانات یې پسونه، وزې او غواګانې د ي۔

تره خیل زیا تره د کر کیلې اوبا غد اری په چارو بو خت د ي، خو لږ شمیر یې د بیلا بیلو کارونو د تر ســـره کو لو له پاره کا بل ته ځي۔ د د ه سبز ولسولي په عمو مي ډول او په تیره بیا د تره خیلو سیمه په ځا نګړي تو ګه کـــوم رو غتون نلري، خو یوازې د وه رو غتیا یي کلینیکونه لري چې د ډاکټرانو او نر سا نو مجمو عي شمیر یې ۸ تنوتـــه ر سیږي چې د د وی د سیمې له پاره کفا یت نه کوي۔ د د ه سبز ولسوالي په مجمو عي تو ګه ۲ لیسې او دګـــوتـــوپـــه شمیر لو مړ ني ښوونځي لري۔

تره خیل غیر تي، میلمه پا لو نکي، نرم مزاجه او د ښو اخلاقو او کړو وړو څښتنان د ي۔ د روسي یر غلګرو په وړاند ې ښه په میړانه جنګید لي او خپل هیواد نی رسالت یې تر سره کړی د ی۔ د وی د علم او ښوونې او روزنې لـــه چارو سره هم ځانګړې مینه لري۔د د وی قو مي مشران او سپن ږیري هم ډیر د رانه خلک د ي۔

د تره خیلوخلک د سپورټ سره هم ځا نګړې مینه لري لکه غیږه نیونه، تیږه اچول اوپه ځا نګړي تو ګه‌تـــوره وهل یا شمشیر بازي پکې زیات رواج لري چې د لوبې په وخت کې د مخصو صو ډالو نو نه پکې کار اخلـــي اوپـــه د ې کار کې خورا مهارت لري۔

په او سني وخت کې لا ند ینې بهر نی مو سسي د ه سبز ولسوالی د بیا ود انولو په چارو کې مر سته کوي:

1. UNOPS- د د ه سبز د د ه یحي د لیسې او د سړ کو نو د جوړو لو په برخه کې مر سته کوي۔
2. KOHINOOR- چې د کا ریزو نو په برخه کې مر سته کوي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. CARE-چې د روغتیایي چارو او پو هنې په برخه کې مر سته کوي۔

4. UNICEF-د پوهنې او ښوونې او روزنې په برخه کې۔

5. DACAAR- د اوبو او پاکوالي په برخه کې۔

6. IAM-د خوړو او روغتیا په برخه کې۔

7. SCA- د روغتیا او ټولنیزې سو کالۍ په برخه کې۔

8. WFP- د خوړو په برخه کې۔

9. PAYANA- د تره خیلو د ښوونځي په برخه کې۔

10. ARKAR- د کاریزو نو په برخه کې۔

11. ICRC-د پا ییونو په برخه کې۔

په د ې ورو ستیو وختو نو کې د افغانستان د بیا رغا ونې وزارت پتییلې د ه چې په د ه سبز کې به یو ښار ګو ټی چې د ښار جوړولو په نړ یوالو معیارونو سره به برابر او د ۲۔ زره تنو له پاره به کورونه ولري جوړ کړي چې د ا په خپل ذات کې د د ه سبز د ولسوالۍ په غوړید و اد پر مختګ کې ستر رول لو بولای شي۔

39 تر کی

د پښتنود عنعنوي شجرو له مخې تره کي د غلجیو په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري۔ تره کی د موســـی زوی د ابر اهیم لمسی او د غلجي کړ وسی د ی۔ تر ه کي زیاتره د غزني ولایت د مقر، نا وې، ګیلان او اب بند په ولسوالیو کې میشته د ي چې ۲پر ۳ برخه خلک یې په کلیو او با ندو کې او یوه برخه خلک یې په پو وند ه او کو چیا ني ډول ژونـــد کوي چې د د وی د شمیر په تنا سب د هغوی سیمه وړه او کو چنۍ د ه۔ د د ې په وجه چې د مقر د سیمې زیا ته برخه د علي خیلو او خد و زیو (خد رزیو) په لاس کې د ه نو ځکه د ځمکې د لږ والي له کبله یې یو پر ۳ برخې خلک په شـــپو نتوب او د پسونو، میږو، وزو او غواګانو په روزنه او پا لنه ژوند کوي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تره کي قبيلې جنوب او جنوب ختيز ته د سليمان خيلو او تو خي قبيلې، ختيز ته يې سليما ن خيل، شمال ته يې علي خيل، اند ړ او هزاره او جنوب ته يې سيمه د ډيورنډ پر کر ښه د کا کړو پښتنو سره نښتي د ه۔

د تا ريخ حيات افغا ني مؤ لف ډپټي محمد حيات خان په خپل د غه تا ريخي اثر کې چې ۱۴۴ کلو نه د مخه يې کښلی د ی د تر ه کو پښتنو په اړ وند د اسې ليکلي د ي : " په افغانستان کې د تره کو د قبيلې شمېر پنځلس زره کو رنيو ته رسيږي چې له ۲ پر د ريو نه زيات خلک يې د ايمي استو ګنځي لري او يوه د ريمه برخه خلک يې په پووند ه او کو چي ډول ژوند کوي۔ د د وی اصلي ټا ټو بی د مقر او ناوې سيمه د ه چې د د وی د سيمې په پر تله د هغوی سيمه وړه د ه۔ د د غې قبيلې خلک د مني مو سم په پيل کې د ژمي د تير ولو له پاره کند هار ته ځي او په پسر لي کې بير ته د مقر سيمې ته را ستنيږي چې د د وی د د ې تګ راتګ په اړوند د پښتو يو مشهور متل د ی چې د اسې وايې:

[چې چو نګښې وايې قر، تره کي وايې مقر چې چو نګښې وايې غار، تره کي وايې کند هار]

د د ې متل مقصد د اد ی چې کله د ګر مې د مو سم په پيليد و سره چو نګښې د قر غړ پو رته کوي، نو په د غه وخت کې تره کو کو چيانو ته خپل وطن او ټا ټو بی ور په ياد شي، نو د د وبي د تير ولو له پاره بير ته مقر ته راځي، خو کله چې چو نګښې د يخنۍ د رار سيد لو له کبله د غار نارې وهي نو تر ه کي د ژمي د تير ولو له پاره کند هار ته ځي چې د غه متل ډير شهرت لري۔

د تره کي قبيلې ښا خو نه

د تره کي قبيله په لاند نيو ښا خو نو ويشله شوې د ه:

با د ين خيل، ناخيل، ساک خيل، تسويل خيل، ګر بز خيل، با رک خيل، مصري خيل، حسن خيل، حا تم خيل، لالو خيل، جما ل خيل، ګربز خيل، حريف خيل، ګلان خيل، شباب خيل، تراب خيل، سليم خيل، کنجو خيل، ميري خيل، کلو خيل، نوروز خيل، تا جو خيل، اناري خيل، صا بر خيل، نازک خيل، د لد ار خيل، شيکي، المري، قد رت خيل، د وران خيل، خجل خيل، شاګل خيل، شيرين خيل، سد و خيل، شيخ نور خيل، نور خا ن خيل، سد و خيل، خيرو خيل، کبير خيل، سالي خيل، قتال خيل، اکبر خيل، زرين خيل، تري خيل، بستام خيل، لا جمير خيل، شهباز خيل، قباد خيل، سيني زي، نورزي، ملک د ين خيل، موسی خيل، ګران خيل، بر ا هم خيل، زلو خيل، خان خيل، صا حبد اد خيل، فراق خيل، بيګو خيل، شاه عبد ال خيل۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

39.1 د تره کي قبيلې د استو ګنې سيمې

1. د غزني په ولايت کې : لکه چې په پيل کې مو يا د ونه وکړه چې د د غې قبيلې اصلي ټا ټوبی د غزني ولايت د مقر، ناوې، ګيلان او اب بند ولسوالۍ د ي۔ په تيره بياپه مقر او ناوه کې زيات شمير تر ه کي ژوند کوي۔

2. د زابل په ولايت کې : تره کي د زابل ولايت په مرکز کلات او هم د شاه جوی په ولسوالۍ کې ژوند کوي۔

3. د کند هار په ولا يت کې: د د غې قبيلې کو چيان په عمو مي تو ګه په ژمي کې د کند هار ولايت د ريګ ا و اڅکز يو په سيمو کې او همد ا راز د کند هار په نورو بر خو کې ليد ل کيږي، د د وی يو شمير د ډيو رنډ له کر ښې تير يږي او د کا ړو د قبيلې سيمې ته ليږد ي او تر پشينه پورې ځي۔

4. د هلمند په و لا يت کې: د تر ه کيو د قبيلي يو شمير خلک د د غه و لايت د ناد علي او ګر مسير په ولسو اليـــو کې هم ژو ند کوي۔

5. د باد غيس په ولا يت کې : د با د غيس په ولايت کې تره کي د د غه ولايت د مر غاب ولسوالۍ د بو کن په کلـــي کې چې مشر يې ملک عبد الر حمن خان د ی استوګنه لري۔ پرد ې بر سيره د نو موړي ولا يت د غو ر مـــا چ د ولسو الۍ په څو کليو کې هم تره کي ا ستو ګنه لري۔

6. د فاريا ب په ولايت کې : د د غه ولايت د قيصار او پښتون کوټ په ولسو اليو کې هم تره کي شته، چې يو شمير يې کو چياني ژوند لري۔

7. د سر پل په ولايت کې: د د غه ولايت په ځينو کليو کې هم تره کي استوګنه لري۔

8. د کند ز په ولايت کې : د د غه و لايت په ځينو ولسواليو کې هم تره کي استوګنه لري۔

9. د ننګر هار په ولايت کې: د د غه و لايت د چپر هار د ولسوالۍ د تره کو په کلي کې هم زيات شـــميرتـــره‌کـــي استوګنه لري چې شمير يې ۳ـــ تنو ته رسيږي۔

10. په سهيلي پښتونخوا کې: د سهيلي پښتونخوا په کو ئيټه، پشين، ژوب، سيوی او کچلاغ کې هم يو شمير تره کي استوګنه لري، چې په سهيلي پښتونخوا کې د د وی ځينې نا متومشران د اد ي: تاد ين خان تره کی، چار ګل خان تره کی، الحاج شير محمد خان تره کی، حاجي عبد الغفور تر ه کی، محمد يو سف خا ن تر ه کی او حا جـــي ګلاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

خا ن تر ه کی۔

39.2 د تره کو د قبیلې نومیالي او مشران

د تاریخ حیات افغا نې په قول ۱٤٤ کلو نه وړاند ې په مقر او نا وه کې د د وی مشران او نو میالي خان تر ه کـــی، محمود خان تر ه کی، زمان خان تر ه کی، هارون خان تر ه کی، مر تضی خان تر ه کی او میر احمد خان تر ه کی ول۔

د افغانستان د خلک ډیمو کر اتیک گو ند مشر او د انقلابي شورا رئیس نور محمد تره کي چـــې د ۱۹۷۸کـــال د ثور د کو د تا په نتیجه کې یې ځواک تر لا سه کړ هم د غزني د مقر ولسوالۍ د سور کلي تره کی و۔

سر بیره پرد ې عبد القد یر تره کی د افغانستان د ستر ې محکمې لو مړنی رئیس و، چې د اعلیحضرت محمـــد ظا هر شاه له خوا پر د غه د ند ه گو مارل شوی و۔

د کابل پو هنتون د حقو قو د پو هنځي پخوانی استاد او سیا ستپوه ښاغلی د کتور رو ستار تر ه کی هم د تـــره کی قبیلي ته منسوب د ی۔

تره کي غیر تي، میلمه پا له، هیواد پا لو نکي او په پښتني ننګ او پښتنواله با ند ې ټینګ خلک د ي۔ د انګریزي یر غلګرو سره په د ري ګو نو جګړو کې یې ښې تورې و هلي د ي چې ښه بیلګه یې د ستر غازي صـــاحب خـــان بـــه مشرۍ د د وی د غه و یا ړلې مبا رزې وې چې زمور د ګران هیواد افغانستان په ویا ړلي تا ریخ کې ثبت د ي۔

د روسي یر غلګرو او د د وی د لاسپو ځو پر خلاف هم د تره کو د قبیلې مبارزې د ستا ینې او شا بسي وړد ي۔

40 ترین

ترین په سړ بني پښتنو کې یوه مشهوره قبیله د ه چې په افغانستان، سهیلي پښتونخوا، پښتونخوا او په پاکستان کې استوګنه لري۔ د پښتني روایاتو او د نسب د شجرو نه جو تیږي چې ترین د شر خبون زوی او د سړ بن لمســـي د رې زامن د ر لود ل چې ابد ال، سپین او تور نو مید ل چې د سپین او تور اولا د ه د خپل پلار په نامه په تریـــن ســـره مشهور شول۔ د ترین هغه زوی چې تور وزمه و هغه په تور تر ین او هغه بل زوی یې چې سپن رنګی و په سپین تـــر ین مشهور شو چې د د وی د هر یوه او لاد ه د سپینو او تورو تر ینو په نامه یاد ږرې۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

40.1 بنابنونه

د حیات افغاني مؤ لف ډپټي محمد حیات خان د تور ترین او سپین تر ین په اړه د اسي لیکلي د ي:

40.1.1 تور تر ین

تور تر ین د د رانیو د ملک سهیل ته په پشین کې او سیرۍ چې لو ید یځ ته یې د شوراوک سیمه چې د بړ یځو قبیلې ټا ټو بی د ی او سهیل ته یې د شال سیمه چې د تکتو غر د د غو سیمو تر مینځ پو له جوړوي۔ د پشین سیمه تقر یبا ۸۔ میله او ږد والی لري او د غه او ږد والی د شمال ختیز نه د تو بې ختیز خو اته غز ید لی د ی، چې تر ټولو سورور ځای یې ٤۔ میله پلنوالی لري۔

د پشین سیمه د بړ یځو د سیمې یعنې شو راوک نه لوړه د ه او سطحه یې هم د شوراوک نه ډیر لوړ والی او ژور والی لري، خو د شوراوک په پر تله ډیره اباد ه او شنه د ه۔ د لته د ځمکې یوې کو لو له پاره د او بنا نو په پر تله له غوا یا نو نه زیات کار اخیستل کیږي، که څه هم په یوې کو لو کې کله نا کله د او بنا نو نه هم ګټه اخلي، نو ځکه د د وی په سیمه کې او بنان هم روزل کیږي۔ که څه هم تو رترین ز یا تره په کر نې او ما لد اری با ند پ خپله ګو زاره کوي، خو یو زیات شمیر یې د سند ه اوکند هار تر مینځ په سو د اګرۍ بو خت د ي۔ د د غې قبیلې ځینې د ود ونه او روا جو نه د ر انیا نو ته ورته د ي او د د وی خان د د رانیو د خان سره یو شان حیثیت لري۔

د کابل امیر او د کند هار حا کم پخوا د د غو خا نا نو په چارو کې لاسو هنه نه کوله، خو د غو خا نا نو په ټا کلی شمیر سپاره د کابل د امیرد د ربار چو پړ ته استول، چې د غه کار به د قلنګ په بد ل کې تر سره کید ه او کله کله به هم د د وی خا نان د ربار ته ور غو بنتل کید ل۔

د پښین د ټولو او سید ونکو شمیر تخمینا کور نۍ ۱۔ کو رنۍ شمیرل شوید ي، چې په د غه سیمه کې سید ان هم او سیرۍ، چې په د غو سید انو کې ډیر تکړه سو د ا ګران هم شته د ي۔ د تور تر ینو شمیر تقر یبا ٦۔۔ کورنۍ بنود ل شوی د ی۔

40.1.2 سپین تر ین

د غه قبیله په شمیر کې له تورو تر ینو نه لږد ي، د وی په څلورو بنا خو نو بیل شوي د ي او د ژوره په نامه واد ي کې چې د ټل او چو ټیالې په مید اني برخه کې پر ته د ه او سیرۍ۔ د د وی او تورو تر ینو تر مینځ یو څه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاکړو ملک پروت د ی، خو د وی په د ود او د ستور کې له تورو تر ینو سره یو والی لري۔ د وی قوي او متور خلک د ي۔ د د واړو تر ینو یعني هم د تورو تر ینو او هم د سپینو تر ینو مشري او ریا ست سره له د ې چې سره لیږې پر اته د ي د یوه خان په لاس کې د ه او د پښته پښته مشري او خاني د تورو تر ینو د بټي زي په بنا خ پورې اړه لري۔ د د ې خبرې د ثبوت له پاره د غه لا ند ینی متل مشهورد ی :

خاني د ه په د وه کوره--- په تر ین کې په بټي د ه--- په لو حانې کې پر کټي د ه

د د ې متل مقصد د اد ی چې خاني په د ووکو رنیو پورې اړه لري، د لو د یا نو په لو حا نې قبیلې کې د کټي زیو په بناخ کې او بل د تر ین د قبیلې د بټي زي په بنا خ، چې د ا خبره پوره ثا بته د ه چې په د واړو تر ینو کې یو خان د ی او نو موړی هر کال د سپینو تر ینو سیمې ته د قلنګ د را ټو لو له پاره ځي او که څوک ونه غواړي نو کري وکړي، نوله هغه نه د د غه کار په بد ل کې پیسي اخلي، کله چې د کابل په د ر بار کې بې نظمي را مینځ ته شي، نو پر د وی هم د غه بې نظمۍ او فسا د ونه تاثیر کوي او خپلسري کیږي۔ اوس د کند هار حا کم د پشین له سیمې نه په ټا کلې اند ازه نغد ې روپۍ اخلي.

د سپینو تر ینو د ړې واړه سیمې سره نښتې د ي۔ ژوره چې د واد ۍ نه په پورتنۍ سیمه کې د څپر د غره له نرد ې سیمو نه بیلیږي، د غرونو په مینځ کې تنګه، خو کوزې خواته پر اخه د ه، ترد ې ځا یه چې اباد ي هم پکې د ه او د وه لوی کلي هم پکې شته۔ ټل بیا د د غه ځای په پر تله لږ څه پر اخه د ی او د بوري او چو تیالي مید ا نونه هم ور سره یو ځای کیږي۔ د ټل او چو ټیالۍ سیمه د سیوۍ له سیمې سره پرتله کید ای شي، خو هو ا یې له سیوۍ نه یوه لند ازه بنه د ه۔

د او د ترین د قبیلي په اړوند د ډپټي محمد حیات خان لیکنه چې ١٤٤ کلونه ترې تیر یږي او په بنکاره تو ګه معلو میږي چې په هغه وخت کې د ترین سیمه او پشین د افغانستان د خاورې یوه برخه وه چې د کابل امیر او د کند هار حاکم پرې تسلط د رلود۔

40.1.3 نور بنابنونه

د تر ینو د قبیلي بنا خو نه د اد ي: وزیر، جم، سلیمان، او مچي، با بو، ملمو ني، مندیزي، منګل زي، نیک ختاني، بټي زي، تورل زي، ها رون زي، سیکمي، ملکیار، اسما عیل زي، باروزي، حید ر زي، یعقوب زي، احمد زي، هیکل زي، خانخیل، ترینزي، بد لزي، فیروززي، لا لا زي، ملیزي، شاد ي زي، سخي زي، بلوزي، اغا خیل او نور---

(c) ketabton.com: The Digital Library

40.2 د تر ين د قبيلې د استو ګنې او سنۍ سيمې

1. په سهيلي پښتونخواکې

ترين د سهيلي پښتونخوا په پشين، ژوب، کو ئيټه، کلای عبد الله، زيارت، هر نايي، سنځاوي، لور لايي، ګلستان، سيوی، شراګه، خو ست، د وکي، اوستا محمد، جهل مګسي، ګند اوه، مستو نګ، کلات او کزد ارکې استوګنلري۔ د لورلايي او زيارت اکثره پښتانه ترين د ي.

2. په افغانستان کې

يو شمير ترين په کند هار، هلمند او اوروزګان په ولا يتو نو کې ميشته د ي۔ د اسي ويل کيږي چې د ارزګان ولايت مرکز تيرين کوټ د تر ينانو په وجه په تير ينکوټ با ند ې ياد ږي۔

3. په پښتونخوا کې

د پيښور د پچګي په کلي کې هم ګڼ شمير تر ين او سيږي چې ويل کيږي د پشين نه د لته را ليږ د يدلي د ي۔ په د ې بر سيره په هر ييور او هزاره ډويژن کې هم زيا ت شمير تر ين او سيږي۔ د اسي و يل کيږي چې د هزاره د ضلعي تر ينان د کند هار او ژوب له سيمي نه هزاره ته ليږ د يد لي د ي۔ هغه وخت چې لوی احمد شاه بابا پر هند با ند ې برید کاوه نو د هزاره د سيمي تر ين مشر انو لکه نجيب ا الله خان تر ين، سعاد ت خان اوز بر د ست خان د د ه په په پوځ کې لوړې پو ځي د ند ې د ر لود ې۔ همد ارز د سکهانو سره په جګړه کې د هزاره د سيمي مشر انو لکه محمد خان تر ين او بو ستان خان تر ين د ميړانې ډبرې کا ر نا مې له ځا نه پر يښي د ي۔ په او سني وخت کې د هزاره سيمي په تر ينوکې عبد الر حمن خان ترين او د هغه زوی جها نګير خان د ي چې سياسي او د ييلو ما تيکي د ند ي لري۔

د پاکستان پخوانی جمهور رئيس فيلډ ما رشال ايوب خان ۱۹۷-۱۹۷٤، د د ه زوی ګو هر ايوب خان او لمسی يې عمر ايوب خان د هر ييور بټي زي ترين پښتا نه د ي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذ د ([56]، [57]، [58]، [59]، [60]، [61]، [62]) نه

41 تنې

که چيري د تنيو پښتنو د نسب شجره په غور سره و څيړل شي نو جو ته به شي چې د وی په اصل کې کرلانې پښتا نه د ي۔ تنی د شيتک زوی د ی او د غه قبيله په د ريو عمد ه څا نګو و يشلې شوې د ه يعني ار يوزي، مر يخيل او سينکي۔

تنې په عمو مي ډول د افغانستان د خو ست و لايت د تنيو په ولسوالۍ کې چې د خو ست جنوب ته مو قعيت لري استوګنه لري۔ د تنيو سهيل ته ګوربز او مد ه خيل وزير پر اته د ي چې د ډيو رنډ کر ښه مد ه خيل او تنې سره جلا کوي، لو يد يز ته يې ځد رانې، شمال ته يې د شمل سيند او اسما عيل خيل او ختيزې بر خې ته يې هم ګو ر بز پر اته د ي۔

د تنيو قبيله پر ۱۱۲ سترو او کو چنيو کليو و يشلې شوې د ه۔ د د وی لو يد يز خواته غر ډير لباد او زياتره خلک يې په غر ونو کې او سيږي۔

د حيات افغا ني د تا ريخ مؤ لف ډپټي محمد حيات خان په خپل د غه مشهور اثر کې چې ۱٤٤ کلونه د مخه يې کښلی د ی د تنيو په اړوند د اسي ليکلي د ي [63]:

تنې د خو ست په لو يد يز او جنوب کې ميشته او زيا تره په غر ونو کې او سيږي، خو ځيني خلک يې د غر ونو په لمنو کې هم استوګنه لري۔ د د وی لوی کلی د د رګي په ميد ان کې د ی چې ۵۔ کوره لري۔ ويل کيږي چې د د وی د وسله والو کسا نو شمير ۱۔۔ تنو ته رسيږي۔ د د رګي پر ته چې د د وی د سيمې خورا لوی کلی د ی د ا لاند ې کلي هم مشهور د ي۔: حصارک، ګو خه، نر خی او اتمان۔ تنې په مسقفو يا چت لرونکو کورونو کې ژ وند کوي۔ د د وی

56 پښتني قبيلي، د د کتور لطيف ياد اثر، ۸۱-۸۲-۵۹۱او ۱٦۔ مخونه، د پښيور چاپ

57 د پښتنو قبيلو شجرې او مينې، د پو هنوال محمد عمر روند ميا خيل تا ليف، ۲۔ مخ د کا بل چاپ

58 http://www.khyber.org/pashtotribes/t/tarin.shtml

59 تا ريخ حيات افغا ني، د ډپټي محمد حيات خان تاليف، ۱۷۔- ۱۷۱- ۱۷۲ مخونه، د پيښور چاپ

60 د کا بل سلطنت بيان، د مونټ سټوارټ الفنسټن تاليف، پښتو ژباړه، ۱۲۱ او ۱۲۲ مخونه، د کا بل چاپ

61 تواريخ خو رشيد جهان، د شير محمد خان ګنډ اپور تاليف، ٤۲۔ مخ

62 http://en.wikipedia.org/wiki/Tareen

63 حيات افغا ني، پښتو ژباړه، د پيښور چاپ، ٤۳۳ او ٤۳٤ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لو يد يز غر بنه شين د ی، ګڼ سيوری لري او د لته ډير بنکاري با زان هم شته۔ د تنيو ټول شـمير ۱۲ـــ زره تنـه د ي، چې له د غه شمير نه يې ۳ـــ تنه و سله وال د ي۔ د د وی د ټو پکو شمير د د وی وسله والو کسا نو په پر تله ۱/٤ لږ د ي۔ د د وی ۳ـــ تنه تورې لري۔ په تنيو کې هغه خلک چې ټو پک نه لري، نو تورې او سپر ونه ضرور له ځا نه سره ساتي۔ تنې ډير زړور او جنګيالي سر تيري د ي۔ د خوست د سيمې په ګوند يو کې د وی په سپين ګو ند ی کې شـامـل د ي۔ تنې زياتره د کر کيلې په چا رو بو خت د ي، ځمکې يې للمي، خو يوه اند ازه يې د اوبو په ذريعه خړو بيـږي۔ د د وی ځينې خلک د بنو تر سيمې پورې د تنبا کو او نورو شيا نو سو د اګري کوي، خو له خپلې سيمې نه يې بهر زيـاتـره تګ راتګ نه خو بنيږي، که څه هم د وی د خو ست د سيمې د حا کم رعيت بلل کيږي او د کال ۱ـــ روپۍ ما ليه ور کوي۔ سره له د ې چې د ومره لږه ما ليه ورکوي، خو بيا هم د خپل غر ور، زړور تيا او سختو غر ونو د شته والي له کبله کله نا کله د خو ست د حا کم نه يا غې کيږي۔ که څه هم د تنيو تر مينځ کو رنۍ د بڼمنۍ نشته، خود د غې قبيلې بنا خو نه په د وو ګو ند ونو ويشل شوي د ي چې ار يوزي او سينکي يې په يوه ګو ند او مر يخيل يې په بل ګو ند پورې اړه لري چې د شمير له مخې د مريخيلو او بيا په مر يخيلو کې د اتي خيلو شمير زيات د ی۔ په مري خيلو کې د رې نا مې په يوه خوا او خيبي خيل، اتما نزي او خبر زي په بله خوا د ي۔ ګل خان او ګل هيبت د د رې نا مې په بناخ، اسما عيل او د اد ګل د خيبي خيلو په ځا نګې او خان، فقير، شير احمد او د لواز د تنيو د قبيلې ملکان د ي

په او سني وخت کې د تنيو ستر کلي د اد ي: حصارک، ګو خه، نر خی، ايتمان، کو چون، ډبر، وريځـی، ديـر ملکه، سنګړای، تور خيل او ور ژله۔

تنې په عمو مي تو ګه لوړې ونې، غنم رنګه او بنا يسته ځيري لري۔ د وی زړور او جنګيالي خلک د ي۔ د هيواد د خپلو اکی په د ر يو جګړو کې چې د انګر يزي بنکيلا ګګرو پر خلا ف شوې د ه د تنيو ونـډه ډيـره د رنـه د ه۔ د روسي ير غلګرو په وړاند ې هم د وی د مقا ومت سنګر ونه تا ود ه سا تلي وو۔

41.1 د تنيو د قبيلې بنا خو نه

لکه چې د د ې مقالې په لو مړ نۍ برخه کې وويل شول چې تنې کرلانې پښتا نه د ي او په د ر يو عمد ه بنا خـو نو ويشل شوي د ي، د د وی د پا تي بنا خو نو نو مو نه په لا ند ې ډول د ي : د رې‌نـومي، ارسـو زي،مـر يخيـل، سينکي، ګد يو خيل، جنګي خيل، تر خيل، عبد الخيل، اتي خيل، نو کو ر خيل، عيس خيل، زند ه خيل، شبو خيـل، حـا جي خيل، سره، بند ه خيل، کول کهول، خند ګي، منتګ، رو شا نه، د ک خيل، خيد ود خيل، پيزن خيل، ميد ود، ډبري، وتک خيل، اتو نزي، ميمي خيل، سيټ خيل، ګو يد ا خيل، مينه خيل، خبر زي، تور خيل، ايد ل خيل، بر يم خيل، ار ګند خيل، حصا رکي، سپير کي، چيچکي، کا مل خيل، لجي خيل، ميران، زرک، شهد اد خيل، لا جمير خيل، انډي خيل، شارزي خيل، پا يک خيل، ار شه خيل، بکر خيل، خو جي خيل، تر ين خيل، ر شيد خيل، ابر اهيم خيل او نور۔۔۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

41.2 د تنیو د قبیلې شمیر

لکه چې د مخه مو ولو ستل د حیات افغا نې مؤ لف ١٤٤ کلو نه د مخه د تنیومجمو عي شمیر ١٢ـزره تنه ښو د لي وو، خو د ورو ستیو د سر شمیر نو او سر وي گا نو له مخې د د وی او سنی شمیر تر ٣ـ زرو تنو زیات ښو د ل شوی د ی۔

41.3 د تنیو د قبیلې مشهور کسان

تنې په مجمو عي تو گه د علم او پو هې سره ز یا ته مینه لري چې د علم او پو هې په ډگر کې د یو شمیر کسا نو نو مو نه اخیستلای شو۔

1. استاد حکیم تنیوال

چې په یو وخت کې د کا بل پو هنتون ا ستاد و۔ د د ه د پښتنو او پښتنو د ټو لنې په ا ړوند زیاتې مقالې لیکلې او یو اثر یې چې د بنا غلي پو هاند ر سول امین په ملگر تیا لیکلی و د " پښتنو ټولنیز - اقتصاد ي جـو ړښـت "نـو میږي چې په ١٣٦٥ لمرېز کال د افغانستان د علو مو اکا ډمی د پښتو څیړ نو د نړ یوال مرکز له خوا د بنـا غلـي د سـر محقق د مر ستیال جلات خان حکمتي په سر یزې او اډیټ خپور شوی د ی چې د پښتنو د قبیلوي جوړښت په اړوند یو ګټور کتاب د ی۔ استاد حکیم تنیوال د پکتیا د و الي په تو گه هم د ند ه سر ته رسوله، چې بیا ورو ستهپـه شـهاد ت ور سید۔

2. استاد ګلد اد

په پیل کې د ننګر هار د طب په پو هنځي استاد و چې خپلې زد ه کړې یې په شوروي اتحاد کې سر ته رسولې وي، ور وسته د لوړو زد ه کړو وزیر او بیاد افغانستان د علو مو اکا ډمی د ر ئیس په تو گه یې هم د ند ه سـر تـه ر سوله۔

3. استاد وزبر تنیوال

د هند په علیګړ ه پو هنتون کې یې د ژ بپو هنې په برخه کې خپله ما ستري ا خیستې وه، د کا بل پو هنتـون د ژبو اواد بیاتو د پو هنځي د پښتو ډیپار تمنټ استاد واو ورو سته د افغانستان د علو مو په ا کا ډمی کې د خپر ونـومـد

(c) ketabton.com: The Digital Library

يرو، څه مو د ه يې د المان د بر لين په پو هنتون کې د پښتو ژبې استا د هم پا تې شوی و، چې د ژبپو هنې په برخه کې يې زيا تې مقا لې ليکلي د ي۔

4. د سر محقق مر ستيال مو لا جان تنيوال

د کا بل په پو هنتون کې يې د ليسا نس او المان کې يې د ما ستری تر کچې پورې زد ه کړې کړي د ي۔ د ی همد اوس هم د افغاانستان د علو مو اکا ډمی د ژبو اواد بياتو په مرکز کې علمي غړی د ی او د پښتو د گر امر او ژبپو هنې په اړوند په څيړنو بو خت د ی او په ژبپو هنه کې يې ډيرې مقالې ليکلي د ي۔

5. احمد جان تنې

د کا بل پو هنتون د فلسفې د څا نگې فا رغ د ی، وروسته يې د ژو رنا ليزم سره مينه پيد اشوه، د ملي د فـــاع وزارت په نشر اتي بر خو او هم د با ختر اژانس کې يې خپلې د ند ې تر سره کړي د ي۔ د هيواد په ډيرو ور څپا نو او مجلو کې يې گڼ شمير مقا لې خپرې شوي د ي۔

6. شهنواز تنې

د افغانستان د اردو صا حب منصب و، په شوروي اتحاد کې يې زد ه کړې کړې د ي، ورو ســـتهـيـــې د ډ لکـــټر نجيب الله په و خت کې د افغانستان د د فاع د وز ير په تو گه د ند ه سر ته رسوله۔

ماخوذ د ه [64]، [65]، [66] نه.

42 توخي

تو خي د غلجيو پښتنو په ټولنيز گروپ کې يوه مشهوره قبيله د ه۔ د پښتني روايا تو او شجرو پر بنسټ تـــو خی د هو تک بابا(٦٦١-٧٤۔ هجري قمري) ورور، د بارو زوی، د تو لر لمسی او د غلجي کړ وسی د ی، چې دتـــو خـــي قبيله د د ه په نامه مشهوره د ه. [67]

64 معلومات مختصر د ر باره اقوام و قبائل سر حد ي کشور، د شير رحمن د وړ تاليف، ٦٧ مخ، کابل

65 پښتانه د تا ريخ په رڼا کې، د سيد بهاد ر شاه ظفر کا کا خيل تا ليف، پيښور۔١٣٩٦ مخ

66 پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، ٨٣-٨٤ او ٨٥ مخو نه، د پيښور چاپ

67 پټه خزانه، محمد هوتک بن د اؤد، ٩ مخ، د ١٣٣٩ کال چا پ، کا بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تو خو قبيلې د هو تکو تر عروج وړاند ې د غلجيو پښتنو په ټولنيز ګروپ کې لو مړ نی مقام او ځـــای د ر لود او سلطان ملخی تو خی چې د هند د مغو لي امپر اتور اورنګزيب عا لمګير (1068-1118هجري) معا صر و، د تو خو د قبيلې ډير مشهور مشر او سرد ار تير شوی د ی. [68] نو موړی د مير ويس خان بابا د مور نازو انا پلارو.

د تو خو سيمه د کند هار ولايت لمر خا ته ته په ۸۵ ميله وا ټن کې مو قعيت لري چې په کلات غلجـايـي ســره مشهوره د ه او د تو خو صد ر مقا م ګڼل کيږي. تو خي د تر نک د رود پر څنډو د پل سنګي نه نيـــولې تـــر شـــيباره پورې استوګنه لري [69]

مشهور انګريز مؤرخ مو نټ سټوارټ الفنسټن په خپل کتـ اب (An Account of The kingdom of Caubul) کې چې د افغانستان د علو مو اکا ډمې د پښتو ژيې نو د نړ يوال مرکز له خوا د کابل ســلطنت د بيـــان تـــر عنوان لاند ې په پښتو ژبه تر جمه شوی د ی:

په هغه و خت کې د تو خو د قبيلي شمير ۱۲ زره کو رنۍ ښو د لي د ي، په د ا سي حال کې چې د حيات افغاني د تا ريخ ليکوال ډپټي محمد حيات خان ۱٤٤ کلونه وړاند ې د تو خو شمير ۱۵ زره کو رنۍ ښو د لي د ي [70]

د زابل ولايت د ار غند اب د واد ۍ په شمالي برخه کې چې د هزاره ګا نو د سيمې تر څنګ پرتـــه د ه او هـــم د ميزان سيمه د تو خو په ولکه کې د ه. همد اراز يو شمير تو خي د ناوې د واد ۍ په جنوبـــي او بنـــګتنۍ برخـــه کـــې استوګنه لري، پاتي يې په شيبار، هلتاغ، ار غند اب، باغر، د ای چو پان، جلد ک، کاکړ، نو بهار، کلات، شاه جوی، شملزي او شينکي کې ميشته د ي.

42.1 د تو خو د قبيلې ښا خو نه

د تو خو قبيله په لا ند نيو ښا خو نو ويشلې شوې د ه: ر همند، ايوبزي، حسن زي، رستم خيل، پوپـــل خيـــل، مغد ود خيل، يو نس خيل، با ټا خيل، بسو خيل، باميو خيل، اکازي، محمد زي، شملزي، جلالزي، با بکر زي، ميرا نـــزي، جعفر زي، پيروزي، پير خيل، کشيا ڼې، نتوزي، مو سی خيل، حسن خيل، عا شو زي، سوري زي، سيد خيل، عر لقـــي، برانخيل، خو يد اد خيل، نظر خيل، شکي خيل، ما مي خيل، عليشير زي، انه زي، متې خانخيل، کا لو خيـــل، فقيـــر زي، ببري، مو سی زي، شاه حسن خيل، سيکاک، اد م زي، هو تکزي، اقر بي زي، پيرکزي، عيسی زي، بر هان خيل، پـــلتـــو

68 تاريخ حيات افغاني، ۲۸۵ مخ، د پيښور چاپ، ۱۳۸٦ کال

69 هو تکي ها، عبد الرؤف بينوا، ۵-٦ مخونه، کابل ۱۳۳۵ کال

70 مونټ سټوارټ الفنسټن، د کابل سلطنت بيان، ۱۲٤-۱۲۵ مخونه، د کا بل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

زي، کر مو نخيل، پيروي خيل، حسن خيل، خان خيل، بارکزي، عمر خيل، الي زي، مين خيل، مغلزي، نو ر الد ين زي، هوازي، ختي زي، فيروز خيل، د عوت خيل، بهرام خيل، سيان زي، ناز خيل، بهلول خيل او نا جو خيل

42.2 د استوګنې سيمې

په بيلا بيلو ولا يتو نو کې د د وی د استو ګنې سيمې او شمير په لا ند ې ډول د ی :

1. د زابل په ولايت کې :

a. د د غه ولايت په مرکز کې ۲ـ زر ه تنه

b. د شاه جوی په و لسوالی کې ۳ـ تنه

c. د ار غند اب په ولسوالی کې ۲۲ زره تنه

d. د شينکی په ولسوالی کې ٦ نيم زره تنه

e. د شملز يو په و لسوالی کې ۳۲ زره تنه

f. د ميزان په و لسوالی کې ۵ـــ زره تنه

2. د کند هار په ولا يت کې

a. د کند هار ولايت په مرکز کې ۱۱ زره تنه

b. د شاه ولي کو ټ په ولسو الی کې ۷ زره تنه

c. د ار غند اب په ولسوالی کې ۵ـــ زره تنه

3. د ارز ګان په و لايت کې

په د غه و لايت کې هم ډير شمير تو خي استوګنه لري، خو د شمير په اړوند مې کو م معلو مات ر لا سه نه کړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. نیمروز په ولایت کې

د د غه ولایت د کنګ په ولسوالۍ کې کې هم یو شمیر تو خي استوګنه لري چې شمیر یې د ۳۰۰ زره تنو په شا او خوا کې ښو د ل شوي د ي۔

د هرات ولایت په بیلا بیلو ولسوالیو کې هم یو شمیر تو خي استوګنه لري

د حیات افغاني د مؤ لف په قول د تو خو یوه محله د کابل په د ه افغا نا نو کې هم شته۔

د امیر عبد الر حمن خان د واکمنۍ په وخت کې تو خو ډیره شد ید ه ضر به ولید ه او یو شمیر یې د خپلې سیمې نه د افغانستان نورو بر خو ته تبعید شول۔

تو خو د تا ریخ په او ږد و کې د ښکیلاکګرو ځو اکو نو پر خلاف له ویا ړه ډکې مبا رزې کړي د ي۔ د مغولي تیري کوونکو، صفوي یر غلګرو، انګر یزي ښکیلاکګرو او روسي ناتار پر خلاف د د وی د ویاړه ډکې مبا رزې ز مو ږ د هیواد د تا ریخ ځلاند ه با بو نه د ي چې موږ پرې ویاړو۔

42.3 د تو خو د قبیلې نو میالي

1. سلطان ملخی تو خی

سلطان ملخی تو خی د هند د مغولي واکمن عالمګیر اورنګزیب (۱۶۸۱-۱۱۱۸ هجري) معا صر و۔ نو موړی د میر ویس خان هو تکي د مور نازو انا پلار و۔ د ه ته د غلزیو د قبیلې مشري ور په غاړه وه۔ د ه د جلد ک په حد ود و کې د ګرم اب واد ي او ځمکي د ابد الي قبا یلو د مشر خد اد اد سلطان سره د غلز یو او ابد الیو تر مینځ پو له وټا کله اونو موړې ځمکې یې د د واړو اړ خو نو تر مینځ وویشلې چې تر او سه هم د غه ویش معتبر د ی۔ سلطان ملخی تو خی په هغه جګړې کې چې د انځر ګي او سر خ سنګ تر مینځ وشوه ووژل شو او د د ه تر مړ ینې ورو سته د د ه زوی حاجي عاد ل او د هغه زوی بایي خان د قبیلې مشري کو له او پر کلات او ملحقا تو یې واک ټینګ و۔ د وی د کلات او چغتران په کلاوو کې چې د تر نک پر غا ړه ول او سید ل، چې ور وسته با ئي خان هم ووژل شو۔ تر هغه وروسته د علي خان زوی شاه عالم خان چې د سلطان ملخی وراره و او د هغه زوی خو شال خان هم تر یوې مود پ پورې د تو خیو د قبیلې مشري کوله، چې د د پ کو رنۍ ور وستي کسان اشرف خان او الهیار خان د ي چې د خو شال خان زامن ول چې اشرف خان د لوی احمد شا ه بابا له خوا د کلات نه د غز ني تر سیمو پورې حکمران ټا کل شوی و او پر هند با ند پ د برید پر وخت هم د احمد شا ه با با ملګری و۔ د تیمور شاه په وخت کې د اشرف خان زوی امو خان د غلجیو حکمران و۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. ملا باز تو خی

د پټې خز انې د مؤلف محمد هو تک په قول ملا باز تو خی د اتغر د سیمې او سید ونکی و چې د غـــه ســـیمه د زابل ولایت د مرکز کلات جنوب ختیزې بر خې ته پر ته د ه۔ نو موږی په شعر کې استاد و او غزلې او ربا عی لـــري۔ محمد هو تک نو موږی خپل همراز بللی د ی۔ نو موږې خپلې زد ه کړې په هند وستان کې کړې وې او په فقه، منطق او حکمت کې تکړه و او خپلو شا گر د انو ته به یې د ر سو نه ورکول۔

3. نور محمد غلجی

د ی په اصل کې غلجی او په غلجیوکې تو خی و۔ پلار یې ملا یار محمد نو مید ه۔ د پټې خزانې د مؤ لف په قول د ی په عمر پوخ او اتیا کلن و او په پنجو ایې کې او سید۔ د میر ویس نیکه میر منې او کو چنیانو ته یې د ینې تد ربس کاوه۔ د ی شا عر هم و او د نا فع المسلمین په نامه یې یو کتاب هم کښلی و چې شر عي احکام پکې بیان شوي وو او د فقه او اخلا قو د معتبرو کتا بو نو نه ګټل کید ه۔ د ه په پنجوایې کې خپلو شا گر د انو ته مشکات شر یف، بخاري شر یف، هد ایه، کنز، طر یقه محمد یه او نور کتا بو نه تد ریس کول۔ د د ه د شعر یوه نمو نه چې مخمس د ی په د پ ډول د ه :

نه مؤ من ژوند ی په د ین یې زما یـــاره نه فر یاد ژړا کوه‌پـــه څـــو کـــو کـــاره
اســـتغفار تـــو بـــه کـــوه د ځـــا د پـــاره ته هم ځان سا ته پنـــاه غـــواړه ملـــه نـــاره

بید اري کړه‌پـــه ســـهار کـــې زمـــا دلـــد
اره۔_____

4. نازو انا

نازو انا د میر ویس نیکه مور او د سلطان ملخی تو خي لوروه چې په ۱۱۶۱ هجري کال په تازي نو مي ځای کـــې زیږ ید لې د ه۔ پلار یې سلطان ملخی تو خی په هغه وخت کې د غزني تر جلد که د غلز یو د قبیلو مشرو۔ نازو انا په کو چنیوالي کې د علم او پو هي سره مینه د ر لوده ه۔ نازو انا په کو چنیوالي د پښتنو میر منو او عالمانو نه لو ســـت زد ه کړ۔ کله یې چې پلار د سور غره په جګړه کې ومړ او ورور یې عاد ل خان د خپل پلار د انتقام له پاره جنـــګ تـــه روان شو، نو نازو توره تر ملا وتړله او د نورو جنګیالیو سره یې د کور او کلا سا تنه کو له۔ نازو انا ډیره میلمه پاله پښتنه وه او هر کله به چې د مسا پرو قا فلې د وی سیمې ته راغلې نو د د وی د ډوډۍ بند و بست به یې کاوه او چا بـــه چـــې کالي نه د ر لود ل کالي او جا مي به یې ور کولې۔ نازو انا د ښالم خان هوتک میرمن وه چې نو موږی د کرم خـــان زوی و۔ نازو ا نا څلور ز امن د رلود ل چې عبارت و له حاجي میر خانه (میر ویس نیکه)، عبد العزیز خان، یحیي خان او عبد

(c) ketabton.com: The Digital Library

القاد ر خان۔ نازو انا عابد ه او صا لحه میر من وه او ټول عمر یې خپلو او لا د ونو ته په او د اسه شید ې ورکړې۔ هغـــه وخت چې میر ویس نیکه و زیږید نو یوه شپه د پښتنو ستر ستانه بیټ نیکه یې په خوب کې ولید چې ورته وایې :

د ا زوی ښه تر بیت کا، چې لوی شي ستر کا رونه به وکا او په حج د بیتالله به مشرف شي او له نسله به یې پیدا شي پا د شا هان چې د ین به رو ښان کا

په ربښتیا هم چې نازو انا د اسي زوی ور وزه چې د ښمنان د وطن یې ورک کړل او د د ه له نسله واکمنان پیدا شول چې پر اصفهان با ند ې یې واکمني کوله۔ نازو انا شا عره او د د یوان خا وند ه وه۔ د یوان یې د وه زره بیتونـــه د ر لود ل۔ د نازو انا د شعر بیلګه په لاند ې ډول د ه :

ســـحرګه وه، د نـــر ګـــس لیمـــه لا نـــد ه خاخکی خا خکی یې‌لـــه ســـترګـــو څخیـــد ه
ما ویـــل څـــه د ي ښـــکله ګلـــه ولـــې ژاړې؟ د ه ویل ژوند مې د ی یوه خوله خنـــدیـــد ه

همد اراز د تو خیو نور نو میالي چې د هیواد او د ملي نو امیسو په سا تنه کې یې سر ښند نې کړي د ي نو مو نه یې د اد ي: شهاب الد ین خان تو خی، عبد الر حمن خان، سلطا نمحمد خان، د و ست محمد خان، صمد خان،ګـــل محمـــد خان، میر علم خان، مهتر مو سی خان، ، عز یز خان، محمد شر یف خان او نور۔

نور ماخوذ د [71] نه.

43 توري

توري د پښتنو یوه لر غو نې قبیله د ه چې د کرلانې په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري۔ توري‌پـــه‌کـــو رمـــې ایجنسۍ کې ژوند کوي چې مسا حت یې ۳۳۱۔ کیلو متر مر بع د ی او ۱۹۹۸ زیږ د یز کال د سر شمیر نې له مخې د د غې ایجنسۍ د وګړو شمیر ٤٤٨٣١۔ تنه ښود ل شوي د ي۔

کور مه تر ۱۸۷۹ زیږ د یز کال پورې د افغانستان د خا ورې یوه برخه وه، خو ورو سته پر نګیانو جبرا له افغـــا نستا نه جلا کړه۔

د د وی د سیمې شما لي بر خې ته سپین غر، لو ید یز ته یې د پکتیا ولایت، جنوب ته‌مـــې‌تـــل او بنګـــښ او د

71 شیر رحمن د وړ، معلومات مختصر د رباره اقوام وقبایل ولایات سر حد ي کشور، ۸۸ مخ، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ختیز خواته د اورکز یو د قبیلې سره ګډه پو له لري۔ د کو رمې ایجنسۍ په د ر یو بر خو ویشلې شوې د ه یعنې پو ر تنۍ کور مه، بنکتنۍ کو رمه او منځنۍ کو رمه۔ پاړه چنار د کو ر مې ایجنسۍ هیډ کوار ټر یعني مرکز د ی۔ دکـــورمې ایجنسۍ مشهور بنا رونه سد ه، علم شیر، باګن، تالو کنج او با ګز ایې د ي۔

په لر غو نو تا ریخي متو نو له هغې جملې نه په ریګو ید ا کې د کورمې د سیمې او د کو رمې د سیند یاد ونـــه شوې د ه۔ د هند مغولي واکمنۍ بنسټ ایښو د و نکي ظهیر الد ین محمد با بر هم د ۱۵۔۵ زیږ د یز کال په پیښو کې دکـــو ر مې د سیمې او د توري قبیلې یا د ونه کړې د ه۔

د تار یخ حیات افغا ني لیکوال ۱٤٤ کلو نه وړاند ې د تو ریو په اړوند د اسې لیکلي د ي :[تـــوري د خوســـت د سیمې شمال او د سپین غره په جنوب کې د کورمې سیند په د واړو غاړو او د کو رمې په نامه سیمه کې او سیږي۔ د غه سیمه د مخه د بنګښو د قبیلې په لاس کې وه، خو ورو سته د وی د غه سیمه له د وی نه ونیو له۔ د توریو قبیله په پنځو بنا خو نو ویشلې شوې د ه چې د هغوی نو مو نه، د وسله والو کسا نو شمیر او د هرښاخ د ملکانو نومو نه په لا نـــد ې ډول د ي :

1. حمزه خیل چې د رې زره تنه وسله وال جنګیالي لري او ملک یې او مک نو میږي۔
2. مستو خیل چې د وسله والو جنګیا لیو شمیر یې د وه زره تنه د ي او فقیر علي او شنبک یې ملکا ن د ي
3. د وپر زي د رې زره تنه جنګیالي میړ ونه لر.ي او د اروابناد محمد علي خان ورور غلام د د وی ملک د ی۔
4. علي زي چې د و سله والو کسانو شمیر یې د وه زره تنه او د وست محمد او زید علي یې ملکان د ي۔
5. غو ډي خیل د وه زره تنه جنګیالي لري او د ملکانو نو مو نه یې نور علي او الله نور د ي۔

د توریو د وسله والو کسانو مجمو عي شمیر ۱۲ زره تنه ښود ل شوي د ي۔ د وی د کر نې په چا رو بو خـــت د ي، خو ځینې د میوو په خر څولو او نورو شیا نو سو د اګري هم کوي۔ د تو ریو په سیمه کې وریجې، جوار، غنـــم او اور بشي ډیرې پید ا کیږي، خو منې او نورې ډول ډول میوې هم پکې شته۔

د حمزه خیلو د ښاخ د وه سوه کو رنۍ په کو چیا نې ډول ژوند کوي چې د ژمي په مو سم کې بلند خیلو او ټل ته خپل ما لو نه د خر څلاو له پا ره بیا یې او د تود و خې په مو سم کې سپین غره ته ځي۔ د کورمې په سیمه کې د کا بل واکمن یوه کلا جوړه کړې د ه او یو شمیر پو ځیان پکې شته، نو ځکه توري د کابل د واکمن رعیت ګڼل کیږي او د وی ته په هر جر یب ځمکې د کابل یوه نیمه رو پۍ ما لیه ورکوي۔ همد اراز د کا بل واکمن د تو ري قبیلې نه د هر کور پـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سر د لو ګي په نامه يوه رو پې ما ليه اخلي۔ د توريو د کر نې ټو لې نهري ځمکې د کو رمې له سيند ه خړو بيـــــرې، د وی شيعه مذ هبه د ي او په ميلمه پا لنه او پښتني ننګ او د ود او د ستور ټينګ خلک د ي۔ د د وی په سيمه کې کو مې بد رګې ته اړتيا نشته او د وی له سيمې نه کا روا نو نه پر ته له کوم خطره تير يږي۔]

لکه چې وړاند ې وويل شول توري شيعه مذ هبه د ي او د مذ هبي احکامو په تر سره کو لو کې ډير ټينـــګ د ي۔ د وی د خپل قبيلوي د ود او د ستور له مخې د سيد انو ډير د رناوی کوي او هر يو تن يې د سيد انو مريـــد ان د ي۔ د غې قبيلې سيد ان په ځلورو ډلو ويشل شوي د ي چې د وی ورته ډير معتقد د ي د غه سيد ان عبارت د ي د تيراه ســـيد ان، احمد زي سيد ان، د کړ مان سيد ان او د ماوره سيد ان .

هغه تو ريان چې د تيراه په سيد انو پورې اړه لري د ميا مر يد په ټينګ وانډي او پا تي نور يې د سست وا نډي په نامه ياد يږي چې د رې وانډي د ميا مر يد په مقابل کې سره يو د ي۔ شهيد علا مه عارف حسين الحسيني په کو ر مـــې ايجنسۍ کې ستر مذ هبي لار ښود و چې د ۱۹۸۸ زيږ د يز کال د اګست د ميا شتې په ۵ نيټه د نا معلو مو کسا نو له خـــوا شهيد شو۔

په د ې برسېره تور يان په سپين ګو ند ي پورې اړه لري۔ لنډه د ا چې توري د پښتنو زړوره، غير تي او پـــه پښتو او پښتو نواله با ند ې ټينګ خلک د ي

44 جبار خپل

جبار خيل په غلجيو پښتنو کې يوه مشهوره قبيله د ه چې د ننګر هار ولايت د سره رود او حصا رک غلجا يـــي په ولسوالیو، د لغمان ولايت د کځ عزيز خان په سيمه، لو ګر او د کابل او جلال اباد تر مينځ سيمو لکه ګند مک، جګد لک، تيزين او د کابل ولايت په خاک جبار کې چې د جګد لک او خورد کا بل تر مينځ مو قعيت لري ميشته د ي۔

که د جبار خيلو د نسب شجره په غور سره وګورو نو د وی د احمد زيو غلجيو يوه پښه د ه، چې د خپل نيکـــه جبار بابا د نامه په وجه په جبار خيلو ياد يږي۔ د جبار بابا مزار د کا بل د خاک جبار په و لسوالۍ کې د ی، له همد ې کبله د غه ولسوالي د خاک جبار په نامه سره ياد يږي چې د جګد لک او خورد کا بل تر مينځ مو قعيت لري۔

د لوی احمد شاه با با د واکمنۍ په وخت کې د حصارک غلجا يي د جبار خيلو مشر لنګر خان نو ميـــد چـــې‌نـــو موړی د جبار خيلو د قبيلې نا متو مشر تير شوی د ی۔ د امير د وست محمد خان د واکمنۍ په وخت کې د جبار خيلو د قبيلې مشران د احمد خان زوی عزيز خان و چې د جبار خيلو د مر يم خيلو په ځا نګې پورې يې اړه د ر لود ه۔ د عزيز

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان پلار احمد خان د ډيرې مود ې له پاره د امير د و ست محمد خان د مشر ورور فتح خان د نړد ې مقر بينو نه و چې هغه ور ته د لغمان د کڅ په سيمه کې ډير جا ګيرونه ور کړل چې بيا ورو سته نو موړې سيمه د هغه د زوی عزيز خان د نامه له کبله تراو سه پورې د عز يز خان د کڅ په نامه سره ياد ېږي چې د ننګر هار د د رونټې سيمې ته نړد ي پر ته د ه او د پښتو د ژبې د مشهور ليکوال او شا عر اروابناد استاد ګل پا چا الفت مزار هم د کڅ عز يز خان په سيمه کې د ی۔

له بلې خوا د امير د و ست محمد خان او عز يز خان جبار خيل تر مينځ خپلوي هم مو جو د ه وه، هغه د ا چـــې د عزيز خان خور د امير د و ست محمد خان مير من وه۔ د افغان- انګر يز په لو مړۍ جګړه کې عز يز خان، امير د وست محمد خان ته وفا د اره پاتې شو، خو ورو سته په ۱۸٤۱۔ او ۱۸٤۱ ميلاد ي کلو نو کې نو موړی د محمد شاه خان با بکر خيل سره چې هغه هم د انګر يزي ښکيلاکګرو سر سخته د ښمن و و يو ځای شو او د انګرېزانو پر خلاف د هغه په ملګر تيـــا په ډيرې زړورتيا او ميړانې و جنګيد۔ کله چې امير د و ست محمد خان د د ويم ځل له پاره د افغانستان واکمن شـــونـــو عزيز خان د حج د مبا رکې فر يضې د اد ا کو لو له پاره مکې معظمې ته لاړ او د حج تر مر اسمو ورو سته د هغې نا رو غۍ له کبله چې ور پيښه شوې وه په ۱۸۵۵ ميلاد ي کال کې هورې وفات او ښخ شو۔

د عزيز خان تر مړ ينې ورو سته د هغه ورور کريم خان جبا رخيل د امير د و ست محمد خان پر خلاف پو رته شو، نو موړې د غازي محمد شاه خا ن با بکر خيل په ملګر تيا پر چا ر باغ بر يد وکړ او د کابل- جلال اباد لاره يې بند ه کړه۔ په د غه وخت کې د د وی د مبارزې مرکز اوزبين و۔

د امير شير علي خان د واکمنۍ په وخت کې د عزيز خان جبار خيل زوی غازي عصمت الله خان جبـــار خيـــل د جبار خيلو غلجيو مشر و۔ هغه ته د امير شير علي خان له خوا د حشمت الملک لقب ور کړل شو او په د ربار کې يـــې د وزير معاد ل صلا حيتونه د ر لود ل او د کابل د شا او خوا د سيمو د امنيت مسئول و۔ په د غه وخت کې ا مير شير علي خان د جبار خيلو د قبيلې يو بل تن مشر د محبت خان زوی ار سلا خان جبا ر خيل خپل سلا کار او د بهر نيو چارو وزير وټا که او د زرمت، خو ست او کټواز د سيمو د چارو مسئو ليت يې د هغه زوی معز الله خان ته و ســـپاره۔ د عصمت الله خان جبا ر خيل په څير ار سلا خان د امير شير علي خان په د ر بار کې د ډير ځواک او نفوذ خا ونـــد و مـلـــه همد ې کبله وه چې امير شير علي خان د حصارک غلجا يي سيمه د ما ليې د ور کو لو نه معا فه کړه۔

جبار خيل په پښتني ننګ او غيرت ټينګ، زړور، ميلمه پاله، هيوا د پا لو نکي او په علم او پو هې مين خلـــک د ي۔ هما غسې چې د انګريزي استعمار او ښکيلاک پر خلاف يې زړورې مبا رزې کړي او توري يې وهلي د ي او د بـــــر ايډن لښکرې يې ما تې کړي د ي، د روسي سور استبد اد ي ښا مار پر خلاف هم په ميړ انه جنګيد لي د ي۔

په حصارک غلجا يي کې د جبا رخيلو مشهور کلي د اد ي: اب زنګياني، غوړيزه، ناد ر، ګلا خيل، حليم خيل، ظر يف خيل، سياب، چار توت، سروند، بر جنه، خنجر او کڅي۔ مشهور خيلو نه يې مر يم خيل، نو ګيا نې خيل او نـــور د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي-

جبار خيل زيا تره د کر کيلي په چا رو بو خت د ي، غنم، جوار او نور حبو بات پکې کر ل کيږي. د حصـــارک غلجايي د جبار خيلو شمير د ۲۰ زرو تنو په شا او خواکې اټکل شوی د ی۔

44.1 د جبار خيلو نا متو مشران

1. جبار خان با با چې د جبار خيلو مشر نيکه و او مزار يې د کا بل د خا ک جبار په ولسوالۍ کې د ی او د ه د نامه له کبله د غه ولسوالي په خاک جبار سره ياد ېږي

2. لنګر خان چې د احمد شا ه با با د واکمنۍ په وخت کې د حصارک غلجا يي د جبار خيلو مشر تير شوی د ی-

3. احمد خا ن جبار خيل د جبار خيلو مشر او د عزيز خان جبا ر خيل پلارو۔

4. عزيز خان جبار خيل چې د لغمان د کځ سيمه د د ه په نامه سره مشهوره د ه

5. کريم خان جبار خيل چې د خپل ورور عزيز خان جبار خيل تر مړ ينې ورو سته د جبار خيلو مشر و۔

6. ملي مبارز او د انګر يزي استعمار پياوړی د ښمن غازي عصمت ا الله خان جبار خيل چې د غازي محمـــد شاه خان با بکر خيل په ملګر تيا يې د انګر يزانو سره ډيرې جګړې کړي د ي او د ملي مبا رزينو مشر و-

7. محبت خان جبار خيل چې د حصارک غلجا يي د جبار خيلو غلجيو مشرو۔

8. ارسلا خان جبار خيل چې د امير شير علي خان په د ر بار کې د لوړ مو قف خا وند او د انګر يزانو سر سخته د ښمن و۔

9. معزالله خان جبار خيل چې د ار سلا خان زوی او امير شير علي خان د زرمت، خوست او کټواز د سيمو مسئول ټا کلی و۔

10. اروابناد عبد المجيد خان حکمران چې د اعليحضرت محمد ظا هر شاه په وخت کې د کا پيسا حکمران و۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

11. اروا بناد وکیل عبد الو هاب خان چې د ملي شورا وکیل و۔

12. اروابناد عبد الله مشهور په لعل اغا چې په سره رود کې او سید او حاکم او ورو سته د سره رود د خلکو وکیل و۔

13. شیرین جان اغا چې د لعل اغا ورور و۔

14. د کا بل پو هنتون پخوانی رئیس او استاد پو هاند طا هر عنا یت۔

ماخوذ د [72، 73] نه

45 جد ون

جد ون چې د کد ون په نامه سره هم یاد ېږي د پښتنوپه غرغښتي‌ټولنیزګروپ‌پورې اړملري چې د پښتونخوا په جنوب صوابی، ایبټ اباد، هزاره او هر ېپور کې کې چې د مها بن د غرونو جنو بي‌لړی د ه استوګنه لري۔ د تا ریخي روایاتو سره سم د ا خلک له پیل نه د خا بني خیلو په ګو ند ی کې شا مل شوي او د قبایلي لیږد په زما نه کې د یو سفز یو مند ړو سره د پ سېمې ته را غلي د ي [74]

د مغولي واکمن نو ر الد ین جهانګیر د د ربار مؤ رخ خوا جه نعمت الله هروي په خپل مشهور اثر تا ریخ خانجها ني و مخزن افغا ني کې چې په ۱۶۱۲ میلا د ي کال یې کښلی د ی جد ون غر غښتي پښتا نه او په غر غښتیو کې د پنې او لاد ه بولي۔

سر اولف کیرو په خپل مشهور اثر The Pathan کې جد ون غر غښتي پښتانه او د پنې پښتنو یو ښاخ ګڼلی د ی [75]

د تا ریخ حیات افغا ني لیکوال ډپټي محمد حیات خان ۱۴۴ کلونه وړاند ې د جد ون قبیلې په اړوند د اسې لیکلي د ي :

---

72 State and Tribe in Nineteenth-century Afghanistan, by Christine Noelle, Christine Noelle-Karimi

73 د ارو ا بناد لعل اغا سره زما ا (د د ې مقالې لیکوال) هغه مر که چې په ۱۳۶۷ لمرېزکا ل کې مې په کابل کې کړې وه

74 پښتانه د تاریخ په ر نا کې، د سید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل لیکنه، یو نیور سټي بک ایجنسي، ۱۹۶۲ کال

75 تا ریخ حیات افغا ني، د ډپټي محمد حیات خان تالیف، پښتو ژبا ړه، د پیښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ا څر ګند ه خبره د ه چې د غه خلک خپله قبيله د کا کړو يو بنا خ بو لي، د وی په پيل کې په د وو لو يو بنا خو نو چې د منصور او سا لار په نامه ياد ېږي ويشل شوي د ي چې بيا د غه بنا خو نه په نورو څا نګو ويشلي شوي د ي۔

1. د سالار بناخ څا نګې په د ې ډول د ي : مست خوازي، اتو زي، سليمان زي، عيسی خيل، عبد الر حيم زي، محمد خيل، عليشير خيل، قلند ر خيل، علي خيل، د ولت خيل ا واد و خيل۔

2. د منصور د بناخ څا نګې د اد ي : متي زي، د وله زي، خد رزي، عمرزي، ګو ا خيل، يعقوب خيل، عيسی خيل، کرم خيل، قمبر خيل، باره خيل، ولي خيل، قا سم خيل، شا هي خيل، الهد اد خيل، خوا جــه رســتم کور، اد يزي، شا ئب زي، مامازي، خليل زي، امرازي، يعقوب زي، شا مان زي، حسن زي، بهلـــول زي، عيد و خيل، تورە خيل، زکريا خيل او عباس خيل

تاريخ حيات افغا ني زيا توي

ز ياترە جد ون په ځا نګري ډول سالار د هزاره غرونو د د وړ په نامه ويالې پــه د واړو غــاړو د اورش تــر سيمې پورې ميشته د ي۔د هزاره سيمې د جد و نو بنکتنۍ برخه ډېره بنه شنه او زر خيزه سيمه د ه۔ د مغــولي واکمــن جها نګير په و خت کې کله چې د د لا زاک قبيله لوټ او تباه شوه، نو د غه سيمه په تد ريجي تو ګه د جد ونو لاس ته ور غله، خو د لته هغه جد ون تر زيا ته حد ه د يا د ونې وړ د ي چې د ابا سين په لو يد يز او د مها بن غره په سهيلي بر خو کې ميشته د ي۔ مها بن يوه لر غو ني هند ي کلمه د ه چې ريښه يې سنسکريټ ته ر سيږي۔ په سنسکر يټ کې مها=لــوی او بن= ځنګل د ی يعني لوی ځنګل او د د ې غره د تسميې وجه بيخي صحيح د ه۔ د جد ون د قبيلې د واړه بنــا خــونه يعني منصور او سا لار د د ې غره له څو کې نه تر کښتنيو بر خو پورې قبضه لري۔ که څه هم د د وی د کو چنيــو بــا نډو شمير تقر يبا شلو ته رسيږي، خو د ړې لوی کلي لري۔ په ګند پ کې تقر يبا له شپږ سوو زيات کو رونه د ي چې د غه ځای د سالار بناخ لوی او مشهور کلی د ی او د اتو زيو تقر يبا ټو لې څا نګې پکې ميشته د ي۔ د غه بناخ په د ووﻟــو يو کليو ګند پ او د الوړې باند ې واک لري، چې اوس مير باز عيسی خيل، جها نګير عليشير خيل، نواب قلند ر خيــل، خانی محمد خيل او طو طي علي خيل د د غه ځای مشران او ملکان د ي۔

د سالار د بناخ د مست خوازي څا نګه په با بيني نو مي ځای کې چې د انګر يزي سر کار په سيمه کې مؤ قعيــت لري او سيږي۔ د سالار بناخ د سليما ن زيو څا نګې خلک په پاد ه، شني، ، کو لا کر او پو لا اچپلي کې چې کو چني کلي د ي او د مها بن په سيمه کې پر تې د ي استوګنه لري۔

د منصور د بناخ لوی کلی بيسک د ی چې تقر يبا د ړې سوه کوره خلک پکې ميشته د ي۔ د بيسک مشهور ملک عيسی خان ولي خيل د ی چې جر ګو او نورو معا ملو ته خلک له هغه نه مر سته غواړي او د جر ګو او مر کو په کــا رو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو کې ډير مها رت لري۔ همد اراز ها شم علي قا سم خيل، قا بل خان شا هي خيل، مير خان الله د اد خيل، غلام شاه او صحبت د د غې ځا نګې ملکان د ي۔ فتح خان د وله زی هم يو معتبر ملک د ی۔ خد رزي په ملکا ګړی کې او سيبري چې زنګی او هوس د د ې ځا نګې ملکان د ي۔

د ګند پ او بيسک زياتره د کر نې وړ ځمکې د انګر يزي سر کار د ميد ان په سيمه کې پرتې د ي۔ ګند پ، بيسک او ملکا ګړی د غره په لمنه کې د ميد ان د علا قې تر څنګ مؤ قعيت لري۔ د د غو کليو زياتره ځمکي للمي د ي، خو هغه ځمکې چې د غرونو په د ننه کې پر تې د ي هغه زيا تره شنې، ابي او حا صلخيزه د ي۔

په مها ښ کې غنم، جوار او وريجي ډيرې پيد ا کيږي۔ د جد ون قبيلې زيا تره خلک د کر نې او ما لد اری په چا رو بو خت د ي۔ د مهابن ميښې مشهورې او پييورې د ي۔ د د وی د وسله والو کسانو شمير اتلس زره تنه بنود ل شوي د ي [76]

پته د ې نه وي چې يو شميرجد ون په کشمير او د کيمبل پور په سيمه کې هم ميشته د ي۔

جد ون په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي۔ د ميلمنو عزت او د ر ناوی کوي۔ همد اراز د وی په خپلواکی مين خلک د ي۔ کله چې په ۱۸عيسوي پيړۍ کې سکهانو د وی پر سيمه بر يد وکړ نو د وی په ډير ميړلنه ور سره و جنګيد ل، په د غه وخت کې د جد ونو مشر سخي جان جد ون و چې د خپلې سيمې نه يې په ميړ انه د فاع وکړه او بيا د سکها نو له لا سه شهيد شو۔ همد ارا د انګر يزي بنګيلاکګرو په وړاند ې هم د د وی مبا رزې د پښتنو د تا ريخ ويا ړلي او د قد ر وړ بابونه د ي۔

په او سني وخت کې د جد ون د قبيلي مشهور کسان عنا يت الله خان جد ون، ا ما ن الله خان جد ون او سلطان خان جد ون د ی۔ سلطان خان جد ون په ۲۔۱ کال کې د جد ون قبيلې په اړوند يو کتاب هم په انګر يزي ژبې کښلی د ی۔

46 جلال زي

که چيري د غلجيو پښتنو د نسب شجره په غور سره و ځيړو، نو د ا به تر ې جو ته شي چې جلا لزي د اند ړو يو بناخ شميرل کيږي۔جلالزي د غزني ولايت د اند ړ او شلګر په و لسواليو او واغز نو مي سيمه کې ميشته د ي۔ همد ا رازد پکتيا ولايت د زرمت په ولسوالی چې د زر ملې په نامه سره هم ياد ېږي يو شمير جلالزي استوګنه لري۔ د پکتيکا و لا يت په کټواز سيمه کې هم جلالزي ميشته د ي۔

---

76 http://en.wikipedia.org/wiki/Jadoon

(c) ketabton.com: The Digital Library

جلالزي ډير غيرتمن او په پښتو او پښتو نولې با ند ي ټينګ ولاړ خلک د ي۔ همد اراز د وی د علم او پو هـــي سره ډيره مينه لري۔ د د وی حجرې تل د ميلمنو پر مخ خلاصي وي۔

جلا لز يو تل د خپلو نورو پښتنو په ځير په هيواد او خپلو اکې مين خلک د ي، همد ا و جه د ه چې د انګر يزي بنګيلا ککړو پر خلاف د افغان- انګر يز په د ري ګو نو جګړو کې يې د وی ته خو له ما تو و نکي ګو زارونه ور کړي د ي۔ . همد اراز د سره بنګيلا ککړو يعني د روسي استعما ر او د د وی د ير غلګر پو ځ په وړلنـــد ې د د وی مبـــا رزي ز مور د ګران هيواد افغانستان د ويا ړلي تا ريخ زرين با بو نه د ي چې مور تل پري و يا ړو او د د رناوي سر ونـــه ور ته ټيټوو۔

جلالزي زيا تره د کر کيلي او با غد اری په چارو بو خت د ي۔ د کر نې محصو لات يې غنم، جوار او همد اراز د بنونو محصو لات يې انګور، منې، زرد الو او نورې ميوي د ي چې زياتره د کا ريزونو د اوبو په ذريعه خړو بيږي۔

46.1 د جلالز يو د قبيلي خيلونه

لکه د نورو پښتني قبيلو په ځير جلالزي هم په بيلا بيلو بنا خونو، ځانګو او خيلو نو ويشل شوي د ي چـــې د ځينو نو مو نه يې په لا ند ې ډول وړاند ي کيږي:

سليما نزي، خيرو خيل، امران خيل، شايب خيل، عيد و خيل، حيد ر خيل او، شالي خيل۔

هغه جلا لزي چې د غز ني و لا يت په واغز کې ميشته د ي د د وی خيلو نه په لا ند ې ډول د ي :

الله يار، خا ني خيل او مسري خيل۔

47 جلوانې

که چيري د جلو ا نيو د نسب ونه يا شجره په غور سره و ځيړو نو ځر ګند ه به شي چې د وی سړبني پښـــتانه او د شيرانيو پښتنو له نسله د ي۔ جلوانې د شيرا نې زوی د شرخبون لمسی او د سړبن کړوسی د ی۔ که څه هم د غـــه قبيله د شيرانيو اولاد ه د ه، خو نن د يوې جلا قبيلې په نامه سره ياد يږي۔

جلوانې په افغانستان، پښتونخوا او هند وستان کې ميشته د ي۔ په افغانستان کې که څه هم د د وی شمير زيات نه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ی، خو د د وی یو شمیر د کند هار، غزني، زابل او پکتیکا په و لا یتو نو کې میشته د ي۔ جلوانې د شیر انیو په غر نیو سیمو کې پر اته د ي، د سلیمان غرد د وی په سیمه کې مؤ قعیت لري۔ د د وی د سیمې شمالته دګومل د ره او د وزیرو او مسید و سیمې، جنوب ته یې ستور یاني او زمري قبیلې او لو ید یز ته یې هر یپال، کاکړا و د مند وخیلو پښتني قبیلې پر تې د ي۔

جلوانې منځنۍ ونې، ډنګر، غښتلي غیر تمن، سخت سرې اوتکړه او فعا له خلک د ي۔ که څه هم کر وند ې یې لرې د ي، خو د د وی په ځمکو کې غنم، جوار، اوربشي، وریجي او تماکو کرل کیږي۔ هغه جلوانې چې په غرونو کې استوګنه لري د غو ایانو نه سر بیره د پسو نو او وزو رمې ساتي۔

د د وی رواجو نه او د ود ونه کټ مټ د شیر ا نیو په څیر د ي۔جلو انې د نورو پښتنو په څیر د خپلو کلیو مشر ته په د رنه ستر ګه ګوري او د کلي مشر د د وی شخړې او لا نجې په ښه ډول حل او فصل کوي، چې د د غو مشرانو فیصلې د واړو خواووته د منلو وړوي او د احترام او د رناوي په ستر ګه ور ته ګوري۔ جلوانیان په خپلو منځو کې د و مره شخړې او لا نجې سر ه نه کوي۔

جلوانې مذهبي لار ښود ونکو، د یني عا لمانو او ملا یا نو ته په د رنه ستر ګه ګوري، د هغوی عزت او د رنا وی کوي او هم د خپلوکر نیزو محصو لا تو عشر یا لسمه برخه د غو ملا یا نو ته ور کوي۔ ملا یان د جو مات د اما مت نه پر ته نکا ح ګانې تړي، هلکانو ته لمو نځ او نور مذ هبي فر ایض ور ښیي او مړو ته غسل ور کول د ملا او د هغه د میر منې د ند ه شمیر له کیږي۔

جلوانې د شیر ا نیو په څیر د قر ان کر یم تلاوت کوي، خو ملا یان یې په پښتو ژبه خلکو ته هغه کتا بونه ور زد ه کوي چې په مذ هبي مسا یلو پورې اړه لري۔ خلک یې په عمومي ډول لمو نځ او روژه نه قضا کوي او په مذ هبي چارو کې ډیر ټینګ خلک د ي۔

یو شمیر جلوانې د لود ي او سوري پښتني واکمنانو په وخت کې چې په هند و ستان یې واکمني چلولې افغانستان او پښتونخوا نه هند و ستان ته تللي او د د وی یو زیات شمیر د لود ي او سوري پښتني واکمنا نو په د ر با رونو کې لوړ پو ځي منصبونه او د ند ې د ر لود ې۔

با ید وویل شي چې هند وستان ته د لیږد په وخت کې د وی د شیر انیو سره یو ځای هلته لیږ د ید لي چې تر او سه هم د هند په بنګال، بیهار، اترپراد یش، راجستهان او ګجرات کې ډیر شمیر جلو انې د شیر ا نیو سره یو ځای استوګنه لري، چې مور یې د لته په ځینو ایا لتو نو کې د استو ګنې سیمې د ر پیژ نو :

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. د راجستهان د ناګور په سیمه کې د بر نیل، بهینیاد، د انته، حمید پور او د و نګاری په کلیو کې د نورو شـــیر ا نیو سره میشته د ي۔

2. د هند د ګجرات د واد نګر او شیمبیر واد ا په سیمه کې۔

همد اراز ویل کیږي چې د هند مغولي واکمن نصیر الد ین هما یون او جلا الد ین محمد اکبر د جلو ا نیو او شیر ا نیو پښتنود تو ر زنو په زور او مټو د ود یا را جپو تو ته د راجستهان او ګو جرات پو لو ته نږد پ سخته ما تـــې ور کړې وه۔

47.1 د جلوانیو د قبیلې بنا خو نه

هغه جلو انې چې د شیر ا نیو د سیمې په غر نیو بر خو کې استوګنه لري نو د د وی مشهورې ځا نګې او خیلو نه په لا ند پ ډول د ي :

سالار خیل، مروت خیل، سپند زي، کو نکړي، نیکي خیل او مهار .

ماخوذ د ه [77، 78] نه

48 جمریانې

په کا سیو پښتنو کې یوه پښه د جمر یا نې په نامه یاد ږي چې په زیاترو تا ریخي کتا بو نو کې د زمر یانې او ژمر یانې په بڼه هم راغلی د ی۔ کا سي پښتا نه د سړ بن په ټولنیزې ډلې کې راځي او د بنر خبون په بنا خ ور ګډ یږي۔ د حیات افغاني لیکوال ډپټي محمد حیات خان او د تواریخ خور شید جهان مؤ لف شیر محمد خان ګنډا پور له نن نـــه ١٤٤ کلو نه د مخه په افغانستان کې د جمر یا نیو شمیر تقر یبا یو زر کوره ښود لی او د ا یې هم زیا ته کړې د ه چې جمریـــا نې د تو خو (تو خیو) ستا نه د ي۔

د د غې قبیلې خلک د تو خو په سیمه کې میشته د ي، خو له کا بله تر کند هاره پورې په زیا تره کلیو کې یو یا د وه کوره استوګنه لري۔ د د وی ځینې خلک د کر نې په چا رو او ځینې یې هم په سو د اګرې او نورو چارو بو خـــت د

77 http://encyclopedia.jrank.org/SHA_SIV/SHERANI_or_SHIRANI.html

78 http://en.wikipedia.org/wiki/Shirani

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي۔ د تاريخ حيات افغا ني په قول د وی د سو د اګرۍ په چارو کې پر مختګ کړی او د ښو شتو خا وند ان د ي۔

ار وابناد علا مه اکاد مسين عبد الشکور رشاد د افغان ياد د مقا لو د مجمو عې په ۱۵ مخ کې په خپلې هغه مقا له کې چې جمر يا نې افغان نو ميږي او د اروابناد مولوي غلا م محي الد ين افغا ن په اړه يې چې د افغانستان د لو مړ نيو مشرو طه غو ښتو نکو له ډلې و او د د ه د قبيلي يعني جمر يا نيو په با ب د اسي کښلي د ي :

په جمريانيو کې حسين خيل ستا نه د ي۔ په حسين خيلو جمر يا نيو کې په اوو مه هجري سد ۍ کې د شعيب جمر يا نې زوی حسين لوی بزرګ او ستا نه تير شوی د ی۔ د ی په تو رانو غلجيو (هو تک، تو خي) کې ميشت و۔ د شـــيخ متي خليل رحمته الله عليه(٦٢٣-٦٨٨هجري قمري) د زوی يو سف ظا هر بين سره يې مکا بره پيښه شوې د ه او للی تره کی د د ه له خليفه ګا نو نه و۔ للي زي تره کي د هم د غه للي نيکه او لاد ه ګډل کيږي۔

د حسين نيکه زيارت په کو ند ر کې د ی۔ کو ند ر د وازې خوا په ختيز کې د وزيرو او مند و خيلو پښتنوتـــر مينځ پروت د ی۔ کله چې د کند هار کو چيان د يره اسما عيل خان ته ځي له ګو متو چې بار شي په کو ند رکـــې اړوي او له کو ند ره چې بار شي په چچند ي کې اړوي۔ د غه کو چيان د د ه د اروا د خو ښۍ له پاره قر با ني کوي او خپل د رانه وري (بارونه) هم په د غه زيارت کې پريږد ي۔ په زيارت کې د غه ما لو نو ته هيڅوک هم لاس نه شـــي ور وړای او د خپلو خا وند ا نو تر راتګه پورې اما نت پر اته وي۔ د اسي ويل کيږي چې د شيخ حسين نيکه له زيارت نه څوک لښـــته هم نه پري کوي۔

لکه چې د مخه هم وويل شول د د غه حسين نيکه او لاد ه د حسين خيلو جمر يا نيو په نامه شهرت لري۔ همد اراز د لو ګر د مو سهي فيض محمد اخو نزاد ه(۱۳۱۹مړهجري قمري) هم حسين خيل جمر يا نې و او د د ه او لاد ه چې په هغه کلی کې او سي نو هغه کلی حسين خيل په نامه سره ياد ږي۔

په حسين خيلو جمر يا نيو کې زمور د هيواد يو ستر شخصيت، اد يب، عالم او د لو مړ ني مشرو طيت د غړو نه يو هم مولوي غلا م محي الد ين افغان و چې د ی هم حسين خيل جمر يا نې و۔

د علامه استاد رشاد په قول نو موږی په ۱۲۷۹ هجري قمري کال د کند هار په احمد شا هي ښار کې وزيږيد ه۔ د ی لا کو چنی و چې پلار يې وفات شو او د د ه رو زنه او پا لنه د د ه د تره له خوا کيد ه۔ د د ه اکا ورو سته د د ميوند د نا متو اتل سرد ار محمد ايوب خان په د ر بار کې پيښخد مت و۔ وروسته چې غازي محمد ايو بخان مجبور شو چې ليـــران ته لاړشي نو مولوي محي الد ين افغان او تره يې هم ور سره يو ځای ايران ته لاړل او پوره اووه کلو نه هلتـــه پـــاتـــې شول۔ په پای کې د انګر يزانو د فشار په وجه هغوی له بغد اد پر لاړې هند وستان ته وليږل شول۔ افغان د هند و ستان په کا لجو نو کې خپلې زد ه کړې وکړې۔د امير حبيب الله خان د واکمنۍ په وخت کې غلا م محي الد ين تر ۲۵ کلو نو تبعيد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورو سته بير ته خپل هيواد ته ستون شو۔ هيواد ته تر راستنيد و وروسته په حبيبيه د ارالعلوم کې د ښونکي په تو ګه و ټاکل شو۔ د ی په پښتو، فارسي، عربي، سانسکريت، اردو، هند ي او ګور مکهي ژبو پو هيد ه۔ د د ه پښتو او فارســـي مقالي په سرا ج الا فغان کې چا پيد لې۔

غلا م محي الد ين افغان وروسته د کاکا سيد احمد خان لود ي، مولوي محمد سرور خان واصف الکوزي، مير سيد قاسم خان لغماني، محمد ظفر خان مروت بنو ځي، مولوي محمد حسين خان اورمړ جا لند هري، ډاکټر غني پنجا بي او د د ه د وه وروڼو نجفعلي او چراغعلي غو ند پ خلکو سره چې د مشر وطيت د غو ر ځنګ د نا متو لار ښو د و نکو نـــه وټينګې اړيکي لرلې۔

غلا م محي الد ين افغان د ۱۳۳۹ هجري قمري کال د زمري د ميا شتې په ۱۲ نيټه په کا بل کې وفات او په شهد ای صا لحين کې خاوروته وسپارل شو۔

ماخوذ د ه [79]، [80]، [81] نه

49 ځائي

که چيرې د ځا ځيو پښتنو د نسب شجره په غور سره وڅيړو نو جو ته به شي چې د وی د پښـــتنو د کرلانـــي پښتنو په ډله کې راځي۔ د پښتنو ستر اتل او د تورې او قلم خا وند خو شال خان خټک په خپل بياض کې د توري او ځـــا ځي ښا خو نه د کر لانې له نسله ګڼلي د ي۔

ځا ځيان د پکتيا ولايت له مهمو قبيلو نه شميرل کيږي۔ شمال خوا ته يې غلجيان، د لو ګر د ازرې او د ننګر هار د حصارک ولسوالۍ او لږ څه د خو ږ يا نيو قبيله، لو يد يځ ته يې احمد زي، جنوب ته يې مقبل، څمکني، منګل او تو تا خيل او ختيز ته يې د ډيورنډ کر ښه پر ته د ه چې د کو رمې ايجنسۍ سره پو له لري اود پيواړ مشهورا و تا ريخي کو تل د د غې قبيلې په سيمه کې مو قعيت لري۔

ځا ځيان په پکتيا کې په اريوب، د ځا ځيو په ولسوالۍ، د خوست ولايت په ځا ځـــي ميـــد ان اود څمکنيـــو پـــه ولسوالۍ کې او هم په ډنډ پټان کې ا ستو ګنه لري۔ يو شمير ځا ځيان د کابل په شاه شهيد، نوې کارتې، رحمن مينـــې او

79 د افغان ياد، د مقالو مجمو عه، د کا بل پو هنتون د ژبو اواد بياتو پو هنځی ۱۳۶۱ کال، ۱۵-۲۵ مخونه

80 تواريخ خو رشيد جهان، د شير محمد خان ګنډاپور تاليف، د لاهور چاپ، ۱۸۶۷ ع۔ ۲۲۲ مخ

81 جنبش مشرو طيت د ر افغانستان، د علامه عبد الحی حبيبي اثر، ۳۔، ۳۱، ۳۲ او ۳۳ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سمټ خانې او د ه خد ايد اد په سيمو کې هم استوګنه لري۔ د کند ز او بغلان په و لايتو نو کې هم يو شمير ځا ځي ميشته د ي۔ د پښتونخوا د کورمې او اور کز يو په ايجنسيو او په تيره بيا په پاړه چنار، کو هاټ، هنګو، د ر سمند او پيښـــور کې هم ځا ځيان استوګنه لري۔ د تا ريخ حيات افغا ني ليکوال محمد حيات خان له نن نه ١٤٤ کلو نه وړاند ې د ځا ځيـــو د و سله والو کسا نو شمير ٥۔۔ زره تنه ښو د لي وو۔[82]

49.1 د ځا ځيو د قبيلي خيلونه

احمد خيل، حسن خيل، ها شم خيل، علي خيل، هد ه خيل، ليو ني، بيا ن خيل، ډبزي، تعد ي خيل، سکند ر خيل، با د ين خيل، ماما خيل، کو ټکي، خا ن خيل، مير خيل، خوازي خيل، غو نځي احمد خيل، مصري خيل، کټه خيل، شو خيل، همزه خيل، مري خيل، سا تي خيل، ند و خيل، خر منه۔

د ځا ځيو د قبيلې خلک په عمو مي ډول د کر نې په چارو بوخت د ي، خو يو شمير يې پـــه ســـو د لګـــرښـــزو کارونو او په تيره بيا د تر انسپورتي کارونو په سبب خپله ګو زاره کوي۔ د منډ هير مشهور ځنګل هم د د وی په سيمه کې مو قعيت لري۔ ځا ځي ميلمه پال، غير تمن، هيواد پا لو نکي او په علم او پو هې با ند ې مين خلک د ي۔ د انګر يـــزي ښکيلا ګګرو پر خلاف يې ډيرې تورې وهلي د ي او هر ځلې يې د خپلو نورو هيواد پا لو نکو په ځير خپله ميړ انه او زړر تيا ثا بته کړې د ه۔ د روسي بلو سګرو او تيري کوونکو ځو اکو نو په وړاند ې يې هم خپله ملي او اسلامي د ند ه په ښه تو ګه تر سره کړې د ه او د وی ته يې خو له ما تووونکي ګو زارونه ور کړي د ي۔

49.2 د ځا ځيو ځينې علمي او ملي څيرې

ځا ځي سر بيره پر د ې چې د تورې په ډګر کې يې له ځا نه ډيرې ميړ انې ښو د لې د ي د علم او پو هې په ډګر کې يې هم يو شمير کسان ټو لنې ته وړاند ې کړي د ي چې د ا نه يوازې د ځا ځيو د قبيلې له پاره د ويارې ډک کســـان د ي، بلکې مو ږ ټول افغانان پرې ويارو۔ زه به په د ې لړ کې د لته د يو شمير کسا نو نو مو نه ياد کړم :

1. د کتورانجنير جمعه محمد محمد ي

خد ای بخښلی د کتور انجنير جمعه محمد محمد ي د پکتيا ولايت د ځا ځيو ولسوالی د شاه محمد په کلي کې نړی ته ستر ګې پر انيستلې۔ لو مړنی زد ه کړې يې د خپلې ولسوالی په يوه ښوونځي کې تر سره کړې او بيا وروسته پـــه کا بل کې د رحمن بابا په ليسه کې شا مل شو۔ د رحمن بابا په ليسې کې د زد ه کړو تر پا يته رسو لو ورو سته د يوه سکا

82 تاريخ حيات افغا ني، پښتو ژ با ړه، د پيښور چاپ، ٣٥٤ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لر شیپ په اخیستلو سره چې د د ه د ښه استعد اد په وجه د ه ته ور کړل شوی و، لند ن ټـــه لاړ او خپلـــه BSC یـ ې د London School Of Economics نه تر لا سه کړه۔ ور پسې خپله Ph.D د Sussex د پو هنتون نه وا خیسته۔ کله چې افغانستان کې جمهوري نظام را مینځ ته شو نو انجنیر جمعه محمد محمد ي د شهید د اود خان په کا بینه کې د اوبو او بر ښنا وزېر په تو گه وټا کل شو۔ کله چې د غو یي کو د تا وشوه نو خد ای بخښلی محمد ي د څه مود پ ي لهپـــاره زنـــد اني و۔ د حامد کرزي په و خت کې نو موږی د افغانستان د کا نو او صنا یعو د وزیر په تو گه و ټا کل شو، خو د ۲ـ۳ کال د فبر وری د میا شتې په ۲٤ نیټه په یوه هو ایې پیښه کې د د ه الو تکه را و غور ځید ه او د ه له د ې فا نې نړۍ نه ستر گې پټې کړې۔ خد ای بخښلی یو هیواد پال، با تقوااو په هیواد او خلکو با ند ې مین شخصیت و۔

2. د کتور نبي مصد اق [83]

په خټه د پکتیا ځا ځی د ی۔ خپلې زد ه کړې یې د کابل د رحمن بابا په لیسه کې سر ته رسولي د ي۔ ورو ســـته د یوه سکا لر شیپ په تر لا سه کو لو سر ه لند ن ته لاړ او Bs.C Hon یې London School of Languge کې تر سر ه کړې او خپله Ph.D یې د Sussex د پو هنتون نه تر لا سه کړه۔ وروسته یې په اتیا یمو کلو نو کې BBC را ډیو ټ ه لاره و مو ند له او د ی په BBc را ډیو کې د پښتو ژا نگه تا سیس کړه۔ د ه پر افغانستان با ند ې د رو سانو د تیر ي په اړوند کتا بو نه هم کښلي د ي۔ نوموړی په ۲ـ۱ کال کې امر یکي ته لاړ او د George Minson په پو هنتون کې یې د پښتو ژبه تد ریس کو له۔ د ی اوس په ویر جینیا کې د پښتو ژبې د نصـــاب پـــه اړونـــد د Diplpmatic languge School سره په کار بو خت د ی۔

همد اراز د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د فلسفې ژا نگې غړي ښا غلی سر محقق د کتور خو اجه الد ین صد یقي او د همد ې اکا ډمۍ د ژبو اواد بیاتو د انستیوت غړي ښا غلی سر محقق نو رالله ولسپال او ښا غلي ســـر محقـــق محمـــد عارف غر وال چې د پښتو ژبې خوږ ژبی شا عر هم د ی د ځا ځي قبیلې ته منسوب خلک د ي چې هر یویـــې د پښـــتو ژبې او اد ب ته د قد ر وړ خد متو نه کړي د ي۔ د همد ې قبیلې ته یو بل منسوب شخص ښا غلی تور یالی تور ځا ځی د ی چې د ی هم په پښتو ژبې او اد ب مین سړی د ی او د ه د هیواد په مطبو عا تو کې خپلې ژبې ته د ستا ینـــې وړ خـــد متو نه کړي د ي۔

ماخوذ د ه [84، 85] نه

---

83 http://en.wikipedia.org/wiki/Nabi_Misdaq

84 http://en.wikipedia.org/wiki/Zazi

85 معلومات مختصر د ر باره اقوام و قبا یل و لایا ت سر حد ي کشور، ٤٥ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

50 ځد ران

ځد ران د پښتنو يوه مشهوره او نو ميا لی قبيله د ه چې ز مور پښت پو هان د وی د پښتنو د کرلانې په ټولنيز ګروپ کې شميري۔ ځد ران د پکتيا، خو ست او پکتيکا په ولا يتو نو کې استوګنه لري۔ د پکتيا ولايت ځد ران په وزه ځد ران او زر مت په و لسو اليو، د خو ست ځد ران د د غه ولايت د سپيره او تنې په و لسوالیو او د د غه ولايت په مرکز کې اود پکتيکا ولايت ځد ران د د غه ولايت د ارګون، ګيان، زيړوک او نکه په ولسو اليو کې ميشته د ي۔

د ځد ر ا نو شمال ته منګل، احمد زي، ګر د يز او زر مت مؤ قعيت لري، لو يد يز ته يې زر مت او د خرو ټو قبيله، جنوب ته يې پير ګو تي او يوه برخه يې د ډيورنډ د کر نې سره د مد ه خيلو وزيرو سره پو له لري۔همد اراز ختيز لوري ته د خو ست، تنيو او منګلو سره پو له لري۔

د تا ريخ حيات افغا ني ليکوال ډپټي محمد حيات خان له نن نه ۱٤٤ کلو نه وړاند ې د ځد ر ا نو د قبيلې په اړ وند د اسې کښلي د ي :[86]' د ځد رانو د قبيلې د استو ګنې سيمه د خو ست لو يد يز او د زرمت ختيز ته يوه شنه غر نۍ سيمه د ه۔ د د وی په د غه شنه غر نۍ سيمه کې رنې اوبه، شنه وا بنه، د نګې د نګې ونې، د مر غا نو اوازونه او سړه هوا انسان ته خو بنې او خو شا لي ور بخښي، خو سره د د ې بنې اب و هوا د کر نې وړ ځمکه پکې لږه د ه او د غه د ځمکو کمو الی تر د ې اند ازې پکې محسوس د ی چې خلک تيږي په ځا نګري ډول ا واروي او خا ورې ور بانډ ې اچوي او د کر نې له پاره يې چمتو کوي۔ له همد ې کبله د ه چې د د غې سيمې پيد اوار د نو مورې قبيلې د خلکو له پا ره بسنه نه کوي او د وی د مزد و ريو له پا ره ګا ونډ يو سيمو ته ځي۔ ځد ران د ځاه ګا نو په کيندلو او ژورولو او همد اراز د ختينو د يو الو نو په جو ړولو کې ځا نګړی مها رت لري۔

ځد ران په خوړو کې د غنمو، جوارو او وريجو نه ګټه اخلي او خپلې خو راکي اړ تياوي د ګر د يز او خو ست د بنا رو نو نه لا س ته راوړي۔ د د وی په غر نيو سيمو کې ډول ډول ميوې لکه منې، مند تې، غوزان (چار مغز)، باد ام او ځنغو زي پيد ا کيږي۔ چې ځنغوزي د د غه ځای له غوره پيد اوارو نه ګڼل کيږي۔ په د وی کی ما لد اري هم شته او وزي، پسو نه او غو ايي سا تي۔

مشهور انګر يزي تا ريخپوه مو نټ ستوارټ الفنستن په خپل مشهور اثر An Account of The kingdom of Cabul کې د ځد را نو د قبيلې د خلکو په اړوند د اسي ليکلي د ي : [87] ' د د وی جا مې د وزيرو د قبيلي د خلکو

---

86 تا ريخ حيات افغاني، پښتو ژ باړه د پيښور چاپ ۳٤۸-۳٤۹ مخونه

87 د کا بل سلطنت بيان، د کا بل چاپ، ۷٤ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په څير د ي او د خر و ټو په لور د ځنغو زيو ډکو ځنګلو نو په مينځ کې د رومي۔ "

50.1 د ځد ر انړو د قبيلې ښا خو نه، ځا نګې او خيلو نه

که چيري د ځد را نړو د قبيلي د شجرې په اړوند څيړ نه و کړو نو لکه چې د مخه وويل شـــو ل د وی کرلانړـــي پښتا نه د ي۔ په پښتني عنعنوي شجرو کې ځد رانړ د بر هان زوی، د ککي لمسی او د کر لا ړ کړ وسی د ی، نن ورځ د د غې قبيلې خلک د ځد رانړ د نامه په وجه په ځد رانړو سره شهرت لري۔ د ځد را نړو د پا تي ښاخونو، ځا نګو او خيلونـــو نو مو نه په لا ند ې تو ګه د ر پيژند ل کيږي :

تولا خيل، احمد خيل، شير خيل، زنګي خيل، سوري خيل، بر اهم خيل، پيرو خيل، با زيد خيل، ســـلطا نخيـــل، بهيکار خيل، ايسپ خيل، ا ختون خيل، ابو خيل، الله خيل، با زکي، ويد ي خيل، د يري خيل، هوس خيل، خوی خيل، مو سم خيل، بيبه خيل، زني خيل، غرزي، سپيره کي، مد ه خيل، شاه خاني، يحيي خيل، غيبت خيل، ميزايي، باروم خيـــل، شريک خيل، پړانګي، خان خيل، جنيا ت خيل، توري خيل، مر شن خيل، هوني خيل، خوز خيل، زود ين، ملک د ين او نور خو په عمو مي تو ګه په ځد را نړو کې د غه لا ند ينی ښا خو نه او ځا نګې مشهور د ي : پير د اد خيل، زنـــي خيـــل، ختين خيل، بيبه خيل، علي محمد خيل، سپا هي خيل، زني خيل، ګر مو ښي، سپر غه خيل، د ري خيل او ميـــر زليـــي۔ د ۱۳٥٤ کال د مرکزي احصائيې د سر شميرنې له مخې د پکتيا او پکتيکا په ولا يتو نو کې د ځد ر ا نړو د قـــبيلي د خلکـــو مجمو عي شمير ۱٥٤۱۲۲ تنه ښود ل شوي وو چې ښا يې د ا شمير به اوس ډير شوی وي۔

ځد رانړ غير تمن، په هيواد او خپلو اکی مين، جنګيالي، ميلمه پال، د يند اره او په پښتو او پښتو نو لی بانـــد ې مين خلک د ي۔ د تاريخ حيات افغاني د ليکوال په قول د وی ډير جنګيالي خلک او تقر يبا هر با لغ تن يې په خپل کـــور کې وسله لري، څو د بهر ني ير غل په وخت کې د خپلې قبيلې د خلکو او سيمې نه سا تنه او د فا ع وکـــړي۔نومـــوړي مؤرخ ۱٤٤ کلو نه وړاند ې د د وی د وسله والو جنګيا ليو شمير له ۱٥ زرو تنو نه زيات ښو د لی د ی۔ په ر ښتيا هم چې د وی د هر تيري کو ونکي ځواک په وړاند ې په ډير ميړ نتوب سره جنګيد لي او سترې حما سې يې زيږ ولـــي د ي۔ د افغان – انګر يز په د ري ګو نو جګړو کې د نورو افغا ني شاه زلميانو تر څنګ يې په ډيره ميړانه توري وهلـــي د ي، چې د بيلګې په تو ګه د غازي ببرک خان ځد ر انړ نوم يا د ولای شو چې د افغانستان د حما سو تا ريخ د د ه په ويا ړلـــي نوم فخر کوي۔

د روسي ير غلګرو په وړاند ې هم ځد رانړو د ملي مقا ومت سنګر ونه تا ود ه سا تلي وواو د هغوی په وړاند ې په ميړانه جنګيد لي د ي چې په د غو جنګيا ليو کې د مو لانا جلال الد ين حقاني او ګل زرک ځد رانړ نو مو نه د يا د ونې وړ د ي۔د ځد رانړو بل قو مي مشر با چا خان ځد رانړ د ی چې د ځد رانړو په قبيله کې ډير نفوذ لري۔ نو مـــوړی اوس د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په پا رلمان کې د خپلې سيمې منتخب استا زی د ی۔

همد ارازيو شمير ځد رانهو د شهيد د اؤد خان په رژيم او د ثور تر کو د تا ورو سته رژيم کې پو ځي د ند ې د ر لود ې چې په هغوکې د پا چا ګل وفاد اراو سيد محمد ګلابزوی نو مو نه يا د و لای شو۔ پا چا ګل و فاد ار د د اؤد خـــان په وخت کې د سر حد و نو چارو وزير او د ثور تر کو د تا وروسته په هند کې افغا ني سفير و۔ همد اراز سيد محمد ګلا بزوی د کارمل په رژيم کې د کو ر نيو چا رو وزير او اوس د افغانستان د پا رلمان او ملي جبهې غړی د ی۔

50.2 د ځد را نهو د قبيلې علمي او اکا ډميکې څيرې

1. پو هنوال ډاکترنظر محمد سلطا نزی ځد رانِ

نو مورِی هستوي فز يکپوه او د افغانستان د اتو مي انر ژیِ د سازمان AAEC پخو انی مسئول مشـــر و۔ د د ه ډير اثار او مقا لې خپرې شوي د ي چې زه يې د لته د ځينو مقالو نو مو نه وړاند ې کوم : د اتوم انرژیِ بنســـتيزفـــو رمول، د چر نو بيل د پيښې شل کلن تاريخ، د ګا ونډيو هيواد ونو هستوي از مو ينې، اتو مي بمو نه او مذ هبي نو مو نه، د مسلمان پښتون او د اتو م بم د کار پوه عبد القد ير لنډه پيژ ند نه، د وينې د سر طان نار وغي، پيژند نه، د ر ملنه او مخنيوی، په هيواد کې د اتو مي پا تي شو نو خبر تيا، د سر طا ني نا رو غيو کلينيکي فورمول TNM او نور...

2. پو ها ند د کتور الف شاه ځد رانِ

د کابل پو هنتو ن د ټولنيزو چارو استاد او څه مود ه د کا بل پو هنتو ن د علمي چارو د مر ستيال په تو ګه يې د ند ه د ر لود ه۔ نو مورِی د يو شمير ز يا تو علمي اثارو خا وند د ی۔

3. سر محقق عبد الر حيم ځد رانِ

د ی د افغانستان د علو مو اکا ډميِ يو تکړه محقق د ی۔ د د ه زيا ت شمير مقالې د کا بل په مجلـــه، د زيـــريـپـــه جريد ې او د هيواد په نورو معتبرو مجلو او جر ېد و کې خپرې شوي د ي۔ د د ه يو مهم اثر د رو هيله پښتانه په نـــامه سره ياد ېږي چې په هند او په تيره بيا د رو هيلکهنډ د سيمې پښتا نه نو ابا ن پکې معر في شوي د ي۔

4. سراج الحق ببرکزی ځد ر انِ

حقو قپوه او قا نو نپوه د ی۔ د ی يو شمير اثار او مقالې لري چې د ځينو مقالو نو مو نه يې د اد ي : افغانســـتان

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نړ يو اله جز ايي محكمه، يو نسكو، د بشر حقوق او مو رنۍ ژ به، د عر بو سيا سي نظا مونو سيستم او په افغانستان كې د ژبو سيا ست او ملي تر مينا لو جي نو ميږي۔

5. عبد القاد ر ځد ران

د بنا غلي ځد ران مقالي او ژ با ړې د هيواد په مطبو عا تو كې خپرې شوي د ي چې ما د د ه مقالې د كابـــل پـــه مجلې او په زيري كې لو ستې وي۔ بنا غلى ځد ران په جر مني ژبه كې وارد د ى۔

ماخوذ د ه [88، 89، 90] نه

50.3 ځمند

د پښتني عنعنوي او د ود يزو روا ياتو له مخې د سړبن زوى خر بنبون د رې زامن د ر لود ل۔ يو يې كند نـــو مید ه چې د د ه د ريم زوى غرى يا غو ريا نو مید ه او او لاد ه يې د غو ر يا خيلو په نامه سره ياد ږي چې د مو مند و، خليلو، د اؤد زو، ز يړ انو او څو كنو قبيلې د د وى او لاد ه ګڼله كيږي۔ د خر بنبون د ويم زوى ځمند يا جمند و چې د د ه د او لاد ې نه خيشكي، كتاني، اومهمنزي ډير مشهور د ي۔ همد اراز د خر بنبون د ريم زوى كاسى يا كا نسي و چې د غه قبيله به په خپل ځاى كې ورو سته و څيړ له شي

د ځمند د قبيلې سيمه په پيل كې د كند هار په شا او خوا د ارغستان د غوړې مر غۍ سيمې ته نږد ې پر ته وه او د (۸-۹هجري) كلو نو تر مينځ د وى د پشين سيمه چې په هغه و خت كې د پشنګ په نامه يا د يد له هم تر لا سه كـــړه۔ ورو سته ځمند يا جمند چې ستر بناخ يې خيشكى و په د غه ځاى كې ډير په تنګ شول۔ د ځمند د قبيلې نه ځينې خلـــک ملتان ته لاړل او هوري ميشته شول او د خيشكي بناخ خلک د غز ني له لارې كا بل ته او د كا بل له لارې د غوربند د رې ته لاړل او د غه ځاى يې د او سيد لو له پاره غوره كړ چې تر او سه پورې يو زيات شمير ځمند او خيشكي هلته مېشـــته دي۔

په هغه وخت كې چې مغو لي ظهير الد ين محمد بابر كا بل ونيوه او څه مود ه ورو سته يې پر هند با ند ې د ير غل تكل وكړ، نو ځينې خيشكو او ځمند و چې په غور بند كې او سيد ل ورته ګران بنكاره شول د هند و ستان خـــواته رهي شول اوډير شمير خيشكي او ځمند د خپلو كو رنيو سره د پيښور له لارې هند و ستان ته وليږ د يد ل چې په د غه

88 http://www.khyber.org/pashtotribes/trees/zadran.shtml

89 http://benawa.com/kandahar/ariki

90 معلومات مختصر د ر باره اقوام و قبا يل سر حد ي كشور، ٤٩ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت کې سلیم خان ځمند د د غې قبیلې مشر او سرد ارو۔ [91]

د وی د لا هورجنوب ختیز ته په هغه ځای کې میشته شول چې نن د قصور بنار پروت د ی او د وی ـنـــن ورځ د قصوریه پټا نا نو په نامه سره یاد ېږي۔ په د غه و خت کې له بد ه مر غه د وی د سلیم خان ځمند تر مشـــری لاـنـــد ې د بابر پا چا په لښکرو کې د ند ې د ر لود ې او په هغه جګړه کې چې د هند و ستان د پښتون واکمن سلطان ابر اهیم لود ي او مغولي با بر شاه تر مینځ په پاني پت کې وشوه په هغه وخت کې د ځمند د قبیلې (۷۔) تنه ځمند چې د با بر شـــاه ـپـــه پوځ کې یې د ند ې د ر لود ې ووژل شول۔ له همد ې کبله و چې بابر او هما یون پر د وی ډیره مهر با ني کولـــه۔ هغـــه وخت چې خیشکي او ځمند په قصور کې میشته شول، نو د سپره په نوم یو تن بلو څ د خپلې قبیلې له یوې ډلې سره د د وی سیمې ته راته او په لوټ او تا لان به یې لاس پورې کاوه چې د د غو بر ید و نو د مخنیوي لهـپـــاره د بټـــک زي، عارف زي، حسن زي، شا بنزي، کرلانې او سلمهاک چې د د غې قبیلې بنا خو نه د ي په بر کلي کې میشته شول اود د ې له پاره چې سپره به له د غې لارې پر د وی یر غلو نه کول نو د غه لاره یې بند ه کړه او بیا سپره له د غې لارې نـــور لوټ او تالان نه شو کو لای۔ همد اراز د د غې قبیلې د عزیز زي، جنوزي او ابر اهیم زیو بنا خو نه په لر یا بنکتني کلي کې میشته شول او پا تې ځمند په مطلق ډول د شمال خو اته پر یو تل۔ تر هغه ورو سته ابر ا هیم زي د جنوزي د بنـــاخ سره د د بنمنۍ له کبله له د غه ځایه ولیږ د ید ل او د هند و ستان د اتر ا پراد یش د ایالت د خور جې په باره بستيـکـــې میشته شول چې نن د خو رجه بنار د پټا نا نو بنارد ی۔ همد اراز زیاتره سلمها کو چې د امچو زیو او حسین زیو ســـره یې د مقا بلې توان نه د رلود د ټاند ه سیمې ته لاړل او یو شمیر یې په قصور کې پا تې شول او د بټک زیو یو شـــمیر هم د کو ر نیو شخړو له کبله په هیرو وال کې میشته شول۔

د جمند د قبیلې خلک د کند هار په ار غند اب کې چې هلته یو کلی هم د خیشکو په نامه شته، پشین، د پروان ولا یت د غو ربند ولسوالۍ د تیخان، یخد رې اود سید انوپه د رو، پیښور، اشنغر، نو بنار، چا رسد ه، ، مو مند و ایجنسۍ، د خیبر د تا ریخي د رې تر مینځ، د پاکستان د پنجاب په په قصور، ټاند ه اوهیر و وال او د هند و ستان د اتر ا پراد یش د ایالت په خور جه کې استوګنه لري۔

50.4 بنابنونه او څانګې

د ځمند د قبیلې بنا خو نه او څا نګې په لا ند ې ډول د ي

خیشکي، مهمن زي، عزیززي، بټک زي، سلمهاک، امچوزي، کرلانې، زیړاني، عمرزي، غیـــبي زي، نکـــبي زي، زیمل، باجوزي، جمیل زي، منصورزي، امچي زي، بټې زي، شور یاني، خلفزي، و ټوزي، جنوزي، شبن زي، عـــارف

91 پښتا نه د تاریخ په رڼا کې، د سید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل، یو نیور سټي بک ایجنسي، پیښور، ۱۳۲۶ مخ، ۱۹۶۲ ع کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زي، ابراهيمزي، اشوزي، شموزي، عمر زي، ملازي، الازي، عيسى زي اونور---

د غوربند ولايت د ځمند د قبيلي د خيشكو بنا خو نه د اد ي :

شا هي خيل، ملي خيل، علم خيل، بار خيل، سليمان خيل، خليل خيل او ياروم خيل۔

ماخوذ د ه [92، 93، 94] نه

51 څوليزي

كه چيري د څو ليز يو د نسب شجره په غور سره و څيړو نو څو ليزي د غلجيو په ټولنيز گروپ پورې يـــوه تړ لې قبيله د ه چې زيا تره يې كو چيا ني ژوند پر مخ بيا يي، خو د څو ليزيو د قبيلې نه يو شمير يې كليوالي ژو ند هم غوره كړی د ی۔

څو ليزي چې په سليمان خيلو غلجيو ور گډيږي ډير شمير خلك يې د ننگر هار ولايت د چپر هار و لسوالۍ د څو ليز يو په كلي كې ا ستو گنه لري، چې د غه كلی د د وی د استو گنې په و جه د څو ليز يو د كلی په نامه سره مشهور شوی د ی۔ د ننگر هار په و لايت كې ميشته څو ليزي د كر نې او ما لد اری په چارو بو خت د ي۔ كه څـــه هـــم د د وی د استو گنې سيمه و چه او په پوره او كا في اند ازه او به نه لري، خو د وی ميږې، پسونه، وزي او او بنان هـــم ســـاتـــي۔ ځينې خلك يې د سو د اگر يو په چارو هم خپلې شپې او ورځې تيروي۔

څو ليزي د يند اره، غيرتي او په هيواد او خپلو اكی مين خلك د ي۔ د رو سانو د ير غل په وخت كې د روسي تيري كوونكو سره په نره جنگيد لي او د وی ته يې خو له ما تو ونكي گو زارونه ور كړي د ي۔

د څو ليزيو د قبيلې يو شمير خلك د كابل د بگر اميو په سيمه كې هم استوگنه لري۔ د د غې قبيلې په مشر لنـــو كې اروابناد ملك نور جان مشهور سړی تير شوی د ی۔ د ننگر هار ولايت د څو ليزيو مجموعي شمير د ٤--- تنو په شـــا او خواكې بنود ل شويد ي

---

92 http://en.wikipedia.org/wiki/Kasur

93 http://www.khyber.org/pashtotribes/k/kheshki.shtml

94 حيات افغا ني، د ډيټي محمد حيات خان اثر، پښتو ژباړه ۲٤٥- ۲٤٦ او ۲٤۷ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

52 څينزي

څينزي د غلجيو پښتنو په مينځ کې يوه مشهوره قبيله ده۔ د د غې قبيلې زياتره شمير د ننګر هار ولايت په حصارک غلجايي ولسوالۍ کې مېشته د ي چې د د وی مجمو عي شمير د۔ ا۔ تنو په شا او خوا کې بنو د ل شوي د ي۔ همد اراز د څينز يو د قبيلې يو شمير خلک د لغمان و لايت د قر غيو په ولسوالۍ او د عز يز خان کځ په سيمه کې هم استوګنه لري۔

څينزي زياتره د کر کيلې او سو د اګر يو په چارو بو خت د ي۔ د وی د ښو کړوړ څښتنان د ي۔ په د وی کې ميلمه پا لنه ډيره د ه او د پښتني عنعنو او د ود ونو ته ډير د ر ناوی لري۔ څينزيو هم د خپلو نورو پښتني قبيلو په څير خپلو اکي غو ښتو نکي خلک د ي۔ د وی د انګر يزي ښکيلا ککړو سره د افغان- انګريز په د رو ګو نو جګړو کې په ميړ نتوب سره جنګيد لي او خپل هيو اد نی رسالت يې په ښه تو ګه سر ته ر سولی د ی۔ د روسي-يې غلګرو په وړاند ې هم د څينز يو د قبيلې شاه زلميو خپله پښتو نواله او افغا نيت په ښه تو ګه ثا بته کړې د ه۔

پاتې د ې نه وي چې يو شمير څينزي په ټول افغانستان او په تيره بيا د غلجيو پښتنو په سيمه کې په خوا ره واره ډول ژوند کوي۔

53 حسين خېل

حسين خيل په غلجيو پښتنو کې يوه نا متو قبيله د ه۔ د د غې قبيلې خلک د لغمان ولايت مرکز مهترلام ته نږد ې په يو شمير کليو په تيره بياد د ه زيارت په کلي او يو شمير يې د کا بل د بګر اميو د ولسوالۍ د شيوه کيو په شا او خوا سيمه کې ژوند کوي۔ د پر وان و لايت په يو شمير و لسو اليو په تيره بيا په قره باغ اومير بچه کوټ کې هم يو شمير حسين خيل او سيږي۔ همد ارا د ميد ان او ورد ګو ولايت مرکز ته نږد ي اوهم د نر خ په ولسوالۍ کې يو شمير حسين خيل غلجي ميشته د ي۔ د ننګر هار ولايت د چپر هار ولسوالۍ د ما نو په کلي کې هم يوځو کوره حسين خيل شته چې ويل کيږي د ميد ان ولايت نه ډيره مود ه پخوا د غې سيمې ته ليږد يد لي د ي۔ پا تې حسين خيل د افغانستان په بيلا بيلو بر خو کې په خواره واره ډول استوګنه لري۔

حسين خيل ميلمه پا لو نکي، په علم او پو هې مين خلک، پر مختګ غو ښتو نکي، غيرتي اوپه هيواد او خپلو اکۍ مين خلک د ي۔ د وی زياتره د کر کيلې او سو د اګرۍ په چارو بو خت د ي۔ يو شمير خلک يې د و کا نو نه لري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځينې حسين خيل د ولتي د ند پ هم لري۔

54 خبني، بنخي، خوخي، خابني خپل، بناخي خپل

د پښتنو په عنعنوي او د ود يزو شجروکې راغلي د ي چې سړ بن نيکه د وه زامن د ر لود ل يو يې شر خبون او بل يې خر شبون نو ميد ل۔ خر شبون د رې زامن د رلود ل چې کاسي، کند او ځمند نو ميد ل۔ کند د وه زامن د رلود ل چې يو يې بنخی يا خو خی نو ميد چې او لاد ه يې د خا بني خيلو په نامه سره ياد ږي او د ويم زوی يې ابر اهيمنو ميد چې غري يا غو ريا نو ميد او او لاد ه يې د غو ر يا خيلو په نامه سره شهرت و مو ند۔

د پښتو نازکخيال شا عر حميد ما شو خيل د پښتنو د د غو د واړو قبيلو په اړوند د خپل شعر په يوه بيت کې د اسي وايي :

چې د ا ستا د نامې بوی اخلي حميد ه ! څه به نه وي خوش د ما غه غوري، خبني

يوسفزي، مند ړ، ګګيانې او تر کلانې چې په مجمو عي تو ګه د خابني خيلو په نامه ياد ږي د د وی اصلي تا ټوبی د کند هار د ار غستان په حد ود و کې د غو نډان اوسره غره په شا او خوا هغه ځمکه د ه چې د غوړې مر غی په نامه ياد ږي۔ خا بني خيل چې د تر ينو د قبيلې په ګا ونډ کې او سيد ل د تر ينو د فشار او زور زياتی په وجه دنو موړې سيمې پر يښود لو ته اړ شول او د غو ريا خيلو له خوا د غزني د مقر په کڅی کې په ور کړل ځمکې او ور شو با ند پ د يو څه وخت له پاره ميشته شول، خو ورو سته بيا له غوريا خيلو نه خو ابد ي او خپه شول، نو هما غه و چې نو موړې سيمه يې هم پر يښود ه او د کابل خو اته راوليږ د يد ل۔ د راتګ په وخت کې اتمان خيل هم ور سره ملګري شول او د کابل په شا او خوا ور شو ګانو کې ميشته شول۔

په همد پ وخت کې د سلطان ابو سعيد زوی ميرزا الغ بيګ چې کو چنی و د ماوراالنهر نه کا بل ته راغلی و، نو د خا بني خيلو د قبيلې مشري ملک سليمان شاه ته ور په غاړه وه چې د ملک تا ج الد ين زوی او د ملک رځړ لمسی و۔ ملک سليمان شاه د کو چني الغ بيګ سره ډيره مينه کوله۔يوه ورځ ميرزا الغ بيګ د سليمان شاه په غيږ کې نا ست و، قد وه المکا شفين شيخ عثمان د موتي مليزي زوی چې د هغې زمانې د وليا نو نه و او د يو سفز يو خلک د د ه معتقد يې وو پرې ورغی۔ شيخ عثمان قد س سره چې کو چنی مرزا الغ بيګ د ملک سليمان شاه په غيږ کې نا ست وليد ورته يې وويل چې ملکه ! د ا څه کړې ؟ ملک سليمان شاه ور ته وويل چې د ا شهزاد ه د ی لو يوم يې که پا چا شي نو سلطنتبه يې زما شي او قوم به مې پرې عزيز او د روند شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیخ عثمان ور ته و فر ما یل چې :" د د ې ما شوم ستر ګې لکه یزید هسي د ي چې صحابه (رض) یې قتل کـــړي او هلاک کړي وو د غسي به ستا قوم هم هلاک کا "

ملک سلیمان ورته وویل چې :

' شیخه د اسي مه وایه تا ته د اسي نه ښایي، چیرې نه چې په د ې خبره بل څوک خبر شي، خو پا چایـــان د چـــا احسان نه ورکوي۔ د ی شهزاد ه د ی چې لوی شي پا چا به شي قام به مې پرې محترم شي "

شیخ عثمان ورته وویل چې ښه ملکه! خبر مې کړې، بیا به وایي چې ما ته د ې نه و ویلي، نورد ې اختیار خپل د ی '

همد ا خا ښي خیل وو چې د مرزا الغ بیګ سره یې د کا بل د تخت په نیولو کې ډیره ډیره مر سته وکړه او هغه یې د کابل واکمن کړ۔ میرزا الغ بیګ تر هغه پورې چې کمزوری و، په همد غو پښتنو به یې ځان سا ته، خو کله چې پـــه خپلو پښو ود رید او پیا وړی شو، نو د پښتنو پر خلاف یې په مخا لفت لاس پورې کړ۔ الغ بیګ د یو سفز یو او ګګیـــا نیو تر مینځ بې اتفا قي وا چو له۔ ورو سته بیا یې د خا ښي خیلو پښتنو مشر انو ته یوه میلمستیا جوړه کړه چې ۹۔ تنو پکې ګډون کړی وو، بیا یې د میلمستیا او ډوډۍ خوړلو په وخت کې په نا ځوانمر د انه توګه یې د غه ۹۔ تنه له تیغه تیر کړل چې هد یره یې د کا بل په سیاه سنګ کې مؤ قعیت لري۔ د ا پیښه د ۱۴۸۔ او ۱۴۹۔ عیسوي کلو نو په شا او خوا کې پیښه شوې د ه۔

ترد ې خونړۍ او خوا شینوونکې پیښې ور وسته خا ښي خیل پښتا نه د کا بل نه د ننګرهـــارپـــر خـــوا روان شول، تر کلا نیو په لغمان کې واړول او یو سفزي، ګګیانې او اتمان خیل په ننګر هار کې او سید ل چـــې وروســـتهنـــو موړې د رې قبیلې په سوات، د یر او با جوړ کې میشته شوې۔ ورو سته تر کلانې هم د لغمان د خلکو د شکا یت له کبلـــه چې د الغ بیګ د ر بار ته یې کړې و د لغمان نه با جوړ ته ولیږ د ید ل چې تر او سه پورې هما غلته میشته د ي۔

د خابنې خیلود تر کلانې د قبیلې ښا خو نه د اد ي۔: سالا رزي، ما موند، ابراهیم خیل، اسوزي او سمیل زي۔

د خابنې خیلو د مند ړ د قبیلې ښا خو نه د اد ي : ابا خیل، عمر خیل، بهزاد خیل، خد و خیـــل، رځـــړ، لکـــوزي، خضر زي، محمود زي، ما نوزي،

د خا ښي خیلو د یو سفز یو د قبیلې ښا خونه د اد ي : حسنزي، مد ا خیل، اکازي، چغـــر زي،نـــورزي، لکـــزي، خواجوزي، با چي زي، رانیزي، مالیزي، سلطانخیل، نصرالد ین خیل او پا یند ه خیل۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذ د ه [95، 96، 97] نه

55 خاکواني

خا کو انې چې د خا وګا ني او خا کو انې په بنو هم را غلی د ی د پښتنو د سړ بن د ټولنیزې ډلې او د پنج پـــای په بنا خ پورې یوه تړ لې قبیله د ه او با ید د ا قبیله د هغو خو ګیا نیو سره چې د ننګر هار ولا یت په خـــو ږ یـــا نیـــو ولسوالی کې استوګنه لري او په اصل کې کرلانې پښتا نه د ي اشتباه نه شي او یو ونه ګڼل شي۔

د د غې قبیلې د وګړو شمیر ډیر لږ د ی، خو د قبیلوي پلوه په د وو بر خو ویشل شوي د ي چې یوه برخه یې سترخاکو ا نې او بله برخه یې کو چني خا کو ا نې د ي چې په کند هار او د نو ر زیو د قبیلې په سیمو کې میشته د ي۔

همد اراز یو شمیر خا کو انې په هرات او د هرات په بیلا بیلو ولسو الیو کې میشته د ي۔د غز نې په ولا یت او د غه ولایت په بیلا بیلو ولسو الیو کې هم د خا کو انیو د قبیلې خلک استوګنه لري او د اسي ویل کیږي چې د د وی څـــو کلي د ما کو د کلیو تر څنګ پر ا ته د ي چې خلک د وی د خا کو ا نیو ماکو انو په نامه سره یاد وي۔

خا کو انې زیار کښه او ر ښتیني خلک د ي۔ د وی په میلمه پا لنه او پښتني ننګ او غیر ت با ند ې ولا ړ خلک د ي۔ په ټول افغانستان کې د د وی شمیر د لسو زرو تنو په شا او خوا کې ښو د ل شوي د ي۔

تا ریخ حیات افغاني چې له نن ورځې نه ١٤٤ کلونه وړ اند ې لیکل شوی او مؤ لف یې ډپټي محمد حیات خان د ی په د یره االسماعیل خا ن کې د خا کو ا نیو د مشر انو په اړ وند د اسي لیکي: [98]

د خکو ا نې په قبیله کې غلام سرور خان خا کو ا نې چې د د یره اسما عیل خا ن او سید ونکی د ی د خلکو پـــه مینځ کې د ډیر قد ر وړ او په د ر نه ستر ګه ور ته کتل کیږي۔ د د ه زوی عطا محمد خان هم ډیر ښه او بختور ســـړی د ی۔ حیا ت افغا ني په د یره اسما عیل خان کې د خا کو ا نیو شمیر په هغه وخت کې اتیا کو رنۍ ښو د لي د ي۔

په اتلسمه عیسوي پیړۍ کې خا کوا نیو پر ملتان با ند ې حکم چلو لی د ی او نوابي یې د ر لود ه چې په د غـــو

---

95 پښتني قبیلي، د کتور لطیف یاد، د پیښور چاپ، ۱۷-۱۸ او ۱۹ مخو نه

96 تاریخ حیات افغاني، ۲۴۷ مخ

97 تواریخ حا فظ رحمت خاني، د پیر معظم شاه تالیف، پښتو اکیډیمي، پیښور ۱۹۷۱ کال، ٦-۷ مخونه

98 تا ریخ حیا ت افغا ني، د پیښور چاپ ١٦٩ - ١٧۔ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو ابا نو کې یو هم نواب علي محمد خان خاکو اښی و چې د ملتان د سیمې مقتدر ګورنر او نواب و چې افغانستان د ستر ټو لواک احمد شاه بابا د فرمان له مخې د ملتان ګورنر ټاکل شوی و۔ د ده د نوابۍ او ګورنرۍ په وخت کې ملتان د کرنې او زراعت په برخه کې ډیره وده و کړه او د هغه ځای خلک په ډیر امن، خو شالۍ او سوکالۍ کې شپې او ورځې تیر ولې۔ همد اراز نو موږې په کال ۱۷۵۷ ع کال کې په ملتان کې یو ستر جوماتهم و د ان کړ چې تر ننه پورې د غه جوماتشته۔

د ملتان د خاکو انیو د دقیق شمیر په اړوند مې معلو ماتتر لاسه نه کړ ای شول، خو په او سني وخت کې د ملتان د خاکو انیو نه د دوو مشهورو کسانو نو مو نه د یاد ونې وړد ي۔ یوهم مشهور وکیل او قانو نپوه محمدنعیم خان خاکو اښی او بل هم د کر نې د چارو ماهر او متخصص محمد سهیل خان خاکو انې د ي۔[99، 100، 101]

56 ختک

ختک د پښتنو یوه مشهوره او لر غو نې قبیله ده چې د کرلانیو پښتنو پورې اړه لري، چې د خپل لوی نیکه لقمان په و جه چې په ختک سره مشهورشو اونن ورځ د ختکو په نامه سره یاد یږي۔

د تا ر یخي رو ایتو نو له مخې په پیل کې ختک د جنو بي و زیر ستان د شوال په غره کې چې د سلیمان د غره شمال لو ید ېځه لرۍ ده استوګنه در لوده۔ د شوال واد ي د بنو په لو ید یز کې پر ته ده چې او ږد والی یې شپا ږس میله او پلن والی یې ۸ میله دی۔ د اسي ویل کیږي چې د وی ٦۔ کلو نه وړاند ې له هغه ځا یه د پښتونخوا د بنو سیمې ته راغلل او هلته یې د هني او منګلو د قبیلوسره چې د دوی په څیر کرلانې پښتانه وو استوګنه غوره کړه۔ څه موده ورو سته د کرلانیو یوه بله قبیله چې شیتک نو مید ه او اوس د بنو څیو په نامه سره یاد ېږي د شوال خوا ته ولیږ د ید ل او له هغه ځا یه یې د هني او منګل قبیلې و شړلې او پخپله په هما غه سیمې کې میشته شول۔ په د غه وخت کې ختک هم له د وی سره استو ګن شول چې د سد راوړ نهر او د هغه د شا او خوا سیمې د ختکو په لاس کې وې، خو تر څه موده ې ورو سته ختک د شیتکو سره د د ښمنۍ په و جه له هغه ځا یه ولیږ د ید ل او د کوهاټ په شمال ختیزوبر خو کې میشته شول۔ د کوهاټ د غه بر خې د چو ترې، ټیرې، لاچي، کر بو غې، شکرد رې، چراټ او نورو واد یو او سیمو نه عبارت د ي۔ چو تره د او سني کوهاټ د غره (چې په کوهاټ کې د مالګې د غره جنوب لو ید یزه لرۍ د ه) او د لو اغر په مینځ کې یوه زر خیزه واد ی د ه۔ د د غې واد ی مشهور ځای او د مالګې منډ یي کرک نو میږي۔ټیرې د کوهاټ لـــه

---

99 http://www.answers.com/topic/multan

100 http://en.wikipedia.org/wiki/Multan

101 http://encyclopedia.stateuniversity.com/pages/15513/Multan.html

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنارہ د ۳۶ میلو په واټن د جنوب خو اته یو مشهور ځای د ی او د کو هاټ د ټیرې تحصیل د همد ې کبله په د غه نوم بـــا ند ې مشهور شوی د ی۔ لا چې د کو هاټ له بنار ه د ۱۷ میلو په واټن د جنوب خو اته د سړک پر غاړه پروت د ی۔

کر بو غه د ټیرې د سیمې په شمال لو ید یز او د ټیرې د قصبې په لو ید یز کې لږ څه د شمال خو اته یوه واد ې د ه، چې په د غه ځای کې په همد ې نامه سره یو کلی هم شته، د غه ټولې سیمې د کو هاټ د ضلعې د ټیرې پـــه تحصـــیل پورې اړه لري او د د ې ضلعې په سهیل او سهیل لو ید یزو بر خو کې مو قعیت لري۔ د شکرد رې په سیمه کې په همد ې نامه یو کلی هم شته چې نو مو ړې سیمه د کو ها ټ د ضلعې په جنوب ختیزې بر خې با ند ې مشتمله د ه۔ په هغه وخـــت کې کله چې ختکو پر پو رتنۍ سیمې قبضه وکړه او په هغې کې یې استوګنه غوره کړه، نو د کوهاټ د او سنۍ ضـــلعې ځمکې چې د غه ځای شمال ختیزې بر خې هم پکې شا ملې وې د اورکز یو پښتنو په لاس کې وې چې هغوی هم کرلانـــي پښتا نه شمیرل کیږي۔

د ګورګ تیمور تر یر غل ۱۳۹۸ ع ورو سته په اغلب ګو مان د پنځلسمې پیړۍ په پیل کې د پښتنو یوې بلې قبیلې یعني بنګښ چې هغوی هم کرلانې پښتا نه د ي د کورمې له واد ۍ نه چې د کو هاټ په شمال لو ید یز کې پـــروت د ی د کو هاټ لوري ته په لیږد پیل وکړ او د د غې ضلعې د لو ید یزو پو لو نه تیر شول او د د غې قبیلې خلکو کو هاټ تـــه تګ راتګ پیل کړ۔ څه مود ه خو په خیر او خیر یت سره تیره شوه، خو په پای کې د بنګښو او اورکزو تر مینځ شخړې را مینځ ته شوې چې په د غو جګړوکې ختک د بنګښو ملګر تیا وکړه چې په د غو جګړو کې محمد زیو او تپې ته نـــږد ې د وه فیصله کوونکې جګړې پیښې شوې چې په د غو جګړو کې بنګښ او د د وی ملګري ختک بر یالـــي شـــول او اورکزي د کو هاټ شما لي غر ونو ته پر شا وتمبول شول چې تر او سه پورې هم هلته استوګنه لري۔ د د غو جګړوپـــه نتیجه کې چې اورکز یو کو مې سیمې له لا سه ور کړې وې یوه هم د ریسي سیمه وه چې ختکو پرې قبضه وکړه۔ د غه ځای د کو هاټ په شمال ختیزه برخه کې مو قعیت لري۔ ختکو پر د غو ټو لو سیمو با ند ې د ۱۵ پیړۍ په پـــای یـــا د ۱۶ پیړۍ په لو مړ یو وختو نو کې تسلط ومو ند چې په د غو سیمو کې پښاله، زیړي، توره څیړۍ هم شا ملـــې وې۔ همـــد اراز ختکو پر شمال ختیزې بر خې باند ې خپله پر ا ختیا جاري و سا تله او د زیړه پر ټو لې واد ۍ او د خـــوړه نیلاب پر واد ۍ یې هم خپله قبضه ټینګه کړه چې د نیلاب واد ۍ یوه برخه په کو ها ټ او لږه برخه یې په پیښور کې پرتـــه د ه۔ د غه واد ي د چراټ د غره د لړۍ او د نیلاب د غره تر مینځ مو قعیت لري۔ د نیلاب غر د اپر ید یو له سیمې نه پیـــل کیږي او د ختیز خو اته د سند د د ریاب تر پورې غاړې پورې رسیږي۔ نیلاب په عمو مي تو ګه د کو هاټ په ضلعه کې شا مل د ی۔ د خوړه شما لي برخه د پیښور په ضلعې او جنو بي برخه یې د کو هاټ په ضلعه کې شا مل د ي۔

تر هغه ورو سته کله چې د ختکو قبیلې په شمیر کې زیا توالی راغی نو په هما غه تنا سب یې خپلو مقبـــو ضـــه سیمو ته پر اختیا ور کړه او اوس هغه پراخه سیمه د د وی په لاس کې د ه چې د یوسفزیو د سیمې او د کا بل یا لنـــډې سیند له شمالي څنډو نیولې تر کا لا باغ، عیسی خیلو، مر وتو، بنو، وزیرو او د سند د د ریاب تر لو ید یـــزو څنـــډو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې غځيد لې د ه۔

د ختکو شمال ته يو سفزي، لمر پر يو تو ته يې خليل، اپريد ي او بنګښ، جنوب ته يې د بنو سيمه او ختيز ته يې ابا سين مو قعيت لري۔

د ختکو د سيمې اوږد والی شاوخوا سلو ميلو او پلن والی يې پنځوس ميلو ته رسيږي۔ د ختکو سيمه پر د وو بر خو ويشلې شوې د ه چې يو يې شما لي ختک او بل يې جنو بي ختک د ي۔ د جنو بي ختکو په سيمه کې د ما لګې کا نو نه شته۔ د د ې سيمې ځمکه ميد اني او شګلنه د ه۔ غرونه يې شنه او اباد نه د ي۔ ټيري، لاچي، کرک او شکر د ره د د ې سيمې مشهور ځا يو نه د ي۔

د شما لي ختکو سيمه هم غر نۍ د ه چې د د ې غرونو نه کو مه استفاد ه نه شي کيد لای۔ اکوړي، شيد و، نظام پور، امير او امير کلان د د ې سيمې مشهور او لوی کلي د ي.

د ختکو د سيمې په لوړو بر خو کې ځينې وړې وړې او سمسورې د رې هم شته چې په ځينو بر خو کې د بنونو ځنګلي ونې شته۔ د ختکو په سيمه کې د بهاد ر خيلو د ما لګې کان يا د رنګ ډير مشهورد ی چې د د غه کان د عا يد اتو په وجه ډيرې پيسې لاس ته راځي۔

56.1 د ختکو مشهور بنا خونه

هغه ختک چې د کو هاټ په شمال ختيز کې اباد د ي او د کابل د سيند ه پورې استوګنه لري د اکوړه ختکو په نامه سره ياد ږي۔اکوړي د پيښور او نو بنارنه ختيزې لور ته د کا بل سيند په جنو بي څنډو کې مو قعيت لري۔ختک په اصل کې په د وولو يو بنا خونو يعني تري او بو لاق ويشل شوي د ي۔ د هند پر نيمې وچې با ند ې د انګر يزانو د واکمنۍ نه وروسته ختک په د ريو نو مو نو اکوړه، ټيرې او سا غري سره ياد ږي۔ ساغري ختک بولاق د ي، خو ملک اکوړي چې ذکر به يې وشي تري ختک و۔

د پښتونخوا مشهور ليکوال اروابناد قا ضي احمد جان د پښتو په مجلې (ستړي مشي) کې په ۱۹۳۲ ع کال کې د ختکو د قبيلې د بنا خو نوپه باب د اسې ليکلي د ي :

"د ختکو د وه لوی لوی بناخونه د ي. يو د ټيري ختک او بل د اکوړي ختک. د ټيري ختک د کوهاټ په ضلع، او په بنو، او پنډۍ کې آباد د ي. او د وی اووه قامونه د ي: خورم، سيني، ټيري، بارک، ساغري، بنګي خيل، نصروټي. د اکوړي ختک د پيښور ضلع کې سهيل اړخ ته او د کوهاټ ضلع کې لمر پربواتۀ ته لمبا د ي. د لکوړي ختک ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرونه خربې۔ بې د هغو نه چه د کوهاټ په ضلع کې د ي.

د 1931ء په مرد م شماري کې د د پ ي د واړه شاخونو د نارينه ؤ شمېر .... وۀ.

په د پ ي خټکو کښ د رې قسم خلق د نورو نه زيات معتبر د ي.

1. خان خيل

په د پ ي نامه د خټکو او د ټيري د د واړه ټبرو خانان ياد ېږي. او د وی د سپاهيګرت د صفتونو او د ملک د انتظام د قابليتونو نه ډک د ي. په سول کې ډير په لويو لويو عهد و باند پ ي مقرر د ي او ډير په رسالو پټړو کې سرد اران د ي.

2. کاکا خيل

د وی د خټکو د زيړي کاکا يعني د شيخ رحمکار صاحب اولاد د ي. د هغه زيارت نوښهرټهنزد پ ي د پ ي او د زيارت کاکا صاحب په نوم باند پ ي مشهور د پ ي. د کاکا خيلو مياګانو په ټولو پښتنو باند پ ي که په رعيت کې د ي او که په غيرو علاقو کې ډير لوی عزت او زور د ي. او د پښتنو لويه ستانه د ه او وله خلق ډيري ډيري شکرانې او منوتئي ورکوي.

3. فقير خيل

د ا د خوشحال خان خټک د مشر ورور اولاد د ي. خلق ورته د بزر ګۍ په سترګه ګوري او ډير تعظيم يې کوي.

خټک خلق عام د پولې پټي کار (زمينداري) کوي او ګډې ږيرې وغيره ډيرې ساتي ليکن اکثرپکې چې زمکې يې خرابې او غير آباد پ ي وي نو د مالګې کريي يعني چلن کوي او سود اګري پسې لرې لرې ځي او په پوځ کې بهرتي کېږي. د ا وخت هم په پوځ او مليشه کې د د ريو زرو نه زيات نوکران د ي او په سود اګري او نوکري کې د وی اکثر مسافري کړې وي نو ځکه يې د نورو نه خوی خصلت او سړيتوب بنۀ وي. د وی ډير سخت خواريکښ او چست چابک او خند ه روی خلق د ي. د وی د سند رو او د نڅاډير شوقيان د ي او د خټکو د بنګړي او د بلبلې نوم خو هر چا اورېد لې د ي. د پټنړي سپاهيان يوه تيله د اره کلاه او زړي واسکټ واغوند ي۔

د خټکو نور بنا خو نه د اد ي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

امند ي، ند اخيل، بليل خيل، بشبلي خيل، د رغانخيل، گنډ ا خيل، سمند ر خيل، بهرام، خواجه خيل، نصـــرتـــي، لگاړي، عبد لي، لو گر خيل، بد ين خيل، كشيد خيل، گل د ين خيل، چر گي خيل، علي خان خيل، عالم خان خيـــل، لشـــكر خيل، مير گل خيل، الله د اد خيل، اشرف خيل، د اور خيل، كامل خيل، حسن خيل، محمود خيل، باد ين خيل، شـــيخ علـــي خيل، اتمان خيل، د ر پي خيل، بارك خيل، انو خيل، امير جان خيل، تاتار خيل، د وران خيل، او نور۔ د خټكو يو ښاخ د ا با سين نه بله خوا په مكود كې استوګنه لري۔

د خټكو اكثره ځمكې د بنجر والي له كبله د كر نې وړ نه د ي۔ د خټكو په سيمه كې غنم، با جـــړې، چنـــي اوبـــا جړې كرل كيږي۔ همد اراز د وی د نا رنجو، ليمو ګانو او انګورو با غو نه هم لري۔

د خټكو د سيمې معد ني پيد اوار مالګه، پټكری او د ډبرو سكاره د ي۔

خټک د نورو پښتنو په څير غير تي، زړور، ننګيالي، ميلمه پال او د علم او زد ه كړې سره زيا ته مينه لـــــري، همد ا سبب د ی چې زيا تره خلک يې با سواد ه او ښه تكړه ډاكټران، د پو هنتون استاد ان، انجنيران او د كمپيو ټر مـــــا هر ين لري۔ په پوځ كې هم ډير خټک په د ند و بو خت د ي۔

د خټكو د قبيلې يوه ښه ځا نګر تيا د اد ه چې لا نجمنې مسالې د جر ګو او ننواتو له لارې اواروي او په عمومي تو ګه د جر ګو د فيصلو او پر بكړو ډير د رنا وی كوي۔

خټک په عمو مي ډول د شعر او شا عری او مو سيقی سره ډير ه مينه لري، همد اوجه د ه چې د او چټې پا يې شا عران او د مو سيقی فنكاران پكې ډير د ی۔ د وی د مو سيقی په الا تو كې رباب، هار مو نيم، طبله او د مو سيقی نـــور الات استعما لوي۔ په پښتنو كې د خټكو اتن ډير مشهور د ی۔ په او سني وخت كې ښا غلی بختيار خټک د خټكو دقـــبيلي نه د پښتو ژبې تكړه سند ر غاړی د ی۔

د پښتونخوا د ايالت د كو هاټ نه سر بيره ډير شمير خټک د انګلستان په پلا زمينې لند ن، بر مينګهم، مانچستر او ايلسبري كې او سيږي۔ همد اراز يو شمير خټک د خليج په عر بي هيواد ونو لكه د وبی، قطر او همد اراز په مليشـــيا كې استوګنه لري۔

د ۱۹۶۱ع كال د سر شمير نې له مخې د د وی شمير د ۳۷۸۳۔٤ تنو په شا او خواكې ښود ل شوی و چې ښا يـــې د ا شمير به اوس ډير زيات وي چې ا كثره يې په كو هاټ كې او سيږي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

56.2 نومیالي خلک

د ختکو مشهور او نو میالي خلک د ا د ي

1. ملک اکوړي

د خو شال خان غور نیکه د هند د مغو لي واکمن جلال الد ین محمد اکبر ۱/۹۶۳ـ۱۲ ع معا صر چې د مغولي د ر بار له خوا د خیر اباد قصبه او تر نو ښاره پورې سېمې د ه ته د جا ګیر په توګه ور کړل شوې وې۔ د ه د لو یې پا چا هـــي لارې سا تنه کوله۔ سرای اکوړه چې د اکوړه ختکو صد ر مقام د ی هم د ملک اکوړي له خوا ود ا ن شوی د ی۔

2. یحیي خان

د ملک اکوړي مشر زوی چې د خپل پلار تر وفات ورو سته د هغه پر ځای د ختکو د قبیلې مشر و۔

3. شهباز خان د خو شال خان ختک پلار

4. خان علییین مکان ستر خو شال بابا چې د تورې او قلم خا وند و۔ د مغولو پر خلاف یېډیرې مبارزې کړي د ي

د د یوان خاوند واو ډیر کتابو نه یې کښلي د ي۔ مشهور اثار یې د خو شال کلیات، د خو شال خان د یوان، ســـو انتنامه، طب نامه، با زنامه، د ستار نامه، فراقنامه، فضل نامه، هد ا یه، ائینه، صحت البد ن، بیاض، زنځیرې او نـــور د ي۔ [102]

5. اشرف خان هجري

چې مغولي واکمن او رنګزیب بند ي کړ او د هند د بیجا پور په زند ان کې تر ۱۴ کلونو زند ان ورو سته وفا ت شو۔ د ی شاعرو او د د یوان خا وند هم و۔

6. افضل خان ختک

د اشرف خان هجري زوی او د خو شال خان ختک لمسی و د تاریخ مر صع لیکوال چې د افغا نانو تاریخ او انساب

102 خو شال خان ختک په اردو ژبه د د وست محمد خان کامل اثر، پښتو ژباړه د د کتور لطیف یاد، د پیښور چاپ ۳۹- ۵۱ مخونه، ۲ـ۶ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکې راغلي د ي۔

7. عبد ا لقاد ر خان خټک چې د د يوان خا وند د ی

8. مشهور مبارز اود پښتو ژبې تکړه او وتلی شا عر بنا غلی اجمل خټک

چې مشهور پښتو اثاريې د غيرت چيغه، باتور، ګل پر هر، تکلونه، د ازه پاګل وم، ژوند او فن، کچکول، د افغان ننګ، د وخت چيغه، د ژوند چيغه، کيسه زما د ابد ي ژوند ا و په اردو کې جلا وطني کې شا عري د ي۔[103]

9. مشهور ليکوال او محقق اروابناد پريشان خټک۔

57 خد وزي

د نو لسمي عيسوي پيړۍ مشهورومؤ ر خينو هر يوه ډ پټي محمد حيات خان په خپل مشهور ا ثر تار يخ حيـــات افغا ني او د تواريخ خور شيد جهان مؤرخ شير محمد خان ګنډ ا پور چې د واړه نسلا پښتا نه د ي د خـــد وزي دقـــبيلي ذکر او يا د ونه کړې د ه۔ خد وزي په اصل کې غلجي پښتا نه د ي چې زيات شمير خلک يې د غز ني و لا يت د مقر پـــه سيمه کې د علي خيلو غلجيو سره يو ځای پر اته د ي او په د غه سيمه کې د ملکيت او ځمکو خا وند ان د ي۔ د کند هـــار ولايت مرکز ته نږ د ي په د ه خو ا جه نو مي کلي کې هم خد وزي استوګنه لري چې د تا ريخ حيات افغا ني د ليکنې سره سم ۱٤٤ کلو نه وړ اند ې د د وی شمير په نو موړي ځای کې ۲۔ کو ر نيو ته ر سيد ه۔

د تواريخ خو رشيد جهان او حيات افغاني په حواله د وی خپل نسب کله سيد انو او کله هم د ر انيو پو پلز يو ته منسو بوي، خو په اصل کې د وی غلجي پښتا نه د ي۔

د تاريخ حيات افغاني په قول ۱٤٤ کلو نه وړ اند ې په ټول افغانستان کې د خد و زيو پښتنو مجمو عي شـــمير ۲۔۔ کوره ښود ل شوی و چې زيا تره خلک يې د کر نې او ما لد اری په چا رو بو خت د ي

(ماخذونو په حقله د خرڅنو برخه ولټوئ)

---

103 http://en.wikipedia.org/wiki/Ajmal_Khattak

(c) ketabton.com: The Digital Library

58 خدوزي و خرځين

خرځين يوه کوچنۍ قبيله ده چې په اصل کې کرلانې پښتانه اود شمالي او زيرستان د وړو دسيمې د زاګيټې او وژګي په کليو کې استوګنه لري چې په زانګيټې کې يې شمېر ٦۔ کورنيو او په وژګي کې ١٦ کورنيوته رسيږي۔ د دوی يو کلی د مده خيلو د تنګي او پيپلي ترمينځ پروت دی چې خرځين نومېږي۔

خرځين په قبيلوي اتحاد کې پخوا د وړو سره متحد وو، خو نن ورځ د مده خيلو وزيرو سره په يوه اتحاد کې شامل دي۔

د دوی رواجونه او دودونه کټ مټ د دوی د ګاونډيو د وړو او وزيرو په څير دي۔ خرځين زړور او جنګيالي دي او په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک دي۔

د خرځين د قبيلې ځينې ښاخونه او څانګې په لاندې ډول درپيژنو :

تيرسم خيل، ليونې، لاددود خيل، مليا ګي، سيره خيل او سنګرخيل۔

د خدوزو او خرځنو په حقله ماخذونه: [104]، [105]، [106]، [107]، [108]

59 خروټي

زمونږ پښتو هان او تو کم پيژندونکي خروټي د پښتنو د غلجي د ټولنيزې ډلې پورې اړوند ه قبيله ګڼې چې ډيره مشهوره او هم د شمير له مخې يوه پياوړې قبيله شمير له کيږي چې د افغانستان په بيلا بيلو ولايتونو لکه پکتيکا، پکتيا، غزني، ميدان او وردګو، زابل، کندهار، هيلمند، هرات، کندز، بغلان، مزارشريف، پروان، کاپيسا، کابل، لوګر اولغمان کې استوګنه لري۔

---

104 د پښتنو قبيلو شجرې او مېنې، د پوهنوال محمد عمر روند ميا خيل تاليف، ميوند خپرونډو يه ټولنه، ٢٥٦ مخ، ١٣٨٣ کال

105 تاريخ حيات افغاني، د محمد حيات خان تاليف، پښتو ژباړه د محقق فرهاد ظريفي او د کتور لطيف ياد، ٣۔ مخ، د پيښور چاپ، ٢۔٧ کال

106 تواريخ خورشيد جهان، د شير محمد خان ګنډاپور تاليف، ٢٢٢ مخ، ١٨٦٧ عيسوي کال، د لاهور چاپ

107 پښتني قبيلي، د د کتور لطيف ياد تاليف، ١١٧ مخ، د پيښور چاپ، ٢۔٧کال

108 اضلاع، اېجنسيها و قبايل ايالت پښتونستان، د قومونو او قبايلو چارو وزارت، ١١١ مخ، ١٣٦٤ کال، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خرو ټو اصلي ځای ځا یګی او ټا ټوبی د ګو مل سیمه د ه چې له اد اري پلوه د پکتیکا ولایت پورې یوه اړوند ه ولسوالي د ه۔ همد اراز د د غه ولایت په سروبي، اورګون او سر رو ضه کې هم خر وټي استوګنه لري۔

ډپټي محمد حیات خان په خپل مشهور اثر تاریخ حیات افغاني کې چې له نن نه یې ۱۴۴ کلو نه وړاند ې کښلی د ی د خرو ټو د سیمې په اړوند د اسي لیکلي د ي : " خرو ټي په هغو غرو نو کې او سیږي چې د کټواز په ختیز د سلیمان د غره د اړوند و سیمو نه تر بر مل پورې پر اته د ي۔ د خرو ټو د سیمې یوه برخه د ار ګون سیمه د ه چې په هغې کې د پر ملیانو قبیلې خلک هم استوګنه لري۔ خرو ټي په ځینو هغو تنګو مید اني سیمو باند ې هم ولکه لري چې په مینځ کې یې د نګ د نګ غر ونه پر اته د ي۔ د وی څلور کلي لري چې په د غو کلیو کې سر رو ضه لو مړنی مقام لري" [109]

د خرو ټو د قبیلې لوید یز، شمال لو ید یز او جنوب لو ید یز ته سلیمان خیل استوګنه لري، شمال ته یې د زرمت سیمه او ختیز ته د وزیرو د قبیلې سره پو له لري۔

خروټي د کر نې او ما لد اری په چارو بو خت د ي، خو ځینې یې په پووند ه ډول هم ژوند کوي یعني کو چیانې ژو ند لري۔ د خرو ټو پووند ه اوس هم د شلګر او وانې په سیمه کې د کال نیمه برخه تیروي۔ د تل په کو چیانو کې د خرو ټو مشهور مشر ملک محمد کر یم خان را جي و چې د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه د وا کمنۍ په وخت کې یې اعزازي معاش او رتبه هم لر له۔ د بنو او د یرې په خر وټو کو چیانو کې مشهور کسان امیر خان یحیي خیل، سلطان محمد، روزي خان، مو سی خان اد ي خیل او اصحابي امند خیل وو۔ یو شمیر خر وټي په سو د ا ګر یزو چارو هم بو خت د ي چې په هند و ستان، کر اچۍ، د وبۍ، اروپا او امر یکې کې بیلا بیل سو د اګریز کا رونه سر ته رسوي۔ په کر اچۍ کې د وی یوه کمیټه هم لري چې د سر رو ضې د کمیټې په نامه یاد ېږي او حا جي امیر ګل خر وټیې مشري کوي۔ همد اراز په کر اچۍ کې د خر و ټو د قبیلې یو بل مشر حا جي جمعه خان خر وټی د ی چې په افغانستانکې د خپلې قبیلې د بیو زله خلکو سره مالي مر ستې هم کوي۔

په ګو مله کې له پخوا نه د خر وټو د وې ډلې مشورې وې چې یوه ډله یې پا سني یا کا بلي خر وټي بلل کید ل چې لوی مشر یې خوا جه ګی نو مید، بله ډله ښکتني خرو ټي وو چې مشر یې مخا مد نو مید چې لوی خان یا شیر خان د قطغن نا ئب الحکو مه هم له د غې د و یمې ډلې نه و۔ د اسي و یل کیږي هغه وخت چې ناد ر شاه افشار د غلجیوځواک مات کړ نو ډیر شمیر خروټي یې ایران ته فراره کړل، خو کله چې بیا شیر خان د قطغن نا ئب الحکو مه شو د وی ته یې د زابل په شاه جوی، هیلمند او کند زکې ځمکې او جا ید اد ونه ور کړل۔

هغه خرو ټي چې په کا بل کې استوګنه لري نو د د وی یو شمیر په پغمان، خاک جبار او خورد کا بل کې استوګنه لري۔ د لغمان ولایت خر وټي د د غه ولا یت په مرکز او د قر غیو په او لسوالۍ کې ژوند کوي۔ همد اراز د پروان ولایت

109 تا ریخ حیات ا فغاني، پښتو تر جمه، د پیښور چاپ، ۲۹۷-۲۹۹ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خر وټې په با ګرام کې هو ايې ډګر ته ځير مه استوګنه لري.

خروټې غير تمن، علم خو ښونکي، ميلمه پال او د يند اره خلک د ي۔ د انګر يز انو سر ه يې په د ر يو تا ريخي جګړو کې ډېرې توري وهلي او هم د رو سي سور ښامار په ګو نډو کو لو کې يې هم خپل تا ريخي رسا لت په ښه تو ګه سر ته رر سولی د ی۔ په او سني وخت کې په ټول افغانستان کې د خر وټو مجمو عي شمير د يو مليون تنوپـــه شـــا او خواکې ښو د ل شوي د ي۔

59.1 د خرو ټو د قبيلې ښا خو نه او ځا نګې

خروټې د نورو پښتني قبيلو په ځير په لا ند نيو ښا خو نو او ځا نګو با ند پ ويشل شوي د ي :

زکو خيل، يا خيل، اد يخيل، امند خيل، شمو خيل، سليما نزي، الو خيل، اد و خيل، مد و خيل، سند و خيل، علـــي خيل، غوري خيل، علي زي، خد ر خيل، باند زي، کند اخيل، يحيي خيل، کا کل زي، جمال خيل، مالي خيل، للي خيل، خر منځي، مارزک، زوبي خيل، عباس خيل، شهباز خيل، از غر خيل، بهاد ر خيل، نوروز خيل، اشرف خيل، عيسی خيـــل، سلطا نخيل، بهرام خيل، عصمت خيل او نور---

59.2 د خر و ټو د قبيلي مشهور کسان

1. د لوی احمد شاه با با په وخت کې د خر وټو د قبيلي لوی ملک او مشر ملک شمس ا لد ين نو مید ه چـــې ځينې و ختونه يې د وزيرو، ځد رانو او پر مليا نو د قبيلو سره د مخا لفتو نو په وجه کو چنۍ لا نجې او شخړې هم را مينځ ته شوي د ي

2. د امير د و ست محمد خان په وخت کې د خرو ټو مشران ملک ښاد ي خان او سرور خان نو مید ل چې د خر وټو د قبيلي ټولې لا نجې او شخړې د همد وی له خوا حل او فصل کيد لې۔

3. د امير عبد الر حمن خان د واکمنۍ په وخت کې ملک نظر شاه، عمر خان، کر يم خان، احمد خان، سر ور خان، خو اجه ګی، ملا ګل خان، ملک سمند راو ملک روزي خان د خر وټو د قبيلې ملکـــان او قـــو مـــي مشران وو چې ورو سته ملک سمند ر د امير عبد الر حمن خان له خوا اعد ام کړل شو۔

4. د اعليحضرت الغازي امير اما ن الله خان په وخت کې د خرو ټو د قبيلې يو جيد عالم ملا ګل خان خر وټی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچې د امیر اما ن ا الله خان د سپا ر ښتني له مخې یې د کا بل د عبد ا لر حمن خان په سرای کې یوه د ارا لو کا له هم لر له او مفتي هم و۔چې بیا د د ه تر مړ ینې وروسته د ه زوی عنا یت الله مفـــتي زاد ه خـــر وټې چې د کا بل پو هنتون د شر عیا تو په پو هنځي کې یې زد ه کړې کړې وي د نو موړي د د ار الو کالې چا رې پر مخ بیولې چې بیا نو موړی د روس د ګو ډا ګیا نو له خوا په شهاد ت ورسید۔

همد اراز د اعلیحضرت امیر اما ن الله خان د و اکمنۍ په وخت کې د هغو خرو ټو غا ز یا نو نو مو نه چې د خپلو اکۍ په سپیځلې جګړه کې د انګر یزي ښکیلاکګرو او بلو سګرو په وړ اند ې جنګید لي د ي د اد ي :

1. غازي اصحا بي خان امند خیل
2. غازي ملک روزي خان امند خیل
3. غازي ملک مشتاق با ند زی
4. غازي ملک کند ا خیل
5. غازي ملک شیر محمد اد یخیل
6. غازي ملک امیر خان یحیي خیل
7. غازي ملک شیر جان کا کل زی

همد ا راز په معا صره د وره کې د خر وټو د قبیلې د نا متو کسانو، قو مي مشر لنـــو او علمـــي اوفـــر هنګـــي شخصیتو نو او د ینې عا لما نو نو مو نه چې ځینویې له د ې فا ني نړۍ نه ستر ګي پټې کړي او ځینې یې لا ژوند ي د ي په لاند ې ډول د ي :

1. د غازي ملک روزي خان لمسی او د حا جي د راني خان زوی حاجي صفر محمد خـــاد م ملـــوی خـــان او مخور ملي شخصیت۔
2. د ملک نور محمد خان زامن ملک جلا لزی او ملک جما لزی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. د ملا محمد انور زوی ملا عبد الحی مطمئن

4. د قر یشي جان خان زوی حا جي وکیل محمد معصو م خان د قوم مشر او ټولنیز شخصیت

5. د زابل په و لا یت کښد حا جي مراد خان زوی حا جي عبد الر شید مشهور په سید جلال چې سیا ســـي او علمي شخصیت د ی۔

6. د قره باغ په ولسوالۍ کې حا جي احمد خان

7. د پکتیکا په اورګون کې ملک اغا محمد ما رزک

8. د کند هار د ولایت ملي سو د اګرد حا جي عمر خان زوی حا جي محمد ایوب خان

9. د پکتیکا ولا یت د ینې عالم او ملي شخصیت د حا جي محمد اعظم خا ن زوی مو لوی عبد الر حیم

10. پخوانی صد راعظم اود افغانستان د اسلامي ګو ند مشرانجنیر ګلبد ین حکمتیار

11. د هرات په ولایت کې ځوان مخور او ملي شخصیت نصیر احمد خان با نزی

12. په کر اچۍ کې قو مي او ملي شخصیت نصر الله خان خر وټی

13. په کر اچۍ کې قو مي مشر حا جي امیر ګل خر وټی

14. په کر اچۍ کې قو مي مشر حا جي جمعه خان خر وټی

15. د شهزاد خان امند خیل زوی قاري عطاالله

16. د مو لوي محمد رفیق خان زوی مو لوي محمد نور

17. د مو لوي محمد نور زوی فیض الله نوري

18. د ملا عبد الر حمن زوی ملا ګل باران

(c) ketabton.com: The Digital Library

19. علمي او ټولنيز شخصيت عبد الر حمن حميد ي

20.سند رغاړې رحمان خروټي

21. د افغانستان د خلک د يمو کر اتيګ ګو ند عمو منشي او جمهور رئيس حفيظ الله امين چې د رو سا نو له خوا ووژل شو

22.د اتحاد اسلا مي مشر استاد عبد الرب رسول سياف

23.مولوي ار سلا رحماني رو حا ني شخصيت

24.شير خان خرو ټی چې په لوی خان سر ه هم شهرت لري او د اعليحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په د وره کې د قطغن نا ئب الحکو مه و چې د شېر خان بند ر د همد ه په نامه د ی

25.غلام سر ورنا شر چې په کند ز کې د خرو ټو مشر او د سپين زر د فا بر يکې رئيس و۔

26.د الحا ج غلام جيلاني نا شر زوی حا جي احمد جان

27.د الحاج مفتي ملا ګل خان خر وټي زوی حيا ت الله مفتي زاد ه خر وټی

28.د پکتيکا د ولايت نه سنا تور شهنواز خان

29.د غز ني ولا يت نه د پا رلمان و کيل خالد فا روقي

30.د خر وټي د قوم د سراسري شورا بنسټ ا يښود و نکی او مؤ سس انجنير مطيع الله مطيع چې ليکـــوال هم د ی۔

31. د وانه د انګور هډې نه د حا جي محمد کر يم زوی حا جي د رګی

32.د لغمان ولا يت نه قو مي مخور ملک سيد ملا خر وټی

33.انجنير نجيب الله راعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

34.ځار نپوه محب الله خر وتی

35.پو هیالی نور ضیا د رابعه خر وتی د بنیاد مشره

36.د افغانستان د نړ یوالو څیړ نو او ستر ا تیژی د مرکز رئیس صد یق ا لله سا هل

37.د پکتیکا د سر رو ضې نه اکبر جان

38.ر ئیس محمد صد یق خان خروتی خورد کا بلی

39.د پروان د ولا یت نه الحاج غلام نبي خر وتی

40.د لغمان د ولا یت نه د کتور احمد الد ین خروتی

41. د پکتیکا د ولا یت نه د سید جان خان زوی الحاج محمد ایوب خان خر وتی

42.پکتیکا د ولا یت نه د ملک اغا محمد زوی حا جي خا گی

43.د پکتیکا د ولا یت نه د حا جي محمد غني خر وتی زوی ملا سپین

44.د کند ز ولایت نه سید محمود ها شمي

45.د کند ز ولا یت نه د حا جي جمعه خان زوی رئیس محمد گل

46.د کتور نسیم خر وتی

47.مو لوي عبد الر حمن

48.نا جیه سا حل خر وتي

49.انګیزه خر وتي

50.جنرال جسیم خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

51. پخوانی عد لیه وزیر معراج الد ین خان خر وټی

52.الا هه خر وټي

53.مد یر سید رحمن

54.حا جي حارث خان

ماخوذ د [110] نه

60 خلیل

زه عا شق یم سروکار مې د ی له عشقه
نه خلیل، نه د اؤد زی یم نه مو مند (رحمن با با)

که چیرې د خلیلو د قبیلې د نسب شجره په غور سره تر څیړ نې لا ند ې و نیسو نو جو ته به شي چې د غه قبیله د سړ بني پښتنو د ټولنیز ګروپ پورې اړه لري او د غو ر یا خیلو له پښته را وتلې د ه او د د وی لوی نیکه غری یا غو ریا نو مید۔ غوریا څلور زامن د رلود ل . لو مړی د ولت یار چې د هغه او لا د ه مو مند او د اؤد زي د ي، د ویم خلیل، د ریم څمکنی او څلورم ز یړان چې ز یړ اني یې هم بو لي۔

غو ر یا خیل په مجمو ع کې د خپلوپو ر تنیو ښا خو نو په ګډون په لو مړي سر کې د کند هار په شا او خوا کې مېشته وو۔ بیا ورو سته د ۱۴۵۔ میلا د ي کال په شا او خوا کې د غز ني لو ید یز ته د تر نک سیند په خو ا کې یې ا ستو ګنه د ر لو د ه۔په هند کې د مغو لي و اکمنۍ بنسټ ا یښو د و نکي ظهیر الد ین محمد با بر په خپل مشهور اثر توزک بابري کې په مجمو ع کې د غو ر یا خیلو د او سید و ځای د مشد او سمګا نه سیمو په شا او خو ا کې ښو د لی د ی چې د ا سیمې د غز ني په جنو بي برخه کې پر تې د ي۔

کله چې د غو ر یا خیلو په شمیر کې ډیر والی راغی نو د وی له غز ني نه کا بل او بیا ننګر هار ته لا ړل او له ننګر هاره د خیبر د تا ریخي د رې له لارې پیښور ته و لیږ د ید ل۔

110 د خرو ټي قبیله، د انجنیر مطیع الله خر وټي مقا له، د خا وران ویب پا نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تا ریخ حیات ا فغا ني مؤ لف ډ پټي محمد حیات خان له نن نه ۱٤٤کلو نه و ړاند ې د خلیلو د قبیلې په اړ ونـــد د اسي لیکلي د ي :

" د د غې قبیلې شمېر ٦ـــ کوره او د وسله والو کسا نو شمېر یې ۱۲ـــ تنه ښود ل شوي د ي۔ د وی د پیښور پـــه مید اني برخه کې استوګنه لري۔ د د غې قبیلې څوکوره د مو مند و د قبیلې او همد اراز د برو د رانیو له نورو څو کو رو نو سره یو ځای په کند هار کې او سیرې او د لته یوازې د وی د برو د ر انیا نو په نامه یا د وي او غا لبلبـــه د وی د د راني ا حمد شاه په و خت کې هلته میشت شوي وي۔ د کند هار په ښار کې یوه بیله محله د برو د ر انیو له پاره مو جود ه د ه"

ار وا ښاد علا مه عبد ا لشکور ر شاد هم د حیات افغاني د کتاب د پښتو ژبا ړې په ۲٤۲ مخ کې د خلیلو د قبیلې پـــه لمن لیک کې د برو د ر انیو په باب لیکلي د ي : د کند هار په احمد شا هي ښار کې یو با زار او یوه د روازه دبـــروپـــه نامه نو مو لې شوې د ه چې برو د برو د ر انیو مخفف د ی۔

د پښتونخوا مشهور لیکوال اروابناد قا ضي احد جان د پښتو مجلې (ستړي مشي) کې چې په ۱۹۳۲ میلاد ي کال کې خپره شوېد ه د خلیلو د قبیلې په اړوند د اسي لیکلي د ي : د د وی د سیمې ځمکې د کا بل او باړې په ســـیند ونـــوخړو بیرې۔ د د ې قبیلې معتبر خلک ا ر با با ن د ي چې د متا خیلو په ښا خ پورې اړه لري۔ ویل کیږي چې د ا خطـــاب شـــا ه جهان پا چاد وی ته ور کړی د ی۔ د وی غښتلي او پیا وړي خلک د ي او زیا تره په پوځ او ملیشا کې د ند ې تـــر ســـره کوي، ځکه چې د وی د خپلو پیاوړو او غښتلو اند ا مو نو له وجې د پو ځي چا رو له پا ره مو زون د ي۔ د د ې قـــبیلې زیا تره خلک د پیښور ښار او چو نې ته نږد ې او سیږي۔

خلیل په پیښور کې د د اؤد زیو د قبیلې لو ید یز او جنوب لو ید یز ته پر اته د ي۔ د د وی سیمه شل میلـــه او ږد والی او لس میله پلن والی لري چې بر تهکال، کوز تهکال، سپینه وړې او لنډی د د وی مشهور کلي د ي چې د باړې په ښې غاړه مؤ قعیت لري۔

خلیل زړور، جنګیالي، علم خو ښوونکي، میلمه پا لو نکي او په پښتو او پښتو نولې با ند ې ولاړ خلک د ي۔

د د ې قبیلې ځینې ښا خو نه او ځا نګې په لا ند ې ډول د ي : متا خیل، باروزي، ا سحاکزي، تلزرزي، ســـالارزي، افوزي، نورزي، متي زي اواکازي او لکه چې د مخه وویل شول د خلیلو مشران د ار با با نو په نامه یاد ږي۔

د خلیلو په نا متو کسا نو کې یو هم د پښتو ژبې مشهور لیکوال، محقق او شا عر ښا غلی همیش خلیل د ی چې د ډیر شمیر علمي اثارو خا وند د ی۔ همد اراز د د ې قبیلې یو بل تن ارباب فتح محمد خان چې د پیښور یو نیو رسټې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تا ریخ د ځا نګې مشر و۔ د پیښور په پو هنتون کې د Area study centerکې غړی عبد الله جان خلیل هم د یا د ونې وړ علمي شخصیت د ی۔

د سیا ست په ډګر کې هم د خلیلو قبیلې ځینې سیا سي شخصیتو نه د یا د ونې وړد ي چې په د غو نو مو نو کې د بنا غلی ار باب جها نګیر خان خلیل نو م یا د و لای شو چې د پښتونخوا د صو بې وزیر اعلی هم و۔ همد اراز د خلیلو د قبیلې بل شخصیت ارباب عا لمګیر خان خلیل و چې د مخا بر اتوفد رال وزیر د ی۔ د خلیلو د قبیلې د ځینې نـــور و هغو ار با بو نو په جمله کې چې ځینو یې د و لتي د ند ې هم د ر لو د لي د ي د لا ند نیو کسانو نو مو نه د یا د ونې وړ د ي :

ارباب ولي محمد خان، ار باب نور محمد خان، ار باب ظا هر خان، ارباب امد اد خان، ار باب محمد فریـــد، اربـــا بزاد ه حبیب الله، ارباب هد ایت الله، ار باب سید احمد، ارباب اسلا م زیب خان، ار باب محمد صفد ر حیات، اربا بزاد ه عطا ؤالله، ارباب اسفند یار خان او ارباب احمد علي جان۔

ماخوذ د [111، 112] نه

61 خوږیاني

خوږیا نې د پښتنو یوه مشهوره قبیله د ه چې د کرلانې پښتنو په ټولنیز ګروپ کې شـــا ملـــه د ه۔ د پښـــتنو د عنعنوي شجرو له مخې خوږیانې د ککي زوی او د کر لان لمسی د ی۔د تاریخي رو ایتو نو له مخې په پیل کې د خو ږیا نیو د قبیلې خلکو په خو ست کې استوګنه د ر لود ه، چې د هند د مغو لي واکمن نو رالد ین جها نګیـــر ۱۵۶۹-۱۶۲۷ میلاد ي د واکمنۍ په وخت کې د زرمت د سېمې ځینو غلجیو قبیلو پر د وی یر غل وکړ او د وی له د غې سیمې نه خپـــل او ســـني تـــا تـــو بـــي تـــه چـــې پکـــې مـــې شـــته د ي ولیـــږ د یـــد ل۔

خوږیانې په عمو مي تو ګه د ننګر هار ولایت د خوږیانیو، شږزاد او پچیر او اګام په ولسوالیو کې اســـتوګنه لري۔د خو ږیا نیو د قبیلې لوبډ یز ته د حصا رک غلجي ولسوالي، جنوب ته یې د کورمې ایجنسي او د ډیورنډ کر ښه، ختیز ته یې د شینوارو قبیله او شمال ته د ننګر هار د سره رود ولسوالۍ سره ګډه پو له لري۔

د خوږیا نیو په ولسوالۍ کې د د وی شمیر ۱۴۷ـــ تنه ښود ل شوي د ي۔ په د غې ولسوالۍ کې د د وی مشـــهور ځا یونه وزیر، زاوه، کیلغو، ماما خیل او بیهار د ي۔ په تیره بیا د وزیرو سېمه ډیره شنه او ښه اب او هوالري۔د خوږیـــا

111 http://www.khyber.org/pashtotribes/k/khalil.shtml

112 پښتا نه د تا ریخ په رڼا کې، د سید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل تا لیف، پیښور یو یو ر سټي بک ایجنسي، ۱۳۲۵ مخ، د ۱۹۶۲ میلاد ي کال چاپ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیو په ولسوالۍ کې ډول ډول مېوې پیدا کیږي چې مشهورې مېوې بې انار، انځر، تو تان، اوانګورد ي۔

د ننګر هار بله ولسوالي د شېرزاد و ولسوالي د ه چې په د غې ولسوالۍ کې د خوږ یا نیو د قبیلې ټول شمېر ٦٦٣٩٢ تنو ته رسیږي او اشپان پکې مشهوره سېمه د ه۔

د ننګر هار د ریمه ولسوالي چې خوږیانې پکې مېشته د ي هغه د پچیر او اګام ولسوالي د ه چې هلته د خوږ یا نیو شمېر ۳۹۲۸۔ تنو ته رسیږي۔ د ګیري خیلو او تورې بورې سېمې هم د پچیر او اګام په ولسوالۍ کې پر تې د ي۔د شجرو له مخې خوږیانې د وې میر منې د رلود ې او زامن یې خر بون، شېرزاد او وزېر ول چې د شېرزاد او لاد ه د شمېر له مخې د نورو خو ږیا نیو په پر تله زیا ته د ه۔ د خو ږیا نیو د قبیلې نور بنا خونه په لاند ې ډول د ي :خربوني، وزېر، شېرزاد، پړېه، خد ر خیل، پراخي خیل، احمد خیل، ذخه خیل، ابراهیم خیل، کود لي، مرکي خیل، لقمان خیل، شیرزاخیل، شیخان، ګلي خیل، ملي خیل، مېر ګټ خیل، شمن خیل، پیرالي خیل، هلال خیل، بناد ي خیل، عیسی خیل، علي خیل، بارک، عبد الرحمن، مند وزي، ګیر یخیل، یحیي خیل، سلیما نخیل، لنډه خیل او با مه خي۔

د د غې قبیلې په اړ وند بیلا بیلو مؤ رخینو ډېر څه لیکلي د ي چې په د غوکتا بو نو کې د لا ند نیوتاریخي کتا بو نو نو مو نه یا د ولای شو: د ډپټي محمد حیات خان تا ریخ حیات افغا ني چې له نن نه ١٤٤ کلو نه وړاند ې لیکل شوی د ی۔د زرد ار خان ناغر تا ریخ ,صو لت افغاني او تواریخ خور شید جهان د شیر محمد خان ګنډاپور اثر۔انګربزي مؤرخ مونټ ستوارټ الفنستن هم په خپل اثر د کا بل سلطنت بیان An Account of Kingdom Of Cabul او نورو ګڼ شمېر افغاني مؤ رخینو لکه اروابناد علا مه استا د حبیبي او استاد احمد علي کهزاد هم د د غې قبیلې ذکر او یاد ونه کړې د ه۔لکه څنګه چې د مخه وویل شول چې د خو ږیا نیو د قبیلې په اړوند ډېرې تا ریخي لیکنې شوي د ي چې په د غو لیکنو کې چې د د غې قبیلې په اړوند شوي د ي یوه هم د ډپټي محمد حیات خان لیکنه د ه۔ د ی په خپل تا ریخي اثر کې چې ١٤٤ کلو نه یې وړاند ې یې په اردو ژبه لیکلی او بیا د اردو نه په انګر یزي او وروسته د افغانستان د علو مو د اکیډ یمي له خوا په پښتو هم ژباړل شوی د ی د خو ږیا نیو د قبیلې په اړوند د اسي لیکلي د ي:

خوږیانې د ننګر هار په لو ېد ېزاو د سپین غره په شمال کې استوګنه لري چې په د وی کې د شېر زاد د اولاد ې شمېر زیا ت د ی۔د هند د مغولي واکمن شاه جهان ١٥٩٢-١٦٦٦ میلاد ي د تخت کینا ستلو په لو مړي کال د بناد ي خیلو او د بارک د اولاد ې لقمان تر مینځ یو لړ شخړې او لانجې را مینځ ته شوې چې په د غو شخړو او لا نجو کې د لقمان بناخ د خد ر خیلو په مر سته بناد ي خیل وځېل چې بناد ي خیلو بیا د غلجیو پښتنو سیمو ته پناه یووړه او له هغوی نه یې مر سته وغو ښته۔ غلجیو د د وی مر ستې ته ملا وتړله او د کابل د مغو لي صو به د ار سید خان په ملګر تیا یې د د وی د مخا لفینو سره سختې جګړې وکړې چې په د غو جګړو کې د بارک د اولاد ې نه ۹۔۔ زره تنه ووژل شول۔

پاتې د ې نه وي چې د خوږیا نیو د قبیلې ځینې بنا خو نه د خو ست په ولایت کې هم استوګنه لري چې په د غو قبیلو کې د پړ به او مند وزي قبیلو نو مو نه د یاد ونې وړ د ی، خو اوس پړ به او مند وزي له پا تې خو ږیا نیو نه د و مره لېرې د ي چې د وی پخپله هم په د ې نه پو هیږي چې د خوږیا نیو سره کومې قبیلوي اړیکي لري که نه۔ یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېر خو ږيا نې د ننګر هار د ولايت په مرکز جلال اباد، کا بل اوکند ز کې هم استوګنه لري۔

خو ږ يا نې په عمو مي تو ګه د کر نې او مالد اري په چارو بو خت د ي۔ د د وی په ځمکو کې غنم، جـــوار او د کر نې نور محصو لات تو لید يږي۔ په د وبي کې يې هوا معتد له، خو په ژمي کې سړه او واوره پکې اوري۔ د ميملـــې مشـــهور او تـــا ريخـــي بـــڼ هـــم د خـــو ږ يـــا نيـــو پـــه ولســـوالۍ کـــې مـــو قعيـــت لـــري۔ خو ږيا نې زړور، غير تمن، جنګيالي، په هېواد مين او ميلمه پا لو نکي خلک د ي۔ د انګر يزي ير غلګرو سره په د ړې ګو نو جګړو کې يې ډېرې توري وهلي او د روسي ير غلګرو په وړاند ې هم په نره جنګيد لي د ي او خپل هيواد نـــۍ رسالت يې په ښه تو ګه سر ته رسولی د ی۔

61.1 نامتو خلق

د خوږ يا نيو په مشهورو کسا نو کې چې د انګرېزانوا و رو سا نو پر خلاف جنګيد لي د ي د غه کسان مشهور د ي:

1. ملک قيس چې د خپلواکۍ په جګړو کې د انګرېز انو سر ه جنګيد لی و۔
2. د روسي ير غلګرو په وړاند ې د مبارزې يو مشهور مشر مولوي محمد يو نس خا لص
3. قو ماند ان زمان

د خو ږيا نيو مشهور پيژ ند ل شوي سيا سي شخصيتونه، ليکوالان او شا عران د اد ي :

1. اروابناد يو سف ميړنی د افغان ملت د ګو ند د رهبرۍ هيات غړی چې د روس د مز د ورانولـــه خـــوا شهيد شو۔
2. بنا غلی فاروق ميړنی په پا رلمان کې د خلکو استازی۔
3. اروابناد والی حا جي محمد اصف خان چې د هېواد د پو هنې او معارف په برخه کې يې هم د قد ر وړ خد متو نه تر سره کړي وو۔
4. بنا غلی عبد الرؤف قتيل خو ږيا نې مشهور ليکوال، ژور نا ليست او شا عر۔
5. بنا غلی استاد غلام د ستګير ړنګ چې د پو هنې په برخه کې يې د قد ر وړ خد متو نه کړي د ي۔
6. بنا غلی عبد اللطيف منت بار خو ږيانې د پښتو ژبې شا عر
7. بنا غلی اقا محمد ګړ ند ی شا عر او د پو هنې د ډګر يوتکړه خد متګار
8. د پښتو ژبې شا عره او ليکواله کبرا مظهري

(c) ketabton.com: The Digital Library

9. د پښو ژبې شاعره او لیکواله بلقیس مکښ

10. بنا غلی متین خو ږیانې شاعر او لیکوال

11. بناغلی قتیلزوی

12. بنا غلی اروابناد سنا تور محمد امین خو ږیا نې چې د هېواد تکړه لیکوال او محقق۔

13. د هېواد سیا سي شخصیت بنا غلی عبد الصمد حا مد چې د محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د صد ارت مر ستیال و۔

ماخوذ د ([113]، [114]، [115]، [116]، [117])

62 خوندي

ز مور پښت پو هان او نسب پېژ ند ونکي خو ند ي د غر غښتي پښتنو د ټو لنېز ګروپ پورې اړوند ه قبېله بولي او د اسې ویل کیږي چې د وی د د اوي قبېلې یوه وصلي ځا نګه د ه۔ د خو ند ي په اړوند د اسې روایتونه هم شته چې د د اني زوی د اوي چې د غرغښت لمسی و د یوې سید ې کو نډې سره نکاح وټړله چې د خپل زوی او څلورو لمسیو سره یو ځای د خجند نه ملتان ته د خپلې خور د لېد لو له پاره په سفر راوتلې وه۔ د غې ښځې د خپل پخواني مېړه نه چې کوم زوی د ر لود د هغه نوم سید حسین و، چې سید حسین بیا د بلیل، سکند ر، موسی او علي په نو مو نو څلور زامن د ر لود ل چې د وی په وصلي ډول د د اوي په قبیله کې شا مل شول۔ د د ې له پاره چې د غه ښځه، زوی او لمسیان یې له د ې سره یو ځای د خجند له سېمې نه را غلي ول نو پښتنو ورته خجند یان ویل چې د وخت په تېرېد و سره د وی د خجند نوم په خپلې ور ځنۍ محاوره کې په خو ند ي بد ل کړ، نو ځکه یې خو ند ي بولي۔

خوند ي تر یوې مود ې پورې د د اوي د قبېلې او نورو غر غښتیا نو سره په ګټه او تا وان کې شریک ول، خو د شمېر د ډېر والي له کبله یوه جلا قبېله ترې جوړه شوه چې اوس یې خو ند ي بولي۔ خوند ي زیاتره د کند هار په شا او خوا سېمو کې استوګنه لري، خو شمېر یې د و مره ډېر نه د ې۔

---

113 تاریخ حیات افغاني، د محمد حیات خان لیکنه، پښتو ژباړه، ۳۵۲ مخ، د پیښور چاپ

114 پښتني قبېلې، د د کتور لطیف یاد اثر، ۱۲۱-۱۲۳ مخونه، د پیښور چاپ

115 پښتانه د تاریخ په رڼا کې، د سید بهاد ر شاه ظفر کاکا خیا تالیف، ۱۳۸۸- ۱۳۸۹ مخونه

116 معلومات مختصر د ر باره اقوام وقبا ئل ولا یات سر حد ي کشور، ۳۹ مخ

117 د پښتنو قبیلو شجرې او مېنې، د پو هنوال محمد عمر روند میا خیل اثر، ۳۶-۳۶۱ مخونه، میوند خپر ند ویه ټو لنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذ د ه ([118]، [119]، [120]) نه۔

63 خيسوري

خيسور په اصل کې متوزي پښتانه د ي چې په غلجيو پښتنو ور ګډيږي او ځا نو نه د لود ي او لاد ه ګڼي۔ تاريخ حيات افغاني او تواريخ خور شيد جهان د خيسورد قبيلې په اړوند متفق الرايه د ي او ګډ ليد لري او وايې چې د خيسور قبيلې خلک ځا نونه د لود ي د لمسي پر انګي او لاد ه بو لي۔ خيسور د عمر خيلو په نامه سره هم مشهور د ي۔

د خيسور قبيلې سېمه د سند د د ريا ب لو يد ېز ته پر ته د ه۔ د د وی د سيمې شمال ته د عيسی خېلو سېمه،لـــو ېد ېز ته يې يو کو چنی غر چې پښياله او يا پليا نه نو ميږي او د مر وتو سېمه پر ته د ه۔ د د ې ځای د خلکو ونې ټېټې، غنم رنګه او ډنګر د ي۔ د تا ريخ حيات افغاني چې له نن نه ١٤٤ کلو نه وړاند ې ليکل شوی د ی د د وی شـــمېرپـــه هغـــه وخت کې د ٣۔ کو رنيو په شا او خوا کې ښو د لی د ی۔ د د وی په سېمه کې د خر ما ډېرې ونې شته۔

ماخوذ د ه ([121]، [122]، [123]) نه۔

64 خېشکي

خيشکي يا خويشکي په پښتنو کې يوه مشهوره قبيله د ه۔ که چېرې د د غې قبيلې د نسب ونه (شجره) په غـــور سره وګورو، نو جو ته به شي چې د وی د پښتنو د سړبن په ټو لنېز ګروپ او ډلې پورې اړه لري او په همـــد ې ټـــو لنېز ګروپ کې د ځمند اولا د ه د ه۔

تاريخ حيات افغاني د خيشکو د قبيلې په اړ وند د اسې ليکلي د ي ([124]):

"د ځمند قبيله په پيل کې د کند هار په شا او خوا ارغستان ته نږد ې مېشته وه او د ٨۔-٩۔ هجري کلو نـــو تـــر

---

118 تاريخ حيات افغاني، د ډېټې محمد حيات خان اثر، پښتو ژباړه، ٣١٥، ٤٥٣ او ٤٥٤ مخونه، د د انش چاپ، پيښور، ٢۔٧ ميلاد ي کال

119 پښـــتنيقـــبيلې، د د کتـــور لطيـــف يـــادتـــا ليـــف، د ويـــم چـــاپ، ١٢٤، ١٢٧ او ١٢٨ مخـــونه، د پيښـــور د د لنـــش د مطبعـــې چـــاپ ٢۔٧ ميلاد ي کال

120 تواريخ خور شيد جهان، د شير محمد خان ګنډ ا پور ليکنه، ٢٢٩ مخ، ١٨٦٧ کال، لا هور

121 تاريخ حيات افغاني، د ډېټې محمد حيات خان اثر، پښتو ژباړه، ٣١٥، ٤٥٣ او ٤٥٤ مخونه، د د انش چاپ، پيښور، ٢۔٧ ميلاد ي کال

122 پښـــتنيقـــبيلې، د د کتـــور لطيـــف يـــادتـــا ليـــف، د ويـــم چـــاپ، ١٢٤، ١٢٧ او ١٢٨ مخـــونه، د پيښـــور د د لنـــش د مطبعـــې چـــاپ ٢۔٧ ميلاد ي کال

123 تواريخ خور شيد جهان، د شير محمد خان ګنډ ا پور ليکنه، ٢٢٩ مخ، ١٨٦٧ کال، لا هور

124 تاريخ حيا ت افغا ني، پښتو ژباړه د محقق ظر يفي او د کتور لطيف ياد، پيښور، د د انش چاپ، ٢٤٥- ٢٤٦ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځ د پښین یا پشین سیمه چې پشنګ هم بلل کید له د همد ې قبیلې په لاس کې وه، چې روسته بیا د پښتنویوې بلې قبیلې ترین د غه سیمه په زور له د وی نه ونښو له او د وی یې له د غې سیمې نه بېواکه کړل۔ په د غه وخت کې د ځمند و او لاد ه خیشکي هم چې د لته او سېد ل کډوالۍ او مهاجرت ته اړ ویستل شول۔ په د غه وخت کې د خپشکو د قبیلې یو شمېرخلک د پشین نه ملتان ته لاړل او هغه ځای یې د خپلې استو ګنې له پاره غوره کړ، خو یو شمېر نور خیشکي غز نې او بیا پر هغې لار کا بل ته را غلل او له د غه ځا یه بیا د غو ر بند د رې ته ولېږ د ېد ل او د غه سیمه یې د خپلې استو ګنې له پاره غوره کړه چې تر اوسه پورې هم ډېر شمېر خیشکي د پروان ولایت د غو ربند د ولسوالۍ پـــه ښېلا ښېلا د رو کې مېشته د ي۔"

هغه وخت چې د هند مغو لي واکمن ظهیر الد ین محمد با بر ۹۳۲- ۹۳۷ هجري کا بل ونښو او تر څه مـــود پ ورو سته یې پر هند با ند پ د یر غل تکل وکړ، یو شمېر هغو خیشکو ته چې په غور بند کې ور ته او سېد لګـــران بنـــکاره شول نو د خپل یو پیر په لا رښوونه د هند وستان خواته رهي شول۔ د افسا نوي روایتو نو له مخې د د وی پیـــر د وی ته د او سپنې یو میخ ور کړ او ورته یې وویل په هغه ځمکه کې چې د غه میخ ننوزي، نو هغه به ستا سو سېمه او ملـــک وي۔ کله چې زیا تره خیشکي او ځمند په ډله اېزه تو ګه له کا بله پېښور او له هغه ځا یه هند و ستان ته روان شول، نو په د غه وخت کې د د وی د قبیلې مشر سلیم خان ځمند نو مید او په هغه وخت کې چې بابر د هند و ستان د لود ي پښـــتني واکمنۍ د وروستي واکمن سلطان ابر اهیم لود ي سره په پا ني پت کې په جګړه بو خت و، نو د غو خیشکو د سلیم خان ځمند تر مشرۍ لا ند پ د بابر په پلوۍ جګړه کو له چې ویل کیږي چې په د غو جګړو کې د د وی ۷۔ تنه ووژل شول، همد اوجه وه چې بابر او د هغه زوی هما یون پر د وی ډېره لو ربېنه د رلو د له۔ د وی بیا په هغه ځای کې مېشته شـــول چې نن ورځ د قصور بنار پروت د ی او د لا هور ختېزې بر خې ته مؤ قعیت لري او نن ورځ یې د خلکو شمېر ۲۳۷۶۔۔۔ تنو ته رسیږي چې زیا تره یې خیشکي پښتا نه د ي۔

د غه خیشکې چې په قصور کې او سیږي نو د وی ته افاغنه قصوریان یا د قصور پټانان وایي چې د تـــاریخي روایتونو سره سم د وی د ۱۵۲۶ میلاد ي کال راهیسي په د غه سیمه کې او سیږي چې د د وی د ســـېمې رقبه ۱۸۹۱ کیلـــو متر مر بع ښود ل شوې د ه۔ د غو خیشکو یا قصوریه پټانانو تر ۱۸۔۷ میلاد ي کا له پورې پر د غې ســـېمې واکمنـــي او راج کاوه چې شهنواز خان خیشکی د مغو لو په پوځ کې ستر جنرال تېر شوی د ی۔بیا وروسته کله چې رنجیت سنګ د قصور سیمه ونیوله نود وی ته وویل شول چې د ستلج د سیند کېنه برخه پریږد ي۔

هغه وخت چې خیشکي او ځمند په قصور کې مېشته ول، نو د سپره په نامه یو تن بلوڅ د خپل قوم له یوې ډلې سره د د وی سېمې ته راته او د د وی په سیمه کې به یې لو ټماري کو له، د د غې لو ټماریو د مخنیوي له پـــاره د د وی ځینې ځا نګې او خیلو نه لکه بټک زي، شها بن زي، سلماک او کز لا ني د قصور د سېمې لو ید ېز ته مېشته شـــول او د وی د د غه لو ټمار د بربد ونو مخه ونښوله چې ورو سته یې د وی ته د بر یا پور تني کلي استو ګن ویل۔

خیشکي زړور، جنګیالي، میلمه پال او په علم او پو هې با ند پ د مین خلک د ي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

64.1 د خیشکو د استو ګنې سېمې

په او سني وخت کې خیشکي په لا ند نیو سیمو کې استوګنه لري :

1. د افغانستان د پروان ولایت د غوربند په ولسوالۍ کې

په د غه ولسوالۍ کې خیشکي د تیخان، یخد رې او سید انو په د رو کې استوګنه لري چې په د غه ولسوالۍ کې د خیشکو شمېر د ۲۵۰۰۰ تنو په شا او خو اکې ښو د ل شوي د ي۔ خلک یې اکثره د کر کیلې په چا رو بو خت د ی او د با د امو، منو، زرد الو، توتانو، ګیلا سو او الو با لو با غو نه لري۔

2. په غور بند کې د خیشکو ښا خو نه:

شا هي خیل، ملي خیل، علم خیل چې بیا علم خیل د بارخیل، سلیمان خیل، خلیل خیل او یا روم خیل په ځا نګو ویشل شوي د ي۔

3. په کند هار او پښین کې:

که څه هم په نو موږو ځا یو نو کې د د وی شمېر زیا ت نه د ی، خو د وی هلته زیا تره د سو د اګرۍ په چا رو بو خت د ي۔ د کند هار ولا یت د ار غند اب ولسوالۍ په پو رتنۍ برخه کې د خیشکو په نامه یو کلی شته چې د مشهور ستانه با با ولي صا حب د مزار نه چې د خا صو و عا مو ز یا رتځی د ی څلور کیلو متره واټن لري چې تقر یبا د لسو کو رنیو په شا او خواکې خیشکي هلته مېشته د ي۔

4. په پښتونخوا کې :

خیشکي د پښتونخوا په لا ند نیو ځا یو نو کې استوګنه لري:

1. د پیښور په ګینټه ګهر کې چې هلته د خیشکو په نامه یو ه محله شته۔
2. په چا رسد ه کې هم د خیشکو څو کو رنۍ شته۔
3. په هزاره کې هم د خیشکویو شمېر کو رنۍ مېشته د ي۔
4. په خیشکي پایان او خیشکي بالا کې۔
5. د نوشهره کلان په شمال کې د لنډي د سیند پر غاړه د خیشکي په نامه کلی شته۔
6. په اشنغر کې هم د د وی یو کلی شته چې د شجا عت خان شموزي له خوا اباد شوی د ي۔
7. د کابل سیند شمال ته د مومند و په غر نیو سیمو کې هم یو شمېر خیشکي مېشته د ي۔
8. د خیبر د تا ریخي د رې په مینځ کې هم یو شمېر خیشکي استوګنه لري۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

9. په د بره اسما عيل خان کې۔

10. په بنو کې۔

11. په لکي مروت کې۔

5. په پنجاب کې:

1. خيشکي د لا هور په قصور کې مېشته د ي چې هلته ورته قصوريه افغانان يا پټلنـــان وليـــې چـــې د پاکستان يو پخوانی د بهر نيو چارو وزير خو رشيد احمد خان قصوري هـــم د همـــد ې قصـــوريه پټانانو ځينې يو پښتون د ی چې د خيشکي په قبيلې پورې اړه لري۔

2. په ملتان کې۔

3. په هيرو وال کې۔

4. په تاند ه کې۔

6. په هند و ستان کې

يو شمير خيشکي هند و ستان کې هم ژوند کوي چې سيمې يې په لا ند ې ډول د ي :

1. په خو رجه کې چې د هند د اترا پراد يش په ايالت کې مو قعيت لري۔

64.2 د خيشکو مشهور نو ميا لي

جنرال محمود خان، جنرال شاه نظر خان او شهنواز خان خيشکي د مغو لو په پوځ کې مشهور جنرالان تېر شوي د ي۔ همد راز سليم خان ځمند هم د قصوري خيشکو مشر ؤو۔

64.3 د خيشکوستر عارفان او صو فيان

عبد لله خيشکی قصوري چشتي چې عبد ي تخلص يې کاوه او د زوکړې نېټه يې ۱۔٤٢ لمريز کال د ی۔ د ی د خپل وخت ستر عارف، صو في او ستا نه تير شوی د ی۔ د ه د ۷۔ په شا او خوکې کتا بو نه کښلي وو۔ د د ه د مهمو اثارو نـــه يو هم (اخبار الا وليا من لسان الا صفيا) نو ميږي چې د ١٦٣ تنو خيشکي صو فيا نو تذ کره د ه۔

د خيشکو نو ر صو فيان د اد ي: حاجي ګګن شوريا نی خيشکی، شيخ يحيی، مو لا نا احمد، خواجه اويس، شـــيخ محمد، عبد الله، شيخ نبو کی، حا جي ميا، شيخ متو، شيخ د رانی، شيخ الله د اد، شيخ با يزيد، ابر اهيم، شيخ سد و، حاجي محمد چو لي، شيخ مبارک، شيخ پا يند ه، شير خان، پير رحمت، محمد خان، پير رحيمد اد خان، پير اد م حســـين، شـــيخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملهي، شيخ حره، شيخ احمد اتوزی، شيخ وتو خيشکی، نتمو، اخوند سعيد، ميان الحق، حا جي رحيمد اد، عبد الخالق، حا جي مير، شيخ عالم، شيخ با بر، شيخ بو چه، شيخ هناک، شيخ صا حب، شيخ رکن الد ين، شيخ يو سف، شيخ شمس الد ين، شيخ خالو، شيخ حسن، حا جي احمد، شيخ لا لو، شيخ عيسی، شيخ ضحاک، معري خان، شيخ حلو، محمد خان، شيخ با يزيد، شيخ ميرک، شيخ جهان، شيخ اسما عيل، شيخ سنگو، شيخ عمر، شيخ ابر اهيم، محمد خان، يار محمد، عا لم خان، شيخ مرد ان، شيخ جا نو، مو لا نا خواجه شيخ محمد، شيخ د اؤد، مو لا نا عبد الو احد او شيخ ډانګ مار۔

د پښتو ژبي مشهور شا عر او صوفي او د ديوان خا وند ارزاني چې د با يز يد انصاري (پير روښان) همعصره و هم د خيشکو د عزيززي د ځا نګې پورې يې اړه د ر لود ه۔

د کا بل پو هنتون د ژبو او اد بيا تو د پو هنځي د پښتو ځا نګې استاد بنا غلی محمد صا بر خيشکی چې يو وخت د افغانستان د علو مو اکا ډمی علمي غړی او د کا بل د مجلې مسئول مد يرو هم د غور بند د سيمې خيشکی د ی چې پښتو ژبې، اد ب، ګر امر او ژيپو هنې ته يې د قد ر وړ علمي خد متو نه کړي د ي۔

ماخوذ د ([125]، [126]، [127]، [128]، [129]، [130]، [131]) نه۔

65 د اؤد زي

زه عا شق يم سروکار مې د ی له عشقه

نه خليل، نه د اود زی يم، نه مو مند

(رحمان بابا)

زمور پښت پو هان (نسب پيژ ند ونکي) د اود زي د سړ بني پښتنود ټولنيز ګروپ پورې يوه اړ ونډ ه قبيله ګڼي چې له اره غوريا خيل د ي۔ د نسب د شجرې سره سم غوريا ځلور زامن د رلود ل چې د ولت يار، خليل، ځمکني او زيړ اني نو ميد ل۔ د ولت يار د وه زامن د ر لود ل چې يو يې مو مند او بل يې د اود نو مېد ل چې بيا د د اود او لاد ه يې د اود زيو سره مشهوره اوتر ننه پورې په همد ې نامه سره ياديږي۔

125پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تا ليف، د پېښور چاپ، ۱۲٤، ۱۲۵، ۱۲٦، ۱۲۷ او ۱۲۸ مخونه

126تواريخ خورشيد جهان، د شير محمد خان ګنډا پور ليکنه، د لا هور چاپ

127د غوربند د سيمې يو تن تکړه ژورنااليست بنا غلی محمد الد ين خيشکي نه تر لا سه شوي معلومات

khyber.org128

trekearth.com/gallery/Asia/Pakistan/West/North-West_Frontier/Kheshki_Payan/photo825542.htm129

130پښتانه د تا ريخ په رڼا کې، ۱۳۲۵- ۱۳۲٦ مخو نه

http://en.wikipedia.org/wiki/Kasur_District 131

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتانه د تاريخ په رڼا کې د کتاب ښاغلی مؤلف سيد بهاد رشاه ظفر کاکا خيل د د اود زيو پښتنو په اړوند د اسې ليکلي د ي:

" د اود زي هم سړ بني پښتانه د ي او د غو ر يا خيلو پښتنو له ډلې شمېرل کيږي۔ د اود زي د پيښور په ميـــد اني برخه او د کابل سيند په سهيلي برخه کې مېشته د ي۔ شمال ته يې مهمنزي او جنوب لويد ېز ته يې خليل پر اته د ي۔ د غور يا خيلو د مها جرت په وخت کې د د وی کرد ار واضح نه د ی۔ ويل کيږي چې د وی د خان ګجو ([132]) مر سته حـــا صله کړې وه او د هغه په بر کت د سېمې په علا قه کې د کلپا نې پر غاړه استو ګن شوي د ي، خوپـــه‌پـــای‌کـــې د وی د پيښور په قطبي علا قه کې د کا بل سيند د ښا خونو په مېنځ کې اباد شول چې د د وی د غه سېمه ډېره زر خېزه د ه۔([133])

65.1 د د اود زيو د قبيلې ښا خو نه او ځا نګې

د د اود زيو قبيله په لو مړي سر کې په د ريو ښا خو نو با ند پ ويشلې شوې د ه چې لو مړی يې مندېـــا منـــد کی، د ويم يې مامور او د ريم يې يو سف د ي۔ د مند او لاد ه د بابوزي، حسين زي او نيکوزي په ځا نګو ويشلې شوې د ه۔ همد اراز د ما مور او لاد ه د تا جو خيلو، محمد خېلو، سيد خيلو، يو نس خېلو، با زيد خيلو، علي زيـــو،بـــي‌بـــي زيواو پها ګلزيو په ځا نګو وېشلې شوې د ه۔ د يو سف اولاد ه هم د مند ر، وفا خېلو او صفا زي په ځا نګو وېشلې شوې د ه۔

تا ريخ حيات افغا ني د د اود زيو په اړوند د اسې ليکلي د ي ([134]) :

"د اسي ر وايت مو جود د ی چې د د اود لومړني زوی مند د وې ميرمنې د رلود لې چې د لو مړنی مېرمنـــې نه يې د حسين او له د ويمې مېرمنې نه يې د نيکو او با بو په نامه زامن د رلود ل او کله چې مند له د ې فا ني نړۍ نـــه

132ګجو خان رانيزی د پښتنو يو خورا نو ميالی مشروچې د علم او پو هې ځېښتن و چې نا متو انګر ېزي ختيز پېژ ند ونکي راورټي د د ه يو کتاب چې د پښتنو تا ريخ نو ميږي او په ۱۴۹۴ ميلاد ي ياپه ۹۔ هجري کال کې ليکل شوی د ی ليد لی و چې له بد ه مر غـــه اوس ورک د ی او ښا يې چې د برېتا نيې په کوم ميو زيم کې به خو ند ي وي، ځکه د لوی استاد اروابناد علا مه حبيبي په قول د راورټي ټول کړي کتا بو نه د د ه تر مړېنې ورو سته نه د ي ضا يع شوي او زيا تره د لند ن په ميو زيمو نو کې خو ند ي د ي۔ د اسي ويل کيږي چې خان ګجو په خپـــل عصر کې تر ټو لو لوی مقتد ر او غښتلی ملک و۔ تا رخ حيات افغا ني ګجو خان رانيزی د هند د ستر پښتون ټولواک سوري شير شاه معـــا صر بولي او هغه جګړه چې په شيخ ټپور (زاړه نو ښار) کې پېښه شوې د ه خان کجو يې قائد و۔ خان کجو د ټولـــو خبنـــي، محمـــد زيـــو، اتمانخيلو، ګد ون او تر کلا نيو قبيلو مشر و او د شيخ ټپور په جګړه کې چې په کال ۹۵۷ هجري کې وشوه د سلو زرو تنو ځوانا نـــو يـــو غښتلی پو ځ يې جوړ کړی و او د با جوړ او د يو سفز يو اوسنی ټو له سېمه يې نېولې او د د لا زاکو قبيله يې له د غو سېمو نه بې واکـــه کړې وه او د شيخ ملي قو انين يې د ځمکو په ويش کې جاري کړي وو۔ د استاد علامه حبيبي په قول (د پښتواد بياتو تاريخلـــو مـــړی او د ويم ټوک ۶۳۷- ۶۳۸- ۶۳۹ مخو نه د پيښور چاپ) د خان ګجو قبر اوس هم د سوابی او مرد ان تر مينځ پر يوې لو يې غو نډۍ با ند پ د ی چې خلک يې د د ګجو غو نډۍ بولي او د شا ه منصور نه شپږ ميله واټن لري۔ د د ه او لاد ه تر او سه هم د کلا بټ په سېمه کې شته

133پښتانه د تاريخ په رڼا کې، ۱۳۲۴- ۱۳۲۵ مخو نه

134حيات افغا ني، پښتو ژبارې ۲۴۱- ۲۴۲ مخو نه، د پيښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستر ګې پټې کړې، نو لومړني زوی حسین ته يې د پلار میراث لاس ته ورغی، له همد ې کبله نېکو او با بـــو د خپـــل ورور حسین د و ژلو نیت وکړ، خو په خپل د ې نیت کې بر یالي نه شول چې په پای کې د نېکو او لاد ه په هند و ستان کې مېشته شوه او د با بو او لاد ه د تیراه په شاو خواکې په خواره واره ډول ژوند کوي او د حسین او لاد ه په هغه سېمه کې ځای پر ځای پا تې شوه چې همد ا اوس هم پکې استوګنه لري۔"

د اود زي زړور، مېلمه پا لونکي او په پښتو او پښتنو اله با ند ې مین خلک د ي۔

یو شمېر د اود زي د افغانستان د ننګر هار ولا یت د چپر هار ولسوالۍ د د اود زیو په کلي کې چې د هغه ځـــای خلک ور ته د اوزیي وایې مېشته د ي۔ د کا بل ولا یت د قره با غ په ولسو الۍ کې هم یو ډېر شمېر د اود زي مېشـــته د ي۔([135])

د افغانستان د ټو لواک اعلیحضرت المتو کل علی الله محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د افغانستان د سترې محکمې غړی او د تمیز د عالي د ېوان رئېس اروابناد مو لوي عبد البصیر خان چې د هېواد یو جید عالم اوپاک نفسه قا ضي وهم د اود زی پښتون و چې د د کابل ولایت د قره باغ د ولسوالۍ او سید ونکی و۔

حیات افغاني له نن نه ۱٤٤ کلو نه وړاند ې په پښتونخوا کې د د اود زیوشمېر د لس زره کو رنیو په شا او خـــو ا کې ښو د لي د ي۔

66 د اوي

زمونږ پښت پو هان (تو کم پېژند ونکي) د اوي د غر غښتي پښتنو په ټولنیز ګروپ پورې اړوند ه قبېله ګڼي۔ د وی په اصل کې د کا کړو پښتنو یوه پښنه ګڼل کیږي چې په کند هار او د سهیلي پښتونخوا په ژوب، کوئیټه، چمن او د پشین د سیمې په اجیرم او کر بلا نو مي سېمو کې مېشته د ي۔ همد اراز د پښتونخوا د ایا لت په ځینو سیمو لکه کتلانګ، د هېرې لیکپاني، با بو زایي، سوال د هیر او مرد ان کې هم استوګنه لري۔

د تا ریخي رو ایتونو له مخې د د اوي پلار د اني نو مېد ه او د د اوي قبېله په د ربو ځا نګو وېشلې شـــوې د ه چې د مړ، همړ او خوند ي نو میږي چې خو ند ي د د اوي وصلي زوی و۔د خو ند ي په اړوند د اسې روایتو نه هم شته چې د د اني زوی د اوي چې د غر غښت لمسی و د یوې سید ې کو نډې سره نکا ح وتړ له چې د خپل زوی سره یو ځای د خجند نه ملتان ته د خپلې خور د لېد لو له پاره په سفر راوتلې وه۔د غې ښځې د خپل پخواني مېړه نه چې کوم زوی د ر لود د هغه نوم سید حسین و، چې نو موړی سید حسین بیا په وصلي ډول د د اوي په قبیله کې شا مل شـــو۔ د د ېلـــه پاره چې د غه ښځه او زوی یې د خجند له سېمې نه را غلي ول نو پښتنو ورته خجند یان ویل چې د وخت په تېرېـــد و سره د وی د خجند نوم په خپلې ور ځنۍ محاوره کې په خو ند ي بد ل کړ، نو ځکه یې خو ند ي بولي۔ خوند ي تر یوې

135پښتني قبېلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۲۹- ۱۳۔ مخو نه، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مود ې پورې د د اوي د قبيلې او نورو غر غښتيا نو سره په ګټه او تا وان کې شر بک ول، خو د شمېر د ډېر والي له کبله يوه جلا قبيله ترې جوړه شوه چې اوس يې خو ند ي بولي. خوند ي زياتره د کند هار په شا او خوا سېمو کې استوګنه لري، خو شمېر يې د و مره ډېر نه د ی.

همد اراز تا ريخ حيات افغا ني د د اوي د قبيلې په اړوند د اسي ليکلي د ي ([136]) :

د د اوي قبيله په د ريو ځا نګو ويشلې شوې د ه چې د همې، د مې او خو ند ي په نامه ياد ېږي. د د اوي د قبيلې د ريم ښاخ چې خوند ي نو ميږي د مخزن افغا ني په روايت د د اوي له اصلي نسبه نه د ي، بلکې هغه په د ې ډول ورسره يو ځای شوي د ی چې د د اني زوی د اوي د خپل پلار په ژوند انه کې د اسو نو د سود اګرۍ لپاره په سفر تللی و. په د غه سفر کې د د اوي سره يوه ښکلې ښځه چې د سيد حسن په نامه يو زوی ورسره و يو ځای شوه. د اوي له نوموړې ښځې نه د هغې د اصلي ځاي ځايګي او ټا ټو بي په اړوند پو ښتنه وکړه. هغې ښځې د اوي ته په ځواب کې وويل چې له خجند ه راغلې د ه او د ا هلک د سيد زوی د ی. هغې همد اراز وويل چې په خجند کې ک ا خ تي (قحطي) راغلې وه او زه غواړم چې د خپلې مشرۍ خور سره ملتان ته لاړه شم. د اوي هغوی ملتان ته ورسول او نو موړې ښځې په ملتان کې د خپلې خور په سلا او مشوره د د اوي سره نکاح وتړ له. د اوي له نو موړې ښځې نه څلور زامن د رلود ل او څر نګه چې حسن خجند ي ورسره و نو پښتنو په خپلو ور ځنيو خبرو اترو کې خجند ي په خوند ي بد ل کړ چې د ی په خوند ي سره مشهور شو. با يد ز يا ته کړو چې خوند ي د بليل، سکند ر، موسی او علي په نامه څلور زلمن د رلود ل.

د اوي زياتره د سو د اګرۍ په چارو بو خت د ي. د وی ميلمه پالو نکي او په پښتو او پښتونوالي با ند ې خورا ټينګ خلک د ي.

د د اوي د قبيلې نه سترعالمان او په پو هې مين شخصيتو نه را وتلي د ي. په د غو شخصيتو نو کې يو هم ستر مشر وطه غو ښتو نکی، ليکوال او شاعر اروابناد عبد الهاد ي د اوي د ی چې پر يشان تخلص يې هم کاوه. نو موړی د اروابناد عبد الاحد اخونزاده طبيب کند هاری زوی د ی چې ۱۲۷٤ش کال کې د کابل په باغ عليمرد ان کې يې نړۍ ته ستر ګې پر انيستلې د ي. نو موړي د حبيبيې په لېسه کې د رشد يې تر د رجې پورې زده ه کړې وکړې او د پښتو او د ري ژبو شاعر او ليکوال و. په اردو، عربي، تر کي او انګرېزي ژبو هم پو هېد ه. نو موړی د پريشان په تخلص سره په سراج الاخبار کې ډير ې ټو لنيزي، سياسي او انتبا هي مقا لې او مضا مين وليکل او د مشر وطيت د غو رځنګ د نا متو مشر انو عبد الر حمن لو د ين، مو لوی غلام محي الد ين افغان او مو لوي عبد الرب نړد ې ملګری و. د افغانستان د خپلواکۍ اتل غازي امان الله خان او محمود طر زي نو موړی له نړد ې پېژاند ه له همد ې کبله و چې نو موړی ته د امان افغان د جرېد ې مسئول مد يريت هم ور سپارل شوی و. نو موړی په ۱۹۲. ع کال کې د لما ني د ولت لخوا د هند د ميسوري په کنفر انس کې هم د افغاني هيئات غړ يتوب د رلود. د ه د سفير، مستشار، مختار وزير، د خلکو د استازي او

136تاريخ حيات افغاني، د پيښور چاپ، ۲۵۹- ۲٦. مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشرا نو د جر ګې د رئیس په تو ګه لوړې د ند ې سر ته رسولي د ي۔ د ه ۱۳ کلونه زند انو نه هم ګاللي د ي او په پای کې د ۱۹۸۲زېږد ېز کال کې چې د ۱۳٦۱ لمرېز کال د زمري د میا شتې د ۲۷نېټې سره سمو ن خوري په کابل کې د ۸۸کلو نـــــــــــو پـــــــــــه عمـــــــــــر وفـــــــــــات شـــــــــــو۔

د اروابناد عبد الها د ي د اوي پښتو اود ري اثار د اد ي : زما رسول پاک، تجارت ما با روسیه، غیا صـــه، لالـــي ربختـــه، نغمات، ګلخانه، رجال وطن او زیست نامه۔ ([137])

نور ماخوذونه د ([138]، [139]) نه۔

67 د رمان

د وئي د افغانستان د خوست په ولا یت کې استوګنه لري و په کرلانیو پښتنو پورې تړ لې قبېله د ه۔ د رمـــان د عبد الر حمن د قبیلې د نوم لنډه بڼه د ه۔

د پښتنو د عنعنوي او د ود ېزې شجرې یا د نسب د ونې سره سم د رمان یا عبد الر حمن قبېله کر لانې پښـــتانه او د خوږیانیو قبېلې چې یاد ونه یې د همد ې قبیلو د پېژ ند لو په لړ کې د مخه شوې د ه یو ښاخ شمېرل کیږي۔

پښتانه د تاریخ په رڼا کې د د رمان د قبیلې په اړوند د اسي لیکلي د ي ([140]):

د شجرې مطابق د وی کر لانې پښتانه او د خو ږیا نیو د قبېلې یو ښاخ شمېرل کیږي او حاجي خان خیل، ســـود ي خیل، اصلي احمد خیل، مد ي خیل، کو ندې او منګس یې ښا خو نه د ي چې د غو شپږو ښا خونو ته مموزي هم وایي او د متون په نامه سره هم شهرت لري۔

متون په اصل کې د خوست ولایت یوه ولسوالي د ه چې د خوست ختیزې بر خې ته پرته د ه چې په لویدېـــزه خواکې د مند و زیو او د ناد رشاه کوټ د و لسوالیو، په شمال لوید ېز کې د موسی خېلو د ولسو الی سره، شمال خواته د سبر یو د و لسوالی سره، په شمال ختېز کې د تیري زیو د ولسوالی،او پاکستان د هېواد سره او په جنوب لوید ېز کې د ګر بزو د و لسو الیو سره ګډې پو لې لري او په ۲ـ٦ زېږ د ېز کال کې یې د ټو لو وګړو شـــمېر ۲۱٤۱٦ تنـــه ښـــود ل شوی د ی۔ ([141])

د تاریخ حیات افغا ني مؤ لف ډ پټې محمد حیات خان ۱٤۵ کلونه وړاند ې د د رمان د قبېلې په اړوند د اسي لیکلي

137جنبش مشرو طیت د ر افغانستان، د علا مه عبد الحی حبیبي تالیف، د ویم چاپ، ۱۲۸-۱۳۲ مخونه، کابل، ۱۳٦۳

138پښتني قبیلې، د کتور لطیف یاد، ۱۲۸-۱۲۹ مخونه

http://en.wikipedia.org/wiki/Davi_tribe139

140ظفر کاکا خیل، سید بهاد رشاه، پښتانه د تاریخ په رڼا کې، پېښور یو نېور سټي بک ایجنسي، ۱۳۸۹ مخ، ۱۹٦۲ ع

http://en.wikipedia.org/wiki/Khost_(Matun)_District141

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ي ([142]) :

متون په اصل کې د خوست د يوې سېمې نوم د ی چې د د غه ځای او سيد ونکو ته متون يا متو ني وايي۔ حيات افغاني په هغه وخت کې د د وی مجمو عي شمېر ۱۔۔۔ تنه ښو د لي ووچې د کر کيلې په چارو بو خت د ي۔

متون زړور، ميلمه پالو نکي او په پښتو او پښتو نواله با ند پ مين خلک د ي۔

68 د رې کوټې

د وئي د افغانستان د خوست په ولا يت کې استوګنه لري و په غلجيو پورې تړ لې قبېله د ه۔

د تاريخ حيات افغاني د مؤلف د لېکنې پر بنسټ چې د پښتنو قبيلو په اړوند يې هر اړ خېز معلو مات د ر لود ل د د رې کو ټې قبېلې وګړي هم د افغانستان د خوست په ولا يت کې استوګنه لري او په سليمان خيلو غلجيو ور ګډيږي۔ د همد ې مولف په روايت د سليمان د ويم ورور علي نو مید چې او لاد ه يې علي خيل د ي چې بيا د علي خيلـــو د منـــد وزي د ښاخ يوه ځا نګه اسما عيل زي د ي چې د وې کو چنۍ ځا نګې يې بد ا خيل او چند ن خيل د ي چې د د رې کو ټې په نامه سره ياد يږي۔ ([143])

تاريخ حيات افغاني له نن نه ۱٤٥کلو نه وړاند ې د د وی شمېر ٤۔ کورنۍ ښود لی د ی چې ښايـــې اوس‌بـــه د د وی ټول شمېر تر د ې هم لا ډېر زيات وي۔

69 د له زاک

د پښتنو د عنعنوي او د ود يزې شجرې له مخې د لازاک د پښتنو د کرلاڼې پښتنو په ټو لنېزې ډلې کې شمير ل کيږي، خو د تا ريخي پلوه د وی د ساکي پښتنو يوه ځا نګه د ه چې د سليمان د غرو نو د لړۍ نه د خپلې استو ګنـــې او سنۍ سېمې ته لېږ د يد لي د ي۔

د تاريخي روايا تو سره سم د لازاک لو مړني پښتانه د ي چې د پېښور په واد ۍ کې د ابا سين تر غاړو پـــورې استو ګن شوي وو او د اسي ويل کيږي چې د وی پر د غه سېمې با ند پ د هند و شا ها نو په وخت کې قبضه کـــړې وه۔د لازاک د غزنوي سلطان محمود ۹۹۷-۱۰۳۰ ع د واکمنۍ په وخت کې د هغه سره د هند په بر يد ونو کې ملګري او د خپـــل يوه مشر ملک يحيي په مشر تا به د سو منات په حمله کې يې ګډون د رلود۔ ([144])

142تاريخ حيات افغاني، د محقق فر هاد ظر يفي او د کتور لطيف ياد ژباړه، د پېښور د د انش چاپ، ۳۵۵ مخ

143پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، د د انش چاپ، پېښور، ۱۳۳- ۱۳٤ مخونه

144پښتا نه د تاريخ په رڼا کې، ۳۷۵ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسي رو ايتو نه هم شته چې د لازاکو د لا هور د راجا د کمزورتيا په وجه د خيبر د تا ريخي د رې له لارې پر پېښور باند ې چې په هغه وخت کې بګرام ورته ويل کېد ه ([145]) ير غل وکړ او د تورې په زور يې د غه سيمه په خپلـــه ولکه کې راوسته، ان چې د سند لويد يزې بر خې يې هم تر ليرې ليرې ځايو نو کې په خپلې قبضې کـــې راوســـتې او خپل تسلط يې وربا ند ې ټينګ کړ۔

تاريخ حيات افغا ني چې له نن نه ۱۴۵ کلو نه وړاند ې ليکل شوی د ی د د لازاکو پښتنو په اړوند د اسي کښـــلي د ي :

د د غې قبيلې ځيني سپين ږيري د خپلو پلرو نو او نيکو نو په اړوند د اسي روايت کوي کله چې په پيل کې د د لازاک قبيله د افغانستان ختيځو بر خو ته د اخله شوه، نو تر د ې وړاند ې په پېښور او د سند د رياب په لو يد ې بزو او ختيزو غاړو کې سره کافر او سيد ل او هغو خلکو ته يې سره کا فر ويل چې د ګر يک او بکټرين له نسله وو۔ په پيل کې د يګان او د اصلي سو اتيو نيکو نه هم د پېښور، راولپينډۍ او د جلال اباد تر حد ود و مېشته وو چې بيا د د لا زلکـــو د قبيلې خلکو په تد ريجي تو ګه د غه خلک پر شا وتمبول او خپله قبضه يې پرې ټينګه کړه۔ لنډه د ا چې د غـــه قـــبيله د کابل د واکمن مرزا الغ بيګ تر وخته ډېره مشهوره وه، خوکله چې د وی خپل زور او ځواک با ند ې مغروره شول، نو لو مړی د خليلو او مو مند و له خوا چې پېښور ته راتلل مات او د پېښور پربښود لو ته اړ شول۔ ه په هغه وخـــت کـــې پېښور، د و ابه، با جوړ، ننګرهار، کلپا نه او د هزاره تر سېمې پورې ټو لې سېمې د د لازاکو وي۔ په د غه وخت کې يو سفزي هم په کا بل کې د مرزا الغ بيګ له خوا ټکول شوي وو او پېښور ته راغلي وو۔ ([146])

د يو سفز يو مشر ملک احمد د د لا زاکو نه د يو سفز يو لپاره د يوې سېمې غو بنتنه وکړه، هما غه و چـــې د لا زاکو د يو سفز يو سېمه د وی ته ورکړه۔ ورو سته بيا يو سفز يو د د لازاکو نه د نورو سيمو غو بنتنه وکړه او ورته يې وويل چې يوازې د و ابه لږه د ه په هغې سېمې مو ګو زاره نه کيږي، چې بيا د لا زاکو ورته د د انشکول، عنبر او د با جوړ سېمې هم ورکړي او د لا زاکو ته يې وويل چې اشنغر هم په د وابه پورې د ی که څه زور اوقـــوتـــمـــو وشـــي اشنغر هم په خپله توره له شلما نيو نه واخلئ .([147])

وروسته بيا د يوسفزيو او د لازاکو تر مينځ د ځمکو په نيولو سختې او خو نړۍ جګړې وشوې چې له د واړو خواوو ډېر کسان ووژل شول۔ په پای کې د يو سفزو د مشر ملک احمد او د د لا زاکو د قبيلې د مشر ملک محمد خان د لا زاک تر مينځ سو له وشوه۔

د د لا زاکو يو شمېر کو رنۍ د مغو لي واکمن جهانګير د و اکمنۍ په وخت کې د هند بيلا بيلو بر خو ته وليږل شوې چې زيات شمېر د لازاک لا تر او سه هم هلته مېشته د ي۔

145تاريخ حيات افغاني، د د انش چاپ، پېښور، ۳۲۳ مخ

146نو مړی اثر ۳۲۳ مخ

147تواريخ حا فظ رحمت خاني، د پير معظم شاه اثر، پېښور، ۳-۳۱ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

69.1 د لازاکو قبیلې ښاخونه

د د لا زاکو د قبیلې مشهور ښا خو نه د اد ي : لوري خیل، یعقوب خیل، احمد خیل، وتک زي، عمر خیل، یحیـــي زي، زکر یا خیل، سمرزي، شمشیر خاني، نصرت خیل، عنا یت خیل او نور۔۔۔

69.2 د لازاک په پښتونخواکې

د لازاک د پښتونخوا په چارسد ې، مرد ان، سوات، او همد اراز په حسن ابد ال، ټکسیلا، راولپنډی، هریپور، چچ، هزاره، اټک او ایبټ اباد کې مېشته د ي۔

د هر یپور د سیمې د لازاک په لا ند نیو کلیو او با نډو کې مېشته د ي:

سرای صالح، شاه محمد، لبن با نډې، مراد اباد، مونن، غیبه، بګرا، شاه مقصود، چور، پورانا باکه، هرې، اخون با نډې، تېر، تالوکیر، بهیرا، کو لیان، کلنوان او چمبه کې اوسیږي۔

همد اراز د اټک د سیمې د لا زاک د د غې سېمې په لا ند یو کلیو او با نډو کې ژوند کوي:

د اټک په کلی، د ولیا په کلي، د فور ملي په کلی، د حمید په کلي او غورغشتي کلي کې ژوند کوي۔ ([148])

69.3 په هند وستان کې

د هند و ستان د اتراپراد یش د ایالت د میرټ د ولسوالی (د ستېر کټ)کې هم ډېر شـــمېر د لازاک پښـــتانـــه او سیږي چې تر او سه پورې د د غې قبیلې ځینې خلک په پښتو ژبې خبرې کوي۔

د شا هجهانپور د سیمي یو مشهور پښتون لیکوال چې د د لا زاک په قبیلې پورې اړه لري ښا غلی مر غوب احمد خان د ی چې د د لا زاکو د قبیلې په اړوند یې پر اخه ځیړ نې کړي د ي چې د سرخ مناري، شـــیوګی، مصـــري خیلـــو، جلالپور، رسولپو ر د سیمو د لازاک یې چې د میرټ د د ستېر کټ د شاهجهانپور په سیمې پورې اړه لري مـــوږ تـــه را پیژ ند لي او همد اراز یې په د غه سیمه کې د د لازاک د قبلې ځینې تا ریخي شخصیتو نه یې مو ږته رامعر في کړي د ي چې په د غو کسانو کې یو هم محمد عباس خان د لازاک و چې د مغولي واکمن جها نګیر په وخت کې د خپلو پنځه زره پو ځو نو سره هند وستان ته راغلی او بیاد شاهجهان د و اکمنۍ په وخت کې همد لته مېشته شوی و او د شا هجهـــان لـــه خواورته شا هي منصب هم ور کړل شوی و۔

د وهم نا متو پښتو ن چې د د لازاک په قبیلې پورې یې اړه د رلود ه هغه محمد خان و چې د مغولي واکمنۍ لـــه

---

[148] http://dilazak.blogspot.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوا ورته د اوړيسه د سيمې صو بد اري ورکړل شوې وه ا و د هو ګلي، بنګا پور او د بيهار پر سيمو يې راج کاوه چې د د ه او لاد ه په هو ګلي کې استوګنه لري، خود د ه مزار د شا هجهانپور د سيمې په شهيد والا باغ کې د ی او د اسي ويل کيږي چې په کو مې جګړې کې شهيد شوی و۔

همد اراز بل نا متو پښتون چې د شاهجهانپور په سيمه کې مېشته شوی و د ولت خان و چې د د لازاک ه قـــبيلې پورې يې اړه د رلود ه د لازاک پښتون و چې د د ه او لاد ه اوس هم د شاهجهانپور په سيمه کې استوګنه لري۔

جنيد خان بل پښتون د لازاک و چې د رسولپور سيمې ته را ليږ د يد لی و او اوس د غه ځای د ننپورپه نـــامه ياد ږي چې د ا سيمه هم په شاهجهانپور پورې يوه تړ لې سيمه د ه۔

بل پښتون د لازاک د لاور خان و چې هغه هم د ې سيمې ته راليږ د يد لی و او د شاهجها نپور په د لازاک محلـــه ياجلا لپور کې يې استوګنه غوره کړې وه۔

همد اراز د او رنګزيب په وخت کې د د لا زاکو د قبيلې يو شمير مشهور شخصيتو نه چې سر کاري پـــو ځـــي منصبو نه يې د رلود ل په هغو کې مصري خان، عنا يت خان او نهر خان مشهور د ي۔ ([149])

پا تي د ې نه وي چې د هند په بنګال، د اند راپراد يش په باري، د پنجاب په جلند ر، د راجســـتان پـــه د لازي او ځينو نورو سيمو کې هم د لازاک پښتانه استوګنه لري۔([150])

د د لا زاکو د قبيلې يوه مشهوره اتله شاه بوری نو مید ه چې د عبد الر حمن عمر خيل د لازاک لور وه چې د نو مورې د اتلوالی کا رنا مې د پښتو ژبې په کيسو کې شته۔ ([151])

70 د ستو خېل

د ستو خيل په اصل کې غلجي پښتانه د ي او په سليما نخيلو پښتنو ورګډيږي۔ د وی په پخوا وختو نو کې کـــو چياني ژوند د رلود او د وزو، پسونو، ميږو او اوښانور مې او ګلې يې د رلود لې، خود ډېرې مود ې را پد بخـــوايې کليو الي ژوند غوره کړی د ی۔ د د غې قبيلې زيا تره خلک د ننګر هار ولا يت د سره رود د و لسوالی په پـــو رتنـــی برخه کښکک او خير اباد کې ژوند کوي او هلته ډېرې ځمکې او بر جورې کلاګانې هم لري۔ د سره رود د ولسوالی نـــه سر ببره د ننګر هار ولايت په مرکز جلال اباد، پېښور اود کابل په ششد رک او بينې حصار کې هم ډېر شمېر د ســـتو خيل استوګنه لري۔

---

http://en.wikipedia.org/wiki/Dilazak149

http://www.freewebs.com/ishaat/detail.htm150

http://pukhtunwomen.org/node/308 151

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ستو خيل زيا تره د سو د اګرۍ په چا رو بو خت د ي او د چايو، تو کر انو، صا بونو، غوړيو او نورو ډول ډول شيا نو سو د اګري کوي۔ د وی د ځينو هيواد ونو لکه جاپان، چين، هند و ستان، د وبۍ، ما ليزيا، تا يوان، کوريا، تا يلينډ، انګلستان او ځينو نورو هيواد ونو سره د سود اګرۍ اړيکي لري۔ ځيني ځو انان يې په لند ن کې هم ژوند کوي۔

د ستو خيل ميلمه پا لو نکي او په پښتو او پښتو نواله با ند پ مين خلک د ي۔ د وی خپلو پخوانيو د ود ونو او رواجو نو ته چې د پلرو نو او نېکو نو نه ورته په مېراث پا تي د ي اوس هم ټينګ د ي۔

د د ستو خيلو د قبيلې يو مشهور مشر اروابناد حاجي الله نظر خان د ستو خيل و چې د المتو کل علی الله محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په د وره کې د ولسي جر ګې په د و لسمه د وره کې د ننګر هار ولايت دکو چيانو وکيل او استازی و۔ د ی خورا حليم، زړه سواند، ميلمه پال او په پښتو او پښتو نو الې با ند پ ټينګ پښتون او يو منلی مشر و چې د محمد د اود خان د و اکمنۍ په وخت کې سياسي بند ي و۔ د د ستو خيلو د قبيلې ټولې لانجې او شخړې به د د ه له خوا حل کيد پ او د يوه محترم قو مي مشر په تو ګه د د ه پربکړې او فيصلې ټولو خلکو ته منظورې وې۔ د غه مشري اوس د د ه په کو رنۍ کې د د ه زامنو خد ای نظر او مو لا نظر ته پا تې د ه۔

د د ستو خيلو د قبيلي د نورو مشهورو کسانو نه د حاجي جا نباز، حا جي امير زاد ه، حا جي ګلزاد ه، حاجي چنار، حاجي انار او ځينو نورو نو مو نه يا د ولای شو۔

د يوې احصا ئيې له مخې د د ستو خيلو د قبيلې د خلکو مجمو عي شمېر د ۵۔۔ تنو په شا اوخواکې اټکل شوی د ی

ماخوذونه د ه ([152]، [153]، [154]) نه۔

71 د وتانې

که چېرې د پښتنو د نسب عنعنوي او د ود ېزه شجره وګورو نو جو ته به شي چې د وتانې يا د فتا نې د متو زيوپښتنو په ټو لنېز ګروپ کې د لود ي اولاد ه د ه۔ ابراهيم چې په لود ي سره يې شهرت د ر لود د رې زامن د رلود ل چې سيانې، نيازی او د وتا نې نو ميد ل۔ د د وتانيو د قبيلې زياتره خلک پووند ه يعني د مالونو او رمو څښتنان او کو چيان د ي۔ ځيني خلک يې د سو د اګرۍ په چارو بو خت د ي او د وی په د ې برخه کې ډېر زيار ګا لو نکي د ي۔ په پخو انيو وختو نو کې به د د وی هغه شمېر خلک چې د سو د اګرۍ په چارو بو خت ول د سو د اګرۍ له پاره تر بخارا پورې تلل۔ همد ا وجه وه چې د وی د نورو پووند ه وو تر مينځ ډېر شهرت د رلود۔

152پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، د د انش چاپ، پېښور، ۱۴۔ مخ

153معلو مات مختصر د ر باره اقوام وقبايل سر حد ي کشور، د شير رحمن د وړ ليکنه، ۱۔مخ، د قو مو نو او قبا يلو چارو وزارت، ۱۳۶۳ کال

154د د ستو خيلو د قبيلې په اړوند زما (د مقالې د ليکوال) شخصي معلو مات او يا د ښتو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

71.1 د د وتا نيو د قبيلې بنا خو نه او څا نګي

د د وتا نيو د قبيلې مشهور بنا خو نه او څا نګې په لا ند ې ډول د ي ([155]): حسن خيل، عمرزي، مډر خيل، سد و خيل، ابر اهيم خيل، بد ين خيل، احمد زي، نسو خيل، سركي زي، راڼا خيل، محمد خيل، بازار خيل او نور...

تاريخ حيات افغاني ١٤٥ كلو نه د مخه د د وتا نيو د قبيلې په اړوند د اسي ليكلي د ي ([156]) :

"د د وتا نيو د استو ګنې اوليږد څر نګوالى د نورو پووند ه وو په څېر د ى، خو ځينې د و تا نې د ولنه په سيمه كې مېشته د ي. د غه سيمه د شېرانيو د قبيلې د هريپال د څا نګې شمال خواته د يوه ميد ان له پا سه په هغو غ ر و نو كې پرته د ه چې د ګو ملې خواته زوړ والى يا نشيب لري. د وانه زياتره د وتا نې د كر كيلې او كرنې په چارو ب و خت د ي. "

حيات افغاني په هغه وخت كې په وانه كې د د وى شمېر اتيا كورنۍ ښود لى د ى او زيا توي چې د د وى د شمېر د كموالي سره سره هم د وزيرو قبيله نه شي كولاى چې د وى له د غه ځا يه بيواكه كړي.

خود تاريخي شو اهد و له مخې د نو لسمې سد ۍ په نيما يې كې د وى د احمد زيو وزيرو له خ وا د لانج و او شخړو له كبله په تد ريج سره د ښته اړ ايستل شول چې پووند ه ژوند غوره كړي.د وتانې د وزير ستان نه برسېره په د يره جا تو، د ګو ملې په د رې، غزني، پكتيكا، زابل، كند هار، هلمند، پكتيا اود كند ز د د شت ارچې په ولسوالۍ ك ې استوګنه لري. يو شېر د وتانې په ايران، پاكستان او هند و ستان كې هم استوګنه لري.

د وتا نې زياتره د ډيورنډ د كر ښې د واړو خواووته په تګ او راتګ كې وي او خپلې رمې پيايي. پ ه پخ وا وختو نو كې به د وى خپلې رمې تر هزاره جا تو پورې بيولې چې هلته د د وى د ما لو نو او رمو له پاره ښې ور ش و ګانې او څړ ځا يو نه وو. د اسې ويل كيږي چې ځينې وختو نه د كاكړو د قبيلې شپا نه خپل ې رم ې او گل ې د د وى جنوبي او لو يد يزوسيمو ته ورولي خو د وى د ميلمنو په تو گه د هغو د رناوى كوي او د څړ ځا يو نو نه يې نه منعه كوي.

هغه د و تانې چې په پووند ه يا د مالو نو او رمو څښتنان د ي د د وى د ود او د ستور د نورو پووند ه په څېر د ى، خو هغه د وتانې چې په وانه كې ژوند كوي د د وى خوراك او پو ښاك د وزيرو د قبيلې خلكو ته ورته د ى.

د اسي ويل كيږي چې كله نا كله د د وتا نيو او سليما نخيلو پښتنو تر مينځ شخړې او لا نجې را مينځ ته شوي د ي چې يوه ستره لا نجه چې د د وى او سليما نخيلو تر مينځ د شلمې پيړۍ په لو مړۍ نيما يې كې را مينځ ته ش و ې وه بيا د پښتني د ود او د ستور سره سم ا واره شوه، خو د وزيرو سره بيا د د وى كو مه لويه شخړه او لا نجه ن ه د ه را

155د پښتنو قبيلو شجرې او مينې، د پو هنوال محمد عمر روند ميا خيل تا ليف ٢٦٨- ٢٦٩ مخو نه

156تا ريخ حيا ت افغاني، د پيښور چاپ ۳_۱ او ۳۱۵ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځ ته شوې.

د د وتا نیو کو چیانو لوی خان خد اید اد خان نو مید چې اولاد ه یې اوس هم د هلمند په ولایت کې د لو یو جا ید اد ونو او شتمنیو خا وند ان د ي او ویل کیږي چې د اروابناد غلام شاه خان د و تانې تر مړیني وروسته د هغوې زلمن په هغه ولایت کې د د وتا نیو د قبیلې د کو چیانو د مشرۍ پر ګد ۍ ناست د ي.

د وتا نې زړور، جنګیالي، میلمه پا لو نکي او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک د ي. د روسي بنکیلا کګرو په وړاند ې یې د نورو پښتني قبیلو په ځپر د ویاړه ډ کې کار نا مې تر سره کړي د ي چې زموږ د هېواد تا ریخ به یې هیڅکله هم له یاد ه ونه با سي. د د وتا نې د قبیلې په با تورو مبا رزینو کې د حا جي ا هل ا الله خان د وتا نې نوم یا د ولای شو چې په حاجي عبید ي سره مشهور د ی. نو موږي د روسي بنکیلاکګرو یو سر سخته د بنمن او د لوړو زد ه کړو او پو هې خا وند د ی چې د خپل قوم او قبیلې په مینځ کې د بنه نوم خا وند د ی. همد راز د کند ز ولایت د د شت ار چې په ولسو الۍ کې حا جي وکیل د وتا نې چې د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه په وخت کې د ولسي جر ګې وکیل واو د هغه کورنۍ د د وتا نیو په قبیله کې د بنه نوم او عزت خا وند ان د ي.

د ۱۹۷۸ کال د یوې سروې له مخې په ټول افغانستان او پښتونخواکې د د وتا نیو مجمو عي شمېر ۱۲۱۵ کو رنۍ بنود ل شوی و، چې بنا یې اوس به په د غه شمېر کې په زیا ته کچه زیا توالی را غلی وي.

ماخوذونه د ه ([157]، [158]، [159]) نه.

72 د وړ

زموږ پښت پو هان او نسب پیژ ند ونکي د وړ له اره کر لانې پښتانه ګڼي چې تر وزیرو ورو سته د شما لي وز یر ستان د و یمه لو یه پښتني قبیله د ه. د وړ د شمالي وزیر ستان د تو چي سین په د واړو غا ړو کې د غلمې نه نیولې د شینکي تر د رې پورې اباد د ي. تو چي د یوه واد ي په ځپر د لوید یز نه ختیز لورې ته پر ته د ه چې د تو چي سین پکې بهیږي او د وړ د تو چي سین په د واړو غاړو په سترو او کو چنیو کلیو کې استوګنه لري او چار چا پیره ځلور خواوو ته یې د و زیرو د قبیلې خلک مېشته د ي. همد اراز د وړ د ختیز نه د خجوړي نه نیو لې په لو ید بز کې تر خړ کمر پورې چې څلو یښت مېله او ږد والی لري په یوه شنه او سمسوره سېمه کې پر اته د ي او د کر نې ډیرې ښې حاصلخیزه ځمکې لري.

د وړ په د و بر خو ویشل شوي د ي یعني بنکتني د وړ او بر د وړ. هغه د وړ چې د ټل د د رې ختیز لورې ته

157پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۳٤-۱۳۵ مخو نه

158http://www.khyber.org/pashtotribes/d/dotani.shtml

159http://www.scribd.com/doc/6192578/A-Dictionary-of-the-Pathan-Tribes

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میر انشاه نه تر خجوړی پورې مېشته د ي هغوی د ښکتنیو د وړو او هغه د وړ چې د د ټل د رې لو ید ېز لوري ته د میرانشاه او په لوید یز کې تر خړ کمره پورې ا ستو ګنه لري د برو د وړو په نامه یاد ېږي۔ په د وی کې یـــوبـــل ډول قبیلوي وېش هم شته چې د تپي ذوت د تور ګوند ي او مل ذوت د سپین ګو ند ي په نامه سره یاد ېږي۔

د د وړو سېمه د تا ریخي پلوه هم ډېره مشهوره د ه۔ د د وی په سېمه کې د پخوا نیو، زړو او ورانو د انیـــو د کنډوالو نښې نښا ې پا تې د ي چې له هغو نه د اسې اټکل کید ای شي چې د هند وانو یا یو نا نیانو د واکمنیو په وخت کې لوید یز افغانستان ته له د غه ځا یه یوه عا مه لاره تللې وه۔ همد اراز هغه زړې سکې چې د د غې سېمې نه تر لا سه شوي د ي د ا ښیي چې د غه سېمه ډېره پخوانۍ او د پو ځي اهمیت نه خورا بر خمنه وه۔

تاریخ حیات افغا ني له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاند ې د د وړو د قبیلې په اړوند د اسي کښلي د ي :

" د وړ د شیتک اولاد ه د ه او له هغه وخته چې د کیوي او سور انې او لاد ه چې په بنو څیو سره شهرت لـــري د شوال نه د بنو سیمې ته راغله، نو له هغې نه تقر یبا ٥۔ کلو نه تېر شوي د ي اود د وړو قبیله هم د تو چي د سین پـــه د واړو غاړو کې مېشته شوه، خو د زیا تو معلو ما تو سره سره هم د ا حال څر ګند نه شو چې په هغه ځای کې چې اوس د د د وړو د قبیلې د سیمې په نامه یاد ېږي د مخه څوک او سید ل۔ "

په هغه وخت کې چې مغو لي محي الد ین عا لمګیر او رنګزیب د هند و ستان واکمن و نو په ۱۱۱۲هجري کال چې د ۱٦۹٦ عیسوي کال سره سمون خوري د شهزاد ه بهاد رشاه په مشرۍ یو پو ځ د بنو خواته ولیږه او غو بنډل یې چـــې د پښتنو سیمې ا یل او لا ند ې کړي، هما غه و چې څه مود ه یې سید حسین نو می د د وړو د سیمې د حاکم په تو ګه وټا که او د د وړو په سېمه یې هر کال د ولس زره روپۍ ما لیه وټا کله۔ بیا ورو سته د د غې سیمې انتظام او امنیـــت مـــخ پـــه خرابید و شو او د وړ ببر ته ازاد او خپلواک شول۔

څه مود ه ورو سته د د راني واکمنا نو په وخت کې ببرته تابع او ایل شول، ځکه د ا سېمه د افغانستان پورې یوه تړلې سېمه وه اود د راني زمانشاه تر وخته پورې یې د راني د ولت ته د ولس زره رو پۍ ما لیه ور کو له، خو د راني د ولت په د غه سېمه کې کوم ځا نګړی حاکم یا ولسوال یې نه د رلود۔تر یوه یا د وه کلو نو وروسته به یو تن د رانـــی افسر د یو شمېر پو ځو نو سره د د وی سیمې ته ورته او د ولس زره رو پۍ ما لیه به یې ترې را ټو لو له۔ د بـــارکز یو او سد و زیو د شخړو په د وران کې د وی بیا د ما لیې نه ځان ازاد کړ او هغه د ا چې شاه زمان د یوه سید پېر په غو ښتنه د وی ته کلنۍ د ولس زره روپۍ ما لیه ور وبخښله چې د هغې په بد ل کې به په کال د وی خپلو ځمکو په سر یـــوه اند ازه غله د انه د د غه سید کو رنۍ ته ورکوله۔

باید ووایو چې د د وړو سېمه که څه هم د ۱۸۹۳ میلاد ي کال پورې د افغانستان د خاورې یوه برخـــه وه چـــې د ډیورنډ د تورې او منحو سې معا هد ې او تړون تر لا سلیک ورو سته چې د امیر عبد الر حمن او انګرېزانو تر مینـــځ وشوه د د وړو سېمه له افغانستانه جلا شوه او د بریتش انډیا تر وا ک لا ند ې راغله او په د ې تـــو ګـــه د افغانســـتان د خاورې د نورو بر خو په ګډون چې د ډیو رنډ د پو لې ها خوا ته پر اته د ي او زمور پښتانه ورونه پکې او سي زمور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غه د وړ پښتانه وروڼه هم زمو نږه جلا شول، خو سره له د پې هم د غه سېمه تر ۱۸۹۵ پورې د فغا نستان تر واکمنۍ لا ند پې پا تې وه۔

د وړ ډېر جنګیالي، میلمه پا لو نکي او په پښتو او پښتنو الې با ند پې مین خلک د ي۔ د وی د علم او پو هې سره هم مېنه لري، همد ا سبب د ی چې یوزیات شمېر خلک یې د ولتي ملا زمتونه او د ند پې هم سر ته رسوي۔ د وی په هـــر وخت کې د بلو سګرو او تا ړاکګرو په وړاند پې په مېړانه جنګید لي د ي۔ تاریخ حیات افغاني ۱٤٥ کلونـــه وړانـــد پې د د وړو د وســـله والـــو میـــړونـــو او جنګیـــالیو شـــمېر ۱۲ــ تنـــه بنـــو دلـــی د ی۔ د اسي ویل کیږي چې د تو رګو ند ي د و سله والو شمېرېې ۳ــ تنه او د سپین ګو ند ي د و سله والو کسانو شمېر ۹ــ تنه وو۔

د وړ منځنی ونې لري او غنم رنګه د ي چې زیاتره د کر کیلې او سو د اګرۍ په چا رو بو خـــت د ي۔ د د وی د سیمې هوا په د وبي پې تود ه او په ژمي پې سړه د ه۔ غنم، جوار، ګني، تما کو، کور کمن او اد رک یې غوره حا صـــلات د ي۔ د میرانشاه بنار اود میر علي با زار هم د د وړو په سیمه کې مو قعیت لري۔

72.1 قبیلوي جوړ بنت

لکه چې د مخه وویل شول د وړ په د وو بر خو ویشل شوي د ي چې یو ته یې بنکتني د وړ او بل ته یې بـــر د وړ وایې۔ د برو د وړو بنا خونه په لا ند پې ډول د ي :

ملخ، همزانې، د رپه خیل، نصرت خیل، لنډ، بو یه، طوایف خیل، زیراخیل، ابر اهیم خیل، مریم خیل، علي زای، ګر بزای۔

د بنکتنیو د وړو بنا خو نه د اد ي :

مبارک شي، عید ک، خد ي، سو خیل، حید رخیل، تپي، خد ري، سلیان۔ هر مز، حکیم خیل، پیران، شـــمل، بیبـــا کي، بارقوم، ملکان، ایسوړي، زیړوکي، نصر خیل، علي خیل، قیمت خیل، ایپي، نا نه خیل، زو خیل، توري یل، پلالي۔

په میر انشاه کې د د وړو ځینې بنا خو نه د اد ي :

اتمان، لقمان، کټې خیل۔

د ۱۹٦۱ کال د احصا ئیې له مخې د د وړو د قبیلې مجمو عي شمېر ۵۸۱٤٤۸ تنه بنود ل شوید ي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذونه د ه ([160]، [161]، [162]، [163]، [164]، [165]) نه۔

73 د ولت خېل

زمونږ پښت پو هان او نسب پيژند ونکي د ولت خيل د پښتنو د متو زيود ټولنيز ګروپېورېيوه تېلي قبيله بولي چې په لو د يو پښتنو ور ګډيږي۔

تاريخ حيات افغا ني چې له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاند ې کښل شوی د ی د د ولت خيلو پښتنو په اړوند د اسي کښلي د ي :

"د نسب د شجرې تر څيړ لو وروسته د اسي جو تيږي چې د لوانې يا نو حاني د زوی مماپه د ريو زامنو کې د يا سين د اولاد ې نه د د ولت خيلو قبيله را مينځ ته شوه۔ د مما د نورې او لاد ې په پر تله د د ولت خيلو ښاخ د شمېر او واک له مخې د و مره پر مختګ وکړ چې د مما د اولاد ې نورې کو چنۍ ځا نګې د د ولت خيلو پورې ا ړوند ې ځا نګې ګڼلې کيږي۔ تر د ولت وروسته چې ا ولاد ه يې د د ولت خيلو په نامه ياد ږي په پنځم پښت کې کټې خان مينځ ته راغی چې او لاد ه يې د کټې خيلو په نامه سره ياد ږي۔تر د ې د مخه چې چې د لوانې ښا خونه لکه کټې خيل، د ولت خيل، ميا خيل، مروت، تتور او نور د ټانک په سېمه کې مېشته شي ټو لو په پووند ه ډول ژوند کاوه او لږه اند ازه سود اګـــري يې هم کوله۔ که څه هم د د وی زياتره شمېر خلک په کټواز کې اوسيد ل، خو د د غې سېمې په سهيلي يا جنو بي برخـــه کې يو شمېر د کر نې وړ ځمکې يې هم د رلود لې، خو د وانه په غره او نورو سيمو کې چېر ته چې ډېر ښه څړ ځا يو نه مو جود وو هلته د مالد ارو لو انيو کيږد ی وې او کله کله به د ژمي د تير ولو لپاره د ټانک سېمې ته هم راتلل۔ کلـــه چې بيا د کټواز سېمه د سليمانخيلو له خوا د لوانيو نه ونيو له شوه نو له هماغه وخته په اوړي کې په وانه او په ژمـــي کې د د امان د سېمې ټا نک ته د هغوی تګ راتګ پيل شو۔ په د غه وخت کې د لو انيو د قبيلې هر يو ښاخ يو تن مشر د رلود چې خان به ورته کيد ه اود د غو خا نا نو به د هر خيل اوزي ملکان او مشران تر لاس لاند ې د رلود ل، چـــې د د غو خا نانو او ملکانو په لار ښوونه به د اړوند ه ښاخونو او ځانګو چارې سر ته رسېد ې، و دلـــوانې دقـــبيلې ټـــوله مشري يا خاني د کټې خيلو په کو رنۍ په لاس کې وه چې د د ولت خيلو يوه ځا نګه شمير له کيد له۔ "

د اسي ويل کيږي چې د د ولت خيلو د قبيلې او نورو ځا نګو وړاند ې د ټانک په سېمه کې پرانګيان چې د لود

160اضلاع، ايجنسيها وقبايل ايالت پښتو نستان، د شير رحمن د وړ تا ليف، ۱۱۳- ۱۱٤ مخونه

161تاريخ حيات افغاني، د پيښور چاپ، ٤۲۸- ٤۳۲ مخو نه

162پښتا نه د تاريخ په رڼا کې، د سيد بهاد رشاه ظفرکا کا خيل تاليف، د پيښور چاپ، ۱۳۹٥-۱۳۹٦ مخونه

163پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تاليف، د پيښور چاپ، ۱۳۷- ۱٤۔ مخو نه

164http://www.khyber.org/pashtotribes/d/dawarh.shtml

165http://en.wikipedia.org/wiki/North_Waziristan

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي قبيلې يو ښاخ د ی استوګنه د رلوده ه او د د غه ځمکې او ملکیت د د وی په لاس کې و، خو څر نګه چې د ملوانې د قبيلې پووند ه د ژمې په مو سم کې د ټانک سېمې ته راتلل نو زیاتره به د هغوی څارویو د پر انګیانو د قبيلې د کرنې ځمکو ته زیان رساوه، نو همد ا وجه وه چې د د وی تر مینځ شخړې او لا نجې را مینځ ته شوې څو په پای کې پر انګیان او نور په هند کې د مغولي واکمن بابرد غضب وړ وګر ځید ل۔ په د غه وخت کې د کټې خیلو د ښاخ نه شهباز خان نومی چې د خانز مان لقب ورکړل شوی و د لوانې د ښاخ ټولې ځانګې یعنې د ولت خیل، نتور، یا خیل، مروت او نور له ځا نه سره یو کړل او د پر انګیا نو نه یې د ټانک د سېمې د تر لا سه کولو نیت وکړ۔ نو موړي د ټولملوانې ښاخنه لښکرې راټولې او همد ا راز له هغو پووند ه وو نه چې په تنګ شوي وو مر سته وغو ښتله او د ټانک د سیمې پر او سید ونکو پر انګیانو یې یر غل وکړ او تر څو جګړو ورو سته لو انیان د شهباز خان یا خانز مان په مشری پر پر انګیا نو با ند ې بر یالي شول او د کر نې ټولې ځمکې یې د اب سیاه په ګډون په څلورو بر خو با ند ې وویشلې په د ې ډول چې یوه برخه یې د ولت خیلو، یوه برخه یې نتور، یوه برخه یې مر وتو او یوه برخه یې هم میا خیلو ته ور کړه او هغه وخت به چې کال پای ته ورسید نو د مروتو او میا خیلو خا نان به د ولت خیلو د کټې خیلو د ځانګې مشر خانزمان حضور ته و رتلل اوهغه به په منا سبه اند ازه د څلورمې بر خې له مخې هر یوه ته خپله برخه ور کوله او رخصتول به یې۔

په پای کې مر وتو د څلورمې بر خې په ویش با ند ې د خانز مان کټې خیل سره شخړې رامینځ ته کړې او د خپلې بر خې د نیو لو له کبله یې پر ټانک باند ې یر غل وکړ او په هغه جګړه کې چې د د واړو غاړو تر مینځ پېښه شوه د ولت خیلو ماتې وخوړه او هغوی یې له خپل مشر خانزمان سره د ټانک د سېمې نه بې واکه کړل او پخپله یې پر ټانک با ند ې قبضه ټینګه کړه، خو د کټې خیلو مشر له جبیل خان نه چې د ګنډ اپوریانومشر و او په هغه وخت کې یې د امان ته په پوند ه ډول تګ او راتګ کاوه مر سته وغو ښته، خو څر نګه چې مر وتو له د ه سره د مقا بلې توان نه لاره نو ځکه یې د ټانک سېمه خوشي کړه۔ که څه هم خانزمان د مروتو څلو رمه برخه پر د وی باند ې بند ه کړه، و سره له د ې هم د مر وتو کوم خان به چې خانزمان ته ورغی نو هغه به یې تش لاس ببر ته نه لېږه۔

تر لږې مود ې وروسته خانزمان د میا خیلو څلو ر مه برخه هم پر هغوی باند ې بند ه کړه او د نتور د ځا نګې د بر خې پر ته د ټانک پورې ټولې سیمې د د ولت خیلو لاس ته ورغلې چې اوس هم د د وی په لاس کې د ي۔ نا متو انګر یزي مورخ په خپل مشهور اثر(an account of kingdom of caubul) کې د د وی شمېر اته ز ره کو رنۍ ښود لي د ي۔ د نو موړي مولف په قول د ولت خیلو د قبيلې یو شمېر وګړي په کارند ه، زیمه، کافر کلا او د کابل په شا اوخواکې هم استوګنه لري۔ ([166])

د د ولت خیلو د قبيلې ښا خو نه او مشهور کسان چې د د غې قبيلې ځینې ځا نګې هغو ته منسو بې د ي :

عیسی خان، موسی زي، منډوزي، پلنګ، اسماعیل، زکو، لقمان، تاجي زي، بند رزي، جلال خان، موسی خان،

166د کابل سلطنت بیان، د مونټسټوارټ الفنسټن اثر، د کابل چاپ، ٦۔ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یحیی زي، کټي خیل، بهد ین، خواجه خضر، موسی خان، فیروزخان، برمزید خان، د ولت خان، شهبازخان، غازیخان، حیات خان، محمد خان، شیر خان، د لیل خان، سلیم خان، قتال خان، خمرېز خان، صاحب خان، اکبر خان، شهباز خان، هیبت خان، الله د اد خان، خد اد اد خان، صاحبد اد خان، سرور خان، نواب شهنوازخان او محمد اکبر خان۔

73.1 د د ولت خیلو په قبیله کې د مشرۍ څر نګوالي

مور د مخه وویل چې د د غې قبیلې مشري له پخوانه د کټي خیلو د کورنۍ په لاس کې وه، خو هر یوه مشر د خپلې ځا نګې یعنې د د ولت خیلو سره بنه او د ورور ګلوی چلند کاوه، خو کله چې مشري د سلیم خان زوی قتال خان ته ورسید ه، نو هغه په خپلې قبیلې با ند ې سختي راوا خیسته او څر نګه چې نو موږی یو تند مزاجه سړی و نو له د ې کبله د د ولت خیلو د قبیلې، کټي خیلو سره سلا او مشوره وکړه او قتال خان او د هغه زوی اکبر خان‌یې ووژل او د قتال خان مشر زوی سرور خان له د ې پېښې نه بچ پا تې شول او د ګل خان د ورور ظفر خان په ملګر تیا د مر وتو سېمې ته راغی او څو زره رو پۍ یې د خپل پلار د یوه ملګري نه یې پور کړې او په کابل کې د افغانستان واکمن ته په عر ض ورغی۔ د افغانستان واکمن د غلجي عبد الر حیم خان هو تک په مشرۍ د سرور خان مرستې ته څلور زره‌پوځ او څو تو پو نه یې د هغه مر ستې ته وګو مارل۔ کله چې سرور خان د کابل د شا هي ځو اکو نو په مر سته د ټا نک سېمې ته نږد ې شو نو ګل خان د سرور خان سره د د ښمنۍ سره سره د و لت خیل و پو هول چې د سرور خان ملاتړ وکړي او سرورخان هم سو ګند وکړ چې پخو انۍ خبرې به هیروي او چا ته به زیان نه رسوي۔ د ولت خیلو د سرور خان خا ني او مشري ومنله، خو د سرور خان لوړې او سو ګند تر هغو پورې د وام وکړ تر څو چې د د ولت خیلو معتبران او ملکان د سرور خان حضور ته راغلل او په هغه وخت کې سرور خان هغه اتلس تنه مشران چې زیا تره یې د هغه د پلار قتا ل خان او ورور اکبر خان په وژلو کې سره سلا او مشوره کړې وه و وژل، خو ګل خان ونه وژل شو، خو سرور خان څه مود ه ورو سته هغه وواژه۔ کله چې یې د ښمنان له منځه ولاړل او د سرور خان خاني او مشري ټینګه او پیاوړې شوه او بیا نو هیڅا هم د هغه سره د مقا بلې توان نه د رلود۔ هغه د خپل پلار قا تلین په تد ریجي تو ګه او کله به هم چې یو یو لاس ته ور تلل وژل به یې۔ نو موږي له ځا نه سره پنځه سوه سپا هیان وټاکل او د ټانک په سېمه کې یې‌یوه کلا او با غ جوړ کړ۔ سرور خان به د ملک په چارو کې د عد ل او انصاف نه کار اخیست۔ که څه هم غریب او بیو زله رعیت له هغه ځیني خپه او نارا ضه ول، خو سره له د ې هم هغه د اسي بند و بست وکړ چې هیڅا هم ترې سر نه شو پورته کولای۔ د ټا نک د سیمې هر ډول عاید د هغه شخصي مال ګڼل کید ه، خو هغه د د ولت خیلو نه هیڅ ډول محصول او ما لیه نه اخیستله۔ سرور خان په سخاوت کې ډېر مشهورو۔ له چې د ګنډاپور یانو او میا خیلو په لښکرو بر لاسی شونو ځواک یې لا پیا وړی او پخپلو سیا لا نو کې ډېر مشهور شو۔

سرور خان په ۱۸۹۲ بکر ما جیتي کال کې چې د ۱۸۳۵ عیسوي کال سره سمون خوري مړ شو او پر ځای یې زوی الله د اد خان مشر وټا کل شو۔ په ۱۸۹۳ بکر ما جیتي کال کې چې د ۱۸۳۶ عیسوي کال سره سمون خور ي کنورنو نهال

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګه د سکهانود پو ځو نوسره د يره جاتو او د د امان سېمې ته راغی او بيا يې د ټانک د سېمې خو اته پـــو ځـــو نـــه وليږل. کله چې الله د اد خان د نو نها ل سنګ د راتلو نه خبر شو او په د ې متيقن شو چې خپلو سرد ارنو او ملا زما نو يې ورسره بيو فا يې کړې د ه نو د خپلو زامنو او خپلې منقو له شتمنيو سره يې د مسيد و او وزيرو ملک تـــه پنـــاه وروړه او په د ې تو ګه د ټا نک سېمه د سکهانو لاس ته ورغله. د ی بيا ورو سته د افغانستان امير د وست محمد خان ته ورغی او له هغه نه يې د مر ستې غوښتنه وکړه. تر څو مود ې ورو سته ببر ته د مسيد و اوو زېرو غرو ته را ستون شو او څر نګه چې کنور نو نهال سنګه د ټانک سېمه د ملتاني افغا نانو پا يند ه خان خواجک زي، حيا ت الله خان سد وزي او عا شق محمد خان عليزي ته د جا ګېر په ډول ورکړې وه، نو الله د اد خان تر ډېرې مود ې پورې د ســـکهانو او ملتـــا نيانو سره وجنګيد او تل به يې د ټا نک پر سېمې با ند ې برید ونه کول چې نو موړي خپل ټول عمر په جګړو ې تېـــر کړ تر څو په پای کې مړ شو. د الله د اد خان تر مړ ينې ورو سته يې د د و تنو زا منو نه يو يې چې محمد شاه نوازخان نوميد د پلرني مشری د بيا تر لا سه کو لو له پاره ډېرې هلې ځلې وکړې چې بياد انګر يزي سر کار په وخـــت کـــې د ټانک موروثي مشري شاهنواز خان ته ور کړل شوه چې هلته نواب وټا کل شو.

بايد ويل شي چې د ټا نک سېمه د پښتونخوا په ايا لت کې مو قعيت لري.ټانک پخوا په د ېره اســـما عيـــل خـــان پورې اړوند ډيسټرکټ يا ولسوالي وه.

د ولت خيل ميلمه پا لو نکي، جنګيالي او په پښتو او پښتو نوالې با ند ې مين خلک د ي. د وی د ســـکند ر د تـــا ړاکونو، چنګيزيانو، مغولو، سيکهانو او انګرېزانو په وړاند ې په ميړانه جنګيد لي د ي.

ماخوذونه د ه ([167]، [168]، [169]، [170]، [171]) نه.

74 د ولت زي

د د غې قبيلې خلک غلجي پښتا نه د ي او ځا نو نه په سليمان خيلو ور ګډوي. د ولت زي د ننګر هار ولا يـــت د چپر هار ولسوالی.د د ولت زيو، بي بي مهرو او چينې په کليوا و د مو مند د رې په ولسوالی، د پکتيا ولا يت د مرکـــز ګر د يز ښار ته نږد ي د د ولت زي په کلي او د زر مت په ولسوالی، د سمنګا نو ولايت د مرکز د ايبکو په ښار، د بغلان ولا يت په مرکز، د بلخ ولا يت د بلخ په ولسوالی، د ميد ان او ورد ګو په ولايت او د کا بل ښار د چهارد هي او بګر اميو د و لسوالی په شينه او د د ه سبز ولسوالی په بختيا رانو کې استوګنه لري. يو شمير د ولتزي د کا بل او جلال اباد تـــر

167تا ريخ حيا ت افغاني، پښتو ژباړه، د پېښور چاپ ۳ـ۸- ۳۱۱ مخونه

168پښتا نه د تا ريخ په رڼا کې، ۱۳٤۹ مخ

169پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تاليف، د پېښور چاپ، ۱٤ـ-۱٤۳ مخو نه

170http://www.khyber.org/pashtotribes/d/dolatkhel.shtml

171http://en.wikipedia.org/wiki/Tank_Pakistan

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځ د کا بل د سیند په د واړو غاړو کې د الیا س خیلو پښتنوسره په ګا ونډ کې ژوند کوي او د کر کیلي په چارو بـــو خت د ي ([172])۔

د ننګر هار ولا یت د چپر هار ولایت د د ولتزو د کلي او سید و نکي د و لتزي د د رویش خیلو، الله د اد خیلـــو او زاري خیلو په ځا نګو ویشل شوي د ي۔ د د وی مشران وایي چې د د وی نیکو نه ډېر کلو نه وړاند ې د کند هـــار او غزني د سیمو له شا او خوا نه د ې سیمې ته رالیږ د ید لي او د لته یې ژوند غوره کړی د ی۔ د ننګر هـــار ولایـــت د د ولتزو، بي بي مهرو او چیني د کلیو زیا تره د ولتزي په کر کیلې اخته د ي او د کر نې حا صلات یې جوار، غنم او نور حبو بات د ي، خو د وی د خپلو کر نیزو ځمکو لپاره ډېرې او به نلري نو ځکه یې ډېر شمېر خلک په بیو زلـــی کـــې شپې او ورځې تیروي۔ په ا فغا نستان باند ې د روسي یر غلګرو تر تیري وروسته د نورو پښتني قو مو نو او قبیلو د خلکو په ځېر د و لتزي هم د خپل ټا ټو بي او ځای ځا یګي نه کډوالی ته اړ ایستل شول او زیا تره یې پېښور ته مها جر شول چې هلته د کچه ګړ هی، اکوړي خټک، جلو زیو، هنګو، متنیو، کو هاټ، شین ډنډ او ما نسهره کې په کمپو نو کې او سید ل او زیا تره په مز د وریو او شا قه کارونو بو خت ول۔ د رو سا نو تر وتلو ورو سته د وی ډېر ې کورنۍ ببـــر ته خپلو اصلي ټا ټو بو ته را ستنې شوې۔

د سمنګانو، بغلا ن او بلخ ولا یتو نو د و لتزي هم ز یاتره د کر کیلې او سو د اګر یو په چارو بو خت د ي، خو په هېواد کې د تنظیمي جګړو ورو سته د وی زیات شمېر مهاجرت ته اړ ایستل شول اوپه شمال کې د نورو پښتنو پـــه ځېر د د وی ځمکې او جا ید اد ونه، کورونه او نورې منقولې او غیر منقولې شتمنۍ د یو شمېر جنګسا لا رانو له خـــوا ونیول شوې چې تر او سه هم د هغوی په ولکه کې د ي۔

په پخوا وختو نو کې یو شمېر د و لتزیو کو چیا ني ژوند د رلود او د اوښا نو، پسو نو، وزو او غوایانو رمي او ګلې د ر لود لې، خو د وخت په تېرید و سره د وی کلیوالي ژوند غوره کړی د ی، خویو شمېرېـــې لاتـــر او ســـه پورې کو چیانی سر ګرد انه ژوند تیروي۔

د ولت زي میلمه پا لو نکي، په علم او پو هې مین، زړورا و په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې ټینګ خلـــک د ي۔ د روسي ښکیلا ګګرو په وړاند ې په میړا نه جنګید لي او ډیرې قر با نۍ یې ور کړي د ي۔

د ۱۳٦۔ کال د سر شمیر نې له مخې د ننګر هار ولایت د چپر هار په ولسوالۍ کې د د وی شمېرد ٤٦٥٩تنو په شـــا او خواکې او د مو مند د رې په ولسوالۍ کې د د وی شمېر د ۱٤۔۳تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی چې ښـــلیـــې د ا شمېر به اوس تر د ې لا زیات وي۔ د هیواد په پا تې نورو ولا یتو نو کې د د و لتز یو د قبیلې د ژونـــد او شـــمېرپـــه اړوند مې بشپړ او د قیق معلو مات تر لا سه نه شول کړای ([173])۔

172پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱٤۳- ۱٤٤ مخونه، د پېښور چاپ

173د ا هغه معلو مات د ې چې ما پخپله د سا حوي ریسر چ په نتیجه کې تر لا سه کړي د ي

(c) ketabton.com: The Digital Library

75 د ينار خپل

د ينار خيل له اره غلجي پښتا نه د ي او د سليمانخيلو پښتنو يو ه څا نګه ګڼل کيږي۔ د کند هار ولايت د ارغنـــد اب په ولسوالۍ او همد اراز د د غه ولا يت په مرکز د کند هار په ښار کې هم يو شمېر د ينار خيل استوګنه لري۔ د کنـــد هار په ولايت کې د د ينار خيلو د قبيلې مجمو عي شمېر د ۱۳٦۔ کال د سر شمېر نې له مخې ۳۳۸۸ تنه ښود ل شـــوي د ي (174) چې ښا يې په د غه شمېر کې به اوس ډېر زيا تو الی راغلی وي۔

د د ينار خيلو د قبيلې يو شمېر د پکتيکا ولايت په شر نه او يو شمېر هم د پکتيا ولايت د مرکز د ګرد يز بنـــار ته څېر مه د رباط په سېمه کې هم ژوند کوي۔ هغه د ينار خيل چې په کند هار کې استوګنه لري نو د ود ونه او رواجو نه يې کټ مټ د هغه ځای د خلکو په څېر د ی۔

د ينار خيل، زړور، ميلمه پالو نکي، په هېواد مين او په پښتو او پښتو نولۍ با ند پ ټينګ خلک د ي۔

76 رتن زي

که چيرې د رتن زيو د قبيلې د نسب شجره په غور سره وڅيړو نو جو ته به شي چې د وی د بيټنۍ قبيلې يوه څانګه د ه چې د جنو بي وزير ستان او د ټانک په سېمو کې استوګنه لري۔ بيټ نېکه په پښتنو کې ډېر مشهور نېکه تېر شوی د ی او په پښتني عنعنه کې هم بيټ نيکه خورا لوی پښتون، ستانه ا و مشهور نېکه ګڼل کيږي۔د د ه ـنـــوم ـپـــه ـتـــا ريخو نو کې بيټنی او بټن هم راغلی د ی چې له خپلو د وو ورونو سړبن او غر غښت نه په عمر کو چنـــی و، خـــو د خپل نيک خوی، زهد او تقوا په وجه يې ډېر شهرت تر لا سه کړ۔

لوی استاد اروښاد علا مه عبد الحی حبيبي رحمت الله عليه د پښتو اد بيا تو د تا ريخ په د وهم ټوک کې ليکلي د ي:

" د بيټ نېکه احوال مور ته نه د ی معلوم او نه د د ه ژوند مورخا نو تصريح کړی د ی، يوازې د پټې خزانې د ليکنې پر بنسټ ښکاري چې اسما عيل د بيټ نېکه زوی د خر ښبون معا صر و او د غه سړی په ٤۱۱ هجري کال ـکـــې ـمـــړ شوی د ی۔ نو چې د اسما عيل د ژوند وخت د ٤۔ هجري په حد ود و کې وي ښا يې چې پلار او اکا يې هم د ۳۵ ـهجري په حد ود و کې ژوند ي وي " (175)

د بيټنۍ قبيلې يوه څا نګه رتن زي د ي، خو ځينې بيټنۍ د اسې عقيد ه هم لري چې په بيټنيو کې د بو بک پـــه

174معلو مات مختصر د رباره اقوام وقبايل سر حد ي کشور، ۲۹-۳۔ مخونه

175عبد الحی حبيبي، د پښتواد بياتو تا ريخ، د ويم ټوک، ۱ـ٦ مخ، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه د يوه تن زوی علي يو کو چنی ما شوم وموند او رتن نوم يې پرې کښنود او هغه نسل چې د ه له پښته رامينځ تـــه شوی د ی د رتن زي په نامه سره ياد ېږي۔ د رتن زيو ټول د ود و نه او رواجونه د بيټنيو د قبيلي نورو ځانګو او بنا خو نو ته ورته د ی۔

77 رځړ

رځړ په اصل کې سړ بني پښتانه او د مند ړ او لاد ه ګڼل کيږي او د پښتونخواپه صوابی، مرد ان او سوات کـــې ژوند کوي۔که چېرې د د غې قبيلې د نسب ونې يا شجرې ته وګورو نو مند ړ د رې زامن د رلود ل چې منور، خضـــرا و رځړ نو ميد ل۔ ر ځړ په پنځو کو چنيو ځا نګو ويشل شوي د ي چې ملکزي، ما نيزي، اکوزي، خضر زي او محمـــود زي نو ميږي چې ملکزي په يار حسين، شير د ره او يعقو بي کې، ما نيزي په په ډاګي، ترلاند ي، بر مولي او اد ينه کې، اکوزي په د وبيانو، سړه چينه او اسما عليه کې، خضر زي په شيوه، کا لو خان او شيره غونډ کې او محمود زي په نوي کلي، شيخ جانا، اسو ټا او نا رنجي کې مېشته د ي۔ ([176])

78 زاخېل

زاخېل له اره سړ بني پښتانه د ي ا و په سړ بنيوکې غوري يا غو ريا خېل د ي چې ېر د ولت يار ورګډيږي او په د ولت يار کې د مو مند و سترې قبيلې ته منسوب او د مو مند و د د ويزيو د بناخ يوه ځا نګه ګڼله کيږي۔

غوري يا غو ريا خېل هغه پښتا نه د ي چې د چنګيز (٦٣٤ هجري قمري مړ) په تا ړاکو نو و د چنګزيانو په نا تـــا رو نو کې له خپلې اصلي مېنې غور نه ليږد او مهاجرت ته اړ شوي د ي۔ د غو ريو پښتنو نوم د ستر خو شـــال (۱۔۲۲-۱۱۔هجري قمري) په د ېوان کې د اسې راغلی د ی :

هند ته يې روان کړ بد رګه مې مستجاب
هم ملک، هم خان، هم همه غوري ارباب

د اورنګزېب عالمګير (١١٦٨- ١١١٨هجري قمري) د زمانې يو بل شاعر حسين پکلي وال ويلي د ي :

د رقيب د نا کرد و به مې خلا ص نه کا
که جنبه مې شي تمام غوري خښي

د پښتنو نازکخيال شا عر حميد ما شو خيل هم د اسي وايې :

176پښتا نه د تا ريخ په رڼا کې، ۱۳۲۲ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د ا ستا د نا مې بوی اخلي حميد ه!
څه به نه وي خوش د ما غه غوري، خبني

اروابناد علامه استاد عبد الشكور رشاد رحمته الله عليه د ر احت ياد په نامه د مقالو په هغه ټو لګه کې چې په ۱۳٦٤ لمرېزکال کې کې د کا بل پو هنتون د ژبو او د بيا تو د پو هنځي له خوا خپره شوې د ه په خپلې يوې مقاله کې چـــې د راحت زاخيلي په اړوند يې کښلې د ه د زا خيلو د قبيلې په اړوند د اسي ليکلي د ي :

"د ويزي او خويزي د مو مند و د وې نامتو ثا نګې د ي چې د ګند او او کو ډا خيلو تر مينځ مېشته د ي"

زاخيل زياتره کو چيان د ي، د يشين ([177]) ا و غر شين ([178]) هم پکې شته۔

د ننګر هار ولايت د رود اتو د ولسوالۍ د کان او کتر غي تر مينځ سېمو کې مېشته د ي۔ د ننګر هار ولايت د کا مې ولسوالۍ او ثمر خيلو د کلي تر مينځ هم د زاخېلوڅو کلي شته د ي۔ د ډکې ختيز ته د کابل سيند پورې خو اته هـــم زاخېل پر اته د ي۔ د ننګر هار پر زا خېلو برسېره د کند ز په ولا يت کې هم زا خېل مېشـــته د ي ([179]) او دکـــو رنيـــو شمېر يې تقر يباً د وو زرو ته رسيږي او مشهور کلي يې په لاند ې ډول د ي ([180]):

1. زاخيل کلی: د سپين زر شرکت شاته۔
2. خواند ان کلی : د چارد رې د سيند پر غاړه۔
3. پا چا قلند ر کلی : د زرخريد په سېمه کې

د کند ز د و لايت په مرکز د کند ز په ښار کې هم زاخېل شته۔ د د غې سېمې نا متو بډای حا جي نا زکمير خان زا خيل وچې د زاخيلو نا متو قبيلې ته منسوب و۔

د افغانستان نا متو ليکوال استاد عبد الرؤف بينواهم د پيښور په نو ښار کې د زاخېل په نامه د يو ه کلي يا د ونه کړې د ه او زيا ته کړې يې د ه چې د پښتو، فار سي، عربي او اردوژ بو ليکوال او شا عر راحت زاخيلی په د غه کلـــي کې زيږ يد لی د ی ([181]) خو پخپله ار وابناد را حت د پيښور د نو ښار په سېمه کې د زا خيلو د رې کلي ښو دلـــي د ي . ([182])

177پښتا نه په مجمو عي تو ګه د يشين هغو خلکو ته وايې چې کو چيان نه وي او د ما لو نو د روزنې پر ځای کښت او کر وکړي او په کليـــو او ښا رونو کې او سي

178غر شين هغه پښتا نه د ي چې په غر ونو کې مېشته د ي۔ د پښتنو يوه قبيله هم د غر شين په نامه شته

179کند ز د ا فغا نستان د شما لي ولا يتو نو نه يو ولايت د ی چې د امو سيند يې له تاجکستانه بيلوي، ختيز ته يې تخار، لوېد ېز ته يې بلـــخ او سوېل ته يې د بغلان ولا يتو نه پر اته د ي

180د پا چا قلند ر زيارت او مرقد هم همد لته واقع د ی

181وګورئ اوسني ليکوال ۱-٤۲۱ د عبد الرؤف بېنوا تاليف، کابل، د و لتي مطبعه، ۱۳٤۔ کال

182و ګورئ لغات افغا ني، د راحت زا خېلي تا ليف، ۱۲٤ مخ، د لا هور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور انګريز محقق او ختيز پيژند ونکی هينري جيورج راورټي د نو ښار د زاخېل کلی د ازي خېل په نامه يادوي، خو د هند و ستان جيو ګرافيکل سو سائيټي د د غه کلي نوم زاخيل ليکلی د ی. اروابناد راحت زاخېلی هم کښلي د ي چې د نو ښار په سېمه کې د زاخان با جوړي د رې زا منو، د ري کلي ود ان کړي د ي چې د رې واړه د زا خېلو په نامه سره ياد ږي. د ز اخېلو کلي د نو ښار په جنوب لويد ږ کې پر اته د ي. د زا خېلو او نو ښار تر مينځ د پير پا يې کلی پروت د ی. پېر پا يې له نو ښاره د وه نيم کروه واټن لري ([183]) او زا خېل له پير پا يې نه يو نيم کروه لېرې د ی. په د ې حساب نو د نوښار او زا خېل تر مينځ څلور کروه لاره د ه. د پيښور او اټک تر مينځ پا چاهي لار د زاخېلو شمال ته تير ږي. د پښور ښار او زا خېلو تر مينځ يوولس کروه واټن د ی. نو ښار د زاخېلو کلی د پښور ښار شمال ته لږ مايل ختيز لور ته پروت د ی اود مشهور شاعر او لېکوال راحت زاخېلي د تا ټو بي له کبله د پښتنو په اد بي کړ يو کې د ځا نګړي شهرت نه بر خمن د ی. اروابناد راحت زا خېلي په څلورو ژبو (پښتو، فارسي، عربي او اردو) کې د شپږ ويشتو تا ليفا تو او تر جمو څښتن د ی. ([184])

د استاد راحت زاخېلي اوحاجي نازکمېرخان برسېره د ښا غلی کرزي په او سنۍ کا بېنه کې د افغا ستان د مالېې وزير ښا غلی عمر زا خېلوال اود پښتو ژبې د مشهور شاعر او مو سيقي پوه اروابناد استاد محمد د ين زاخېل نو مو نه يا د ولای شو چې د ز اخېلو قبيلې ته منسوب خلک د ي. ([185])

79 زموخت، زمښت، زويمشت

زموخت چې د زمښت يا زويمشت په نامه سره هم ياد ږي د پښتنو د کرلانې ګروپ پورې يوه اړوند ه قبېله د ه چې د د غې قبيلې خلک د پښتونخوا ايالت د اورکزيو ايجنسۍ په جنوب کې د کو هاټ پو لې ته څېر مه غر ونو کې د ميران زي ا و کور مې د د رې تر مينځ پر اته د ي. ختېز ته يې او رکزي او بنګښ، شمال ته يې ا ورکزي، لويد ږ ته يې د توريو قبېله او جنوب خواته د بنګښو پښتنو سره پوله لري.

د قبيلوي وېش له مخې زموخت يا زمښت په د وو لو يو اصلي څا نګو وېشل شوي د ي :

1. مموزي يا لويد ېځ زمو خت.
2. خويد اد خېل يا ختيځ زموخت.

مموزي يا لويد ېځ زموخت د منټوال، منډان، وټې زي، د ولت زي او د اود زي په څا نګو با ند ې وېشل شوي د

183وګورئ تواريخ خورشيد جهان په ۱۹۸ مخ کې چې ازي خيل د څمکنيو يوه پښه ښود ل شوې د ه، څمکني هم غوري پښتانه د ي

184د کابل رود چې په پېښور کې يې لنډی بولي د نو ښار په مينځ کې تېر شوی د ی، شمالي برخه يې د اشنغر په نو ښار شهرت لري او محمد زي پښتا نه پکې اوسي، جنو بي برخه يې د خا لصه نو ښار په نامه ياد ږي ګډوله خلک پکې اوسي

185زاخېل، د راحت تا ټوبی، د راحت ياد، د کابل پو هنتون فر هنګي شورا، کابل ۱۳۶۳,کال، ۲۵۴-۲۵۶ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي۔

خويد اد خيل يا ختېځ زمو خت د حسين خيلو، ببې خيلو، تپې او خد و خيلوپه څا نګو ويشل شوي د ي۔

د زموخت د قبيلې د سېمې مجمو عي مسا حت ٤ــ مربع مېله د ه۔ د وی په په يوه غرنۍ سېمه کې استوګنـــلـــري چې تکه شنه او ډول ډول ونې لري۔ خلک يې د نګې د نګې ونې او ډبرې ښا يسته ځېرې لري۔ زموخت زړور، مېلمه پا لو نکي، جنګيا لي او په پښتو او پښتو نولۍ با ند پې مين خلک د ي۔

د انګرېزانو د راج او حکمر انۍ په وخت کې د د وی د جنګيالیو ميړونو شمېر ۳ــ تنو ته رسيد ه۔

د د وی او سنی شمېر د ٦ــ تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی۔ د وی سني مذ هبه د ي او د سمل په ګوند ی يا ګروپ پورې اړه لري، خو نن ورځ د اورکزي قبيلې يوه برخه ګڼله کيږي۔

ماخوذونه د ه ([186]، [187]، [188]، [189]) نه۔

80 زيرک، ځيرک

د رانيان يا ابد اليان چې د پښتني قبيلو په لړ کې د مخه پرې بحث شوی د ی د سړبن په ټولنيز ګروپ او ډلـــې پورې اړه لري او په د وو سترو ښا خو نو ويشل شوي د ي چې يو يې زيرک (ځيرک) او بل يې پنج پای نو ميږي۔

د ابد اليا نو د قبيلې په مبحث کې مو ولو ستل چې د اسلا مي د ورې په تاريخ کې لو مړ نی سړی چـــې د (ابـــد ال= اود ل) په نامه ياد شوی د ی د پښتني قبيلو يو مشهور نېکه و چې د خپل نا متو کهو له سره د سليمان په غره کې او سيد ه۔ نوموړی د ترين زوی، د شرخبون لمسی او د سړبن کړ وسی د ی او د د ه نوم په پښتواد بياتو او پخـــو انيـــو نسخو کې (اود ل) او د جمع منسوب په بڼه (اود لی=ابد الی) ضبط د ی چې د (٤٤۔ هجري يا ١۔٤٨ زيږد ېز) کلو نو په شا او خوا کې يې پښتا نه قبا يل پر ځان راټول کړي ول او د د ه له تو کمه ملک سليمان د عيسی زوی چې په زېرک ســـره مشهور و پښتني قبيلې يې د سليمان له غره نه د کند هار سېمې ته بو تلې او هلته يې مېشته کړې او د خپل ژ وند په پای کې يې ملک بارک په مشری کښيناوه او تر بارک ورو سته د زيرک بل زوی (ملک پو پل) د خپل نفوذ سا حه د اوسني بلو چستان تر شال او ژوبه پورې وغز وله او تر ٦٥ کلو نو تر مشر توب ورو سته د ٨٩ کلو نو په عمر مړ شو۔ ([190])

ويل کيږي چې د ابد ال تر مړينې وروسته رځړ د خپلې کو رنۍ مشر شو او د خپلو زامنو د ډلې نه يې خپـــل

186اضلاع، ايجنسي ها وقبا ئل ايالت پښتو نستان، ۹۔ مخ

187پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تاليف، ۱٤۷- ۱٤۸ مخو نه، د پېښور چاپ

http://en.wikipedia.org/wiki/Zaimukhts188

http://www.reference.com/browse/wiki/Zaimukhts189

190د افغانستان نو ميالي، د استاد عبد الروف بېنوا تاليف، لو مړی ټوک، ۳٤ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشر زوی عیسی خپل ځای ناستی وټا که۔ ([191])

د عیسی په زامنو کې سلیمان تر ټو لو پوه او هو ښیار و نو ځکه په ځیرک مشهور شو، چې تر او سه پورې هم پښتانه په مجمو عي تو ګه هو ښیار سړي ته ځېرک وایې۔ که څه هم عیسی د میرک په نامه مشر زوی د رلـــود، خـــو سلیمان یې د هو ښیارۍ او ځیر کتوب په وجه خپل ځای ناستی وټا که۔ د ځیرک په څلورو زامنو کې یې مشر بارک نو مید ه او پلار د ی د کورنۍ مشر ټا کلی و، خو تر څه مود پ ورو سته مشري د مک پو پل لاس ته ورغله۔

لنډه د ا چې ه په پای کې ستر غازي اعلیحضرت احمد شاه با با علیه الر حمه چې د پو پلزیو د ښاخ د سد و زیو د څا نګې نه و د ۱۷۴۷ میلاد ي کال نه ۱۷۷۲ میلاد ي کاله پورې یوه لو یه امپراتوري جوړه کړه ([192]) چې په تاریخ کـــې د د رانیانو د امپراتورۍ په نامه یاد یږي۔

د رانیان د ځیرک او پنج پای په د وو لو یو ښا خو نو ویشل شوي د ي۔ د ځیرک د ښاخ نورې قبیلې په لانـــد پ ډول د ي :

بارکزي، اچکزي، پوپلزي، الکوزي، محمد زي او سد وزي۔ ([193])

د غه قبیلې بیا په ډېرو نورو څا نګو ویشل شوي د ي۔

81 زبرماني

زبر ماني په اصل کې غلجي پښتانه د ي او زیات شمېر وګړي یې د تو خو په سېمه کې استوګنه لري، خو د کـــا بله تر کند هاره پورې په ځینو کلیو او با نډو کې یو یا د وه کوره مېشته د ي۔ زبر ماني زیاتره د کر کیلې پـــه چـــارو بوخت د ي، خو ځینې یې سود اګري هم کوي ([194])۔

د د وی د ود او د ستور زیاتره د نورو غلجیو قبیلو په څېر د ی۔ د ډېرو هلو ځلو په نتیجه کې مې نه د د وی د شمېر په اړه کوم معلو ت تر لا سه کړل او نه یې هم د خیلو نو وېش راته څر ګند شو۔

د زبر مان کلمه د او ستا یي عصر او د ورې سر یمان را په زړه کوي چې د سلیمان د کلمې سره یې ربښنه یـــوه او د سلیمان یعنې د (روه) د سېمې معنی یې لر له۔

191تا ریخ حیات افغا ني، پښتو ژبارې، ۱۴۳مخ، د پېښور چاپ

192پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲۸۱ مخ

193پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۴۸- ۱۴۹ مخو نه

194پښتا نه د تاریخ په رڼا کې، د سید بهاد رشاه ظفر کا کا خیل تالیف، ۱۳۴۶ مخ، پېښور یونیورسټي بک ایجنسي، ۱۹۶۲ میلاد ي کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

82 زېړاني

زېړ اني په اصل کې سسړ بني پښتا نه د ي او د غو ريا خيلو پښتنو او لاد ه د ه۔ زيړاني ځا نونه په مو منـــد و هم ورګډوي۔ غوريا څلور زامن د رلود ل يعنې د ولت يار، خليل، څمکني او څلورم زوی يې زيړان نو مېد چې او لاد ه يې د زيړ انيو په نامه سره مشهوره د ه او د ننګر هار ولايت مرکز جلال اباد ته نږد ې د زيړ انيو په کلي کـــې چـــې د سره رود د ولسوالۍ په اد اري واحد پورې اړه لري مېشته د ي۔

د پښتنو د تا ريخ مؤلف اروابناد قا ضي عطاؤالله خان ليکي :غو ريا خيل تقر يبا د (۱۴۵۔) ميلاد ي کال په شـــا او خوا کې د غزني لو يد ېز ته د تر نک د سېمې په شا و خوا کې او سېد ل۔ څر نګه چې د د وی په شمېر کـــې زيـــاتوالی راغـــی نـــو د وی د غزنـــي نـــه کابـــل او د کـــابله د ننګـــر هـــار خـــو تـــه وکـــو چيـــد ل۔ ([195]) د تاريخ حيات افغا ني ليکوال ډېټې محمد حيات خان ليکي : زيړاني د ننګر هار په شا و خواکې د تا جکو سره يو ځای او سيږي او زياتره خلک چې د د وی د نسب د شجرې سره اشنا نه د ي د وی تا جک بولي([196])

لکه چې اخو ند د روښزه هم په خپل مشهور اثر تذ کر ۀ الابرار والا شرار کې ليکلي د ي چې د زيړاني ښاخ لـــه خپلو نورو ورو نو نه ببل او د ننګر هار د سېمې له تا جکا نو سره او سيږي ([197])۔ خو بايد وويل شي چې د وی سل په سلو کې پښتانه اود د وی په پښتو نولۍ کې هيڅ د شک ا و تر د يد ځای نشته۔

د زيړانيو پښتنو د قبيلې ځينې ځا نګې لکه پهړ خيل، د ولت خيل، احمد خيل او تار خيل د برو مو مند و سره په غم او ښاد ی کې شريک د ي۔ همد اراز د د غې قبيلې يو شمېر خلک د لغمان ولايت د الينګار او قر غيو په ولسو اليو کې هم استوګنه لري۔ ([198])

زيړاني زياتره د کر کيلې په چارو بو خت د ي۔ يو شمېر يې په سو د اګرېزو کارونو او د وکاند اريو بلنـــد پ هم بو خت د ي۔ زيړاني ميلمه پا لونکي او په علم و پو هې مين خلک د ي۔په پخوانيو وختو نو کې د د وی ځمکې ډېرې اوبه نه د رلود لې، خو کله چې په ۱۳۴۵ هجري کال د ملت د با با خد ای بخښلي اعليحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د ننګر هار د کانال پروژه جوړه شوه نو د د وی د سېمې کر وند ې يې خړوبه کړې۔ اوس د د وی د کرنـــې ځمکې ډېرې حا صلخيزه د ي۔د ننګر هار ولايت د زيړاينو د کلي يو د روند مشر خد ای بخښلی ملک عطا و چې د بنـــو کړو وړو او بنه چلند خاوند و۔ ([199])

195د پښتنو تاريخ، د قا ضي عطاؤالله خان تاليف، لومړی ټوک، کابل، ۱۳۵۶ لمرېزکا ل

196تاريخ حيا ت افغا ني د پېښور چاپ، ۲۴۴ مخ

197تذکرۀ الا برار والا شرار، د روښزه اخون، پېښور، اد رۀ اشاعت سر حد، ۶۹مخ

198پښتانه، لومړی ټوک، ۱۱۸۔ مخ

199د د کتور لطيف ياد شخصي ياد د اشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

83 سافي، ساپي

سا پي يا سا پيان د پښتنو د غرغښت په ټو لنبز ګروپ کې يوه مهمه او لر غو نې قبيله د ه چې وګړي يې په کو نړ، لغمان، کا پيسا، پروان، ننګر هار، پکتيا، خوست، باد غيس، بلخ، فاريياب، کند ز، کابل، د پښتونخوا پـــه مـــو منـــد و ايجنسۍ، د ره خيبر، د سهيلي پښتونخوا په مرکز کو ئيټه، پښين، ژوب، سيبۍ او همد ارازپـــه لټـــک او د پاکســـتان د پنجاب ايا لت په فيصل اباد کې استوګنه لري۔

د سا پيو قبيله د تاريخ په اوږد و او ببلا ببلو پراوونو کې په مختلفو او ببلا ببلو نو مو نو سره ياد ه شـــوې د ه، د ببلګې په تو ګه: ساپي، صافي، سا پين، سپين، سا پيس، سا پيت، سا فيست، سا فيت، سا پينګ، سا پيته، سا پيسته، اسا پنتيه، سپينته، سو پتا او نور ([200])۔

د اسې روايتو نه شته چې سا پيان يوه لر غو نې اريا يې قبيله د ه چې يو ناني کلا سيکو مؤ رخينو په خپلوتـــا ريخي کتا بو نو کې د د غې قبيلې يا د ونه او ذکر کړی د ی او پخپله مقد وني اسکند ر د کو نړ او لغمان په ځمکو کې د د غو خلکوسره مخا مخ شوی د ی او ډېرې جګړې يې هم ورسره کړي د ي۔ د د ې خلکو څه برخه د مو مند و او باجوړ د سېمو په شا او خواکې هم د لوی اسکند ر سره په جګړو کې ښکيل شوي د ي ([201])۔

لغمان او کو نړ ته د سا پيانو د راتلو په اړه د اسي ويل کيږي چې د ميلاد نه ۲ـــ کلو نه وړاند ې با ختري ار يـــا ئيان د شمېر د زيا توالي او د ځای د تنګوالي له کبله په لېږد پيل وکړ چې د پکهت د قبيلې نورښا خونه او د هغو په لړ کې سا پيان هم شا مل ول۔ کله چې سا پيان د هند و کش له د رو نه د کا پيسا په حوزه کې ښکته شول او له د ې ځا يه يـــې تقر ېباد سيند و نو طبيعي مجرا ګا نې په مخه نېولې چې د هغوی نه يې يوې ډلې د کا بل سيند په مخـــه نېـــولـــې اود نجراب، تګاب، سروبي او لغمان له لارې د کو نړ د سيند حوزې ته ورسېد ل۔

په د ې کې د هيڅ شک او تر د يد ځای نشته چې سا پيانو د ميلاد نه ۲ـــ کلو نه د مخه په ليږد او مها جر تو نـــو پيل کړی د ی او اوس په کا پيسا، کو هستان، کوه ساپي، پروان، لغمان، کو نړ، جند ول، پشات، سوات اوبـــا جـــوړکـــې مېشته د ي ([202])۔

83.1 قبيلوي جوړښت

سا پيان په لو مړي سر کې په شپږومهمو ښا خو نو ويشل شوي د ي چې ود ير، ګوربز، کند هاري، مسود، ښا د

200عبد المالک کو لکوال ساپی، سا پيان او د هغوی قبيلوي وېش، د جرګې مجله، ۳۵ مخ، ۱۳٦۵ کال، کابل

201مطيع الله چمبيلی، بيا هم سا پيان وپېژنئ، د کابل مجله، ٤٤ ګڼه، ۱۳۳٦ کال

202تاريخ حيات افغاني، ۲۳٦ مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یخیل اوګاګي زي نو میږي ([203]) چې بیا وروسته په نورو څانګو وېشل شوي د ي چې د غه څانګې په لاندې ډول د ي :

امري، شیخي، باړ میزي، بیا نخیل، کټه سر، غیبي خیل، حبیب زي، کاکا زي، خا د یخیل، سلیمان زي، بیا دین زي، اد م زي، پا یند ه خیل، نو رخیل، خیرن زي، زکوزي، مېر علي خیل، الو کوزي، عطا خېل، سین زي، ببري زي، شمسو کور، مد ور کور، غلجی کور، ابه خېل، سیپان، مرزاخېل، کمال خېل، امر ویي، بد ین زي، خاد ي خېل، رحیمد اد خېل، حید ر خېل، شابول خېل، سلیمان خېل۔مولاتم کور، ملایان، کاګي، شهزاد ه او ټنګه ګوربز۔

83.2 د سا پیانو د استو ګنې سېمې

1. د کونړ په ولایت کې

د سا پیا نو د قبیلې زیات شمېر وګړي د کو نړ په ولایت کې ا ستو ګنه لري او په نو موړي ولایت کې د سا پیانو د استو ګنې ځا یو نه په لاند ې ډول د ي: اسد اباد، نرنګ، بر یکوټ، سر کا نې، د انګام، څو کی، نورګل، پیچ، چپه د ره، با ډیل، د بوه ګل، د مزار د ره او شو نکړی۔ د کو نړ په ولایت کې د سا پیا نو مجمو عي شمېر تقر یبا د ۱۵۔۔۔ تنو په شا وخواکې ښود ل شوی د ی۔

2. د لغمان په ولایت کې

د لغمان په ولایت کې سا پیان په عمر زیو، شکور اباد، علي خیلو، پا چا خیلو، احمد زیو، بیا ړېزیو، سالاو، ګاګړ، کو ټالی، د روښ اباد، د ولت شاه، اتوک، چکله او د وګل کې ژوند کو ي چې په نو مو ړي ولایت کې سا پیان د ۵۔۔۔ زرو تنو په شا او خواکې اټکل شوي د ي

د لغمان ولایت د عمر زیو سا پیا نو مشهور ښا خو نه تور خېل، خېرن زي، زکوزي، مېر علي خیل، الو کوزي او عطا خیل د ي۔

3. د کا پیسا په ولایت کې

سا پیان د کا پیسا په ولایت کې د د غه ولایت د تګاب او نجراب په ولسو الیو کې استوګنه لري۔

4. د پر وان په ولایت کې

سا پیان د پروان ولایت په کوه سا پي، سید خیلو، کو هد امن او کو هستان کې استوګنه لري۔ د پروان ولایت سا پیا نود د ې لپاره چې د وی د تا جکو ورو نوسره د ډېرو کلو نو په اوږد و کې او سید لي د ي نو خپله ژ به پښتو یې له لاسه ورکړې د ه۔

203معلومات مختصر د ربارہ اقوام وقبا یل سرحد ي کشور، ۱۶۔ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د ننګر هار په ولایت کې

د ننګر هار ولایت د خپوې ولسو الې په د ره نور کې هم د د وی یو کلی شته چې د بو ډیالې په نامه یاد ېږي۔([204]) د ا هغه بوډیالې د ه چې شا عر انوپه خپلو شعرونو او سند ر غاړو په خپلو سند رو کې ترې یا د ونه کړې د ه او ویلي یې د ي:

اد کې مورې ما نو له ځمه

د بو ډیالې تو تان ږلې وهلې د ښه ما نو له ځمه

6. د بلخ په ولایت کې

د د غه ولایت په مرکز او د بلخ او د ولت اباد په ولسو الیو کې هم سلیمان خېل سا پیان استوګنه لري۔

7. د فاریاب په ولایت کې

د د غه ولایت د قیصار په ولسوالې کې هم سلیما ن خېل سا پیان استوګنه لري۔

8. د باد غیس په ولایت کې

د غورماچ په ولسوالې کې هم سلیما ن خېل سا پیان مېشته د ي۔

9. د پښتونخوا په مو مند و ایجنسۍ کې

د پښتونخوا د مو مند و په ایجنسۍ کې یو زیات شمېر سا پیان چې د کند هاري، مسود، ګوربز او ود ېر په ښا خو نو پورې اړه لري استوګنه لري او د اسې ویل کیږي چې د ۱۹۶۱ زېږ د ېز کال د سر شمېر نې له مخې د د وی شمېر ۵۳ــ تنه ښود ل شوي د ي چې ښا یې د ا شمېر به او س لا تر د ې ډېر زیا ت وي ځکه چې د د غې سر شمېر نې نه اوس پوره ۴۹ کلو نه تېر شوي د ي۔

کند هاري سا پیان د مو مند وا یجنسۍ په وید انشا، کړېل، چینه ګۍ، کند و کو هي، امرو یي او چنـــاري کې استوګنه لري چې په مجمو عي تو ګه د د وی سېمه د سره کمر په نامه سره یاد ېږي۔ د سوات اخوند صاحب ملا عبد ا لغفور هم کند هاری ساپی و۔

ګوربز سا پیان په تره کي تنګي، لکړۍ، کمر کلا او کټه سر کې مېشته د ي۔

مسود ساپیان په چیناری، زیارت، خزینه او کوږ پان کې مېشته د ي۔

همـــد اراز ودېـــر ســـاپیان دکـــونړ د ســـیندپـــه جنـــوبـــي برخـــه‌کـــې اســـتوګنه‌لـــري ([205]) باید وویل شي چې د مومند و ایجنسۍ د ساپیانو کلتور کټ مټ مو مند و ته ورته د ی۔

---

http://www.nps.edu/programs/ccs/Docs/Pakistan/Tribes/Safi.pdf204

205ولي محمد خان سیال کاکړ، پښتو او پښتا نه په سهیلي پښتونخوا کې، ۴۹ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

10. په سهيلي پښتونخوا کې

يو شمېر سا پيان د سهيلي پښتونخوا په سيوی، ژوب او کو ئيټه کې هم استوګنه لري چې مير زايي او کمال زي يې بنا خو نه د ي، خو څر ګند ه د ې وي چې د غو سا پيا نو پښتو هېره کړې د ه او د سند يـــا نو کلتوري حا کميت يې پر ځان منلی د ی ([206])۔

11. په پاکستان کې :

د پاکستان د پنجاب په فيصل اباد کې هم يو شمېر سا پيان استوګنه لري۔

83.3 د سا پيا نو د قبيلې اقتصاد ي جوړښت

د کونړ سا پيان له د ې کبله چې د کرنې ځمکې يې لږې د ي، نو د هغې تر څنګ غولګـانې، پســونه،ګـډيان او مېښې هم روزي چې د غوښو، شيد و او نورو حا صلا تو نه يې ګټه اخلي۔ د وی د کرنې ځمکې زيا تره للمي د ي چـــې اوبه نه ورر سيږي او يا د اوبو رسيد ل ورته ناشو ني د ي۔ زيا تره بز ګران يې په بيوزلۍ کې ژ وند تيروي، په تېره بيا هغه بز ګران چې د با د ارنو (د ځمکو د خا وند انو) ځمکې کري نو مجبور او مکلف د ي چې د تخم نه پر تەنـــورې ټو لې ستو نزې لکه غوايان، د بزګرۍ الات، د ځمکې وهل، کرل، ربل، را ټو لول او مېد ه کول پخپله غاړه واخلي۔ ان د ځمکې د خا وند کو رته د حا صلا تو وړل هم د بزګر پر غاړه د ي۔ بز ګر مجبور د ی چې د ې نورو کا رونو تر څنګ د خپل باد ار، خره، غواګانې او مېښې هم وسا تي۔ همد اراز بز ګر خپل باد ار ته د غره نه وړيا لر ګي راوړي۔ د بز ګـــر مېر من بايد ه د ي چې د ځمکې د خا وند د مېر منې اوامرو ته غاړه کښيږد ي۔ لنډه د ا چې زياتره خلک يې بېـــوزله او نېستمن د ي۔

83.4 خوراک

د وی په خوړو کې زياتره د جوارو، اوربشو، غنموا و وربجو نه ګټه اخلي۔څر نګه چې د وی د بزګـــرۍتـــر څنګ په مالد اری هم بو خت د ي، نو زياتره يې د غواګانو او مېښو د شيد و نه هم ګټه اخلي ا و غوړي يې يا په شـــتمنو خلکو پلوري او يا يې د ننګر هار سېمې ته د پلورلو لپاره راوړي۔

83.5 جامې

د وی زياتره د وړيو او وزو د وژ غنو نه ځا نته مخصو صې جا مې جوړوي چې د ريشې ته ورته د ي، خـــو

206ولي محمد خان سيال کاکړ، پښتو او پښتا نه په سهيلي پښتونخوا کې، ۴۹ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنې‌نلري۔ ښځې يې تور پړونې او اوږد ه کميسو نه لري۔ د د وی پر تو ګو نه چين د اره وي۔نارينه يې د خمتا له ټـــو کړ نه هم ځانته کالي جوړوي او اکثره يو ډول ټو پی چې پکو لونه يې هم بو لي او د وړيونـــه جـــوړ شـــوي وي۔پـــه سروي۔

83.6 مېلمه پا لنه

د اقتصاد ي تنګسې او بې وسۍ سره سره سا پيان مېلمه پال خلک د ي۔ د وی د مېلمنو لپاره حجرې لري چې په د ې کار کې يو له بله سره سيالي کوي۔ په د وی کې د مېلمنو قد ر زيات د ی۔ د د وی په حجرو کې د مو سيقۍ الات لکه سيتار، رباب، منګی او نور شته۔

83.7 پښتني ننګ

سا پيان د قام په ننګ کې غير تمن خلک د ي۔ د وی د خپل هېواد د ازاد ولو لپاره د انګرېزي‌يـــر غلګـــروپـــه وړاند ې

څو څو ځلې جنګيد لي او ډول ډول قر بانۍ يې ورکړي د ي۔همد ا راز د سرو روسي ير غلګرو په وړاند ې د وی د اسي تورې وهلي د ي چې زمور د ګران هيواد افغانستان تا ريخ د د وی د مېړانې کا رنا مې نه شي هېرولای۔ همد اسبب د ی چې د کو نړ په ولسي ژوند کې د وسلو د رلود ل او ساتل ډېر اهميت لري او د سا پيو په اړه وايې چې‌يـــوه ورځ د يوه سا پي په کور کې نا رېنه ما شوم وزېرېد۔ څر نګه چې په اکثرو پښتنو کې د ا رواج شته چې دنـــارينه مـــا شوم تر زېرېد و وروسته د ټو پک ډزې کوي۔ څر نګه چې د غه سړي ټو پک نه د رلود نو لاړ چې يو ټوپـــک پيـــد ا کړي او د خپل زوی د پيد ا کېد و په خوشالۍ‌ډ زې وکړي، خو چا خپل ټو پک ورنکړ۔ کوم وخت چې ببرته خپل‌کـــور ته راستون شو نو چا ورته ويل چې راشه زوی د پ وګوره که نه نو کبر به وشي۔ هغه په ځواب کې ورته وويل چـــې زما زوی د لو مړي ځل لپاره با يد زما مخ ونه وينې ځکه زه د ومره نامرد يم چې د خد ای په د ې لويه د نيا کې يو ټـــو پک هم نلرم چې د زوی د زېرېد و اعلان پرې وکړم نو که غه زما مخ ګوري بنا يي چې د هغه نه به هم زما غوند ې‌بـــې همته سړی جوړ شي۔ نو ه به د اوي چې د يوه نا رېنه او با همته سړي مخ وګوري۔

ساپيان د غيرت او ننګ په ټکي سر او مال ور کوي۔ په د وی کې ښځو ته طلاق ورکول سخته بـــې ننګـــي د ه۔ څوک چې د چا په ښځه تورن شي نو د هغه ژوند بيا په مرګ شمېرل کيږي۔ د چا په کور کې چې څوک مړشي‌نـــوکـــه نېستمن هم وي نو هغه مجبور او مکلف د ی چې خيرات ورکړي۔ په د وی کې د خيرات نه پرته د مړي ښخول شرم ګڼل کيږي۔ همد اراز د وی ملا يانو او ميا ګا نو ته د خيرات، صد قې او سر سايې نه هيڅکله هم غاړه نه غړوي۔ د وی د عذر

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ننواتې په وړاند ې د ډېرې لوېې ګناه نه هم تير يږي۔ لنډه د ا چې د وی په پښتني ننګ کې ډ ېر ټينګ د ي۔([207])

83.8 مشهور شخصيتونه

په سا پيانو کې ډېر ستر مبا رزين، استاد ان، پو ځي منصبد اران، ليکوالان او شا عران تېر شوي د ي چې ځينې يې په حق رسيد لي او ځينې يې اوس هم ژوند ي د ي د لته د هغوی ياد ونه ضروري د ه۔

1. غازي محمد عثمان خان ساپی چې د تګاب و او د انګر ېزانو پر خلاف د ۱۸۷۹ ميلاد ي کال د سمبر د ميا شتي د پا څون د ر هبرانو نه و۔
2. د خپلواکۍ د لارې ستر مبارز غازي ميرز مان خان کو نړی۔
3. اروابناد غلام حسن خان ساپی
4. اروابناد شهيد قا ضي عبيد الله ساپی
5. اروابناد شهيد امان الله سيلاب سا پی
6. قا ضي مطيع الله چمبيلی
7. د کتور ود ېر ساپی
8. سر محقق زلمی هېواد مل
9. اروابناد جنرال محمد اصف سا پی
10. د پښتونخوا مشهور صحافي سليم سا پی
11. پو هاند د کتور ضمير سا پی
12. جنرال رحمت الله ساپی
13. مفتاح الد ين ساپی
14. د کابل پو هنتون استاد لطف الله ساپی
15. د د انش د خپر ند ويې ټو لنې مشر اسد د انش ساپی
16. د ساپي د کتاب چاپولود مو سسې مشر امام الد ين ساپی
17. عظم الد ين عليمي

207پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، ۱۵۱-۱۵۵ مخو نه، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

84 سالار زي

که چېرې د سالارزيو د قبيلې د نسب شجره په غور سره وڅېړو نو څر ګند ه به شي چې سالارزيلـه اره سړېنې پښتانه اود تر کا نيو (تر کلا نيو) د قبيلې د پنځوبنا خونو نه يو مشهور بناخ ګڼل کيږي۔ د تر کا نيونورمشهور بنا خونه ما موند، ابر اهيم خيل، اسوزي او شمل زي د ي۔سالارزي د باجوړ په لر امد ک، بر امد ک لر سد ين، بر سد ين، بنار، ناوه ګی، کوټکي، اليکي، چار منګ، بابوقره اورود کې مېشته د ي۔ ([208]) همد اراز د پښتونخوا د ايالت د نوښار په بره با نډه کې هم يو شمېر سالارزي استوګنه لري۔ په سالار زيو کې د برم اولاد ه برم خبل او د هلال اولاد ه هلال خپل د د انګام او اسمار د تا ريخ سره نه شليد و نکي اړيکي لري۔

د با جوړ نه پر ته د افغانستان د کونړ په ولايت کې هم زيات شمېر سالارزي استوګنهلـري او د د وی د استو ګنې خا يو نه په لاند ې ډول د ي :

د انګام، شونکړی، اغذ باغ، اسمار، ساو، ساوخوړ، نارۍ، څوکی، بارګام، ازبر ګل، بريکوټ، ډمبرو، حساره، کر هاله، د م کلی، نرنګ، کنجګل، د ونايي او ټا نګو د ره۔ ([209])

په سالارزو کې د قبيلې مشري د ابراهيم ځېلو (برم خپلو) په لاس کې د ه۔ د اسې روايت هم شته چې پـه يـوه وخت کې د سالارزو د لر امد ک په غو نډی نو مي کلي کې د کا مران په نامه يو سړی اوسېد ه۔ په د ې کلی کـې د د ه د يوې مېر منې نه د وه زامن د هلال او ابر اهېم (برم) په نامه وزېږېد ل . د زلميتوب په وخت کې د وی د خپل پلار سره بز ګري کوله او د پلار تر مړېنې ورو سته هم د بز ګری په کارونو بوخت ول۔ يوه ورځ برم په پټي کې يوې کو له او يو ملنګ چې پر اس سپور و د پټي تر څنګ ود ربد۔ ملنګ برم ته وويل :" لاړ شه اوګره راته راوړه' (په شړومبو کې پخې وريجي چې يو ځای شي او ګره ورته ويله کيږي)۔ برم لاړ او له کورنه يې اوګره ورته راوړه۔ ملنـګ د اوګـرې کونډې (د لرګي کا سه) په لاس کې ونيو له اوا و ګره يې پر ځمکه توی کړه۔ برم له کوره د رې ځلې اوګـره راوړه او ملنګ د رې ځلې او ګره پر ځمکې تويه کړه، خو برم هيڅ ډول عکس العمل ونه ښود۔ ملنګ سر را پورته کړ او په د عا کې يې وويل:" بر مه! خد ای د ې د ټو لو سالا زيو خان کړه !" له د عا نه ورو سته ملنګ لاړ او برم په خپلې يـوې بـو خت شو۔ د يوې کولو په وخت کې برم د سرو زرو خزانه وموند له۔ هلال چې ته راغی نوبرم ورته ټو له کېسه وکړه۔ هلال په ملنګ پسې وزغا ستل۔ ملنګ ورته وويل : د سالارزو خاني مې برم ته ورکړه، ستا په خو له د ې خد ای بر کت کړي۔ ولسي جر ګې د ې ستا په خو له فيصله کيږي او په کو مه جر ګه کې چې ستا اولاد ه نه وي هغـه د ې نـه فيصـله کيږي و په کو مه جر ګه کې چې ستا اولاد ه نه وي هغه د ې نه جو ړيږي۔([210])

208پښتني قبيلې، ۱۵٦ مخ، د پېښور چاپ

209معلو مات مختصر د رباره اقوام وقبا يل ولا يات سر حد ي کشور، ۱٦ مخ

210د پښتنو ټولنېز - اقتصاد ي جو ړښت، د پښتو څېړ نو بين المللي مرکز ۲۱۹- ۲۲۔ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

همد اسبب د ی چې اوس د د ه اولاد ه هلال خپل په سالارزیو کې ولسي شـــخړې او لا نجـــې حـــل او فصـــل او اواروي۔

د سالار زیو یو بل ښاخ د سد ین او امد ک په د وو لو یو څا نګو ښل شوي د ي۔

د سد ین څا نګې د اد ي:

سین خپل، کټکي ځپل، عالي خپل، قلند ر خپل، خیر خان خپل، کند ریان۔

د امد ک څانګې د اد ي :

ابراهیم خپل (برم خپل)، هلال خپل، مېر د اد خپل، شومه خپل، اکا خپل، محمود خپل، بد ل زي، ګبري، فتح ځان خپل، حید ر ځپل، تور خپل، څر ګند خپل اوتارانِ۔

د ۱۹۶۱ زېږد ېزکال د سر شمېر نې له مخې په با جوړ کې د سالار زیو مجمو عي شمېر ۷۔۵۔ تنه او د افغانستان د کو نړ په ولایت کې د د وی شمېر ۳۹۹۸۲ تنه ښود ل شوی و۔ اوس چې د د غې سر شمېر نې نه پوره پنځوس کلو نـــه تېر شوي د ي ښا یې د د وی په شمېر کې به ډ ېر شمېر زیا توالی راغلی وي۔

د ډیورنډ د ناولې کر ښې تر لا سلیک کېد و یعنې د ۱۸۹۳ زېد ېزنه د مخه د با جوړ سېمه د افغانستان د خاورې یوه برخه وه۔

سالارزي په پښتني ننګ او غیرت ا و پښتو نوالې باند ې ټینګ خلک د ي۔ د وی میلمه پا لو نکي، په علم اوپـــو هې با ند ې مین اوجنګیالي ځلک د ي۔ د وی۔ د ېرې او حجرې تل د میلمنو پر وړاند ې خلاصې وي۔ د هند په نېمه وچه باند ې د انګریزي یر غلګرو په وړاند ې یې د انګرېزانو پر خلاف ډېرې توري وهلي د ي او همد اراز د پا کستانـــي د یکتا توري حکو متو نو په وړاند ې یې ډېرې د قد ر وړ مبازې کړي د ي چې د همد ې مبارزو په پا یلـــه کـــې د د وی سېمې څو څو ځلې بمبار شوي د ي او ډېر تاوانونه یې ګا للي د ي، ځکه چې د د وی په خټه کې د خپلو اکې غو بنـــتنې روحیه ډ ېره پیاوړې د ه۔

د سا لارز یو د قبیلې یو شمېر لیکوال او مشهور علمي شخصیتو نه په لاند ې ډول د ي :

1. د افغانستان د علو مو اکېډیمۍ د ژبو او اد بیا تو د انستیتیوت پخوانی غړ ی سر محقق ښا غلی محمـــد نعیم سالارزی چې د پښتو اد بیا تو د پیاوړ تیا او د پښتو قا مو سو نو په لیکلو کې یې د قد ر وړ خـــد متو نه کړي د ي۔
2. په کا بل کې د یو ناما د د فتر ویاند ښا غلی نظیف الله سالارزی

(c) ketabton.com: The Digital Library

85 سهاک

سهاک یا ساک د پښتنو هغه قبیله ده چې د نامه ریښه یې ډېره لرغونې و د حضرت مسیح علیه السلام د زېږېـــد و نه ۵ـ کلونه وړاند پې هغو ساکانو ته رسیږي چې د سیستان و هېلمند په حوزه کې اوسېد ل چې د د وی اصلي ټاټوبی ساکستان یا سګستان و چې عربو ورته سجستان وایه و په فارسي کې ورته سیستان ویل کیږي۔ د غه ساکان په اصل کـــې کوچیان وو او د مسیح د مېلاد نه ٦ پېړۍ وړاند پې د امو د سیند، فرغانې او د چیني ترکستان د سنکیانګ د حوزې نـــه یې په لېږد پیل وکړ او د سیستان سیمې ته یې ځا نونه ورسول چې وروسته د افغانستان په نورو سیمو کې هم خـــواره شول۔

په پښتني د ود بڼه شجره کې ساک (سهاک) د موسی زوی، د ابراهیم لمسی او د غلجي کړوسی د ی چې د نسب د شجرې پربنسټ یې اند ړا و ترکي ورونه ګڼل کیږي۔ ([211])

85.1 سهاک د قبیلې ښاخونه

د ساکو یا سهاکو قبیله په لاند نیو ښاخونو باند پې ویشلې شوې د ه:

حسن خېل، یعقوب خېل، خد ر خېل، بختو، یو سف خېل، الوزي، توتا خېل، اوریا خېل، ګد ا خېل، اسماعیل خېل و چغ پای([212])۔ د تاریخ حیات افغاني په قول چې له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاند پې کښل شوی د ی د د وی مجمـــوعي شـــمېر اووه زره کو رنۍ ښود ل شوي د ي چې ښایې د ا شمېر به اوس ډېر زیات وي.

د سهاکو په قبیله کې د یوسف خېلو د ښاخ شمېر د سهاکو د قبیلې د پاتې ښاخو نو په پر تله زیات د ي.

85.2 سهاکو د قبیلې د استوګنې سیمې

1. د پکتیا ولایت د زرمت په ولسوالۍ کې۔
2. د لوګر د ولایت په خروار نومې سیمه کې۔
3. د ننګرهار ولایت د حصارک غلجي او د سره رود په ولسو الیو کې چې په د غه ولسوالۍ کې یې شمېر ۲۲٦۸ تنه ښود ل شوی د ی۔
4. د کابل ولایت د پغمان ولسوالۍ په بیکتوت کې۔

---

211 پښتني قبیلې، ۱۵۸ مخ د پېښور چاپ

212 تاریخ حیات افغاني، ۲۹۱ مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د کابل ولایت د سروبي په ولسوالۍ کې او همد اراز د د غې ولسوالۍ د اوزبین په سېمه کې.
6. د کابل ولایت د بګرامي د ولسوالۍ په شیو کیو اوسهاکو کې.
7. د کاپیسا ولایت د تګاب په ولسوالۍ کې.
8. د لغمان ولایت په مرکزد ګل بېله په کلي کې.
9. د پروان په ولایت او په تېره بیا د هند وکش د غره د لړۍ په سهیلي د روکې.

کله چې زه د د ې مقالې لېکوال په ۱۳۵٦ لمرېزکال کې د فاریاب ولایت مرکز میمنې ته تللی وم نو د د غه ښار په شمال لوید ېز پنځه کیلو متری کې مې د پښتنو کوچیانو کیږد ی ولید لې او کله چې هلته ورغلــم او د د وی ـنــه ـمــې وپوښتل نو ځانونه یې ساک یا ساکزي کو چیان را وپیژند ل ا و ویل یې چې د وی اوړی او ژمی همد لته تیــــروي او د نورو کوچیانو په څېر نورو ځایونو ته لېږد نه کوي.([213])

سهاک میلمه پالو نکي، غیر تمن، په هیواد او علم او پو هې مین او په پښتني ننګ او غیرت باند ې ټینګ او ولاړ خلک د ي. د انګریزي یر غلګرو سره په د رې ګونو جګړو کې یې له ځا نه ډېره مېړانه ښود لې اود سره روسي ناتار په وړاند ې په زړورتیا سره جنګید لي د ي او د خپل هیواد د ژغورنې له پاره یې ډېرې قر بانۍ ورکړید ي.

86 ستانکزي

که چیرې د ستانکزیو د قبیلې د نسب ونه یا شجره په غور سره و څېړو نو جو ته به شي چې د غه قبیله له اره غلجي پښتانه د ي او په احمد زیو چې د پښتنو خورا ستره او پیاوړې قبیله د ه ور ګډیږي. د د غې قبیلې خلک زیاتره خلک د لوګر او ننګرهار په ولایتونو کې مېشته د ي.([214]) ستا نکزي هم د نورو پښتنو په څېر میلمه پالونکي، په علم او پو هې مین او په پښتو او پښتونولۍ او پښتني ننګ او غیرت خورا ټینګ خلک د ي. د وی هیواد پالونکي او د ګــــران هېواد افغانستان د خپلواکۍ په لار کې یې ډېرې سرښند نې کړي د ي. د انګریزي ښکېلاکګرو ســـره ـپـــه د ري ګونـــو جګړو کې ستانکزیو ډېرې توري وهلي او همد اراز د سره روسي ناتار په وړاند ې یې هم له ځانه ډېره مېړانه ښود لې د ه.

86.1 ستا نکزیو د استو ګنې سېمې

د مخه مو وویل چې د ستانکزیو د قبیلې زیاتره خلک د لوګر په ولایت کې اوسیږي. د لوګر ولایت نه سر ببره

213د مقالې د لیکوال شخصي یاد ښتونه

214پښتني قبیلې، د کتور لطیف یاد تالیف ۱٦. مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ننګر هار، کابل، مید ان او ورد ګو، لغمان، بغلان، کند ز، بلخ، سمنګانو، هرات او هیلمند په ولایتونو کې هم یو شـــمېر ستانکزي استوګنه لري۔

1. د لوګر په ولایت کې د ستانکزیو د قبیلې د استوګنې سیمې:
   - د لوګر ولایت په مرکز د حصارک په کلي کې۔
   - احمد زي کلا
   - د محمد اغې لوبد بز ته د مغول خېلو په سېمه کې۔
   - شا هي کلا
   - تاج خان کلا
   - کتب خېل
   - غزني خېل
   - ابد ه خېل
   - کند هاري پل
   - شاه مزار
   - ابازک
   - بني شروګان
2. د کابل په ولایت کې د ستانکزیو د قبیلې سیمې په لاند ې ډول د ي:
   - د مو سهي په ولسوالۍ کې
   - د چهار اسیاب ولسوالۍ په الیا س خېلو او نمو نیاز کې
   - د پغمان په ولسوالۍ کې
   - د سروبي ولسوالۍ په تیزین او جګد لګ کې
3. د مید ان او ورد ګو په ولایت کې د ستانکزیو د قبیلې د استوګنې سیمې په لاند ې ډول د ي:
   - د نرخ په ولسوالۍ کې
4. د کند ز په ولایت کې ستانکزي په لاند نیو ولسوالیو کې ژوند کوي:
   - د امام صاحب په ولسوالي کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د خان اباد په ولسوالي کې

5. د بغلان په ولایت کې د ستانکزیو د قبیلې د اوسېد و سیمې په لاند ې ډول د ي:
   - د پلخمري په ولسوالۍ کې
   - د نهرین په ولسوالۍ کې
   - په بلا د وري کې۔
6. د سمنګانو په ولایت کې ستانکزي د د غه ولایت د مرکز د ایبکو په ښار کې ژوند کوي۔
7. د بلخ په ولایت کې ستا نکزي د غه ولایت د بلخ په ولسوالۍ کې استوګنه لري۔
8. د هرات په ولایت کې
9. د هېلمند په ولایت کې
10. د لغمان په ولایت کې ([215])
11. د ننګرهار په ولایت کې ستانکزي د د غه ولایت په لاند نیو ولسوالیو کې استوګنه لري:
    - د سره رود په ولسوالۍ کې
    - د چپرهار په ولسوالۍ کې ([216])

د ستانکزیو قبیلې په خپلې غیر کې یو شمېر استاد ان، پو هان او لیکوالان او د کریکټ د لوبې اتلان روزلي د ي چې کولای شو د هغو په لړ کې د لاند نیو ښاغلو نومونه یاد کړو:

1. د کابل پوهنتون د ژورنالیزم د پوهنځي استاد ښاغلی پوهند وی نصـــر اللهـــ ســـتانکزی چـــې تکـــړه ژورنالیست او لیکوال او د څو علمي کتابونو مؤلف د ی۔
2. د لوی غر د ویښپانې چلوونکی او د پښتو ژبې لېکوال ښاغلی رفیع الله ستانکزی۔
3. د نګاه تلویزیون اوند ا راډیو ویاند ښاغلی محمد نسیم ستا نکزی۔
4. ښاغلی اسد الله ستانکزی
5. د افغانستان د ملي کریکټ د ډلې لوبغاړی ښاغلی اصغر ستانکزی۔

215ستانکزي څوک د ي؟ د لوی غر ویښپا نه، د رفیع الله ستانکزي مقاله

216معلومات مختصر د ربا ره اقوام وقبا یل ولایت سرحد ي کشور، ۳۲ مخ، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

87 ستانيزي

ستاني زي هم د پښتنو د غلجيو په ټولنيز ګروپ او ډله کې يوه پېژند ل شوې قبيله د ه چـــې د ســـليمانخيلو د قبيلې يو ښاخ ګڼل کيږي. ستانيزي د ننګرهار ولايت د غلجايي حصارک او د سره رود په ولسوالیوا و همد ارز د ورد ګو په شمالي برخه کې استوګنه لري. د اسې روايتونه هم شته چې جبار خېل او با بکر خېل پښتانه د ستانيزيو مشهورې ځا نګې د ي چې د کابل او جلال اباد تر مينځ سېمو کې مېشته د ي. ([217])

ستاني زي هم د نورو پښتنو په څېر توريالي او غيرتمن خلک د ي. که څه هم د کرنې لږې ځمکې لري، خو يو شمېر يې په کوچنيو سود اګريو او يو شمېر هم په د ولتي ملازمتونو بوخت د ي.

د ستانيزيو د قبيلې يو وتلی ليکوال، کيسه ليکونکی او ژورنالیست ښاغلی محمد نسيم ستانيزی د ی چې اوس د امريکې غږ راډيو د پښتو څانګې ويانډ هم د ی.

همد اراز د ستانيزي د قبيلې پورې اړوند يو بل نامتو ليکوال او سياسي شنونکی ښاغلی ډاکـــټر احســـان اذري ستانيزی د ی.

88 سبري

د سبري قبيله چې ځپنې وختو نه د صبري په بڼه هم راغلې د ه د پښتنو په کرلانې ټولنيز ګروپ پورې يـــوه اړوند ه قبيله د ه چې خلک يې د خوست ولسوالۍ د سبريو په ولسوالۍ کې چې د د غه ولايت شمال ته پرته ولسوالۍ د ه استوګنه لري. ختيز ته يې باک او تريزايي، جنوب ته يې د خوست د ولايت مرکز او لويد ېز ته د منګلـــو د قـــبيلې سره ګډه پوله لري. د سبريو د ولسوالۍ مرکز د يعقو بيو ښار ګوڼی د ی.

سبري غيرتمن، ميلمه پا لو نکي او په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي. د وی د انګريزي ير غلګرو سره د افغان – انګرېز په د ري ګو نو جګړو کې په ميړ انه جنګيد لي او هم د روسي ښکيلاکګرو په وړاند ې يې خپله مېړانه او پښتو نولي په اثبات رسو لې د ه اود خپلې خاورې او هېواد سا تنه يې په مېړانې سره کړې د ه.

د سبري د قبيلې خلک په عمو مي تو ګه د کر نې او مالد اری په چارو بو خت د ي. زيات شمېر ځولنـــانـيـــې د غر يبۍ او مز د وريو لپاره د خليج عر بي هيواد و نو لکه: د وبۍ، شارجه، قطر او همد اراز په سعود ي عر بستان کې شپې او ورځې تيروي. د د غه ځای خلک د مزرو نه پوزي، پړي، جاي نما زونه او ټو کری ګانې او شکرونه جوړوي.

د سبريو سېمه ډېره ښه شنه، حاصلخېزه او اباد ه د ه. د سبر يو د قبيلې شمېر په تخميني ډول ۱۹ـ۲۶ تنه ښود ل

217پښتني قبيلې، ۱۶ـ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی د ی۔

د سبریو د قبیلې مشهوربنا خو نه او خیلو نه په لاند ې ډول د ي :

- بازوخیل
- صالح خېل
- ابو خېل
- غزني خېل
- خود اخېل
- انتوخېل
- سنکي خېل
- د رنامي

ماخوذ د ([218]، [219]، [220]) نه.

89 ستوریاني

د ستوریاني قبیله چې کله کله په ځینو پخوانیو تاریخي کتابونو کې د استریاني په بڼه یې هم نوم راغلی د ی د سړبني پښتنو په ټولنیز ګروپ کې په وصلي توګه شامله قبیله د ه ا ود پښتونخوا په د بړه اسماعیل خان کې اســـتوګنه لري۔ د د وی د سېمې شمال ته شیراني، لوید ېز ته یې زمري، ایسوټ او موسی خېل کاکړ او جنوب ـتـــه د کســـراني او بلوڅو بزد ارو او په ختېز کې د ګنډاپورو پښتنو سره پو له لري۔([221])

ستوریاني په عمومي توګه د سلیمان غره په ختیزه برخه او د ګومل د سیند په جنو بي خواکې مېشته د ي۔ د د وی لوی کلی د کوی بهاره په نامه یاد یږي۔

مشهورا و نامتوا نګریزي مؤرخ مونټ ستوارټ الفنسټن په خپـــل مشـــهور لثـــر (An Account of the Kingdom of Cabul) کې چې د ښاغلي پو هاند د کتور محمد حسن کاکړ او ښا غلي سر محقق نصر الله سو بمن له خوا

218http://en.wikipedia.org/wiki/Sabari_District

219معلو مات مختصر د رباره اقوام وقبا یل ولایات سر حد ي کشور ۵۹ مخ، کابل، ۱۳۶۳

220پښتني قبیلې، ۱۵۸-۱۵۹ مخونه، د پېښور چاپ

221د وړ، شیر رحمن، اضلاع، ایجنسي ها وقبایل ایالت پښتو نستان، ۹۸ مخ، د قومونو او قبایلو چارو وزارت، ۱۳۶۳ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل سلطنت بیان تر نامه لاند پې یې په ګډه تر جمه او د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو څېړنو د نړېوال مرکزلـــه خوا په ۱۳۶۱ لمرېز کال کې چاپ شوی د ی د ستوریا نیو د قبیلې په اړوند د اسې کښلي د ي :

" ستوریاني تر د غو وروستیو وختونو پورې ټول کوچیان وو۔ د د وی سېمه په حقیقت کې د کرنې لپـــاره د ومره مساعد ه نه د ه۔ ډېر وخت تیریږي چې د وی د غه سېمه د د امان د بلوڅانو نه ونېوله او ژمی به یې هلته اړول او په د وبي کې به یې خپلې مېنې او رمې د موسی خېلو کاکړو سېمو ته بېولې۔ د غه لېږ د ید نې د هغې جګړې لـــه کبلـــه چې د د وی او د کا کړو د یوې قو مي ځا نګې تر مینځ شوې وې نا را حته کوونکې ځا بتې شـــوې،پـــه د ې چـــې د وی مجبور وو د هغوی له سېمو نه وا وړي، نو د ستو ر یا نیو د قبیلې نیما یې بر خې خپلې رمې وپلورلې او په کر نـــې یې پیل وکړ۔ هغې بلې بر خې یې د پخوا په څېر خپل عاد ت ته د وام ورکړ، خو ډېر ژر د بته اړ ویستل شول چـــې د هغو نورو په لاره روان شي۔ د نو یو او پخو ا نیو مېشته شوو ستو ریا نو تر مینځ له څو جګړو وروسته ټوله قـــبیله کر وند ګره شوه۔یوازې د وه ځا نګې یې تر او سه هم کو چیا ني ژوند ته د وام ورکوي او اوس هم په پسر لي کې خپل ما لو نه سپو ستا ته چې د سلیمان تخت په جنوب لو ید ېز کې د ی خیژوي۔ سره له د ې هم ډېر ستو ریا ني تر او ســـه پورې سو د اګر او د ما لو نکو وړونکي پا تي شوي د ي او د ا هغسي ژوند د ی چې د ګر ځند ه پوونده ه وو ژوند تـــه نږد ې د ی. د وی معمولا په خرو او غو ایا نو مالو نه وړي او نږ د ې ځلور زره کو رنۍ شمیرل شوي د ي۔" ([222])

د ستوریاني قبیله په ډېرو نورو ښاخو نو او ځا نګو با ند ې ویشلې شوې د ه چې مشهورې ځا نګې یې د اد ي :

حسن زي، خان زي، شبي زي، اسما عیل زي، احمد زي، خواجه خیل، تو رخیل، اکو زي، کاره زي و ګـــد ار زي۔ ([223])

ویل کیږي چې د غه پوونده ه قبیلې د کند هار او بنګال تر مینځ هم سو د اګري کوله۔ نن هم یو زیات شمېر ستو ریا ني په هند و ستان کې استوګنه لري اود د ې لپاره چې د نګې ونې او ښا یسته څېرې لري نو یو شمېر یې د پو لیسو په تو ګه د ند ې تر سره کوي۔

ستوریاني په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک د ي۔ د وی د ود ونه او رواجو نه د نورو ګا ونډیو پښتنو پـــه څېر د ي۔

د روسي مشهور اتنوګرافر ستانیشفسکي د اتنوګرافیکو معلو ما تو له مخې چې د شلمې پېړۍ په پیل کـــې یـــې کړي وو د ستو ریا نیو د قبیلې د وګړو شمېر یې د ۳۵ زرو تنو په شا او خواکې ښو د لي د ي۔ ([224])

222د کا بل سلطنت بیان، د ویم ټوک ۶۳- ۶۴ مخو نه

http://www.pashtunforums.com/pashtun-history-8/pashtun-tribes-521223

224پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۶۱- ۱۶۲ مخو نه، پېښور، د د انش خپر ند و یه ټو لنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

90 سد وزي

سد وزي له اره سړېنې پښتانه د ي او د پوپلزيو د قبيلې يوه څانګه ګڼل کيږي۔ د د غې قبيلې مورث اعلـــيـــا ستر نېکه اسد الله خان و چې په ۹۶۵ لمريز کال زيږېد لی او په ۱۔۲۱ لمريز کال يې له د ې نړۍ نه ستر ګې پټې کړي د ي۔ نوموړی په عوامو کې په ملک سد و مشهور و او د د ه د نامه له کبله د غه قبيله په سد وزيو سره مشهوره شوه.

تاريخ حيات افغا ني د سد وزيو د قبيلې په اړوند د اسې کښلي د ي :

" سد وزي د پوپلزيو يوه څانګه د ه۔ سد وزيان تر ډېره وخته پورې نه يوازې د پوپلزيو د قبيلې، بلکـــې د د رانيو د ټولې قبيلې خانان او مشران شمېرل کېد ل او جوته د ه چې سد وزيان د د راني قبيلو په ټولـــو څ انګو کـــې د ځانګړي د رناوي نه بر خمنه قبيله ګڼله کېد له، د ا ځکه چې د افغانستان بنسټ ايښود ونکی او واکمن لوی احمد شا ه بابا عليه الر حمه د سد وزي د ټبر نه و نو ځکه سد وزيان يوه ښله قبيله ګڼله کيږي، خو په اصل کې د غه قبيله د پوپلزيـــو د قبيلې يوه څا نګه د ه۔ " ([225])

ملک سد و يو ډېر پوه او هوښيار سړی و چې د خپل قوم لپاره يې ډېر خد متونه وکړل او په پای کې د خپـــل عمر په ۷۵ کلنۍ کې يې د د ې فاني نړۍ نه سترګې پټې کړې۔ د ملک سد و نه پنځه زامن پاتې شول چې خواجه خضـــر خان، مود ود خان، زعفران خان، کامران خان او بهاد رخان نو ميد ل، چې بيا خواجه خضر خان د ولس او خپلې قبيلې د خلکو په خوښه په مشر تابه وټاکل شو او شل کاله يې د خپل قوم خد مت وکړ۔ خواجه خضر خان د وه زامن د رلـــود ل چې يو يې خد اد سلطان او د ويم يې شير خان نو مېد ل۔([226]) تر پلار وروسته خد اد سلطان د قبيلې مشر شو چې يو باتد بيره او ځيرک انسان و او د قبيلې ټو لې شخړې او لانجې يې د جر ګو له لارې اوارولـــې۔ خـــد اد اد ســـلطان د غلجيانو او ابد اليانو تر مينځ پو لې د ورور ګلويزو اړېکوپر بنسټ و ټا کلې او بيا يې د قبيلې مشـــري خپـــل ورور شېر خان ته وسپارله۔

شېر خان د خپلې مشرۍ په وخت کې د ايران د بيګلر بيګي يا سيا سي استازي سره په کند هار کې په مخا لفـــت لاس پورې کړ۔ د ه هم د خپل عمر په ۶۵ کلنۍ کې له د ې نړۍ نه ستر ګي پټې کړې۔ تر شير خان نه وروسته يې زوی سر مست خان د سد و زيوقبيلې مشر وټا کل شو او د يرش کاله د د غې قبيلې د مشر په تو ګه پا تې شو، چې بيا د هغه ځای نا ستی د هغه زوی د ولت خان و، خو د د ې له پاره چې نو مو ړی په عمر کو چنی و نو د قبيلې د مشر تابه چارې به د د ه اکا حيات سلطان پر مخ بيولې۔ وروسته د ولت خان ا و د هغه زوی نظر محمد خان په کندهـــارکـــې د ليـــران د بيګلر بيګي ګورګين د تو طيو له مخې ووژل شول۔ د د ولت خان تر مړ ينې وروسته د د ه نه د وه نور زامن‌پـــلـــتـــې شول چې يو يې رستم خان او بل يې زما نخان ول۔ کله چې رستم خان د خپل پلار تر وژل کيد و وروسته د سد و زيو

225تاريخ حيات افغا ني، د ويم چاپ ۱۴۲ نه تر ۱۵۲ پورې مخو نه، پېښور، د انش

226پښتانه د تاريخ په رڼا کې، ۱۲۷۸- ۱۲۷۹ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قبیلې مشر شو، نو د ی هم د ظالم ګورګین له خوا ووژل شو۔ په د غه وخت کې د سد و زیو قبیله بې مشره پاتې شوه۔

په ۱۔۲۹هجري کال کې د حیات سلطان زوی عبد الله خان او د هغه زوی اسد الله خان چې ملتان ته تللی ول له ملتا نه ببرته کند هار ته راغلل او عبد الله خان د د غې قبیلې مشري پې په غاړه واخیسته۔ عبد الله خان او زوی یې اسد الله خان بیا هرات ته ولاړل، خو د هرات ګورنر عباس قلي خان د واړه بند یان کړل۔ په د غه وخت کې د هرات قزلباشانو د عباس قلي خان پر خلاف بغا وت وکړ او عباس قلي خان هم مجبور شو چې له هراته وتښتي۔ په د ې وخت کې عبد الله خان او زوی یې ا سد الله خان چې د عبا س قلي خان په بند یخا نه کې بند یان ول د عبا س قلي خان د تیښتې سره سم له بند یخانې وتښتید ل او غرو نو ته وختل او په بغاوت یې لاس پورې کړ او بیا د هرات د نیولو لپاره د ښار په لور وروخو ځید ل۔ له ښاره یو فر سخ لیرې د د سد و زیو او ایر انیا نو تر منځ جګړه ونښته چې په نتیجه کې ایراني حاکم جعفر خان ونیول شو او سد وزیانو ښار محاصره کړ او په د ې تو ګه د هرات ښار سد و زیو ته په لاس ورغی۔ ورو سته اسد الله خان سد وزی د فراه په جګړه کې د محمود له خوا ووژل شو۔

تر د ې پېښو وروسته عبد الله خان سد وزی هم وفات شوا و بیاد خلکو په اتفاق سره زمانخان د سد وزیو د قبیلي مشري پرغاړه واخیسته ا و د ایرا ني پو ځو نو سره په مېړانه وجنګېد۔ د د ه زوی ذوالفقار خان هم د ایرانیا نو سره ډېرې جګړې وکړې۔

تر هغه وو سته د سد و زیو په قبیله کې لوی احمد شاه بابا د ۱۷٤۷ نه تر ۱۷۷۳زیږ دېزه‌پورې د افغانستان واکمن شو او یوه ستره امپر اتوري یې جوړه کړه چې په تاریخ کې د د رانیانو د امپر اتوری په نامه سره مشهوره د ه چې د د ې امپر اتوری لمن په لو ید ېز کې تر اصفهان او نیشا پوره، په ختیز کې ترکشمېر، لاهور پنجاب او ډیلي پورې او په شمال کې تر مروې او بخا را پورې پراخه وه۔

پته د ې نه وي چې سد وزیان، د رانیان او ابد الیان په مجموع کې سره توپیر نلري او د یوتبر اویوه پلار اولاد ه ګڼل کیږي، خو یوازې د ا چې سد وزي د پوپلزیو د قبیلې یوه څانګه د ه۔ لوی احمد شاه بابا په تاریخ کې کله د سد وزي، کله د ابد الي او کله د د راني په نومونو او لقبونو سره یاد شوی د ی۔ ([227])

نن ورځ د سد وزي د قبیلې پورې اړوند ه خلک په کند هار، هرات، فراه، هیلمند، زابل، کابل، ایران، پېښور، پښتونخوا، کویته، لاهور، ملتان، کر اچی، ډېره جاتو، کشمیر، هند او ډېرو بهرنیو هیواد ونو کې استوګنه لري۔

91 سرکانې

زمونږ پښت پوهان او نسب پېژند ونکي د سرکانې قبیله د پښتنو په سړبني ټولنیز ګروپ پورې یوه اړوند ه

227پښتني قبیلې، ۱٦۲، ۱٦۳، ۱٦٤ مخونه، د ویم چاپ، پېښور، د انش

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبیله ګڼي چې په الکوزیو ور ګډیږي۔ د اسې ویل کیږي چې د د وی اصلي ټاټوبی کند هار و، خو وروسته بیا د ځینو عواملو په وجه یې خپل اصلي ټاټوبی پریښی اوکونړ ته راغلي د ي او د د غه ولایت د سرکانو په ولسوالۍ کې میشته د ي چې د د غې ولسوالۍ نوم هم د د وی د قبیلې په وجه د سرکانې د ولسوالۍ په نامه سره یادیږي۔ د سرکانیو ولسوالي د کو نړ په مرکزي برخه کې پر ته د ه چې په جنوب کې د پښتونخوا سره ګډه پوله لري۔ په د غې ولسوالۍ کې ۲۴۲ ـ تنه او سیږي چې زیات شمېر یې په سرکانې قبیلې پورې تړلي خلک د ي. د غې ولسوالۍ مرکز د سرکانو کلی د ې. ([228])

د سرکانیو شمال ته د کو نړ سیند بهیږي چې د د غې ولسوالۍ ډېرې لږې بر خې خړوبوي۔ په د غه سیمه کې وچکالي او د اوبو نشتوالی د خلکو ډېره لویه ستو نزه د ه او تقر یبا په سلو کې ۷۰ ځمکې یې د وچکالۍ او د اوبو د نشتوالي له کبله شاړې او بنجړې پر تې د ي، له همد ې کبله یې ګڼ شمېر خلک ببوزله د ي۔ د سرکانیو ولسوالي د کونړ ولایت د مرکز اسعد اباد نه ۱۱ کیلو متره واټن لري۔ د د وی په ولسوالۍ کې اووه لوی کلي شته۔ ([229])

د د غې ولسوالۍ خلک سره له د ې چې ځمکې یې لږې او بې اوبو د ي نو په کرنې او مالد اری بانډ ې خپل ژوند مخ ته بیا یې۔ د د وی څارویو غواګانې، پسونه، وزي او خره د ي. سرکانې میلمه پا لو نکي، د علم او پو هي مېنه وال او د خپل ګران هېواد افغانستان سره ډېره مېنه لري۔ د وی د انګریزي بنکیلاکګرو سره د افغان-انګرېز په د ري ګونو جګړو کې په میړ انه جنګید لي او هم د روسي بلوسګرو په وړاند ې یې خپل ټټرونه د هېواد د سا تنې لپاره سپر کړي او خپله هیواد نۍ د ند ه یې په زړورتیا او پښتو نولۍ سره سر ته رسولې د ه۔ د د وی د هېواد پا لنې یوه ستر ګه بېلګه د اد ه چې د روسانو سره په جګړې کې د د وی په سلو کې ۹۰ کورونه بمبار شوي او له مینځه تللي د ي۔ د د غې ولسوالۍ ډېر خلک اوس هم په پښتونخوا او پاکستان کې د مها جرت شپې اوو رځې تیروي، په تېره بیا ډېر ځو انان یې په پاکستان او پښتونخوا کې په مزد وریو او غر یبیو اخته د ي۔

د سرکانیو په ولسوالۍ کې یوه لیسه او څولو مړ ني بنو نځي شته، خود بنو ونکو شمېرییې لږ د ی۔ د د ې ولسوالۍ خلک د څښاک پاکې اوبه نلري او په سلو کې ۸۰ خلک یې د سیند له او بو نه د څښاک او پخلي لپاره ګټه اخلي۔

د سرکانو د ولسوالۍ سر ببره یو شمېر سر کانې د کونړ ولایت په اسمار کې هم استوګنه لري۔([230]) همد اراز د کو نړ په ولایت سر ببره، سر کا نې د الکو زیو د قبیلې د یوه بناخ په تو ګه د افغانستان په لو ید ېز او جنو ب لوېد یز کې ستو ګنه لري۔ ([231])

---

228 http://en.wikipedia.org/wiki/Sirkanay_District

229 http://www.aims.org.af/afg/dist_profiles/unhcr_district_profiles/eastern/kunar/sirkanay.pdf

230 معلومات مختصر د ربارہ اقوام و قبا یل سر حد ي کشور، ۲۲ مخ

231 پښتني قبیلې، ۱۶۵ مخ، د وهم چاپ، پېښور۔د د انش خپر ند ویه ټو لنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

92 سروانې يا شېروانې

زمونږ پښت پو هان او نسب پيژ ند ونکي سر وانې د پښتنود بيټنيو په ټولنيز ګروپ پورې تړي۔ د پښتني د ود بڼې شجرې پر بنسټ بيټ نيکه ډېر مشهور نيکه تېر شوی د ی او له پخوا زمانې نه مؤ رخا نو د د ه نوم او حـــال ليکلی د ی۔ په پښتني عنعنه کې هم بيټ نيکه خورا لوی پښتون او مشهور ستانه او نيکه ګڼل شوی د ی۔([232])

د سروانې قبيلې خلکو ته په هند وستان او پاکستان کې شېروانې هم وايي۔ د سروانيو د قبيلې ياد ونه او ذکر د هند د مغولي واکمنانو هر يوه جلال الد ين محمد اکبر (۹۲۳ .. ۱۴) هجري، نورالد ين جهـانګير (۱۴ .. ۱۳۷) هجـــري و شاهجهان (۱۳۷ .. ۱۶۸) هجري د د وړې په مهمو تاريخي کتابو نو لکه تحفه اکبر شاهي يا تاريخ شير شاهي کې چې مؤلف يې پښتون عباس خان سر وانی د ی او د مغولي واکمن جلال الد ن محمد اکبر په امر يې په ۹۹۴ هجري کال کښلی د ی، په تاريخ خانجهاني و مخزن افغاني کې چې مؤلف يې پښتون نعمت الله هروي نورزی د ی، په تاريخ د اود ي کې چـې مـؤ لف يې يو تن پښتون عبد الله د ی او هم د شاهجهان د د وري (۱۳۷ .. ۱۶۸) هجري په مهم تا ريخي کتاب تاريخ شاهيکـې چې په تاريخ سلاطين افاغنه سره شهرت لري او د يوه تن پښتون تاريخپوه احمد ياد ګار له خوا چې د هنـــد د بنګـــال د وروستي پښتون واکمن د اود شاه کر لانې (۹۸۰ .. ۹۸۳) هجري په امر يې کښلی د ی راغلی د ی۔

په هند وستان کې د پښتنو واکمنا نو يعنې لو د يانو او سو ريانو د واکمنۍ په وخت کې هم يو ډېر شمېر لـــوړ پوړي افسران ا، چا رواکي اوا مرا د سر وانې په قبيلې پورې اړه د رلود ه چې په هغو کې د ملو خان سروانې، فتح خان سر وانې، د ريا خان سر وانې، د اود خان سروانې، سکند ر شاه سر وانې او ابر اهيم سر وانې نو مو نه د يا د ولو وړد ي۔([233])

تاريخ حيات افغا ني د سر وانې قبيلې په اړوند د اسي کښلي د ي :

" ويل کيږي چې د شها ب الد ين غوري د واکمنۍ يا تر هغه لږ وروسته د سروانې قبيلې د د رابن او چود هوان شا او خوا سېمې ونيولې او د د غه ځای ځمکې يې په خپله قبضه کې راو ستلې او د د غه قوم مشري د سرېيال کـــورنۍ په تېره بيا د شيخ مليح قتال کورنۍ ته ورکړل شوه۔ د رابن له ډېرې مود ې راهسې ږنګ پروت او هغه د رلبـــن چـــې اوس اباد د ی شيخ قتال سروانې ود ان کړی د ی چې په شمالي د روازه کې يې تر اوسه پورې د نوموړي شيخ نښـــان موجود د ی۔ په پخوا وختونو کې د د رابن ښار اباد او ډېرې ښايسته او ښکلي ود انۍ يې لرلې چې اوس د روانو اوبو او شنو ونو نه پرته بله کو مه ښکلا نه د ه ورته پاتې. سروانيو ډېره مود ه پر د غه ځای باند ې ولکه د رلود له، خو د هند د مغولي واکمن همايون د واکمنۍ په وخت کې له د غه ځايه ووتل او د د وی د وتلو لپاره د وه لاملونه موجـــود ول

232پښتني قبيلې، ۵۹ مخ، د د انش چاپ، پېښور

233تاريخ شاهي يا تاريخ سلا طين افا غنه، د احمد ياد ګار تاليف، رايل ايشياټيک سوسائټي اف بنګال، ۱۹۳۹ ميلاد ي کلکتـــه، د فهرســـت الرجـــال برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی د د وی د شمېر لږوالی او کمزوري، د ویم د د وی ماتې۔ لومړی علت یعنې د د وی د کمزوري علت د ا و چې د ستوریو د قبیلې او سروانیو تر مینځ د پښتني ننګ او غیرت په وجه لانجه را مینځ ته شوه چې په نتیجه کې په جګړې بد له شوه او په زاړه د رابې کې د د اوړو خواو و تر مینځ خونړی جګړه پېښه شوه چې له د واړو خواوو نه پکې ډېر کسان ووژل شول او کله چې د د واړو خواوو پاتي کسانو د غه حالت او مړي ولید ل و ډېر پښیمان او نوره یې جګـــړه مناسبه ونه ګڼله او د یو او بل له وژلو نه یې لاس واخیست او هرې قبیلې خپل مړي چې په زرګونو تنه ول په کوچنیو کوچنیو قبرونو کې ښخ کړل او بېرته خپلو استوګنځایونو ته ستانه شول۔ د د غې جګړې نتیجه د ا شوه چې لـــه هغـــې ورځې نه د ستوریو او سروانیو شمېر ډېر لږ او تر هغې اند ازې پورې کمزوري شول چې د خپل هیڅ مخالف قوم او قبیلې سره یې سیالي نه شوه کولای۔ تر هغه ورسته د همایون پاچا د واکمنۍ په پیل کې کله چـــې د میـــاخیلو لوحـــانې (لوانې) ښاخ او بختیارو په پاتې سروانیو یرغل وکړ، چې تر لږې مقابلې وروسته یو شمېر سروانې ووژل شـــول او پاتې یې مغلوب او د د رابې له سېمې یې لاس لنډ شو او د غه سېمه د میاخیلو او بختیارو دقـــبیلو لاس تـــه ورغلـــه او سروانې چې ډېر لږ پاتې ول ځینې یې خواره او ځینې یې مالبر کوټلې ته چې اوس د هند د پنجاب په ایالت کې سرهند ته نږد ي مو قعیت لر ي ولاړل۔ " ([234])

تر هغه ځا یه چې ما د د ې مقالې لیکوال د سر وانیو په اړوند څېړ نه وکړه نو د وی د پښتونخوا یاللـــت پـــه د بړه اسما عیل خان، د کاکا صاحب د زیارت په سپین کا نې کې او د خیر اباد د سیمې په امیرو او اټک کـــې، د پاکســـتان د پنجاب د واه د سېمې په چکاره نومي ځای کې، د ملتان په افغان کالوني نو مي ځای کې، ګو جر انواله، د جهیلم په افغـــان اباد اوسیالکوټ کې او د هند و ستان د هر یا نا د ایا لت په کر نال او د پنجاب د ایالت د مالیر کو ټله په سېمه کـــې ا ســـتو ګنه لري۔ ([235])

92.1 د هند مالبرکوټله په سیمه میشته سر وانې

د مالیر کو ټله سېمه د هند د پنجاب ایالت د سنګرور د ولسوالۍ یا ډیسټرکټ پورې یوه اړوند ه سېمه د ه چې د هند د خپلواکۍ ۱۹٤۷ عیسوي کاله پورې د سروانیو پښتنو یو ریاست ګڼل کید ه او سروانې پښتانه د د غې ســـېمې نـــو ابان ول۔ که چیرې د مالبر کو ټلې د سر وانیو د نسب شجره وګورو نو د وی په اصل کې پښتانه بیټنې د ي چـــې لـــو مړی په افغانستان کې او سید ل بیا له هغه ځایه د سلطان شهاب الد ین غوري د واکمنۍ په وخت کې یې د د رابې او چـــود هوان سېمې چې اوس د پښتونخوا په د بړه اسما عیل خان کې د ي په خپله ولکه کې را وستلې۔

په د غه وخت کې د سروانیو یو مشهور تن چې شیخ صد رالد ین نو مبد او په صد ر جهان مشهوراو ډېر علبـــد او له خد ایه یې وبړه د رلود له په ۱٤٦۹ میلا د ي کال کې چې د ۷۸٦ هجري کال سره سمون خوري د خپل اصلي ټا ټو بې

234تا ریخ حیات افغاني، پښتو ژبا ړه، ۳۱٦ مخ، د انش، پېښور

235http://en.wikipedia.org/wiki/Sherwani_tribe

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رابې نه د هند وستان خواته د سیاحت لپاره رهي شو۔ کله چې د ما لبر سیمې ته ورسید او د ستلج د سیند دیوې ویالې پر غاړه یې چې جهوم یې بولي او اثار یې اوس هم لید ل کیږي یوه څپره ود انه او هلته د خد ای په عباد ت بو خت شو۔ په د غه وخت کې د هند پښتون واکمن سلطان بهلول لود ي لا واکمنۍ ته نه و رسید لی۔

یوه ورځ سلطان بهلول لود ي د سر هند د سیمې نه ډهلي ته روان و چې پر د غه عبا د تځي با ند پ ورېرابر شو او د شیخ صد ر جهان سر وانې زهد او تقوای پرې ډېره اغېزه وکړه او په زړه کې یې وویل که چېرې زه د ډهلي او اګرې واکمني تر لا سه کړم نو خپله لور به د ه ته ور نکاح کړم۔ ډهلي ته د رسید لو سره سم د سلطان بهلول لود ي ارمان پوره شو او د هند و ستان واکمني یې تر لا سه کړه۔ سلطان بهلول چې پر پښتو او پښتو نولۍ باند پ ټینګ ولاړ و پر خپلې پخو انۍ ژمنې یې وفا وکړه او خپله لور یې شیخ صد ر جهان ته ور په نکاح کړه او د هغه د ګوزارې لپاره یې د ه ته ۱۲ ستر کلي او ٥٦ کو چنۍ سیمې ورکړې او هم یې د واد ه لپاره ټول سا مانونه اوشیان ورته ور ولیږل۔ شیخ صد ر جهان ورو سته بیا یو کلی ود ان کړ او مالېر یې نوم پرې کېښود چې همد ااوس هم په مالېر کو ټله سره شهرت لري۔

د اسي ویل کیږي چې نو موړي شیخ ورو سته بیا د کپور تله سیمې د رئیس بهرام له لور سره هم واد ه وکړه چې د بهلول لود ي له لور نه یې د حسن او د بهرام د لور نه یې د عیسی او موسی په نامه د وه زامن پید ا شول۔

شیخ صد ر جهان په ۱٥۱٥ عیسوي کال کې د ۷۱ کلو نو په عمر له د ې نړۍ نه ستر ګې پټې کړې او په مالېر کو ټله کې خاورو ته وسپارل شو چې زیارت یې اوس هم د خا صوا و عا مو زیا رتځی د ی۔ د شیخ صد ر جهان تر مړ ینې ورو سته د د ه زوی حسن د خپل پلار په څېر فقیر انه ژوند تېراوه او د خپل پلار د مزار خد مت یې پر غاړه واخیست ا و عیسی او موسی د مالېر کو ټله د سیمې د ریاست او نوابۍ چارې پر غاړه واخیستې۔ مو سی کوم او لاد نه د رلود او بې او لاد ه مړ شو۔ عیسی هم په ۱٥۳۸ عیسوي کال کې وفات شو، خو د هغه تر مړ ینې وروسته د د ه یوا زینی زوی شاه محمد خان د ما لبر کو ټله د سیمې د نوابۍ چارې پر غا ړه واخیستلې۔ د شا ه محمد خان تر مړ ینې ورو ستەپه ۱٥٤٥ عیسوي کال کې د هغه مشر زوی معد ود خان چې په خواجه اسحق مشهور د مالېر کو ټله د سیمې نواب شو۔

د خواجه معد ود خان تر مړینې وروسته په ۱٥٦٦ عیسوي کال کې د مالیر کو ټله د ریاست چارې د د ه زوی نواب فتح محمد خان ته په لاس ورغلې۔ د نواب فتح محمد خان تر مړینې وروسته په ٤۱٦ میلاد یکالکې د د ه زوی نواب محمد بازید خان چې یو ډېر زړور سړی و د مالېر کوټله د سیمې نواب شو۔ محمد با زید خان څلور زامن د رلود ل چې فیروز خان، اختیار خان، سرور خان او حسین خان نو مبد ل۔ د محمد با زید خان تر مړینې وروسته د هغه مشر زوی نواب فیروز خان د د غې سیمې د نوابۍ پر ګد ی ډډه ولګوله۔ د نواب بازید خان نه ورو سته نواب شیر محمد خان نواب شو۔ د ه هم اووه زامن د رلود ل چې د هغه تر وفات ورو سته د د ه ر زوی نواب غلام حسین خان د نواب په تو ګه د ند ه تر سره کوله چې بیا تر هغه ورو سته نواب جمال خان نواب شو۔ تر نواب جما ل خان نه ورو سته په تر تیب سره یو په بل پسې د نوابۍ چارې نواب بهیکن خان، نواب بهاد ر خان، نواب عمر خان، نواب اسد الله خان، نواب

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزیر خان، نواب محبوب علیخان، نواب سکند ر علي خا ن، نواب غلام محمد خان اونواب ابر اهیم علي خان۔ته وسپا رل شوې۔

په او سني وخت د د غوسې واني نو ابا نو د کو رنۍ نه یو هم نصرت اکرام خان د ی چې د پنجاب په کا بینه کې د سپورټ او بد ني و زنې وزیر د ی۔ ([236])

92.2 سر وانې د قبیلې خیلونه

د د غې قبیلې ځینې ښا خو نه ا و ځا نګې په لا ند ې ډول د ي : سرپیال، سینې، بلي، جعفـري، ســوري، حســن خیل، هد یا یخل، سهیا، یو نس خیل، ایوب زي، د وي خیل، خضر خیل، زکوزي، یوسف خیل، متا خیل، پو پي زي، ناهر زي، اموټ، چنان زي، اجا خیل، هد و زي، مما خیل، بهد ین خیل، هوتي زي، هارون خیل، کز ولي، محمود زي، امیــک، الیک، احمد خیل ګد ای، علي خیل، ظهر خیل، اغوک خیل، ممو زي او نور۔ ([237])

93 سرپیال

سرپیال له اره بیټنې پښتانه اود سر وانیو پښتنو یو ښاخ ګڼل کیږي۔ د اسې ویل کیږي چې د سر وانې قبیلې د سر پیال د ښاخ نه شیخ صد رالد ین چې وروسته په صد ر جهان سره مشهور شو او یو عابد پر هیز ګاره انسان و د خپل اصلي ټا ټو بي د رابڼ نه چې د پښتونخوا په د ېره اسما عیل خان کې پروت د ی په ۱٤٦۹ میلا د ي کال کــې چــې د ۷۸٦ هجري کال سره سمون خوري د هند وستان خواته د سیاحت لپاره رهي شو۔

کله چې د ما لېر سیمې ته ورسید او د ستلج د سیند د یوې ویالې پر غاړه یې چې جهوم یې بولي او لښــار یــې اوس هم لید ل کیږي یوه ځپره ود انه او هلته د خد ای په عباد ت بو خت شو۔ په د غه وخت کې د هند پښــتون واکمــن سلطان بهلول لود ي لا واکمنۍ ته نه و رسید لی۔ یوه ورځ سلطان بهلول لود ي د سر هند د سیمې نه ډهلي تــه روان و چې پر د غه عبا د تځي با ند ې ورېرابر شو او د شیخ صد ر جهان سر وانې زهد او تقوای پرې ډېره اغېزه وکړه او په زړه کې یې وویل که چېرې زه د ډهلي او اګرې واکمني تر لا سه کړم نو خپله لور به د ه ته ورپه نکاح کړم۔

ډهلي ته د رسید لو سره سم د سلطان بهلول لود ي ارمان پوره شو او د هند و ستان واکمني یې تر لا سه کــړه۔ سلطان بهلول چې پر پښتو او پښتو نولۍ باند ې ټینګ ولاړ و پر خپلې پخو انۍ ژمنې یې وفا وکړه او خپله لور یــې شیخ صد ر جهان ته ور په نکاح کړه او د هغه د ګوزارې لپاره یې د ه ته ۱۲ ستر کلي او ٥٦ کو چنۍ سیمې ورکړې او هم یې د واد ه لپاره ټول سا مانونه اوشیان ورته ور ولیږل۔

236میزان، ٦٥ ګڼه، ۲۰۰۰ میلاد ي، د مالېر کو ټله د سیمې افغا ني نوابان او د د وی ریا ست، د ډهلي چاپ، هند و ستان

237تاریخ حیات افغاني، ۳۱۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیخ صد ر جهان ورو سته بیا یو کلی ود ان کړ او مالبر یې نوم پرې کښښود چې همد اوس هم په مالبر کو ټله سره شهرت لري۔ د اسي ویل کیږي چې نو موږي شیخ ورو سته بیا د کپور تله سیمې د رئیس بهرام له لور سره هم واد ه وکړ چې د بهلول لود ي له لور نه یې د حسن او د بهرام د لور نه یې د عیسی او موسی په نامه د وه زامن پیدا شول۔ شیخ صد ر جهان په ۱۵۱۵ عیسوي کال کې د ۷۱ کلو نو په عمر له د ې نړۍ نه ستر ګې پټې کړي او په مالبر کو ټله کې خاورو ته وسپارل شو چې زیارت یې اوس هم د خا صوا و عا مو زیا رتځی د ی۔ ([238])

د شیخ صد ر جهان تر مړ ینې ورو سته د د ه زوی حسن د خپل پلار په څېر فقیر انه ژوند تېراوه او د خپل پلار د مزار خد مت یې پر غاړه واخیست ا و عیسی او موسی د مالبر کو ټله د سیمې د ریاست او نوابۍ چارې پر غاړه واخیستې۔ مو سی کوم او لاد نه د رلود او بې او لاد ه مړ شو۔ عیسی هم په ۱۵۳۸ عیسوي کال کې وفات شو، خو د هغه تر مړ ینې وروسته د د ه یوا زینی زوی شاه محمد خان د ما لبر کو ټله د سیمې د نوابۍ چارې پر غا ړه واخیستلې۔ د شا ه محمد خان تر مړ ینې ورو سته په ۱۵۴۵ عیسوي کال کې د هغه مشر زوی معد ود خان چې په خواجه اسحق مشهور د مالبر کو ټله د سیمې نواب شو۔

د خواجه معد ود خان تر مړینې وروسته په ۱۵۶۶ عیسوي کال کې د مالیرکوټله د ریاست چارې د د ه زوی نواب فتح محمد خان ته په لاس ورغلې۔ د نواب فتح محمد خان تر مړینې ورو سته په ۱۶۔۴ میلاد ي کال کې د د ه زوی نواب محمد بازید خان چې یو ډېر زړور سړی و د مالبر کو ټله د سیمې نواب شو۔ محمد با زید خان څلور زلمن د رلود ل چې فیروز خان، اختیار خان، سرور خان او حسین خان نو مبد ل۔ د محمد با زید خان تر مړینې وروسته د هغه مشر زوی نواب فیروز خان د د غې سیمې د نوابۍ پر ګد ی ډډه ولګوله۔ د نواب بازید خان نه ورو سته نواب شیر محمد خان نواب شو۔

د ه هم اووه زامن د رلود ل چې د هغه تر وفات ورو سته د د ه ر زوی نواب غلام حسین خان د نواب په تو ګه د ند ه تر سره کوله چې بیا تر هغه ورو سته نواب جمال خان نواب شو۔ تر نواب جما ل خان نه ورو سته په تر تیب سره یو په بل پسې د نوابۍ چارې نواب بهیکن خان، نواب بهاد ر خان، نواب عمر خان، نواب اسد الله خان، نواب وزیر خان، نواب محبوب علیخان، نواب سکند ر علي خا ن، نواب غلام محمد خان اونواب ابر اهیم علي خان۔ته وسپا رل شوې۔ ([239])

په او سني وخت د د غوسړ واني نو ابا نو د کو رنۍ نه یو هم نصرت اکرام خان د ی چې د پنجاب په کا بینه کې د سپورټ او بد ني و زنې وزیر د ی۔

لنډه د ا چې د سر وانیو پښتنو د سر بیال بناخ اوس هم هند د پنجاب ایالت د ما لیر کو ټله په سېمه کې استوګنه لري۔ زه د د ې مقا لې لیکوال د غې سیمې ته د وه ځلې تللی وم۔ یو ځلې د ۱۹۷۵ میلاد ي کال د لوی اختر په و ر ځو کې کله چې هغه مهال مې په پنجاب پو هنتون کې چې د چند یګرهه په بنار کې پروت د ی خپلې زد ه کړې کولې او د مالبر

238تا ریخ حیات افغا ني، د پېښور چاپ، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۔ مخونه

239میزان، د ۲۔ میلاد ي کال د نوامبر ۳۔، د ډهلي چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کو ټله د نوابانو د کورنۍ سره مې د د وی په محل کې چې په شیش محل سره مشهور و و لید ل او د نـــواب کـــورنۍ میلمستیا راکړه۔ د ویم ځل د ۲ـــ میلاد ي کال د د سمبر په میا شت کې کله چې ماد خپلې کو رنۍ سره د هند وستان په پلا زمینې ډهلي کې د مها جرت شپې او ورځې تېر ولې نو په یو ه علمي سیمینار کې د ګډون له پاره د پنجاب د پټیالې بنار پنجابي پو هنتون ته تللی وم نو د پنجابي پو هنتون له خوا د مالېر کو ټلې د تللو زمینه بر ابره او هلته مو یـــوه ورځ تېره کړه او په هغه وخت کې مو د سروانیو د قبیلې د سرپیال بناخ د نوابانو د کورنۍ د یوتن سره چې نصرت لکـــرام خان نومېد او د پنجاب په کابینه کې د سپورت وزیر و ولید ل۔ ([240])

94 سړبني

د غه قبایل د خپل ستر نېکه سړبن په نامه په سړبني یا سړبنیو پښتنو سره شهرت لري۔ سړبن په پښتنو کـــې خورا مشهور نېکه تېر شوی د ی او له پخوا زمانو نه مؤرخانو د د ه نوم او حال لیکلی د ې. په پښتني عنعنه کې هم د ا سړی خورا لوی پښتون او مشهور نېکه ګڼل کیږي۔ د د ې عنعنې تصد یق په پخوانیو مؤرخینو کې ابو الفضل علامي (۱۔٦ هجري) د مغولي واکمن اکبر د د ربار مؤرخ په خپل تاریخي اثر ائین اکبري کې په د ې ډول کـــړی د ی چـــې " پـــه پښتنو کې د رې ورونه ښېنۍ، سړبن او غرغښت ډېر مشهور نېکو نه د ي۔" ([241])

د روایتونو له مخې سړبن د قیس عبد الرشید زوی او د غرغښت او شیخ بیتېني ورور د ی۔ ویل کیږي چـــې د سړبن نوم په اصل کې ابراهیم و، خو په سړبن مشهور شو۔ د د ې وجه د ا وه چې د د ه اولاد نه و او په د ې خبره به تل غمجن او پرېشانه و، نو ځکه ښېټ نېکه د ه ته خپل زوی اسماعیل ورکړ۔ ([242])

سلیمان ماکو په خپل مشهور اثر تذکرت الاولیاء کې چې له (۲۱۲ هجري) وروسته لېکل شوی د ی د شیخ بیتېني او د د ه د ورور سړبن ذکر د اسې کوي چې "نقل هسې کاند ي یارانو چې په روزګار د شیخ بیتېني د د ه ورور چې سړبن نومېد ه او پر شیخ بیتېني هم خورا ګران و، سړبن نه د رلود ل زامن او هر کله به یې ویل خپل ورور ته۔ بیتېني خپـــل زوی اسماعیل ورکا او لوی سو د سړبن پر کاله۔ خد ای مهربان د اسماعیل په برکت سړبن ته نصیب کړل د ومره زامن چې اوس سو ګڼون د هغو---" ([243])

ویل کیږي چې د اسماعیل اولاد ه هم په سړ بنو ورګډیږي او ذکر یې په "مرات الافاغنه" کې د سړبني اولیـــا وو په لړ کې مو جود د ی۔([244])

240د مقالې د لېکوال شخصي یاد ښتو نه

241ائین اکبري، لومړی ټوک، ۱۹۱ مخ

242پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲٦٦ مخ

243عبد الحی حبیبي، د پښتو اد بیا تو تاریخ، د وهم ټوک، ٦۲ مخ، کابل ۱۳٤۲ کال

244پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲٦٦ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړ بن د وه زامن د رلود ل چې د يوه نوم شر خبون يا بنر خبون (شرف الد ين) او د بل نوم خربنبون (خير الد ين) و۔ د بنرخبون (شرف الد ين) د ژوند د حالاتو کومه پته نشته، خو د خربنبون (خير الد ين) څه لږ شان حال پـــه پته خزانه کې مو جود د ی۔ د پټې خزانې مطابق شيخ خر بنبون په ٤١١ هجري کال کې وفات شوی د ی۔ ([245])

خربنبون هم د خپل تره (اکا) شيخ بيتنې په څېر يو نېک او خد ای لمانځونکی انسان او د پاک خد ای په عباد ت به لګياو۔ ويل کيږي چې د ی د کسي په غره کې او سېد ه۔ د رو ايتو نو له مخې د شيخ خر بنبون د ژوند انه په زما نـــه کې د هغه پلار او تره (ا کا) يعنې (سړبن او بيټ نېکه) لا ژوند ي وو او د وی ټول سره په يو ځای کې اوسېد ل، خو څه مود ه وروسته خر بنبون د خپل پلار او اکا په اجازت د خپلو اولاد ونو سره د کسي د غره نه د غوړې مرغۍ په لور په کډه لاړ او هورې مېشته شو۔([246])

لنډه د ا چې د سړبن اولاد ه چې په سړ بنيو سره مشهوره د ه په لا ند نيو قبا يلو وېشلې شوې د ه :

ابد اليان، ترين، شيرانې، بابړ، هريپال، جلوانې، غرشين، ميانه، بړيخ، پوپلزي، بارکزي، اچکـــزي، اســحاقزي، موسی زي، نورزي، اليزي، اد وزي، خاکوانې، ماکو، يو سفزي، مند ړ، ترکلانې يا ترکانې، ګګيانې، مو مند، د اود زي، غوريا خيل، څمکني، زيړاني، محمد زي، ملا ګوري، خيشکي، کتاني، مهمنزي، کاسيان، شينواري، ستوريانې، سرکـــانې او نور---

95 سلطان خېل (غلځي)

د سلطان خېلو په نامه د غه قبېله غلځي پښتانه او د سليمان خېلو د قبيلې پـــه لـــوی ټـــبر پـــورې اړه لـــري. د افغانستان نامتو محقق بناغلی محمد ولي ځلمی په خپل اثر د غزني تاريخي جغر افيې کې د سلطان خېلـــو د قـــبيلې پـــه اړوند د اسې ليکي :

سلطان خيل غلجي پښتانه او د سليمان خېلو په قبيلې پورې يوه اړوند ه قبېله د ه چې د غزني ولايت د ســـلطان خېلو په علاقد اری کې استوګنه لري، نو ځکه د غه علاقد اري د سلطان خېلو قبيلې د استو ګنې له کبله په همد ې نامه نو مول شوې د ه۔ د سلطان خېلو د قبيلې زياتره برخه کوچيان او لږ شمېر يې مېشته خلک د ي۔ د سلطان خېلـــو د قـــبيلې زياتره برخه خلک ژمی په نورو ولايتو نو کې تېروي۔ د وی ډېر زړ ر، توريالي او په خپلو د ود ونو او رواجونـــو ټېنګ د ي۔" ([247])

245پته خزانه، د محمد هوتک بن د اؤد تاليف، ۲۲مخ، ۱۳۳۹ هري، کابل

246غوړه مرغۍ د کلات په سهيلي برخه کې د سره غره له جنوبي اړخه پيليږي او د لويد ېز خوا ته تر ارغستانه بيا د کوږک تر غره پورې د کاکړستان او کسي او سليمان غره پورې سېمه د ه۔(ليکوال)

247محمد ولي ځلمی، د غزني تاريخي جغر افيا، ۱٦۸-۱٦۹ او ۱۷۔ مخونه، د کابل چاپ، ۱۳٦۲ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سلطان خېلو د قبيلې د سيمې شمال ته د پکتيکا ولايت د ډېله او د غزني ولايت د اب بند ولسوالۍ، جنوب ته يې د پکتيا ولايت د زرمت ولسوالي چې پښتا نه يې زرمله هم بو لي، ختېز ته يې کټواز او او منه او لو يد ېز ته يې د مقر ولاړې او به مو قعيت لري۔

د سلطانخېلو د علاقد اړۍ اب او هوا په اوړي کې معتد له او په ژمي کې يخه د ه، واوره پکې اوري. په پسرلي او مني کې يې هوا معتد له او په د وبي کې وچه وي. اوبه يې د کارېزونو، چينو او رود ونو نه برابريږي چې د څښلووړ د ي۔ د د ې سره سره چې د غه سېمه پرېما نه او به نه لري، خو بيا هم غنم، او ربشي، جوار، مشنګ او مې په پوره لنـــد ازه پکې کرل کيږي۔

همد اراز په اومنه، ډېله او خوشامند کې هم ډېر شمېر سلطان خېل کو چيان استوګنه لري۔([248])

96 سلطان خېل (نيازي)

د سلطان خېلو په نامه د ويمه قبېله په اصل کې د نيازيو د قبيلې د سر هنګ او لاد ه د ه۔ تاريخ حيات افغـــاني او پښتا نه د تاريخ په رڼا کې مشهور تاريخي کتا بو نو هم په اتفاق سره وايي چې د سلطا ن خېلو قبېله د سر هنـــګ اولاد ه ګڼل کيږي چې په پيل کې د خپلې قبيلې د نورو خلکو سره د ميا نوالي په سېمه کې مېشته وو، خو ډېر کلو نه د مخه په هغه ځای کې د کو رنيو شخړو په وجه د خټکو غره ته نږد ي مېشته شول او د عيسی خېلو په سلا او مشوره يې شـــاړې ځمکې ابا د ې کړي۔ ([249])

د سلطان خېلو د قبيلې مشهورې څانګې د اد ي:

زنګي خېل، شهابي خېل، باجو خېل، جلو خېل، خد ر خېل، سامي خېل، نظم خېل، نظر خېل، سنجر خېـــل، د اود خېل، هند ال خېل، مید اد خېل، پهاړ خېل، شېر خېل، ګد اخېل اواغزر خېل۔([250])

97 سلېمان خېل

زمونږ پښت پوهان او توکم پېژند ونکي سليمانخيل د غلجيود قبيلې د ټولنېز ګروپ نه يوه مهمه قبيله ګڼـــي۔ د غلجيو په ټولنېز ګروپ کې د نورو قبيلو په پرتله د سليمانخيلو قبيله د شمېرا و وګړو له مخې هم يوه لويه قبيله ګڼله شوې د ه چې د ټولو وګړو شمېر يې ۱۳۔۔۔ تنه ښود ل شوی د ي۔ د سليمان خيلو عنعنوي ټاټـــوبی د پکتيکـــا اوســـنی

248پښتني قبيلې، ۱۷۔ مخ، د پېښور چاپ

249پښتانه د تار يخ په رڼا کې ۱۳۵۵مخ او تاريخ حيات افغاني ٦۳۵ مخ د پېښور چاپ

250پښتني قبيلې، ۱۷۱مخ، د نسب ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولایت د ی او زیاتره سلیمان خیل د د غه ولایت د کټواز، وازي خوا، میټاخان او د او منې په ولسوالیوکې استوګنه لري۔

د سلیمانخیلو د قبیلې یو شمېر خلک د پکتیا ولایت په مرکز ګرد ېز او د زرمت او څمکنیو په ولسوالیو کې هم استوګنه لري او د اسي ویل کیږي چې د زرمت ولسوالۍ تقر یبانېمه برخه په تېره بیا سهیلي برخه یې د سلیمان خېلو نه ډکه د ه ([251]) د سلیمانخیلو یو شمېر ېنا خونو او خیلو نو د خپل اصلي ټا ټوبي نه مهاجرت کړی او د ننګر هار ولایت د سره رود، حصارک او چپرهار په ولسوالیو او همد اراز د لغمان په ولایت کې مېشته د ي چې په نو موړو ولایتونو کې د غه ېناخونه او خېلو نه د جبار خیلو، معروف خیلو، ستاني زیو، د ولتزیو، احمد زیو او بابکر خیلو پەنامەیاد ږي ([252])۔ همد اراز د لوګر، غزني، مید ان اوورد ګو، بغلان، کند ز او کابل کې هم ډېر شمېر سلیما نخیل استوګنه لري۔ په للند ر، تیزین، جګد لک، ګند مک، البشنګ، د لوګر په التمور، سپیګه، سرخاب اوازره کې هم سلیمانخېل استوګنه لري۔

د کند هار ولایت په مرکز د کند هار په ېنار کې هم یو شمېرسلیمان خیل غلجي مېشته د ي. په تېره بیا د د وی یو ه پښه چې د ینار خېل نو میږي اوپه خپلو نومونو د کند هار د ېنار په منځ کي کوڅې لري چي شمیرئې هم ۲۰۰۰ کسانو ته رسیږي . د کند هار د سلیمانخیلو کې یو هم ملي پانګوال تیمورشاه خان احمد زی وچې په لومړي ځل یې په افغانستان کې د کاغذ جوړولو فابریکه جوړه کړه۔ د اسي هم ویل کیږي چي د کند هار سلیمان خیل په اصل کې له کټوازه راغلي او د لته یې اوس شپږم نسل ژوند کوي۔ د کند هار د ینارخیل پښتانه اوس هم په کند هار کي د ځانګړي شهرت څښتنان د ي او د خلکو تر مینځ له عقید وي پلوه د ځانګړي د رناوي نه بر خمن د ي۔ اوس هم د کند هار خلک خپل ماشومان د خورد و اوا ود و لپاره د ینارخیلو ته بیاېې، په تېره بیا هغه ماشومان چي ژېې یې بند یږي او د خبرو کولو ستونزې لري د د ینارخیلو په خورد و یې ژېې پرانېستل کیږي۔ ([253])

پر افغانستان برسېره ډېر شمېر سلیمانخیل په پښتونخوا او هم د پاکستان د کراچۍ په ېنار کې استوګنه لري۔

یو شمېر سلیمانخیل د هند وستان په ختېز بنګال په تېره بیا کلکته (کولکته)، بمبئي (مومبای)،د اسامپه لیالت چې سلیمانخیل یې اشام بولي، بیهار او اوړیسا کې استوګنه لري اوخپلې سود اګرېزي چاري او معاملې پر مخ بیایي۔([254])

باید یاد ونه وکړو چې ستر بنګالي شاعر او لیکوال او پهاد بیاتو کې د نوبل د جایزې ګټونکي رابیند رلنات ټیګور (۱۸٦۱ .. ۱۹٤۱ زېږد ېز) چې د کابلي والا کو مه کېسه لیکلې د ه او بیا په ۱۹٥٦ کال ترې یو فلم هم جوړ شوی د ی د یو تن پښتون رحمت خان کېسه د ه چې په اصل کې سلیمان خېل پښتون و۔ همد اراز د یوه بل پښتون سلیمانخېل جانباز

251تواریخ خورشید جهان، ۲۱۹-۲۲۔ مخونه

252معلومات مختصر د رباره اقوام وقبائل ولایات سر حد ي کشور-۷٤ مخ

253د ېښوا د ویپاڼې د مشر او چلوونکي ېناغلي خالد هاد ي حید ري هغه معلومات چې د سلیمانخېلو د قبیلې په اړوندیې زماپه واک کې راکړل

254د سلیمان خېلو د قبیلې په اړوند زما شخصي یاد د ښتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د هغه د میرمنې شوسمیتا بینرجي نه هم هند یا نو په ۲_۳ کال کې یو فلم جوړ کړی د ی۔ ([255])

د سلیمانخیلو د قبیلې ختېز ته د خروټو قبیله، جنوب ته یې د ډیورنډ کر ښه، لوېد ېز ته یې تره کي او شمال خواته یې اند ړ موقعیت لري۔

97.1 سلیمانخیلو د قبیلې ښاخونه او خیلونه

د سلیمانخیلو قبیله ډېرو څانګو، ښاخونو او خیلونو ویشلې شوې د ه چې د ځینو نومونه یې د ا د ي:

احمد زي، صالح خېل، منزي، د ینارخېل، شاه توري، علي خېل، نظام خېل، شاه خېل، قلند ر خېل، عیسی خېل، معروف خېل، بابکر خېل، جبارخېل، ستا نیزي، ستانکزي، موسی خېل، ټغر، کړوخېل، یحیي خېل،بادین خېل، اسماعیل زي، عبد الرحیم خېل، ډاسو، ګل خېل، منه خېل، سلطان خېل، نسو خېل، سر خان خېل، ممو زي، مند وزي، خواجه خېل، نسو خېل، سد و خېل، د ولتزي، غني خېل، ګلد اد خېل، ساغري، روکي، لنډیزي، اد ین خېل، جلال زي، کلا خېل، محمود خېل، مشن خېل، پایند ه خېل، ممارخېل، اتمانخېل، شېرپای، امېرخېل، متا خېل، غیبو خېل، ناخېل، فتح خېل، جاني خېل، حسن خېل، شبکي خېل، پیارو خېل، قطب خېل، مغل خېل او نور۔۔۔ ([256])

یو شمېر سلیمانخېل کوچباني ژوند لري چې د ژمي په مو سم کې د وزیر ستان شنو او نسبتا تود و سېمو ته ځي او په د وبي کې د وازې خوا په شا او خواکې کیږد ی وهي۔

97.2 د سلیمان خېلو د کرنې ځمکې

سلیمانخېل زیاتره د کرنې او مالد اری په چارو بو خت د ي۔ په کو مه سېمه کې چې د وی استوګنه لري هغه ځمکه ډېره اواره او د اوبو ستو نزې یې ډېرې د ي، له همد ې کبله ډېر خلک یې له کارېزونو نه ګټه اخلي۔ د تېرو څو لسېزو راهېسې د واټر پمپو نورواج هم پکې شته او خلک د همد ې واټر پمپونو په وسیله خپلې ځمکې خړوبوي۔ د د وی د سیمې زیاتره ځمکې یو فصل حاصل ورکوي۔اقلیم یې په ژمي کې سوړ او په د وبي کې تود د ی۔په شرنې او ځینو نورو بر خو کې خلک انګور، زرد الو، منې، هند وانې او خټکي کري۔ که چېرې د ولت وغواړي چې د د وی ځمکې د اوبو له پلوه خړوبې شي نو د اوبو د بند ونو د جوړولو امکانات پکې شته۔ ([257])

255د مقالې د لیکوال شخصي یا د بنتونه

256پښتني قبیلې، د پېښور چاپ، ۱۷٤ مخ

257نوموړی اثر، ۱۷۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

97.3 خوراک يې

سليمان خېل په خوړو کې د غنمو له ډوډۍ نه ډېره ګټه اخلي۔ د د ې کبله چې د وی په مالد اری هم بو خت د ي نو د کرو تو، شېد و، مستو، کو چو او هګيو نه هم استفاده کوي۔ د ژمي په مو سم کې د و چو ميوو استعمال هم پکې رواج لري، خو د وريجو استعمال پکې لږ د ی۔

97.4 جامي يې

د سليما نخېلو د قبيلې خلک خورا غټې لو نګی په سروي چې زياتره ژيړ بخون رنګو نه لري۔ د وی پر خپلو اوږو ځاد رو نه هم اچوي چې په خپله لهجه کې تازر بولي۔

د بنځو جا مې يې په عمو مي تو ګه سرې او شنې د ي۔په پېغلو نجونو او ځولنو بنځوکې يې د ګنډونواستعمالول هم شته۔د وی په جامو کې ډېرې مرۍ هم استعمالوي چې د کميسو نولستونې په زرتارو، ليسو او چر مو باند ې بنکلي کوي۔ د د وی پر تو ګونه ١٤ يا ١٥ ګزو ته رسيږي۔ بنځې يې په عمو مي ډول پنې په پښو کوي چې د وی يې په خپله لهجه کې کپۍ بولي۔([258])

سليمانخيل په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي۔د وی ميلمه پا لو نکي او د علم او پو هې سره مېنه لري۔ د وی د ينې عالمانو او پيرانو ته ډېر د رناوی لري۔د افغان- انګرېز په د ري ګو نو جګړو کې د انګريزي بنکيلاکګرو سره جنګيد لي او هم يې د روسي يږ غلګرو په ګونډو کو لو کې يې خپل هيواد نی رسالت سرته رسولی د ی۔

97.5 ځينې مشهورې ځيرې

د نورو پښتني قبيلو په څېر د سليمان خېلو قبيلې هم په خپلې غيږ کې ليکوالان، شاعران او افسران رو زلي د ي چې د ځينو نو مو نه يې په لاند ې ډول د ي ([259]):

1. د پښتو ژبې نا متو شاعر او ليکوال بناغلی سليمان لايق
2. د اعليحضرت محمد ظاهر شاه په واکمنۍ کې د ژاند ارم او پوليسو قوماند ان بناغلی اروابناد جنرال عبد الحکيم خان کټوازی چې يو ملي شخصيت و او بياورو سته په پېښور کې شهيد کړل شو
3. ليکوال او مترجم بناغلی نظام الد ين سليمانخيل چې د محمد هوتک پټه خزانه يې له پښتو نه جرمني ژبې ته ژباړلې د ه

258د بناغلي محقق نظا م الد ين سليمانخيل ياد د بنتونه چې زما په واک ې يې راکړي ول

259د سليمان خېلو د قبيلې په اړوند زما شخصي ياد بنتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. د محمد ظاهر شاه د واکمنۍ په وخت کې د ننګرهار والي بناغلی محمد ګل سلیمانخېل
5. متقاعد جنرال بناغلی حی ګل سلیمانخیل
6. د پکتیکا پخوانی والي بناغلی محمد اکرم خپلواک
7. په ولسي جرګه کې د پکتیکا ولایت د خلکو استازی بناغلی ناد رخان کټوازی
8. د پښتو ژبې شاعر او لیکوال بنا غلی خیال محمد کټوازی

98 سنټیا

سنټیا له اره غرغښتي پښتانه د ي او د پښتنو کاکړو یو مشهور بناخ ګڼل کیږي۔ د تاریخي رو ایتو نو پر بنسټ د وی د سنټ نېکه او لاد ه د ي۔

د سهیلي پښتونخوا نامتو مؤرخ او فو لکلوریسټ پرو فیسور ولي محمد خان سیال کاکړپه خپل مشهور لثر پښتو او پښتانه په سهیلي پښتانه کې د سنټیا کاکړو په اړوند د اسې کښلي د ي :

" په کاکړو کې د شمېر له پلوه ترسنځر خپلو وروسته د سنټیاکاکړانو شمېر زیات د ی۔ د وی د سهیلي پښتونخوا په هند وباغ، کان مهتر زي، کچلاغ، هنه، سره غوړګی، سره خوله، نو حصار، غبرګ، غوثکي، خانوزي، بلوزي، رود ملازي، مستنګ او په ځېنو نورو ځایو نو کې مېشته د ي۔"([260])

سنټیا کاکړ په لاند نیو خیلونو او بناخونو باند پې وېشل شوي د ي :

پانیزي، مهترزي، بازیان، سارینګ زي، شهزي، ملازي او عیسی خېل۔

سنټیا کاکړ زیاتره د کرکیلې په چار وبوخت د ي۔ یو شمېر بې د سود اګرۍ چارې هم سر ته رسوي. د سنټیا کاکړو د ود او د ستور د کاکړو نورو خیلو نو او بنا خو نو ته ورته د ی. د وی زړور، جنګیالي او په پښتني ننګ ولاړ خلک د ي۔

د تاریخ په اوږد و کې سنټیا کاکړانو توري وهلي او تاریخي شخصیتونه او رجال یې پیدا کړي د ي.

هیبت خان کاکړ چې د خانجهان لود ي له خوا د هند وستان د پنجاب د سامانا د سیمې حاکم و هم د سنټیا کاکړو نه و۔([261]) باید وویل شي چې په سهیلي پښتونخوا برسېره ډېر شمېر سنټیا کاکړ په هند وستان کې هم استوګنه لري۔ سامانا

260پروفیسور ولي محمد خان سیال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې، ٦٥ مخ، کوئټه، ١٩٧٦ کال چاپ
261پښتني قبیلې، ١٧٥- ١٧٦ مخونه، د پېښور د د انش چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس هم د هند د پنجاب ایالت د پټیالې د ولسوالۍ یو ښار ګوټې ګټل کیږي۔ ([262])

99 سنځر خپل

زمونږ پښت پو هان او تو کم پېژند ونکي سنځرخپل له اره د کاکړو یوه پښه بولي چې د غر غښتو پښتنو په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري۔ د روایتونو له مخې سنځر نېکه یو تورزن مشر او منلی روحاني شخصیت و چې د مغولو پر خلاف یې اوږد ې مبارزې کړي د ي او ویل کیږي چې د د ه مزار په کو سه کې د ی او ډېر شمېر خلک د د ه زیارت او مزار ته ورځي۔کوسه د سهیلي پښتونخواد کاکړ ستان د سیمې په ژوب کې مو قعیت لري۔ ([263])

د سهیلي پښتونخوا نامتو مؤرخ او فولکلوریسټ ښاغلی ولي محمد خان سیال کاکړ په خپل اثر "پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې" د سنځر خپلو کاکړو په اړوند د اسې لیکلي د ي :

" د کاکړو د قبیلې نوابي او سرد اري له پخوا زمانو نه د سنځر خپلو په لاس کې د ه او د وی د شمېر له پلوه د کاکړو تر بل هر ټېره زیات د ي۔" ([264])

سنځر خپل په لاند نیو ښاخونو او څانګو ویشل شوي د ي:

علي زي، عبد الله زي، کب زي، برن خپل، سنخپل، اتمانخپل، هرمزي، تیمني، عرب خپل، پنهزون، نیسي،کد یزي او د ومړان۔ ([265])

سنځر خیل تورزن، میلمه پالونکي، په علم او پو هې باند ې مین او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک د ي۔ د وی په هروخت کې د ظلم او تیري او بهر نیو یر غلګرو او بلو سګرو په وړاند ي جنګید لي د ي په ټېره بیاد مغولو او انګرېزانوپرخلاف د د وی مبارزې د پښتنو د تاریخ زرین با بو نه جوړوي چې مونږ پښتا نه پرې ویاړو۔

100 سوري

سوریان یا زوریان د پښتنو یوه لر غو نې قبیله د ه چې د اوسید و اصلي ځای یې د غور تاریخي سېمه د ه چې په مرکزي افغانستان کې پر ته د ه۔ د غه قبیله په اصل کې د لود یو پښتنو یوه پښه د ه او د پښتنو د نسبپه عنعنوي شجرو کې کښل شوي د ي چې د لود ي زوی سیانې د وه زامن د رلود ل چې یو یې اسماعیل او بل یې پرانګی نومېد ل

---

http://en.wikipedia.org/wiki/Samana262

263پښتني قبیلې، ۱۷۶ مخ، د پېښور چاپ

264پروفیسر ولي محمد خان سیال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې، ٦٥ مخ

265پښتني قبیلې، ۱۷۶ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د اسماعيل له د ريو زامنو نه يې مشر سور نومېد ه چې د د ه نسل د سور، سوري او يا زوري په نامه يادېږي۔ ([266])

د غه خلک په پيل کې د مرکزي افغانستان د غور په غرونو کې اوسيد ل، خو وروسته د شمېر ډېروالي او باهم جګړو او ځينو نورو عواملو د بټه اړايستل چې يو شمېر خلک يې له د غې سيمې نه په لېږد بد پيل وکړي۔ ځينې يې د هرېرود په واد يو کې مېشته شول، ځينې يې غزني ته ولېږد يد ل او ځينې يې هم د سليمان د غره ختيز د د لمان په سېمه کې مېشته شول۔ همد ا اوس هم د د امان په سيمه کې سوري پښتانه استوګنه لري۔ د د غې قبيلې خلک په غور، باد غيس او هرات کې د زوريانو په نامه سره مشهور د ي چې اوس هم ډېر شمېر زوريان يا سوريان په د غو ولايتونو کې مېشته د ي۔ ځيني يې هند وستان ته ولېږد يد ل۔ د سوري واکمنانو لړۍ چې له اره له غوره پيل شوې د ه په هند وستان کې يې يوه ستره واکمني رامينځ ته کړه چې سوري شېرشاه يې بنسټ ايښود ونکی ګڼل کيږي۔

د افغانستان نوميالی مؤرخ او مشهور ليکوال لوی استاد اروابناد علامه عبد الحی حبيبي د "پښتواد بياتو تاريخ" په نامه اثر کې د سوري پښتنو په اړوند د اسې کښلي د ي :

"سوري يا زوري د پښتنو شاهانو يوه لړ غونډۍ کورنۍ د ه چې له د وی نه د پښتو ژبې د اسلامي د ورې ډېر اثار مور ته راپا تې د ي او د غه سوريان د پښتنو په تاريخ کې ډېر اهميت لري۔ سوري د غور يوه مشهوره قبيله د ه چې اوس هم شته او زوري يې بولي اود ا نوم خورا زوړ او لړ غونی د ی او عربو تاريخ او جغرافيا ليکونکو هم سور د زور يا زوري په بڼه راوړی د ی۔ " ([267])

په اسلامي د وره کې لو مړنی مؤرخ چې د سوريا زور د نامه ياد ونه يې کړې د ه احمد بن يحيی مشهور په البلا ذري د ی چې د ۲۵۵ هجري کلو نو په شا او خواکې او سېد ه۔ ورپسې نورو مؤر خينو لکه احمد بن سهل بلخي (مړ ۳۲۲ هجري) په خپل اثر کتاب الاشکال يا صورالاقاليم کې چې په ۳۔۹ هجري کې يې کښلی د ی، اصطخري په ۳٤۔ هجري کې په خپل کتاب المسالک والممالک کې او ياقوت په معجم البلد ان کې د سور او زور يا د ونه کړې د ه. ([268])

د اسلام د مخه هم سوريان د غور واکمنا ن تېر شوي د ي چې د د وی يوه کورنۍ د شنسبيانو په نامه يا د بد له، ځکه چې د شنسبيانو د شاهي کورنۍ لوی نېکه شنسب نومېد چې د خرنک زوی و۔

پرد ې سر ببره د اسلام په پيل کې د سوري کورنۍ يو بل واکمن ماهوي سوري نو مېد چې په مرو کې واکمن واو د ساساني امپراتورۍ وروستنی واکمن د ريم يزد ګرد يې چې عربان يې يزد جرد بولي وواژه۔

د مخه مو ياد ونه وکړه چې په غور کې د سوريا نو د شنسب کهول د اسلام په پيل کې د غور په غر ونو کې واکمني کوله چې په د غو واکمنانو کې يو هم امير پولاد و چې د ابو مسلم معاصر او د هغه ملګری پا تې شوی د ی چې

266تاريخ حيات افغاني، ٤۔۳ مخ، د پېښور چاپ

267عبد الحی حبيبي، د پښتو اد بيا تو تاريخ، لومړی او د ويم ټوک، ٤۳۲مخ، د د انش خپرند ويه ټولنه، ۲۔۵ کال، پېښور

268نو مورۍ اثر، ٤۳۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور مؤرخ منهاج السراج جوزجاني هم د منتخب تاريخ نا صري په حواله کښلي د ي چې امير پولاد د لبو مسلم ۱۳۹ هجري معاصر و۔ د امير پولاد زوی امير کروړ نومبد چې د جهان پهلوان په نامه ياد بد ه چې د تاريخ سوري ليکوال محمد بن علي البستي هم د د ه ستاينه کړې د ه او ليکي چې امير کروړ جهان پهلوان ډېر زړور، اد يب او د قلم او تورې څښتن و۔

که څه هم تاريخ سوري اوس نشته، خو د پټې خزانې مؤلف محمد هوتک د شيخ کټه متي زی غورياخېل د "لر غوني پښتانه" په حواله د امپر کروړ سوري په اړوند د اسې ليکلي د ي :

"امير کروړ د امير پولاد سوري زوی و چې په ۱۳۹ هجري کال د غور په مند بش کې امير شو او جهان پهلوان يې باله او د غور کلا ګاني او د بالشتان، خيسار او تمران مانې او بر کو شک يې ونېول او د رسالت له کهولهيې په خلافت کې ډېر کومکو نه وکړل۔ امير کروړ ډېر غښتلی پهلوان او په يوه تن له سلو جنګيالیو سره جنګېد ه، نو ځکه يې کروړ باله چې معنی يې د ه کلک او سخت۔ امير کروړ په ۱٥٤ هجري کال د پو شنج په جګړو کې ووژل شو۔ "

د لته به ببځايه نه وي چې د امير کروړ جهان پهلوان د هغې ويارنې لومړني بيتونه رانقل کړو چې د خپلو سوبو په اړوند يې ويلې د ه ([269]) :

زه يم زمری پرد ې نړۍ له ما اتل نسته

په هند وسند وپر تخار او پر کابل نسته

بل په زابل نسته، له ما اتل نسته

100.1 د غور د شاهي کورنۍ نو ميالي

د غور په سوري واکمنانو کې د الاند ينې کسان ډېر مشهور واکمنان او نو ميالي تېر شوي د ي ([270]):

1. شنسب د خرنک زوی د ٤۔ او ٨۔ هجري په شا اوخواکې
2. امير پولاد د شنسب زوی د ۱۳۔ هجري په شاوخواکې
3. امير کروړ جهان پهلوان د امپر پولاد زوی ۱۳۹-۱٥٤هجري
4. امير ناصر د اميرکروړ زوی د ۱٦۔ هجري په شااو خواکې
5. امير بنجي د نهاران زوی د ۱۷۔ هجري په شااوخواکې
6. امير سوري د ۲٥۳ هجري په شااوخواکې

269محمد هوتک، پټه خزانه، ۳٤ مخ، د ۱۳۳۹ کال چاپ کابل

270عبد الحی حبيبي، تاريخ مختصر افغانستان از ما نه های قد يم تا استقلال، ۱٦٥-۱٦ مخونه، کابل ۱۳٦۸۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. امیر محمد سوري د ٤٠٥ هجري کال په شا او خواکې

8. امیر بو علي د محمد سوري زوی د ٤٢٥ هجري ه شا اوخواکې

9. عباس د شیش زوی او د بو علي وراره د ٤٥٠ هجري په حد ود و کې

10. امیر محمد د عباس زوی د ٤٥٠ هجري په شا او خواکې

11. قطب الد ین حسن د محمد زوی د ٤٦٠ هجري په شااوخواکې

12. ملک الجبال عزالد ین حسین د قطب الد ین حسن زوی د ٥١٠ هجري کال په شااوخوا کې

13. قطب الد ین محمد د عزالد ین زوی مړ ٥٤١ هجري کال

14. بهاؤالد ین سام د عزالد ین زوی (٥٤٤ - ٥٥٤ هجري)

15. ملک شهاب الد ین خرنک د عزالد ین زوی د ٥٥٠ هجري په شااو خواکې

16. ملک شجاع الد ین د عزالد ین زوی د ٥٥٠ هجري په شااوخواکې

17. سلطان علاؤالد ین حسین جهانسوز عزالد ین زوی (٥٤٤ - ٥٥١ هجري)

18. سلطان سیف الد ین د عزالد ین زوی (٥٤٣ - ٥٤٤ هجري)

19. ملک فخرالد ین مسعود د عزالد ین زوی د ٥٤٠ هجري کال په شا او خوا کې

20. سیف الد ین محمد د جها نسوز زوی د ٥٥١ هجري کال په شا او خواکې

21. سلطان غیاث الد ین محمد سام (٥٥٨ - ٥٩٩ هجري)

22. سلطان معزالد ین محمد سام (٥٦٩ - ٦٠٢ هجري)

23. سلطان غیا ث الد ین محمود د غیا ث الد ین محمد زوی (٥٩٩ - ٦٠٧ هجري)

24. سلطان بهاؤالد ین سام د محمود زوی ٦٠٧ هجري

25. علاؤالد ین اتسز د جها نسوز زوی (٦٠٧ - ٦١١ هجري)

26. علاؤالد ین د رغور (٥٩٩ - ٦١٢ هجري)

27. ملک ناصر الد ین کزیو د شهاب الد ین خرنک زوی د ٦١٨ هجري کال په شااوخواکې

28. سلطان شمس الد ین محمد د فخرالد ین مسعود زوی د ٦٥٠ هجري کال په شااو خواکې

29. سلطان بهاؤالد ین سام د شمس الد ین محمد زوی (٥٨٧ - ٦٠٢ هجري)

(c) ketabton.com: The Digital Library

30.جلال الد ين ابوعلي د بهاؤالد ين سام زوی (٦٠٢ - ٦١٢ هجري)

31. علاؤالد ين مسعود د بهاؤ الد ين سام زوی (٦٠٢ - ٦١٢ هجري)

32.علا ؤالد ين مسعود د شمس الد ين محمد زوی د ٦١١ هجري په شا او خواکې

د سوريانو د قبيلې مشهور مؤرخين، ليکوال او شاعران :

د سوريانو قبيلې په خپلې غيږ کې پياوړي مؤرخين، ليکوال او شاعران روزلي دي. د لته به بيځايه نه وي چې د ځينومشهورو کسانوياد ونه يې وکړو:

1. محمد بن علي البستي د تاريخ سوري مؤلف:

- د غه تاريخ او مؤلف يې موږ ته د پټې خزانې مؤلف محمد هوتک د لرغوني پښتانه پـه حـواله راپيژني. په د ې تاريخ کې د لرغونو پښتنو په اړوند په تيره بيا د امير پولاد او د هغـه د زوی د امير کروړ جهان پهلوان ١٣٩ هجري په اړوند ډير ګټور معلو مات لري.

2. شيخ اسعد سوري مړ ٤٢٥ هجري:

- د پښتو ژبې يو ډير ښه شاعر و. د پلار نوم يې محمد و. د ی په غور کې اوسـيد ه او د غـورپـه سوري شاهي کورنۍ کې د ډير د رناوي نه بر خمن و. نو موږي د امير محمد سوري په ويړ نه کې د ا قصيد ه ويلی د ه چې يوازې يو بيت يې رااخلو:

د فلک له چارو څه وکړم کوکار

زمولوي هر ګل چې خاند ي په بهار

3. ښکارند وی غوري ٥٨. هجري :

- ښکار ند وی د غور و او پلار يې احمد د غور د فيروز کوه کوټوال و د ه يوه بوللۀ په لاند ې ډول د ه ([271]) :

د پسر لي ښکلوونکو بيا کړه سينګارونه

بيا يې ولونل په غرونو کې لالو نه

4. د د ې کبله چې غوريان سوري پښتانه ول د د وی اولاد ه وروسته د غور د غرونو نه د افغانستان پـه ببلا ببلو بر خو کې مېشته شول او ځينو يې په هند و ستان کې سترې سوبې کړي د ي چې يو له هغـو نه هم سلطان شهاب الد ين غوري وچې د ٥٧١ هجري کال نه يې د ٦٠٢ هجري کلونو پورې يې په هنـد و

271پټه خزانه، ٣٨ او ٤٨ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستان باند پ يې هم خپل راج چلاوه۔

100.2 ښاخونه او څانګې

د سوري د قبيلې د ځينو ښاخونو او څانګو نو مو نه په لاند پ ډول د ي : ([272])

شاهوخېل، الاخېل، يونس خېل، تره کي، محمود زي، شېر خېل، د ولت خېل، شاد ي خېل، د اؤد خېـــل، اتمـــان، کوټي، بهرام، نورا خېل اونور---

100.3 استو ګنې سيمې

لکه چې د مخه مو وويل په پيل کې د سوريانو د قبيلې اصلي ټا ټوبى د غور تاريخي سيمه وه چې وروســـته د شمېر د ډېر والي او ياهم د نورو ير غلګرو ځواکونو د برېد ونو او يا هم د نورو عواملو له کبله نورو ځا يو نو تـــه وليږ د يد ل۔ په اوسني وخت کې سوريان د افغانستان د غور، باد غيس او هرات په ولا يتونو کې استوګنه لري چې په د غو ځايونو کې يې خلک د زوري يا زوريانو په نامه ياد وي۔همد اراز د سليمان غره ختيز ته د د امان په ســـيمه کـــې د پاکستان د راولپنډۍ په چهچه کې او د هند و ستان د پنجاب د ايالت په بيجواره، د هريانا په ايالت اود اتهراپراد يـــش او بيهار په ايالتونوکې هم د د غې قبيلې خلک شته۔

بايد ووايو چې د هند وستان په هند وانواو سکهانو کې هم د سوري په نامه قبيلې شته چې د کهتري اوکوهکران په کاسټونو پورې اړه لري او په پنجاب کې اوسيږي۔

100.4 هند وستان کې د سوريانو واکمني

په هند وستان کې د پښتنوسوريانو د واکمنۍ بنسټ ايښود ونکى فريد خان و چې وروسته په شېرشاه سوري مشهور شو ځکه چې د زمري سره په يوازې وجنګيد اوزمرى يې مړ کړ نو ځکه د شير خان لقب ورکړل شو او کله چې د هند وستان واکمن شو نو بيا يې د شېرشاه سوري لقب غوره کړ۔ شير شاه د حسن خان سوري زوى او د ابر اهيم خان سوري لمسى د ى۔

په هند وستان کې د پښتون واکمن سلطان بهلول لود ي په خت کې ډېر شمېر پښتانه د روه له سيمې نه هنـــد و ستان ته راغلل، ځکه د غه پښتون واکمن د روه يا د افغانستان پښتنو ته يو فرمان ليکلى و چې که هر پښتون هند و ستان ته ورشي نو د ى به منصبونه، خلعتو نه او جاګيرونه او په خپل پوځ کې به لوړ لوړ منصبو نه ورکوي۔ هماغه و چې د

272پښتني قبيلې، ۱۷۸ مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهلول لودي د غه فرمان سره سم د فريد خان يا شير شاه سوري نېکه ابراهيم سوري د خپل زوی حسن خان سوري سره يو ځای د بهلول لودي په واکمنۍ کې د منصبونو د تر لاسه کولو لپاره هند و ستان ته لاړل اوځه‌مود هيې د حصار فيروزه په کلا کې تېره کړه۔ د غه سيمه اوس يوازې د حصار په نامه ياد ېږي ([273]) چې د شمالي هند د هريانا د ايالت يوه ولسوالي د ه۔

هريانا نن ورځ د شمالي هند وستان يو ايالت د ی چې د پنجاب، ډيلي، راجستهان، اتهر کهنډ، هيما چل پراد يش اواتهراپراد يش د ايا لتو نوسره ګډه پوله لري۔

سوري شير شاه په ۱۴۷۹ عيسوي کال کې په حصار فيروزه کې چې د هند د هريانا په ايالت کې موقعيت لري د پ نړۍ ته ستر ګې پرانيستلې او پلار يې فريد خان نوم پرې کېښود۔ د هند د پښتون واکمن بهلول لودي د واکمنۍ‌په وخت کې کله چې جمال خان ته د جو نپور حکو مت لاس ته ورغی نو هغه د فريد خان پلار حسن سوري ته د خواص پور او ټانډه سيمې د جاګير په ډول ورکړې او د پنځه سوه ژوبله ورو او جنګياليو مېړو مشر يې وټا که۔

فريد خان وروسته بيا اګرې ته لاړاو هلته د ولت خان لودي ته چې په هغه وخت کې د سلطان ابر اهيم‌لودي د سترو امراوو نه وورغی۔ د ولت خان لودي نو موړی سلطان ابر اهيم ته وروپېژاند او کله چې د فريد خان پلار حسن سوري مړ شو نو فريد خان ته د خپل پلار د جاګير فرمان ورکړل شو۔ کله چې لودي سلطان ابر اهيم د مغولي بابر له لاسه د پاني پت په جګړه کې ووژل شواو پهړ خان لوانۍ چې د لودي سلطان ابر اهيم له خواد بيهار د ا يالت صوبه د ار واو خپلسری او ياغی شوی او خپل ځان ته يې د سلطا ن محمد لقب غور ه کړی ونو فريد خان هغه ته ورغی او د هغه له خوا منصب ورکړل شو۔يوه ورځ فريد خان له سلطان محمد سره يو ځای ښکار ته لاړل چې نابېره يو زمری را ښکاره شو۔

فريد له زمري سره مقا بله وکړه او پخپله توره يې هغه وواژه۔سلطان محمد د د ه د زړورتوب نه ډېر خوشاله او د ه ته يې د شير خان لقب ورکړ او سلطان محمد ورځ په ورځ د د ه موقف لوړاوه څو چې يې د خپل زوی جلال خان استاد وټا که۔ شيرخان وروسته خپل ځواک ډېرکړ او د پښتنو په مر سته يې مغولي واکمن همايون‌مات‌کړ۔همايون ايران ته وتښتيد او شيرشاه د هند وستان واکمن شو اود حضرت اعلی لقب يې غوره کړ۔

شير شاه په هند وستان کې د پښتنو د يوې د اسې پياوړي واکمنۍ بنسټ کېښود چې د هند وستان تاريخ پرې ويا ړي او د د ه تلپاتي خد متونه ياد وي۔ د شير شاه له مهمو کارونو نه يود او چې د بنګال د سونارګاون‌نه‌يې ترافغانستانه پورې سړک جوړ کړ او د سړک په د واړو غاړو ته يې ونې کښينولې څو مساپران ځانونه د ګرمۍ‌نه خوند ي کړي۔ همد اراز يې په لاروکې کاروان سرايونه او جوماتونه جوړ کړل او څاه ګانې يې وکيند لې چې مساپران ترې ګټه واخلي۔ د شيرشاه بل مهم کارد اوچې د پوستې او ډاګ سيستم يې په د اسې ډول تنظيم کړ چې ډېر چټک او ګړ ند ی و، ان نن ورځ هم هند يان په د ې معتقد د ي چې د شير شاه د ډاګ او پو ستي سيستم تر اوسني سيستم هم غوره

273تاريخ حيات افغاني، ۴۳۔ او ۴۳۔۵ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

و۔ شیر شاه په هند کې د ځمکو د اسې اصلاحات رامینځ ته کړل چې د د ه د ځمکې د اصلاحاتو د سیستم نه اوس هم ګټه اخیستله کیږي۔

شیر شاه په هند وستان کې تقر یباشپږ کلونه په ډېر عد ل اوانصاف سره واکمني وکړه چې د د ه عصر د هند په تاریخ کې یوطلایي عصر ګڼل کیږي۔ په پای کې د ۹۵۲ هجري کال د ربیع الاول د میاشتي په د ولسمه نېټه د کالنجر د کلا د نیولو په وخت کې د باروتود اور له کبله ټپي او بیا وروسته مړشواو د هند وستان د بیهار ایالت په سهسرام کې بنخ شو۔ د د ه زیارت ته اوس هم ګڼ شمیر خلک ورځي اود د غه عاد ل واکمن روحته د عقیدت تذرانې ډالۍکوي۔د شیرشاه تر مړینې وروسته یې زوی سلیم شاه پا چا شوچې بیا وروسته یې د ولس کلن زوی فیروزخان ته واکمني په لاس ورغله، خو نو موړی د نظام خان د زوی مبارز خان له خوا چې د سوري شیر شاه وراره و ووژل شو او نوموړي د محمد شاه عد لي یا محمد شاه سوري په نامه ځواک تر لاسه کړ۔ ترهغه وروسته د د غې کورنۍ نور واکمنان لکه ابر اهیم شاه سوري، سکند رشاه سوري او عاد لشاه سوري په هند کې واکمني چلولې د ه۔

د شیر شاه د زمانې مشهور کسان چې د سوریانو په قبیلې پورې یې اړه د رلوده ه ([274]):

احمد خان سوري چې د شیر شاه میرنی وروړو، قطب خان سوري، بر مزید خان سوري اوکمال خان سوري چې د شیرشاه د واکمنۍ ستر امیران ول۔ جلال خان سوري، سکند ر خان سوري، سید خان سوري، غازي خان سوري، مبارک خان سوري، فتح خان سوري، محمد خان سوري، نظام خان سوري، مبارز خان سوري، مد ا سوري د شیر شاه میر نی وروړ

100.5 سوریانو د واکمنۍ په اړوند مشهور کتا بونه

1. تاریخ د اود ي چې مؤلف یې عبد الله له اره پښتون او د مغولي واکمن جهانګیر معاصر د ی.([275])
2. تاریخ شیر شاهي د عباس خان سروانې لیکنه چې ډې کلونه وړاند ې په پښتو ټولنه کې د اروابناد د کتور د ولت محمد لود ین له خوا ژباړل شوی و۔
3. تاریخ شاهي د احمد یاد ګار اثر چې ماد د ې مقالې لیکوال تر جمه کړی، خو لا چاپ شوی نه د ی۔
4. شیر شاه اور ان کا عهد د پروفیسر کالکارنجن قانو نګواثر په اردو ژبه.([276])

274احمد یاد ګا، تاریخ شاهي، د بینګال ایشیا ټیک سوسائټي، د اسماالرجال فهرست، ٤۔٩-٤٤٦ مخونه، کلکته، هند وستان

275د اکتاب ماد د ې مقالې لیکوال د ١٣٦٨ لمرېز کال د لړم په میاشت کې له اردو نه پښتو ته ژباړلی وچې بیا په ١٣٧۔ لمرېزکال د افغانستان د علومو اکیډیمۍ د پښتو څېړنو د نړیوال مرکز له خوا د اریانا په مطبعه کې د ٤۔۔ ټوکو په شمېر چاپ شو، خو په ١٣٧٢ لمرېز کال کې د کابل په تنظیمي جګړو کې وسوځید او څه ټوکونه چې پاتې ول نو په هټیوکې د وکاند ارانو د پوړیو کار ځیني اخیست۔ د غه اثر وروسته بیا د ویم ځل لپاره د انش خپرند و یې ټولنې په ٢۔٧ عیسوي کال کې په پښنور کې د ١۔۔ ټو کو په تېراژ خپور کړ۔

276 د غه اثرما په کابل کې تر جمه او یوه کاپي مې د افغانستان د علو مو اکیډیمۍ د پښتو څېړنو بین المللي مرکز ته ورکړه، خو کله چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. افسانه شاهان هند ([277])

101 ساد ات يا سپد ان

زمور په ګران هېواد افغانستان کې د ببلا ببلو قو مونو تر مينځ سيد ان هم استوګنه لري او هيڅ يو د اسې کلی، بانډه او سېمه به نه وي چې هلته څو کوره سيد ان پکې نه وي. د غه سيد ان د افغانستان په ببلا ببلو سيموکې‌پـه ببلو نو مو نو سره ياد ږري. د ببلګې په تو ګه د افغانستان په ختيځو ولا يتو نو ننګرهار، کونړ او لغمان کې د پا چا يانو او يا پا چا صا حبا نو او د سيد انو يا ساد اتو په نامه ياد ږري. په ځينو ځا يو نو کې ورته اغا صا حـب او د افغانسـتان د خوست په ولايت کې ورته سيد ګي وايي. په پښتونخواکې يې باد شاه يا باد شاه صاحب بولي. ([278])

په عمو مي تو ګه د افغانستان په هره سېمه او په تېره بيا د پښتنو په سيمو کې د غه سيد انوتـه خلـک ډېـر د رناوی کوي، ځکه چې د اسلام د ستر پيغمبر محمد (ص) د لور بي بي فا طمې (رض) اد د حضرت علي کرم الله وجهه او لاد ه ګڼل کيږي. پښتانه د وی پير خانه بو لي او ډېر د رناوی او عزت يې کوي.

همد اراز که څوک ناروغه شي نو د د م د عا او تعو يذونو لپاره سيد انو ته ورځي او هغه پښتانه چې د کوم سيد تر تعويذونولاند ې وي نو د کند هار په اصطلاح هغوی ته د روږيان وايي او د د وی نه څا ښتونه او خورد ې هم اخلي. په پښتني سېمو کې د د غو سيد انو يا پا چايانو سره پښتنو خپلوی او خيښی کړي د ي او د وی د پښتنو سره د اسـپی نږد ې ا ړيکي لري او د اسې سره اخښل شوي د ي چې ګواکې هيڅ پښتون هم د وی له ځانه جلا نه ګڼي. د د غو سيد انو نه پښتانه تل د خپل منځي شخړو او لا نجو په اوارولو کې مرسته غواړي او هره فيصله چې د وی وکـړي‌نـو د واړو غاړو ته د منلو وړوي.

تاريخ حيات افغاني چې له نن نه ۱۴۵ کلو نه وړاند ې ليکل شوی د سيد ا نو په اړ وند د اسې ليکي :

"د بني ها شمي قر يشو نه د حضرت امام حسن (رض) او حضرت امام حسين (رض) او لاد ې ته چې د پيغمـبر (ص) لمسيان ول سيد ان ويل کيږي. د افغانستان هيڅ يو لوی کلی نشته چې يو ياد وه کوره ساد ات د ې پکې نه وي‌ـپـه افغانستان کې سيد انو ته د خپل معمول نوم نه پر ته خواجه، سيد، ميا، اغا، پاچا، صاحب، صاحبزاد ه او مير هم وليـي او

تنظيمي ټو پکيان پر کابل مسلط شول نو د چايونو د د مولو لپاره يې سوځولی وا و له بد ه مرغه ما يې بله کاپي نه د رلود له، خـو خـبر شوم چې ښاغلی د کتور نثار احمد صمد هم د غه اثر له اردو نه پښتو ته ژباړلی د ی.

277 د غه اثر چاپ شوی نه د ی، يوازې يوه قلمي نسخه يې د بريتانيا په بريټش ميوزيم کې خوند ي د ه مولف يې محمد کبير د شيخ اسماعيل زوی د ی. کله چې زه په هند و ستان کې وم زما يوه د وست د د غه کتاب د قلمي نسخې مايکروفيلم زما په واک کې راکړ‌ـکله چې استرالیا ته راغلم نو د اکتاب مې وژباړه اوس راسره د ی او که خد ای کول ډېر ژر به چاپ ته چمتو شي

278زما شخصي ياد د ښتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته زيات د رناوی کوي ([279])۔"

101.1 افغانستان کې د پښتنو سيد انو د استوګنې سيمې

1. د کونړ ولايت د پشد د سيمې سيد ان: د غه سيد ان ډېر مشهور او خلک ورته ډېر د رناوی لري
2. د ننګر هار ولايت د رود اتو د و لسوالۍ د مزينې د سيمې پاچايان
3. د ننګر هار ولايت د سره رود د ولسوالۍ د سيد انوکلی
4. د ننګر هار ولايت د خوږيا نيو د سيمې پا چايان
5. د لغمان ولايت د عزيزخان کځ او د تير ګړيو د کلي پاچايان
6. د کاپيسا ولايت د تګاب د ولسوالۍ سيد ان چې د تګاب ميا ګل جان اغا هم د همد ې سيد انو نه و
7. د پکتيا د ولايت سيد ان چې په ګرد يز او زرمت کې اوسي۔ د ستر سيد شيخ شاه محمد روحاني مزار هم په زرمت کې د ی چې ډېر اراد تمند ان لري
8. د خوست ولايت سيد ان چې د وی ورته په خپله لهجه کې سيد ګي وايي او د خوســـتـپـــه ډېکـــيـکـــې استوګنه لري
9. د پکتيکا ولايت د ارګون د بر مل د سيمې سيد ان
10. د ميد ان او ورد ګو ولايت سيد ان
11. د کابل ولايت د د ه سبزولسوالۍ د پايمنار پاچايان چې د پايمنارد پا چا صاحب زيارت هم هلته د ی۔ همد اراز د کابل په لويد ېز کې د کلای قا ضي په سېمه کې د شاه اغا زيارت هم ډېر مشـــهور د ی چـــې ډېـــر شمېر خلک يې زيارت ته ورځي
12. د لوګر ولايت د محمد اغې، څرخ او کلنګار د سيمې سيد ان
13. د بغلان ولايت سيد ان
14. د کند ز ولايت سيد ان
15. د بلخ ولايت سيد ان
16. د پروان ولايت د هوفيان شريف سيد ان چې سيد جان اغا پکې مشهور شخصيت تېر شوی د ی

279تاريخ حيات افغاني، د پېښور چاپ ٤٥٥ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. د غزني ولايت سيد ان.چې زياتره يې په واغز کې استوګنه لري

18. د زابل ولايت سيد ان

19. د ارزګان ولايت سيد ان

20. د هېلمند ولايت سيد ان: د هيلمند ولايت د ګرمسير سيد ان چې د خاص روحاني فيض نه برخمن د ي او په نو موړې سيمه کې عام پښتانه ورته ډير د قد ر په سترګه ګوري. د د ې ترځنګ بېا د سياه بند سيد ان چې اکثر خلک يې تور حلقي سيد ان هم بولي د ولسي محبوبيت نه برخمن د ي اولويه پيرخانه لري. ([280])

21. د فراه ولايت سيد ان

22. د هرات ولايت سيد ان: چې په اصل کې د کونړ د پشد نه تللي د ي اود د وی نېکه مروريد اغا هلته بنخ د ی او زيارت ته يې ډېر شمېر خلک ورځي. د د وی د کورنۍ نه يو مهم تن توراغا نو مید ه. همد اراز د هرات ولايت د کرخ د ولسوالۍ سيد ان او د هرات ولايت د انجيل ولسوالۍ د نوين د کلي سيد ان هم مشهور د ي

23. د باد غيس ولايت سيد ان.

24. د کند هار ولايت سيد ان: د د ې سيمې سيد ان تذکره لاند ې په بله برخه کښې ورکړ شوې د ه.

لنډه د ا چې د افغانستان په هر ولايت، ولسوالۍ او سيمو کې سيد ان شته د ي.

101.2 د کند هار ولايت سيد ان

د کند هار په ولايت کې د پښين سيد ان ډير مشهور د ي. په کند هار کې سيد ان د ارغنداب، پنجوائې، شاه وليکوټ، ميوند، ډنډ، معروف، ارغستان او ښوراوک په ولسوالیو او د کند هار د ښار په مرکز کې ميشته د ي چې په ارغنداب کې يې ځانګړې سيمې د سيد انو کلا چه، صوف، د ه ماسوس او د ارغنداب د سيد لنو لنګر د ی د د ې ترځنګ په کند هار ښار کې د سيد انو په نوم کوڅې هم لري. که څه هم د کند هار د د ه ماسوس سيد ان، خلک له اره صاحبزاد ه خپل بولي خو اوس په سيد انوسره ياد يږي.

101.2.1 کند هار د سيد انو ځينې مشهورې کورنۍ

1. په کند هار کې د نومیالي غازي شاه اشرف اغا کورنۍ: سيد شاه اشرف اغا د افغانستان د خپلواکۍ هغه

280د ښنوا د ويپا نې مشر ښاغلي خالد هاد ي حيد ري را استول شوي معلومات

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومیالی د ی چې کله غازي امان الله خان د سقاوي اړود وړ په ترڅ کې کند هار ته راغی نو د غه نومیالي اوباتد بیره پښتون سید یې ملا وروتړله او د شاه امان الله بیرغ یې پورته کړ او ترغزني پوري د ټولو سیمو په نیولو کې یې د شاه امان الله خان مر سته وکړه.

2. د کند هار د پنجوائي د سید محمد اغا کورنۍ چې په پنجوائي او شاوخوا سیموکې یوه نو میالی کورنۍ د ه اود د غې کورنۍ زیاتره غړي اوس هم په کند هار او پنجوایي کې میشته د ي۔

3. د شاه ولیکوټ د ژوند ي شا ه اغا کورنۍ چې په کند هار اوشا او خوا سیموکې خاص اراد تمند ان لري۔

4. د کند هار د مشهور جهاد ي شخصیت اروابناد حمید اغا کورنۍ۔

5. په کند هار کې د یعقوب جان اغا کورنۍ چې د کند هار د سپیځلې خرقې ته ځیرمه میشته د ه او هغه کوڅه چې د کند هار میوند عمومي واټ او د سپیځلې خرقې د شمالي د روازه سره نښلوي د یعقوب جان اغا په نامه یاد یږي۔

6. د کند هار د سید عظیم اغا کورنۍ چې د ښار په ځلورمه ناحیه کې یې اوس هم یوه غټه کلاچه شته چې اوس د نیک محمد اغا په کلاچې سره یاد یږي۔ د د غه سید عظیم اغا یو ځوی سید محمد نسیم اغا د د جنوبي زون تنظیمه رئیس و۔

7. د کند هار د اوسني قومي مخورسپین ږیري سید عبد الظاهراغا کورنۍ چې په ډیرو جرګوکې یې د کند هار د خلکو استازیتوب کړی د ی د د پ کورنۍ زیات شمیر کسان اوس په جنوبي پښتونخوا کوئیټه کې میشته د ي .

8. د کند هار د ارغند اب د حسام الد ین جان اغا علمي او سیاسي کورنۍ چې په سیمه کې د پوره شهرت نه برخمنه د ه۔ د د غه حسام الد ین جان اغا زوم محمد سرورخان د کند هار نا ئب الحکو مه و۔

9. د کند هار د مشهور روحاني شخصیت سید عبد الرحمن شاه اغا کورنۍ چې په کند هار کې د خاص د رناوي نه برخمنه د ه۔ ویل کیږي چې د سید عبد الرحمان شا اغا غورنیکه سید اد م اغاد پښین د عمرزي سید انو نه و چې وروسته د ملي قائد اعلیحضرت احمد شاه بابا په وخت کي په کند هار کې میشت شوی و او د هغه زوی سید غلام جان اغا د کند هار یو د لویو قومي مشرانو څخه و او د هغه زوی سید عبد الروف اغا د کند هار د سید انو مشر او خان پاتې شوي و . د سید عبد الروف اغا زوی سید عبد الرحمن شاه اغا چې د کند هارد لو یوروحاني شخصیتونو نه واونوموړی لومړی کس و چې په کند هار کي یې یو عام میلمستون، ګلبن، د حیوانانو یو ژوبن ااو په لومړي ځل یو شخصي میوزیم جوړ کړی و۔ ویل کیږي چې نوموړی ډیر سخي سړی و او د قاد ریه طریقې پیرو هم و۔ د کند هارمشهور روحاني شخصیت پیرمرچ اغا د د ه د اراد تمند انونه و اواعلیحضرت محمد ظاهرشاه د هغه ژوبن او میلمستون

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د سیل لپاره راته . د د ه کوټې اوس هم د سید عبد الرحمن شاه اغا په نامه د کند هار په نوي ښارکې موجود ه د ه او د ې ته ورته یوه لویه کوټې یې د کند هار په د هیمراسي کې هم شته۔د د وی اصلي ځای په کند هار کې د بامیزو کوځه د ه چې د بابیانو د کلاپه استقامت یې یو لوی احمد شاهي سرای اوس هم هلته د د ه په نامه شته۔

10. د ه خواجه د سید قد وس اغا علم پالونکې کورنۍ چې د کند هار د کاروان او منار کوځو په مینځ کې میشته د ه .

11. د ارغند اب د لنګر د سید انو کورنۍ چې په سیمه کې د سید انو یو د لوی نفوذ لرونکي کورنیونه د ه، د لنګر سید ان چې عام کند هاریان ورته ځانګړی د رناوی لري د کند هار په ارغند اب، میوند او کند هار ښار کې میشته د ي .

12. د کند هار د مشهور تاجر سید حبیب الله جان اغا کورنی چې د کند هار په ډنډ او نوي ښارکې میشته د ه۔

13. د زلخان د سید انو کورنۍ چېد روسانو په وړاند ې ملي پاڅون کې یې هم د پام وړ ونډ ه د رلود ه د د غې کورنۍیو غړی سید فضل الد ین اغا د یوې جهاد ي جبهې مشر پاتې شوی و۔

14. د تابین د غازي سید حید ر اغا کورنۍ چې د کند هار د ارغند اب په سیمه کې میشته د ه، سید حید راغا د میوند په غزا کې د غازي ایوب خان ترځنګ د انګریز سره په پوره مېړانه وجنګید او په هماغه ورځ په شهاد ت ورسید۔نوموړی د سید انو د حید رزو قبیلې ته منسوب و او د هغه زوی سید عبد الغفار اغا د تابین د مشرانونه و۔د سید عبد الغفار اغازوی ډګروال سید نجم الد ین اغا د سرد ار د اود خان شهیدلله نژد ې پوځي ملګرونه و او د جمهوري نظام په راو ستلو کې یې د سرد ار د واد خان سره پوره ملتیا د رلود ه۔ نوموړی لومړنی تن و چې په ارغند اب کې یې به خپلو هڅو سره د سیند پرغاړه د شاه اشرف ښونځی په عصري ډول جوړ کړ، د سید نجم الد ین اغا زوی سید خالدهاد ي حید ري د پښتوژبې لیکوال او شاعر د ی چې د ببنوا انټرنیټ پاڼې بنسټ یې ایښی او د غه پانه چلوي۔

15. د د یلاوور د سید سرور اغا کورنۍ: د غه کورنۍ د روسانو په وړاند ي په ملي پاڅون کې ډیري قربانۍ ورکړي د ي او د سید سروراغا زوی شهید امین الله اغا مشهور په لالاملنګ د کند هارله مشهورو غازیانو نه وچې په یوازي ډول به یې د روسانو پوره محاصره ماتوله۔ د کند هارچریکان نومي تاریخي اثر کې د د غه غازي ډیرې زیاتې کارنامې راغلي د ي او په ۱۹۸۲ زېږد ېز کال کې د کند هار په میانجوی سیمه کې د روسانو لخوا په مخامخ جګړه کې په شهاد ت ورسید او د میانجوی په جومات کې ښخ د ی۔ د لالا ملنګ یو ورور سید طیب اغانومیږي۔

16. د کند هار د فقیر روحاني شخصیت پیرمرچ اغا کورنۍ چې په هېلمند او کند هار کې میشته د ه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. د معروف د سید انو کورنۍ: د غه کورنۍ د کند هار په معروف ولسوالۍ کې میشته د ه چې په سېمه کې اځکزي او علي زي خاص د رناوی ورته لري۔

18. د بازګل اغا او سید ګل اغاکورنۍ : چې د کند هار د سید انو یوه مشهوره کورنۍ د ه او د ا څلویښت کاله کیږي چې په سعود ي عربستان کي میشته د ه او په مد ینه منوره کې استوګن د ي۔ویل کیږي چې د غه کورنۍ د افغاني حاجیانو سره هرکال معنوي مرستي هم کوي۔

19. د سپین کوڅي صاحبزاد ه کورنۍ چې زیارت یې د کند هار ښار په د وهمه ناحیه کې د ی او خلک ورته ډېر د رناوی لري۔

20.د تور اغا کورنۍ چې زیارت ئې د سپیڅلې خرقې سره نږد پ د ی او ډېر شمېر د روږیان لري۔

21. د کند هار په د هله کې د سید محسن اغا کورنۍ چې اوس په معصوم اغا سره شهرت لري۔ ویـــل کیـــږي چې د د غو سید انو کورنۍ خپلې ډېرې ځمکې د د هلې د بند جوړولو ته ډلـــی کـــړې وې او د اهـــم مشهوره د ه چې سید محسن اغا ته اعیحضرت غازي امان الله خان ډېر د رناوی د رلود او هغه به یې خپل پېر او مرشد باله۔ په هرو د ریومیا شتو کې به یې یو ځل کابل ته ورغوښت او د د ه د روحاني فیو ضا تو نه به یې ګټه او چتوله۔ د سید محسن اغا نیکونه سید ابد ال اغا او سید ال اغا نو مید ل چې لوی احمـــد شاه بابا هغوی ته ډېر د رناوی د رلود او کله یې چې د کند هار د ښار چې په هغه وخت کې د احمد شاهي ښار په نامه یاد ېد ه د جوړېد واراد ه او تکل وکړ نوابد ال اغا اوسید ال اغا یې چې د واړه ورونـــه وو راوغو ښتل او د د وی په متبر کولاسونو یې د د غه ښار د بنسټ ډېره کېښو دلـــه، د د وی کـــورنۍ اوس هم د ښار په بامیزو کوڅه کي میشته د ه۔

22.د سید حسین اغا کو رنۍ چې د کند هار په د یمراسۍ کې ئې غټه کلا او س هم د سید قا سم جان لغـــلپـــه نامه سره یاد ېږي۔

23.د د ه ماسوس د غني جان اغا کورنۍ۔

24.د ذاکر شریف د جهاد ي شخصیت سید محمد جان اغا کورنۍ۔

25.د ګلجه اباد اوسبزکار د سید انو کورنۍ۔

26.د مېر بازار سید ان چې د کند هار خلک ورته ډېر د رناوی لري او خپله پیر خا نه یې بولي۔

101.2.2 کند هار سید انو مشهور شخصیتونه

1. غازي شاه اشرف اغا چې په د ویم ځل یې په کند هار کې د غازي امان الله خـــان بیـــرغ پـــورته کـــړه او ترغزني پورې یې ټولي سیمې بیرته د غازي امان الله خان تر ولکې لاند ې راوستلې۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. غازي سيد حيد راغا چې د ميوند په تاريخي غزا کې د افغان غازيانوسره يوځای په شهادت ورسيد .
3. غازي شهيد سيد امين الله اغا چې په لالا ملنګ مشهور و او په کند هاريانو کې د د جهاد د يو وتلي اتل په نوم شهرت لري۔
4. سيد محمد نسيم اغا چې د تنظيمه رئيس و۔
5. موسی کليم اغا چې د مشهورو جهاد ي شخصيتونو نه و اود کوټې په سرياب کې بنځ د ی .
6. روحاني شخصيت پير مرچ اغا چې اوس هم ژوند ي د ی او په جنوبي افغانستان کې د خلکو د ځانګړي د رناوي نه برخمن د ی۔
7. روحاني شخصيت شهيد سيد عبد الرحمن شا ه اغا چې په کند هار کې يې ژوبڼ او ميوزيم د رلود۔او هم هلته بنځ د ی .
8. د کند هار وتلی ولسي شاعر سيد عبد الخالق اغا
9. ډګروال سيد نجم الد ين اغا چې د سرد ار د اود خان د نږد ې ملګرونه و او د هغه سره د جمهوري رژيم په رامينځ ته کولو کې يې مهمه ونډه د رلود ه۔ نوموړي د جهاد په د وره کي هم د کند هارد مجاهد يد نو په فوځي روزنه کي د پام وړ ونډ ه د رلود ه.
10. خالد هاد ي حيد ري چې د پښتو ژبې يو ځوان ليکوال، شاعر او ژورنالست او د ببنـــوا د ويبپـــانـــې مسئول چلونکی د ی۔

101.3 پښتونخوا د سيمې سيد ان

1. د سوات د بو نير د سيمې سيد ان چې سيد علي تېر مذي چې په پير بابا سره شهرت لري هورې بنـــخ د ی اوټول پښتانه ورته زيات ارادت او د رناوی لري۔
2. د باجوړ د سيمې سيد ان
3. د چترال د سيمې سيد ان
4. د د ير د سيمې سيد ان
5. د خيبر ايجنسۍ سيد ان
6. د کورمې ايجنسۍ سيد ان چې پښتانه او شيعه مذهبه د ي او د احمد زيو، د کړمان د سيد انو، د تېـــراه د سيد انو او د ماوړه د سيد انو په نامه شهرت لري۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. د اورکزیو ایجنسۍ سید ان

8. د د ېره غازي خان سید ان

9. د پېښور د سیمې سید ان

10. د بنګښو د سیمې سید ان

11. د لکي مروت سیمې سید ان: چه د شېخ شاه روحاني اولاد ګڼل کېږي و د ابا خېل، متهوري، و میچن خېل کلو کښې استوګن لري. د د ې نه علاوه د تاجي زو سېد ان هم په علاقه کښې قد ر لري. نامتو لیکوال و تاریخپوه ډاکټر سېد چراغ حسېن چه کوم نه ګڼ شمېر کتابونه لکه د ود چراغ، تذکره پیر سباک، انوار چراغ، و د قیصو کتاب نالید لې بلا منصوب د ي، هم د ې سیمې نه د ې.

12. د شمالي وزیرستان سید ان ([281]): د شمالي وزیرستان سید انو ته په سېمه ابزه اصطلاح سید ګي وایي چې د وی د د غې سیمې په ځوی، د ویګر، ډنډ، ورغړ، رباط اوشوال کې استوګنه لري او نن د پښتنود یوې قبیلې په تو ګه مو جود د ي۔ سید ګي په پیل کې په د وو بر خو ویشل شوي د ي چې ملکا خېل او ذکر خېل نو میږي اود قبیلوي اتحاد له مخې ملکا خېل د ابر اهیم خېلو وزیرو سره متحد او یو مو ټی د ي۔ د سید ګي د قبیلې د خیلو نو او د استو ګنې د سیمو نو مونه په لاند ې ډول د ي :

- ذکرخېل، شد اد خېل، ابا خېل، شومېر خېل، مولي خېل او مصري خېل چې په ډنډ او رباط کې استوګنه لري
- شود ي خېل، لاد ه خېل، جبر خېل، ټول بیګ خېل، کبډي خېل، اتک خېل، رومي خېل،مد ک خېل، سرورخېل، زوبر خېل، نظر بیګ خېل او اخوند خېل چې په د ویګر او ځوی کې استوګنه لري
- میاګل خېل چې په د ویګر، ورغړ، ډنډ او شوال کې اوسېږي
- کاکا خېل، سره ګنډه، تره کي ګنډه، غوټي ګنډه چې په ډنډ کې او سېږي
- ملکا خېل، بود ر خېل، مسیري خېل، ایبار خون خېل، ګري خېل، خد ري، ګرړخېل، میسون خېل او خړه شوپه چې زیات شمېر یې په ځوی او لږ شمېر یې په د ویګر کې استوګنه لري
- همد اراز حکیم خېل په ډنډ او رباط کې استوګنه لري

13. سهېلي پښتونخوا سید ان: د سهیلي پښتونخوا سید ان په پشین، ژوب، چمن، لورلایي، او کوئیټه کې استوګنه لري چې مشهور ښا خونه یې ښاد یزي، عمرزي، حید رزي او ابراهیمزي د ي۔

281پښتني قبیلې د پېښور چاپ ۱۷۹ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د کوئټې په سید انو کې د سید عبد النافع اغا کورنۍ چې شاد یزي سید ان د ي د یاد ولـــوړ د ي چې زیات شمیر مرید ان ئې په کوئیټه، پښین چمن او نورو سیمو کې شته.
- په پښین کې د سید انو یوه بله مشهوره کورنۍ هم شته چې مشر یې د سرانانو علي اغا د ی چې یو ستر عالم، مد رس او د کویټې، پښین او کراچۍ په پښتنو او غیر پښتنوکـــې ډیـــر شـــمیر مرید ان اوراد تمند ان لري۔

باید زیاته کړو چې سید انو د هند په نیمې وچې باند ې د ۱٤۱٤ میلاد ي کال نه تر ۱٤٥۱ میلاد ي کاله پورې واکمني کړې د ه چې د د وی واکمني د سید انو د واکمنۍ په نامه سر ه یاد ېږي چې د ځینو مشهورو واکمنانو نو نو مو نه یـــې په لا ند ې ډول د ي :

خضرخان، سلطان مبارک شاه، سلطان محمد شاه اوسلطان علاؤالد ین ([282])

101.4 افغانستان و پښتونخوا کې د سید انو مشهور شخصیتونه

افغانستان و پښتونخوا کښې د سید انو مشهور شخصیتونه په د ې ډول د ي ([283]) :

1. د ختیز نابغه علامه سید جمال الد ین افغاني
2. د پښتو ژبې لیکوال، شاعر او فیلسوف اروابناد استاد بناغلی ګل پاچا الفت.
3. د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د عد لیې وزیرار وابناد بناغلی سید شمس الد ین مجروح
4. د کابل پوهنتون استاد اروابناد شهید سید بهاؤ الد ین مجروح۔
5. د قبایلو د وزارت پخوانی معین بنا غلی سید مسعود پو هنیار
6. د کونړونو پخوانی والي بناغلی سید فضل اکبر
7. د کونړ او سنی والي بناغلی سید فضل الله واحد ي
8. سیاسي شخصیت او لیکوال شهید بناغلی سید یو سف میړني
9. په ولسي جر ګه کې د خوږیا نیو پخوانی استازی بناغلی فاروق میړنی
10. د پښتو ژبې لیکوال بناغلی سید حسین پاچا

282هند وستان پر اسلامي حکومت، د مفتي شوکت علي فهمي اثر ۳٥۔- ۳٦۔ مخونه، د هلي

283زما شخصي یاد د ښتو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

11. د پښتو ژبې شاعره، لیکواله او ویند ویه اغلې میر من مستوره شال

12. د پښتو ژبې لیکواله او ویند ویه اغلې میر من پروین علي

13. ستر روحاني شخصیت سید علي تر مذي مشهور په پیر بابا

14. د افغانستان د ملي محاذ مشر بنا غلی پیر سید احمد ګیلاني

15. بناغلی سید اسحق ګیلاني

16. بناغلې مېرمن فا طمه ګیلاني

17. د ننګرهار د لیسې پخوانی مد یر بناغلی سید مقصود سعید ي

18. د ننګرهار د سره رود قومي مخور اروابناد معشوق جان اغا

19. بناغلې د کتور کبرا مظهري مایار

20.د ښېنوا د ویب پاڼې بنسټ ایښود ونکی او مشر بناغلی خالد هاد ي حید ري

21. د پښتو ژبې مشهور شاعر بناغلی سید محمد طا هر بینا

22.د پښتو ژبې شاعر او لیکوال بناغلی سید نورالله ځل

102 شلماني

زمونږ پښت پو هان او نسب پېژند ونکي شلماني له اره سرېنې پښتانه ګڼي چې د مومند وپېر سترې قبیلې ورګډېږي. د وی د پښتونخوا د خیبر ایجنسۍ کې د شلمان په د ره کې د تاترې په شا اوخواکې استوګنه لري او د د وی سېمه په لوی شلمان، کم شلمان ویشلې شوې د ه او د لنډې کوتل نه ۲۵ کیلو متره واټن لري او مشهور بناخونه یې الیم زي، ترکزي او کم شلمان د ي ([284]).

د د وی په ګاونډ کې شینواري، اپرید ي او ملا ګوري مېشته د ي. د خیبر ایجنسۍ نه پرته ځینې شلمانيپه سوات، الا ډنډ، د بر، باجوړ، بو نیر، شنګله، هریپور، ملکنډ، ډارګۍ، سخاکوټ، صوابۍ، چارسد ه او عمر زیو (هشتنګر) چې مانا یې اته بنارونه د ي او پښتانه یې په خپله ورځنۍ محاوره کې اشنغر بولي مېشته د ي. د اسې ویل کیږي چې د شلمانیو ځینې کورنۍ د ننګرهار ولایت د سپین غر په لمنه کې د پېچیر اواګام د ولسوالۍ د تورې بورې په سیمه کې هم شته.

284پښتني قبیلې، د کتور لطیف یاد، ۱۸. مخ د د انش چاپ، پېښور

(c) ketabton.com: The Digital Library

102.1 استوګنې سيمې

په پښتونخواه کښې د شلمانو د استوګنې سيمې په د ې ډول د ي ([285]) :

1. په خيبر ايجنسۍ کې د وی د شلمان په د ره کې استوګنه لري چې پېښور ته نږد ې موقعيت لري۔
2. په صوابۍ کې
3. په چارسد ه کې د عمرزيو او تور لنډي په کليوکې چې نوښار ته نږد ې موقعيت لري۔
4. د ملکنډ ايجنسۍ په سخاکوټ، ډارګۍ، بټخېله، الا ډنډ، ډهيرې، تهانه او ګاټ کوټۍ کې۔
5. د سوات په بريکوټ۔ مېنګوره، شېر پالم، جورا، خاري راى، سيجبان، بولکراى، برتهـــانه، پېښـــتونای، باربارو او سواتيه کې (چې د سوات او د بر تر مينځ پوله د ه)
6. د شانګله په کوټکۍ او نورو کليوکې۔
7. د د بر په ټايمر ګړه، بلمباټ، ناوه ګۍ او چکد ره کې۔
8. د هزاره په هريپورکې
9. په بونېر کې

د شلمان کلمه د سلم، سريمان او سليمان سره ډېره ورته ښکاري چې د پښتنو د يوې لر غو نې سيمې (روه) نوم د ی او د تاريخ حيات افغاني د روايت نه هم د شلمان او سليمان اړيکه ښکاري۔

تاريخ حيات افغاني د شلمانيو په اړوند د اسي ليکلي د ي :

"شلماني په پيل کې د کورمې د سيند په غاړو کې اوسېد ل چې د شلمان د سيمې له کبله د وی په شلمانيو باند ي مشهو ر شول۔ ترد ې وروسته د وی له د غه ځايه تېراه ته لاړل او بيا له د غه ځايه يې هم ولېږد ېد ل او بيا د پېښور په شااو خواکې په هشتنګر (اشنغر) کې مېشته شول۔ په پنځلسمې ميلاد ي پېړۍ کې يوسفزيو د وی له د غه ځايه بې واکـــه او وشړل۔ اصلي علت يې د او چې کله يوسفزيو د افغانستان نه پښتونخوا ته مهـــاجرت وکـــړ او د پېښـــور حـــد ود و تهورسېد ل نو د د لا زاکو د قبيلې نه يې د خپلې ګوزارې لپاره يو ه اند ازه ځمکه وغوښتله هغوی هـــم يوســـفزيوتـــه ځمکه ورکړه، خو کله يې چې د شلمانيو نه يې د خپلو ځمکو د خړوبولو لپاره د اوبو غو ښتنه وکړه نـــو شـــلما نيـــو هغوی ته مثبت ځواب ورنکړ۔ په پای کې يوسفزي د د و ابې سيمې ته راغلل اود شلماني قبيلې سره يې چې له پخولنـــه يې د هشتنګر په سيمه کې يې خپل واک ټينګ کړی و په جګړې لاس پورې کړ۔ د جګړې په نتيجه کې شـــلمانيو مـــاتې وخوړه اود د شلمانيو د قبيلې مشر چې خالو نومېد و وژل شو، خوبيا وروسته سلطان اويس سواتي هغوی ته د سوات

---

http://www.shalman.iwarp.com/whats_new.html285

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سیمې په الا ډنډ کې ځای ورکړ چې اوس هم یو شمېرشلماني د یو سفز یو په سېمه کې مېشته د ي۔ "([286])

شلماني ډېر میلمه پال او غیرتي خلک د ي۔ د وی د میلمنو لپاره ښې حجرې لري او د میلمنو ډېر قد ر کـــوي۔ شلمانیو په تاریخ کې ډېرې توري وهلي د ي۔ د وی د مغولو او انګرېزانو په وړاند ې په مېړانه جنګیـــدلـــي او خپـــل پښتني رسالت یې سرته رسولی د ی۔ شلمانیانود مغولو پر خلاف د ایمل خان مومند او د ریاخان اپریـــد ي د مبـــارزو ټینګه ننګه کړې د ه۔ ([287])

شلماني خوارېکښه خلک د ي او زیاتره د سو د اګریو په چارو بوخت د ي، ځکه چې سېمه یې غرنی او کرکېله پکې کمه د ه۔په ټوله پښتونخواکې د شلمانیو مجموعي شمېر ۳۔۔۔ تنه خلک ښود ل شوي د ي۔

102.2 نامتو شخصیتونه

شلمانو کښې نامتو شخصیتونه په د ې ډول د ي ([288]):

1. راحت خان شلمانی چې د هند د نیمې وچې تر خپلواکی د مخه د شلمانیو نا متو مشر و او ویـــل کیـــږي چې د ال انډیا د کانګریس د ګوند د مشر او د هند د لومړي وزیر پنډیت جواهرلال نهرو سره یې د هغه سفر په تر څ کې چې پښتونخوا ته یې کړی و لید لي و او د پښتنو د راتلونکي برخلیـــک پـــه اړه یـــې ورسره خبرې اترې کړې وې۔ نو مورې د ملکنډ ایجنسۍ د سخاکوټ د شلمانیو نه و۔
2. اروابناد نیک عمل خان شلمانی
3. اروابناد حاجي زبیر شاه شلمانی
4. اروابناد ملک حضرت شاه شلمانی
5. اروابناد حکیم شاه شلمانی
6. اروابناد نیک شا ه شلمانی
7. اروابناد شا کر ا لله شلمانی
8. اروابنا د رحمن الله شلمانی چې په بابو مشهورو او د سرکایې بالا اوسید ونکی و۔
9. اروابناد ملک رحیم شاه شلمانی
10. اروابناد ګلستان خان شلمانی

286تاریخ حیات افغاني، ٤٨۔ مخ، د د انش چاپ، پېښور

287پښتني قبیلې، ۱۸۔ مخ

288http://en.wikipedia.org/wiki/Shilman

(c) ketabton.com: The Digital Library

11. ار وابناد زیبانشاه شلمانی

12. اروابناد زیرن شاه شلمانی

13. اروابناد محمد نثار شلمانی چې د ملکنډ ایجنسۍ د سخاکوټ د بازار اوسید ونکی و۔

14. متوکل خان شلمانی د بهاما ډهیرې او سید ونکی۔

15. گران باچا شلمانی

16. حبیب الله خان شلمانی

17. محمد سعید غمگین چې د پښتو ژبې شاعر او د ملکنډ ایجنسۍ د بټخیله د الا ډنډ او سید ونکی د ی۔

18. بابا عبد الر حمن شلمانی چې د پښتو ژبې شاعر او د ملکنډ ایجنسۍ بټخیله د الا ډنډ او سید ونکی د ی۔
۳-حیات افغاني، د د انش چاپ، پېښور، ۵۱۔ مخو نه۔

19. شیخ گل صاحب شلمانی

20.اروابناد ملک غازي گل شلمانی وزیر خېل

21. فرېد شهزاد خان شلمانی د متې د سجبان او سید ونکی سید کریم خان شلمانی

22.قاضي عبد الحی شاه شلماني

23.شهید قاضي عبد الکریم شاه شلمانی چې د انگرېزانو سره په جگړه کې په ۱۸۹۵ میلاد ي کال شهید شـــوی واو مزار یې بای پاس تهانې ته نږد پ د ی۔

24.محب گل شلماني

25.عمر رحمن شلماني

26.سید احمد خان شلماني

27.فضل کریم شلماني

28.پروفیسر خورشید روشن شلماني

29.ډاکټر احمد خان شلماني

30.فضل غفار شلماني

31. جمیل تاج شلماني

32.ارشد کریم شلماني

(c) ketabton.com: The Digital Library

33.محمد امين خان شلماني

103 شملزي

زمور پښت پو هان او نسب پيژند ونکي د شملزيو يا شمولزيو د قبيلې خلک غلجي پښتانــه او دتــو خــو د قبيلې يو ښاخ ګڼي. د شملزيو د قبيلې خلک د زابل ولايت د شملزيوپه ولسوالۍ، د غزني په ولايت، د پکتيا ولايــت د زرمت په ولسوالۍ کې چې زرمله يې هم بولي او د نيمروز ولايت د کنګ په ولسوالۍ کې استوګنه لري.[289]

د زابل ولايت د شملز يوولسوالي د همد پ قبيلې د نامه له کبله د شملز يو د ولسوالۍ په نامه سره ياد ېــږي. د شملزيو ولسوالي د زابل ولايت د د ربو نورو ولسواليو يعنې اتغر، شينکۍ او نو بهار سره ګډه پو له لري. همد اراز د شملز يو ولسوالي د ډيورنډ د کر ښې سره هم ګډه پو له لري او د شملز يو د ولسوالۍ د خلکو مجمو عي شمېر ۳۳۳۵۱ تنه ښو د ل شوي د ي. په د غې ولسوالۍ کې د ناصرو د قبيلې خلک هم استوګنه لري.[290]

شملزي غير تي، مېلمه پالو نکي، زړور او په پښتو او پښتو نوالې باند پ مين خلک د ي. شملزيو يو د نــورو غلجيو قبيلو سره يو ځای د مغولو پر خلاف په زابل کې د ويارې ډکې مبارزې کړي د ي. همد ارز د افغان- انګرېز په د رو ګونو تاريخي جګړو کې هم د شملزيوونډه د رنه د ه. د روسي ښکېلا کرو او بلو سګرو ځولکــونــوپــر خلاف د شملزيواو په مجمو عي تو ګه د تو خيو مبارزې زمور د ويارلي هېواد په تاريخ کې په زرينو کر ښو ثبتې د ي.

د شملز يو د قبيلې خلک د زابل ولايت د نورو پښتنو په څېر د کر کيلې او مالد اری په چارو بو خــت د ي.د د وی په سېمه کې غنم او نورې غلې د انې کرل کيږي. همد اراز باد ام، انګور، منې او نور ډول ډول ميوې هم پکې شــته. ځمکې يې ز ياتره د کاښزونو په اوبو خړوبيږي، خو په وروستيو وختونو کې خلک د خپلو کر نې د ځمکــو لپــاره د واټر پمپونو نه هم ګټه اخلي. د د وی د ود و نه او رواجو نه کټ مټ د هغې سيمې د نورو پښتنو قبيلو په څېر د ي.

د شملزيو ولسوالي د زابل ولايت د مرکز د کلات نه ۷ مېله واټن لري. له بد ه مر غه د افغانستان د ولت د غــې سيمې ته هيڅ ډول پا ملر نه نه د ه کړې. نه پکې کوم روغتيايي مرکز شته چې خلک د خپلونارو غانو علاج پکې وکړي او نه هم د ولت د غې سيمې ته د بر يښنا، ښوونې او روزنې او نورو بر خو کې کو مه پا ملر نه کړې د ه، نو ځکه يې زياتره خلک ډېر ببوزله او د پو هې له نعمته بې بر خې د ي. که څه هم چې د د غې قبيلې خلک د علم او پوهــې ســره مېنه لري او زيات شمېرليکوالان او شاعران يې په خپلې غېږه کې روزلي د ي. د د غې د لېکو الو او رو ښا نفکرانو نه يو هم ښاغلی حليم شملزی د ی. برسېره پرد پ چې د پښتو ژبې يو ښه او تکړه لېکوال د ی، په د يني او مــذهبي او د يني برخه کې هم د بشپړې پو هې خاوند د ی. د شملزيو د قبيلې ځينې نور مشهور کسان حاجي عز يز الله خان شملزی،

289 پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تاليف، ۱۸۱ مخ، د پېښور د د انش خپرند ويه ټولنه.

290 http://en.wikipedia.org/wiki/Shamulzayi_District

(c) ketabton.com: The Digital Library

غلام شملزی او عبد السلا م خان شملزي د ي۔[291]

104 شیتک

د پښتنو قبیلو په ډله کې د کرلانیو په ټولنیز ګروپ کې د شیتک قبیله ډېره مشهوره د ه۔ د شیتک د قبیلې نه په مجمو عي توګه مقصد د وړ، بنوڅي او تنې د ي۔

ویل کېږي چې د د غې قبیلې مشر نیکه شاه فرید نومید چې وروسته په شیتک سره مشهور شو۔ نومورې د ککۍ زوی او د کرلان لمسی د ی۔ په پیل کې د شیتک د قبیلې خلک د سلیمان د غره په یوې لړۍ کې چې شوال نومیږي استوګنه د رلود ه چې اوس هم په د غه غره کې د خلکو پخوانی استوګنځی په ککۍ میله [292] مشهور د ی۔ ویل کیږي چې د شیتک د میرمنې نوم بانو یا بنو و او له همد ې کبله د وی په بانوزو یا بنو زیو باند ې مشهور شول چې وروسته د وخت په تېرېد و سره د غه کلمه د زیات استعمال په وجه په بنو څیو بد له شوه۔[293]

شیتک د رې میر منې د رلود لې۔ د یوې میر منې اولاد ه یې تنې او د وړد ي، د د ویمې میر منې یعنې بانو (بنو) اولاد ه یې کیوي او سورانې او د ربیمې میر منې اولاد ه یې جیم یا زیلم او هوید نو مېد ل چې د د وی اولاد ه ډېره لږه او په کیوي او سورانې کې شا مله د ه۔[294]

د وی په پیل کې د تو چې په جنوب کې د غره په لمنه کې او سېد ل، خو د سلطان شهاب الد ین غوري د واکمنۍ په وخت کې شیتکو د بنو په سېمه باند ې برید ونه پیل کړل۔ د بنو د سیمې د تسمیې وجه په اغلب ګومان سره د هماغې بنځې یعنې د بنو د نوم له کبله د ی۔ کله چې شیتکو پر د غه ځای برېد وکړ نو په هغه وخت کې د لته منګل او هنې پښتانه اوسېد ل۔ د د ې حملو په نتیجه کې د شیتک په اولاد ه کې د کیوي او سو رانې اولس برید ونه جاري وساتل چې بیا وروسته منګل او هنې له د غه ځایه ولیږ د بد ل۔ د هنې د قبیلې لږ شمېر خلک د هند وستان خواته لاړل او یو شمېر د منګلو د قبیلې سره یو ځای د سپین غره په جنوب کې اباد شول۔ د هنې او منګلو د قبیلې تر وتلو ورو سته د د غې قبیلې خلک د خپل پېر په لار بنوونه د بنو سېمه په خپل منځ کې په د ې ډول سره وویشله چې د میرۍ د مشر زوی کیوي اولا د ې ته یې سهیلي برخه چې اوس په میري سره مشهوره د ه ورکړه، د ککي اولاد ې ته یې تر ختیځو بر خو پورې چې په هغه وخت کې زیاد ه اباد ه او بنه سېمه وه ورکړه، د کیوي د ویم زوی سمي ته یې تر نار پورې منځنۍ برخه ځمکه او د سوراني او لا د ې ته یې د کورمې د رود شمال ته تر ټل پورې سیمې ورکړل شوې۔[295]

---

291 د شملزیو د قبیلې په برخه کې د د ې مقالې د لیکوال شخصي یاد ښتو نه۔

292مېله = (مېنه = ځای = ټا ټوبی) لیکوال

293پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۳۶۹ مخ

294پښتني قبیلې، د د انش چاپ، پېښور ۱۸۱- ۱۸۲ مخونه۔

295حیات افغاني، د د انش چاپ، پېښور، ۵۱۔ مخو نه۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شیتکو د اولاد پ یعنې د وړو، بنو څیو او تنیو ذکر د مخه په خپلو خپلو رد یفونو کې راغلی د ی۔

105 شیرانې

که چیرې د شیرانیو د قبیلې د نسب شجره په غور سره وڅیړو نو جوته به شي چې د غه قبیله د سړبن پـــه ټولنیز ګروپ پورې یوه اړوند ه قبیله د ه۔ د شیرانیو د قبیلې شمال ته د وزیرو قبیله، لو ید یځ ته یې ژوب او د مند و خیلو د قبیلې سپمه، جنوب ته یې د کاکړو قبیله او ختیز ته یې هغه قبایل مېشته د ي چې په د بړه اسماعیل خان کـــې استوګنه لري۔[296]

د روایتونو پر بنسټ شرخبون پنځه زامن د رلود ل یعنې شیرانې، ترین، پانه، بړیځ او اورمړ۔ ویـــل کیـــږي چې شیرانې د شرخبون مشر زوی و، خو پلار یې د مشرۍ پګړۍ ترین ته ورپه سرکـــړې وه، [297]لـــه همـــد ې کبلـــه شیرانې د خپل پلار او ورونړو نه خپه او یو پیغام یې کاکړ ته چې د د ه مورنۍ نېکه و په د ې شرحه ورواستاوه:

"زه د لته ډېر په تنګ شوی یم، راشه او ماله ځانه سره بو ځه!"

کله چې کاکړ ته د غه پیغام ورورسید ه نو د خپلو څو تنو زامنو سره د شرخبون کورته ورغی او وېرتـــه یـــې ویل چې شیرانې پرېږد ه چې زما سره لاړ شي۔ شرخبون پرد ې خبره راضي نه و، خو کله چې شیرانې په تللو باند ې ټینګار وکړ نو په د غه وخت کې ترین په غو سه شو او شر خبون ته یې وویل چې شیرانې پرېږد ه چې د کاکړ ســـره لاړ شي او که چیرې هغه د لته نه وي نو څه به وشي۔ په پای کې کاکړ، شیرانې له ځا نه سره بوت او شیرانې هـــم ژمنـــه وکړه چې د د ه اولاد ه د ې هیڅکله هم په سړ بنیو پښتنو کې نه شمېرل کیږي [298] او په د ې تو ګه د خپل مو رني نیکـــه یعنې د کاکړو په کورنۍ کې چې غر غښتي پښتانه د ي شامل شو او اوس په ښو او بد و کې د غر غښت د ټولنیزې ډلې سره اړیکي لري۔

شیرانې د سهیلي پښتونخوا د شیر انیو په ډیسټریکټ یا ولسوالۍ کې استوګنه لري چې د د غه ډیســـټریکټ د خلکو ژبه پښتو د ه۔ د شیرانې د یسټریکټ د ژوب، د یره اسماعیل خان او مو سی خیلو د ولسوالیو سره ګډه پـــولـــه لري۔ د شیرانیو سپمه د ګو مل جنوب ته پر ته د ه چې د سلیمان غر هم د د وی په سپمه کې مو قعیـــت لـــري۔ د وزیـــر ستان په څېر د د وی سپمه هم غر نۍ د ه۔ شیرانې زیاتره د کرنې او مالد اری په چارو بو خت د ي۔ که څه هم د کرنـــې ځمکې یې لږې او او به هم چند انې پکې ډیرې نه د ي خو خلک غنم، جوار، اوربشي، وریجي او تنباکـــوکـــري۔ هغـــه شیرانې چې په غر نیو سیمو کې ژوند کوي د وی د غرونو لمنې په للمي ډول سره کري۔د د وی حیوانـــات غـــوایي،

296اضلاع، ایجنسي ها وقبایل ایالت پښتو نستان، ۹۲ مخ۔

297پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲۷۷ مخ۔

298حیات افغاني ۱۷۳-۱۷۶ مخونه۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

پسونه او وزې د ي۔

د د وی په غر نیو سیمو کې د جنغوزیو او انارو ونې هم شته چې خلک یې ټولوي او په بازارونو کې یې پلوري۔ همد ارازد د وی په غر نیو سیموکې ډول ډول وحشي ځناور، ژوي او مر غان شته چې په د غو ځناورو او ژوو کې وحشي ګډان، سوی، وحشي پیشوګانې، وحشي لیوان، ګید ړې، وحشي وزې او هو سی شته۔

105.1 مشهور کلي یې

شیرانې د پښتونخوا ایالت په د ېره اسماعیل خان او د سهیلي پښتونخوا د شیرانیو په ډیسټریکټ کې استوګنه لري، خو ځینو خلکو یې د موسی خیلو د ډیسټریکټ د سنغر سیمې ته چې اوس ورته تونسه شریف وایې لیږ د ید لي او د د غې سیمې د د رنګ په تحصیل کې ژوند کوي۔شیرانیو د قبیلې مشهور کلي د اد ي [299] :

- لهار کلی
- کازا ملیزي
- ستانو راغه
- چچوبي(څخو بی)
- میر علي خېل
- ماني خوا
- سور لکی
- شنه پو نګه
- احمد ي د رګا
- لاوارا
- مرغ بل
- تور راغه
- د ب شیخان
- مغال کوټ

299 http://en.wikipedia.org/wiki/Shirani

(c) ketabton.com: The Digital Library

- شين غر

105.2 مشهور ښاخونه او څانګې

د شيرانيو قبيله په لاند نيو ښاخو نو او څانګو ويشلې شوې د ه

- حسن خيل
- اوبه خيل
- کپيپ
- کرمانزي
- محمد زي
- سالار خيل
- مروت خيل
- سپند زي
- جوهر خيل

105.3 ميلمه پالنه

شيرانې ميلمه پالونکي خلک د ي۔ د وی د خپلو ميلمنو ډېر قد ر کوي۔ د وی خپلو ميلمنو ته ډول ډول خونـــد ور خواړه تياروي۔ د وی په خوړو کې د لاند ي د غوښو، کړايي کباب، سره کړو غوښو، سابو او اوګړې نه ګټه اخلي۔

105.4 ښوونه او روزنه

که څه هم شيرانې د علم او پو هې سره مينه لري، خو له بد ه مرغه د هغه ځای چارواکي د غې مهمې مسالې ته کو مه ځانګړې پا ملر نه نه کوي، نو ځکه د ښونځيو او تعليمي مو سسو د کموالي په وجه د د غه ځای ډېر خلک او په تېره بيا ځوانان او نجونې د علم او پو هې له نعمته بې برخې ساتل شوي د ي او خلک مجبورد ي چې خپل اولاد ونه او زامن د يني او مذهبي مد ر سو ته ورولیږي۔

شيرانې په عمو مي تو ګه غريب خلک د ي۔ د د وی خلک زياتره د کرنې په چارو بو خت د ي، خو يو شـــمېر خلک يې د خليج په عربي هېواد ونو کې هم مزد وری کوي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیرانې زړور او په خپلواکی مین خلک د ي۔ د انګریزي یر غلګرو په وړاند ې یې له ویاړه ډکې مبارزې کړي د ي۔ د د غې قبیلې په نامتو مبار زینو کې یو هم ماشو خان شیرانی و چې د انګرېزانو سره په جګـــړه کـــې د ژوب د سیمې په سلیازي نو مې سیمه کې شهید شوید ی۔

د د ېره اسماعیل خان او د سهیلي پښتونخوا سر ببره یو شمېر شیرانې د هند و ستان د راجستهان ایالت د ناګور شیرانې اباد په سېمه کې استوګنه لري چې د د وی سیمې په څلورو محلو باند ې ویشل شوي د ي یعنې، صو فیه، غـــو ثیه، نجمیان او نوري۔ همد ارز هلته څو کلي هم شته چې شیرانې پکې استوګنه لري۔ د د غو کلیو نو مو نه په د ې ډول د ي :

- برنیل
- بهینیاد
- د انتا
- حمید پور
- ډونګاري

مشهور لیکوال حافظ محمود خان شیرانې او د هغه زوی اختر شیرانې د راجستهان د ناګور د سیمې شـــیرانې د ي۔ ویل کیږي چې شیرانې هند وستان ته لو مړی ځل د مغول واکمن همایون په وخت او د وهم ځل د اکبر پاچا په وختو نو کې راغلي د ي۔ د هند د راجستهان ایالت د شیرانیو نه سرببره یو شمېر شیرانې د هند وستان د ګجـــرات دلیـــالت د واد نګـــــر، کالیګـــــام او احمـــــد ابـــــاد کـــــې هـــــم اســـــتوګنه لـــــري۔[300] په عمو مي ډول شیرانې قبیلوي خصوصیات لري او د قوانینو تابع نه د ي۔

106 شینواري

شینواری د پښتنو یوه مشهوره قبیله د ه چې د سړبن په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري او د ســـپین غـــره،پـــه شمالي لمنو او د ننګرهار په جنوب ختیځ کې مېشته د ي. د د وی یوه برخه د پښتونخوا ایالت په لوارګی، څو کـــورنی یې د کوهاټ په ځنګلونو کې، پېښور، د کونړ ولایت په سره کمر، د پروان ولایت د شینوارو په ولسوالی،او کشمیر کې هم استوګنه لري.

پښتانه د تاریخ په رڼا کې د شینوارو د قبیلې په اړه لیکي د ي:

لکه چې د د غې قبیلې د شجرې نه معلومېږي چې کاسیان په یوولسو څانګو وېشل شوې د ي چـــې د شـــینوارو

300 http://en.wikipedia.org/wiki/Sherani_District

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبیله هم په د وی کې شامله د ه. لکه چې د پټې خزانې د روایت نه معلومیږي د خرشبون په اولاد ه کې د کند او ځمنـــد اولاد ه د غوړی مرغی نه د غزني، کابل او پېښور د واد ي له لورې مهاجرت پیل کړ، نو په د غه وخـــت کـــې کاســـیان ببرته د سلیمان غره ته لاړل او هلته میشته شول. البته د کاسیانو یوې قبیلې (شینواری) د خانبني خېلو ســـره مهـــاجرت وکړ او د خیبر په شمال او جنوبي غرونو کې میشته شول.[301]

د شینوارو شمال لوېد یځ ته د خوګیانیو قبیله، شمال ته یې د کابل سیند او د مومند و قبیله، ختیـــځ تـــه یـــې د ډیورنډ کرښه تر لوړګی پورې امتد اد لري او د اپریډ یو د قبیلې سره پوله لري او جنوب خـــواته یـــې ســـپین غـــر موقعیت لري. د وی د ننګر هار ولایت د هسکې میني (د ه بالا)، مومند د رې، نازیانو، اچین، د وربابا، غني خیلو، سپین غر، رود اتواود چپرهار په ولسوالیوکې استوګنه لري.

د شینوارو قبیله په لومړی سر کې په د وو پلارو وېشله کېږي چې یوه ته سه پای او بل ته عبد الرحیـــم خېـــل وایي. چې سه پای مشر ورور او عبد الرحیم خېل کشر ورور د ی. مشر ورور په خپل منځ کې اووهـــتـــپی د ي؛ حســـن خېل، حمزه خېل، الیاس خېل(لیاس خېل)، ریند اد خېل، حید رخېل، بابرخېل، سلیمانخېل او کشر ورور یې په د ې تپو وېشل شوې د ي او هغه علي شېرخېل، عد ل خېل او سنګوخېل د ي.

106.1 استوګنې سیمې او ځایونه

- حسن خېل: حسن خېل د هسکې میني د ولسوالی په اوغز، ګورګوری، پایی، شیخ مید ان، یاغی بند، شـــپوله او ګیزاره کې پراته د ي. یو شمېر حسن خېل په غوښت د ره کې هم استوګنه لري. ویل کېږي چې د حسن خېلـــو شمېر به (۱۶ـــ) تنه وي.
- حمزه خېل: د وی په خپل منځ کې د وه تپي د ي چې یوه احمد خېل او بل یې مغد ود خېل د ي. احمد خېل اکثره په هسکه میني او لږ شمېر یې په تنګی، شرمښی او لرو احمد خېلو کې اوسېږي. مغد ود خېل په ګـــاګره، ګجنـــه، مریز، سنګوټا او راوګی کې استوګنه لري. .
- الیاس خېل: الیاس خېل چې لیاس خېل یې هم بولي اکثره په هسکې میني، ګیزاره، لږ شمېر یې د هسکې میني په تنګی او یو شمېر په نرۍ اوبو کې اوسېږي او د جعفریانو په نامه څو کورنۍ یې بیا د کوچیانو په ډول ژوند کوي.
- ریند اد خېل: د مامند په تنګی، باغ، اچین او ګرد ی کې پراته د ي. د ا ښاخ په څلورو څانګو وېشل شوی د ی او د پاخېلو، الیکه خېلو، بام خېلو او خلیفه خېلو نه عبارت د ي.
- حید رخېل: د ا تپه په خپل منځ کې د وه پلاره د ي چې یوه ته ((نیمې د ر)) او بل ته ((ممه خېل)) ولیـــي. ممـــه

301بښتانه د تاریخ په رڼا کې ۱۳۲۶-۱۳۲۷ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل په لنډۍ، مورګی چینه، د اونۍ، اسد خپلو، تریلی، مید انک، سره کلا او هجوم کلی کې مېشته د ي.

- سیلمان خپل: په توتګی، وچکتوټ او د کوشتل په کلیو کې اوسېږي.
- بابر خپل:د ا یوه کوچنی څانګه د ه چې یو شمېر یې په صند ق، بټن او چهل ګزي کې اوسېږي.
- علي شېرخپل: د ا د عبد الرحیم خپلو یوه څانګه د ه چې څه برخه یې په لوړګی او څه یې‌په افغانستان‌کې مېشته د ي. د وی په اوو تپونو باند ې وېشل شوې د ي او هغه له عیسی خپلو، باخپلو، تړخپلو، پیروخپلو، اش خپلو، خوګاخپلو او شود ن خپلو نه عبارت د ی.
- عد ل خپل:د ا هم عبد الرحیم خپلو یوه پښه د ه. د ا تپه په خپل منځ کې د وه پلاره د ي یعنې عثمان خپل او کرګوخپل.
- سنګوخپل:سنګوخپل په د ربو پلرونو باند ې وېش شوې د ي؛ ګد وخپل، څلورپلاری او غني خپل، سنګوخپل د مند تی نه تر غني خپلو پورې د نازیانو په د رو کې پراته د ي.[302]

له د ې کبله چې د شینوارو یوه برخه د خیبر د تاریخي د رې په شاوخوا کې استوګنه لري نو د خیبریانو په نامه سره هم یاد ېږي چې اورکزی او اپرېد ي هم په همد ې نومونو مشهور د ي. دتورخم او شمشاد سیمې هم د علیشېرخپلو شینوارو د استوګنې سیمي د ي. د لوړګی شینواری په خپلو خپلونو کې وېش د حجرې له مخې ترسره کوي چې اوس د هر خپل حجري په لاند ي ډول د ي:

- خوګاخپل (۱۷۲) حجرې
- شېخ مل خپل (٦٨) حجرې
- اش خپل (۲۳) حجرې
- مختارخپل (۲۱) حجرې
- غني خپل (۳۵) حجرې.

د لوړګی شینواری اکثره د سود اګری په چارو بوخت د ی او هغه ترانسپورتي تجارتی لارې چې د کلبل او پېښور تر منځ چلېږي د همد ې خلکو په لاس کې د ي.[303] د لوړګی شینواري د افغانستان د شینوارو سره ښې اړیکې لري. د لوړګی د شینوارو شمال خواته شلمان، ختیځ ته یې ملاګوری او جنوب ختیځ ته یې اپرېد ي‌موقعیتلري. د لوړګی سیمه د تورخم نه د خیبر د اپرېد و تر پوله شپږ میله اوږد ه او د رې څلور میله پلنه د ه. شینواري په مېلمنه پالنه کې مشهور د ي. د د وی حجرې تل د مېلمنو او مسافرو پر مخ خلاصې وي. د حجرو تر څنګ یې جوماتونه هم

302پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۸٦-۱۸۷ او ۱۸۸ مخونه، د پېښور چاپ

303اضلاع، ایجنسي ها وقبا یل ایالت پښتو نستان، ۵۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شته، په د وی کې د جرګې سسټم ډېر قوي د ي او اکثره خلک خپلې لانجې د قومي جرګولـــه لارې اواروي. دلـــواړګی شینواری اکثره خپلې جرګې په سپین جومات کې چې د لواړګی تر منځ د لویي هد یرې سره موقعیت لري جوړوي.

په شینوارو کې د نورو پښتني قبیلو په څېر د ننواتی د ود هم ډیر قوي د ي چې ارو مرو یې قبلوي او منـــي یي. په د وی کې د سولې کولو د ود هم د پخوا په شان په خپل حال پاتې د ی چې (تیږه) یې‌بـــولي او اپریـــد ې ورتـــه (کاڼی) وایي [304]

همد ا راز د باجوړو په الینګار، چمرکنډ، څاوګی، شېخ بابا او سره کمره کې هم شینواری استوګنه لري. د شیګل شینواری تقریباً د رې سوه کاله پخوا د ځینو عواملو له کبله د سره کمره خواته تللی د ي او د شیګل ځمکه یې له نورو قومونو څخه چې په هغه وخت کې کافران وو نیولی وه. د شینوارو راګ شیګل ته او د نورو قومونو څخـــه د شـــیګل نیول د شیخ بابا په مشرۍ چې اصلي نوم یې (ذکریا) د ی ترسره شوې د ي. د د وی سره د شیګل په نیولو کې ماموند و هم ملګرتیا وکړه. شینواری د کافرانو د سخت مقاومت سره مخامخ شول په تېره بیا هغـــه وخـــت چـــې د کنـــډرو کلا محاصره شوه نو شېخ بابا امر وکړ چې ټول شینواری د ی د کلا د سوځولو لپاره یوه یوه ګېډۍ لرګي راوړي نوموړي کلا وسوځل شوه او شینواری بریالی شول چې وروسته شېخ بابا د شینوارو تر منځ شیګل ووېشه چې‌پـــه د ې وېـــش کې اد رم (عبد الرحیم خپلو) ته کټه سید، امان کوټ، ګربوړی، کنډرو، زېرېت ډاګ، ملاعلم کلی، شینکی، غرتنګـــی او شنګر شا ورسېد ل. سلیمانخپلو ته چاکوړی، شینګرګل، نیم لاچی، سیمه لام، بنود یت، سورمل، برګلـــه‌یـــی اوســـاتینه ورسېد ل. [305]

په لواړګی کې د علیشېرخپلو څانګې د ا د ي؛ خوګاخپل، شېخ مل خپل، پیروخپل، میـــرد اد خپـــل، اش خپـــل، مختارخپل، غني خپل، پتمی خپل، بسی خپل، طالب خپل، سید خپل، اشرف خپل، طوطی خپل، شربی خپل، بابی خپـــل، شد ان خپل، ماد ور خپل، میاخپل او عالم خانی. د ننګرهار په ولایت کې د شینوارو شمېر (۱۵۵۲۷) تنه، د کونړ په ولایت کې (۵۰۰) تنه د لواړګی شینواری (۱۲۷۷) تنه او د سره کمر شینواری (۱۳۰۰) تنه بنود له شوې د ي.

د ننګر هار ولایت پر شینوارو سر ببره یو شمېر شینواري د کند ز ولایت په مرکز، د د شـــت ارچـــي، امـــام صاحب او خان ابا د په ولسو الیو کې میشته د ي. د پروان په ولایت کې هم د شینوارو په نامه یوه ولسوالۍ شته چې د او سید ونکو شېر یې ۳۹_۵۷ تنه بنود ل شوید ي، خو په مجمو عي ډول په ټول افغانستان کې د شینوارو دقـــبیلې شـــمېر ٤۰۰۰ تنه بنود ل شوید ي. همد اراز د غزني ولایت په قره باغ ولسوالۍ کې هم یو شمېر شینواري استوګنه لري. د کابـــل په سمټ خانه، کلای زمانخان، ششد رک او د ه خد اید اد کې هم ډېر شمېر شینواري استوګنه لري.

شینواري په هېواد مین خلک د ي. د وی د تاریخ په اوږد و کې د هېواد د هر غلیم اویر غلګر په وړانـــد ې‌پـــه مېړانه جنګید لي د ي او د خپل ګران هېواد افغانستان د د فاع لپاره یې خپل هېواد نی رسالت سر ته رسولی د ی.

304پښتانه، ۱۸_ ۱۸٦ مخونه، کابل، ۱۳٤۹ کال.

305د پښتنو ټولنیز - اقتصاد ي جوړښت، ۲۸، ۲۹ او ۳. مخونه، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

106.2 نامتو شخصيات

د شينوارو قبيلې په خپلې غيږ کې په افغانستان اوپښتونخوا کې ډېر نامتو شخصيتونه روزلي د ي۔ په د غـــو شخصيتونو کې شاعران، ليکوالان، انجنيران، ډاکتران، محققين، پوځي جنرالان او صاحبمنصبان، قا ضـــيان او ځينـــي مشهور قو مي شخصيتونه په لاند ې ډول د ي۔

1. د پښتو ژبې نا متو شاعر ښاغلی اروابناد امير حمزه خان شينواری چې پښتانه ورته د د رناوي له کبله حمـــزه بابا وايي۔
2. اروابناد ښاغلی سرمحقق د وست شينواری چې د پښتو ژبې د اد بياتو، ګرامراوژبپوهنې په برخه کې يې ستر خد متونه کړي د ي۔
3. اروابناد ښاغلی سر محقق محمد اکبر معتمد شينواری چې نامتو محقق او متر جم و۔
4. اروابناد ښاغلی محقق خير محمد ساد چې په پښتو ژبه يې ډېر اثار ليکلي د ي۔
5. اروابناد ښاغلی محقق شهزاد ه زيارنچې په پښتو فولکلوريکه برخه او په تبـــره بيـــا د شـــينوارو دقـــبيلې د نرخونو، رواجونو او ځلو په برخه کې يې ډېرې مقالې ليکلي د ي۔
6. اروابناد ښاغلی ډاکټر جکړ شينواری چې يو علمي شخصيت و او په پښتو ژبه يې ډېر اثار کښلي د ي۔
7. ښاغلی ډاکټر ماه خان شينواريچې د پښتو ژبې يو تکړه محقق او څيړونکی د ی۔
8. اروابناد ښاغلی رفيق شينواری چې د پښتو مو سيقې ته يې د قد ر وړ خد متونه کړي د ي۔
9. ښاغلی حبيب الله زړه سواند چې د پښتو ژبې ښه شاعرد ی۔
10. ښاغلی سلطان جان کليوال
11. ښاغلی انجنير ستانه مير زهير شينواري
12. ښاغلی قاري استاد بر کت الله سليم چې په افغانستان کې د سپيڅلي قران نامتو قاري د ی۔
13. ښاغلی مثل خان شينواری
14. ښاغلی عبد الو کيل سوله مل شينواری
15. ښا غلی چټک شينواری چې د پښتو ژبې شا عر د ی۔
16. اروابناد ښاغلی فضل هاد ي شينواری چې په شينوارو مولوي صاحب باند ې مشهور او د سترې محکمې رئيس و۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. بناغلی د کتور محمد ابر اهیم شینواری چې بنه لیکوال، د سیاسي مسا یلو شنونکی اوژورنالیست د ی۔

18. اروابناد بناغلی ماما زرغون شاه شینواری چې مجرب عسکري صاحب منصب و۔

19. په ولسي جر گه کې د شینوارو د خلکو استازی بناغلی ببر ک شینواری۔

20.په ولسي جر گه کې د خلکو استازې اغلې ملالی شینوارې۔

21. د افغانستان د کریکیټ د بورډ غړی بناغلی سمیع الله شینواری۔

22.بناغلی هنر غیرت

23.بناغلی ډاکټر بر هان الله شینواری

24.بناغلی شمله د ار خان شینواری

25.بناغلی غلام نبي شینواری

26.بناغلی اجمل شینواری

27.د محاکمو پخوانی رئیسا روابناد حبیب الله خان شینواری

28.اروابناد قاضي شیند ي ګل خان شینواری۔

29.بناغلی قا ضي محب الله خان شینواری

30.انجنیر هو بنیار شینواری۔

31. په ولسي جرګه کې د شینوارو د خلکو استازی بناغلی ډاکټر عصمت الله شینواری[306]

32.د افغانستان مشهور لیکوال، ژورنالیست او مبتکر کارتونیست بناغلی هژبر شینواری۔

33.بناغلی مراد شینواری

34.بناغلی عبد المحمد شینواری

35.بناغلی قاضي کمال شینواری چې د پښتو ژبې بنه لیکوال او متر جم و۔

په پښتونخوا کې د شینوارو مشهورې څیرې په لاند ې ډول د ي :

1. بناغلی انجنیر اعظم خان شینواری د ورسک د ډیم مشر انجنیر

2. د وفډا مشر بناغلی ذاکر شینواری

3. سیا ستوال بناغلی ناظر خان شینواری

306زما (د د ې مقالې د لیکوال) شخصي یاد د بنتونه۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. بناغلی بریګیډر قیوم شېر شینواری
5. سیا ستوال بناغلی شهباز ګل شینواری
6. د پولیسو افسر بنا غلی اسرار خان شینواری[307]

د ۱۳۸۳ کال په پیل کې یو شمېر شینوارو د کابل د بنار د باغ علیمرد ان په سېمه کې غونډه وکړه اودیوې قومي شورابنسټ یې کیښود چې د شینوارود قومي شوراپه نامه ونومول شوه چې نومورې شورابیاد همدې ډګال د چنګابښ په میاشت کې په رسمي توګه د عد لیې وزارت د سیاسي ګوند ونو او ټولنیزو سازمانونو په ریاست کي ثبت اوراجستر اوپه فعالیت یې پیل وکړ۔ نومورې شورا خپل یوځانګړی ویبسایټ (ویبپاڼه)هم لري چې پته یې په د ې توګه د ه www.shinwari.org۔د د ې شورامرکزي د فتر د کابل بنار د قوای مرکزد اریانا کارتې د شینواري مارکیټ په ریم پوړ کې د ی اوولایتی د فتر یی د ننګرهارولایت د مرکزجلال اباد د بنار د پوهنتون روغتون ته مخامخ موقعیت لری۔ د اشوراځانته یوه اساسنامه اونشان هم لري۔

107 طوطا خېل

د پښتني قبیلو د پېژند نې په لړ کې د اځل ګرانو لو ستو نکو ته د تو تاخېلو قبیله چې د طو طاخېلو په نېه هم راغلې د ه د رپېژنم۔ د توتا خېلو قبیله په اوسني وخت کې د پکتیا ولایت د مهمو قبیلو نه شمېرله کیږي۔ د پښتني عنعنوي او روایتي شجرو پر بنسټ تو تاخېل له اره د پښتنو د غلجیو په ټولنیز ګروپ او ډلې پورې یوه اړونده قبیله د ه او د اند ړو د قبیلې یو بناخ ګڼل کیږي۔[308]

د توتاخېلو د قبیلې خلک د پکتیا ولایت د سید کرم په ولسوالۍ کې د احمد زیو د قبیلې د خلکوترڅنګ ژوند کوي۔ د اسې روایتونه شته چې توتاخېل په لو مړي سر کې د غزني ولایت د اند ړو په سېمه کې ژوندکاوه، چې وروسته د ځینو ښلا ښلو عواملو په وجه د خپلې استو ګنې او سنۍ سیمې ته لیږد د ید لي د ي۔[309]

توتا خیل زړور، جنګیالي، غیر تي، میلمه پالو نکي او په پښتو او پښتونولۍ باند ې مین خلک د ي۔ د هېواد د خپلواکۍ په د ري ګونو جګړو کې یې د پکتیا د نورو پښتني غیرتمنو قبیلو په څېر یې د انګریزي یېر غلګرو ځواکونو پر خلاف د ویاړه ډکې مبارزې کړي د ي او کله چې روسي بنکیلاکګرو او بلو سګرو زمونږ په ټا ټوبي ګران افغانستان باند ې د وحشت نه ډک برید وکړ نو د توتاخېلو د قبیلې شاه زلمیو هم خپل هیواد نی رسالت په نېه تو ګه تر سره کړ۔

307http://en.wikipedia.org/wiki/Shinwari_tribe

308معلومات مختصر د ربارہ اقوام وقبایل سر حد ي کشور، ۵۳ مخ۔

309پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۹۔ مخ د پېښور د د انش چاپ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تو تا خیلو د قبیلې خلک زیاتره خلک د کرنې اومالد اری په چارو بوخت د ي، خو ځینې یې د سود لګری چارې هم پر مخ بیا یي۔ هغه خلک یې چې د کرنې او مالد اری په چارو بوخت د ي نو د وی غوایي، غولګانې، پسونه، وزې او میږې هم ساتي۔

د تو تا خیلو د قبیلې رواجونه او د ود ونه کټ مټ د هغو قبیلو په څېر د ي چې د وی ورسره ژوند کوي په د وی کې پښتني د ود ونه او په تېره بیا د جرګې سیستم پیاوړی د ی او خلک خپلې لانجې دقومي جرګولـه لارې اواروي۔

د د غې قبیلې ځینې کورنۍ د پکتیا ولایت په مرکز ګرد یز او ځینې یې په کابل کې هم استوګنه لري۔

107.1 مشهور شخصیتونه

د توتا خېلو قبیلې په خپلې غیر کې ځینې نامتو شاعران، استاد ان او د علم او پو هې لارویان روزلي د ي چې د ځینو نومو نه یې په لاند ې ډول د ي:

1. د کابل د پو هنتون استاد ښا غلی پو هند وی نسیم ګل تو تاخېل
2. د کند هار د پو هنتون رئیس ښاغلی ډاکټر حضرت میر تو تاخیل[310]

د ۱۳٥٤ لمریز کال د سر شمیرنې له مخې د پکتیا په ولایت کې د تو تا خېلو د قبیلې د خلکو شمېر ۲۲۳٤۔ تنه ښود ل شوي د ي چې ښایې اوس به یې په شمېر کې څو برابره زیاتوالی راغلی وي۔[311]

108 علي خېل

که چیرې د پښتنو د نسب شجره یا د نسب ونه په غور سره تر څېړنې لاند ې ونیوله شي نو جوته به شي چې علي خېل د غلجیو پښتنو په ټولنیز ګروپ کې یوه مهمه قبیله د ه، ځکه چې سلیمان چې او لاد ه یې د سلیمان خېلو په نامه سره یاد ېږي د هغه د ویم ورور علي نو مید چې اوس د هغه او لاد ه په علي خېلو سره مشهوره د ه۔

تاریخ حیات افغاني چې له نن نه ۱٤٦ کلونه وړاند ې لیکل شوی د ی د علي خیلو غلجیو په اړوند د اسې لیکلي د ي :

" د زرمت سېمه چې پښتانه یې زرمله هم بولي نیمایې او سید ونکي یې علي خېل د ي۔ پا تې علي خېل په مقر او نورو سېمو کې استوګنه لري۔ د علي خېلو د مند وزي د ښاخ یوه څانګه اسما عیلزي د ي چې د وې وړې څانګې یې

310 د توتا خېلو د قبیلې په اړوند زما شخصي یا د د ابتونه

311 پښتني قبیلې، ۱۹۔ مخ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيد ن خپل او چند ن خپل نو ميږي چې د د رې کو ټې په نامه سره هم ياد ږي چې د خوست په سېمه کې د د وی څلور سوه کورنۍ مېشته د ي۔"[312]

د علي خپلو د قبيلې نورې څانګې د اد ي :

مموزي، مش خپل، يوسف خپل، علي خان خپل، علي شېر خپل، مند وزي، کريم خپل، مشي خپل، نوروز خپل، باړي خپل، ازاد خپل، کړو خپل، خيري خپل، جباري خپل، اد م خپل، جانو خپل، اخوند خپل، سر مست خپل، ازارخپل، بنګي خپل، فرار خپل، فتح خپل، د ريا خپل، نيکنام خپل، ميرزاخپل، ګيد ازي، زيبا خپل، عمر خپل، پارو خپل، سلطاني، اسماعيلزي، پيراخپل، مقرب خپل، تتي خپل، شکي خپل، ملککي، شالي خپل، شهباز خپل، فاطمه خپل، نيک زنخپل، تاو خپل، کشي خپل، هبت خپل، محمد خپل، مقام خپل، پيرخې، جوري زي، غو رګي، مير خانخپل، د وري خپل، کمال خپل، اعظم خپل، سني خپل۔ [313]

يو زيات شمېر علي خپل د پکتيکا ولايت په مرکز شرنه کې هم استوګنه لري چې د د وی شمېر د ۱۳۶۔ لمربز کال د سر شميرنې له مخې ۳۶۸۴۸ تنه د ی چې بنا يې اوس به يې شمېر ترد پ لا نور هم زيات وي۔

د غزني په ولايت کې د علي خپلو د قبيلې خلک د د غه ولايت په مرکز او هم د مقر، ګيلان، قره باغ او د اب بند په ولسوالیو کې استوګنه لري چې په نو مورې ولايت کې د ۱۳۶۔ لمربز کال د سر شمېرنې پر بنسټ د د وی مجمو عي شمېر ۳۲۸۴۸ تنه بنود ل شوی د ي چې بنايې اوس به يې شمېرډبروي۔[314]

د ننګر هار د ولايت مرکز جلال اباد بنار ته نږد پ د علي خپلو په نامه يو کلی شته۔ همد اراز د هند د پنجاب ايالت په جلند هر کې هم د علي خپلو د قبيلې خلک شته۔ د سهيلي پښتونخوا د ژوب په سېمه کې هم د علي خپلو په نامه يو بنا رګو ټی شته، خو هغه علي خپل چې د پکتيا ولايت د ځا ځيو په ولسوالی کې استوګنه لري هغه د ځا ځيو په قبيلې پورې اړه لري۔ هغه علي خپل چې په وزير ستان کې استوګنه لري هغه د وزېرو د قبيلې يوه څانګه د ه۔ [315]

علي خپل زړور، جنګيالي، ميلمه پا لونکي او په پښتني نګ او غيرت ټينګ خلک د ي۔ د وی ډېر ښه اس ځغلوونکي د ي او په نېزه بازۍ او سانګې وهلو کې مشهور د ي۔

لنډه د ا چې په ټول افغانستان کې د د وی شمېرد ۸۳۵۴۳ تنو په شا او خواکې اټکل شوي وو چې بنا يې اوس ښه يې شمېر خورا زيات وي۔

312تاريخ حيات افغاني، ۲۸۷-۲۸۸ مخونه، د د انش چاپ، پېښور۔

313د ياد شوی اثر د ۲۸۶ مخ د نسب ونه۔

314پښتني قبيلې، ۱۹۱-۱۹۲ مخونه، د د انش چاپ، پېښور۔

315 د د ې مقالې د لېکوال شخصي ياد د اشتونه۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

109 عمر خېل

د پښتني قبيلو د پيژند لو په لړ کې د اځل يوه بله قبېله د رپېژنو چې عمر خېل نو ميږي او د غلجيو پښتنو په ټولنيز ګروپ پورې اړه لري.

د عمر خيلو د قبيلې خلک د لغمان ولايت د مرکز پورې اړوند ه چهارد هي او همد اراز د ميد ان ولايت د نـــرخ په ولسوالۍ، د کند ز ولايت د علي اباد په ولسوالۍ او د بلخ ولايت د شولګرې او بلخ په ولسوالیو کې هم استوګنه لري.

عمر خېل زياتره د کرنې او مالد اري په چارو بوخت د ي، خو ځرنګه چې د د غې قبيلې خلک د علم او پوهـــې سره زياته مېنه لري نو زياتره يې د ولتي د ند ې هم لري.[316]

عمر خېل د نورو پښتنو قبيلو په څېر ميلمه پا لونکي، په هېواد مين اوپه پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلـــک د ي.د عمر خېلوقبيلې ډېرپوهان، ډاکټران، انجنيران، ليکوال او د علم اوپو هې د د ګر نا متو کسان ټو لنې ته وړانـــد ې کړي د ي.

د عمر خېلو د قبيلې نامتو کسان د اد ي :

1. اروابناد عبد الکريم عمر خېل چې د لغمان ولايت د چهارد هي د سيمې د عمر خيلونه و او د اعليحضرت محمد ظا هرشاه د واکمنۍپه وخت کې يې د حکمرانۍ او ولايت د ند ې تر سره کړي د ي.
2. د کتور عبد الکبير رنجبر چې د اروابناد عبد الکريم عمر خېل په کورنۍ پورې اړه لري. نومـــوړی مـــورخ، ليکوال او د ډېرو علمي مقالو خاوند د ی. د د کتور نجيب الله د حکومت په وخت کې د افغانستان د علـــو مـــو د اکيډيمۍ رئيس او په تېره د وره کې د ولسي جر ګه کې غړی هم و.
3. د کتور عبد البصير رنجبر چې د افغانستان بانک رئيس و.
4. عبد الصمد ازهر چې په هند کې د افغانستان د د ولت سفير و.[317]

د ۱۳٥٤ کال د مرکزي احصا ئيې د سر شميرنې پر بنسټ د لغمان ولايت د عمر خېلو د قبيلې د خلکو شمېر ۲۱۸۸ تنه ښود ل شوی و چې ښايې اوس به يې په شمېر کې ډېروالی راغلی وي.[318]

---

316 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۱۹۲ مخ، د پېښور چاپ.

317 د مقالې د ليکوال (لطيف ياد) شخصي ياد ښتونه.

318 معلومات مختصر د ربارە اقوام وقبائل سر حد ي کشور، ٤۲٥ مخ، د کابل چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

110 عیسی خېل

عیسی خېل له ا ره د پښتنو د لود ي قبیلو پورې یوه اړوند ه قبیله د ه او د لود ي د زوی نیازي اولاد ه ګڼلـــه کیږي۔ نیازي د خپلو د ریو مېر منو نه د رې زامن د رلود ل چې با هي، جمال او خاکو نو مېد ل۔ عیسی په اصل کـــې د خاکو زوی و چې د د ه اولاد ه د عیسی خېلو په نامه سره یاد یږي۔[319]

په پیل کې د نیازیو قبیله چې عیسی خېل یې یوه ځانګه ګڼله کیږي د افغانستان د غزني ولایت د شلګر په سېمه کې مېشته ول چې وروسته د اند ړو او نورو غلجیو قبیلو د غلبې په وجه له د غه ځایه لېږد ید لو ته اړ ېستل شول او د سلیمان د غره ختیزو بر خو او د ټانک په سېمه کې مېشته شول۔د شلګر د سیمې نه د د وی د لېږد ید و اصلي وجه د اوه چې د د وی شمېر لږ وو او د غلجیو قبیلو سره یې د مقابلې توان په ځان کې نه لېد ه۔ په د غـــه وخـــت کـــې د وی زیاتره د پووند ه او سود اګرو په ډول ژوند کاوه او لږه اند ازه د کر کیلې په چارو هم بو خت ول۔[320]

هغه وخت چې بهلول لود ي په ۱۴۵۔ زېږد یز کال کې د هند وستان واکمن شو، نو د خپل ځواک د پیاوړتیا لپاره یې د افغانستان یا روه نه د خپلې قبیلې خلک او نور پښتانه د نوکرۍ او نورو پو ځي د ند و د تر سره کو لو لپاره هند و ستان ته ور وغو ښتل او په هند و ستان کې یې د پښتنو د مېشته کېد و لپاره یو ځانګړی فرمان جاري کړ۔پـــه د غـــه وخت کې د نیا زیو د قبیلې ډېر ښا خونه او ځانګې هند و ستان ته وکو چېد ل او د لو د یانو په د ربار کې یې لوړ لوړ منصبونه او د ند ې تر لا سه کړې۔ همد اراز د هند وستان د بل پښتون واکمن سوري شېر شاه په وخت کـــې هـــم ډېـــر نیازي پښتانه په شاهي د ربار کې لوړ لوړ منصبونه تر لا سه کړل چې د هغوی له ډلې نه هیبت خان نیـــازي او عیســـی خان نیازي چې اولاد ه یې په عیسی خېلو سره شهرت لري د سوري شېر شاه د واکمنۍ په وخت کې د خپل لیا قت او پو هې په وجه د امارت رتبې ته ورسېد ل او د ومره شهرت یې تر لا سه کړ چې هیبت خان نیازي ته د سوري شېرشاه لـــه خوا د اعظم همایون خطاب وشو او د پنجاب صو بد ار یې وټاکه او عیسی خان نیازی د شـــېر شـــاه ســـوري د د ربـــار ځانګړی سلاکارو چې ورو سته د سلیم شاه سوري سره په جګړه کې ووژل شو۔[321]

110.1 د عیسی خېلو د قبیلې ښا خونه

د عیسی خېلو د قبیلې ځینې مشهور ښا خونه د اد ي:

اپو خېل، زکو خېل، میرزو خېل، سنځله خېل، خواجه خېل، علي خانخېل، لنډو خېل، خاني خېـــل، د لـــو خېـــل، کربوس خېل، ممون خېل، باد ین زي، پیرالي خېل، پهاړ خېل، یعقوب خېل، فتح خېل، صاحبو خېل، بیرم خېل، او ریـــه

319 تاریخ حیات افغاني، د پېښور چاپ، ۳۱٤ مخ۔

320 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، د د انش چاپ، پېښور، ۱۹۳ مخ۔

321 تاریخ حیات افغاني ٦۲۷-٦۲۸ مخونه۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل، ملتاني خپل، عمر خپل، سيد خپل، سارنگ خپل، چهنگي خپل، شيخ عمر خپل، غازي خپل، صابو خپل، شيخ احمد خپل، عثمان خپل، د رپه خپل، عمر خپل، احمد خپل، شيخ مهلي خپل، احمد خپل، سيد خپل، حرزاخپل، سکند ر خپل، خضر خپل، شيخ فريد خپل، عمر خاني، شپر خاني، سليم خاني، جلال خاني، بهايي خاني، ماچهي خاني، پهار خپل، شمسي خپل، نورنگ خپل، سيد و خپل، سرور خپل، غالي خپل، سهالت خپل، زمان خپل، بهاد ر خپل، همل خپل، جهته خپل، د رويش خپل۔[322]

110.2 د قبيلې حال د تاريخ په رنا کې

لکه چې د مخه وويل شول په پيل کې عيسى خپل د افغانستان د غزني ولايت د شلګر په سيمه کې اوسېد ل چې بيا وروسته د اند ړو او نورو غلجيو د غلبې په وجه يې خپله سيمه پر ښنود له او د سليمان غر ه په خټېزو لمنو واو ټانک کې مېشته شول۔ تر هغه ورو سته د نيازيو او له هغې جملې نه د عيسى خپلو د قبيلې ډېر خلک په ۱۴۵۔ زېږد ېز کال کې د هغه فر مان له مخې چې لود ي ټولواک سلطان بهلول پښتنو ته د هند و ستان د تلو لپاره جاري کړی وډېر شمېر يې هلته ولېږد ېد ل او هيبت خان نيازي، قطب خان نيازي او عيسى خان نيازي د سوري شېر شاه د واکمنۍ په وخت کې لوړلوړ منصبو نه تر لا سه کړل، خو ورو سته بيا هيبت خان او عيسى خان نيازی د سليم شاه سره مقا بله وکړه، خو هغوی ماتې وخوړله او د نيازيو قبيله د عيسى خان او هيبت خان تر مشرۍ لا ند ې وټکېد ل او د د هن کوټ سيمې ته چې د سند ه د ريااب په لوېد ېزه څنډه کې پر ته د ه ورغلل۔

د تاريخ حيات افغاني ليکوال محمد حيات خان له نن نه ۱۴۶ کلونه وړاند ې په د ې اړوند د اسې ليکلي د ي :

"په ۹۵۴ هجري کال کې خواجه اويس سروانۍ چې د سليم شاه سوري د پوځ پر مشرۍ مغرور و او د نيازيو د ټکولو لپاره رورغلی و په لو مړي ځل يې د هيبت خان نيازي او عيسى خان نيازي د زړورتيا له کبله ما تې وخو ړله، خو د ويم ځل يې د تازه د مو لښکروپه ملګر تيا هغوی له د هن کوټ نه پر شا وتمبول او عيسى خان نيا زي او هيبت خان نيازي د خپلو ملګرو سره د راولپنډۍ په شمالي غرو نو کې د ګهګړو قبيلې ته پناه يووړه، خو شاهي پوځ او لښکرو په د غه ځای کې هم د هغوی د تعقيب نه لاس وانه خيست او تر د وو کلو نو پورې ګهګړو هم د شاهي لښکرو سره جګړې وکړې۔ کله چې ګهګړ و هم ماتې وخوړه نو نيازي د ځمکو اوځا يو نو د تر لا سه کو لو لپاره کشمير ته لاړل او کله چې د کشمېر واکمن پوه شو چې د وی د ډهلي د سوري واکمن سليم شاه د قهر او غضب وړ ګر ځيد لي د ي نو د هغوی مخه يې ونېوله او د وی تر مينځ سخته جګړه وشوه چې په پای کې عيسى خان او هيبت خان نيازي د خپلو څو تنو زامنو او ورونړو سره ووژل شول او د هغوی سرونه په ډېرې بېر حمی نه د د وی د تنو نو جلا اود نورو بند يانو سره د سليم شاه سوري د ربار ته ولېږل شول۔[323]

---

322 نوموړی اثر، د ۶۳۔ مخ د نسب ونه (شجره)

323 تاريخ حيات افغاني، ۶۲۸ مخ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د د پ الو ګو لو په پای کې چې کوم نیازي او په تېره بیا عیسی خېل بچ پاتې شول هغوی په ټانک کې د خپلـــې قبیلې سره یو ځای شول، خوتر څو کلو نو وروسته په د غه سېمه کې د لو حاني(لوانې) د قبیلې د غلبې په وجه د نیـــا زیو د قبیلې بنا خو نه له د غه ځا یه د د امان سېمې ته چې اوس یې مروت بولي لا ړل اوتقر یبـــا دېـــرش کلـــونـــه د مروتو په تهل کې اوسېد ل۔ د پهاړ خېلو د سیمې تر څنګ د کو رمې د رود او د ګمیله د ویالې تر مینځ د نیا زیولـــوی کلي پر اته وواو د مد ي سر هنګ په نامه یو تن د د وی مشر او لوی شتمن و۔

په د غه وخت کې د نیازیو قبیلې د سیمې ځمکې سره ووېشلې، خو د مهیار بناخ ترې بې بر خې پاتـــې شـــو د مهیار بناخ په د غه خبرې سخته واشیي وښود له او د مروتو نه یې د مر ستې غو ښتنه وکړه او پر د غې پلمې مروتـــو پر نیا زیو یر غل وکړ او د نیازیو لاس یې له د غې سیمې نه لنډ کړ او د تهل په سېمه کې چې د وی یې اوس مروت بو لي د وی پخپله استو ګن شول او نیازي په متفرق ډول سره خواره واره شول۔عیسی خان نیازي اته زامن د رلود ل۔ کله چې د عیسی خان او لاد ه د نیازیو د پاتې قبیلې سره د تهل مروت نه د ټاک سیمې ته تلل، نو د وی پر هغې سیمې با ند پ قبضه وکړه چې اوس هلته د لکي روت سیمه د ه چې د ګمیل د رود شمال او د کورمې د رود سهیل ته موقعیت لري۔ کله چې نیازي د مروتو له خوا د د غه ځایه وایستل شول نو په هغه وخت کې د د ره تنګ نه راووتل اولـــومـــړی‌پـــه مميت کې په یوه ځای کې مېشته شول او بیا یې د کورمې د رود په سهیلي برخه کې یو کلی جوړ کړ چې په ټیټې مینې سره مشهورو۔

همد اراز د وی د سند د د ریاب پر غاړه نور کلي هم اباد کړل۔ کله چې بیا د عیسی خېلو د د وو څـــانګو ممـــو خېلو او زکو خېلو تر مینځ د ښمني را مینځ ته شوه نو عیسی خېل سره خواره واره شول او بیا په ۱۸۸۵ بکر مـــاجیتي [324] کال کې د عیسی خېلو د قبیلې مشر احمد خان د عیسی خېلو په نامه نوې قصبه جوړه کړه اود د وی سېمه د عیســـی خان نیازي د نامه په وجه په عیسی خېلو سره ونو موله شوه۔ کله چې عیسی خېل د لو مړي ځل لپاره د عیسی خېلوپـــه نامه نوې سیمه کې مېشته شول، نو هیڅ ویاله د کورمې د رود نه نه وه ورایستل شوې او د لوړو ځمکو نـــه بـــه ټیټـــو ځمکو ته د یوه لرګي په ذریعه چې د وی ترنا باله او به بهید لې او ځمکې به یې خړو بولې، نو ځکه په د پ سیمه‌کـــې د ترنا په نامه یاد بد له چې په عامو خلکو کې د تر نه په نامه مشهوره وه۔هغه وخت چې عیسی خېلو پر د غې سیمې خپلې واګې ټینګې کړې نوشیخ فرېد چې د شیخ مهلي زوی او د عیسی خېلو د ممون خېلو په بناخ پورې یې اړه د رلود ه اود ډېر ښه نیت خاوند او خد ای پالونکی انسان و د عیسی خېلو د ټولې قبیلي بناخونه را وغو ښتل او د عیسی خېلو ټوله سېمه یې په لاند ې ډول د د وی تر مینځ وویشله:

ممون خېلو ته یې یوه برخه، باد ین زیو ته یې یوه برخه، زکو خېلو ته یې یوه برخه او اپو خېلو ته یې یـــوه برخه ورکړه چې د غه ویش پر څلورو بنا خو نو باند ې عملي شو۔

---

324 بکر ما جیتي سنه د هند د اوجین د راجاد بکر ما جیت د نوم له کبله د ه۔نوموړي په ۵۷ قبل ا لمیلاد کې پر ســـاکانوبـــری وموښـــد۔د لتـــر عیسوي سنې ۵۷ کاله مشره د ه۔(یاد)

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم د عیسی خېلو اصلي ښا خونه پورتني ښا خو نه ول، خو د وی په پلو منځو نو کې بیا په شپاړسو ښـــر خو باند پې د غه ویش د کو چنیو څانګو تر مینځ ترسره کړ.

د افغاني واکمنانو په تېره بیا د د راني واکمنانو په وخت کې به چې لښکر ته اړتیا لید له کېد له نو عیسی خېلـــو به د د غو څلوروښا خو نو لښکر ورته برابراوه.

که څه هم عیسی خېلو د پخوانیو زمانونه د مروتو سره شخړې او لانجې د رلود لې، خو سره له د پې هـــم چـــې عیسی خېل د شمېر له مخې تر مروتو لږ ول د مروتو له لا سه مات نه شول ځکه چې د شخړو او جګړو په وخت کې په مجموع کې ټول نیازي او د هغې نه د عیسی خېلو د قبیلې ټول ښا خونه سره یو موټی کېد ل.

همد اراز که څه هم په پیل کې د عیسی خېلو د قبیلې د ښاخونو تر مینځ شخړې او لانجې لـــږې وې او خلکـــو د شخړو او لا نجو نه ډ ډه کوله، خود د راني احمد شاه د واکمنۍ په زما نه کې د د وی تر مینځ د قـــبیلې د ســـرد اړۍ او مشرۍ بر سر اختلا فونه ر او ټوکېد ل او د وی په خپلو منځو نو کې پر د وو ګوند ونو وویشل شول یعنـــې ســـنځله خېل، ممون خېل او با د ین زي په یوه ګوند کې وو او زکو ځېل په بل ګوند کې.

د د راني وا کمنۍ په وخت کې د عیسی خېلو مشهور مشران او سرد ارن په لاند پې ډول وو:

د لیل خان، خان زمان اواشپر خان.

همد اراز د انګرېزانو د واکمنۍ په وخت کې د د وی مشهور مشران عالم خان، سرفراز خان، عبد الله خان، غازي خان، شېر خان، حسن خان، محمد خان، نوازخان، خان زمان او حسین.

په او سني وخت کې عیسی خېل د پاکستان د پنجاب د میانوالۍ د ډسټرېکټ (ولسوالۍ)یـــو تحصـــیل د ی او د عیسی خېلو ښار د د غه تحصیل مرکز د ی. همد اراز کمر مشاني او کالا باغ هم همد لته مو قعیت لري.

میانوالي تر ۱۹۱ عیسوي کاله پورې د پخواني صوبه سرحد او اوسنۍ پښتونخوا یوه ولسوالي وه چې بنو یـــې مرکزو، خو بیا د بنو نه جلا او په پنجاب پورې وټړل شوه. د عیسی خېلو د تحصیل د وګړو شمېر ۷۶۳ تنه د ی او ٤۳ کلي لري.همد اراز د کالا باغ د و ګړو شمېر ٥۸۲٤ تنه ښود ل شوي د ي. د عیسی خېلو د تحصیل خلک د پښتو ژبې سر ببره په سرائیکي ژبه هم ګړیږي.[325]

د عیسی خېلو سېمه د ابا سین یا سند د ریاب په اوږد و کې تر د برشو میلو نه زیاته غځید لې د ه، ســـوریې د ولس میله د ی او په د ریو خواوو کې لوړو غرو نو په غېږ کې نیولې د ه. د وی سیمه ډېره حـــا صـــلخېزه د ه چـــې پربمانه او به او ګڼ شمېر نفوس لري او ډېر ښه کښت پکې کیږي.[326]

---

325 http://en.wikipedia.org/wiki/Isakhel_Tehsil

326 مونټسټوارټ الفنسټن، د کابل سلطنت بیان، د پوهاند محمد حسن کاکړ او سر محقق نصرالله سوبمن ژباړه، د ویم ټوک، ٤۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

111 غلجي يا غلزي يا غرزي

غلجي په افغانستان کې تر د رانيو ورسته د پښتنو د ويم سترتولنيزګرو پ د ی چې د پښتني شجرو اوروايتونو له مخې د بي بي متو او لاد ه ګډل کيږي چې د بيټ نيکه لوروه. د غلجي د قبيلې نوم د خلجي، غلزي او غرزي په بڼو سره هم راغلي د ی.[327]

د غلجيانو په اړوند تاريخ پو هانو او ختيځ پيژند ونکو ښلا بيلې ليکنې کړي د ي. ځينې د وی ترکان او غزان بولي چې د غز نو يانو او سلجو قيانو د واکمنيو په وخت کې ا فغا نستان ته راغلي او د غزني او زابلستان په سيمو کې مېشت شوي د ي. ځينو بيا د وی د مغولي چنګيزخان د زوم خالج خان د نامه له کبله د وی خلجيان ګڼلي د ي او ځينو هم د وی د هفتا ليانوبقايا او پا تي شوني بللي د ي.

د افغانستان نامتو مؤرخ اروابناد علامه عبد الحی حبيبي د پښتواد بياتو په تاريخ کې د غلجيو پښتنو په اړوند د اسي کښلي د ي:

"خلجي، غلجي يا غلزي په اصل کې غرزی د ی چې په د ري ژبه کې يې کو هزاد بولي يعنې د غرو خلک چې د ا کلمه په غرچ، غر چه، غلچه او نورو ډبرو تا ريخي کلما تو کې شته او کله (غ) په (خ) هم او بنتی د ی او غلجی، خلجی شوی د ي او غلجي له لر غو نو زما نو د غزني په غرو او رغو کې اوسي او د زاولستان يا اوسني زابل پخواني خلک د ي."[328]

بار تولد وايي:

"د غرج، غرچ يا غرش کلمه يوه پخوانۍ ار يا يي کلمه د ه چې د مر غاب په تا پو کې د اريا ئيانو استو ګنځي ته ويل کيږي."

تو ماشک عقبد ه لري چې:

د ګر Gar يعنې غر کلمه لر غونې با کتري کلمه د ه او غر چه د غزني د اريايي او سبد ونکو نوم د ی او له د ې کبله خلج، غرج او غر چ د غره زوی يا غرزی د ی.غر اوس هم په پښتو کې يوه ژوند ۍ کلمه د ه. د اوستا په "هوم يشت" کې غر د ګيري په بڼه راغلی د ی چې په خرد ه اوستا کې هم ليد ل کيږي او په سنسکربت کې هم ګير او ګيري د غره په مانا د ی. ان عربانو پخواني ګر شاه ته د (ملک الجبال) لقب ورکړی و چې په عربي کې جرشاه د ی. په پښتو کې غر څه، غر څنی د غرني په ماناد ی چې د غر چه، غلچه او غلجي نوم هم له هغه ځايه راوتلی د ی.

عربي جغرافيا ليکونکو هم د ې ټکي ته اشاره کړې د ه چې غر د جبل په مانا د غر شستان او غر جستان په

---

327 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۱۹۷ مخ، د پېښور چاپ.

328 علامه پو هاند عبد الحی حبيبي، د پښتواد بياتو تاريخ لومړی او د ويم ټوک، ٥.٤ مخ، د پېښور چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاريخي نو مو نو کې د خيل و۔ ياقوت د البشاري په حواله وايي: چې غرج په اصل کې د غره په ماناد ی او خراساني مؤ رخينو چې د اکلمې له خپلو هېواد والو نه اوريد لي د ي هم د غر جستان نوم په اصلي بڼه غر ستان ليکلي د ی چې غـــر ستان د غره د اوسيد ونکو او د وی د استو ګنې د ځای نوم د ی۔

زمونږ د هېواد مشهور مؤرخ منهاج السراج جوزجاني د عربي مؤر خينو پر خلاف د غر جستان او غرشســـتان پر ځای غر ستان ليکلی د ی او د طبقات نا صري په زړو نسخو کې هم څو واره غر ستان ليد ل کيږي۔[329]

په هر حال غلجی يا غلزی يو پخوانی او لر غونی نوم د ی چې مانا يې د غره زوی د ی او د پښتنو غلجيانو لو مړنی نېکه غلجی با با و چې د رې زامن يې د رلود ل چې توران، تولر او بولر نو مېد ل چې د زامنو نو مونه يې هـــم زړو او لر غو نو اريايي نو مو نو ته ورته والی لري۔ د تور کلمه په اوستا کې هم شته او د انوم تر او سه هم په پښـــتو ژبه کې په ببلا ببلو بڼو (تور، تورانی، تورک، توری او توره کي) شته۔ همد اراز بولر يا بلور يوزوړ تاريخي نوم د ی چې د ګېلګته نيولی د نورستان تر سېمو خلکو باند ې اطلا قېد ه او د بارتولد په وينا تر اوسه پورې هم د هغه ځـــای ځينې تور پوښه قبايل ځانونه بلور بولي او د اکلمه تر اتلسمې پېړۍ پورې په چيني کتا بو نو کې ليد له کېد له۔

د افغانستان په تاريخ کې د غلجيو قبيله ځکه د زيات اهميت نه بر خمنه د ه چې د وی د اتلسمې عيسوي پېړۍ په پيل کې د ميرويس خان هوتکي ۱۷۱۵-۱۷۰۹عيسوي تر مشر تابه لاند ې وشول کولای چې په کند هار کې د صفويانوبيګلر بيګي ګرګين له مينځه يوسي اود يو خپلواک ملي د ولت بنسټ کيږد ي۔

همد اراز د همد ې کورنۍ يو بل واکمن شاه محمود هوتکي په ۱۷۲۲ عيسوي کال کې ايرانی شاه حسين صـــفوي د واکمنۍ نه را وپرزاوه او پخپله د اصفهان پر تخت کښيناست۔

غلجيانوپه هند کې هم واکمني چلولې د ه چې بنسټ يې د سلطان جلال الد ين غلجي له خوا په ۱۲۹۔ عيسوي کـــال کې ايښود ل شوی واورپسي د د غې کورنۍ نورو واکمنانو لکه:

سلطان علا ؤالد ين غلجي، سلطان قطب الد ين مبارکشاه غلجي، محمود غلجي او غياث الد ين غلجي په خپـــل وار سره پر هند و ستان واکمني کړې د ه.

د پښتو ژبې مشهور شاعر او د توري اوقلم خاوند ستر خوشال خټک په خپل کليات کې په هند کې د غلجيـــانو د واکمنۍ بنسټ ايښود ونکی سلطان جلا ل الد ين ۱۲۹۔-۱۲۹۶ عيسوي په زغرد ه او صراحت سره غلجی بللی د ی لکه چې وايي:

بيا سلطان جلا ل الد ين پر سرير کښيناست چې په اصل کې غلجی د ولايت و[330]

329 قد رت الله حد اد، غرزی، غلجي او خلجی د تاريخپو هانو له نظره، د کابل مجله، ۳ ګڼه، ٤١ مخ، ۱۳۳۸ کال۔

330 د خو شال خان خټک کليات، ٦٦٩ مخ، د کند هار چاپ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

111.1 د غلجيو د قبيلې وېش

لکه چې د مخه وويل شول د غلجيو د ټولنيز ګروپ لوی نيکه غلجی بابا و۔ د غلجيو ټولنيز ګروپ په لو مړي سر کې په د وو سترو ښا خو نو ويشل شوي د ي چې لو مړی يې توران او د ويم ابر اهيم د ی۔

د د ې لپاره چې توران د غلجي مشر زوی و نو ځکه د غه ښاخ لو مړی د رجه ګڼل کيږي۔ د توران ښاخ په د وو ځانګو ويشل شوی د ی چې لو مړی يې هو تک او د ويم يې تو خی د ی چې د غه د وه عمد ه ښا خونه بيا پر نورو برو ځانګو باند ې ويشل شوي د ي۔

د غلجي د ويم زوی ابراهيم د وه زامن د رلود ل چې د هغه د شپږولمسيانو نه شپږ لوی ښا خونه رامينځ ته شوي د ي يعنې: سليمانخېل، علي خېل، اکا خېل، سهاک، اند ړ او تره کي۔

د غلجيو د ټولنيز ګروپ مهمې قبيلې په لا ند ې ډول د ي:

هوتک، توخي، اند ړ، سليمانخېل، احمد زي، ابراهيم خېل، تره کي، اټوال، اد ين خېل، اکاخېل، الياس خېل، خروټي، امرخېل، اوريا خېل، حسين خېل، هود خېل، بابکر خېل، جبارخېل، کړو خېل، معروف خېل، ستانکزي، ستاني زي، پيياروخېل، د ولت زي، د ستو خېل، ځلوزي، زاري خېل، ټغر، جلال زي، ځينزي، خد رزي، د رې کوټي، د فتاپي(د وتاپي)، د ينارخېل، زير ماني، ساک، سلطان خېل، شملزي، توتا خېل، اد ريمزي، علي خېل، عمر خېل، عيسی خېل، قلند ر خېل، کورم خېل، ګاړي، ملا خېل، ملک زي، نا صر، يو سف خېل، رستم خېل۔

111.2 د غلجيو د قبيلې د استو ګنې سيمې

په اوسني وخت کې غلجي قبايل په افغانستان کې يوه پر اخه سيمه په ولکه کې لري چې د د وی د استو ګنې سيمې زابل، غزني، پکتيکا، ميد ان ورد ګ، لوګر، کابل، پروان، د پکتيا ځينې ولسوالی، د کابل او ننګر هارټر مينځ واد ی اولغمان او ننګر هار د ي۔همد اراز د افغانستان په شمالي ولا يتونو لکه بغلان، کند ز، بلخ، تخار، سمنګانو، جوزجان، فاريياب، سرپل، بلخ او هم د باد غيس او هرات په شااوخواکې هم غلجي پښتا نه استوګنه لري۔

د افغانستان سر ببره ډېر شمېر غلجي په نورو هيواد ونو کې هم استوګنه لري۔ د تاريخ حيات افغاني په قول: د ايران په کرمان، نرمان، شمير جنس، اصفهان، د ازبيکستان په بخارا، هند وستان او د روسيې په د اغستان کې هم غلجي پښتانه استوګنه لري، خو د وی خپل د ود، د ستور او ژبه له لاسه ورکړې د ه[331]

په افغانستان باند ې د روسانو تر ير غل وروسته ډېر شمېر غلجي پښتانه پښتونخوا، سهيلي پښتونخوا او پاکستان ته لېږ د يد لي د ي چې ډېر شمېر يې په پېښور او کوئټه کې د افغاني کډوالوپه پنډغالو اوياهم په

331 تاريخ حيات افغاني، ۲۹۱ مخ، د پيښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصي او کرايي کورونوکې ژوند کوي۔ نورشمېر يې د پاکستان په نورو لو يو ښارونو په تېره بيا په کراچۍ کې په مزد وريو او خواريو او غر يېيو اخته د ي۔

د غلجيو د ټولنيز ګروپ د هرې قبيلې پېژند نه په خپل خپل رد يف کې شوې د ه۔

112 غرغښت

غر غښت د پښتنو په قبيلو کې يو مشهور ټولنيز ګروپ د ی چې په د غه ټولنيز ګروپ پورې يو شمېر قبيلې، ښاخونه، څانګې، خيلونه او پښې تړ لې د ي چې پښتانه يې غر غښتيان هم بولي۔ غرغښت په پښتنو کې يو مشهور نيکه تېر شوی د ی او له پخوا زما نو نه مؤرخانو د د ه نوم او حال ليکلی د ی۔ په پښتني عنعنه کې هم غر غښت يو خورا لوی پښتو ن او مشهور نيکه ګڼل کيږي۔ د د ې عنعنې تصد يق په بهرنيو مؤ رخينو کې ابو الفضل علامي (۱۔ ٦ هجري) چې د مغولي واکمن جلال الد ين محمد اکبر د د ربار نا متو مؤرخ اکبر او د شيخ مبارک ناګوري زوی او د مغولو د د ربار د ملک الشعرا ابوالفيض فيضي ورورد ی په د ې ډول سره کوي :

" په پښتنو کې د رې ورونه بيټنی، غرغښت او سړبن ډېر مشهور نيکونه د ي۔" [332]

د تاريخي روايتو نو پر بنسټ غر غښت د ۳۸۸ هجري کال په شا او خوا کې ژوند ی و۔

پرو فيسور ولي محمد خان سيال کاکړ په خپل مشهور اثر " پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخواکې" د غر غښتي پښتنو په اړوند د اسې کښلي د ي :

" غرغښت په اصل کې له د وو کلمو نه مرکب د ی چې غر او غښت د ی او د غه زړه اريايي کلمه د ګور ګښت، ګر ګښت او غر ګښت نه راوتلې د ه چې مانا يې د غرو ګر ځيد ونکي يا په بله ژبه د غرو او سيد ونکي او مور غر غښتيان د غروال او غر زيو په نو مو نو سره هم ياد ولای شو۔"[333]

د روايتونو له مخې غرغښت نيکه د رې زامن د رلود ل يعنې د اني، بابي او مند و چې په د وی کې د د اني د اولاد ې شمېر د نورو په پر تله زيات د ی او د د اني په اولاد ه کې د کاکړو قبيله ډېره مهمه ګڼله کيږي۔[334]

غر غښتي پښتانه نه يوازې د ا چې په افغانستان، سهيلي پښتونخواو پښتونخواکې مېشته د ي، بلکې د پاکستان د پنجاب په چهچه او هزاره او هند وستان کې هم ډېر شمېر غر غښتيان مېشته د ي۔

---

332 ابوالفضل علامي، ائين اکبري، لومړی ټوک، ۱۹۱ مخ۔

333 پروفيسور ولي محمد خان سيال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخواکې، ۳۷ مخ۔

334 تاريخ حيات افغاني، ۲٤۹-۲۵۔ مخونه۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مجموعي ډول د غر غښتي پښتنو په ټولنيز ګروپ کې د الاند ينې قبيلې ډېرې مشهوري د ي:[335]

1. ساپيان
2. کاکړ
3. ناغر
4. د اوي
5. ګد ون يا جد ون
6. بابي
7. مند و خيل
8. پنې
9. خوند ي
10. لود ين
11. مشوانې

113 غرشين

غرشين د پښتنويوه مشهوره او ستانه قبيله د ه۔ د تاريخ حيات افغاني ليکوال ډېټې محمد حيات خان له نن نه ۱۴٦ کلونه وړاند ې د غر شين قبيلې په اړه د اسې کښلي د ي:

" د غر شين د قبيلې د تسميې د وجې په اړوند د اسې ويل کيږي چې د د غې قبيلې ستر نېکه يو ډېر منلی او خد ای لما نځونکی انسان وچې د خپلې د عا له کبله يې يو وچ غر شين کړ، نو له همد ې کبله د د ه اولاد ه په غـــر شـــين سره مشهوره شوه۔ غرشين زياتره د کند هار په غر نيوسيموکې مېشته د ي اود وی ته خلک په د رنه ستر ګه ګوري۔ د غر شين د قبيلې څوکورنۍ د راولپينډۍ د بر هان د سيمې په غر شين نو مې ځای کې هم استوګنه لري۔ چې د د غـــې قبيلې نه لعل شاه يو ډېر ښه او منلی سړی و۔ "[336]

د پښتنو د غر شين قبيلې پورې تړلی يوستر شخصيت ملکيار غر شين د ی چې د ۵۸۔ هجري په شا او خوا کې يې ژوند کاوه چې د پښتنو مؤ رخانو د د ه نوم په خپلو مشاهيرو کې راوړی د ی او مشهور مؤرخ نعمت الله هروي۔پـــه

335 http://en.wikipedia.org/wiki/Gharghasht

336 تاريخ حيات افغاني، ۱۷۸ مخ، د انش خپرند ويه ټو لنه، پېښور۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل تاریخ مخزن افغانې کې لیکلي دي چې ملکیار غر شین د شیخ ابو بکر طوسي معاصر و او په ډیلي کې یو ځای د رلود چې سلطان شهاب الدین غوري د ملتان د یر غل په وخت کې ده ته ور بخښلی و او دده مر قد هم هلته دی۔[337]

د نعمت الله هروي د دې روایت نه څو سوه کاله د مخه سلیمان ماکو ۶۱۲ هجري چې د پښتو ژبې له پخوانیو لیکوالو او نثر لیکو نکو نه دی د ملکیارغر شین په اړوند اسې لیکلي دي:

" نقل کاوه شي چې په روزګار د غازي شهاب الدین چې په ډیلي کې هغه ستر واکمن تا ټوبی ورو ښاند ه او هم هورې مړ شو۔ نقل کاوه شي چې په جوبله (جګړې) کې مسلمانان تر شا ولاړل او کفارو بری وکړ۔ لیرې نه وه چې مسلمانان شي د کفارو په کټارو (نېزو) پو پنا او د ښنه (د ښمن) بری وکړي، نا څا په شیخ ملکیار راغی او پر د ښمن یې یر غل وکاوه او ډېر زښت یې ووژل۔ نرو مسلما نا نو هم د ملکیار تر اړخ تورې وکښې او سره ومروړل یې د ښنه، ستر څښتن د وی ته په مېړانه د شیخ ورکړله سو به او بری چې پخوا هم نه وه په برخه شوې د چا، هیڅکله په هیڅ ځای کې"

د سلیمان ماکو له د پې بیانه جو تیږي چې ملکیار غر شین یو غښتلی او تو ریالی سړی وچې د تورې او اد ب له څښتنانو نه واود سلطان شهاب الدین سره یې په جګړو کې ملګر تیا کو له۔ سره له د پې چې ملکیار غر شین د جګړو د ډګر اتل و اد یې ذوق یې هم د رلود۔ نوموړی پخپله هم شاعر و او د نورو پښتنو شا عرانو اشعار یې هم لو ستل.

ویل کیږي چې د جګړې په ډګر کې کله چې شیخ مکیار غر شین د سلطان معزالد ین د لښکرو سره یو ځای جنګېد ه او نږد پې وچې د سلطان لښکرې ماتې وخوري نو د پې توریالي اد یب د لښکرو د مورال د لوړلو لپاره یوه د ننګ او غیرت نه ډکه سند ره و ویله چې ژوبله ور راوپارېد ل او پر د ښمن یې بری تر لا سه کړ۔سلیمان ماکو لیکي: په جوبله کې ملکیار د ا پاړکي وویل چې غا زیان وپارېد ل او په څېر د زمر یو ورتوی شول: [338]

څښتن مو مل دی　　اوس مو یرغل دی

هېواد د بل دی　　غازیانو ګورئ

څښتن مو مل دی

تورې تېرې کړئ　　د ښن مو پرې کړئ

منګولې سرې کړئ　　څله به تښتو

څښتن مو مل دی

که ټینګ کړو زړونه　　پر بري یونه

337 پوهاند علامه عبد الحی حبیبي، د پښتواد بیاتو تاریخ، لومړی او د ویم ټوک، ۵۱۔ مخ، د انش خپرند ویه ټولنه، پېښور

338 د سلیمان ماکو تذ کرت الاولیا، د ملکیار غر شین حالات۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې زمري يو نه اسلام را څخه د ی

څښتن مو مل د ی

غازيانو راشئ ټول شا اوخواشئ

د شهاب په ملا شئ د ښن مو غوڅ کړئ

څښتن مو مل د ی

ملکيار غرشين په ډيلي کښې اوسېد ه او هماغلته مړشو او په د غه ښار کې د شيخ ابوبکر طوسي له مزاره سره يو ځای ښخ د ی. د شيخ ابوکبر طوسي مزار په اوسني وخت کې د پورانا کلا او د پرګتهي مید ان تر مينځ په يوه لـــوړ ځای کې موقعيت لري۔[339]

114 غوريا خېل

چې د استا د نامې بوی اخلي حميد ه!

څه به نه وي خوش د ماغه غوري، خښي

(حميد بابا)

زمور پښت پو هان او تو کم پيژند ونکي غوريا خېل سړښي پښتانه ګڼي او د پښتنو د عنعنـــوي شـــجروپـــر بنسټ غوريا خېل د سړبن د زوی خر شبون اولاد ه د ه۔ ويل کيږي چې خر شبون د رې زامن د رلود ل کند، جمندیـــا ځمند او کاسي۔ کند بيا د وه زامن د رلود ل يو يې غری يا غوريا نو مبد چې د هغه او لاد ې ته غوريا خېل ويل کيږي او د ويم زوی يې خښی يا خوخي نو مبد چې د خښي او ښاخي خېلو په نامه سره هم ياد ږي چې يوسفزي، مند ړ او تـــر کلانې يې اولاد ه د ه۔

د روايتونو پربنسټ غوريا څلور زامن د رلود ل: لومړی د ولت يار چې د نومورې له اولاد ې نه د مو مند و او د اؤد زيو د وه مهم ښا خونه مينځ ته راغلي د ي، د ويم زوی يې خليل و، د ريم يې څمکنی او څلورم يې زيړان ـنـــو مبد چې اولاد ه يې د زيړانيو په نامه ياد يږي۔[340]

د اسې مستند او تاريخي روايتونه شته چې په پيل کې غوريا خېل د کند هار په ارغستان ـکـــې مېشـــت ول چـــې وروسته بيا د غزني سهيلي او لو بد يزو برخو ته وليږد بد ل چې غا لبا به د غه وخت د ۹۱۔ هجري کال په شا او خواکې

339 د ځينو پښتو زړو لغاتومعناوې په قو سو نو کې تو ضيح شوي د ي (ياد)

340 پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، ۲۔ مخ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچې په کابل کې د بابر د واکمنۍ لومړۍ شپې او رځې وې۔ د اسې ویل کیږي چې په هغه وخت کې د د غې قبیلې ټول خلک پوونده او د مالد اړۍ په کارونو بوخت ول، خو ځرنګه چې وروسته د د غې قبیلې د خلکو په شمېر کې زیاتوالی راغی نود وی بیا له غزني نه د کابل شا اوخواته راولیږد بد ل۔[341]

د پښتنو د تاریخ مؤلف اروابناد قا ضي عطا ؤالله خان د غوریا خېلو پښتنو په اړوند د اسې لیکلي د ي:

" مومند و، خلیل او د اؤد زیو ته غوریاخېل وایي۔ غوریاخېل د ۱۴۵۔ عیسوي کال په شا اوخواکې د غزني لوېد یز ته د تر نک سیند پر غاړو اوسېد ل چې بابر په خپل تزک کې د غوریا خیلو د قبیلې د استو ګنې ځایونه د مشد او سمګانه کلي ښود لي د ي او تر څېړنو وروسته د ا جوته شوه چې نو موړي کلي د غزني جنوب ته پراته د ي۔ کله چې بابر د غلجیو د سیمې د ویش لپاره په ۱۵۔۷ عیسوي کال کې غزني ته روان شو او د سرد ه په مقام کوزشو (سرد ه ۲۵ یا ۳۔ میله د غزني سویل ته موقعیت لري) نو بابر وایي چې ما ته خبر وشو چې د مو مند وځینې قبیلې په مشد او سمګانه کې پرتې د ي۔ امیرانو ماته وویل چې د د وی لوټ کول په کارد ي، خو بابرو ایي چې ما ورته وویل چې مور خپل رعیت ته نقصان رسول مناسب نه ګڼو۔"[342]

لکه چې د مخه وویل شول غوریا خېل لو مړی د کند هار په ا رغستان کې ا وسېد ل بیا له هغه ځایه غزني او له غزني نه کابل ته راولیږد بد ل۔

د تاریخ حیات افغاني د لیکنې پر بنسټ وروسته بیا غوریا خېل له کابله ننګر هار ته ولېږد بد ل او ننګر هار ته تر تلووروسته یې چې کله په شمېر کې نورهم زیاتوالی راغی د خیبر د تاریخي د رې له لارې پېښور ته ولېږد بد ل او د د لا زاکو د قبیلې سره چې لا د مخه یې پر پېښور باند ې قبضه ټینګه کړې وه د سلطان پورې په سېمه کې چې خلکوو رته په هغه وخت کې جنګ پوره هم و یله د غوریا خېلو او د پښتنو د لا زاکو تر مینځ خو نړۍ او سخته جګړه پېښه شوه۔ د یوه روایت له مخې میرزا کا مران د د ې لپاره چې د غوریا خېلو ځواکمنه قبیله د همایون سره د جګړې لپاره د ځان ملګرې کړي په د غه جګړه کې یې د غوریا خېلو سره مر سته وکړه چې په پایله کې د لا زاکو ماتې وخوړله چې ځینې خلک یې د جګړې په ډګر کې ووژل شول او ځینې یې هم د هزار خانې په نهر کې ډوب شول۔ که څه هم د غه نهر د ومره ډېرې او به نه د رلود لې چې څوک د ې ډوب کړای شي، خو د تصاد ف له مخې په د غه ورځ د د غه نهر په پورتنۍ برخه کې د ومره ډېر باران اوريد لی و چې د د لا زاکو جنګیالي یې ډوب کړل۔[343]

پر د لا زاکو باند ې د غوریا خیلوتر د غې سوبې او بر یالیتوب وروسته د غه سیمه د مو مند و، د اؤد زیو او خلیلو لاس ته ورغله او د لازاک د لنډې سیند نه پورې وتل او د لنګر کوټ په میره او نورو ځا یو نو کې مېشته شول۔ بیا وروسته هغه وخت چې د یوسفزیو مشر خان کجو و نو د غوریا خېلو او یو سفز یو تر مینځ د شیخ ټپور په سیمه

341 حیات افغاني، ۲۳۶- ۲۳۷ مخونه، د پښور چاپ۔

342 د پښتنو تاریخ، قاضي عطاؤالله خان، لو مړی ټوک، کابل ۱۳۵۶

343 حیات افغاني، ۲۳۷ مخ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې سخته جګړه شوه او غو ر یا خپلو ته سخت زیان ورسید، په تیره بیا د غوریا خیلو د قبیلې د خلیلود بنـــاخ خلـــک چې ډېر جنګیالي وو زیات شمېر کسان یې ووژل شول، خو د د وی د ماتې سره سره بیا هم یوســـفزیو د د ې جرئـــت ونکړ چې د د وی پر سیمو باند ې قبضه وکړي۔ د د غې قبیلې ملک یا خان ته په پېښور کې غوریا خپل ارباب وایي۔[344]

د پښتنو ستر شاعر رحمن بابا (۱۶۵۔-۱۷۱۵)، ستر مؤرخ او قانونپوه اروابناد قاضي عطا ؤ الله خان (۱۸۹۵-۱۹۵۲)، او د خد اي خد متګارو د تحریک غړی ژبپوه او فیلا لو جیست اروابناد حسین بخش کو ثر غوریا خیـــل (مـــړ ۱۹۹۔) د غوریا خیلو پښتنو قبیلې ته منسوب ول۔[345]

د اخبره هم د یاد ونې وړ د ه چې د خپل اصلي ټا ټوبي نه د غوریا خپلو د لېرد په وخت کې د د وی یو شـــمېر په غزني، لو ګر، کابل او ننګر هار کې پا تې شول چې د ځینو اولاد ه تر اوسه هم په د غو سیمو کې شته۔

د غوریا خپلو د ستر ې قبیلې د بېلا بېلو بناخونو لکه مومند و، خلیلو، څمکنیو، د اؤد زیو او زیړ انیو یاد ونه د د ې مقالو په لړ کې په الفبایي تو ګه سره شوې د ه۔

115 کاسي

زمور پښت پوهان او توکم پیژند ونکي، کاسیان د پښتنو د سړبن په ټولنیز ګروپ پورې یوه اړوند ه قـــبیله ګڼي۔ د پښتنو د عنعنوي شجرو له مخې کاسي د شر خبون زوی او د سړبن نیکه لمسی د ی۔ شر خبـــون د ر ې زلمـــن د رلود ل چې کند، زمند (ځمند)ا و کاسي نو مید ل۔[346]

د کاسیانو د قبیلې زیاتره خلک د سهیلي پښتونخوا په مرکز کوئیټه او کچلاغ کې اوسي۔

د پښتونخوا نا متو مؤرخ سید بهاد رشاه ظفر کاکا خیل په خپل مشهور اثر "پښتانه د تاریخ په رڼا کې" د کاســـي پښتنو په اړوند د اسي کښلي د ي:

" د پټې خزانې د روایت نه معلومیږي چې د خر شبون په اولاد ه کې د کند او زمند (ځمنـــد) اولاد ه د غـــور ې مرغۍ نه لومړی د غزني او ورپسې د کابل او پېښور د واد ی په لور مها جرت وکړ۔ په د غه وخت کې کا سیان ببرته د سلیمان غره ته لاړل او هلته مېشته شول، البته د د وی یوه قبیله چې شینواري د ي د خانبي خیلو سره مها جرت وکړ او د خیبر په غر نیو سیمو کې میشته شول چې تر اوسه پورې هم هما غلته اوسیږي۔"[347]

"د پښتنو قبیلو د شجرې او مېنې" په نامه اثر کې د کا سیانو پښتنو د قبیلې په اړوند د اسې راغلي د ي:

---

344 نوموړی اثر ۲۳۷ مخ۔

345 http://en.wikipedia.org/wiki/Ghoria_Khel

346 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۴۔۲ مخ۔

347 پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۳۲۷ مخ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

"د تاریخونو په حواله ویل کیږي چې کا سیان نږد پې اووه سوه کلو نه پخوا د سلیمان له غره نـــه د کچلاغ پـــه سیمه کې مېشته شول اوورپسې د کوئیټې ښار ته راولیږد ید ل۔ د کا سیانو لو مړني خانان د عر ب خیلو مشـــران وو۔ ورپسې د انګرېزانود واکمنۍ په وخت کې د کا سیانو د قبیلې مشري ارباب خیلو ته ولیږد ید له چې اوس په کو ئیټـــه کې ډېر مشهورد ي۔"[348]

په کوئیټه کې د کا سیانو کلي د د وی د ښاخونو او خیلونو په نومو نو سره شهرت لـــري د بیلګـــې پـــه ډول د علمو چوک چې د ملک عالم خان کاسي د نامه په وجه د علمو د چوک په نامه سره یاد ېږي اویا هم سمن ګلي چې مشر یې عثمان خان کاسي و او همد اراز احمد خان زي چې پخوانۍ ارباب یې نواز کاسي و۔

د کاسي د قبیلي خلک خپل مشران د ملکانو او اربا با نو په نامه سره یاد وي۔ د سمنګلی کلی چې دکـــا ســـیانو د یوه مشر نیکه سمن خان په نامه سره په سمن ګلي سره یاد ېږي او د کا سیانو د ۸۔ په شا وخواکې کورنۍ پکـــې ژونـــد کوي۔[349]

په ۱۸۹۵ میلاد ي کال کې چې په کو ئیټه کې کو مه زلزله وشوه او د کوئیټې په ښار کې یې لویه تبا هي راوستله نود بد ه مرغه د کا سیانو د قبیلې خلکو ته پکې د سر د رانه زیا نونه ور ورسید ل چې ویـــل کیـــږي د د وی دټـــول نفوس اوومه برخه ژوند ي پا تې شول او پا تې نور یې د زلزلې قر باني شول۔

کاسیان په عمومي تو ګه میلمه پالونکي، ننګیالي، توریالي او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک د ي۔ د وی د ښو کړو وړو څښتنان او په علم او پو هې ډېر مین خلک د ي اود نورو پښتنو په تناسب د علم او پو هې کسان پکې ډېر د ي۔

تاریخ حیات افغاني تقر یبا ۱٤٦ کلونه وړاند پ د کاسي د قبیلې د بنا خونو شمېر ۱۱ ښود لي د ي چې د ځینونـــو مو نه یې په لاند پ ډول د ي:

الوزي، ژمریاني، محمد زي، موسیغ، سیرون، کیتران، سام، سلټ، همړ، شینواري.[350]

د کاسي قبیلې د ځینو مشهورو کسانو نو مونه د اد ي:[351]

1. ارباب عبد الظا هر کاسي
2. میر ایمل کاسي
3. شهید غلام حسین کاسي

---

348 د پښتنو قبیلو شجرې او مېنې، د پو هنوال محمد عمر روند میا خیل تالیف، ۲۱۳، ۲۱٤او ۲۱۵مخونه۔

349 د د پ مقالې د لیکوال (د کتور لطیف یاد) شخصي یاد اشتونه۔

350 تاریخ حیات افغاني، د د کتور لطیف یاد او فرهاد ظریفي پښتو ژباړه، د پیښور چاپ، ۲٤۷-۲٤۸ مخونه۔

351 http://wiki.answers.com/Q/Kasi_tribe_of_pashtun

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. نواب ارباب محمد عمر كاسي
5. نواب ارباب خد ايد اد خان كاسي
6. ارباب عبد القاد ر كاسي
7. د رمحمد كاسي
8. ډاكتر عبد القيوم كاسي
9. ډاكتر عبد الملک كاسي
10. ملک گل زمان كاسي

116 كاكازي

كاكازي چې لوی ماموند يې هم بولي له اره تركلانې يا تركانې پښتانه د ي او د ماموند و د قبيلې يو بناخ ګڼل كيږي او تركانې په اصل كې بناخي خيل پښتانه د ي چې د پښتنو د سړبن په ټولنيز ګروپ پورې اړه لري.

د تاريخي روايتونو پر بنسټ يوسفزي، مند ړ او تركانې يا تركلانې په مجموعي ډول د بنځي يا بناخي خيلو پښتنو په نامه سره ياد يږي. د اسي ويل كيږي چې د د وی اصلي ټاټوبی د كند هار د ار غستان پـه حـد ود وكـې د غونډان او سره غره په شا اوخوا كې سيمه وه چې وروسته بيا د ځينو ټولنيزو عواملو په وجه له هغه ځـايملـومړی د غزني د مقر سيمې ته او تر هغې وروسته د كابل شا او خوا ته وليږد يد ل. په هغه وخت كې مغولي ميرزا الـغ بيـګ د كابل واكمن و. تر څه مود پ وروسته د بناخي خيلو او ميرزا الغ بيګ تر مينځ اړيكي مخ پـه خرابېـد و او ترينګلـي شوې. همد ا وجه و چې ميرزا الغ بيګ د يوسفزيو او په مجموع كې د ټولو بناخي خپلو اته سوه تنه مشران ميلمـانه او وروسته تر هغوی يې د وی بې وسلې او بيا يې ټول له تيغه تېر كړل.[352]

ترد ې خواشينوونكي او زړه بو ګنونكې پېښې وروسته بناخي خپل د ننګر هار خواته وليږ د يد ل.تركلا نيو په لغمان كې واړول او يو سفزي، ګګيانې او اتمانخيل [353] په ننګر هار كې او سېد ل. وروسته د غه د رې واړه قـبيلې د خيبر د تاريخي د رې له لارې لو مړی پېښور او بيا د خپلو استوګنې په او سنيو سيمو، سوات، د ير او با جـوړ كـې مېشته شوې. تر كلا نې هم څه مود ه وروسته ميرزا الغ بيګ ته د لغمان د خلكو د شكايت په وجه له هغه ځا يه وليږ د يد ل او با جوړ ته لا ړل چې تر او سه پورې هما غلته مېشته د ي.[354]

---

352 د كتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۸.۱ مخ، د پېښور چاپ.

353 اتمانخيل په اصل كې كرلانې پښتا نه د ي.

354 پير معظم شاه، تواريخ حافظ رحمت خاني، ٦-٧ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لغمان کې د ترکلانیو د مېشته کېدو او بیا له هغه ځایه د د وی د لیږد په اړوند ډېر تاریخي مستند رو ایتو نه شته، د ببلګې په ډول ابوالمحمود مو لوي هد ایت الله سود روي وزیر اباد ي په خپل کتاب هد ایت افغا ني [355] کې او خان روشن خان په تذکره خان روشن خان کې [356] د کاکا زیو او په مجموع کې د تر کلا نیو د قبیلې یاد ونه کړې د ه او ویلي یې د ي چې د وی د لغمان په سره کلا او سه صد ه کې او سید ل چې د سه صد ه په نامه کلی تر او سه هم د لغمان پـــه ولا یت کې شته۔

لکه چې د مخه مو وویل کاکازیو ته لوی ما موند هم وایي۔ لوی ما موند د ماموند و د سیمې په جنوب خـــتیز او جنوب لوید یز کې مېشته د ي۔ په ختیز کې د لو یو ما موند و او سا لارزیو تر مینځ برېد (حد) د ملا سید غر د ی او د لو یو او وړو ما موند و تر مینځ برید لوی خوړ د ی۔[357]

د لویو ماموند و یا کا کا زیو د مشهورو خیلو نو نومونه په لا ند پې ډول د ي: [358]

د ولت خېل، خلوزي، مسعود خېل، عمر خېل، یوسف خېل، سلیمان خېل او مغد ود خېل۔

1. په افغانستان کې د کا کا زیو یا لویو ما مو ند و د استو ګنې سیمې د اد ي : کاکازي یا لوی ماموند د افغانستان د کو نړ ولایت په مرورې، شوړتن، بر کانې، د انګام او پیچ د ره کې او سیږي۔
2. په پښتونخوا کې: کاکا زي یا لوی ما موند د پښتونخوا د باجوړ ایجنسۍ په غاښي، شبنتر، ذکي، کټوټ، ګیـــري، زري، ترخو، لغړۍ، کالوزۍ، کږه، موخه او میانه کې او سیږي۔ همد اراز په پېښور او ایبټ اباد کې هم استوګنه لري۔
3. په سهیلي پښتونخوا کې: د سهیلي پښتونخوا په کو ئیټه او پښین کلي کا کا زي کې۔
4. په پاکستان کې: یو ډېر شمېر کاکازي د پاکستان په لاهور، کراچۍ، کشمیر، جهیلم، بهلوال، سرګود ا، سیالکوټ، د یره غازي خان، چکوال، عیسی خیلو او موسی خېلو کې استوګنه لري۔
5. په هند وستان کې: په هند و ستان کې کا کا زي د پنجاب ایالت په ګرد اس پور، بابل چاک، فیض الله چاک، ست کو ها، وزیر چاک او د هاریوال کې استوګنه لري۔

د کاکا زیو د ځینو مشهورو کسانو نو مو نه په لاند پې ډول د ي: [359]

1. د پاکستان ډېټې اډیټور جنرال ریحان ملک

---

355 هد ایت افغاني معروف په تاریخ کاکازي، د مولوي هد ایت الله سود روي وزیر اباد ي تالیف، په اردو ژبه ۱۷-۱۱۷ مخونه، ۱۹۳۳کال، د وزیر اباد چاپ، لاهور۔

356 تذکره خان روشن خان، ۱۷۶ -۱۷۷ مخونه۔

357 د پښتنو ټولنیز -اقتصاد ي جوړښت، ۳۲۵ مخ، د پښتو څېړنو نړیوال مرکز، ۱۳۶۲ کال، کابل۔

358 http://en.wikipedia.org/wiki/Kakazai

359 http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Kakazai_people

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. بهاد ر یار خان سیاسي شخصیت او د محمد علي جناح ملګری
3. غلام احمد بلور
4. منیر احمد خان
5. ډاکټر اشفاق احمد
6. جسټیس عبد الو حید خان
7. اسما جها نګیر
8. شعیب ملک د پاکستان د کر یکیټ ټیم پخوانی کپتان
9. ډاکټر رضوان ملک

117 کاکړ

زمونږ پښت پوهان او توکم پیژند ونکي کاکړ د پښتنو د غرغښت په ټولنیز ګروپ پورې یوه اړونـــد ەقـــبیله ګڼي۔ د پښتنو د عنعنوي شجرو د روایا تو له مخې د غر غښت د زوی د اني په څلورو زامنو کې کا کړ تر ټو لو مشرو چې اولاد ه یې نن په یوه لویه او پر اخه سیمه کې پر اته د ي۔

د یوه بل روایت پر بنسټ کاکړ د کاک نیکه او لاد ه د ه چې د هغه د نامه له کبله په کاکړو سره مشهور شـــوي د ي او د اسې ویل کیږي چې کاک نیکه یو زاهد او نیک انسان و چې د سلطان غیا ث الد ین غوري د واکمنۍ په وخت کې وفات شو او مزار یې د هرات د جامع جومات ته څېر مه د ی۔[360]

په پخوانیو زړو تاریخي متو نو کې د کاکړو اصلي او پخوانی ټا ټوبی د کا کړ ستان په نامه یاد شـــوی د ی او تر اوسه پورې د سهیلي پښتونخوا خلک د ژوب او بورې تاریخي ناوې د کا کړستان په نامه یاد وي۔

په تاریخ حیات افغاني کې د کاکړو د سیمې په اړوند د اسې راغلي د ي:

" د کاکړو د ملک شمالي خواته د غلجیو د سیمې جنو بي برخې پر تې د ي، شمال لوید ږ ته یـــې د ارغســـتان سیمه او هم د توبې هغه برخه مو قعیت لري چې اخکزي د رانیان پکې او سیږي۔ لوید ږ او سهیل ته یې د بلو چســـتان سیمه د سپینو ترینو د علا قې یوه برخه او د سلیمان غره یو ښاخ پروت د ی۔ د کاکړو ټوله سیمه له هرې خوانه د سلو میلو په اند ازه پلنوالی لري او ټوله سیمه یې غرنۍ او د غرونو له خوا احاطه شوې د ه او تر ټو لو لوړ غر یې د شمال نه جنوب خواته غځید لی د ی۔ که چیرې د د غه غره د لوید یزې خوانه څوک شمالي خواته راشي نو لو مړی به د سیو

---

360 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، ٤۲ مخ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناد اغ سيمې ته راورسيږي چې يو لوړ ميد ان د ی چې يوازې د څارويو د څرولو لپاره مناسب ګڼل کيږي، خو لويـــد يز ته يې ډبرې لو يې واد ي ګانې چې د غرونو تر مينځ پرتې د ي شته چې په هغو کې د تورې مرغې، برشور، ترين، توګي او هنه واد ي ګانې ډبرې مشهورې د ي۔" [361]

اروابناد استاد عبد الرؤف بينوا په خپل مشهور اثر پښتونستان کې د کاکړو سيمې د اسې راپيژني: [362]

1. د برشور واد ي يا د ره: د غه واد ي له لوړې چينې نه پيل او د پشين تر سيمې پورې غځيد لې د ه، شمال ته يې د توبې سيمه د ه۔ په د غې د رې کې د کاکړو د قبيلې د تره غري او سنټيا ښاخونه اوسيږي۔

2. د هنه د ره: د هنه واد ي د شال د علاقې سره لګيد لې د ه۔ د اعلاقه د افغانستان د ټولواک اعليحضرت احمد شـــاه بابا ابد الي له خواد قلات والي نصير خان ته د د ه د هغه خد متونو په بد ل کې ورکړل شوې وه چې د ه ورتـــه سر ته رسولي ول۔

3. د کنچوغې د ره: د ايوه تنګه د ره د ه چې د کنډ د غره لويد ېز ته پرته د ه چې ډبـــرې ښـــې ځمکـــيـلـــري او زياتره ځا يو نه يې ښه اباد د ي۔ د پسرلي په مو سم کې د د غې د رې غرنې سيمې شنې او له ګلانو نه ډکې وي۔ د کنچوغې د واد ي پورتنۍ برخه تنګه، خو کښتنۍ بر خې يې په تد ريج سره پراخيږي او تقر يبـــا دښـــرش ميله اوږد والی لري۔ په د ې سيمه کې د کاکړو د قبيلې د سنټيا ښاخ استوګنه لري اود د ې سيمې خان په ورکس کې اوسيږي۔

4. د بوري سيمه: د ايوه ښه اباد ه او زرخېزه سيمه د ه۔ يورود هم پکې بهيږي۔ د د غه ځای ځمکې‌پـــه غـــر نيـــو ويالوسره خړوبيږي په د ې سيمه کې د کاکړو د قبيلې د ولس ښا خونه اوسيږي چې په د غو د ولسو ښا خونو کې د اري خيلو د ښاخ د خلکو شمېر زيات د ی۔

په پو رتنيو سيمو سر ببره توره مرغه، ترين او تو ګي يې هم مشهورې د رې او سيمې د ي۔

پرد ې برسېره د سهيلي پښتونخوا په لا ند نيو سيمو کې هم کا کړ ژوند کوي: [363]

1. د کوئيټې په هنه، غبرګ.کچلاغ، سره غوړګی، نوی کلی اوکوټوال کې۔ د

2. د زيارت په ږرند ه، ورچوم.احمد ون، ګوګی، چونګی، کځ، منه، چينه، سنځاوی، ريګوړه، سملن اوپوئ.بغـــاوه کې۔

3. د مسلم باغ په کان مهتر زی، تور غبرګی اوچرميان کې۔

4. د کاريزات په خانزی، بلوزی، شرنه، ګوال، خانی، زرغون اورود ملازی. کې۔

---

361 تاريخ حيات افغاني، پښتو ژباړه د لطيف ياد او فر هاد ظريفي، ۲۵۱ مخ۔

362 پښتو نستان، د اروابناد عبد الرؤف بينوا اثر، ۱۳۷ مخ، ۱۳۳۔ کال، د کابل چاپ۔

363 د پښتني قبيلې شجرې وپيژ نئ په فيس بوک کې د ښا غلي محمد فاروق خان کاکړ مقاله "د کاکړو قبيله"

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د سیوی په کړک، خجک، زرد الواوکهوست کې.
6. د ږوب په شیرک کلا، مرغه کیبزی، شاهیغالو، پلن کلی، بند ات موسی زی، قمر دیـــن، لاکـــا بنـــد، لغـــبرگی، سورکڅ، مینا بازار، زاروزي، زرد او مسافر پور کې.
7. د کلای سیف الله په گوال حید رزی، شرن جوگیز، تریخ کلی، سیب زي، باران کلی.چارگل برج، تانیشپه، تنگی زیرت، کلی چینه، سنځل بند .باغ اوانځرگی کې.
8. د .لورلایي په بوری، پټانکوټ، زنگي واله، پوټی.ټاټی، باور، د رگی شبوزي، میختز، کینگری، راړاشـــم، ږړ کاریز، رود لین، خانکی، اصغر لون، اونوا کلی کې.
9. د پشین په سرانان، یاروبرشور اوتوبه کاکړي گانگلزی کې.
10. د چمن په نورک سلیمانخیل، مئ زی، حبیب ز، .عبد الرحمان زی اومجک کې

117.1 د کاکړو د قبیلې ښاخونه

د کاکړو قبیله په ډېر زیاتو ښا خونو او څانګو با ند پ یشلې شوې د ه خو د لتهبـــه د دغـــې‌قـــبیلې د ځینـــو مشهورو ښاخونو یاد ونه وکړو:

117.1.1 سنځر خپل

د روایاتو له مخې سنځر نیکه یو تورزن مشر او منلی روحاني شخصیت و چې د مغولو پر خلافـــیـــې اوږد پ مبارزې کړي د ي او یل کیږي چې د د ه مزار د ژوب په کوسه نومي ځای کې د ی چې ډېر شمېر خلک د د ه مزار تـــــه ورځي.

پروفیسر ولي محمد خان سیال کاکړ د سنځر خپلو کاکړو په اړوند په خپل کتاب" پښتو او پښـــتانه‌پـــه ســـهیلي پښتونخوا کې" کې د اسي لیکي:

"د کاکړونوابي او سرد اري له پخوانه د سنځر خپلو په لاس کې د ه او د وی د شمېر له پلوه د کاکړو تر بل هر ټبر زیات د ي."

د سنځر خپلو ښاخ په لاند نیو څانګو او خیلو نو باند پ ویشل شوی د ی:

علي زي، عبد الله زي، کب زي، برن خپل، سنخپل، هر مز ئي، تیمني، عرب خپل، پنیزون، نیسي، کد یزي او د ومړان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

117.1.2 سنټيا

د اهم د کاکړو يو ښاخ د ی۔ د تاريخي روايتو نو له مخې د وی د سنټ نيکه او لاد ه د ي۔ د تاريخ په اوږد و کـې سنټيا کاکړانو ډېرې تورې وهلي او تا ريخي رجال او شخصيتونه يې پيد ا کړي د ي۔ په کا کړو کې د شمېر له پلوه لـــه سنځر خيلو وروسته د سنټيا کا کړو شمېر زيات د ی۔ هيبت خان کاکړ چې د خانجهان لود ي له لوري د سمانا حـــاکم او د مخزن افغاني په تاليف کې لويه برخه لري د سنټيا کا کړو نه و۔

د وی په هند وباغ، کان مهتر زي، کچلاغ، هنه، سره غوړګی، سره خوله، نو حصار، غبر گ غو څکی، خانوزي، بلوزي، رود ملازي، مستنګ او په ځينو نورو ځايو نو کې ميشته د ي۔[364]

د کا کړو د سنټيا ښاخ په لاند نيو خيلو نو ويشل شوي د ي : پانيزي، مهتر زي، بازيان، سا رينګ زي، شموزي، ملا زي او عيسی خېل۔

117.1.3 تره غري

د کاکړو د غه ښاخ د کاکړ ستان د بوري د تاريخي ناوې په موسی خېل تحصيل کې ميشته د ي۔ په کند هار، زابل، سيوی او د غزني په ولايت کې له پخوانه موسی خېل کا کړ استوګنه لري۔

117.1.4 کسايي

کسايي د کاکړو ښاخ د ی چې د شال په د ره کې استوګنه لري، خو احمد شاه ابد الي د ا د ره د بلو څو مشر نصير خان ته د هغه د خد متو نو په بد ل کې ورکړې وه۔اوس د غه د ره د بلو چستان يوه برخه ګڼله کيږي۔[365]

همد ارازپه بيلا بيلو تاريخي منا بعو او اثارو کې د کاکړو د قبيلې شجرې کښل شوي د ي چې د ځينوښا خو نو نو مو نه يې د اد ي: سام خېل، يونس خېل، موسی زي، تره غري، سر ګړي، د رپي خېل، جلال خېل، ختن خېل، چرمي خېل، زنغوزي، سين، سوران، عيسی زي، يعقوب زي، شاد ي خېل، با جو خېـــل،ليـــوب خېـــل، منـــد وزي، شـــاد زي، انګوزي، فاطمه زي، انوزي، الياس زي، تاجوزي، مما خېل، با جو خېل، سالار خېل، سود ان زي، علي خېل، برات خېل، هرم زي، اتمان خېل، کيوي، خضر خېل، عبد لزي، شازي، زکوزي، مرزي، غوري زي، ملي زي، اميزي، ابر اهيـــم زي، انوزي، محمد زي، رجر زي، حسن خېل، يا سين خېل، احمد زي، کمالزي، ابو سعيد زي، مرد ان زي، اد و خېل، شـــکور خېل، سنټيا، پا نيزي، مهترزي، بازيان، سارينګزي، شموزي، عيسی خېل، موسی خېل، سنځر خېل، تره غري، کســـايي،

364 پرو فيسر ولي محمد خان سيال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخوا کې ۷۷-۷۸ مخونه۔
365 قاضي عطاؤالله خان، د پښتنو تاريخ، ۲۸ مخ، د کابل چاپ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنيزون، موسى زي، د رپي خپل، سام خپل او نور...[366]

117.2 د کاکړو قبيلې ته يوه ځغلنده کتنه

په سهيلي پښتونخوا کې د کاکړو د قبيلې خلک په مجموعي تو ګه د کرنې او مالد اري په چارو بو خت د ي، خو د د وی د کر نې ځمکې د د وی ورځنی اړ تياوې نه شي پوره کولای. ځينې کاکړ کو چياني ژوند لري او د خپلو رمــو او ګلو په د رلود لو خپل ژوند پر مخ بيايي.ځينې خلک يې د سو د اګر يوپه چارو هم بو خت د ي. د د وی د ود ونه او رواجونه کټ مټ د د وی د نورو پښتنو ګاونډيو قبيلو په څېر د ي.

کاکړ زړور، غيرتي او په پښتني ننګ او ناموس ټينګ خلک د ي. د وی همد اراز ميلمه پالو نکــي د ي. د وی سپين زړي اد د زړه او خو له خبره يې يوه وي. د کاکړو خلک د اتڼونو او مو سيقې سره ډېــره مينــه لــري. د د وی کاکړی غاړې ډبرې مشهورې د ي.

کاکړ په علم او پو هې مين خلک د ي له همد ې کبله د ه چې د د وی په قبيله کې ستر عالمان، پو هان، شــاعران، مورخين او ليکوالان تير شوي او اوس هم شته د ي.

د سهيلي پښتونخوا نه پر ته ډېر شمېر کاکړ په افغانستان، پښتونخوا، پاکستان، هند و ستان او ليــران کــې هــم استوګنه لري.

په افغانستان کې کاکړ د افغانستان په ښلا ښيلو ولا يتونو لکه کند هار، هيلمند، زابل، هرات، غــور،فــراه،بــاد غيس، فاريا ب، سر پل، مزار شريف، کند ز، تخار، کابل، پروان، ننګر هار او لغمان کې استوګنه لري.

1. د کند هار ولا يت کا کړ: د د غه ولا يت په مرکز کند هار، پنجوايي، ارغند اب، پا شمول او ځينو نورو ولسو اليو کې استوګنه لري.
2. د هرات ولايت کاکړ: د د غه ولا يت په مرکز هرات او همد اراز د اوبې، پښون زرغون، کرخ، ګذرې، اد رسکن او انجيل په ولسو اليو کې استوګنه لري.
3. د هيلمند ولايت کاکړ: د د غه ولايت په مرکز لشکر ګاه، ناوې، ناد علي، مار جې او ځينو نورو ولسواليوکــې او سيرې.
4. د باد غيس ولايت کاکړ: د مرغاب په ولسواليو کې د کاکړو په نامه يوه سيمه شته چې زه د د ې مقــالې ليکــوال هلته تللی يم او له نږد ې مې ليد لې د ه چې خلک يې زياتره د پسونو او رمو له لارې خپلهګــوزارهکــوي اود کرنې د لږو ځمکو په د رلود لو سره خپل ژوند مخته بيايي.

---

366 حيات افغاني، پښتو ژباړه، د ۱۵ مخ شجره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د فاریاب کاکړ: د فریاب او سر پل د ولایت په بیلا بیلو ولسوالیو کې هم یو شمېر کاکړ استوګنه لري۔
6. د کند ز ولایت کاکړ: د کوند وز په مرکز د امام صاحب، خان اباد، د شت ارچي، چارد ره، علي اباد اوکلای ذال په ولسوالیو کې هم ډېر شمېر کاکړ استوګنه لري۔ چې د ځینو مشرانو نو مو نه یې غلام محمد خان، صالح الدیـــن خان، وکیل میرزااو رئیس عبد الله د ي۔
7. د تخار ولایت کاکړ : د د غه ولایت په مرکز او د خواجه بهاوالد ین، د رقد او خواجه غـــارپـــه ولســـوالیوکـــې استوګنه لري۔
8. د ارزګان ولایت کاکړ: د د غه ولایت په مرکز او ځینو نورو ولسوالیو او په تېره بیا د چار چینو په سیمه کـــې استوګنه لري۔
9. د زابل ولایت کاکړ : د د غه ولایت په ځینوو لسو الیو او له هغې جملې نه د شهر صفا په ولسوالۍ کې اســـتوګنه لري۔
10. د پروان ولایت کاکړ: د د غه ولا یت د غو ربند په ولسوالۍ کې د خیشکو د قبیلې په ګا ونډ کې استوګنه لري۔
11. د غور ولایت کاکړ: د د غه ولایت په مرکز او ځینو نورو ولسوالیو کې استوګنه لري۔
12. د کابل ولایت کاکړ: د کابل ولایت د سروبي په ولسوالۍ کې هم یو شمېر کاکړ پښتا نه استوګنه لري۔
13. د لغمان د ولایت کاکړ: د د غه ولا یت په مرکز د مهترلام د ښار پورې اړوند د د یوې او عمر زیو په کلیو کـــې استوګنه لري چې د افغانستان ستر مورخ پو هاند محمد حسن کاکړ د همد ې سیمې کاکړ پښتون د ی۔
14. د ننګرهار ولایت کاکړ: د د غه ولایت د سره رود، بهسود و او چپر هار په ولسوالیو کې استوګنه لري۔ د چـــپر هار کاکړو ته خلک په د رنه ستر ګه ګوري او د ستانه وو په نامه د د وی د رناوی کوي۔

117.3 د هند وستان کاکړ

په پښتنو کې به یوه د اسې لو یه او کو چنۍ قبیله نه وي چې د هند و ستان په ببلا ببلو سیمو کې د ې شـــتون ونه لري د د ې له کبله چې پښتانه د لر غو نو زمانو نه د سود اګریزو چارو د تر سره کو لو او نورو خواریو او مزد وریو لپاره د ې هېواد ته تلل او له بلې خوا هند د افغانستان په ګا ونډ کې یو هیواد و چې مور تل ورسره ښې اړیکي د رلود ل۔ له بله پلوه د تاریخ په اوږد و کې ډېرو پښتنو واکمنانو پر هند و ستان واکمني کړېد ه چې ښـــې بیلګـــې یـــې غلجیان (خلجیان)، لود یان او سو ریان د ي۔ د د غو واکمنیو په وخت کې ډېر پښتانه د منصبونو او د پو ځي دنـــد و د تر لا سه کو لو لپاره د ې هیواد ته تللي د ي چې ځینو یې نو مورو پښتني واکمنا نو ته د چو پړ په بد ل کې ډېر جاګیر ونه هم تر لا سه کړي د ي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیر نګیانو نه د هند و ستان د خپلواکۍ تر وخته یعنې د ۱۹۴۷ زېږد ېز کاله پورې یوازې په هند وستان کې ۵ـ پښتني ریا ستو نو شتون د رلود چې د د غو ریا ستو نو مشري به یوه پښتون نواب ته ورپه غاړه وه چې د د غو ریا ستونو په لړ کې کولای شو چې د بهو پال، ټونک، فرخ اباد، رامپور، ملیر کو ټلې او ځینو نورو نو مو نه واخلو۔

کاکړ هم د نورو پښتنو په څېر د هند و ستان په ېلا ېیلو بر خو کې میشته د ي۔ لکه د تاریخ حیات افغاني په قول چې له ننه ۱۴۶ کلو نه وړاند ې لیکل شوی د ی د هند و ستان د هاریانا د ایالت د رهتک د ضلعې په کو هانه نومې سیمه کې د کاکړو د اولاد ې د علي خیلو له ښاخ نه د ابو سعید زي څانګه او نور کاکړ استوګنه لري۔ ویل کیږي چې په هند کې د پښتون واکمن سلطان ابر اهیم لود ي د واکمنۍ په وخت کې د عبد المالي یا عبد العلي ابو سعید زي کاکړ د سهیلي پښتونخوا د بوري له سیمې نه له خپلو د ریوو روڼو سره هند و ستان ته لاړ او په کو هانه کې میشته شو۔ د سلطان ابر اهیم لود ي تر مړینې وروسته نو موړی ېبرته خپل اصلي ټا ټوبي بوري ته ستون شو، خو د هغه د وه نور وروڼه له نورو کاکړو سره هلته پاتې او هما غلته میشته شول چې په هغه وخت کې د وی شمېر ۳۰۰ تنه ښود ل شوي د ي۔

همد اراز د تاریخ حیات افغاني د لیکنې پر ښسټ د هند د اتهر پراد یش د ایالت د بلند شهر په ولسوالۍ کې هم د پښتنو ۹۶ سیمې شته چې په هغو کې ۱۲ سیمې یې زیا تې مشهورې د ي او هلته هم ګڼ شمېر پښتانه کا کړ اوسي، په تېره ېیا د د وی زیات شمېر په خو رجه نو مې سیمه کې هم مېشته د ي چې شمېر یې د ٤ـــ کسا نو په شا اوخواکې اټکل شوی د ی۔[367]

همد اراز د هند په ېینګال، د کن او د راجستهان د مرکز په جیپور کې هم کا کړ استوګنه لري۔

په د ې وروستیو کې د هند وستان د جیپور په ښار کې د هند ي پښتنو له خوا د "کاکړي ګلد ان" په نامه یوه ټولنه هم رامینځ ته شوه چې موخه یې په د غه سیمه کې د پښتو ژبې او د پښتني د ود او د ستور ژوند ي ساتل او ود ه د ه.د د ې ټولنې ښسټ اېښود ونکې شیلپي بترا د ه چې ځان پښتنه کا کړه بولي او د پښتو ژبې او د کاکړو پښتنو د د ود او کلچر را ژوند ي کول غواړي۔

117.4 د کاکړو د قبیلې مشهور شخصیتونه

1. مولوي حبیب الله مشهور په محقق کند هاري۔
2. د پښتو ژبې ستر لیکوال، محقق او نو ماند مورخ اروابناد علا مه عبد الحی حبیبي چې په سلګو نو کتابونه او په زرګو نو علمي مقا لې یې کښلي د ي۔
3. د پښو ژبې شاعر پیر محمد کا کړ۔

---

367 نوموړی اثر، ۲۶۵ مخ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. د پښتو ژبې شاعر د وست محمد کاکړ۔

5. د پښتو ژبې شا عر شمس الد ین کاکړ۔

6. د پښتو بو ستان منظو مه شاعره زر غونه کاکړ۔

7. د افغانستان وتلی مؤرخ پو هاند ډاکټر محمد حسن کا کړ۔

8. اروابناد پو هاند عبد الغفار کاکړ۔

9. عبد العلي اخند زاد ه کا کړ۔

10. د افغانستان د خپلو اکې د لارې ملي مبارز حاجي محمد ایوب کاکړ۔

11. شهید ملک احد کاکړ چې په ۱۸۹۳ زېږد یز کال کې په پښین کې د انګرېزانو له خوا شهید شو۔

12. میا عبد الحکیم کاکړ مشهور په نانا صاحب۔

13. سخي خان احمد خان د سهیلي پښتونخوا د کچلاغ د سیمې پا نیزی کاکړ۔

14. د سهیلي پښتونخوا نامتو لیکوال او مؤرخ پروفیسر ولي محمد خان سیال کاکړ۔

15. د پښتو ژبې لیکوال خانزمان کاکړ۔

16. د پښتو ژبې لیکوال محمد فاروق خان کاکړ۔

17. شهید مولوي عبد الغفار بر یا لی کاکړ۔

18. عبد السلا م جو ګیزی۔

19. ډاکټر کرام الد ین کاکړ۔

20.خان محمد سرور خان کا کړ۔

21. د میرویس خان هو تکي د پوځ مشر یو نس خان کاکړ۔

22.ملک حا جي نور علي کا کړ۔

23.ملا د اد الله کاکړ۔

24.ډاکټر فیض الله کاکړ۔

25.ملا بورجان کاکړ۔

26.سرد ار شاه وزیر کا کړ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

27.ایډوکیټ عزیز الله خان کاکړ مشهور په عزیز ما ما۔

28.عبد الغني خان غنو کاکړ پا نیزی۔

29.خان محمد سرور خان کاکړ۔

30.ملا محمد رباني۔

31. د افغانستان د پوځ پخوانی جنرال هاشم خان کاکړ۔

32.د پیرنګیا نو پر خلاف مبارز شهید شیر جان کاکړ چې په ژوب کې اعد ام شوی و۔

33.سرد ار شیرک کاکړ۔

34.سرد ار شاه وزیر کاکړ۔

35.ډاکټر صاد ق فطرت نا شناس۔

36.جنرال عبد الو حید کاکړ۔

37.فرید احمد کاکړ۔

38. عبد الله احسان کاکړ (د لراوبر پښتوویب پاڼې مسول چلونکی)

39.فریبا احمد ي کاکړ (په ولسي جرګه کي د کند هار د خلکو استازې) [368]

118 قلند ر خېل

زمونږ پښت پو هان او توکم پیژند ونکي قلند ر خېل د سلیمان خیلو د لوی تبر پورې یو اړوند ه ښاخ ګڼي۔ د قلند ر خېلو د قبیلې زیاتره خلک د کټواز په سېمه کې ا ستو ګنه لري چې د غزني په سهیل کې د د برشو میلو په واټن پرته د ه۔[369]

د کټواز شمال ته د اند ړو سېمه، جنوب ته یې اورګون، ختیز ته یې ګرد یز او زرمت او لویدېزته یې د غزني لویه ناوه پر ته د ه۔

د کټواز د ځمکو لسمه برخه په کاریزونو او به کیږي او پا تې ځمکه یې د د بنت اومال څړ په بڼه د ه چې په د ې وروستیو وختو نو کې د ځینو سو د اګرو او هغو کسا نو له خوا چې په هند کې یې پیسې بند ېږکړي د ي د کټواز د

368 http://en.wikipedia.org/wiki/Kakar

369 مونټ سټوارټ الفنسټن، د کابل سلطنت بیان، پښتو تر جمه د پوهاند محمد حسن کاکړ او نصرالله سوبمن، د ویم ټوک، ۱۳۶ مخ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمکو یوه برخه یې د ژورو څاه ګانو او واټر پمپونو په لګولو سره تر کرنې لاند ې نیولې د ه او د ډاډ وړ حاصل ځیني اخلي۔مهم حاصلات یې غنم، جوار او پالیزونه د ي۔[370] د قلند ر خپلو ځمکې زیاتره یو فصله د ي یعنې په یوه کال کې یو ځل ترې حاصل اخلي۔ د د وی د سیمې هوا په ژمي کې خورا سړه او په د وبي کې خورا توده د ه۔ میوي یې انګور، زرد الو، منې، هند وانې او ختکي د ي۔

قلند ر خپل په خوړو کې د غنمو له ډوډۍ نه ډېره ګټه اخلي۔ د د ې کبله چې د وی په مالد اری هم بو خت د ي نو د کور تو، شېد و، مستو، کو چو او هګیو نه هم استفاد ه کوي۔ د ژمي په مو سم کې د و چو میوو استعمال هم پکې رواج لري، خو د وریجو استعمال پکې لږ د ی۔

د قلند ر خپلود قبیلې خلک خورا غټې لو نګۍ په سروي چې زیاتره ژیړ بخون رنګو نه لري۔ د وی پر خپلو اوږو څاد رو نه هم اچوي چې په خپله لهجه کې تازر بولي۔

د ښځو جا مې یې په عمو مي تو ګه سرې او شنې د ي۔په پېغلو نجونو او ځولنو ښځوکې یې د ګنډونواستعمالول هم شته۔د وی په جامو کې ډېرې مرۍ هم استعمالوي چې د کمیسو نولستونې په زرتارو، لیسو او چر مو باند ې ښکلي کوي۔ ښځې یې په عمو مي ډول پنې په پښو کوي چې د وی یې په خپله لهجه کې کپۍ بولي۔

قلند ر خپل په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک د ي۔د وی میلمه پا لو نکي او د علم او پو هې سره مېنه لري۔ د وی د ینې عالمانو او پیرانو ته ډېر د رناوی لري۔

د افغان- انګرېز په د ري ګونو جګړو کې قلند خپل د انګریزي ښکیلا ګګرو سره جنګید لي او هم یې د روسي یر غلګرو په ماتولو او ګونډو کولو کې یې خپل هیواد نی رسالت سرته رسولی د ی۔ یو شمېر قلند ر خپل کو چیاني ژوند هم لري۔

له بد ه مر غه چې د افغانستان یوه رژیم هم د کټواز سیمې ته پا ملر نه نه د ه کړې چې هلته د هغه ځای د خلکو لو مړنۍ اړتیاوې لکه: روغتون، کلینیک، سړ کونه، د اوبو بند ونه او د نجونو او هلکانو ښوونځي جوړ کړي چې خلک تر اوسه پورې د ژوند انه د د غو ټولو لو مړنیو اړتیاوو د د رلود لو نه یې برخې د ي۔

پر افغانستان برسېره ډېر شمېر قلند ر خپل په پښتونخوا او هم د پاکستان د کراچۍ په ښار کې استوګنه لري۔

یو شمېر قلند ر خپل د هند و ستان په ختېز بنګال په تېره بیا کلکته (کولکته)، بمبئي (مومبای)، د اسام په ایالت چې د وی یې اشام بولي، بیهار او اوړیسا کې استوګنه لري او خپلې سود اګربزي چاري او معاملې پر مخ بیایي۔[371]

370 د غزني تاریخي جغرافیا، د محمد ولي ځلمي تالیف، ۱۶۰-۱۶۱ مخونه، ۱۳۶۲ کال، کابل۔

371 د قلند ر خپلو د قبیلې په اړوند د د ې مقالې د لیکوال (د کتور لطیف یاد) یاد د اشتونه۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

119 قوال خپل

لکه څرنګه چې د یوسفزیو، ګګیا نیو او ترکلانیو پښتنو د پیژند نې په برخه کې راغلی د ي په هغه وخت کـــې چې خانبني خپل او غو ریا خپل په مجموع کې او په تیره بیاد یوسفزیو قبیله په ځانګړي توګه د کند هار د شاوخوا سیمو نه د کابل خواته راو لیږد ید ل و په هغه وخت کې مغولی واکمن سلطان ابو سعید د کابل د حکومت واکد ار و۔ په همـــد ې وخت کې د خانبني خیلو لوی مشر ملک سلیمان شاه وچې د ملک تاج الد ین زوی او د ملک رځړ لمسی و۔ کله چې مـــرزا الغ بیګ پاچا شو، ملک سلیمان شاه خپله لور مرزا الغ بیګ ته په نکاح کړه۔ په پیل کې د یوسفزیو او میرزا الغ بیګـتـــر مینځ اړیکې ښې وې خو وروسته بیا ترینګلې شوې او ورپسې د یوسفزیو او میرزا الغ بیـــګـتـــر مینـــځ مخـــالفتونه رامینځ ته شول۔

میرزا الغ بیګ هم د یوسفزیو پښتنو پر خلاف پلمې لټولې تر څو یوه ورځ یې د یوسفزیو پښتنو اته سوه تنه مشران میلمانه کړل او په ډېر چل او د وکې سره یې د خپلو کسانو له خوا د وی بې وسلې کړل او غو ښتل یې چې د غه ټول کسان له مینځه یوسي چې په پای کې یې همد ا سي وکړل۔[372]

د تواریخ حافظ رحمت خاني مولف پیر معظم شاه په خپل کتاب کې د یو سفز یو د مشرانو د بند ی کیـــد و پـــه اړوند د اسي لیکلي د ي :

" کله چې د یوسفزیو د غه مشران په هغه میلمستیاکې چې میرزا الغ بیګ ورته جوړه کړې وه بې و سلې او بند یان شول نو د د غو بند یا نوپه ډله کې یو تن قد وت المکاشفین شیخ عثمان بن موتي مولیزی هم شا مل و۔ نومـــوړی د هغه وخت له لو یو ولیانو نه شمیرل کید ه او د یوسفزیو ولس ورته ډېر عقید ت او ارادت د رلود۔ په د غه وختکـــې چې مېرزا الغ بیګ د غه کسان بې وسلې او بند یان کړي ول نو د یوسفزیو یوتن نامتو شیخ او د رویش (تورقـــوال) چې د یوسفزیو د مولیزي ښاخ نه و او کند هار ته د سیاحت لپاره تللی و هم په د غه وخت کې د ربار ته راغی، په د غه وخت کې شیخ عثمان غږ کړ چې تور قوال هم راغی او په د غه پېښه کې راسره شریک شو۔"[373]

لنډه د ا چې میرزا الغ بیګ د ملک احمد ه پرته د یوسفزیو پښتنو د غه اته سوه تنه مشران ټول له تیغـــه تېـــر کړل۔

چې ویل کیږي د کابل په سیاه سنګ کې د یو سفز یو له د غو وژل شوو مشرانود مړو نه یوه لویه هـــد یـــره جوړه شوه۔ هغه یو سفزي چې له د غه مغولي ناتاره بچ پاتي شول له کابله ننګرهار ته او بیا له غه ځایه د خیبر د تاریخي د رې له لارې پیښور او بیا له هغه ځایه د سوات په سیمه کې میشته شول۔

---

372 حیات افغاني، ۱۲۶ مخ، د د انش چاپ، پیښور۔

373 تواریخ حافظ رحمت خاني، د پیر معظم شاه تالیف، ۲۴ مخ، پښتو اکیډیمي، پیښور یونیورسټي، پبلیک ارټ پریس، پیښور، ۱۹۷۱ع کال۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اوسني وخت کې هم د يوسفزيو د مولیزي په ځانګه کې يوه ډله شته چې د همد ې تور قــوال اولاد ه د ه او د قوال خپلو په نامه سره هم ياد ېږي۔[374]

د افغانستان د لغمان د ولايت د مرکز مهترلام پورې يو اړوند ه کلی شته چې د قوال خيلو پــه نــامه ســره يــاد ېږي۔[375]

120 کړو خپل

کړوخپل له اره غلجي پښتانه د ي چې ځانونه په احمد زيو ور ګډوي چې زياتره يې د کابل ولايت په شا اوخــوا سيمو لکه خورد کابل، خاک جبار، چکړيو او د بت خاک په شا اوخواکې تر سروبي ولسوالۍ پورې ميشته د ي۔

د کړو خيلو قبيله پر پنځو خيلو نو ويشلې شوې د ه او د غه خيلونه په د ې ډول د ي: عنايت خپل، عبــد الله خپل، د وران خپل، شريف خپل او ولي خپل۔

عنايت خپل چې د کړو خپلو د قبيلې تر نورو خيلو نو په پر تله يې شمېر زيات د ی او د مشــر زوی اولاد ه ګڼل کيږي هم په پنځو کو چنيو ځانګو ويشله شوي د ه چې نو مونه يې د اد ي:

فتح خپل، رحمن خپل، د لوړ کورنۍ، د طلب کورنۍ او د نذير کو رنۍ چې د غه ځانګې زياتره د کابل ولايــت د خاک جبار په ولسوالۍ کې استو ګنه لري، خو د د وی نه يو شمېر يې د لوګر، کند ز او تخار په ولا يتو نو کــې هــم استو ګنه لري۔ همد اراز د کړو خيلو د قبيلې د شريف خيلو ځانګه هم پر د وو خيلو نو ويشل شوي د ي چې فقير خپل اوګود ر خپل نو ميږي۔[376]

د اسې مستند روايتو نه شته چې کړو خپل د امير شير علي خان د واکمنۍ له زمانې نه د مخه په نيمه کو چــې ډول ژوند کاوه او ځمکې يې نلرلې۔ په هغه وخت کې جبار خپل په هغه سيمه کې اوسېد ل چې نن ورځ يې خــاک جبــار بولي۔ هماغه و چې د کړو خپلو او جبار خپلو تر مينځ چې هغی هم د غلجيو پښتنو يوه قبيله وه خپل منځي اختلافات را مينځ ته شول۔ د د غو اختلا فا تو خبر امير شير علي خان ته ورسيد۔

امير شير علي خان د کړو خيلو او جبار خيلو د قبيلو مشران چې سعد الله خان کړوخيل او غازي پ اوارې کړي، چې د واړو غاړو د امير شير علي خان امر ومانه او سوله يې سره وکړه۔ د د پ سولې د تړون له مخې د خــاک جبــار سيمه کړو خيلو ته ورکړل شوه او د هغې په بد ل کې يې د ننګر هار ولايت پورې اړوند ه سيمو جوکان او حصارک کې يې جبار خيلو ته ځمکې ورکړې۔

374 پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد اثر، ۲۔۳ مخ۔
375 د د کتور لطيف ياد شخصي ياد د اشتونه۔
376 لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۲۱٤ مخ، د پېښور چاپ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

څر نګه چې په هغه وخت کې د کړو خیلو د قبیلې خلکو په خپل مینځ کې ډېر ټینګ یو والی د رلود نو د امیر شیر علي خان موخه او مقصد د او چې په خاک جبار کې د انګر یزي ښکیلاکګرو په وړاند ې یوه پیاوړې د فاعي کر ښه رامینځ ته کړي او د انګریزانو په ټکولو کې فعاله ونډه واخلي چې همد اسې هم وشول۔ کړو خیلو د انګریزي ښکیلاکګرو سره ډېرې جګړې وکړې او د کابل په بالا حصار کې یې د نورو پښتنو ملي مبارزینو سره یو ځای د کیوناري په وژلو کې هم ستره ونډه واخیسته۔

120.1 د وه وروستیو پیړیو کې کړو خیلو مشران

لکه چې د مخه وویل شول چې د کړو خیلو د قبیلې یو ښاخ عنایت خېل و چې په کړوخیلو کې د قبیلې مشر توب تل د عنایت خېلو د ښاخ په یوې څانګې فتح خېلو پورې اړه د رلود له چې په د وو وروستیو پیړیو کې د د غې قبیلې ځینې مشران په لاند ې تو ګه د رپېژ نو:

علي مد د کړوخېل، د هغه زوی سعد الد ین کړو خېل چې په سعد و کړوخېل سره یې شهرت د رلود، د سعد الد ین کړو خېل زامن هریو محمد رحیم کړوخېل او محمد شاه خان کړوخېل ول (چې د افغانستان په تاریخ کې په غازي محمد شاه خان) سره هم شهرت لري اود انګریزي ښکیلا ککړو یو سر سخته د ښمن و۔ د محمد رحیم زوی بیرګډ عمراخان او د غازي محمد شاه خان کړوخېل زوی کر نیل میرد اد خان کړ وخیل۔ د پورتنیو مشرانو وروسته د د غې قبیلې مشري د محمد رحیم خان کړو خیل د لمسیانو او د میر د اد خان کړو خېل د زامنو په لا س کې وه۔[377]

د ضیا الملت والد ین ا میر عبد الر حمن خان ۱۸۸۰ - ۱۹۱۹ زیږد یز د واکمنۍ په وخت کې کړو خیل تبعید او فرار شول، ځکه چې هغوی امیر عبد الر حمن خان د واکمن په تو ګه ونه مانه او هغه ته یې بیعت ونکړ۔ د د غې قبیلې یو شمېر د پښتو نخوا د تیراه د د وتوی سیمې ته ولیږد ید ل۔

همد اراز یو شمیر کړو خیل د ارګون په میر زکه او د ننګر هار په شینوارو کې هم د امیر عبد الر حمن خان د پو ځ سره وجنګېد ل، خو کو مه سو به یې په بر خه نه شوه او د ماتې سره مخا مخ شول۔

د امیر عبد الر حمن خان تر مړ ینې وروسته یې چې زوی سراج الملت والد ین ۱۹۱۹ - ۱۹۱۹ زیږد یز واکمني تر لا سه کړه د کړو خیلو د قبیلې خلکو ته یې فر مانو نه ولېږل چې با ید ببرته خپلو اصلي سیمو او مېنو ته را ستانه شي چې د نو موړي فر مان له مخې کړو خیل د خپلې استو ګنې اصلي سیمو ته را ستانه شول۔

کړو خیل غیر تي، میلمه پا لونکي او په علم او پو هې مین خلک د ي۔ د وی د هیواد په خپلو لکۍ مین او د پښتو او پښتو نولۍ سره زیاته مینه لري۔ د افغان- انګرېز په د ري ګو نو جګړو کې د د وی ځلانده اوتاریخي کار نامې څر ګند ې د ي۔ د کړوخیلو د قبیلې زیاتره خلک د کرنې او مالد اری په چارو بو خت د ي، خو یو شمېر خلک یې

377 د اغلې نو شیروان کړو خېل نه د کړو خیلو د قبیلې په اړوند معلومات۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ولتي د ند ې هم لري۔

د کړو خیلو د قبیلې یو شمېر نا متو کسان په لا ند ې ډول د ي:

1. د کړو خیلو د قبیلې قو مي مشر ښاغلي ولي خان کړو خیل۔
2. د افغا نستان په ولسي جرګه کې د کابل د خلکو استازې اغلې شینکۍ کړو خېل۔
3. افغان ژورنالیست ښاغلی د انش کړو خیل۔
4. د ښځو د حقو قو مد افعه اغلې نو شیروان کړوخیل[378]

د لته به بیځایه نه وي چې د کړو خیلو د قبیلې د ملي اتل اود انګریزي ښکیلا ککړوپر خلاف د ملي مبارز غازي محمد شاه خان په اړوند هغه شعر ولولو چې د د ه په ستا ینه کې ویل شوی د ی او د هغه وخت سند ر غاړو به هم وایه:

کوزله لندنه ګورکیان[379] راغلل — په پښتو نخوا کې یې حملې کړې
محمد شاه خان غازي ورماتې رسالې کړې — د کړو خیلو پر ځولانو یې نارې کړې

غازي محمد شاه خان

ورونو راپاڅئ په وطن یې سترګې سرې کړې — بیاپرې ځولانو د توپکو سرې لمبې کړې
محمد شاه خان غازي چې الله اکبر نارې کړې — د باجوړ اوبه یې بیاپه وینو سرې کړې

غازي محمد شاه خان

په هغې ورځې یې ورځې رسالې کړې — له سینه پوریې خیمې د ود او لمبې کړې

---

378 د کړو خیلو د قبیلې په اړوند زما (لطیف یاد) شخصي یا د ښتونه۔

379 ګورکه چې کله کله د ګور کهه په ښه هم لیکل شوي د ي له اره د نیپال هېواد د ګورکهه قبیلې ته منسوب د ي او په همد ې نا مه په نیپال کې یوه ولسوالی هم شته چې د همد ې خلکو د استو ګنې اصلي ځای ګڼل کیږي۔ کله چې انګرېزان د هند په نیمې وچې واکمني کوله په ۱۸۵۷ زیږد یز کال د هند و ستان ټول ولسونه او پرګنې که هند وان ول او که مسلمانان په ګډه سره د پر نګیانو پر خلاف پا څون وکړ چې ډېر شمېر یې شهید ان شول چې د ۱۸۵۷ کال پاڅون ته د هند و ستان په تاریخو نو کې ایام غد ر هم ویل کیږي۔ ګو رکهه چې ډېر جنګیالي او د نښې په ویشتلو کې مهارت د رلود انګرېزانو په خپل پوځ کې برتي یا استخد ام کړي وو۔ همد غو ګو رکه وو د ۱۸۵۷ کال په پا څون کې د انګرېزانو په ګټه ډېر خلک ووژل۔ ګورکهه و نه یوازې په هند وستان کې د انګرېزانو لپاره وجنګید ل، بلکې انګرېزانوپه افغا نستان، پښتو نخوا، بر ما، بوټان او ان د تر کیې په هېواد کې هم د خپل ځان په ګټه وجنګول۔ په لو مړۍ نړیواله جګړه ۱۹۱۴- ۱۹۱۸کې د وه سوه زره تنه ګورکه د انګرېزانو په پوځ کې شتون د رلود۔د ګورکهه پو ځیان د هند تر خپلواکۍ ۱۹۴۷ کاله پورې په هند و ستان کې انګرېزانو ته ښه خد متونه وکړل او هغوی هم پرې ډېر باور د رلود۔ د هند تر خپلواکۍ وروسته د ګورکهه و پوځیان اوس هم د هند په پوځ کې شته چې ګورکهه ریجمنټ یاپلی پوځ یې بولي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

له انګريزلنـــونـــهيـــې ميمـــې [380] را ســـتنې کـــړې له پر نګيانو سره يـــې نـــرمـــې بيـــا پنجـــې کـــړې

غازي محمد شاه خان

د پرنګيـــانو پـــه چـــو نيـــو يـــې حملـــې کـــړې نـــويـــې ور تشـــې بيـــاتـــوبړې کـــړې
د مشـــهد يـــو، د کلـــد ارو يـــې ولجـــې کـــړې د بابوګـــانو خيـــټې يـــې ځيـــرې پـــه نيـــزو کـــړې

غازي محمد شاه خان

د باجوړ له ســـينه يـــې پـــورې چـــې حملـــې کـــړې د پـــر نګيـــانو يـــې پلتنـــې ور ســـتنې کـــړې
د شـــنو زمريـــانو يـــې ســـواتيانو نـــد ارې کـــړې د ګورکيـــانو پـــه خيمـــو يـــې ولـــولې کـــړې

غازي محمد شاه خان

121 کرلانې

د پښتنو يو مهم ټولنيز ګروپ کرلانې پښتانه د ي چې ډېرې مشهورې پښتني قبيلې په د غه ټـــولنيز ګـــروپ پورې اړه لري. د کرلان نوم په هغو تاريخونو کې چې د هند وستان په مغولي د ورې پورې اړه لـــري لکـــه د عبـــاس سروانې (۹٤۷ هجري) په شير شاهي تاريخ يا تحفه اکبر شاهي کې، د شيخ رزق الله د هلوي (۸۹۷ – ۹۸۹ هجري) په واقعات مشتاقي کې، د جهانګير د د ورې د مؤرخ عبد الله (۱۰۳۷ هجري) په تاريخ د اود ي[381] کې، د احمد ياد ګار (۱۰٥٤ هجري) پـــه تاريخ سلاطين افا غنه کې چې په تاريخ شاهي سره هم شهرت لري، د خواجه نعمت الله (۱۰۲٤ هجري) په تاريـــخ خانجهـــاني کې او د محمد کبير په افسانه شاهان هند [382] کې د کران کړان او کراني په بڼه هم راغلی د ی.

---

380 د انګرېزانو مير منې

381 تاريخ د اؤد ي د عبد الله تاليف د ی چې د هند د مغولي واکمن نو رالد ين جهانګير د واکمنۍ ۱۰۱٤ - ۱۰۳۷ په وخت کې ليکل شوی د ی. د غـــه کتاب ما د د ې مقالې ليکوال په ۱۳٦۸ لمريز کال کې د افغانستان د علومو اکيډيمۍ د پښتو څيړ نود نړيوالمرکز د سپا ربښتنې له مخې په کابل کې د سوري شير شاه د زوکړې د ۱٥۱۰ کليزې د نړ يوال سيمينار لپاره وژباړه چې په هماغه کال د اريانا په مطبعه کې د ٤۰۰ ټوکوپـــه شـــمېر چاپ شو. د غه کتا ب د د ويم ځل لپاره د د انش د خپر ند ويې ټو لنې له خوا په ۲۰۰۷زيږ د يز کال کې د پښتو نخوا په مرکز پيښور کـــې د ۱۰۰ ټو کو په شمېر چاپ شو.

382 افسانه شا هان د محمد کبير اثرد ی چې مو رنۍ نيکه يې د پښتنو د سوريانو په قبيلې پورې اړه لري. د غه اثر په هند کې د سور ي او لو د ي پښتني واکمنا نو او په بينګال کې د پښتني کر لانې واکمنانو په اړوند ليکل شوی د ی ا وتر او سه لا چاپ شوی نه د ی. د قلمي نســـخو مايکرو فلمو نه يې د لند ن په برېتيش ميوزيم، د هند وستان د عليګر د پو هنتون په کتا بتون په ۱/ ۹ شمېره او په نوي ډيلي کې د ايران د علم او فر هنګ د خونې په نور مايکرو فيلم سينټر کې شته. ماد د غې مقا لې ليکوال د غه کتاب د عليګړ د پو هنتون د ميکرو فيلم نه رانقل او پښتو ته مې ژباړلی د ی، خو لا تر او سه مې چا پ کړی نه د ی. چې د د غه اثر د کتا بت کال ۱۱۸۹ هجري د ی. (لطيف ياد)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کرلانیو په اړوند په بیلابیلو تاریخي کتابونو کې مختلف افسانوي روایتونه شته د ي، د بیلګې په توګه تاریخ حیات افغاني په د ې اړوند د اسي لیکي :

"د د لازاکو د قبیلې خلک چې د کرلانې پښتنو یو پیاوړی ښاخ ګڼل کیږي په د ې اند د ي چې د کرلانۍ پلار سید قاف نومید چې د نسب شجره یې په اتم پښت کې حضرت امام حسین (رض) ته وررسیږي۔ د څټکو د قبیلې خلک د کرلانۍ پلار هوني بولي او خپله شجره هم د سړبني پښتنو سره ګډوي۔ شیتک عقید ه لري چې کرلانۍ دکوم شهزاد ه زوی و۔ همد اراز د خوږیانیو د قبیلې خلک عقید ه څرګند وي چې کرلانۍ د عبد الله اورمړ زوی و۔ د کرلانې د اولاد ې ځینې خلک وایي هغه وخت چې کرلانۍ نومی ماشوم د ې نړۍ ته سترګې پرانیستلې نو په هغه ځای کې کوم لښکر یوه شپه تم شوی او بیا له هغه ځایه تللی و او د غه ماشوم بیا د اورمړو د قبیلې د یوه تن له خوا چې عبد الله اورمړ نومید د اوسپنې تر یوې کړایي لاند ې وموند ل شو، نو ځکه د کړایي د نوم په وجه یې کرلانۍ نوم پرې کیښود [383] او د د ې لپاره چې عبد الله اورمړ کوم نارینه اولاد نه د رلود کرلانۍ یې په زویتوب ونیو او د د ه روزنه او پالنه یې وکړه چې د کرلانۍ نه بیا د وه زامن پیدا شول چې یو یې کود ی او بل یې ککی و خو لکه چې د مخه وویل شول چې پورتنۍ روایتونه افسانوي بڼه لري او یو روایت له بله سره هیڅ ورته والی نلري۔

د افغانستان نومیالی مؤرخ لوی استاد اروابناد علامه عبد الحی حبیبي په خپل اثر د "افغانستان لنډ تاریخ" کې لیکي:

"په پښتني نسب نامه کې د کرلانۍ یا کرلانې په نامه یوه بله څانګه هم شته چې د وی د پښتنولې هغو د ریو نورو څانګو سړبن، غرغښت او بیټنیو سره خپلوي لري او سوچه پښتانه د ي۔ " [384]

د پښتو ستر شاعر خوشال خان خټک هم د کرلانیو او په مجموع کې د ټولو پښتنو ترمینځ د خپلوۍ د اړیکو په اړوند د اسې یو شعر لري:

پښتون په اصل سړبنی د ی
یا غورغښتی د ی یا بیټنی د ی
لود ي، غلجي د بیټ له لوره
په سړبن پورې یا کرلانی د ی
(خوشال خان)

زما (د د ې مقالې لیکوال) په اند کرلانۍ هغه پښتانه د ي چې د نورو پښتني ټولنیزو ګروپونو لکه (سړبن، غرغښت او بیټنیو) سره خپلوي لري او هم کرلانۍ پښتانه هغه پښتانه د ي چې د کرکیلې او کرنې په چارو بو خت د ي،

383 حیات افغاني، پښتو ژباړه د د کتور لطیف یاد او فر هاد ظریفي، ۳۲۱ مخ، د پیښور چاپ۔
384 پوهاند عبد الحی حبیبي، د افغانستان لنډ تاریخ، ۱۸٤ مخ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همد ې کبله د کرلانې کلمه د کر او کرنې سره اړخ لګولای شي۔[385]

په تا ریخ حیات افغاني کې چې د کرلانیو د نسب کومه شجره راغلې د هنـــو د بنـــاخونو، خیلونـــو او څـــانګو نومونه یې په د ې ډول راغلي د ي:

کود ی، ککی او بیا موسی زي، منګل، توري، هني، ورد ګ، د لازاک، اورکزي، موسی خیل، جاني خیل،لـــوري خیل، یعقوب خیل، ذکریا خیل، امازي، یاسین خیل، مند یزي، ماني زي، مو ني زي، حید ر زي، حسني زي، حســـي زي، احمد خیل، وتک زي، عمر خیل، یحیي زي، سمر زي، سلطان خیل، امبره خیل، لښکري خیل، حاجي میر خیل، میر وعظ خیل، بډا خیل، ناغه خیل، بر هان، خوګیانې، سلیمان، شیتک، اپرید ي، ختک، ځد ران، اتما نخیل، میرل خیل، خـــوجړه، مو ګی، کمال خیل، علي زي، مسوزي، د ولت زي، اسماعیل زي، لشکر زي، محمد خیل، ســـتاري خیـــل، فیـــروز خیـــل، نپیرونې، سه پای، عبد العزیز خیل، ماني خیل، بر احمد خیل، بید اد خیل، اصغر خیل، صبوره خیل، احمد خیل، ساوزي، مست علي خیل، سلار خیل، خوید اد خیل، علي خواجه خیل، سید خیل، میر زای خیل، رابیا خیل، ممازي، ابا خیل، خد ي زي، علي شیر زي، ماموزي او پاړي۔[386]

په او سني وخت کې کرلانې پښتانه پر ډېرو قبیلو ویشل شوي د ي چې د ځینو مهمو قبیلو نومونه یې د اد ي:

د لازاک، اورکزي، منګل، هني، ورد ګ، اپرید ي، ختک، ځد ران، اتمانخیل، خوږیانې، پړبه، عبد الرحمن یـــا د رمان، ځاځي، توري، وزیر، مسید یا مسعود، ګوربز، د وړ، تنې، شیتک، بنوڅي، بنګښ، مقبـــل، ســـبري، منـــد وزي، اسماعیل خیل، زموخت یا زویمشت اوسبري چې د غې قبیلې بیا په ډېرو خیلونو، ښاخونو او څا نګو باانـــد پ ویشـــل شوي د ي۔[387]

کرلانې پښتانه نه یوازې په افغا نستان کې اوسي، بلکې په پښتونخوا، پاکستان او په هند کې هم استو ګنـــه‌لـــري۔ کرلانې پښتانه په عمو مي ډول د ډیورنډ د پولې د واړو غاړو ته په د اسې سیمو کې پراته د ي چې د پوځي او ســـوق الجیشي پلوه ډېر اهمیت لري، له همد ې کبله د ه چې کرلانې قبیلې د پولې د واړو خو اووتـــه د د واړو هیـــواد ونـــو افغانستان او پاکستان په برخلیک کې مهم رول لوبوي چې د غه واقعیت همد ا اوس هم مور په عملي توګه ګورو او انکار ترې نه شو کولای۔

کرلانې پښتانه په مجموع کې تورزن خلک د ي۔ د وی د خپل هیواد افغانستان سره ژوره مینه لري د ســـکند ر، چنګیز، انګریز، روس او تر او سني وخته پورې واخله د وی د بلو سګرو او تیري کو نکو ځواکونو پـــر خلاف پـــه میړانې راپورته شوي د ی۔ له همد ې کبله د د وی رول د د ې هیواد په سیاسي او ټولنیز بر خلیک کې له پا مه نه شـــو غورځولای او ډېر مهم ګڼل کیږي۔

---

385 وګورئ، پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۲۱۱ مخ، لمن لیک۔

386 حیات افغاني، ۳۲۳ مخ د کرلانیو شجره۔

387 پښتني قبیلې، ۲۱۲ مخ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

121.1 د هند په بنګال کې د کرلانې پښتنو واکمنې

که څه هم په هند کې د پښتني لود یانو په وخت کې کرلانیو پښتنو یو شمیر پو ځي د ند ې د رلودلـــې، خـــو د وی په هغه وخت کې د ومره مشهور نه وو۔ د د وی د شهرت انګازې هغه وخت خپرې شوې چې په هنـــدکـــې ســـوري واکمنانو واکمني د رلوده او په اصل کې په هند کې د کرلانې قبیله د خپلو د وو نامتو شخصیتونو یعنې تاج خـــان کـــر لانې ۱۵٦٤ زیږد یز او سلیمان کرلانې ۱۵۵۵-۱۵٦۱ زیږد یز چې د جمال خان کر لانې زامن وو له کبله مشهوره شوه۔[388]

121.1.1 تاج خان کرلانې

تاج خان کرلانې د هند په بیهار او بنګال کې د کرلانې پښتنو د واکمنۍ بنسټ ایښود ونکی۔

د هند په تاریخ کې د لومړي ځل لپاره د تاج خان کرلانې او سلیمان کرلانې نومونه چې د سوري شیر شاه پوځي جنرالان وو د قنوج په جګړه کې لید لای شو۔ د ا هغه جګړه وه چې شیر شاه د مغولي واکمن همایون پر خلاف ګټلـــې وه او د غو د وو تنو کرلانیو د هغه خد مت په بد ل کې چې شیر شاه ته یې کړي وو د شیرشاه له خوا د وی ته په خـــواص پور، ټانډه او د جنوبي بیهار په سیمو کې جاګیرونه ورکړل شول۔

د غه د واړه ورونه ډېر هو ښیار او ځیرک اود ډېر ې پو هې اوسیاسي تد بیر خا وند ان ول او شـــیر شـــاه د د واړو قد ر او د رناوی کاوه او په تیره بیا د تاج خان کرلانې وړتیا او بیسارې پوهې پر شیر شاه ډېره اغیزه کړې وه او نو موړی یې د خپل زوی جلال خان چې وروسته یې د اسلام شاه لقب د رلود ښوونکی او استاد ټا کلی و۔

د اسلام شاه د واکمنۍ په وخت کې هم تاج خان د ډېر ځواک څښتن و او ډېر اعتبار یې پرې کاوه ان ترد ې چـــې د خپلې مړینې په وخت کې یې هم نو موړی ته د خپل نابالغ زوی فیروز شاه روزنه او پا لنه سپارلې وه۔ د ې له کبلـــه چې پر اسلام شاه باند ې تاج خان ډېر ګران و او پرد ه یې ډېر اعتماد کاوه، نو هغه امیران چې د اسلام شاه سره جوړ نه وو د تاج خان په مخالفت کې ولاړ وو۔ کله چې بیا عاد ل خان د اسلام شاه پرتخت کښیناست نو د تاج خان کر لانې لپـــاره خبره نوره هم ګرانه شوه۔ د د ې لپاره چې تاج خان یو مد بر او د ستر ځواک څښتن و، نو عاد ل شاه په څر ګند ه تو ګه د هغه سره د خپلو اړیکو خرابول نه غو ښتل، خو په پټه او په زړه کې یې نوموړی نه خوښید ه۔

وروسته بیا چې د د ه په وړاند ې د عاد ل شاه او نورو امیرانو په کړووړو کې بد لون رامینځ ته شو نـــو د ی هم په چو په خو له د عاد لشاه له د رباره وتښتید او جنوبي بیهار ته لاړ۔ په ۱۵۵۷ زیږد یز کال کـــې چـــې د محمـــد شـــاه سوري زوی بهاد رشاه د عاد ل شاه پر خلاف برید وکړ نو تاج خان یې ملګر تیا کوله۔

د عاد ل شاه تر مړینې وروسته چې بهاد ر شاه بیهار په خپله ولکه کې راووست، نو تاج خان یې د د غې صوبې ګورنر وټاکه۔

---

388 سید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل، پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ٦٤۔ مخ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کال ۱۵٦٤ زېږ د يز کې تاج خان کر لاڼي پر بينګال برید وکړ او د بينګال او بيهار صوبې د د ه په ولکه کې راغلې او په د ې ډول يې د هند په ختيز کې د کرلانيو پښتنو د واکمنۍ بنسټ کيښود.

لکه چې د مخه وويل شول چې تاج خان کرلانۍ يو مد بر پښتون او د سياست په رموزو پوه سړی و. هغه په د ې پو هيد ه چې مغولي واکمن جلا ل الد ين محمد اکبر د بيهار او بينګال د نيولو سره څومره ډېره ليوالتيا لري، له همد ې کبله نوموړي له پيله د ا پا ليسي غوره کړه تر څو په بيهار او بينګال کې خپله واکمني ټينګه او مستحکمه نکړي نو د مغو لو سره ډغرې وهل څه اسا نه کار نه د ی. همد ا وجه وه چې نو موړي د مغولو د ختيزو صوبود وايسرا ی خانزمان سره د وستانه اړيکي ټينګ کړل، خوژوند ورسره ملګر تيا ونکړه او د بينګال تر سوبې وروسته په ۱۵٦۵ زېږ د يز کال کې مړشو.

بايد زياته کړو چې مؤرخينو د تاج خان کرلاڼي د پوهي، زړورتيا او تد بير ډېره ستا ينه کړې د ه. د هند د مغولي واکمن جلال الد ين محمد اکبر د د ورې د مشهور مؤرخ او د منتخب التواريخ د مولف ملا عبد القاد ر بد ايوني ۹٤۷ - ۱_۳ هجري په قول تاج خان کرلاڼی په پښتنو کې يو پوه، مد بر او فاضل شخصيت تير شوی د ی.[389]

121.1.2 سلېمان کرلاڼي

د تاج خان کرلاڼي تر مړينې وروسته د هغه ورور سليمان کر لاڼی (۱۵٦۵ - ۱۵۷۲ زېږد يز) د بينګال او بيهار د واکمنۍ پر ګد ی کښيناست.

په ختيز هند وستان کې د سليمان کر لاڼي د واکمنۍ د وره يوه روښانه او ځلاند ه د وره ګڼل کيږي. سليمان کر لاڼی هم د خپل ورور تاج خان کر لاڼي په څېر يو مد بر او هو ښيار سيا ستپوه و. د ی د تا ج خان کر لاڼي دپا ليسۍ لاروی واو هغې پا ليسۍ ته يې نوره هم ود ه ورکړه.سليمان کر لاڼي د خپل ورور تا ج خان کر لاڼي په څېر د مغولو د وايسرای خانزمان سره خپلې اړيکې خوږې کړې. د ه په بينګال کې د پښتنو د يوې پياوړې واکمنۍ په جوړولو کې ستر رول ولو باوه. سليمان کر لاڼی په د اسې وخت کې د چارو واګې ونيولې چې د سوري قبيلې بيلا بيل ښا خونه او ځانګې لو مړی د خپل منځي جګړو او بيا د مغو لو سره د جګړو له کبله ځپل شوې وې او پښتانه په عمو مي تو ګه بې مشره پاتې ول او د غه د سيا سي واک نه بې برخې پښتانه چې د يوه ليډر شيپ په تلا ش کې ول د سليمان کر لاڼي پر شا اوخوا راټول شول او نه يوازې يې د هغه په د ربار کې يې منصبو نه تر لا سه کړل، بلکې د سليمان کر لاڼي سياسي او پو ځي قوت يې نور هم پياوړی کړ.

سليمان کر لاڼی يو ډېر پر هيز ګاره، په علم او پو هې مين او نياو من واکمن و. د د ه د عصر ټول مؤ رخين په د ې خبرې سره يوه خوله د ي چې نو موړی يو پر هيزګار او عاد ل واکمن و او د عالمانو او پو هانو ډېر د رنا وی او قد ر يې کاوه او تل به د عالمانو او پو هانو په ټولي کې نا ست وو او د د وی د عالمانه ارشاد اتو نه به يې خوند اخيست.

---

389 http://en.wikipedia.org/wiki/Taj_Khan_Karrani

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بد ایوني په قول کله چې اکبر پا چا د د ې خبرې نه خبر شو چې سلیمان خان کر لانې په د ومره زیاته اند ازه د عا لمانو قد ر او د رناوی کوي، نو د هغه په زړه کې هم د ا تلو سه او لیو التیا پید ا شوه چې هغه د ې هم یو د اسې ځای جوړ کړي چې عالمان او پو هان پکې راغونډ او ناسته پاسته ولري او په فلسفې او مذهبي مسائلو بحثونه وکړي۔

د واکمنۍ په چارو کې هم سلیمان خان کر لانې یو بې تعصبه انسان و۔ د ه د مسلمانانو او هند وانو سره مساوي چلند کاوه۔د د ه د واکمنۍ په وخت کې هند وان په ډېرو مهمو د ولتي د ند و گو مارل شوي وو۔یو بنګالی هند و رامانند ا گوها او د هغه زامن بها یا نند ا، گوونند ا او سبا نند ا لوړې د ولتي څوکۍ د رلود لې او ان چې د وزارتونو د ند ې یې هم تر لا سه کړې۔ د بها یا نند ا زوی سري هاري د سلیمان د زوی د اؤد خان کر لانې د کو چنیوالي ملګری او د وست و۔ کله چې د اؤد خان کر لانې د واکمنۍ د چارو واګې تر لا سه کړې نو د سري هاري رتبه او منصب نور هم لوړ شو۔ د اؤد خان هغه ته د وزیر اعظم د ند ه ورکړه او د هغه سلا او مشورو ته به یې په د رنه ستر گه کتل۔

1. د اوړیسا سوبه

د سلیمان خان کرلانې د واکمنۍ د وخت یوه مهمه پېښه د اوه چې اوړیسا فتحه شوه او د بینګال په واکمنۍ کې یې شا مله کړه۔ په هغه وخت کې د اوړیسا صو به یا ایالت د یوه هند و راجا په ولکه کې وه او ابر اهیم خان سوري چې د هر ځای نه نا هیلې شوی او د سیاسي ځواک نه بې بر خې سا تل شوی وهغه اوړیسا د صوبې واکمن یا راجا ته پناه وړې وه او د هغه ځای راجا هم نو موړي ته په د ې شرط پناه ورکړې وه چې د سلیمان خان کر لانې پر خلاف به جګړه کوي او بینګال او بیهار به ورته فتحه کوي۔ سلیمان کر لانې هم د ې وضعې او حالت نه ښه خبر و او د یوه منا سب وخت په لټه کې و۔

په ۱۵۶۷ زیږ د یز کال چې مغولي واکمن جلا ل الد ین محمد اکبر د راجستهان پرچتو رګړ بلند ې پرېپوځي عملیا تو بو خت و سلیمان کر لانې د خپل زوی بایزید مړ ۱۵۷۲ زیږد یز او خپل یوه جنرال کالا پهاړ تر مشرۍ لا ند ې پر اړیسا برید وکړ او تر یوې خو نړۍ جګړې وروسته سلیمان کر لانې ته د اوړیسا سو به ور په بر خه شوه او دغه صو به یې د بینګال په واکمنۍ کې شا مله کړه۔ د د ې سوبې په تر سره کولوسره نه یوازې د سلیمان کر لانې د واکمنۍ لمنه پر اخه شوه، بلکې له مالي پلوه هم ډېر پیاوړی شو۔ سلیمان کر لانې په او ړیسا کې خپل یو وفاد اره وزیر میا لود ي چې په لود ي خان سره هم مشهور و د اوړیسا د ګورنر او خپل بل جنرال قتلو خا ن لوانې (لو ها نې) یې دپورې د سیمې ګورنر وټا که۔

لکه چې د مخه وویل شول اکبر پا چا د خپلې واکمنۍ له پیله د ا هوډ کړی و چې په هر ډول کید ای شي بایدپه هند کې پښتانه د سیاسي ځواک او برم نه بې بر خې کړي او د همد ې مو خې د تر لا سه کو لو لپاره یې مو قع لټوله۔

د سلیمان کر لانې واکمني د اکبر پا چا په ستر ګو کې یو اغزی و او د ی یې نشو زغملای۔ له بلې خوا سلیمان کر لانې هم یو مد بر او د سیا سي پو هې خاوند و او تر څو یې وسه رسید له د پو ځي زور از مو ینې نه یې ځان لیرې ساته او په د ې لړ کې یې ډېره محتا طا نه پا لیسي غوره کړې وه، سره له د ې چې د هغه په واکمنۍ کې د بینګال، بیهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

او اوړيسا په څېر زر خيزه سيمې او صو بې شا ملې وې اود هغه مالي وسايل او پو ځي ځواک ډېر پياوړی و۔

په ۱۵۶۷ زيږ د يز کال کې کله چې د هند د ختيزو سيمو لپاره د مغو لي حکومت وايسرای خانزمان ووژل شـــو، نو سليمان کرلانې له د ې کبله خپه شو چې د د ه سره يې خوږې اړيکي د رلود لې، خو سليمان کر لانې بيا هـــم د خپـــل پوه او تجر به لرونکي وزير لود ي خان په سلا او مشورې سره هغه زړې پا ليسۍ ته د وام ورکړ او د مغولو د نـــوي وايسرای منعم خان سره يې هم د وستانه اړيکي ټينګ کړل او تر هغه پورې چې ژوند ی و د خپل تد بير او سياسي پـــو هې په وجه يې په بينګال کې يې د پښتنو لپاره يوه پراخه او پياوړي واکمني رامينځ ته کړه او پښتنو امير انو ته يـــې د چارو اګې سپارلې وې، تر څو چې د مغولو د ربار ته لاړ نه شي او د ستر خو شال بابا په خبره د مغولو د منصبو نو په هوس نه شي۔ د ا يو حقيقت د ی چې د سليمان کر لانې تر مړينې وروسته د پښتنو يو والي ته سخت زيـــان ورســـيد، ځکه د د ه تر مړ ينې وروسته يې زامنو هر يوه بايزيد خان کر لانې او د اؤد خان کر لانې د خپل پلار د پا ليســـۍ پـــر خلاف ګا مو نه او چت کړل۔[390]

2. د کوچ بيهار سوبه

د سليمان خان کر لانې په وخت کې د کوچ بيهار د نيولو لپاره نو موړې خپل لوی پو ځي افسرکالا پهاړ وليـــره۔ کالا پهاړ د براهما پورترا د سيند نه هم ور تير شو او د کاماتا جنرال شوکلاد هواجا چې د کو چ بيهار د واکمـــن وشـــوا سنګها د ريم زوی يې مات کړ او تر تيچپور پور ې يې چې اوس يې د ينا چپو ر بولي او د بنګله د يش هبـــواد يـــوه ولسوالي د ه پر مختګ وکړ اوپه د ې تو ګه کو چ بيهار هم فتحه شو۔[391]

لنډه د اچې سليمان کر لانې يو عاد ل او سوله خو ښوونکی واکمن و چې د د ه د واکمنۍ په وخت کې د بينګـــال او بيهار خلک خو شاله وو۔ نوموړی په ۱۵۷۲ زيږ د يز کال کې له د ې فاني نړۍ نه ستر ګې پټې کړې۔

121.1.3 بايزيد خان کرلانې

هغه وخت چې سليمان خان کر لانې د ۱۵۷۲ زيږد يز کال د اکتوبر په مياشت کې وفات شو نو د هغـــه پـــر خـــای بايزيد خان کر لانې (۱۵۷۲ زيږد يز) د بينګال پر تخت کښيناست۔ تر تخت کښينا ستلو وروسته هغه د خپل پلار سليمان خان کر لانې پا ليسي او تګلاره پر يښود له او خطبه او سکه يې په خپل نا مه جاري کړه۔ با يزيد خان کر لانې نه يـــوازې د واکمنۍ په چارو کې د خپل پلار تګلاره پر يښود له، بلکې د هغو پښتنو امير انو سره يې هم مخالفت پيل کړ چې د د ه د پلار د واکمنۍ په وخت کې يې ستر ستر منصبو نه د رلود ل۔ د د ې پا يله د ا شوه چې ټول پښتانه امير ان له د ه نه په ډار

کې شول او د د ه پر خلاف يې ساز شو نه او منصو بې جوړې کړې چې مشري يې د سليمان خان کر لانې يوه

390 http://www.banglapedia.org/httpdocs/HT/S_0593.HTM

391 http://en.wikipedia.org/wiki/Sulaiman_Khan_Karrani

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنرال قتلو خان لوانې (لوهانې) ته ور په غاړه وه۔ د همد ې سازشونو په نتيجه کې با يز يد خان د خپل اوښې هنسو نو مې له خوا د خپلې واکمنۍ په اتلسمه ورځ ووژل شو۔ د با يزيد وژنې د پښتنو امير انو تر مينځ قبيلوي شخړو او تعصباتو ته لمن ووهله او امير ان په خپلو کې په جلا جلا ډلو سره ويشل شول او د تخت د نيولو لپاره د ړې تنه کلند يد ان ود ريد ل چې د غو شخړو او لا نجو ته د سليمان خان کر لانې وفاد اره وزير ميا لود ي د پای ټکی کيښود او هغه د اچې د سليمان خان کر لانې د ويم زوی د اؤد خان يې د واکمنۍ لپاره مناسب تن وباله او په د ې تو ګه د اؤد خان کر لانې د بينګال د پښتون واکمن په تو ګه د واکمنۍ پر ګد ۍ کښيناست[392]

121.1.4 د اؤد خان يا د اؤد شاه کر لانې

لکه چې د مخه وويل شو د اود خان کر لانې (۱۵۷۲- ۱۵۷۶) د خپل ورور با يزيد خان تر وژلوو روسته د بينګال د کرلانيو پښتنو پر تخت تکيه وکړه چې په د ې برخه کې لود ي خان د د ه سره مر سته وکړه او نور پښتانه امير ان يې په د ې خبرې قا نع کړل چې د اؤد خان د واکمنۍ لپاره يو منا سب شخص د ی۔

لود ي خان يو ريښتينی پښتون وچې د ټولو پښتنو يو والی يې غو بښت۔د د ه د تد بير او پو هې په وجه تر ډېره حد ه پورې په پښتنو کې يو والی رامينځ ته شو۔ د اؤد خان کرلانې هم تر يوې مود ې پورې د لود ي خان سلا او مشورو ته غوږ نيوه، خو د ې حا لت ډېر د وام ونکړ۔ د اؤد خان يو احسا ساتي ځوان و او ويل به يې چې زه د ومره پر اخه واکمني لرم او بيهار، بينګال او او ړيسا زما د واکمنۍ په ولکه کې د ي نو زه د اکبر پا چا نه په ځه کې کم يم۔ هماغه و چې د خپل ورور با يز يد خان په ځير يې خطبه او سکه په خپل نامه جاري کړه او د مغولود حکومت په څېر خپلو وزيرانو او امير انو ته يې القاب ور کول او ځان يې په هند وستان کې د يوه جلا او خود مختاره واکمن په تو ګه اعلان کړ۔

اکبر پا چا چې د د ه د پلار سليمان کر لانې له وخته د پښتنو واکمني نه شوه زغملی نو ځکه يې خپل وايسرای منعم خان ته امر وکړ چې پر بيهار بريد وکړي۔ لکه چې د مخه وويل شول د بايزيد خان کرلانې تر وژلو وروسته په پښتنو کې يووالی کمزوری شوی و، که څه هم د لود ي خان د تد بير او سياسي پوهې په بر کت د غه پښتانه سرهلبر شانته راغونډ او يو مو ټی شوي وو، خو د ځينو امير انو تر مينځ لا هم مخا لفتونه او تر بګنيو شتون د رلود۔د ې مخا لفتونو د د اؤد خان کر لانې په زړه کې شکو نه راپيد ا کړل او په پا يله کې يې لو مړی د لود يخان زوی اوتر هغه وروسته يې د هغه پلار لود ي خان ووژه۔ د لود ي خان او د هغه د زوی وژنې نه يوازې د پښتنو يووالي ته سخت زيان ورساوه، بلکې د هغه په وژنې سره د مغولو په وړاند ې يو لوی خنډ هم له مينځه ولاړ اود ا يو د اسې حقيقت د ی چې د مغو لي د ربار مؤرخ ابو الفضل هم پرې اعتراف کوي او ايي:

"د ا د اکبر پا چا نيکمر غي وه چې د هغه د بنمن د اود خان کر لانې پخپله لود ي خان ووژه اود ا هغه کار و چې

---

392 http://www.banglapedia.org/httpdocs/HT/B_0365.HTM

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اکبر پا چاپو ځیانو د ډېرو هلو ځلو سره سره هم نه شو تر سره کولای۔ "[393]

د پو رتنۍ خبر ې نه د ا جوتیږي چې لود ي خان د څو مره ستر شخصیت خاوند و چې مغولي واکمن اکبر هم د هغه نه ویره د رلود ه او د هغه د ځپلو په فکر کې و۔ د تاریخي مستند و روایتو نو پر بنسټ د اؤد خان کر لانې، میالود ي یا لود ي خان د قتلو خان لوانې، ګجر خان کر لانې او سري هاري چې د د اؤد خان د کو چنیوالي ملګری وې لمسون وواژه۔ د لود ي خان تر وژنې وروسته قتلو خان لوانې ته د وزارت د ند ه او سري هاري ته د و ک الت د ند ه ورکړل شوه۔ قتلو خا لوانې او سري هاري نه یوازې چې د لود ي خان په وژنه کې لاس د رلود، بلکې دغو د واړو امیرانو په ډېرو نازکو شیبو کې د خپلو شخصي ګټو لپاره د مغولي د ربار سره سازشو نه هم وکړل او د د اؤد خان کر لانې د واکمنۍ بیړۍ یې ډوبه کړه۔

د د اؤد خان کر لانې له خوا د لود ي خان وژنې په پښتنو کې ډېره ستره بې اتفاقي رامینځ ته کړه۔ اکبر پا چا خو هسي هم پښتنو ته په او بو کې خولې خولې کید ه او د اسې ښه وخت په لاس ورغلی و چې باید له هغه نه یې ګټه اوچته کړې وای۔ همد او چې اکبر پا چا د جو نپور ګورنر منعم خان په د ې کار وګومارہ چې بلید د د اؤد خان سره جګړه وکړي۔ ویل کیږي چې د اؤد خان ۱۴۔۔۔ تنه پلي سر تیري، ٤۔۔۔ تنه سپاره، ۲۔۔۔ توپک اوتوپونه او ډول ډول وسلې، ۳٦۔ جنګي ها تیان او په سلګونو جنګي بیړۍ د رلود لې او په خپل پو ځي ځواک ډېر نازید ه او ځان یې د د ې جوګه ګانه چې د اکبر پا چا سر ه وجنګیږي۔ هماغه و چې منعم خان په ۱۵۷۳ زیږد یز کال کې د یوه لوی پوځ سره پر بیها ر برید وکړ۔

که څه هم د اود خان کر لانې د مغولو سره د مقا بلې لپاره یو ستر پوځ د رلود، خو هغه پټنې ته لاړ او په پوځي کلا اوچاونې کې پا تې شو۔ مغولي پو ځونو کلا محا صره کړه، خو مغو لي پو ځو نو د غه محاصره نه شوه ما تولی۔

په پای کې په ۱۵۷٤ زیږد یز کال کې پخپله اکبر پا چا په د اسې حال کې چې د وه نور جنرالان تود رمل او مان سینګ هم ورسره ملګري ول پر حاجي پور برید وکړ، ځکه چې د اؤد خان او د پټنې د کلا محصو رینو ته به خواړه او د جګړې سامان الات د حا جي پور نه رارسید ل۔ اکبرپا چا د حا جي پور سیمه تر یوې سختې خونړۍ جګړې نه وروسته فتحه کړه چې د حا جي پور په نیولو سره د پښتنو زړونه مات شول، خو سره له د ې هم د اؤد خان کر لانې د کلا پر یښو د لو ته تیار نه و۔ ویل کیږي چې هغه په نا خبرۍ کې نشه کړل شو او په هماغه شپه یې د کلا نه راویو ست او د بینګال خو اته یې بوته۔ ویل کیږي چې د کلا د خالي کو لو کار ګوجر خان کر لانې ته سپارل شوی و او په د ې کار سره پښتنو ته ډېر زیان ورسید۔ هغه د اچې مغو لو د شپې په توره تیاره کې د سیند بند مات کړ او د ومره او به ډېرې شوې چې د پښتنو د پوځ ډېر شمېر هاتیان او اسونه د مغولو د پوځ لا س ته ورغلل او ډېر شمېر پښتانه په سیند کې لا هو شول او ډېر شمېر هم د مغولو د تورو په ګوزارونو ووژل شول او پا تې یې ژوند ي ونیول شول۔

---

393 پښتا نه د تاریخ په رڼا کې، ٦٤٩ مخ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مغو لو له خواپټنې د کلا ترنیو لو وروسته په ۱۵۷٤ زیږ د یز کال کې مغولو له پښتنو نه سراج ګړهـــه، مـــو نګهیر، بهاګلپور او کول ګنک او نورې ډېرې سیمې ونیولې۔

تر د ې ماتې وروسته د اود خان کر لانې بینګال ته لاړ اود بینګال د خوند ي ساتلو لپاره یې د تیلو ګړهي د ره پیاوړې کړه۔ د ا د ره د لر غو نو زما نو راپد ېخوا د شمالي هند نه بینګال ته د ور ننوتلو د روازه ګڼله کید له۔ د د ې د رې د خوند ي سا تلو لپاره سوري شیرشاه د خپلې واکمنۍ په وخت کې یوه کلا هم جـــوړه‌کـــړې وه۔ مغـــولي واکمـــن اکبراګرې یعنې خپلې پلا زمیېنې ته د ببرته ستنید و په وخت کې منعم خان د بیهار او بینګال ګورنر وټاکه او تود رمل یې هم ورته پر ېښود څو له د ه سره مر سته وکړي۔ په د غه وخت کې د مغولي پوځ مشر منعـــم خـــان‌هـــم د اود خـــان تعقیباوه او د خپلو پو ځو نو سره یې ځان د تیلو ګړهي د رې ته ورورساوه، خو منعم خان ته پرد ې د رې باند ې تیر ید ل څه اسا نه خبره نه وه۔ د منعم خان په د غې ستو نزې کې د سیمې ځینو ځمکه والو مر سته وکړه او هغـــه‌تـــه‌یـــې بینګال ته د ننوتلو لپاره یوه بله پټه لاره ور وښو د له۔منعم خان هم خپلې پو ځي ډلګۍ له د ې لارې د بینګال خـــو لتـــه ولیږلې۔ کله چې د تیلو ګړ هې د رې د ساتنې پو ځیانو چې د د اؤد خان کر لانې له خوا په د ې د ند ې ګومـــارل شـــوي وو د ا حالت ولید نو د تیلو ګړ هي د ره یې پر ېښود له او د تیلو ګړ هي د ره د کو مې جګړې پر ته د مغولو د پوځ په ولکه کې راغله۔ د مغولو له خواد تیلي ګړ هي د رې نیول په حقیقت کې د ټول بینګال د نیولو په مانا و۔ د اؤد خان کـــر لانې چې د د ې حالاتو نه خبر شو نو خپله پلا زمیېنه یې د ټانډې نه ستګاون ته ولیږد وله، خو منعم خان د ۱۵۷٤ زیـــږد یز کال د سپتمبر په میا شت کې یې ټانډه او ستګاون هم ونیول او په بینګال کې یې خپل وړاند ې تګ ته د وام ورکړ۔

په کال ۱۵۷۵ زیږد یز کال کې د توکاري په سیمه کې چې اوس د بینګال د مید ناپور په ولسوالۍ پورې اړه لري د مغولو او پښتنو تر مینځ یوه خو نړۍ جګړه وشوه او سوبه د پښتنو په بر خه شوه چې په د ې جګړه ې د د اؤد خان پوځي جنرال ګو جر خان ښه وځلید، خو له بد ه مر غه پښتانه پو ځیان د غلیم د پوځ په ولجو را ټولولو بو خت شول۔ مغولي پوځ چې د د وی د غه حالت ولید نو بیا یې پر د وی برید وکړ چې په پا یله کې ډېر پښتانه پو ځیان ووژل شول

او ډېر شمېر د مغو لو پو ځیانو ته ژوند ي په لاس ورغلل چې د پښتنود ا ټول جنګي بند یان د منعم خان پـــه امرووژل شول او د د وی د ککریو او سرونو نه یې اتیا لوړې منارې جوړې کړې۔

د ې ماتې د پښتنو پوځي او جنګي مورال او د د اؤد خان پوځي پیاوړتیا ته سخت زیان ورساوه۔ مغول چـــې د پښتنواو د اؤد خان کر لانې په حال ښه خبر وو، نو د اؤد خان ته یې د یوې شیبې لپاره د ساه ایستلو مجال او وخت نـــه ورکاوه او تر د ې ما تې وروسته د اؤد خان کرلا نې د کټک کلا ته لاړ اوهلته یې پناه یوړه او د مغولو سره یې د سولې د خبرو غو ښتنه وکړه او د سولې خبرې اترې پیل شوې۔ که څه هم مغولو جګړه ګټلې وه، خو جګړو د وی هم ځپلـــي وو نو د وی هم مجبور شول چې د د اؤد خان سره د سولې خبروته غاړه کیږد ي۔ په پای کې د د وی تر مینځ یو ټرون لا سلیک شو چې د هغې له مخې د اؤد خان کر لانې د بیهار او بینګال صو بې مغولو ته ورکړې او د اوړیسا صو بـــه د د اؤد خان سره پا تې شوه، خو پښتنو امیرانو په بیهار او بینګال کې د مغولو ځواک ونه مانه او په د غو سیمو کې یې‌لـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مغولو سره جنګونه کول، په تېره بیا د بینګال شمالي او د بیهار جنو بي برخې د پښتنو په لا س کې وې۔

تر د ې تړون شپږ میا شتې ورو سته منعم خان د ۱۵۷۵ کال د اکتو بر د میا شتې په ۲۳ نېټه مړ شو۔ د منعم خان تر

مړ ینې وروسته د اؤد خان بیا د بیهار او بینګال د نیولو هوډ وکړ، هغه په ډ ېرې چو پتیا سر هېر بینګال برید وکړ او خپله زړه او پخوانۍ پلا زمیېنه ټاندې یې بیا په خپله ولکه کې راوسته او د تیلو ګر هي د ره یې هم بنه پیاوړې کړه۔ د د اؤد خان کرلانې د ې نا ببره برید ونو په بینګال کې مغولي پو ځو نه وویرول او هغوی د جګړې نه پر ته بینګال

اکبر پا چا چې په خپلې د ارالخلا فه یا پلا زمیېنې اګره کې د د ې پیښنو نه خبر شو نو د خا ن جهان او تود ر مل تر مشرۍ لاند ې یې یو ستر پو ځ د بینګال د بیا نیولو لپار ه وګو ماره او د غه پوځ د ۱۵۷۵ زیږ د یز کال د نوامبر په

میا شت کې د اګرې نه د بینګال په لور وررروان شو او بها ګلپور ته نږد ې د بینګال نه د مغو لو تښتید لی پوځ هم ورسره یو ځای شو، خو د ې تښتید لي پوځ د ومره ویرې اخیستی و چې د نوي پوځ سره په سختۍ د بینګال د تلو لپاره چمتو شو۔

د اځلې د اؤد خا ن کر لانې د تیلي ګړ هي د پیاوړتیا لپاره ۳ـــ تنه پښتا نه ګو مارلي ول، خو د یوه خونړۍ جګړې په ترڅ کې مغول په د ې وتو انبد ل چې د ا مهمه د روازه ونیسي۔ خانجهان د ټاندې خواته مخه کړه او د اؤد خان د د ه سره د مقا بلې لپاره د راج محل د ره نیولې وه او د لته د اؤد خان کر لانې خپل ځواک د ومره پیاوړی کړی و چې مغول پو ځو نه یې پوره اووه میا شتې ایسار او ځای پر ځای تم کړل۔ د ې اووه میا شتني ایسارتیا، د خوړو کموالي او د پر له پسې بارانونو اوربښت د مغولي پو ځو نو زړونه وغورزول۔

پرد ې بر سیره مغولي پوځ چې زیات شمېر یې سني مذ هبه ول د حسین قلي بیګ چې اکبرپا چا ورته د خانجهان لقب ورکړی او شیعه مذ هبه و تر مشرۍ لاند ې جګړې کو لو ته تیار نه ول او د ا د اسې عوامل ګنډل کید ای شي چې د د اؤد خان کر لانې په ګټه وو۔ خانجهان چې د خپل پوځ حالت د رک کړ نو سمد لاسه یې د اکبر پا چا نه د خوراکي تو کو او پوځیانو د ور لیږلو غو ښتنه وکړه او اکبر هم هغه ته سمد لاسه خوراکي توکي او سا مان الات او پو ځیان ور ولیږل۔له بلې خوا خانجهان د د اؤد خان کر لانې د وه مشهور امیران یعنې سري هاري او قتلو خان لوانۍ د ځان پلو یان کړ ل۔ د اد واړه کسان هغه خلک وو چې د اؤد خان د د وی په لمسون او شیطانۍ خپل نامتو او مد بر وزیر لود ي خان وژلی و۔ په د ې حسا سه شیبه کې چې د د اؤد خان کر لانې اود ټو لو پښتنو ژوند، عزت او نا موس له خطر سره مخا مخ و، د د اؤد خان د د غو د ووتنو یاد و شوو امیرانو غد اري یو نه بخښل کید ونکی جرم ګنډل کیږي۔ ویل کیږي چې سري هاري د مغولو د پوځ جنرال خانجهان ته د د اؤد خان کر لانې د واکمنۍ مهم سند ونه او پو ځي پټ رازونه ور څر ګند کړل او مغو لي جنرال د هغه سره د اژمنه وکړه چې په بد ل کې به ورته د جیسور سیمه د جا ګیر په ډول ور کوي۔ سري هاري نه یوازې د اچې مهم سند ونه او پټ پو ځي رازونه د مغولو په واک کې ورکړل، بلکې په د ې نا زک وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې يې د د اؤد خان کر لانې ټوله خزانه په کښتۍ کې بار کړه او په پټه يې د خپل جا ګير سيمې جيسور ته ورســـوله او خپل ورور يې هم له ځانه سره بوت۔ په همد ې تو ګه قتلو خان لوانې هم د مغو لو سره ژمنه وکړه چې په جګړه کې به د مغو لو په ګټه کار کوي چې په بد ل کې ورته مغولو په اوړيسا کې د جاګير د ورکولو ژمنه وکړه۔

د مغو لو سره د راج محل ترجګړې د مخه د اؤد خان کر لانې ته د ا پته ولګيد له چې سري هاري چې د ه پـــرې اعتبار او باور د رلود له د ه سره غد اري کړې، نو د ی په د ې خبره د و مره نا هيلی او نا اميد ه شو چې سمد لاســـه د راج محل په ډګر کې د مغو لو سره جګړې ته چمتو شو۔ د ا فيصله کوونکي جګړه د ۱۵۷۶ زيږد يز کال د جـــولای د ميـــا شتې په ۱۲ نيټه د راج محل په ډګر کې وشوه۔ د هند ي تا ريخو نو په قول په د غه جګړه کې د اؤد خان کر لانې پخپلـــه د يوه زمري په څير د مغولي د ښمن سره تر پا يه وجنګيد۔

د راج محل جګړه د کر لانې پښتنو او مغو لو تر مينځ وروستنۍ فيصله کوونکې جګړه وه۔ له بد ه مر غه په د غه جګړه کې د د اؤد خان کر لانې د پو ځ يو ډېر تو ريالی افسر جنيد خان چې هغه هم کر لانې پښتون اود د اؤد خـــان کر لانې له تر بورانو نه ګڼل کيد ه هم د جګړې په پيل کې ډېر سخت ژوبل شو، خو سره له ې هم چـــې ژوبـــل و پـــه ميړانې سره و جنګيد، خو ورو سته بيا د مغو لو له لا سه ووژل شو۔ همد اراز په د غه جګړه کې د د اؤد خان کر لانې د پوځ يو بل نو ميالی افسر کا لا پهاړ هم سخت ژوبل شو۔ د د ې پيا وړو افسر انو په وژلو سره د جګړې په ډګـــرکـــې د پښتنو پو ځيانو مورال کمزوری او پښې يې سستې شوې او ماته يې وخوړه۔ په د غه وخت کې د اؤد خان کر لانې چې د زمري په څېر جنګېد ه د مغو لي د ښمن لا س ته ورغی۔ مغولي جنرال خا نجهان د د ه د وژلو امر وکړ چې تر وژلـــو ورو سته يې سر له تنې غوځ او د اکبر د ربار ته وليږل شو۔

د راج محل جګړې په ختيز هند يعنې بينګال، بيهار او اوړيسا کې د پښتنو واکمنۍ ته د پای ټکی کيښود۔

د تاريخ خانجهاني ۱۰۲۱ هجري د ليکوال نعمت الله په قول د راج محل په ډګر کې د پښتنو دمـــاتي ســـبب د د اؤد خان کر لانې سره د د ه د د وو تنو امير انو يعنې قتلو خان لوا نې او سري هاري غد اري وه۔

د هند د منځنيو پيړ يو د تا ريخ د يوه زد ه کوونکي په تو ګه زما د د ې مقالې د ليکوال په اند که څه هم پخپله د اؤد خان کر لانې يو زړور واکمن و خو ځينې سترې تير وتنې يې هم کړې د ي چې زه يې ځينې بيلګې په لاند ې ډول پر ګو ته کوم:

1. د اؤد خان کر لانې با يد د خپل پلار سليمان کر لانې پا ليسي تعقيب کړې واى او ډېر احسا سا تي ګا مو نه يې نه واى او چت کړي د مغو لو سره يې د سازش او نرمۍ لاره غوره کړې واى۔
2. د ه بايد پر خپلو د وو تنو لوړ پورو چا رواکو يعنې قتلو خان لوا نې او سري هاري باند ې د ومره زيا ت باور او اعتبار نه واى کړی۔
3. د اود خان بايد د قتلو خان لو انې او سري هاري په لمسون خپل نامتو امير لود ي خان نه واى وژلای، ځکه چـــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لود ي خان چې کوم خد متو نه د ه ته کړي و هغه يې با يد له ياد ه نه واى ايستلي۔

4. د اؤد خان بايد هيڅکله هم د مغو لو سره د سولې په تړ ونو باور نه واى کړاى، ځکه چې مغول په هر وخـــت او شيبه د ې ته چمتو وو چې د پښتنو ځواک وځپي [394]

122 کسايي

کسايي د کاکړو د قبيلې يو ښاخ د ى چې د سهيلي پښتو نخوا د شال په د ره کې اباد او مېشته د ي۔ ابد الي احمـــد شاه با با د شال د ره د بلو څو مشر نصير خان ته د هغه خد متونو په بد ل کې چې د ه ته يې کړي وو ورکړه۔ اوس د غه د ره د بلو چستان يوه بر خه ګڼله کيږي۔[395] د کسايي د ښاخ يا د ونه د مخه د کا کړو د قبيلې په بر خه کې شوې د ه۔

123 کوټي

محمد حيات خان له نن نه ١٤٦ کلو نه وړاند ې په خپل مشهور اثر تاريخ حيات افغاني کې د کو ټي د ښاخ په اړوند د اسې ليکلي د ي:

"د کو ټي ښاخ خلک له اره سيد ان د ي خو وروسته په وصلي تو ګه په بيټنيو کې ورګډ شول، ځکه چې د بيټ نيکه لمسى د وړسپون زوى ابر اهيم د يوه سيد زوى په زويتوب ونيو ه او هغه يې لوى کړ۔ د غه ما شوم کوټي نو مید چې د کو ټي ښاخ هم د د ه په نوم ونو مول شو۔ کو ټي د ابر اهيم د اصلي زوى د وتا نې نه نيمه بر خه وا خيســـتله او د بيټنيو د قبيلې په يوې کورنۍ کې يې واد ه وکړ چې د محسن شاه او او حسن شاه په نامه د وه زامن ترې پيد ا شـــول۔ محسن شاه د جنګ شاه او فيروز شاه په نامه د وه زامن د رلود ل، نو ځکه د بيټنې له قبيلې نه وشميرل شو، خو سره له ې هم د وى ته سيد ان وايي او په بنو کې يوه سيمه شته چې ورته "کوټي ساد ات" وايي چې او س هم د د وى اولاد ه او نسل هلته استو ګنه لري چې ځانګې يې د ميري خېل، سينې خېل او د ولت خيلو په نا مه سره يا د يږي۔ ويل کيږي چې د د وى ښې، وجود او نور فزيکي جوړښت د بيټنې قبيلې له نورو ښا خونو او ځانګو سره تو پير لري۔[396]

---

394 د د اؤد خان کر لانې د واکمنۍ په اړوند زما (د د ې مقالې د ليکوال)يا د د اشتونه

395 قاضي عطاؤالله خان، د پښتنو تاريخ، لو مړى ټوک، ٢٨۔ مخ، د کابل چاپ

396 محمد حيات خان، حيات افغاني، ٢٧٢ او ٤٥٤ مخونه، د پيښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

124 کورم خېل

د وی له اره غلجي پښتانه د ي او ځانونه په سليما نخيلو ورګډوي۔ د د وی يو شمېر د ننګر هار په ولايت مرکز جلال اباد په ښارکې استو ګنه لري۔ په نوموړي ولايت کې د ۱۳٦۔ زيږ د يز کال د سر شميرنې لـــه مخـــې د د وی ټـــول شمېر ۲۳٤۔تنه ښود ل شوي د ي [397] چې ښايې اوس به يې په شمېر کې د وه برابره زياتوالی راغلی وي۔

125 ګاړي

ګاړي له اره غلجي پښتانه د ي۔ يو شمېر يې د ننګر هار په ولايت او يو شمېر يې هم د بغلان ولايت پـــه ځينـــو کليو کې مېشته د ي۔

هغه شمېر ګاړي چې د ننګر هار په ولايت کې مېشته د ي نو د د غه ولايت د حصارک غلجايې په ولسوالی کـــې استو ګنه لري او په نو موړي ولسوالی کې د ۱۳٦۔ لمريز کال د سر شمير نې له مخې د د وی ټول شمېر د ۱۹۸۔ تنو په شا او خواکې ښود ل شوي د ي چې ښايې اوس يې شمېر د هغې سر شمير نې په پر تله د وه ځلې زيات شوی وي۔ د بغلان او ننګر هار ولا يت د ګاړو سر ببره پا تې ګاړي د افغانستان په ښلا بيلو ولا يتو نو کې په خواره واره ډول استو ګنـــه لري۔[398]

126 ګبري

ګبري په اصل کې تر کلانې پښتانه د ي، د پښتنو د سړبن په ټو لنيز ګروپ يا ډلې پورې اړه لـــري او د ســـالا رزيو د قبيلې يو ښاخ شميرل کيږي، خو د د وی په اړه جلا جلا نظريې هم شته۔ د پښتنو د ځينو تو کم پو هانو په لنـــد کله چې په شپاړسمې زيږد ېزې پيړۍ کې تر کلا نېيو د با جوړ سيمه ونيوله، نو د باجوړ په ګبر نومې سيمه کې ګبر يا کا فران (غير مسلمانان) او سيد ل [399] او څه وخت چې تر کلا نېيو د ګبر سيمه له د وی نه ونيوله نو د ګبر اوسيد ونکـــي يې مسلمانان کړل چې او سني ګبري د هغو ګبر د اوسيد ونکو اولاد ه د ه، خو د ځينو نورو په اند څه وخت چې تر کلا نېيو د ګبر سيمه ونيوله د ګبر او سيد ونکي غير مسلمانان د با جوړ شمال د انګام او نورو د رو ته وتښتيد ل او په ګبر کې کافران پا تې نشول۔

---

397 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۲۱۸ مخ، د پيښور چاپ

398 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۲۱۸ مخ، د پيښور چاپ

399 د پښتنو ټو لنيز اقتصاد ي جو ړښت، ۲۲۹ مخ، د افغانستان د علومو اکېډيمي، د پښتو څېړنې نړيوال مرکز، کابل، ۱۳٦۲ لمريز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د باجوړ د سيمې د ځمکو د ويش په وخت کې د سالار زيو يوه خيل ته د ګبر سيمه په ويش کې ورسيد له چې د وخت په تيرېد و سره د غه خيل د د غې سيمې د نا مه له کبله د ګبر يو په نا مه سره شهرت ومونـد. د پښتني د قبيلوي شجرو پر بنسټ ګبري په خټه سا لارزي د ي، خو د ځای په ارتباط ورته ګبري ويل کېږي.

ويل کېږي چې ګبري د سالارزيو سره يو ځای د کونړ د انګام ته راغلي د ي او د سالارزو سره يو ځای او سيږي او اکثريت يې خپلې ځمکې لري او سالارزي هم د وی خپل سيالان ګڼي.

پاتې د ې نه وي چې د لغمان د الينګار په د ره کې د د غه ولايت د مرکز پورې يو اړوند ه کلی شته چې ممکن تر کلا نې اوسي، ځکه چې کله د کابل واکمن مغولي مير زا الغ بيګ د يو سفزيو اته سوه مشران په کابل کې له تيغه تېر کړل، نو يو سفزي، ګګيانې، اتمانخيل او تر کلا نې د کا بله راو کو چيد ل، يوسفزي، ګګيانې اواتمانخيل ننګر هار او بيا له هغه ځا يه د خيبر په تاريخي لاره پيښور ته لاړل، خو تر کلا نيو په لغمان کې واړول.څه مود ه وروسته تر کلانې هم ميرزا الغ بيګ ته د لغمان د خلکو د شکايت په وجه له هغه ځا يه وليږ د يد ل او با جوړ ته لا ړل چې تر او سه پورې هما غلته مېشته د ي.[400]

127 ګګيانې

ګګيانې له اره سړ بڼې پښتانه د ي او په بنا خي خيلو ورګډېږي. ويل کېږي چې د ا قبيله د خپلې مور ګاګی د نوم په وجه په ګګيا نيو سره مشهوره شوې د ه. د پښتني عنعنوي او د ود يزو روايتو نو پر بنسټ شيخا او مر جانې د وه زامن د رلود ل چې يو يې مند نو مید چې او لاد ه يې يو سفزي او مند ړ د ي او د بل نوم يې مک و.مک يوه لور د رلود له چې ګاګی نو مېد له او د زير کي په نا مه يو تن ورسره واد ه کړی و چې د ګاګی او لاد ه اوس د هغې د نامه له بله په ګګيا نيو سره مشهوره د ه، خو د مک اولاد ه ډېره نه شوه او هغه هم په ګګيا نيو ورګډېږي.[401]

د تاريخي مستند و رو ايتو نو پر بنسټ د ګګيا نيو لو مړنی استو ګنځی د کند هار د ار غستان په حد ود و کې د غونډان او سره غره په شا و خو اکې د غوړې مر غی سيمه وه. ګګيا نې د ځوار لسمې زيږ د يزې پيړۍ په پيل کې د يو سفز يو. مند ړو او تر کلا نيو (تر کا نيو) سره يو ځای چې هغوی هم بنا خي خيل ول د تر ينو پښتنو د قبيلې د زور او فشار له کبله د خپلې سيمې پر يښود لو ته اړا يستل شول او له هغه خا يه لو مړی غز ني او ورو سته د کابل ور شو ګانو ته وليږ د يد ل. په هغه وخت کې په کابل کې مغو لي واکمن مير زاالغ بيګ د کابل واکد ارو.

ميرزالغ بيګ په پيل کې په مجمو عي تو ګه د بنا خي خيلو قبيلو سره بنه چلند کاوه، خو په پای کې يې دې سفز يو او ګګيا نيو تر مينځ يې بې اتفاقي واچو له او ورو سته يې بيا د ګګيا نيو سره پو ځي مر سته وکړه او هم يې

400 پير معظم شاه، تواريخ حافظ رحمت خاني، ٦-٧ مخونه

401 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۲۱۹-۲۲. مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل پوځ ته امر وکړ چې د يو سفز يو په وړاند ې د ګګيا نيوملګر توب وکړي۔ ميرزا الغ بيک په د ې تو ګه غو بنتل چې پښتانه په خپلو مينځو کې سره وجنګوي او د د وی يو والی او پو ځي ځواک مات کړي۔ يوسفز يو هم د مير زا الغ بيګ او ګګيا نيو سره په جګړې لاس پورې کړ چې په پا يله کې مير زا الغ بيګ ماتې وخوړه۔ په پا ی کې مير زا الغ بيګ بله چاره ونه ليد له اوځو تنه سړي يې يو سفز يو ته ور وليږل او د د وی ملکان يې را وغو بنتل او د هغوی ډېر عزت او د رناوی يې وکړ۔ يوسفزي د ميرزا الغ بيګ په د غه چل ول و غو لېد ل او هره ورځ به يې له د ه سره تګ راتګ کاوه۔[402]

ميرزا الغ بيګ چې ډېر زير ک سړی و د ا ځل يې بله د وکه رامخته کړه۔ يوه ورځ يې د يو سفز يو د قبيلې اته سوه مشران او ملکان په د اسې حال کې ميلمانه کړل چې ټول يې وسلې ول۔ پرته له يوه تن نه چې محمود نو مبد او د محمد زوی او د يو سفز يو د قبيلې د چغر زي د بناخ نه و له ځانه سره په پټه يوه چاره راوړې وه۔ د ميلمستيا په وخت کې محمود د ميرزا الغ بيګ په بد نيتۍ و پو هيد او خپلو نورو ملګرو ته يې وويل که ستا سو خو بنه وي زه به ميرزاالغ بيګ ووژنم، خو نورو ملګرو يې د ی له د ې کاره منعه کړ او ورته يې وويل چې بايد د د ه د مالګې حق اد ا کړي، بنايي د ی له موږ سره بد ي ونکړي۔[403]

ويل کيږي چې په د غه وخت کې د چنګا په نوم يو تن ګګيانې چې د يو سفز يو سره يې سخته د بنمني د رلود له د کابل مغولي واکمن ميرزا الغ بيګ ته د اسلا او مشوره ورکړه چې په د ومره ډېر شمېر د يو سفز يو مشران چې بې وسلې د ي بيا په لاس نه شي د رتلای بايد وخت غنيمت وګڼې او ټول ووژنې۔ مير زا الغ بيګ هم د چنګا د غه سلا او مشوره ومنله او ټول يو سفزي يې ونيول او د يوه تن ملک احمد نه پر ته چې هغه هم د نورو وژل شوو مشر انو او ملکانو په غو بنتنه بچ پا تې شو پاتې ټول د يو سفزيو مشران او ملکان يې ووژل او له تېغه يې تېر کړل۔

د يو سفزيود د غو اته سوه ملکانو او مشر انو تر وژل کېد و ورو سته يو سفزي، تر کلا نې او ګګيانې د کابل له شا اوخوانه په ډېر بيوزلي حالت کې وشړل شول او د ننګر هار خواته وکو چيد ل۔

هغه وخت چې په کابل کې د مغولو د کورنۍ ځواک مخ په زوال شو نو پښتانه ترين په کند هار او د هغه په شاو خواکې ډېر پياوړي شوي وو چې په نتيجه کې غو رياخيل [404] هم د بته اړ ايستل شول چې د هغوی له لا سه هغه سيمه پر يږد ي نو هغوی هم د خا بنې خيلو لاره تعقيب کړه۔ تر غوريا خيلو وړاند ې د ننګر هار په سيمه کې ګګيانې او مهمنزي [405] اباد شوي وو۔ د غوريا خيلو په راتلو سره ګګيا نيو د ځان لپاره د لو يې سيمې د پيد ا کو لو هلې ځلې پيل کړې۔ تر کلا نيو هم په د غو ورځو کې يوه ډله د حالا تو د معلو مولو لپاره با جوړ ته وليږله۔ ګګيا نيو هم د تر کلا نيو په سيالۍ

---

402 پير معظم شاه، تواريخ حافظ رحمت خاني، پيښور، پښتو اکيډيمي، ٦-٧ مخونه

403 حيات افغاني، د پيښور چاپ، ١٩٦ مخ

404 غوريا خيل په اصل کې سړ بې پښتانه د ي او (مو مند و، د اود زيو، خليلو، څمکنيو او زيړ انيو) ته په مجمو عي ډول غو ريا خيل ويل کيږي۔ (ليکوال)

405 مهمنزي په اصل کې سړ بني پښتانه د ي او د خر شبون د زوی د زمند اولاد ه د ه۔ د وی په اشنغر کې او سيږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ځینې کسان ولیږل، خو د تر کلا نیو له لا سه یې ماتې وخوړله او بېرته راستانه شول۔ کله چې د ګګیا نیو لاس د با جوړ نه لنډ شو نو د مهمنز یو په سلا او مشوره یې خپل سپین ږیرې او مشران یو سفز یو ته په ننواتې ورولیږل او د یو سفز یو د ملک احمد نه یې د استو ګنې لپاره ځمکه وغو ښتله۔ ملک احمد چې د بنا خې خیلو تر مینځ یې اتحاد او یو الی غوره باله نو د د وی ننواتې یې ومنله او د وی ته یې د وی د استو ګنې لپاره د د ولبې سیمه‌په واک‌کې ورکړه۔

ګګیا نیو ته چې کله د استو ګنې لپاره د د وابې سیمه په لاس ورغله نو د وی په ډله ابز ډول ډلې ډلې او تپې تپې د کړپې له لارې د و ابې ته راغلل او هلته میشته شول۔ د د و ابې په سیمه کې د ګګیا نیو تر میشته کید و ورو سته د وی د د لا زاکو سره د اسې چلند غوره کړ چې ملک احمد هم پرې خپه شواود د وی د مر ستې نه یې لاس واخیست۔ تر د ې وروسته د د لا زاکو او ګګیا نیو تر مینځ په ګل بیلې نو مې ځای کې چې د د اود زیو په سیمه کې پروت د ی جګړه وشوه چې په د غې جګړې کې ګګیا نیو د د لا زاکو له لاسه ماتې وخوړه۔ د ګګیا نیو د غه ماتې ملک احمد د ېته اړیو ست چې قبا یلي اتحاد او یو والی را مینځ ته کړي او د د لا زاکو سره یوې وروستۍ فیصلې ته ور سیږي۔

د د ې وجه د اوه چې د د لا زاکو د لا سه یو سفزي هم په تنګ ول او همد او چې ټول یو سفزي، مند ړ، ګګیانې، مهمنزي او ګد انه په یو سلا او مشوره یو لښکر جوړ کړ او د د لا زاکو پر خلاف یې جګړه پیل‌کړه چې د د واړو خواوو تر مینځ د کاټلنګ او شهباز ګړۍ تر مینځ جګړه وشوه۔ د اخون د رویزه په قول په د ې جګړه کې اتمانخیلو ډېره میړانه ښکاره کړه او د لا زاکو ماتې وخوړه۔ [406]

په اوسني وخت کې ګګیانې پیښور ته نږد ې د خیبرپښتو نخوا د هنګو د و لسوالۍ یا ډسټریکټ پورې اړوند ه سیمې د و ابې کې میشته د ي چې له پیښوره ۱۱ کیلو متره یا ۶۳ میله واټن لري۔ د وابه ښکلي غرونه لري چې ډېرې ونې پکې د ي۔ په د و ابه کې د بنا خي خیلو، تور غالي، سور غالي، ترکانې، میري خیل، مند راخیل، مزنړي او حید ر خیلو قبیلې هم استوګنه لري۔ د ستر روحاني مشر او ستانه غني نیکه مزار هم هلته د ی۔[407] تاریخ حیات افغاني ۱۴۶ کلونه د مخه د ګګیا نیو د خلکو شمېر پنځه زره کونۍ ښود لي د ي۔ [408]

128 ګنډه پور

ګنډاپور له اره سړ بني پښتانه د ي او د د وی د لوی یا مشر نیکه نوم ستوری یا ستوریانی د ی چې په تاریخي کتا بو نو کې د استر یا نی یا او ستراني په ښو هم راغلی د ی۔ د پښتنو د د ود یزو شجرو پر بنسټ ستو ریاني پنځه

406 سید بهاد ر شاه ظفر کاکا خیل، پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۳۲۳ مخ

407 http://en.wikipedia.org/wiki/Doaba,_Khyber_Pakhtunkhwa

408 حیات افغاني، ۲۳۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

زامن د رلود ل چې تری(ګنډا پور)، شیخی، مریړی، امرا او همړ نو مبد ل چې په د وی کې د تري، شیخي، مریړي او امرا او لاد ې ته په مجمو عي ډول ګنډاپور وایي او د ستور ي یا ستور یاني پنځم زوی همړ او لاد ه د خپل لوی نیکه ستور ي د نا مه له کبله په ستور یاني سره مشهوره د ه۔[409]

محمد حیات خان په خپل مشهور اثر حیات افغاني کې د ګنډا پور د قبیلې په اړوند د اسې لیکلي د ي:

" په پیل کې د ستوري د قبیلې ټول ښا خونه د لوید یز افغا نستان په ستوریاني (ځاه) نومې ځای کې چې د کند هار په شمال ختیز کې د اوو منز لو په واټن پروت د ی استو ګنه د رلو د له او د ستور ي د ټولو زامنونه تری (ګنډاپور) ډېر ښا یسته و چې پر هغه باند ې د شیر انې د قبیلې د مشر یوه پیغله لور مینه شوه او هغه نجلی د خپل مور او پلار له خوښې او رضا پرته د ګنډ اپور کو رته لاړه او کنډ اپور له هغې سره د نکاح کو لو نیت وکړ، خو د ګنډ اپور پلار ستوري او د هغه نورو ورو ړو د ی له د ې کاره منعه کړ او له ګنډاپورنه خپه شول او له هغه سره یې خپلې اړیکي پرې کړې۔ ترد ې ورو سته چې ګنډا پور په ستور یاني (ځاه) کې د خپلوورو ړو او پلار نه مرور شونې په ترد ي نومي ځای کې یې چې د ستوریاني (ځاه) نه د وه لنډ منزله واټن لري استو ګنه غوره کړه ." [410]

لنډه د اچې کله ګنډ ا پور په ترد ي نو مي ځای کې استو ګنه غوره کړه نود کر نې په چارو بو خت او کا ریز ونه یې جوړ کړل او د خپلې هغې میر منې نه یې چې په مینتوب یې ورسره واد ه کړی و د د ریو زا منو خاوند شو چې ابراهیم، حسین او عمران نو مید ل اوخلورم او لاد یې یوه لوروه چې خوښ نو مبد له او د خپلې بلې میر منې نه یې د یعقوب په نا مه زوی وزیږید۔ هغه و خت چې تری یا ګنډاپور په ترد ي کې مړ شو نو د هغه زوی لبر اهیم د ګنډاپور یانو مشر وټاکل شو او کله چې بیا شیخي، امرا او مریړي د ګنډاپور د نسل او شتو زیا توالی او پر مختګ ولید، نو په ستوریاني (ځاه) کې یې خپله استو ګنه پر ښنود ه او په ترد ي کې د نورو پاتې ګنډا پور یانو سره یو ځای شول چې تر د ې وروسته له د وی سره په ګټې او تاوان کې شریک شول۔[411]

د مغولي واکمن شاه جهان د واکمنۍ په وخت کې د پښتنو د یوې قبیلې مروتو او د و لت خیلو تر مینځ یوه جګړه وشوه چې مروتو د غه جګړه وګټله اود د ولت خیلو قبیله د ټانک د سیمې نه په وتلو مجبو رشول او د د ولت خیلو د قبیلې لوی خان خانزمان د ګنډاپور یانو نه د مر ستې غو ښتنه وکړه او مرو ت یې له خپلو سیمو نه وشړل۔ تر د ې سوبې ورو سته بیاد خانز مان په غو ښتنه ګند اپو ریان د روهړي په سیمه کې استوګن شول۔ د ګنډاپور شمال ته د د ولت خیلو قبیله، جنوب ته یې میا خیل، لوید یز ته یې د سلیمان غر او لمر خاته ته یې د یره اسماعیل خان موقعیت لري۔[412] د تاریخي روایتونو پر بنسټ د وی په ۱۷ لیږ د یزې پیړۍ کې له افغا نستانه د خپلې استو ګنې اوسنۍ سیمې ته لیږ د ید لي د ي۔ یو شمېر ګنډاپور اوس هم د افغا نستان د غزني په ولایت کې د تره کو د قبیلې تر څنګ استو ګنه

409 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۲۲۲ مخ، د پیښور چاپ

410 حیات افغاني، ٤٤١ مخ، د پیښور چاپ

411 نوموړی اثر، ٤٤١ مخ

412 پښتانه د تاریخ په رڼاکې، ۱۳۹۸ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري۔

ګنډاپور زړرور او میړني خلک د ي۔د وی د نګې ونې لري او پیاوړي او غښتلي خلک د ي۔ په د وی کې د جر ګو سیستم شته او خلک خپلې لانجې او شخړې د جرګو مرکو له لارې اواروي۔ د د راني احمد شاه بابا د واکمنۍ په وخت کې د ګنډاپور د قبیلې ډېر خلک د د ه په پوځ کې د ند ې د رلود لې او د هغه د واکمنۍ په وخت کې د ګنډاپور د قبیلې د وسله والو میړو شمېر د ولس زرو تنو ته رسید ه۔

ګنډ اپور په عمو مي ډول د کر نې او سو د اګرۍ په چارو بو خت د ي۔ حاصلات یې غنم، جـــوار، بـــاجري او ډول ډول ترکارۍ د ي۔په پخوا وختو نو کې به د وی په د و بي کې له د امانه لوید یز افغا نستان ته راتلل او د لته به یې د بز ګرۍ لارې چارې او د اوبو د بند ونو د جوړولو کارونه زد ه کول او سو د اګري به یې هم کوله چې په پا یله کـــې ګنډ اپوریان په روړي کې د ډېرو ځمکو څښتنان شو ل اوپه ژمي کې به یې هند وستان ته تـــګ رلتـــګ کـــاوه۔د د وی څاروي اوښان، غوایي، خره، وزي او پسونه د ي۔

128.1 د ګنډاپور د قبیلې خیلونه او څا نګې

د ګنډاپور قبیله په لاند نیو خیلو نو او څا نګو ویشلې شوې د ه: [413]

1. ابراهیم زي
2. حسین زي
3. مو سی زي
4. یعقوب زي
5. راني زي
6. خوبي زي
7. د رې پلاره

128.1.1 ابراهیم زي

ابر اهیم زي د ګنډاپور د قبیلې یو مشهور ښاخ د ی چې زیاتره په کلا چي، لوني او ماد ي کې او سیږي۔ نورنګ خان ابر اهیم زی د د غه ښاخ مشر و۔ نو موړی په ملتان کې د سکهانو پر خلا ف جنګید لی د ی او په لکهي مروت کـــې د جاګیرونو خاوند و چې سرای نورنګ لکهي مروت د د ه د نا مه له کبله په همد ې نامه سره یا د یږي۔

د ابراهیم زي څانګې د اد ي:

413 تاریخ حیات افغاني د ٤٤۔او ٤٤٣ مخونو شجرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

10. د رې پلاره
11. احمد خيل
12. فتو خيل
13. جبيل خيل
14. قند و خيل
15. مند اد ک خيل
16. سيد ان خيل
17. حولت خيل
18. عبد لزي

128.1.2 حسين زي

د حسين زي څانګې د اد ي

1. ډوډ خيل
2. عمر خيل
3. سکند ر خيل
4. شهو خانخيل
5. نظام خيل
6. بازيد خيل
7. زاولي خيل
8. تاجي زي
9. ماني خيل
10. عالي خيل
11. جلي خيل

128.1.3 يعقوب زي

د يعقوب زيو خيلو نه په لاند ې ډول د ي

1. شاه خيل
2. د ا نه خيل
3. سروان خيل
4. پيرا خيل
5. احمد خيل
6. خواجي خيل
7. مريړ
8. موسى زي
9. ناصر خيل
10. نتو زي
11. پيراخيل
12. راناخيل
13. شاکي
14. شهزاد خيل
15. ياکخيل يا يحيي خيل
16. قد م خيل
17. سليما ن خيل
18. مهتر خيل
19. اختيار خيل
20. شبي خيل
21. بهاد ر خيل
22. محمد خيل
23. اختي خيل
24. بهلول خيل
25. د اد ي خيل
26. حيات خيل

(c) ketabton.com: The Digital Library

128.1.4 عمران زي

د عمران زيو خيلو نه د اد ي

1. عيسى خيل
2. سلطان خيل
3. سيد ان خيل
4. عثمان خيل
5. ميرا خيل
6. پا مک خيل
7. د ولت خيل
8. شهاب الد ين خيل
9. باره خيل
10. گنډ خيل
11. نصرت خيل
12. زرني خيل
13. رشيد خيل
14. الله د اد خيل
15. حيد ر خيل
16. سيد خيل
17. غنډ خيل

128.1.5 خوبي زي

د خوبي زي خپلو نه د اد ي:

1. ضحاک زي
2. سکند ر زي
3. خليل خيل
4. عبد ل خيل
5. کمال خيل
6. ملا خيل
7. حيات خيل
8. بابر خيل
9. جمک خيل
10. شد اد خيل
11. علي زي
12. بهای خانخيل
13. اند ک خيل
14. باقر خيل
15. مید اد خيل
16. حفيظ خيل
17. ايسپ خيل
18. زرنيخيل
19. کو هک زي
20. غوراني
21. مر هيل
22. رښازي
23. نور احمد خيل

128.1.6 د رې پلاري

د د ې پلاره خيلو نه په لاند ې ډول د ي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. سفر زي
8. نيکال خيل
9. غزن خيل
10. با زيد خيل

128.2 د ګنډاپور د قبيلې د استو ګنې اوسنی سيمې

ګنډاپوريان په او سني وخت کې د ګو مل د د ريا ب پر څنډه په کلا چي کې چې د پښتو نخوا په د بره ا سما عيل خان کې مو قعيت لري ژوند کوي چې د ابا سين په لو بد بزه څنډه، د خيبر پښتو نخوا په جنو بي بر خه او د سهيلي وزير ستان سره پو له لري۔ حيات افغاني ۱۴۷ کلونه وړاند ې د د وی شمېر ۳۔ زره تنه ښود لي د ي او نن ورځ د د وی شمېر د ۷۔ او ۹۔ زرو خلکو تر مينځ اټکل شوی د ی۔ د ګنډ اپو ريا نو د استو ګنې مشهور ځای کلا چي د ی چې ويل کيږي د ګنډاپور يا نو د قبيلې د مشر بارا خان په وخت کې ابا د شوی و د کلا چي ښار د د يوالو نو په ذريعه احاطه شوی د ی او د پلان له مخې جوړشوی ښار د ی۔ د کلا چي د ښار د چاکو ګانو جوړولو صنعت، لاسي صنايع او د طلايي د ارو څپليو جوړول د ځانګړي شهرت نه بر خمن د ي۔

د کلا چي د ښار مشهورې محلې د اد ي:

1. د شاکي محله
2. د ابر اهيم زي محله
3. د حسين زي محله
4. د يعقو بزي محله
5. د موسی زيو محله (شمالي خوا)
6. د مو سی زيو محله (جنوبي خوا)
7. د باراخيلو محله
8. د جعفر زيو محله
9. د کمال خيلو محله
10. د خد ر خيلو محله
11. د جتن والا محله
12. د عثمان خيلو محله
13. د نتو زيو محله

د کلا چي د ښار نه بهرې محلې د اد ي:

1. د رانا زيو محله
2. د زرني خيلو محله
3. د بهلول خيلو محله
4. د خود بستي محله
5. محله چو تې
6. لوني يا قاسم اباد
7. محله هارون اباد

د کلا چي د ښار ګيټونه (د روازې):

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. شاکي ګیټ
2. ماد ي ګیټ
3. عثمان خیل ګیټ
4. جتن والا ګیټ
5. میتهو ګیټ
6. مد ی خان ګیټ

په کلا چي کې د ګنډا پور یا نو کلي په لاند ې ډل د ي:

1. ماد ي
2. هت هالا
3. ټکـــــــــــــــــــــــواړه
چې د عمران زیو ګنډاپوریانو د ازاد خان د خانۍ په وخت کې اباد شوی د ی
4. لـــــــــــــــــــــــونې
5. روړي
6. قلنـــــــــــــــــــــــد ر

چې د سلیمان غره په خـــــتیزو لمنو کې د لونې د ســـیند پـــر غـــاړه مـــو قعیـــتـلـــر ي او ګنډاپوریان د د غه ســـیند د او بو نه د خپلو ځمکو د خړوبـــو لو لپاره ډېره ګټه اخلي

لوید ېز د ولت پور
7. کوند و کوټ
8. زرکاني
9. کنوري پوټا
10. ګاره عبد الله
11. ګاره مد ا
12. کوټ ظفر

د ګنډاپوریانو ژبه پښتو د ه، خو په سرائیکي ژبه هم خبرې کولای شي۔

د ګنډا پوریانو مشهور او نو میالي کسان:

1. نورنګ خان ابر اهیم زی
2. زمان خان ابر ا هیم زی
3. ګلد اد خان
4. قا لو خان
5. ازاد خان چې ټکواړه د د ه په وخت کې اباد ه شوې وه
6. جبیل خان
7. سرور جان خان ابر اهیم زی
8. سرد ار شاه جهان خان
9. اورنګزیب خان باراخیل
10. محمد رمضان خان رانا خیل
11. محمد حیات خان
12. عنایت الله خان ګنډا پور
13. حق نواز خان ابر اهیم زی

د ګنډاپوریانو علمي شخصیتو نه [414]:

1. حاجي غلام سرور خان ګنډاپور چې د پیښور د اسلا میه سکول لو مړنی سر ښوونکی و
2. شیر محمد خان ګنډاپور د تواریخ خو رشید جهان لیکوال چې ابراهیم زی ګنډاپورو

414 http://en.wikipedia.org/wiki/Gandapur (د فبروری لومړی نیټه ۲۰۱۲ کال)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. ډاکټر محمد جانخان ګنډاپورچې په اټو میک انر جی‌کې یې پي‌ایچ‌ډي کړې وه
4. ا مین الله خان ګند ا پور د تار یخ سر زمین ګومل مؤ لف
5. فقیر نو رمحمد د رساله رو هي ژبا ړونکی
6. عطا ؤالله خان عطا بهاد ر خیل د پارسي ژبې شاعر
7. طا هر کلا چوي د پښتو ژبې شاعر چې د مینې غېږ، د حسن لمن او مضراب یې لیکلي د ي
8. قاد ر د اد خان د تاریخ ګنډا پور لیکوال
9. ثناؤالله شمیم د پښتو ژبې شاعر
10. صلا ح الد ین ابر اهیم زی د اردو ژبې د د وو کتا بو نو مؤلف
11. شاه عالم خان ګنډاپوري د پښتو ژبې شاعر
12. عبد الر حمن خان ګنډا پور کما ل خیل
13. سید احمد اختر د اردو ژبې شاعر
14. الله نواز افق د اردو او سرائیکي ژبو شاعر

129 ګوربز

که چیرې د ګوربزو د قبیلې د نسب شجره په غور سره وګورو نو جوته به شي چې ګور بز د کرلانیو پښتنو په ټو لنیز ګروپ پورې اړه لري او د وزیرو د قبیلې یو ښاخ شمیرل کیږي۔ د شجرو پر بنسټ د وزیرو د قبیلې لوی نیکه وزیر د سلیمان زوی د وه زامن د ر لود ل چې یو یې لالی او بل یې خد ری نو مید ل۔ خد ری چې د وزیر مشـــر زوی و د د ریو زامنو خاوند و چې تر ټولو کشری زوی یې مبار ک نو مید چې ګوربز د مبارک زوی و او دـګـــوربز اولاد ه د هغه د نامه له کبله په ګوربزو سره مشهوره شوه۔[415]

که څه هم ګو ربز د و زیرو د قبیلې یو ښاخ د ی، خو او س د د ې لپاره چې د وزیرو د قبیلې نه جلا استو ګنه لري او په د ود ونو او رواجونو کې یې هم سره لږ شا نتې تو پیرونه شته نو ځکه د د وی یاد ونه‌پـــه جلا ډول ســـره کوو۔

محمد حیات خان په خپل اثر حیات افغاني کې د ګوربزو په اړوند د اسې لیکلي د ي:

---

415 لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۲۲٤ مخ، د پیښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

"په پيل کې ګوربز د مسعود و (مسيد و) وزيرو سره يو ځای د هغوی د غره په شمالي بر خه‌کې ميشته ول، لکه چې د شکتو په د ره او د بابړو په غره کې تر او سه پورې هم ځينې پخواني سپين ږيري وزير د ګوربزو د قبيلې د اوبو د ويالو او د هغوی د کورو نو نښې نښانې ښيي.اوس تر د وه سوو کلونو [416] زياته موده تيره شوې ده چې ګوربز له د غې سيمې نه وتلي دي او له هغه ځا يه د د وی د تللو وجه د اسې ښو د لې شوې ده چې د ګبر په غره کې لو مړی د بيټنيو پښتنو د ورګاړي ښاخ استو ګنه د ر لود له چې ورو سته بيا ګوربزو پر د وی ير غل وکړ او د ګبر غر يې ترې ونيوه، تر هغه وروسته د بيټنيو د قبيلې د کجين ښاخ پر ګوربزو برید وکړ او د د واړو تر مينځ تر سختو خو نړيو جګړو وروسته د ګوربزو قبيلې ما تې وخوړله او د ګبرغر بيا د بيټنيو لاس ته ورغی او د د پ لپاره چې ګوربز په د غو جګړو کې کمزوري شوي ول، نو له د پ کبله د وزيرو د سيمې په لو يد يزو او شمالي څنډو کې، د خوست د سيمې د جنوب ختيز او د د وړو د سيمې په شمال لويد يزو غر نيو سيمو کې ميشته شول چې د د وی په د غې غرنۍ سيمه کې د ژمي په د وو ميا شتو کې واورې اوري." [417]

ګوربز په اوسني وخت کې د افغانستان د خوست ولايت د ګوربزو په ولسوالۍ کې استو ګنه لري چې نو موړې ولسوالي د تنيو اومند وزيو د و لسوالیو سر ه ګډه پوله لري. بايد وويل شي چې ګوربز په ختيزه او لويد يزه بر خه کې د پښتونخوا سره هم ګډه پو له لري.

که څه هم ګوربز بيو زله او غر يب خلک د ي، خو ميړني، جنګيالي او په پښتني ننګ او غيرت کې تکړه خلک د ي. د د وی فزيکي جوړښت، بڼې، څيرې او رنګونه د و زيرو د قبيلې د خلکو په څير د ي‌کـه څـه هـم ګـوربز د وزيرو د قبيلې سره په ګڼه او تاوان کې شريک نه د ي، خو هغوی خپل ورونه ګڼي.ګوربزو په پخوا وختونو کې د وزيرو د قبيلې پر نر خونو او څلو باند ې عمل کاوه، خو اوس نو موړي نر خو نه او څلي د د وی له خوا نـه عملـي کيږي. [418]

حيات افغاني افغاني له نن ۱۴۷ کلونه وړاند ې د ګوربزو د قبيلې د وسله والو ميړونو شـمير ۱ـ تنـه او د د ې قبيلې مجموعي شمېر يې ۱۱ـ تنه ښود لی د ی، خو په ۲ـ۶ زيږ د يز کال کې د ګوربزو د قبيلې مجمو عي شـمير ۲۳۲ـ تنه ښود ل شوي د ي.

416 محمد حيات خان خپل تاريخ حيات افغاني په ۱۸۶۵ زيږ د يز کال ليکلی د ی چې په د ې حساب سږ کال چې ۲ـ۱۲ زيږ د يزکـال د ی او سـنۍ سيمې ته د ګوربزو د قبيلې له راتګ نه تقر يباشا او خوا ۳۵ کلونه تير يږي

417 حيات افغاني، ۴۲۷ مخ، د پيښور چاپ

418 معلومات مختصر د رباره اقوام وقبايل ولايات سر حد ي کشور، ۶۹ مخ، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

129.1 د ګوربزو د قبيلې ښاخونه

د ګوربزو قبيله د زود ين (ضياؤ الد ين) او نصر الد ين په نامه په د وو تپو (طا يفو) ويشلې شوې د ه چې بيا د غه د وې تپې په لاند نيو ښاخونو ويشل کيږي۔

د نصر الد ين ښا خونه د اد ي:

1. سرګلي
2. شير خيل
3. مانې خيل
4. کد ي خيل
5. کاوي خيل
6. ګلک خيل

د زود ين (ضياؤالد ين) ښا خونه په د ې ډول د ي:

1. نيزي خيل
2. نواب خيل
3. بيباخيل
4. ژونوال
5. ګنډي خيل
6. خري خيل
7. لنډي خيل
8. بورپه خيل
9. بيکي خيل
10. پريت خيل
11. جپکه ګنډه
12. پيري ګنډه
13. بيړي ګنډه

129.2 د ګوربزو مشهور کلي

انډيرلی، بګي خيل، ملايانو کلی، د پښانو کلی، شهيد کلی اونور۔۔۔

129.3 خوراک بڼې

د ګوربزو د قبيلې خلک زياتره په خو ړلو کې د جوارو، غنمو، ږد نو، کورتو، شيد و، مســـتو،کـــو چـــو او پيروي نه ګټه اخلي، خو خلک بڼې زياتره د جوارو نه پخ شوې ډوډۍ خو ښوي۔

129.3.1 ميوي بڼې

د ګوربزو د قبيلې په سيمه کې متک(چار مغز)، منې، مند تې (زرد الو)، انګور، الوچې، توتان، ګو رګـــورې، پورګي او مو مانې ډيرې پيد ا کيږي چې له د غو ميوو نه يې ځينې په تازه او ځينې يې په وچ ډول خوړل کيږي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

129.4 د ګوربزو جامې

د ګوربزو د قبيلې د نارينه ووخلکو پو ښاک د وزيرو او د خو ست د خلکو د جا موپـــه څيـــر د ي۔ د ښـــځو کميسونه يې د ۱۔ مترہ نه نيولې تر ۲۔ مترو پورې ګڼ وي۔ همد اراز ښځې يې سره، سپين او تور ټيکري هم په سروي۔ همد اراز د د وی مير منې د مزرو څپلی هم په پښو کوي۔

129.5 لاسي صنعت

د ګوربزو د قبيلې خلک د مزرو نه ښکلې او ښا يسته ټو کری ګانې (شکرونه)، پړي، څپلی، ترنګړ، د کټ بوڼ او د خرو کتې جوړوي۔[419]

130 لالي يا ليلي وزير

لکه چې دنسب له شجرې نه څر ګندیږي لالي يا ليلي وزير دپښتنو په کر لانې ټو لنيز ګروپ پورې اړه لري او لالی دخدري ورور او دوزيرو دقبيلې يو ښاخ شمېرل کيږي چې دخپلې قبيلې د پا تې بر خې نه رابيلـــه شـــوې [420] او دسپين غره په شمالي او لويديزه بر خه کې او سيږي او دوزيرو دقبيلې نه ددوی دجلا والي په اړه داسې ويل کيـــږي چې لالی دوزير زوی دخپل پلار سره د شوال په غره کې او سيده چې د هغه له لاسه د شيتکو پښتنو له اولادې نه يو تن ووژل شو۔

په دغه وخت کې لالی دبدل اخيستلو له ويرې د شوال سيمه پر ښنودله او دخوږ يانيو سيمې ته لاړ او هلتهيـــې واده هم وکړ۔[421]

تاريخ حيات افغاني له نن نه ١٤٦ کلونه دمخه ددوی دوسله والو کسانو شمېر پنځه زره تنه ښودلي دي۔

همداراز د نوموړي تاريخ د مؤلف د ليکنې پر بنسټ د لالي وزير اولاده د ننګر هار په سپين غره کې اوسيږي۔[422]

---

419 د افغانستان د علومو اکيډيمی د ژبو اواد بياتو د مرکز د علمي غړي ښاغلي سر محقق مير احمد ګوربز له خوا د ګوربزو د قبيلې په اړوند هغه معلومات چې زما په واک کې يې راکړل

420 پښتانه دتاريخ په رڼا کې، ۱۳۹۵ مخ

421 حيات افغاني، ٤٢٨ مخ

422 نو موړی اثرد ۳۵۸ مخ شجره

(c) ketabton.com: The Digital Library

131 لوانې

دلوانې قبيله چې نوم يې په تاريخونو کې دلوهاني، نو هاني او نو حاني په بنو هم راغلی دی په لودي پښتنو ورګډيږي. دپښتانه دتاريخ په رڼاکې دکتاب ليکوال سيد بهادرشاه ظفر کاکا خيل د لو انې په اړوند داسې کښلي دي:

" لوانې هم لودي پښتانه دي. داسماعيل زوی نوحان له خپلو دوو مير منو نه شپږ زامن درلودل او داسې ويل کيږي چې دده اصلي نوم نوح و چې ووسته په نوحان يا لوان سره مشهورشو او اولاده يې نن ورځ دلوانيو په نامه سره يادېږي، خو پښتانه يې په خپلو ورځنيو خبرو اترو کې دلو حاني، نوهاني يا لوانې په نامه يادوي."[423]

131.1 د لوانيو د قبيلې ښاخونه او څانګې

د پښتنو قبيلو د دوديزو شجرو پر بنسټ لوانې دوې مير منې درلودلې چې يوه يې شيرې او بله يې تورې نو مېد له. دلوانې د لومړۍ مير منې شيرې نه يوزوی وزيږيد چې مروت نو ميږي او نن ورځ دمروتو قبيله دپښتنو يوه مشهوره قبيله ګڼله کيږي چې دمروتو دښاخ خلکو ته سپين لوانې هم ويل کيږي چې اوس مروت په لکهې مروت، ټانک او بنو کې اوسيږي.لوانې دخپلې دويمې مير منې تويۍنه پنځه اولادونه درلودل چې مماخيل، مياخيل، تتور، هوداو تيج دي چې بيا له دغو پنځو زامنو نه نورې ډيرې څانګې رامينځ ته شوې دي او دوی ته تور لوانې هم ويل کيږي، خو دتورو او سپينو لوانيو نو مونه او س په دوی کې زيات رواج نلري. [424]

131.2 دلوانيو داستو ګڼې سيمې

په افغا نستان کې لوانې دغزني ولايت د شلګر، اندړواوقره باغ په ولسوالیو کې استو ګنه لري چې ۵-کوره په شلګر او ۳-کوره په قره باغ کې او سيږي. [425] دزابل او کند هار په ولا يتو نو کې هم دوی په خواره واره ډول ژوند کوي. دافغانستان په شمالي ولايتونو لکه بد خشان، تخار او کندز کې هم لوانې شته. دسهيلي پښتونخوا په دکي او سيوی کې هم يو شمير لوانې ميشته دي. ددوی يو شمير دځمکو څښتنان او يو شير يې هم کو چياني ژوند لري، ځينې يې په سوداګريزو کارونو بو خت دي. همداراز دپښتونخوا په ټانک، لکهې مروت او بنو کې هم لوانې استو ګنه لري.په پخوانيو زمانو کې لوا نيو دهندوستان او مر کزي اسيا تر بخارا او سمر قنده پورې تګ راتګ کاوه او سوداګريز کارونه يې سر ته رسول.

---

423 حيات افغاني ۳-٦-۳-۷ مخونه

424 پښتانه دتاريخ په رڼا کې، ۱۳٤۷-۱۳٤۸ مخونه

425 پښتو او پښتانه په سهيلي پښتو نخواکې، ٤٥٦ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هند کې دلودي او سوري پښتنو واکمنانو په وخت کې لوانيو په هندوستان کې ډير پر مختګ وکړ، په تيره بيا دسلطان بهلول لودي دهغه فرمان له مخې چې پښتنو ته يې وليږه ډير شمير پښتانه چې لوانې هم پکې ول هندوستان ته لاړل، هلته يې لوړ لوړ پو ځي منصبونه او جا ګير ونه تر لا سه کړل چې يو زيات شمير لوانې پښتانه اوس ه دهند دګجرات په ايالت او دهند په نورو سيمو کې استو ګنه لري۔ په هندو ستان کې دلودي واکمنانو په وخت کې دځينو مشهورو پو ځي کسانو نو مونه چې دلودیانو دسلطنت په ټينګښت کې يې ور سره مر سته کړې وه دادي: [426]

1. نصيرخان لو انې
2. دريا خان لوانې
3. شهباز خان لوانې

همدارازپه پخوانيو وختو نو کې دپښتونخوا د ټانک په سيمه کې په لو انيو کې ډير پياوړي مشران تير شوي دي چې نو مو نه يې دادي: [427]

1. جلال خان
2. موسی خان
3. فيروزخان
4. بر مزيد خان
5. محمد خان
6. شيرخان
7. دليل خان
8. دولت خان
9. شهباز خان
10. غازي خان
11. حيات خان
12. قتال خان
13. خمريز خان
14. صاحب خان
15. سليم خان
16. اکبر خان
17. هيبت خان
18. الله داد خان
19. خداداد خان
20. صاحبداد خان
21. سرورخان
22. نواب شهنوازخان

همداراز په لو انيو کې دپښتو ژبې دمشهور شاعر دولت لوانې نوم هم بابد ياد کړو چې دپښتو ژبې مشهور شاعرا و ددیوان څښتن و چې ديوان يې له نن نه ۲۵ کلونه وړاندې دافغا نستان دعلو مو اکيډيمۍ چاپ کړی دی۔

لنډه داچې لوانې دافغا نستان او هند دنيمې وچې په تاريخ کې يوه مشهوره قبيله ده، په تيره بيا په هندکې دلودي او سوري واکمنيود دورې په تاريخونو کې يې دپام وړ کارونه تر سره کړي۔

---

426 تاريخ شاهي معروف به تاريخ سلاطين افاغنه، دفهرست الرجال برخه

427 حيات افغاني، د ۳۔۷ مخ شجره

(c) ketabton.com: The Digital Library

132 لودي

لودیان په اصل کې متوزي پښتانه دي۔ د پښتنو دتاریخي ر وایاتو او دودېزو شجروپر بنسټ دلودیانو دقبیلې لوی نیکه ابراهیم نومیدچې نو موړی په لودي سره مشهور شو۔ نوموړی دشاه حسین غوري او دبیټ نیکه دلور بي بي متو زوی دی۔ بي بي متو دوه زامن درلودل چې یو یې غلجی ا وبل یې ابراهیم و چې بیا یې په لودي سره شهرت و موند۔ دا چې ابراهیم ولې په لودي مشهور شو یو روا یت شته او هغه دا چې کله چې بیټ نیکه علیه الر حمه د خپل کلي نه دخپلې استو ګنې غر نۍ سیمې ته ستو ن شو نو خپلې میر منې ته یې وویل چې بسم الله کړه او دپخواني نغري نه اور راو با سه ا و ډوډۍ پخه کړه او ماته یې راوړه چې پخپلو لمسیانو یې وویشم چې راته څر ګنده شي چې زما په لمسیانو کې کوم یو ډېر بختور دی؟ کله چې د بیټ نیکه میر منې هغه ډوډۍ پخه کړه نو دبي بي متو کو چني زوی ابراهیم هغه ډوډۍ واخیسته او په منډه یې خپل نیکه بیټ نیکه ته وړوړه او په مخ کې یې ورته کیښودله۔ بیټ نیکه ډېر خو شاله شو او ورته یې وویل چې ابراهیم لوی دی، همدارازبیټ نیکه ابراهیم ته دوعا هم وکړه چې له هغې ورځې نه ابر اهیم په لودي سره مشهورشو چې اولاده یې دلودي او یا هم دلودیا نو په نامه سره یا دیږي۔ [428]

132.1 دلودیانو دقبیلې بنا خونه

دلودیا په بنا خونو کې سیاڼي، نیازي، دوتاڼي، لواڼي، پرانګي، سوري او مروت مشهوردي چې بیا هر بناخ په نورو ډېرو څانګو یشل شوی دی۔

لودیان نه یوازې دافغا نستان دغزني ولایت په شلګر، اندړ و، قره باغ او دزابل په کلات او کند هار کې استو ګنه لري، [429] بلکې په پښتو نخوا، دپاکستان دپنجاب په لاهور اوهمداراز په کراچۍ او دهندوستان د اتهرارادیش او بیهار په ایا لتونو کې هم استو ګنه لري۔

زموږد ګران هیواد افغا نستان پیاوړی اوستر مورخ اروابنادعلامه عبد الحی حبیبي دپښتو اد بیاتو دتاریخ په لو مړي او دویم ټو ک کې په ختیز افغا نستان او ملتان کې د لودي پښتنو د ځینو واکمنانو یادونه کوي او لیکي :

"لودیان هم دپښتنویوه مشهوره کورنۍ ده چې دواکمنۍ او مشرتابه مرکز و او له ۳۔ هجري نه وروسته په ختیزه پښتو نخواکې ددې کورنۍ دواکمنانو نو مو نه اوربدل کیږي چې دلودیانو دغه کورنۍ نه شیخ حمیدلودي پر لغمان، ننګرهار، پیښور او تر ملتانه واکمني درلودله او تردې وروسته نصر لودي چې دهغه زوی و پا چا شو او ملتان یې دسلطنت مر کزو۔ کله چې غزنوي محمود پر ملتا ن بر ید وکړ نو دشیخ حمید لودي لمسی داودلودي دهمدې

428 حیات افغاني، ۲۷۵ مخ، دپیښور چاپ

429 پښتانه دتاریخ په رڼا کې، ۱۳٤۷-۱۳٤۸ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ نه په ملتان کې واکمن و۔ غزنوي محمود داود ونیوه، غزني ته یې راووست او دغورک په کلا کې یې بندي کړ چې بیا هما غلته مړ شو۔" [430]

همداراز له دغې کورنۍ نه شیخ رضي لودي دشیخ حمید لودي وراره او نصر لودي دپښتو ژبې ښه شاعران ول چې پټې خزانې د هغوی احوال او دشعرونو بیلګې راوړي دي۔ په همدې تو ګه علي سرور لودي ۹۶۔زیږدیز په شااوخواکې اوسېده او دلودي دقبیلې دشا هو خیلو دځانګې پورې یې اړه درلودله دهندوستان دسترو ادیبانو او عالمانو نه ګڼل کیږي چې په ملتان کې ا وسیده۔ دلودیا نو دلو یو مو رخینو نه یو هم داخبار لللودي دکتاب لیکوال احمدلودي دسعید لودي زوی دی چې د ٦٨٦ زیږدیز کال په شا اووکې یې ژوند کاوه چې دملتان دلودي واکمنانو احوال یې لیکلی دی۔

له بلې خوا پښتنو لودیا نو په هندوستان کې یوه لو یه واکمني درلودله چې له ١٤٥١ زیږدیز نه تر ١٥٢٦ کلونو پورې یې پا چاهي کړې ده چې په هند کې ددغې کورنۍ دواکمنۍ بنسټ ایښودونکی سلطان بهلول لودي ١٤٥١-١٤٨٩ زیږدیزدی چې تر هغه ووسته سلطا ن سکندر لودي ١٤٨٩-١٥١٧ زیږدیز او تر هغه وروسته بیا سلطان ابر اهیم لودي ١٥١٧-١٥٢٦ زیږدیزه پورې واکمنان ول۔

ابراهیم خان لودي، تاج خان لودي، خانخانان لودي، دریا خان لودي، دولت خان لودي، مبارک خان لودي، سعید خان لودي، سید خان لودي، قطب خان لودي، محمد خان لودي، دسلطان سکندر لودي زوی محمو دخان لودي، همایون لودي، ملک کالالودي، باربکشاه لودي، مبارکشاه لودي، عالم خان لودي، نظام

430 د پښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی او دوهم ټوک، ٤٥٧-٤٥٨ مخونه، د پیښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان لودي، جمال خان لودي، يعقوب خان لودي، فتح خان لودي، موسى خان لودي، جلال خان لودي، حسين خان لودي، اسما عيل خان لودي، خانجهان لودي اواعظم همايون لودي۔[431]

د لودي پښتنو د ووستي واکمن سلطان ابراهيم لودي مزارد هند په پا ني پت کې

لنډه داچې لودي پښتانه نه يوازې په افغا نستان او پښتونخوا کې مشهوره قبيله ده، بلکې په هندوستان کې هم دوی يوه پياوړې پښتني واکمني در لودله۔

133 لودين

دپښتني د ودېزو شجرو پر بنسټ لودين غر غښتي پښتانه دي چې دافغا نستان په بيلا بيلو سيمو او ولا يتونو کې ميشته دي ۰

دلودين د قبيلې خلک دافغا نستان د ننګر هار، کند هار، زابل، کندز، بلخ، هرات، لو ګر او کابل په ولا يتونو کې استوګنه لري ۰

دننګر هار په ولايت کې د لو دين دقبيلې خلک ددغه و لا يت دکامې او کوز کو نړ په ولسوالیو کې او سيږي ،همداراز دلو ګرولايت لودين ددغه ولايت دمحمد اغه او پل علم په ولسوالیو کې ميشته دي ۰ په همدې ډول دبلخ ولايت لو دين ددغه ولايت د مرکز مزار شريف او دد ولت اباد په ولسوالی کې استوګنه لري ۰

د لو دين دپښتنو پا تې بر خه د غلجيو پښتنو په سيمو کې په خواره واره ډول سره اوسيږي. يوشمېر لو دين د سهيلي پښتو نخوا د مرکز کو ئيټې په شا او خواکې هم استو ګن دي ۰

پاتې دې نه وي چې دننګر هار په ولايت کې ميشته لو دين چې ددغه ولايت په کامې او کوز کو نړ ولسوالیو کې استو ګنه لري، ددوی شمېر د افغا نستان مرکزي سر شميرنې دادارې له خواچې په ۱۳۶۰ لېږديز کال کې تر سره شو ۱۱۸۹ تنه ښودل شوي دي چې ښا يې اوس يې په شمېر کې ډېرز يا توالی راغلی وي ۰[432]

دلودين قبيلې پخپلې غيږ کې ډېر پو هان او نا متو کسان روزلي دي چې کولای شو دلا ند نيو کسا نو نو مو نه ياد کړو:

1. ښاغلی سر محقق اروابناد ډاکټر دولت محمد لو دين چې دپښتو ژبپو هنې په بر خه کې يې دافغا نستان دعلو مو په اکيډيمی کې د قدر وړ کارونه کړي دي ۰ دده دژباړل شوو کتابونو نه د عباس سروانې د شير شاهي تاريخ او هم د ټام سايرنو مو نه اخيستلی شو ۰ بايد زياته کړو چې اروابناد دافغانستان د علو اکيډيمی دپښتو

431 تاريخ شاهي، داحمد يادګار تاليف، دفهرست الرجال برخه، د ۱۳۳۹ زيږديز کال چاپ، کلکته

432

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيړودنړيوال مرکز رئيس او دعلومو اکاډيمۍ د مر ستيال په تو گه هم دندې سر ته رسولي دي ۰

2. د لودين د قبيلې پورې اړوند بل تن بناغلی جاويد لودين دی چې ا وس دافغانستان د بهر نيو چارو پـــه زارت کې سياسي معين يا مر ستيال دی ۰ نو موړي په لويې بر يتانيا کې په حقوقو او سياسي علو مو کې خپلې لوړې زده کړې پای ته رسولي دي او په کا ناډا او ناروې کې دافغا نستان دلوی سفير په تو گه يې هم دندې سر تـــه ر سولې دي ۰

3. د لودين د قبيلې پورې اړوند بل تن بناغلی ډاکټر عزيز الله لودين دی چې دهرات ولايت دلو دينانونـــه دی او د څه مودې لپاره دافغا نستان د ټو لټا کنو دخپلواک کميشن (کميسيون) مشر واوا وس دافغا نستان د فساد ســـره دمبارزې اداري مشر دی ۰

4. همدارازدلودين په قبيلې پورې اړوند بل تن بنا غلی جنرال عتيق الله لو دين دی چې پو ځي زده کړې لـــري او دلو گر ولايت دمحمد اغې دولسوالۍ دلودين په قبيلې پورې اړه لري ،نو موړی تر څه مودې پورې دلو گـــر دولايت دوالي په تو گه هم دنده سر ته رسولې ده ۰ [433]

لنډه داچې لودين په افغا نستان کې يوه مشهوره پښتني قبيله ده ۰

134 ما کو

که چيرې د ما کو پښتنو دنسب شجره وگورو نو دوی سړ بني پښتانه او د درانيو دپنچپای په بناخ پـــورې اړه لري ۰ ددوی د وگړو شمېر لږ دی ۰ ددوی يو شمېر په کند هار او يو شمېر هم دنورزيو پښتنو سره يو ځای ميشته دي۔

يو شمير ماکوان دهرات او غزني په ولايتو نو کې هم استو گنه لري ۰ په کند هار کې دماکو دقبيلې دخلکو شمېر په ۱۳٦٥ لمريز کال کې ۱٥٥۷٤ تنه ښودل شو ي ول، چې ښايې اوس يې په شمېر کې ډېر زيا توالی راغلی وي ۰ د کند هار په ولايت کې دماکو دقبيلې خک د دامان او ار غستان په ولسوالیو کې ا ستو گنه لري ۰ دهرات په ولايت کـــې دمـــاکـــو دقبيلې خلک ددغه ولايت دانجيل، کشک او دکرخ په ولسوالیو کې ميشته دي چې په نو موړي ولايت کې په ۱۳٦٥ لمريز کال کې ددوی ټول شمېر ۲٦۸۸ تنه ښودل شوي دي چې بنا يې اوس به يې په شمېر کې ډېر زياتوالی راغلی وي . [434]

تاريخ حيات افغاني ليکي چې په غز ني کې هم د ماکو دقبيلې څو کلي شته چې دخاگوانيو دقبيلې دکليو تر څنگ پر اته دي اوسيمه ايز خلک دغه د خاگوانې د قبيلې خلک هم دخاگوانې ما کوانو په نامه يادوي ۰ [435]

---

433 دلو دين دقبيلې په اړوند زما(ډاکټر لطيف ياد) شخصي يادداشتونه

434 پښتني قبيلې، ۲۳۱مخ

435 معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل سرحدي کشور، ۱۰، ۹۳، ۱۰۹، ۱۱۰ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټول افغا نستان کې د ۱۳۶۵ کال د سر شمیرنې پر بنسټ ددوی شمېر ۱۸۲۶۲ تنه ښودل شوي دي چـــې بنـــايې اوس به يې په شمېر کې دوه ځلې زياتوالی راغلی وي ،[436]

135 مامونډ

د پښتني شجرو پر بنسټ مامونډ بنځي يا خوښي يا خاخي خيل پښتانه دي چې دتر کلا نيو پښتنو يو بناخ ګڼـــل کيږي چې دسړبني پښتنو په ټولنيز ګروپ پورې اړه لري .

مامونډ په لو مړي سر کې په دوو مهمو بنا خو نو ويشل شوي دي:

1. لوی مامونډ چې کاکازي هم ورته وايي [437]
2. واړه مامونډ

دمامونډو لوی اکثريت د پښـــتونخوا په باجوړ ايجنسۍ کې استو ګنه لري .ددوی ختيز ته سالارزي اوشمال ته يې دانګام ا وشمال لويديز خواته يې د شورټن او مرورې درې اولويديز ته يې چارمنګ او جنوب ته يې د بنار رياست پروت دی .لوی ما موند دمامونډو دسيمې په جنوب ختيز او جنوب لويديز ته او واړه ما موننددمامونډوپـــه شـــمال او لويديز کې ميشته دي .په ختيز کې د لويو ما مونډو او سالارزيو تر مينځ برېد لوند خوړ دی .[438]

دلويو ما مونډو د خيلو نو نومونه دادي:

1. مسعود خيل
2. مغدو دخيل
3. عمر خيل
4. يوسف خيل
5. سليمان خيل
6. خلوزي

دوړو مامونډو خيلونه دادي:

1. بړوزي
2. اوريا زي
3. برم کازي

د مامونډو ځمکې په عمو مي ډول غنم، اوربشي، نسک او مشنګ کري ځکه چې للمي دي.د مامونډو هوا معتـــدله

436 تاريخ حيات افغاني ۱۵۲ او ۱۵۹ مخونه
437 پښتانه، تومړی ټوک، ۷۳ مخ
438 دپښتنو ټولنيز –اقتصادي جوړښت، ۲۲۵ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده .په کو م ځای کې چې د چینو اوبه شته نو هلته د شفتالو، توتانو او ما لټو باغونه هم شته.په با جوړ کې د مامونـــدو شمیر ۸۰۰۰۰ او دافغا نستان د کو نړ په ولایت کې ددوی شمیر ۱۸۳۹۱ تنه ښودل شوي دي . [439]

135.1 استوګن سیمې (لوی ماموند)

دلویو ما موندو ځینې خیلونه د مرورې په دره کې هم استو ګنه لري. دوړو ما مونـــدو ځینـــې خیلـــونه په شورټن، دانګام او دپیچ درې په وټه پور کې میشته دي او برسیره پر دې د ما موندو ډیر شمیر کورونه د کونړ ولایت په سیمه کې هم پراته دي.

واړه ماموند د سالارزیو نه وروسته دانګام ته راغلي دي .دوی د جنوب له خوا د څړ ځایونو په هڅه دګوریګـــا غرونو ته را وختل او دلته یې بانډې جوړې کړې. دمالداری سره یې دګوریګا په دره کې ځمکـــې واخیســـتې او دلتـــه میشته شول.د ګوریګا ما موند د ځمکوالی نه پرته رمې هم لري.په ما ماموندو کې اوبه لږې دي او زیاتره ځمکـــې یـــې للمي دي .

135.1.1 افغانستان

په افغا نستان کې دلویو ما موندو کلي دادي : کاکازي یا لوی ما موند دافغا نستان دکو نړ ولایـــت په مـــرورې، شورټن، بر کانې، دانګام او پیچ دره کې او سیږي ۰

135.1.2 پښتو نخوا

کاکا زي یا لوی ما موند د پښتو نخوا دباجوړ ایجنسۍ په غاښي، شبنتر، ذکي، کټـــوټ، ګیـــري، زري، ترخـــو، لغړۍ، کالوزۍ، کږه، موخه او میا نه کې او سیږي ۰ همداراز په پښورراو ایبټ اباد کې هم استو ګنه لري .

135.1.3 سهیلي پښتونخوا

دسهیلي پښتونخوا په کو ئیټه او پښین کلي کاکازي کې .

135.1.4 پا کستان

یو ډېر شمېر کاکازي دپا کستان په لا هور، کراچۍ، کشمیر، جهیلم، بهلوال، سر ګودا، سیالکوټ، دیره غازي خان، چکوال، عیسی خیلو او مو سی خېلو کې استو ګنه لري ۰

---

439 دپښتنو ټولنیز –اقتصادي جوړښت ۲۲۶ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

135.1.5 هندوستان

په هندو ستان کې کا کا زي دپنجاب ایالت په ګورداس پور، بابل چاک، فیض الله چاک، ست کو ها، وزیر چاک او دهاریوال کې استو ګنه لري.

135.2 استوګن سیمې (واړه ماموند)

دوړو ماموندو کلي دادي:

1. څپري
2. موضي
3. ککي
4. وړوکی خرکی
5. بانډه
6. شاهي تنګی
7. لوی خرکی
8. بدان
9. ډمه ډوله
10. ډبر

135.3 نومیالي

دکاکا زیو دځینو مشهورو کسانو نو مو نه په لاندې ډول دي: [440]

1. ریحان ملک (د پا کستان ډپټي اډیټور جنرال)
2. بهادر یار خان (سیاسي شخصیت)
3. غلام احمد بلور
4. منیر احمد خان
5. ډاکټر اشفاق احمد
6. جسټیس عبد الو حید خان
7. اسما جها نګیر
8. شعیب ملک (د پا کستان د کریکیټ ټیم پخوانی کپتان)
9. ډاکټر رضوان ملک

440 ویکیپیډیا، کاکا زي قبیله

(c) ketabton.com: The Digital Library

136 محمد زي

دغه قبيله په افغانستان کښې د محمدزيو، محمدزايې، او محمدزيانو په نومونو سره هم يادېږي. کـه چيـرې د محمدزيو د قبيلې د نسبونه په غور سره وڅيړو نو جوته به شي چه دغه قبيله د سړبن په ټولنيز ګروپ کښې شـامله ده او د درانيانو د زيرک د بناخ د بارکزيو د ځانګې پورې اړه لري. وئېل کېږي چه د محمد نيکه مزار د کندهار ولايت دارغستان په ولسوالی کې دې.

لکه څنګه چه د درانيانو په مبحث کښې مو ولوستل د پوپلزيو په بناخ کې د سدوزيو قبيلې د ۱۷۴۷ زيږديز کال نه تر ۱۸۱۸ زيږديز کاله پورې په افغانستان کښې واکمني درلودله او کله چې وزير فتح خان په ۱۸۱۸ زيږديز کـال کـې مړشو نو د سدوزيو او محمدزيو تر مينځ د افغانستان د تخت د نيولو پر سر جګړې رامينځ ته شوې.

د محمدزيو په قبيله کې د سردار پاينده محمد خان د نامه له کبله د پاينده خيلـو کـورنی ډيـره مشـهوره وه . نوموړی د حاجي جمال خان زوی و .حاجي جمال خان د ايراني نادرشاه افشار په پوځ کې سردار و .کله چـې نـادر شـاه افشار له مينځه لاړ نودی د افغانستان د تخت لپاره دی ډير هيله من و او حقيقت هـم دادی چـې نومـوړي دسـدوزو د حکومت په زمانه کې په دولتي چارو کې لوی لاس درلود.[441]

د محمدزيو د دواکمنی بنسټ ايښودونکی امير دوست محمد خان دی چې په امير کبير (ستر امير) سـره هـم شهرت لري، او د سردار پاينده خان کشر زوی دې.

د محمدزيو په کورنی کې لاندينې واکمنان تير شوي دي:

1. امير دوست محمد خان
2. امير شيرعلي خان
3. امير محمد افضل خان
4. امير محمد اعظم خان
5. امير محمد يعقوب خان
6. ضيا ء الملت والدين امير عبدالرحمن خان
7. سراج الملت والدين امير حبيب الله خان
8. الغازي اعليحضرت امان الله خان

441 پښتنې قبيلې، ۲۳۵-۲۳۶ او ۲۳۷ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

9. اعلیحضرت محمد نادرشاه

10. اعلیحضرت محمد ظاهرشاه

11. په افغانستا کې د جمهوري نظام موسس شهید سردار محمد داودخان.

په افغانستان کې دمحمد زیو دقبیلې واکمني ددوست محمد خان په کورنۍ کې د ۱۹۲۹ زیږدیزه پورې دوام وکړاو دویم ځل په ۱۹۲۹ زیږدیزکال کې هغه وخت پیل شو چې دسقاو زوی حبیب الله ماتې وخوړله او پا چاهي او دچارو واګې د اعلیحضرت غازي محمد نادرخان په لاس کې کښیوتې.

تر اعلیحضرت غازي محمد نادرخان وروسته دهغه زوی اعلیحضرت محمد ظاهرشاه او په هغه پسې دهغه دتره زوی سردار محمد داودخان حکومت کړی دی چې د ۱۹۷۸زیږدیز کال داپریل په میاشت کې دیوې پو ځي کودتا په پایله کې دمحمد زیو د کورنۍ نه دتل لپاره ځواک له لاسه ووت.

محمد زي د افغانستان په بیلا بیلو ولایتونو لکه: کابل، کندهار، هیلمند، هرات، ننګرهار، کندز، تخار، لغمان، بغلان، فاریاب او بلخ کې استو ګنه لري. په عمومي ډول خلک محمد زیو ته سرداران وایې ځکه چې پر افغانستان باندې دغې کورنۍ زیاته موده حکومت کړی دی.

په نومورووولایتو نو کې دمحمد زیو داستو ګنې سیمې دادي:

1. د کندهار په ولایت کښې: محمدزي د کندهار ولایت په مرکزاو ددغه ولایت د میوند، پنجوایي، ارغنداب، ارغستان او معروف په ولسوالیو کې استو ګنه لري.له نن نه ۳۰ کلونه وړاندې په کندهار کې ددوی شمیرد ۳۳ زره تنو په شاو خواکې اټکل شوی و[442] چې بنایې دغه شمیر به اوس دوه چنده وي.

2. په کابل کې : یوزیات شمیر محمدزیان په کابل کې هم استو ګنه لري، خو د ۱۹۷۸زیږدیز کال د غوایي تر کودتا وروسته ددوی ډیرې کورنۍ اروپا، امریکې او آسترالیا ته ولیږدیدلې.

3. دننګرهار په ولایت کې: محمد زیان دننګرهار ولایت په مرکز دجلال آباد آبادۍ بنار او دکامې، سره رود، خوګیانیو او بهسودو په ولسوالیو کې استوګنه لري.[443]

4. د هیلمند په ولایت کې: محمدزیان دهیلمند ولایت په مرکز لشکرګاه او ددغه ولایت دنهر سراج او نادعلي په ولسوالیو کې استوګنه لري.

5. دهرا ت په ولایت کې: دهرات په ولایت کې محمد زیان ددغه ولایت په مرکز او داوبې په ولسوالۍ کې اوسیږي.

---

442 معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سر حدي کشور.۹۱-۹۲ مخونه

443 نومورۍ اثر ۲۷- ۲۸ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. دروزګان په ولایت کې: یو شمیر محمدزي ددغه ولایت په مرکز تیرین کوټ کې هم استوګنه لري.

پټه دې نه وي چې یو شمیر محمدزي په پښتونخوا، سهیلي پښتونخوا، پاکستان او دهندوستان په پنجاب او ددغه هیواد داتهراپردیش ایالت ددیره دون په ښار کې هم استوګنه لري. له نن نه ۳۰ کلونه وړاندې په ټول افغانستان کې د محمدزیو شمیر ۵۰ زرو تنو ته رسیده .

لنډه داچې محمد زیو د ۱۸۲۸ زیږدیز کال نه تر ۱۹۷۸ زیږدیز کلونو پورې چې ۱۵۰کلونه کیږي،په افغانستان باندې واک چلولی دی.

137 متون

د متون سیمه دخوست ولایت دښار په شمال کې پرته ده او اوس متون دخوست ولایت یواداري واحد یا ولسوا لی ده .متون په اصل کې د کومې قبیلې نوم نه دی، بلکې دیوه روحاني شخص نوم دی چې د متون د غونډې پر سر ښخ دی او دهغه دنا مه له کبله ددې ځای خلک د متونو په نامه یا دیږي.

په متون کې مختلفې او بیلا بیلې پښتني قبیلې سره یو ځای او د یوه قبیلوي واحد په تو ګه رامینځته شوي دي چې هره برخه یې دونډې په نامه بلل کیږي چې د متونوالو دغه ونډې په لاندې ډول درپیژندل کیږي :

1. درود دښې غاړې متون : چې پکې ورغه کلی، کوړیون، درې کوټي، منډي خیل او مونې یوه یوه ونډه لري.
2. درود دکینې غاړې متون : جش خیل، دري خیل، پټوره، احمد خیل او شاري خیل یوه یوه ونډه لري.

همداراز ګونډي یوه نیمه ونډه، منګس یوه ونډه، مندي خیل یوه نیمه ونډه او متک یوه ونډه لري.[444]

متون مبلمه پالونکي او په پښتنې ننګ او غیرت ټینګ خلک دي. دوئي د علم او پوهې سره مینه لري. یو شمیر خلک ئې سرکاري ملازمتونه لري او یو شمیر ئې هم د خلیج په عربي هیوادونو کښې په خواریو مزدورې بوخت دي. د متون د ولسوالی د خلکو مجموعي شمیر ۱۶۰۲۱۴ تنه ښودل شوي دي.

138 متي زي

متي زي په اصل کې سړبني پښتانه دي او په غوریا خیلو پښتنو ورګډېږي.د تاریخي روایتونو پر بنسټ شیخ متي د عباس زوی، د عمر لمسی او د خلیل کړوسی و. خلیل بیا د غوریا او غوریا د کند زوی او د خرښبون لمسی و

444 پښتني قبیلې، ۲۳۳-۲۳٤ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې خرښبون د حضرت سړبن قدس الله سره له زامنو نه و.

د پټې خزانې د کتاب په روایت شیخ متي په(۶۲۳ لیږدیز) کې زیږیدلی او په(۶۸۸ لیږدیز) کې د ۶۵ کلونو په عمر د ترنک پرغاړه وفات شوی دی. د ده مزار د کندهار شمال ختیز ته په ۵۰ میلۍ کې پر یوې غونډۍ پروت دی چې کلات یې بولي او دی په کلات بابا سره شهرت لري .شیخ متي خپل ژوند د ترنک پر غاړو او د غونډان په غره او د کلات په شا اوخوا کې تیر کړی دی. د شیخ متي کورنۍ د پښتونخوا په خلیلو غوریا خیلو کې خورا مشهوره ده.[445]

پښتنو مورخینولکه نعمت الله په مخزن افغاني کې، اخوند درویزه په خپل تذکرةالابرار والاشرار کې او ډپټې محمد حیات خان په تاریخ حیات افغاني کې دشیخ متي یادونه کړې ده. د پټې خزانې مولف وایې چې شیخ متي لوی زاهداوعابد او پر خدای مین انسان و، عالم او د دین مرشد واوروحاني ژوند یې کاوه.

شیخ متي په پښتنو کې دخپلو لوړو اخلاقو او عرفاني شهرت له کبله دبابا په لقب یادیږي.شیخ پخپله کورنۍ کې علماوادب او زهد اوتقوا په میراث پریښوداو دده تر مړینې وروسته له دغې کورنۍ نه ستر شاعران او لیکوالان راووتل.

په پښتنو کې د شیخ متي کورنۍ د متي زیو په نامه سره یادیږي او دده له زامنونه حسن او یوسف ډیر مشهورول چې دیوسف زوی شیخ کټه یو ستر ولي او د(لرغوني پښتانه) دکتاب مولف د ۷۵۰ لیږدیزکال په شاوخوا کې تیر شوی دی. ددغې کورنۍ نه بل ستر عالم شیخ قدم بن محمد زاهد بن میردادبن سلطان دی.شیخ قدم د ۹۶۲ لیږدیز کال په شااوخوا کې ژوندی و اوو دهند دپنجاب ایالت په سر هند کې وفات شوی دی او هلته ښخ دی. دده زوی شیخ قاسم مشهورولي او دتالیفاتو خاوند وچې په ۹۵۶ زیږدیز کال کې زیږیدلی و اودده مشهور کتاب تذکره اولیای افغان دی.دشیخ قاسم له زامنو نه شیخ کبیر بالاپیر هم په تقوا او عرفان کې مشهورو چې دنو مړي زوی شیخ امام الدین په ۱۰۲۰ لیږدیز کال کې زیږیدلی او تاریخ افغاني او اولیای افغان دده په لاس لیکلي کتابونه دي.دهمدې علمي کورنۍ وروستنی مولف او شاعر میا نعیم و چې په ۱۲۳۰ لیږدیز کال کې یې دکندهار په ناکودک کې ژوند کاوه.

دشیخ متي بابا دکلا م یوه بیلگه:

پر لویو غروهم په دښتوکې
په لوی سهارپه نیمو شپوکې
په غاړه غږ او په شپیلکو کې
بیا دویرزلو په شپیلو کې
ټول ستا دیادنارې سورې دي
داستا دمینې نندارې دي
جنډې زرغون که په بیدیادي

445 د پښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی او دویم ټوک، ۵۳۳-۵۳۴ مخونه، دپیښور چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبـــر بـــې خـــواته پـــه خنـــدا دي
ترنـــک چـــې خـــړ دی پـــه ژړادی
دلتـــول اغيـــز دمينـــې ســـتا دی
وګړيـــــو! ولـــــې مـــــتي ژاړي
ســـورې يـــې اورئ غـــاړې غـــاړې
څـه غـــواړي څـه وليـــې څـه بـــاړې
خپـــل تـــون او کـــوروکلی غـــواړي
چونې چـــې بيـــل شـــي نيمـــه خواشـــي
تـــل يـــې دبـــې پـــرلـــور ژړا شـــي

د متي زيو اولادې وروسته په ليږد پيل وکړ او په پيښور او بدني کې ميشته شول چې له هغوی نه لوی لـــوی پښتانه را مينځ ته شول[446]، خو تر څه مودې وروسته ددغې قبيلې ځينې خلک له هغه ځايه بيرته دکنـــدهار شـــااوخوا او دزابل دتر نک غاړو ته راغلل .دشيخ متي کورنۍ په خليلو غوريا خيلو کې ډيره مشهوره ده.يو شمير مـــتي زي پـــه زابل، د غزني په شلګر او دکندهار په شااو خواکې استو ګنه لري[447].په زابل کې دشيخ متي بابا عليه الرحمه په نامهيـــوه ليسه هم شته .

139 موشياني

مشاني يا موشياني په اصل کې دنيازيو پښتنو يوه څانګه ده چې په لوديو پښتنوورګډيږي او دپښتنو دمتوزيو پښتنو په ګروپ کې شامله قبيله ده. دمشانيو لوی نيکه موسی نومید چې نوموړی دخاکوزوی او دنيازي لمســـی و. [448] دتاريخ حيات افغاني دليکنې پر بنسټ دموسی نوم په عامو خلکو کې دډير استعمال او کارونې‌پـــه وجـــه‌پـــه مشـــاني، موشاني يا موشياني سره مشهور شو[449].

مشانی زياتره د پاکستان د پنجاب ايا لت د ميانوالي د ډيسټريکټ(ولسوالۍ) د عيسی خيلو په تحصيل کې ميشته دي او دوی زياتره په کمر مشاني کې اوسيږي چې دغه ځای دمشانيو قبيلې دلوی نيکه موسی خان دنامه له کبله په همدې نامه سره شهرت لري.دکمرمشاني ګردچاپيره کوچنی بنارګوټي راتاوشوي دي چې دغه بنارګوټي مکروال، سلطان خيل،

446 پټه خزانه، ۱۲ مخ، ۱۳۵٦ کال، دکابل چاپ.
447 پښتني قبيلې ۲۳٤-۲۳۵ مخونه، دپيښور چاپ
448 پښتنی قبيلې، ۲۴۹ مخ، دپيښور چاپ .
449 حيات افغاني، ۶۳۵ مخ، دپيښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترک، عیسی خیل، ناصروالا، چپري، کوټ چنډنه، بورزي سیدان والي، منډه خیل اوکالاباغ دي. کمر مشاني د منرالونو د سوداګرۍ له کبله هم مشهور ځای دی. همداراز مشاني په، کمر مشاني پکه، خانباغ سراجیه،کوټ چنډنه، کونډیان، ماري، میانوالی بنار، موچ، موسی خیل، جنوبی مظفرپور، نایمال، پایخیل، پیپلان، روکړي اوشادیه‌کې‌هم استوګنه لري[450].

حیات افغانی لیکي:

مشانی لومړی دسرهنګو دقوم سره چې دسند ددریاب په ختیزه برخه کې میشته شول لکه چې اوس هم ددادود خیلو مشانیو بناخ په داود خیل نومې ځای کې او دمونډي بناخ په ټیټي کې چې په میانوالي کې‌موقعیتلري میشته دي.پاتې مشاني دسند دریاب لویدیزې برخې ته راغلل او هلته میشته شول[451].

مشاني دمروتو او عیسی خیلو په دښمنیو کې دمروتو دقبیلې ملګري وواو اوس په دادی خیلو او شادی خیلو سره شهرت لري[452] . په پخوانیو وختونوکې ددوی تر مینځ کورنۍ دښمنۍ ډیرې وې اوشادی خیل په یوه ګونډی او داودخیل په بله ګوندي کې وو.

تاریخ حیات افغاني لیکي: چې مشاني قبیلې خلک لویدیزته دختکو تر غره پورې سیمو باندې ولکه لري. ددوی د هغه ځمکو نه پرته چې دسیند پر غاړه پرتې دي نورې ځمکې یې بنې نه دي .

دمشانیو دقبیلې ځینې بناخونه په لاندې ډول دي :

داود خیل، شادي خیل، شهبازخیل، تاني خیل، بنګي خیل، وټه خیل، یاروخیل، الله خیل، عمرخیل، منداخیل، ننوزي، کمالزی، موسی خیل، کاسی خیل، لوحاڼ خیل، شموخیل، موندیخیل، نهرخیل، استان خیل، ملندرخیل، عالم شیر خیل، بارکي خیل، نواب خیل، نصیر خیل، سر مست خیل، باني خیل، غازي خیل، سبحان خیل، میري خیل، نذري خیل، محمو دخیل، ببو خیل، ګلشي خیل، احمد خیل، بارګل خیل، مهرګل خیل، یارګل خیل، هاتي خیل، شمل خیل، جهان خیل، جنجو خیل، جبو خیل، عثماني خیل، جلوخیل، حنان خیل، پهلوان خیل، مرزاخیل، شریف خیل، اسماعیل خیل، زعفر خیل، عبدلي خیل، شاهو خیل، علي خیل، سلیمه خیل، لعل بیګ خیل، محمد خان خیل، ګل بیګ خیل، صدري خیل، الله یارخیل، جعفر خیل، بیخاني خیل، ګل بیګ خیل، رهنمای خیل او فتح خان خیل .

د مشانیودقبیلې ټول شمیر داویازره تنو په شاو خواکې اټکل شوی دی[453].

---

450 ویکیپیډیا، .کمر مشاني، http://en.wikipedia.org/wiki/Kamar_Mushani

451 حیات افغاني ۶۳۵مخ.

452 پښتانه دتاریخ په رڼا کې، ۱۳۵۵ مخ.

453 حیات افغاني، دمشاني دنسب ونه (شجره)، ۶۳۶ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

140 محسود

مسید یا مسعود په کرلانیو پښتنو کې یوه مشهوره او جنګیالی قبیله ده.که چیرې ددغې قبیلې دنسب ونه (شجره) په غور سره تر څیړنې لاندې ونیسو نو څرګنده به شي چې دوزیرلو مړنی زوی خدري درې زلمن درلودل چې موسی، محمود او مبارک نو میدل چې موسی یې په درویش سره مشهور شو او دمحمود زوی مسعود نومیده چې اولادې ته یې مسعود یا مسید وزیر هم ویل کیږي.[454]

ددغې قبیلې لویدیز او جنوب ته احمدزي وزیر، شمال ته یې اتمانزي وزیر او ختیز خواته دبیټنیو دقبیلې سره پوله لري.ددوی سیمهپه جنوبي وزیرستان کې پرته ده او دافغا نستان سره کومه ګډه پوله نلري[455].

د مسیدو دقبیلې اصلي ځای دبر مل غر وچې دسلیمان غره یو ښاخ ګڼل کیږي او هغه وخت چې ددغې قبیلې په شمیر کې زیاتوالی راغی نو په دغه وخت کې دغې قبیلې دخپل یووالی په زور په خپلو ګا ونډیانو باندې بریالی او له دغه ځایه یې پرمختګ ته دوام ورکړاو تر ټولو دمخه دسلیمان دغرنیو سیمو نه شوال او دهغه ش ااوخواسیمې ددوی لاس ته ورغلې چې تر دې وړاندې هلته شیتکو پښتنو او نور و استوګنه درلودله.په همدې وخت کې داورمړ قبیله چې په کانیګروم او نورونږدې سیمو کې میشته وه زیاتره دافغانستان دلوګر ولایت او نوروسیمو ته لاړل او لږ شمیریې په دغه ځای کې پاتې شول .په دغه وخت کې مسیدو اوو زیرو ته ښه موقع په لاس ورغله او پر هغوی یې یرغل وکړاو په لومړني برید کې یې دبدر او شهیر سیمې ونیولې او په کانیګروم کې هغو اورمړو چې ددوی سره مقابله وکړه دمسیدو له خواماتې وخوړله . وروسته یې دبیټنیودقبیلې خلک هم دټانک ددرې او دهغه شاو خواسیموتهپر شا وتمبول او پخپله یې پر دغو خایونو خپله ولکه ټینګه کړه. ددوی سیمه دکوهاټ نه تر دیره اسماعیل خانهپورې غځیدلې ده او دسیمې او ږدوالی یې (۱۴۰) میله دی.[456]

دمسیدو دقبیلې ښاخونه، خیلونه او څانګې :

مسیدپه دریو سترو تپو ویشل شوي دي چې علی زي، شمن خیل او بهلول زي نو میږي .

علی زی په لاندنیو ښاخونو ویشل شوي دي :

منزي، شهی خیل، سلطاني، پتوني، خونخیل، بي بي زي، استوني، بارومي، پاتي خیل، شامیري، کانجیري، درّاکي، سلیمي خیل، ګورخیل، مل خیل، بیچي خیل، خونخیل، بهادرخیل، کاروړي، ګدي خیل، ملک دیني، پریدي، بروی خیل، کی خیل، درې پلاره، لنګر خیل او وزیر ګي.

---

454 حیات افغاني، ۳۵۷ مخ . دپیښور چاپ

455 اضلاع، ایجنسیها وقبایل ایالت پښتونستان، ۱۱۶ مخ، د قو مونو او قبایلو چارو وزارت.

456 حیات افغاني، ۳۵۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دشمن خیلو ښاخونه دادي : حالي خیل، چارخیل، بودین زي، ګالي شي .

دبهلول زیو ښاخونه او خیلونه دادي :

ایمل خیل، عبدلي، باند خیل، ملک شي، شینکي، نظر خیل، نانو خیل، درمن خیل، ګیګا خیل، هیبت خیل، جلا ل خیل، ګیګاړي او امر خیل .

همداراز ددوی دنورو ځینو ښاخونه نو مونه دادي :شمن خیل، بدن زي، قاسم خیل، عبدل خیل، دري خیل، غالب خیل، پهاړخیل، جمال خیل، شلیل خیل، پارخیل، رحیمداد خیل، شادی خیل، مریم خیل، تپی خیل، بویکي، عثمان خیل، یوسف خیل، باروند خیل، چهار خیل، ګاري خیل، علی خیل، شو مای، هیرال خیل، کاکا خیل، بلبا خیل،متاجي خیل، خوجي خیل، حیدری خیل، جمال خیل، ووجی خیل، نمبري خیل، مامال خیل، تال خان خیل، پیر محمد خیل، ببري خیل، مالي خیل، قاسم خیل، بنګال خیل، شري خیل، مولي خیل، یار محمد خیل، نظام خیل، ناظم خیل، توري خیل، شاه عالم خیل، غوزي خیل، زری خیل، بجال خیل، ملا خیل، شیر خان خیل، کوی خیل، دتي خیل، ککهي، مرکي خیل، کلکا خیل، میر واش خیل، متې خیل، ترکي خیل، ګلی شا هي، بابا خیل، منګي خیل، ککهای، شعیبي، بختي خیل، ببریخیل، ایدل خیل، حسن خیل، میرا خیل، ساري خیل، عیسی خیل، علي خیل، کیمل خیل، لنډي خیل، خلیل خیل، بیدی وای، سکندر خیل، جعفر خیل، منسري، مینا خیل، میر ګل خیل، میر واش خیل، اوساک خیل، شوه وان، عذرخیل، دتوړي، رحمن خیل، میټا خیل، منزري خیل، میر ویس خیل، ووچیک خیل ، ذکري خیل، جندي خیل، سلیمکی، شاه خیل، سر ماشی، سور ماشی، تور سر ماشی، اکاخیل، هیبت خیل، شیر خیل، ګیګا خیل، سر مست خیل، شیر دري خیل،مومن خیل، عبدالرحمن خیل، پیر داد خیل، میر داد خیل، سرداري خیل، رحیمداد خیل، بټک خیل، اندک خیل، دوړ خیل، هیوازخیل، لاډی خیل، شیر علي خیل، خواص خیل، عباس خیل، قادر خیل، رستم خیل، عمر خیل، دورمړ خیل، ناصر خیل، بختي خیل، شیرین خیل، قاسم خیل، نانا خیل، عبدالرحمن خیل، رحیمداد خیل، شاه بیګ خیل، شو بک خیل، شومر خیل، راجي خیل، لا لي خیل، شا ه میر خیل، تاګل خیل، عبد الرحمن خیل، میرداد خیل، سوداخیل، ولي خیل، کریمداد خیل، خواجه خیل، پیر داد خیل، ملک داد خیل، نازک خیل، شیر بیګ خیل، جلال خیل، شیراز خیل، بابا خیل، کولي خیل، شمي خیل میراب خیل، زمر خیل، میرا خیل، شمن خیل، سندرا خیل، خوازیخیل، تره خیل، کیکاری، چهار خیل، ممراز خیل، میر خاني، مونډا خیل، ککهاړي خیل، علي خا ني، کراچه خیل، بهلول زي، عبدالله، پنځه پلاره، عباس خیل، غوزیګي، قیمت خیل، نصري خیل، سلیمکی، شمک خیل، آزدي خیل، ګونا خیل، ظریف خیل، لالي خیل، ولیداد خیل، بادار خیل، ګلا خیل، کټه خیل، مانیر خیل، تورنګ خیل، ملنګ خیل، ایمل خیل، نظر خیل، عزیز خیل، مو من خیل، شبي خیل، پاټ خیل، میرخان خیل، خر مچ خیل، بنګا خیل، خان خیل، حسن خیل، تورخیل، خوی خیل، زرګر خیل، ممیا خیل، تا جي خیل، زرکي خیل، ملک شا هي، خویدادي، لنګر خیل، بابر خیل، پیا میر خیل، المار خیل، خدرخیل، کټې خیل، انډي خیل، میر خان خیل، بیزودای، بهلول خیل، میان خیل، پنجي خیل، شهباز خیل، ازبکي، بکشای، اسماعیل خیل، کمال خیل، لوئیس خیل، ممدای، کارون خیل، کارون، کهاني خیل، شابیا خیل، بوی خیل، بابا خیل، مستي خیل، شا کهال خیل، آشناګی، بوجیا خیل، شوی خیل، سلطان خیل، کر مچ خیل، هیبچ خیل، بوبالي، موسی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خيل، سنځر خيل، جلال خيل، عمرا خيل، مميا خيل، ولي خيل، وجي خيل، ملای، کر مچ خيل، کمر خيل، شابک خيل، شابياخيل، بيبلی، ووچ خيل، بيجي خيل، عمر خيل، حکيم خيل، نورنگ خيل، بند خيل، نصري خيل، شاکي خيل، تيټي خيل، عثمان خيل، آيکام خيل، سلطاني، ماروبي، صورت خيل، جنگي خيل، ميرزا خيل، احمد خيل، بی بي زي، مغول خيل، دريا خيل، پيس خيل، پو ټيا خيل، تر کي خيل، عثمان خيل، شابي خيل، کمال خيل، با چا خيل، بريام خيل، شير خيل، مغول خيل، مقبل خيل، حيدر خيل، خوص خيل، بارومي، بايا خيل، مير کا خيل، خيدي خيل، آستاني، بنگش خيل، دودي خيل، ابراهيم خيل، سيني خيل، تا جل خيل، کهای خيل، زريا خيل، کايدار خيل، عمر خيل، ليکي خيل، خان خيل، خوجکي، پالي خيل، شومي خيل، دهاني خيل، بهادر خيل، خون خيل، پري خيل، گريرای، خان خيل، مرسيل، مرسای، موګي خيل، شهاب الدين خيل، شيخای، شوبا کای، ماچي خيل، علم خان خيل، ميسيد، ممیت خيل، محمود خيل، اليزی، منځی، پوتيا خيل، پالي خيل، دچي خيل، خنجری، درګای، ګوري خيل، بلند خيل، دهني خيل، کريم خيل، کرمي خيل، سبات خيل، سليم خيل، کسادي خيل، ګجي خيل، مده خيل، ناور خيل، مل خيل، وليد خيل، راجي خيل، شميرای، ګوري خيل، حسن خيل، کر ماچ خيل، بای خيل، کجرای، ګيدي خيل، خويداد خيل، بارومي، دولت خيل، شاه محمد خيل، علي محمد خيل، شيخ بريد خيل، عمر خيل، کاهي خيل، چوند، نکراب خيل، زرګر خيل، لنګر خيل، عبدل خيل، کوټار خيل، عيسی ګي خيل، ګيدي خيل، کر ماچ خيل، فريدي، امزل خيل، بټي خيل، وزيرګي، مکهي خيل، زماني خيل، بټکی، تارګډی، پريدی، کای خيل، لنګر خيل، نکاراب خيل، عبدل خيل، سليمونی، شميرای، ترکيا، خوجری، عبدل، يدانی، مون خيل، ملک دينی، اکزي کچکی، شيتکی، تغی ګی او کيرا خيل .[457]

140.1 د مسيدو قبيلې د استوګنې سيمې او کلي

دمسيدو دقبيلې زياتره خلک دپښتونخوا په جنوبي وزيرستان کې استو ګنه لري او ددوی دکليو او سيمو نومونه دادی :

مکين، خيسور، لاډها، دره، نيدون، کانې ګروم، بدر، څلويښتي و شکتوی، وانه، دشرکي سيمه، شهرنه، شم، رزمک، شکی، شوال او نور[458] يو شمير مسيد دافغانستان د لوګر، وردګو، غزنی، کندز او تخار په ولا يتونو کې هم استوګنه لري .يو شمير مسيد په کراچی او پيښور کې هم اوسيږي.ددوی دسيمې رواجونه، نرخونه او څلي کټ مټ دوزيرو دقبيلې دخلکو په څير دي .

140.2 د مسيدو د قبيلې مشهور سيندونه

ګومل، ټاک زوم، خيسور، شکتوی، سپلی توی، وانه توی، شوزه، شنګي، شاهور، بدرتوی، تودە چينه.

---

457 http://pti-fata.blogspot.com.au/2012/12/mehsud-tribe-of-south-waziristan-agency.htm

458 پښتو نستان، داستاد عبدالروف بينوا تاليف .۲۱۴ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کونډی غر، توروام، تنګي پرخې، اسپاس، کارامه او نور...

140.3 د مسیدو د قبیلې درې

لادها، بدر، الګا دره، مستنګ، شکتو، شیرانه، ټاک زم او رزمک.

140.4 د مسیدو د قبیلې غرونه

کونډی غر، سپین غر، پری غر، سپین کمر.

140.5 د مسیدو د سیمې آب او هوا او د کرنې حاصلات

جنوبی وزیرستان چې مسید پکې استوګنه لریدزمي په موسم کې سړهاو په دوبي کې توده هوالري. دمسیدو دسیمې دکرنې محصولات غنم.اوربشي، جوار، وریجې، می، باجرې، ږدن او پټاټې دي.

140.6 د مسیدو د قبیلې مشهور کسان

دمسیدو دقبیلې خینې مشهور کسان دادی:

1. دانګریزانو پر خلاف ستر ملی مبارزملا پیونده.
2. دملا پیونده زوی شاه فضل الدین .
3. ملي مبارز نظم خان مسعود
4. غازی نواب ملک همدان خان مسید.
5. د داودخان په کابینه کې دافغانستان دکورنیو چارو وزیر فیض محمد .
6. دمسعودو دقبیلی ستر شاعرزیب منتظر مسید

140.7 د مسیدو جګړه ایزه پیاوړتیا

که چیرې دمسیدو پښتنو په اړوند دتاریخ پاڼې راواړوو نو دوی ډیر پیاوړي اوجنګیالی خلک دي .دډیرو پخوا زمانو راهیسې دوی وسلې لري او دهر دښمن په وړاندې په نره جنګیدلي دي.یوه انګریزتاریخپوهپه خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور اثر (وزیرستان)کې دمسیدو دجګړه ایزې پیاوړتیا په اړوند داسې لیکلي دي :

مسید خورا پیاوړي او جنګیالي خلک دي .دوی دزغم خاوندان ا و ډیر سخت سري دي. ددوی هر یو تن وسله وال دی.دوی دخپلو ټوپکو په استعمالولو کې داسې مهارت لري چې دخپل دښمن د لرې تیروتنې نه هملـــویه ګټـــه او چتوي. په جګړې کې ټولو شیانو ته داسې پاملرنه کوي چې نه یې څوک کلابند (محاصره) کولای شي اونـــهیـــې هـــم دښمن تر اړخه تیریدلای شي. دوی دجګړې په مخکنیو او شاتنیو لیکو کې دومره مهارت لري او په جګړې کې دومـــره دصبر او حو صلې خاوندان دي چې انسان ورته حیران پاتې شي .په ډیرو جګړو کې ډیر بې وسلې کسان چې یـــوازې تورې ورسره وي له وسله والو کسانو سره ملګرتوب کوي او که چیرې دلاس او یا تن په تن جګړې ته اړتیا پیښه شي نودوی دخپلو تورو سره ددښمن سره جګړه کوي.[459]

مسید دانګریزانو سره دخپلواکۍ په جګړوکـــې ډیـــرې قربـــانۍ ورکـــړي دي . دوی دانګریزلنـــو ســـره د ۱۸۵۰زیږدیزه راواخله بیا دهند نیمې وچې نه دانګریزانو تر وتلو پورې (۱۹۴۷ زیږدیزه) پورې لس ځله جنګیدلي دي او هر ځل یې دوی ته په خپله سیمه کې ماتې ورکړې ده.انګریزی مورخ سر ویلیم بارټن‌پـــه هغـــه وخـــتکـــې ددوی دجنګیالیو شمیر (۱۸۰۰۰) تنه ښودلي ووواو هم ددغې قبیلې شمیر د ۱۹۶۱ کال دسر شمیر نې له مخې (۱۸۷۳۲۳) تنه ښودلي وو چې ښایې اوس به یې شمیر ډیر زیات وي.

141 مروت

مروت له آره په لودي پښتنو ورګډیږي او دلوانې(لوحانې) پښتنو یوه څـــانګه ده .دمروتـــودقـــبیلې خلـــک دپښتونخوادډیره اسماعیل خان دلکي مروت په ډیسټریکټ(ولسوالۍ)، ټانک، پنیاله او بنو کې استوګنه لري. همدارازیو شمیر مروت پدافغا نستان دغزني او پکتیکا په ولا یتونو کې هم استو ګنه لري.دلوانې نوم دهند دمنځنیو پیړیوپـــه تاریخو نو کې دنوحاني، لوحاني او لو هاني په بڼو هم راغلی دی.

په تاریخ حیات افغاني کې دمروتو دقبیلې په اړوند داسې راغلي دي:

جوته ده چې ددغې قبیلې لوی نیکه دلوانې یا نوحاني زوی او دلودي دزوی سیانې لمسی دی .لوانې(نوحاني) دوې میر منې درلودلې چې یوه یې توری نو میدله چې دپنځو زامنو موروه، دویمه یې شیرۍ نو میدله چې دهغې نه دمروتو دقبیلې لوی نیکه پیداشوی دی او ددغې قبیلې نوم هم دهغه نامه په وجه په مروت باندې مشهور شوی دی.[460]

مروت په سپینو لوانیو سره هم شهرت لري.په پیل کې دوی داوسنۍ پکتیکا دکټواز په سیمه کـــې چـــې اوس دسلیمانخیلو غلجیو پښتنو په ولکه کې ده استوګنه درلودله.که څه هم ددوی اصلی ټاټوبی کټواز و، خو دتودوخۍ پـــه

459 نوموړی اثر، ۲۴۶ مخ.

460 حیات افغاني، ۵۹۵ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسم کې به يې دکو چيانو په ځير خپل مالونه او رمې دواړه په غره کې څرول. دوی يوازې دکټواز په سهيلي برخه کې په کر کيله بوخت ول چې اوس هم هلته يوه وړه سيمه دمروتو په نامه سره يادېږي.

دکټواز له سيمې نه دمروتو دقبيلې دليږديدلو لا ملونه:

دکټواز له سيمې نه دمروتو دقبيلې دليږديدلو په اړوند داسې ويل کيږي چې په هغه وخت کې دغلجيو دسترې قبيلې دسليمان خيلو دښاخ سلطان خيلود څانګې د لوی ملک آزادخان ميرمن چې وسيلې نوميدله دخپل يوه مريي له خوا وتښتول شوه او هغه مريي دمروتو قبيلې ته په ننواتي لاړاو هلته يې پناه واخيسته.غلجيو يولښکر جوړکړاو د مروتو نه يې دخپل مجرم دورسپارلو غو ښتنه وکړه، خو مروتو دپښتنی اصولو پر بنسټ دغه پناه اخيستونکی دوی ته ورنکړ.همداو چې دغلجيو نورې قبيلې لکه تره کي او اندړاو نورو دسليمانخيلو په ننګ دمروتو او مياخيلو دقبيلو سره جنګ ته ملا وټړله او ددوی تر مينځ خونړی جګړې وشوې چې په دغو جنګ جګړوپه پايله کې ډير شمير مروت ووژل شول او غلجيو بريالیتوب ترلاسه کړ، نو همدا وجه وه چې مروت مجبورشول چې دکټواز سيمه پريږدی چې غالبا به دکټواز نه ددامان سيمې ته به دمروتو دقبيلې ليږد په ۱۵۰۰ زيږديز کال کې شوی وي.

دتاريخي سر چينو پر بنسټ په هغه وخت کې ددير اسماعيل خان ددامان په سيمه‌کې بلوڅانو استو ګنه درلودله او دټانک په سيمه کې هم دپښتنو يوه بله قبيله چې پرانګيان نو ميدل اوسيدل چې پر هغو بلندې دپښتنو لوانيو له خوا برید شوی واو هغه سيمه يې په خپله ولکه کې راوستلې وه.په دغه وخت کې چې مروت دې سيمې ته راغلل نودځمکو يو ويش ترسره شو او ددغه لومړي ويش په وخت کې دمروتو قبيلې ته هم څلورمه برخه ورکړل شوه چې وروسته بيا په مروتو کې هم يو ويش رواج درلود چې دخولې ويش يې ورته وايه او دهغه ويش مطابق‌په يې ځمکې په خپلو مينځو کې سره ويشلې .تر يوې مودې پورې دا ځای دمروتو په لاس کې و او دتودوخی په موسم کې به دواړه دغره ختيزو برخو ته تلل او ديخنی په موسم کې به بيرته دټانک سيمې ته راتلل څو په پای کې ددوی او د مسيدو دقبيلې تر مينځ د ښځو دپت له کبله شخړې رامينځ ته شوې.څرنګه چې وزير ددوی دتلو راتلوپه پورتنيو او ښکتنيو لارو باندې پراته وو نو ددښمنی له کبله ددوی دتلو راتلو لارې بيخي وټړلې شولې. په همدې وخت کې دټانک دسيمې دلانجو له کبله دلواڼي داولادې تر مينځ دښمنی رامينځ ته شوې، ددولت خيلو ځواک پياوړی شو اوتريوې جګړې وروسته يې مروت دټانک له سيمې نه وشړل او ددغې قبيلې خلک دبين ددرې نه نيولې دپيزو تر درې پورې په غرنيو سيمو کې ميشته شول.په دويم کال بيا دولت خيلو دسيمو دنيولو له کبله يرغل وکړ او دټلنک سيمه‌يې ونيوله، خو کټی خيلو دګنډاپور دقبيلې دخلکو نه مرسته وغو ښتله او دوی يې بيرته بر شا تمبولو ت ه مجبور کړل.دلکی مروت نوم ځکه دمروتو اوسنی سيمې ته ورکړل شوی دی چې مروتو په خپلو جګړو کې‌يولک (سل زره) پو ځونه درلودل نو ځکه ددوی سيمه هم دلکی مروت په نامه سره يادېږي.بله نظريه داده چې دلکی مروت نوم ديوه هندو لکهی رام دنوم په وجه په لکهي مروت سره مشهورشوی دی.

بايد زياته کړو چې په ۱۸۳۶ زيږديز کال لکی مروت دسکهانو لاسته ورغی، خو د ۱۸۴۹ کال دجنوری دمياشتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۱ د انګريزانو تر ولکې لاندې راغی.

مروت غښتلي، پياوړي، لوړې او دنګې ونې، پراخه ټنډې،ګردې ځيرې اوبادامي سترګې لري. دوی زيارکښه، دزغم اوصبر خاوندان، قانع او دښه استعداد درلودونکي خلک دي .په پخوانيو وختونو کې دمروتو سپرو تورې، لينديۍ او ډالونه استعمالول او پليو يې تورې، سپرونه، غشي او لينديۍ کارولې .

دوی په پخوانيو زمانو کې په پوونده ډول ژوند کاوه اوددې تر څنګ به په سوداګريو هم اخته وو،خو کله چې په اوسنۍ سيمه کې ميشته شول نو دځمکو او کر کيلو په چارو اخته شول او دوی دکرکيلې په چارو کې ډير مهارت لري.

تاريخ حيات افغانی ليکي: که څه هم دمروتو په سيمه کې دخوراک لپاره غله پريمانه ده، خو دځښاک داوبو لپاره دهغهو کليو نه پرته چې دګمبيله، کورمې يا دلنګر درودونوپه غاړه پراته دی په پاتې مروتو کې د اوبو تنګسه ډيره ده.

141.1 دمروتو دقبيلې ښاخونه

دمروتود قبيله په لاندنيو ښاخونو ويشل شوي دي :

کاکاخيل: چې داباخيلو .تاجزيو او ماتوره په څانګو ويشل شوي دی.

خدرخيل: چې دخواجي خيلو، حاجي خيلو او نظر خيلوپه څانګو ويشل شوي دی.

بهرام خيل: چې دتاتار خيلو، غزني خيلو، عمر خان خيلو، توتازيو، تاجزيو، دلخوزيو، لنډيوه اوتپي،پر څانګو ويشل شوي دي.

مينا خيل : چې دحکيم خانخيلو او محمد خان خيلو په څانګو ويشل شوي دي .

موسی خيل: چې دتختی خيلو، جانوزيو او پاسني په څانګوويشل شوي دي.

اچو خيل : چې دبيګو خيلو، عيسی خيلو او احمد خيلو په څانګو ويشل شوي دي .

خوداخيل: چې دسکندر خيلو او ماماخيلو په څانګو ويشل شوي دي.[461]

141.2 دمروتو دقبيلې مشهور کسان

دولت لو انې چې دپښتو ژبې مشهور شاعر او ددیوان خاوند و او دپير روښان دمريدانو نه و، سرفرازخان،

461 http://www.nps.edu/programs/ccs/Docs/Tribal%20Trees/Marwat_Tribe.pdf

(c) ketabton.com: The Digital Library

انجنیر نادرخان دټانک دملازایې مخور مشر، ډاکټر عبدالعزیزخان، انجنیر شیردل خان، ډاکټر فضل رحیم مروت دپیښور پو هنتون استاد، ډاکټر باری عبدالرشیدخان، برسټیر محمد اسلم خان، محبت خان، خان حبیب الله خان، فیض الله خان، سیف الله خان، انور کما خان، انور سیف الله خان، سلیم سیف الله خان، عصمت الله خان، سهیل عصمت خان، وقار عصمت خان، طیب عصمت خان، مطیع الله خان، عرفان ا لله خان، میرنوازخان، شاهنوازخان، دل جان خان، ډاکټر شیر بهادرخان، عبیدالله جان خان، ډاکټر ګل امین، عنایت الله خان، سردار بهادر، غلام قاسم خان، میر نواز خان، شیرین جان خان، عبدالرحیم مجذوب، خان مشال خان، شیر افضل خان، کلیم داد خان سلیم داد خان، اختر منیر خان، عبدالمجید خان، زین العابدین، جاوید سیف الله خان، احمد جان احمد، خورشید مروت، رحمت الله درد.[462]

142 مشوانې

که چیرې دمشوانیو دقبیلې شجره په غور سره تر څیړنې لاندې ونیسو نو جوته به شي چې مشوانیله آره غرغښتي پښتانه دي، خو دوی کله ځانونوته سیدان وایې او کله هم ځانونه په کاکړو پښتنو ورګډوي او عقیده لري چې لوی ستانه او پیر سیدمحمد ګیسودرازدیوې کاکړې میرمنې سره واده وکړ اومشوانې دهغه له نسله دي . مشوانې په افغانستان، پښتونخوا ، سهیلي پښتونخوا ،اوسني پاکستان او ان هندوستان کې هم استوګنه لري .

ویل کیږي چې ددوی د استو ګنې اصلي ځای دسلیمان غر و چې وروسته په بیلا بیلو وختونوکې له خپل اصلي ځایه لیږدیدلي او دافغانستان په بیلا بیلو برخو او هم دپښتونخوا دهریپور په سریکوټ .ګند ګهر، پیښور ،دمردان په صوابی ،مومندو ایجنسی . دیر، دیره اسماعیلخان او دجنوبي پښتونخوا په کوئیټه کې میشته شوي دي .

142.1 په افغانستان کې میشته مشوانې

د کونړ ولایت مشواني د ناړې ، دانګام او اسمارپه ولسوالیو کې استوګنه لري. دکونړ په ولایت کې ددوی شمیر ۱۰۱۴۷ تنه ښودل شوي دی چې ښایې په دې شمیر کې به اوس ډیر زیاتوالی راغلی وي. دکونړ ولایت کې میشته مشوانې دساپیانو دکلتور او دودونو تر اغیزې لاندې راغلي دي . همداراز یو شمیرمشوانې دننګرهار ولایت دښتې کوټ په ولسوالی کې هم ژوند کوي چې ډیر کلونه وړاندې ددوی شمیر ۲۳۸۸ تنه ښودل شوي دي[463]. دحیات افغاني دلیکنې پر بنسټ دمشوانیو څلورسوه کورنۍ په کوهدامن کې هم استوګنه لري چې دکابل شمال ته په پنځه ویشت میلۍ کې پروت دی ،خو د(حالات مشوانې) دکتاب مولف یې شمیر ۵۰۰ کورنۍ ښودلي دي. دکوهدامن مشوانې په کرکیله او ځینې یې هم په سوداګریزو چارو بوخت دي او دوی دخپلو اوښانو په مرسته تجارتي او سود اګریز مالونه او توکي

462 ویکیپیډیا، دمروتو قبیله.

463 معلو مات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدي کشور،۲۰ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر بخارا پورې لیږدوي اودوی دهوسا ژوند ځبنتنان دي . حیات افغاني لیکي چې دمشوانیو څوکورنۍ په کندهار کې شته خو دحالات مشواني دکتاب مولف دکندهار سنګ حصار هم دمشوانیو داستوګنې ځای بللی دی او لیکلي یې دي چې دهیلمند په ګرم سیر کې هم مشوانۍ اوسیږي چې شمیر یې ۶۰ کورنیو ته رسیږي.همداراز دغلجیو په سیمه په تیره بیا زابل ولایت دقلات په شا او خوا کې هم مشواني شته چې ددوی یوه قبیله لودین نومیږي چې په خواره واره ډول سره ژوند کوي . .یو شمیر مشواني دافغانستان دکندز په ولایت او یو شمیر مشواني دخو ستپه ولایتکې هم شته .یوشمیر مشواني په نیمروز او سیستان کې هم میشته دي.

142.2 پښتونخوا په هزاره، هریپور، ګندګهر اوسریکوټ کې میشته مشوانې

د پښتونخوا دهزاره په سریکوټ کې هم ډیر شمیر مشواني استوګنه لري .سید یو سف شاه عرف شاه جې په خپل کتاب (حالات مشوانې) کې چې په ۱۹۳۰ زیږدیز کال یې په اردو ژبه لیکلی دی په هزاره ، ګند ګهر او سریکوټ کې دمشوانیو ټول شمیر ۱۲۰۰۰ تنه ښودلي دي چې اوس له هغه وخته ۸۳ کلونه تیر شوي دی اوس یې شمیر پنځوسو زرو تنومشوانیو ته رسیږي .. نو موږ لیکوال له نن نه ۸۳ کلونه وړاندې دسریکوټ دسیمې لاندیني کلي او بلنډې دمشوانیو داستوګنې سیمې بللي دي:

ګهي ، دوړها، دمړها،عثمان ملړین ،وړوکې دره ،لویه دره، چونتری ، شنۍ ،هلکه چونتری ،ګړنګ ،باغونه ، سیرۍ ،بیلها ،چونترو ، نوروخاک،شی بټي،چنارکوټ ،سنګر ،نیم، پیپل ،تهپلو، کنډرو،میره ، عبد دیکا،سرای ، تنګي ، باسوو، نارګاه ،کهیروچ، کره ، کنډاونه،سمبل ، بوکتیر،وړوکی بوکتیر،پلوسو سر ،تاترو،کوټکی ، وړوکی کوټکی،شکنړوغار ، چمیا ر انو کورونه ،شیرشاه کور ، میداو ، ټانګدره ،رام دره ، بکرو،شو ډهنډ ،بو ټیګرام ،وړوکي شتالو ، ډمبرو ،سو پلي، پورې سو پلي ،پورې ګړنګ،ماهولیکورونه ،غازیپتي ، ډهکني سر ، پهلواړي،اسیکوټ ،سامکوټ.همداراز دوی په ګنډي ،امرخانه کې چې دوه لوی کلي دي ددې کلیو په لاندنیو بلنډوکې استوګنه لري،ګهړي میره ، صوبړ او،شیره دل کنډاو،بازی سر، جولا ګانو کورونه ،فیروز بانډه او خوډر کورونه کې استوګنه لري[464].

خو په اوسني وخت کې مشواني دسریکوټ په آرام دره ، ګدوالیان ، بسومیره ،شتالو شریف ،سریکوټ کلي ، با ټیګرام ،ګلۍ ،غونډ ډهیرۍ، سرای ،بیلاه ،چونتری ،شانۍ .چنارکوټ ،شایپاتي.کیهروچ،بګهونا،دورلهه، دمړاها،کوټکي ،پلهاري ،ډمکۍ ،بګنیا ،کوکر چاها،بیل ،ګرهاناو ډهیرۍ ، سنګیر،جبه ، چوای اوکیهاړي کې اوسیږي .

هغه شمیر مشواني چې په سریکوټ کې میشته دي نو ددوی زیاتره کسان دانګریزانو په پو ځونو کې هم برتهی

464 سیدیوسف شاه عرف شاه جي، حالات مشوانې،۱۵-۱۴ او ۱۶ مخونه . دلاهور چاپ ،۱۹۳۰ زیږدیزکال

(c) ketabton.com: The Digital Library

(استخدام) شوي ووخکه مشواني ډير تکړه سرتيري او ښه پوه ځيان دي . همداراز دوی دسکهانواو په تيره بيا په ۱۸۱۹ زيږديزکا ل کې په ګندګهر کې درنجيت سنګ درالیږل شوي پوځ سره چې مشري يې ديوان رام ديال ته ورپه غاړه وه او بيا بل ځل په سريکوټ کې دسکهانو دمشهور پوځي سردار هري سينګ سره چې دهريپور ښار هم دده دنامه له کبله په هريپور سره مشهور دی ډيرې جګړې کړي دي او په دغو جګړو کې دمشوانيو ملی اتل سليم شاه مشـــوانې و چـــې دسکهانو له لا سه شهيد شوی و.

142.3 په سريکوټ کې د مشوانيو د قبيلې خيلونه، ښاخونه او ځانګې

دپښتونخوا په سريکوټ کې دمشو انيو دقبيلې ښاخونه دادي : ماني خيل ، جلال خيل ، صاحب خيل ،سين خيل ، دوراخيل ،حسين خيل ،وارث خيل ،وحدت خيل ، راجي خيل ، باجي خيل ،لودين ،ادم خيـــل ،موســـی خيـــل ، يوســـف خيل ،.متکاني، روغاني ،ګنجيان،مورجان خيل ،جاني خيل ،اماني خيل ، راحت خيل،بهاټل،سکهار او سين خيل .

142.4 د يوسفزيو په سيمه کې ميشته مشوانې

دحالات مشواني دکتاب دمولف په قول مشوانې ديو سفزيو په سيمه کې په اسماعيليه ،مرغـــزاو يارحســـين ـتـــه نږدې دشوه او توتالی په کلو کې اوسيږي.همداراز په مردان، صوابی او کاټلنګ کې هم مشوانې استو ګنـــهلـــري ـيـــو شمير مشوانې په ديره اسماعيل خان او وزيرستان کې هم اوسيږي.

142.5 په دير او جندول کې ميشته مشوانې

په ښکتنې دير کې مشوانې په مسکيني دره ،صدبر کلي ، مايار او ثمر باغ کې استوګنه لري .ددیـــر او جنـــدول دمشوانيو په اړوند دپښتنو ټولنيز –اقتصادي جوړښت کتاب کې راغلي دي :دمشوانيو اکثريت چې ددير او جندول په سيمو کې ميشته دي لومړی ددوی خيلونو دځړ ځايونوپه هڅه خپلې رمې د (ښښي کنډو) له لارې له دانګام نه شـــمالي غرونو ته راوستلې او يو سلو پنځوس کلونه وړاندې يې ددرې په ختيز او شمالي غرونو کې دځړځايونو شاوخوايې باندې جوړې کړې . دپسرلي تر پايه به هغوي په باندو کې اوسيدل او بيا به درمو ســـره دجنـــدول درو تـ ه ورښـــکته کيدل .سل کال مخکې دمشوانو ځينو خيلونو په پای کې خپلې رمې دجندول پرځای قاسم خان او زوړ براول ته را ښکته کړې . په دغه وخت کې دغه دواړه کلي نه وو، بلکې دلته ځينو شپنودلته کورونه جوړ کړل او په ژمي کې په کورونو کې اوسيد ل او ورپسې يې دکورونو شااوخوا نا آبادې شاړې ځمکې آبادې کړې . کارينونه (مينې) يې پکـــې جـــوړې کړې او تقريبا دلسو کلونو په موده کې څو کورونه په کلو بدل شول. دسلو کلونو راهيسې دوی دشمالي غرونـــويـــه لمنو کې په شاړو ځمکو باندې باندې جوړولې چې اوس دقاسم خان او زوړ براول سرييره دمشوانيو کورونه او کلـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغره په لمنو کې ددرې تر خولې اسمار ته نږدې رارسيدلي دي .

دغه مشواني دځينو کورونو نه پرته په عمومی ډول غريب او بيوزله ولس دی. ځينې شتمنې کورنۍ يې دځمکو سره يو ځای مالداري ،سوداګري او سرکاري ملازمتونه هم لري . ددوی غريب او بيوسه خلک دسالارزو او ماموندو شپانه او بزګر دي .ځينې يې دغنمو او اوربشو دکرلونه وروسته دتلې(ميزان) (سپټمبر – اکټوبر) په مياشتو کې دکار او غريبۍ لپاره جندول، باجوړ او دکونړ بيلا بيلو سيمو ته ځي. دلته دوی دجوماتونو لرګبانه(دژمې په سړو کې ولس دجومات دتودولو لپاره لرګبه (جمع لرګبانه) نيسي . لرګبه له غره نه لرګي راوړي او دکلي خلک ورته ديرش منه غله او داوسيدو کوټه ورکوي) او يا په کليو کې ګاونډي(همسايه) کيږي. همسايه مشوانې په کلي کې داوسيدو کوټه پيداکوي، ددوی نارينه دغرونو نه لرګي راوړي چې يو ه ګيډۍ (دشا بار)په يوه من جوارواو يا دهغه معادل په ځلويښت افغانيو خرڅوي. دنورو قبيلو په تناسب په مشوانو کې دليږديدنې عمليه ډيره ده .ددوی نيستمن خلک دمني په پای کې دکور لږسامان او دخوراک توکي په خرو باروي او بنځې او نارينه يو ځای دجندول،باجوړ او کونړ په لور روان وي او دپسرلي په مياشت کې بيرته درې ته راستنيږي[465] .

په دير او جندول کې دمشوانو دقبيلې بناخونه او ځانګې دادي :

نورتکيان، ګل بابا،ګل زري ، علي خيل ،شنو خيل ، صالح خيل ،جونه خيل ، اکا خيل ،رستم خيل ، ظفر خيل ،اتوخيل ، عثمان خيل ،مغلګي ،ميرو خيل .

142.6 په سهيلي پښتونخوا کې ميشته مشوانې

يو شمير مشوانې دسهيلي پښتو نخوا دکوئيټې په مضافاتو کې دکاسي په سيمه کې هم استوګنه لري.

په هندوستان کې يو شمير مشوانې د جنوبي هندوستان ددکن په ګلبرګه کې هم استوګنه لري اوويل کيږي چې دوی هلته دډهلی سلطنت په وخت کې ميشته شوي دي .

دحيات افغانی په کتاب کې دمشوانو دخيلونو نو مونه داسې راغلي دي :

باجي خيل ،لودين ،متکاني ،سملهاني ،روغاني ،تفض، کزيوني ، غريب ، خرباړي ، ياغن،کپور ، مومند،يدور .ترک،يوسف خيل ،موسی ،آدم خيل ،منجر[466].

په سند کې ميشته مشوانې : دحالات مشوانې دکتاب مولف په ۱۹۳۰ زيږديز کال کې په لاړکانه کې دمشوانيو شمير ۸۰ کورنۍ ښودلي دي چې زياتره دمشوانيو دحسن خيلو دښاخ پورې اړه لري .

---

465 د پښتنو ټولنيز اقتصدی جوړشت ،-۲۲۶ ۲۲۷ مخونه

466 تاريخ حيات افغاني،۴۵۳ مخ . دپيښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

142.7 د مشوانو د قبيلې مشهوراو نامتو کسان

1. د(حالات مشوانی) دکتاب مولف سید یوسف شاه چې په شاه جي سره مشهور دی[467].
2. دسکهانو سره په جګړه کې دمشوانو ملی اتل سلیم شاه مشوانې
3. افغان لیکوال او څېړونکی عبدالقیوم زاهد مشوانې .
4. دکونړ او جندول دمشوانیو مشر اروابناد ملک زرین
5. افتخار علي مشوانې
6. عمر خطاب مشوانی
7. جمعه خان مشوانې
8. حسن خان مشوانې

143 مقبل

مقبل له آره کرلانې پښتانه دي چې دافغانستان دپکتیا ولایت د دنډ پټان په ولسوالۍ کې استوګنه لري .جنوب ته يې ځائي ميدان او سبري ،لويديز ته يې دمنګلو قبيله ، شمال ته يې څمکني ، شمال ختيز ته يې ځائي او ختيز ته دپښتونخوا دکورمې ايجنسۍ سره ګډه پوله لري چې دپولې نه پورې خوا هم په ستر غوزک ، ميته ، سنګر او کمکي غوزک کې هم مقبل ميشته دي او دافغانستان په دننه کې دمقبلو سره قبيلوي اړيکې او خپلوۍ لري.

لکه چې دمخه مو وويل چې مقبل دافغانستان په دننه کې دډنډ پټان په ولسوالۍ کې ژوندکوي چې هلته دوې په دووو درو کې چې دوچ زيګار او لوند زيګار په نامه سره يادېږي اوسېږي . دډنډ پټان په ولسوالۍ کې دمقبلو پښتنو نه پرته منګل او ځائي هم استوګنه لري[468]. دمقبلو ځينې خلک دخوست دلکن په سيمه کې هم ميشته دي[469].

مقبل زياتره دکرنې ، مالدارۍ او سوداګرۍ له لارې خپله ګوزاره کوي . دغه خلک دلرګيو او چارتراشو دخرڅولو له لارې هم خپلې ورځنۍ اړتياوې پوره کوي .

مقبل په لاندنيو ښاخونو او څانګو ويشل شوي دي :

---

467 دمشوانیو دقبیلې دنامتو اومشهورو کسانو په اړوند زما (لطیف یاد) یادداشتونه

468 معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدي کشور، ۵۷ مخ

469 حیات افغاني ، ۳۲۶ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسی خیل ، حسن خیل ، وړوکی ، احمدخیل ، توري خیل ، مري خیل ، سلتک او بوبکي .

موسی خیل ، مري خیل ، توري خیل او سلتک دلوند زیګړ په دره کې استوګنه لري او حسن خیل او وړوکي دوچ زیګړ ددرې په سکومان کځ ، چینې کلي ، کوټ کلي ،ستو کلي ،نري کلي ، تیاره لګد او وچ لګد کې استوګنه لري .

144 ملا خیل

ملا خیل له آره غلجي پښتانه دي چې زیاتره خلک یې کو چیان دي او دافغانستان په بیلا بیلو ولایتونو کې استو ګنه لري .ملاخیل دغزني ولایت په اجرستان ، دکابل په شیوه کیو ، لوګر ، ننګرهار او لغمان کې هم شته دي .ملا خیل کوچیان او پوونده په اتلسمې ، نولسمې او شلمې پیړۍ کې سوداګریز کارونه هم کول چې دهند او افغانستان ، مشهد او بخارا تر مینځ تر سره کیدل او دخپلو او ښانو او کاروانونو سره به تلل او سوداګریز مالونه لکه ټوکران اونور ډول ډول توکي به یې له ځانه سره په او ښانو وړل .ویل کیږي چې په نولسمې پیړۍ کې دملا خیلو قبیلې ۴۰۰۰ اوښان درلودل .

د ملاخیلو دقبیلې ځینې ځانګې دادی : شاران پیره خیل ،عثمان خیل ، قادرخیل ، خواګاخیل ، شاهزاد خیل ، خواجه خیل او الیا س خیل[470].

دغزني داجرستان دملاخیلو دخیلونو او ځانګو نومونه په لاندې ډول دي :

لنګرخیل ،ادن خیل ، عباس خیل خوزه خیل ، رضا خیل ، سید خیل ، عثمان خیل ، قلندر خیل پیرو خیل او چکمک. ددوی شمیر پنځه ویشت کلونه وړاندې ۱۵۹۹۶ تنه ښودل شوي و چې ښایې چې اوس په ۲۰۱۴ زیږدیز کال کې ددوی په شمیر کې نور زیاتوالی هم راغلي وي. یو شمیر ملا خیل دافغانستان په شمالي ولایتونوکې هم استوګنه لري[471].

145 ملکزی

ملکزي له آره غلجي پښتانه دي چې دافغانستان د کونړ ، ننګرهار او لغمان په ولایتونو (صوبو) کې استوګنه لري . دکونړ په ولایت کې دوی دکوز کونړ په ولسوالۍ کې میشته دي ، خو شمیر یې لږدی. د ملکزي په قبیله کې ډیر لیکوال او شاعران هم شته . دوی دعلم او پو هې سره ډیره مینه او لیوالتیا لري اوزیاتره یې په سرکاري او شخصي

470 معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدي کشور ، ۸۴۰ مخ

471 دملاخیلو دقبیلې په اړوند دلطیف یاد یاداشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دندو بوخت دي .دکونړ په ولايت کې ددوی شميرله نن نه ديرش کلونه وړاندې ۲۰۰ تنه ښودل شوی دي.[472]

146 ملاګوري

ملاګوري په اصل کې سړبني پښتانه دي چې په غوري يا غورياخيلوپښتنو ورګډيږی او بيا په غورياخيلوکې دمومندو په سترې قبيلې پورې اړه لري.[473] ملاګوري په عمومي توګه د پښتونخوا په خيبر ايجنسۍ او دفاټا په قبايلي سيمه کې استوګنه لري .په خيبر ايجنسۍ کې د وی په دووسيمو کې اوسيږي چې يو يې اواره سيمه ده چې ښکته مينه ورته وايی او بله يې لوړه سيمه ده چې لوړه مينه يې بولي . همداراز يو شمير ملا ګوري په مونډا کې چې شبقدر ته نږدې پروت دي هم استوګنه لري . دملکنډ ايجنسۍ په بدرګه نومي ځای کې هم ملاګوری اوسيږي . په هريچند، زييم او شکور کليو کې چې چارسدې ته نږدې پراته دی هم يو شمير ملا ګوري ميشته دي . دمردان دپيرسادوپه کلي او دپيښور په شاه قبول او ډبګرۍ کې چې ددلازاک روډ پرغاړه پراته دي هم ملاګوري ميشته دي يو شميرملاګوري دافغانستان دننګرهار ولايت د لالپورې په ولسوالۍ او دورابا دولسوالۍ په څڅوبي او دهيلمندپه ولايتکې هم استوګنه لري . دملا ګورو سيمه داپريديو نه دتاترې دغرونو او دمومندو دايجنسۍ نه دکابل دسيند په واسطه بيله شوې ده.

دملاګورو په اړوند ځينې روايتونه هم شته چې ګنې دوی دشهاب الدين محمد غوري(مړ ۱۲۰۶ زيږ ديزکال) اولاده ده او کله چې شهاب الدين محمد غوري دخپلو دښمنانو له خوا ووژل شونو ددوی دکورنۍ ځينې غړي د پښتونخوا تاترې غرونو ته چې په خيبر ايجنسي کې پروت دي راغلل او هلته يې ديو کلي بنسټ کيښود چې‌بره دره نوميږی، خو دا روايت بې بنسټه ښکاري ، ځکه ملاګوري په مومندو ورګډيږي اوله افغانستانه اوسنۍ سيمې‌ته دغورياخيلو او په تيره بيا دمومندو مهاجرت اوليږد دسلطان شهاب الدين غوري ترمړينې ډيرې پيړۍ وروسته ترسره شوی دي.

د پښتو ژ بې ستر شاعر او ليکوال اروابناد استاد امير حمزه شينواری د(پښتانه) دکتاب په لومړۍ ټوک کې‌په خپلې يوې مقالې او ليکنه کې دملا ګورودقبيلې په اړه داسي ليکلي دي : ((ملاګوري دژبې، لهجې او کړو وړو له پلوه دمومندو دسترې قبيلې سره تړاو لري ، دوی دکمکي شلمان نه دلمر خاته په لور دډبر غر نه لاندې پراته دي او دتاترې د مشهورغره په لمنو کې استو ګنه لري او دسيمو نو مونه يې مراد ډنډ ، شهيد مينه او لوړه مينه دي .دلته دمړمرو دډبرو يو کان هم شته او ابرک هم پکې پيداکيږي.[474]

---

472 معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايا ت سرحدي کشور ، ۸۲ مخ ، دقومونو او قبايلو چارو وزارت ، کابل.

473 ډاکټر لطيف ياد ، پښتنې قبيلې ، ۲۵۳- ۲۵۴ مخونه ،دپيښور چاپ

474 استاد امير حمزه شينواری، پښتانه ، لومړۍ ټوک ، ۱۸۲ مخ ، ۱۳۴۹ زيږديز کال ، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

146.1 قبیلوی ویش

لکه چې دمخه موویل ملاګوري سړ بني پښتانه دي او دمومندودسترې قبیلې سرهټړاولـــري ـپـــه پښـــتنو مورخینو کې ددې خبرې تصدیق دپښتونخوا ستر مورخ اروابناد سیدبهادرشاه ظفر کاکا خیل په خپل کتـــاب(پښـــتانه دتاریخ په رنا کې) هم کړی دی او ملاګوري یې مومند بللی دی.[475] دحیات افغاني دتاریخ لیکوال ډپټي محمد حیات خـــان هم دملا ګورو په اړوند ورته نظر لري او هغوی یې دمومندو یوځانګه بللې ده.[476] دغهقـــبیلهـپـــه لانـــدنیو څـــانګو او ښاخونو ویشلې شوې ده: احمد خیل ، دولت خیل ، پار خیل ، تار خیل چې بیا په احمد خیلو کې شاه خان خیل او بیکهـــن خیل هم وړې څانګې دي.

همداراز ددوی دیو شمیرنوو څانګو نومونه دادي :میان خیل، چمیار خیل په شکور کې ، اره خیل او علي خـــان خیل په پیر سادو کې او بیا ن خیل په افغانستان کې .

په ملاګورو کې تار خیل پنځوس په سلو کې وګړی لری چې په دپښتونخوا په خیبر ایجنسۍ کې اوسیږي ،پـــه داسې حال کې چې ددغې قبیلې دمشرۍ چارې بیا پار خیل پر مخ بیایی.

په اوسني وخت کې دملاګورو مشهور کلي او ځایونه دادي :

1. شهید مینه
2. لوړه مینه
3. شیر برج
4. مرا ډنډ
5. تاتره
6. نهر غاړه
7. پیرسادو
8. مونده
9. پینډې للمه

146.2 مشهورکسان

دملاګوریو دقبیلې مشهور شخصیتونه دادي :

1. حاجی شیر ا فضل ملاګوری
2. خان بهادر آدم خیل
3. ملک فضل مولا

---

475 اروابناد سید بهادرشاه ظفر کاکا خیل ، پښتانه دتاریخ په رنا کې ، دپیښور چاپ

476 تاریخ حیات افغانی ، دډپټي محمد حیات خان لیکنه ، دډاکټر لطیف یاد ژباړه ،۲۴۴- ۲۴۵ مخونه ، دپیښور چاپ ، ۲۰۰۷ زیږدیز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. حاجي عبدالمنان ملاګوری
5. ملک امداد میر
6. د ملاګورومشهور شاعر او لیکوال منظر فریادي چې د ملا ګورو دادبي جرګې مشر هم دي
7. محمد علم شوګیر
8. فضل شاه وقار ملاګوری
9. د تاترې ښایسته شاه کاکا ملاګوری چې د خدایی خدمتګار غورځنګ (تحریک) غړی او د باچاخان بابا دملګرونه و.
10. مشهور جرنالیست (ژورنالیست) صفی الله ملاګوری
11. حاجی اختر محمد
12. افضل خاموش
13. آفتاب ملاګوری
14. ابرار احمد ملاګوری[477]

ملاګوري میلمه پالونکي ، په علم او پوهې مین او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک دی.دمغولو او انګریزانو پر خلاف یې تورې وهلي دي . ددوی دیرې او حجرې تل دمیلمنو پر مخ پرانیستلې وي .ددوی په سیمه کې دمیلو لپاره ډیر ښه ځایونه شته چې مشهورمیله ځایونه یې دحضرت معصوم بابا زیارت ، دورسک ډیم او شهید مینه چې دکابل سیند پر غاړه پرته ده .

دملاګورو سیمه وچه او غرنۍ ده او اوبه پکې لږې دي . ددوی سیمه دمرمرو دتیږو کانونه لري اوویل کیږی چې دوی په سیمه کې دمرمرو ۲۵۰ کارخانې شته . ددوی په غرونو کې دګورګوری ونې پیداکیږي . دملاګوریو ټول شمیر پنځوس زره تنه ښودل شوي دي .

147 مندنړ

د پښتنو دنسب دشجرو پر بنسټ دمندړو دقبیلې مشر نیکه (مند بابا) نومیده چې دخښې یا خشي زوی و .مند نیکه دوه زامن درلودل چې دیوه نوم یو سف و چې اولاده یې نن ورځ دیوسفزیو په نامه یادیږي اود بل زوی نوم یې عمرو.عمر یوزوی درلود چې مندړ نومیده چې اولاده یې د مندړوپه نامه یادیږي.

---

477 http://www.nps.edu/programs/ccs/Docs/Pakistan/Tribes/Mullagori2.pdf

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتاريخي روايتونو پر بنسټ دمندړ پلار عمر ډير بادياڼته او ديندار ه انسان و . ده هند ته هم سفر کړی و اوداسې ويل کيږي چې هماغلته وفات شوی دی . دده ترمړينې وروسته دده ورور يوسف هند ته لاړ او خپل وريرونه او خپله ورينداره (دورور ميرمن) يې بيرته خپلې سيمې ته راوستل او کله چې مندړ ځوان شو نو يوسف خپله لور ده ته په نکاح کړه .

مندړ دوه ز امن درلودل .ديوه نوم عثمان او دبل نوم اتمان و .عثمان هم دوه زامن درلودل چې ديوه نوم کمال او دبل امان و . دکمال اولادې ته کمالزي وايې چې په دووڅانګو ويشل شوي دي چې يوه څانګه يې مشران زي او بله يې دکشران زي په نامه يادېږي.

د اتمان اولاده هم په په دووبناخونو ويشله شوې ده چې ديوه بناخ څانګې لکازي ، کنازي او علي زي دي او داباسين په غاړه دمهابن په جنوب کې ميشته دي .

مندړ دپښتونخوا ايالت په چمله ،کهلا بټ ، مانيرې ، بونير ،هنډ ، شاه منصور ، پنجتار ،يارحسين ،مردان او صوابې کې استوګنه لري .دچملې ختيز ته اباسين ، لويديز ته يې يوسفزي ، شمال ته يې بونير او جنوب ته يې مهابن مو قعيت لري . بونير ديوې درې په بڼه ده ځمکه يې نا اواره او غرنۍ ده .په ۱۸۶۳ زيږديز کال کې دلمبيله مشهوره جګړه دانګريزانو اويو سفزيو او مندړو پښتنو تر مينځ هم همدلته پيښه شوې وه . داسيمه دمندړو پښتنو مرکز و.[478]

147.1 د مندړو د قبيلې بناخونه او د دوی د استوګنې سيمې

لکه چې دمخه مو وويل مندړ دپښتونخوا په چمله ، مردان ، صوابې او بونير کې استوګنه لري .دوی داباسين سيند په شمالي برخه کې په اوارو ميداني سيمو کې اوسيږي.

تاريخ حيات افغاني چې له نن ورځې نه يوسلو پنځوس کلونه وړاندې ليکل شوي دي دمندړودبناخونو ، څانګو او ددوي داستوګنې دسيمو په اړوند داسې ليکي :

((مندړ اووه لوي بناخونه لري چې له ټولو نه يې عثمان زي او اتمانزي لوی بناخونه دي .دکمالزي هم په ددوڅانګو ويشل شوی دی چې دطورو اوسيدونکي مشران زي او دهوتي اوسيدونکي کشران زي دي .دکشران زيو ځينې نورې څانګې سکندرخيل، ديګان خيل، سادي خيل، بار ه خان خيل، محمود خيل، بهايی خيل(بای خيل)،اورستم خيل دي . دمندړوبل بناخ امازي دي چې دوه څانګې لري چې دولتزي او اسماعيل زي دي چې له دغو امازيو نه يوه څانګه دمهابن په غرونو دچمله وادي په ختيزو غاړو کې استوګنه لري او چارغولی دامازيو يو لوي کلی دي))[479]

د مندړو ددولتزيوڅانګه په کپور ګړهي کې استوګنه لري .اتمانزي بيابه ځلورو بناخونو ويشل شوي دي. علي

---

478 لطيف ياد ، پښتنې قبيلې ۲۵۴-۲۵۵ مخونه، دبيښورچاپ ، ۲۰۰۷ کال

479 حيات افغاني ، دډاکټر لطيف ياد ژباړه، پيښور ، ۲۰۹-۲۱۰ مخونه ، دپيښور چاپ ، ۲۰۰۷ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زي : چې ددوی له نسله طاهرخیلي ځانګه په ګند ګهر کې استوګنه لري او نور ښاخونه یې کنازي ، اکازي او علي زي دي .بل دسدازي ښاخ دي چې په پنځو ځانګو ویشل شوی دي چې په دوي کې عمر خیل ، میر احمد خیل او بهزاد خیل.په هنډ ، صوابی ، مرغوز او کهلابټ کې اوسیږي همداراز دمندړو نور ښاخونه په لاندنیو ځایونو کې استوګنه لري[480]

1. اباخیل: په ګنډۍ ، زبده ، هنډ، صوابی او شاه منصور کې اوسیږي
2. عمرخیل: په کالا دره ، صوابی او مانیری کې اوسیږي .
3. بهزادخیل : په کهلابټ کې استوګنه لري .
4. خدوخیل :په پنجتار ، براکي ، توتابي وباجا او بام خیلو کې استوګنه لري .
5. رځړ: په پنځو ځانګوویش لشوې ده ، ماني زي ، ملک زي ، اکوزي ، خضرزي آو محمود زي (ماموزي)
6. ماني زي : په یار حسین ، شیردره او یعقوبي کې استوګنه لري .
7. اکوزي : په دوبیانو ، سړه چینه او اسماعیلیه کې استوګنه لري.
8. خضرزي : په شیوه، کالوخان اوشیره غونډی کې میشته دي.
9. محمودزي (ماموزي) په نوي کلي ، شیخ جانا ، اسوټا او نارنجي کې اوسیږي .

په مندړو کې ستر تاریخي شخصیتونه او اتلان تیر شوي دي چې مشهوریې خان ګجو بابا دی چې دمندړو او یوسفزیو مشرو .همداراز دهند مشهورړو هیله سردار نواب نجیب الدوله نجیب خان چې دهند دنجیب آباد سیمه دده دنامه له کبله مشهوره ده او دپاني پت په تاریخي جګړه کې داحمدشاه بابا ملګری و هم مندړپښتون و.[481]

دمندړو دود اودستور کټ مټ یوسفزیو پښتنو ته ورته دی او ویلای شو چې دا دواړه قبیلی سره له دی چې سره نږدې خپلوان دي ټول رواجونه یې هم سره یو دي.

ویل کیږي چې په ټوله پښتونخوا کې دمندړو پښتنو ټول شمیرد دوه ملیونو تنو په شاو خواکې دي.

148 مندوخیل

که چیرې دمندوخیلو دنسب شجره په غورسره تر څیړنې لاندې ونیسو نو جوته به شي چې دوی په غر غښتي پښتنو ورګډ یږي. مندوخیل دژوب دوادی په ختیز و برخو کې دګومل اوکندر ددریابونو په ختیزه برخه کې دژوب دښار او دهغه ترشاو خواسیمو پورې پراته دي . دژوب سیند له هندو باغ (اوسنی مسلم باغ) نه پیل اوشمال

480 http://historyofpashtuns.blogspot.com.au/2015/04/history-of-yousafzai-tribe.html

481 دمندړو پښتنو په اړوند زما (لطیف یاد) یادداشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ختیزې خواته غزیدلی دی او دسرماغې تر څنګ دګومل د سیند سره یوځای شوی او دجنوب خواته یې مخه کـــړې ده .ویل کیږي چې دژوب دسیند اوبه دکر کیلې لپاره خوراکټورې اوبه دي چې له ځانه سره داسې مواد لري چې دکرنـــې لپاره ډیر ښه او ګټور دي.[482]

تاریخ حیات افغاني دژوب دسیند او دمندو خیلو پښتنودسیمو په اړوند داسې لیکي:

هغه ویاله چې دژوب له سینده بیله شوې ده نو میداني سیمو ته بهیږي چې هلته غنم او نورې غلې دانې کرلـــې کیږي .همداراز دغه میداني سیمه ښه څړ ځایونه لري او درمو او څارویو دپوولو او څرولو لپاره هم ترې کار اخیستل کیږي . ددغې ویالې په دواړو غاړو دمندو خیلو کلي پراته دي. دژوب دوادي شمالي برخه دسیوناداغ دجنوبي برخې دغرنیو سیمو سره پوله لري او دګومل ددرې جنوبي غره کې هغه ځای چې دژوب ، بورې او سلیمان غره په منځ کـــې پروت دی دبابړو او هریفال(هریپال) دښاخونو ځمکې دي. دژوب په ختیزه او سویلي برخه کې یوه شاړه او غیر آباده سیمه پرته ده چې دایسوټ او موسی خیلو ښاخونه پکې خپلې رمـــي څـــروي . دژوب ســـیمه حاصـــلخیزه او زیـــاتره دنهرونو په ذریعه خړوبیږي.[483]

د ژوب سیند(۴۱۰) کیلو مټره اوږدوالی لري چې په کجوري کڅ کې دګومل له سیند سره یوځای کیږي.

دژوب وادي یوه تاریخي سیمه ده چې مشهور چینایی سیاح هیون تسنګ هم په دیارلسمې زیږدیزې پیړۍکـــې له دې ځایه لیدنه کتنه کړې ده او په خپل یونلیک کې یې دژوب دتاریخي وادۍ یادونه کړې ده .همداراز دګورګاني امیر تیمور(مړ ۱۴۰۵ زیږدیز) لښکرې هم دلته راغلي دي او دژوب میړنیو پښتنو دژوب ددفاع اوســـاتنې لپـــاره ورســـره جګړې کړي دي . ایرانی نادرشاه (۱۷۳۶-۱۷۴۷ زیږدیز)هم پردې سیمې یرغلونه کړي دي او ددې ځای پښتنو دایرلنـــي غلیمانو سره هم په نره جنګیدلي دي.

ددرانی احمد شاه بابا (۱۷۴۷-۱۷۷۲ زیږدیز)په وخت کې داسیمه دهغه په پاچاهی کې شامله وه او بیکر نیکه چـــې جو ګی زی پښتون و دیوه فرمان له مخې داحمد شاه بابا له خوا دژوب واکمن ټاکل شوی و.[484]

دژوب دیسټریکټ(ولسوالۍ) بنسټ په ۱۸۹۰ زیږدیز کال کې دانګریز رابرټ سنډیمن له خوا ایښـــودل شـــوی دي .دژوب لرغونی نوم هم اپوزي و، خو کله چې انګریزان په ۱۸۸۹ زیږدیز کال دې سیمې ته راغلل ددغه ځای نـــوم یې بدل کړ او فورټ سنډیمن نوم یې پرې کیښود. په ژوب کې زیاتره منـــدوخیل ،کـــاکړ، شـــیرانی، ناصـــر ،داوي ، خوستي، لهون، ساپیان، بابړ او هریفال(هریپال) اوسیږي ، خو دمندو خیلو شمیر پکې تر نورو پښتنو زیات دی.

دمندو خیلو قبیله په لاندنیوښاخونو ویشلې شوې ده:

کاریزي ، ایرب زی،اپوزي ،سون خیل ،ممي زي او شیخان، خوپه مندو خیلو کې دکاریزي ښاخ ددغـــېقـــبیلې

482 ډاکټر لطیف یاد ، پښتنې قبیلې ،۲۵۶-۲۵۷مخونه. دپیښور چاپ .، ۲۰۰۷ کال

483 حیات افغاني، دمحمد حیات خان تالیف، داردونه پښتو ته ژباړه دلطیف یاد. ۲۶۱ مخ ، د پیښور چاپ ، ۲۰۰۷ زیږدیز کال

484 ویکیپیډیا ، دژوب ډیسټریکټ (ولسوالي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشران پاتې شوي دي.په ژوب کې نن ورځ تقريبا پنځوس زره خلک استو ګنه لري.

مندوخيل سپين زړي ، سپيځلي ،ميلمه پال، دښو کړو وړو خاوندان او په پښتو او پښتونواله ټينګ خلک دي .ددوی زياتره دودونه او رواجونه کاکړو ته ورته دي .زياتره خلک يې دکرنې اومالداری په چارو بوخت دي ، خوله نيکه مرغه نن ورځ پکې دعلم او پوهې سره تړلي کسانهم پکې شته.

مندو خيلو دانګريزي تيري کوونکو پر خلاف له ويارە ډکې مبارزې کړي دي او تاريخي شخصيتونه يې په خپله غيږه کې روزلي دي چې کولای شو ددغې قبيلې دکاريزي دښاخ دسيدال خيلو له ځانګې نه دلاندنيو تاريخي شخصيتونو نومونه و اخلو:

سيدرحمت، ظريف خان ، خانان، اختر خان ، اکرم خان ، شيرخان او ازمير خان په دغو پورتنيو تاريخي شخصيتونو کې يو هم غازي ازمير خان و چې دمندوخيلو دسيدال خيلو ځانګې ته منسوب و .نومورې په ۱۸۹۳ زيږديز کال کې داخترخان په کور کې دې نړۍ ته سترګې پرانيستلې .د ازمير خان پلار ته دخان لقب دافغانستان دهغه وخت د واکمن سراج الملة والدين امير حبيب الله خان له خوا ورکړل شوی و. هغه وخت و چې ده په کابل کې دامير حبيب الله خان سره وليدل نو هغه ده ته يو جرمنی ټوپک هم دسوغات په توګه ورکړ او ده ته يې دخان خطاب وکړ.

سردار اختر خان بو زړور او بهادر انسان و. ده دانګريزي ښکيلاکګرو نه ژوره کرکه درلودله.دامير حبيب الله خان تر مړينې وروسته هغه د غازي امان الله خان دليدلو لپاره کابل ته لاړ څو دامير امان الله خان سره دانګريزانو پر خلاف مشورې وکړي ، خو دبيرته راتګ په وخت کې دمکاويږ په سيمه کې دخپل آس راولويد او وفات شو. ددە داتلوالی کيسې نه يوازې په ژوب کې مشهورې وې ، بلکې ددە داتلواليو او ميړنتوب دکيسو نه د افغانستان پښتونخوا پښتنی قومونه لکه سليمان خيل ، خروټي ، مسيد او وزير هم خبر وو.

خان اختر خان اوپه تيره بيا ددە زوی ازمير خان دانګريزانو پر خلاف دويارە ډکې مبارزې وکړې ، خوازمير خان د ۱۹۱۹ زيږديز کال داکتوبر دمياشتې په يوولسمه نيټه دخپلو نورودريو ورونو هريو ه شاه مرادخان ، وزير خان او سردار خان په ګډون دانګريزانو سره په جګړه کې دشهادت جامونه وڅښل. همداراز ددوی سره په دغه جګړه کې ددە دولس تنه نور خپلوان هم شهيدان شول.[485]

همداراز دژوب دسيمې په چاکوند نومي سيمې کې دافغان –انګريز په دريمه جګړه کې چې دافغانستان دخپلواکی داتل غازي امان الله خان په وخت کې وشوه دژوب ډير شميرنور پښتانه هم شهيدان شول چې قبرونه او ادیره يې اوس هم هلته شته دي.

په اوسني وخت کې دمندو خيلو دقبيلې مشهور کسان په لاندې ډول دي :

1. عبدالرحيم مندوخيل

485 ګمنام مجاهد شهيد وطن غازي ازمير خان مندو خيل وشهيد برادران، دمنورخان مندوخيل مقاله په اردوژبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. نقیب الله مندو خیل
3. صالح محمد خان مندوخیل
4. شیخ جعفر خان مندو خیل
5. ملک شیخ محمد یار خان مندو خیل
6. صوبدار خیل مندوخیل
7. ډاکټر ایاز مندو خیل

149 مندوزي

که چیرې دمندوزیو دنسب شجره په غور سره ولولو نو جوته به شي چې دوی په خوږیانیو ورګډیږي اوله آره کرلانې پښتانه دي . مندوزي په پخوا وختونو کې دخپلې اصلي قبیلې نه جلاشوي دي ، دخوست سیمې ته تللي دي او هلته استوګنه لري .

مندوزي دخوست دولایت په لویدیزه برخه کې استوګنه لري. ددغې قبیلې لویدیزې خواته دځدرانو قبیله، جنوب ته بې دشمل سیند پروت دی چې اسماعیل خیل او مندوزي بې سره جلا کړي دي، ختیزخواته داسماعیل خیلو سره ګډه پوله لري او دشمال خواته هم دځدرانو دقبیلې سره نښتی دی.[486]

دمندوزیو دقبیلې زیاتره خلک دکرکیلې په چارو بوخت دي ، خو به دوی کې یو زیات شمیر خلک دولتی او سرکاري دندې هم لري.

مندوزي زړور، میلمه پالونکي او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ او ولاړ خلک دي.

دمندوزیو دقبیلې ځینې نورې څانګې او ښاخونه په لاندې ډول دي:

حسن زي ، درې نومي ، شیایي خیل، اسماعیل زي او درې کوټي .[487]

150 منګل

که چیرې دمنګلو دقبیلې دنسب شجره په غورسره ولولو نودوی په اصل کې کرلانې پښتانه دي . د پښتنو

---

486 معلومات مختصر دربارّ اقوام وقبایل ولایات سرحدي کشور ،۶۲ مخ . دقومونو او قبایلو چاروزارت ،د کا بل چاپ

487 ډاکټر لطیف یاد ، پښتنې قبیلې ، ۲۵۷ مخ ، دپیښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددودیزو شجروپر بنسټ منګل دکرلانې دزوی کودي ددویمې میرمنې دویم زوی دی.

منګل دا فغانستان دپکتیا او خوستپه ولایتونو او همداراز دپښتونخوا د قبایلي سیمې‌پەکورمې ایجنسۍ،داورکزیو په ایجنسۍ او دهنګو په ولسوالۍ کې ژوند کوي .

هغه شمیر منګل چې دپکتیا په ولایت کې ژوند کوی نو دوی ددغه ولایت په لاندنیو ولسوالیو کې اوسیږي :

1. دجاني خیلو په ولسوالۍ کې
2. دډنډ او پټآن به ولسوالۍ کې
3. د سید کرم په ولسوالۍ کې
4. دځائیو په ولسوالۍ کې
5. دځمکنیو په ولسوالۍ کې

هغه شمیر منګل چې دخوست په ولایت کې ژوند کوي ددغه ولایت په لاندنیو ولسوالیو کې میشته دي :

1. دموسی خیلو په ولسوالۍ کې
2. دقلندر په ولسوالۍ کې
3. دځائي میدان په ولسوالۍ کې
4. دخوست په بنار کې

150.1 دپښتونخوا دکورمې په ایجنسۍ کې میشته منګل:

هغه شمبر منګل چې دپښتونخوا د کورمې ایجنسۍ په قبایلي سیمه کې ژوند کوي نو دوی ددغې ایجنسۍ‌په لاندنیو برخو کې اوسیږي :

1. تري منګل ، کورتري منګل، ګوبرانه ، حقداره ، ګیدو، سور سورنګ، تنګي ، پیواړ او شلوزان.
2. د هنګو دولسوالۍ په ټل کې .
3. د اورکزیو په ایجنسۍ کې .

سربیره پر دې ډیر شمیر منګل په کابل کې هم میشته دي اویو شمیریې دسعودي عرب او دخلیج‌پەنورو هیوادونو کې په غریبیو او مزدوریو اخته دي.

منګل د پکتیاا و خوست ولایتونو دسترو پښتني قبیلو په ډله کې راځي . دمنګلو شمال ته ځائي ، شمال ختیز ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې څمکني او مقبل او لويديزته يې توتاخيل او احمدزي او جنوب ته يې ځدران او دخوست نورې پښتني قبيلې او ختيز ته يې سبري او مقبل پراته دي[488]

تاريخ حيات افغاني چې له نن نه ۱۵۰ کلونه دمخه ليکل شوی دی دمنګلو دقبيلې په اړوند داسې ليکي :

دځينو روايتونو پر بنسټ منګل تقريبا شپږسوه کلونه دمخه دهني دقبيلې سره يوځای دبنوپه سيمه کې اوسيدل ، خو دشيتکو دقبيلې دغلبې په وجه يې دبنو سيمه پريښودله او دخوست او او دکورمې غرنيو سيموته راغلل او هلته ميشته شول چې تر اوسه پورې هم هلته ميشته دي.[489]

منګل زياتره دکر کيلې په چارو بوخت دي ،خودکرنې ځمکې پکې لږې دي .،نو ځکه دوی دځنګلونو دونو دسوداګرۍ اودچارتراشو دلرګيودخرڅولو له لارې چې په ودانيزواو تعميراتي کارونو کې ترې ګټه اخيستل کيږي خپله ګوزاره پر مخ بيايی.

منګل په پښتني ننګ او غيرت کې تکړه ، ميلمه پالونکي ، زړور او جنګيالي خلک دي. دافغانستان دخپلواکۍ په درې ګونو جګړو کې يې توري وهلي او ډيره ميړانه يې ښودلې ده .

دمنګلو خلک دعلم او پوهې سره هم زياته مينه لري . له همدې کبله ده چې نن ورځ په دوی کې تکړه محققين ، تاريخپوهان، دطب ډاکټران ، انجنيران، دولتی لوړ پوړي چارواکي او پوځي افسران شتون لري .دمنګلو دقبيلې په محققينواو علمي شخصيتونو کې دافغانستان دعلو مو اکيډيمۍ دنامتو غړو چې دافغانستان دتاريخ او دپښتو ادبياتو په اړوند يې زياتې علمي څيړنې کړي دي دښاغلي سر محقق نصرالله سوبمن منګل او ښاغلي سر محقق علي محمد منګل نومونه ديادونې وړ دي .

150.2 دمنګلو دقبيلې ښاخونه او څانګې

منګل په دوو لويو ښاخونو ويشل شوی دي چې يويې موسی خيل او بل يې جاني خيل نومېږي .

150.3 دموسی خيلو منګلوښا خونه او څانګې

ميرال خيل ، خجوړي ، وړه دړه ، ايکم، کونډي ، مرخزن، دارک، ايلم، سبوګی ، سلطان ، غوزک،بتي ، وریاخون، موګی ، کمال خيل.اني خيل ، ايب خيل،

488 معلومات مختصر دربار ه اقوام وقبايل ولايات سرحدي کشور، ۴۷ مخ ، دقومونو اوقبايلو چاروزارت، ۱۳۶۳ليږديزکا ل ، کابل

489 حيات افغاني ، دډپټی محمد حيات خان ليکنه ، دلطيف ياد ژباړه ، ۳۲۶ مخ ، دپيښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

150.4 دجاني خيلو منګلو ښاخونه او څانګې

سپيرګۍ درې ، غوړه درې، وړه سپيرګۍ ، لويه سپيرګۍ ، ستن خيل، المر خيل، ياري خيل، شخل خيل، فضل خيل ، اګر خيل، اتمر خيل ، بابر خيل ، بوزي خيل ، ميا خيل، بلزی ، منزي ، بل خيل، خسی خيل ، قيمت خيل ، بګي خيل، خدوخيل، دودي خيل، باړي ، خوشال خيل، خوبي خيل ، براهيم خيل.[490]

دهغه ريپوټ له مخې چې په ۱۳۵۴ ليږديز کال کې ديکتيا دهغه وخت د والي له خوا دافغانستان دپلان وزارت ته ورکړل شوی و په دغه ولايت کې دمنګلو دقبيلې شمير (۱۱۹۲۱۴) تنه ښودل شوی و .اوس چې دهغې مودې نه دځلويښت کلونو په شا اوخوا کې موده تيره شوې ده ښايی ددوی په شمير کې ډير زياتوالی راغلی وي .

151 موسی خيل

.موسی خيل په اصل کې کاکړ پښتانه دي چې د غرغښتو پښتنو په ټولنيز ګروپ او ټبر پورې اړه لري .موسی خيل دکاکړو يو مشهور ښاخ دي چې دغه ښاخ دسويلي پښتونخوا دبوري دتاريخي ناوې دموسی خيلو په تحصيل کې استوګنه لري . په ژوب ، لورلايی اوسيوی کې هم موسی خيل کاکړ ميشته دي .[491]

يو شمير موسی خيل په کندهار ، زابل او دغزني ولايت په شلګر کې هم استوګنه لري .[492]

دسويلي پښتونخوا دموسی خيلو دتحصيل موسی خيل ۶۱ کلي لري چې د ۱۹۸۸ زيږديز کال دسر شميرنې له مخې يې شمير (۱۳۴۰۵۶) تنو ته رسيداوپه دغه تحصيل کې موسی خيل په لاندنيو څانګو ويشل شوي دي :لهيرزی ، بيل خيل او مرغزاني. دموسی خيلو دودونه او رواجونه کټ مټ دنورو کاکړوپه ځيردي .[493]

152 مومند

مومند د پښتنو دسړبن په ټولنيز ګروپ کې يوه ډيره ستره قبيله ده اوپه غوريياخيلو پښتنو ورګډيږي .دغوريياخيلو لوی نيکه غری يا غوريا نومېد. دپښتني ددوديزو شجرو پر بنسټ غوريا څلورزامن درلودل چې دولت يار ، خليل ، څمکنی(څوکنی) او زيړانی نومېدل. دولت يار دوه زامن درلودل چې يويې مومند اوبلې داود

490 ډاکټر لطيف ياد ، پښتنې قبيلې ، ۲۵۸ مخ، دپيښور چاپ

491 ډاکټر لطيف ياد ، پښتني قبيلې ، ۲۶۰ مخ ، دپيښورچاپ

492 پروفيسر ولی محمد خان سيال کاکړ، پښتو اوپښتانه په سهيلي پښتونخوا کې،۷۷-۷۸ مخونه

493 دموسی خيلو کاکړو په اړوند زما (لطيف ياد) ياد داشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومید.[494]

مشهور ګرامرپوه او دسنسکربت دژبې عالم پانینی هم دعیسی مسیح علیه السلام ترزیږیدو پنځه پیړۍ وړاندې دهمدغې قبیلې یادونه کړې ده او هغه یې دمدهومنت په بڼه لیکلی دی چې مقصد او مراد ترې هم دا مومند دي.

دتاریخي روایتونو پر بنسټ دمومندو لومړنی استو ګنځی غوړه مرغه و چې وروسته له هغه ځـــایه دغزنـــي لویدیزپه مقر او قره باغ او اوسني زابل کې دترنک دسین غاړو ته ولیږدیدل .

بابر په خپل مشهور تاریخي کتاب توزک بابري کې چې په ۱۴۵۰ زیږدیز کال یې لیکلی و دمومندو

دقبیلې ذکر او یادونه کړې ده او لیکلي یې دي چې مومند دغزني په جنوب کې اوسیدل.کله چې بیا

ددوی په شمیر کې زیاتوالی راغی نو دوی له غزني نه کابل ته او بیا له هغه ځایه ننګرهار ته و خوځیـــدل اود خیبر دتاریخي درې پر لارې پیښور او ددوي داستوګنې په اوسنۍ سیمه کې میشته شول .

دمومندو هغه شمیر خلک چې په میداني او اوارو سیمو کې میشته دي هغوی ته کوز مومند او هغه مومند چې په غرنیو سیمو کې میشته دي هغوی ته بر مومند وایی ، خو په اصل کې دواړه یو مومند دي .شـــمال‌تـــه‌یـــې‌بـــاجوړ و لویدیز ته یې دکونړ سیند ، جنوب لویدیز ته یې دخیبر تاریخي دره او ختیز ته یې پیښور پروت دی.[495]

ویل کیږي چې داسلام دسپیڅلي دین تر خپریدو دمخه لوی کنیشکا هم ددوی داستوګنې داوسنۍ دسیمې په شاو خوا کې یوه موده اوسیدلی او یو شمیر بودایي راهبانو هم دلته ژوند تیر کړی دی.

152.1 په افغانستان کې میشته مومند

1. **دننګرهار په ولایت کې**

مومند دننګرهار ولایت په مومنددرې ، لال پورې (لعلپورې)، کامې ، باریکاب، لاچه پور ، غازي اباد، ګوشتې ، کوز کونړ ،د چپرهار ولسوالۍ د دولت زیو ، للمه ، تریلي ، غزوکلي او غور آباد په کلیواو همداراز په هـــډې ، باسول ، هزارناو .،ګردي ، ډکه ، شګې ، اړخي ، سورډاګ بټې کوټ، روداتو،بهسودو، شینوارواو دننګرهار په مرکز دجلال ابادپه بنارکې کې استوګنه لري .

2. **دکونړپه ولایت کې :**

دکونړدولایت مومند ددغه ولایت په مرکز اسعدآباد،پشد، خاص کونړ، سرکانیو ، نورګل او نرنګ کې میشـــته دي .

---

494 ډاکټر لطیف یاد ، پښتني قبیلې ، ۲۶۰ مخ ، دپیښورچاپ

495 حیات افغاني ،د محمد حیات خان لیکنه ، ددډاکټر لطیف یاد ژباړه ، ۲۴۰ مخ ، دپیښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. دلغمان په ولايت کې :

دلغمان په ولايت کې هم سرخکانو ته نږدي اتمرخيل مومند استوګنه لري.

همداراز دافغانستان په نورو ولايتونو لکه : بلخ ، سمنګان ، لوګر ، کندز ، هرات ، زابل، غزني او دکابل په شاو خوا سيمو کې هم مومند ميشته دي .يو شمير مومند په افغانستان کې دکوچيتوب ژوند هم تيروي .

152.2 په پښتونخوا کې ميشته مومند

په پښتونخوا کې ميشته مومند په لاندنيو سيمو کې ميشته دي :

دمومندو په ايجنسۍ کې :

دپښتونخوا دمومندوپه ايجنسۍ کې ډيرشمير مومند استوګنه لري چې ددغې ايجنسۍ مرکز يا هيډ کوارټر غلنۍ ده .دمومندو دايجنسۍ لويديز ته افغانستان ، جنوب ته يې دخيبر ايجنسي ختيز ته يې پيښور او ديز او شمال ته دباجوړ دايجنسۍ سره پوله لري .

دغه ايجنسۍ په فاټا کې شامله ده او شپږلکه خلک پکې اوسيږۍ چې زياتره يې مومند دي .

همداراز دخيبر او باجوړ په ايجنسيو کې هم مومند ميشته دي . دپښتونخوا په مرکز پيښور کې هم زيات شمير مومند استوګنه لري.

152.3 دپښتنو په شجرو کې دمومندو دښاخونو نومونه

کالا، يعقوب ، حسن ، مهلي ، عمر، مندو ، کوکو ، ميار ، موسی زي ، ترل، شجاع ، سليمان خيل ،مند رزي، غبازي ، امازي ، موسی زي ، ابراهيم، ابا خيل ، غازي ،متي زي ، احمد ، منډو، ايوب ، شابو خيل ، ساک ، تور ، بائيک زي ، لکا خيل ، پايخيل ، بهلول خيل ، داودزي ، مريم زي ، خواجه زي ، تاجوزي ، عمرزي ، باقي زي ، حاجي خيل ، عثمان خيل ، سدوخيل ، ابوزي ، اتمانزي ، اکازي حليم زي ، موسی خيل ، خوګاخيل ، ماما خيل ، نظر خيل ، باره خيل ، اتمر خيل ، عيسی خيل ، متاخيل ، بوتو خيل ، مدوخيل ، ضرب علی خيل ، بران خيل ، عيسی خيل ، شاه منصور خيل ، مورچه خيل ، سلطان خيل ، اتوخيل ، دريا خيل او نور...

152.4 په اوسني وخت کې دمومندو مشهور خيلونه

خويزي ، حليم زي (اليم زي) ، اتمانزي ، بايزي ، کوډاخيل ، کاچي ، اتمر خيل ، ترکزي ، نظر خيل ، عيسی خيل ، برهان خيل ، باره خيل ، موسی خيل ، خوګا خيل ، ميرو خيل ، بابازي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

152.5 دمومندو دځينو مشهورو خيلونو داستوګنې ځايونه

1. خويزي

خويزی دمومندو يومشهور خيل دی چې ختيز ته يې ګنداب . لويديز ته يې کوډاخيل او بابا زي او جنوب ته يې دکونړ سيند بهيږي .دخويزو ځمکې للمې دي ،دخويزو مشهور کلي دادي : محمد کور ، کنګ ، سم غابنی ، وچه ژوره ، ملافهيم کلی ، زناور چينه ، سور ابيلن او شين ورسک.

2. حليمزي (اليمزي)

دوی دبايزو په شمال ختيزه برخه په کمالي دره او ګنداو کې استوګنه لري او په مومندو کې دډير نفوذ او واک خاوندان شميرل کيږي.

3. اتمانزي

ددغې قبيلې ختيز ته دانشکول ، لويديز ته يې کندهاري ، شمال ته يې ددويزو غرونه او جنوب ته يې کمالي دره مو قعيت لري .داتمانزو ځمکه اواره ، خاورينه او للمي ده.خلک يې اکثره دکرکيلې له لارې خپله ګوزاره کوي او ددوی لوی کلي يخ ډنډ او هاشم کور دي چې ددوی ټول کلی ديخ ډنډ په نامه يادیږي .

4. بايزي

دا ځانګه دمومندو په قبيله کې ډيره مشهوره ده چې دمومندو دلمر پريواته خواته غرونو کې ميشته دي .

5. کوډاخيل

ددې ځانګې ختيز ته خويزي ، لويديز ته يې داتمرخيلودلښکر کلی او جنوب ته يې بره دره موقعيت لري،ددغه ښاخ خلکو دانګريزي ښکيلاکګرو سره ډيرې مبارزې هم کړي دي .

6. کاچي

دا دمومندو يوه ځانګه ده چې خلک يې زياتره دکابل او پيښور تر مينځ دسوداګرۍ دمالونو دوړلو راوړلو له لارې خپل ژوند تامينوي.

7. اتمرخيل

اتمرخيل دجړوبي درې په سهيل کې استوګنه لري .لويديزه ځنډه يې د دوړخيلو سره نښتې ده .ختيز ته يې بابازي او کوډاخيل او شمال ته يې هم بابا زي پراته دي .ددوی مشهورکلي تورخيل، خنجرکلی، وتکی ، تنی، حاتم کلی، لښکر کلی، قاسم کور، مته ، هرلي او مزرۍ چينه دي .

8. ترکزي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترکزي دتورګړي نه تر دانشکوله پورې دالیزیو او ترکزیو پوله ده او بیا ددانشکول نه تر متي پـــورې پـــه برابره لیکه پراته دي .

9. خواجه زي

دمندوجوړ او الکي کوهي نه چې الیمزو (حلیمزو) او ترکزو پوله ده تر خا پښ او اتمر خیلو پورې پراته دي .

10. نظرخیل

داتمرخیلو په جنوب کې دنظرخیلو قبیله میشته ده،ددوی سیمه غرنۍ ده او خلک یې په مالداري خپله ګوزاره کوي .دد وی د کلیو نومونه په لاندې ډول دي : کوزکلی، برکلی،او دملا خیلو کلی.

11. بابا زي

بابا زي دبیدمنۍ او شمشاد په درو کې میشته دي .ددوی د سیمې ځمکي للمي دي او غنم ، اوربشې یې دکرنـــې پیداوار جوړوي.ډیر شمیر خلک یې دسوداګرۍ چارې هم پر مخ بیایي .

همداراز برانخیل ، عثمان خیل او مساخیل هم دمومندو مشهورې ځانګې دي .

152.6 د مومندو مشهورې درې او ډاګونه

1. دګنداب دره

دګنداب په دره کې حلیمزي اوسیږي .ددې درې ختیز ته دکړې دغونډیو لړۍ پرته ده .لویدیز ته یې دخاپښ غر پروت دی او جنوب ته یې دکونړ سیند بهیږي. ددې درې زیاتره ځمکې للمـــي دي . ددې درې لـــوی کلـــي دادي:

توره تیږه ، شاتي کور، سور ډاګ ، ظفر غونډۍ او کټه سنګ.

2. دپنډیالۍ دره

په دې دره کې دترکزي دبناخ دعیسی خیلو او برهان خیلو ځانګې استوګنه لري . دادره لکنډي ته وتلې ده .پـــه دې دره کې للمي او آبي ځمکې هم شته او لوی کلي یې یخ ډنډ او هاشم کوردی.

3. کمال دره

په دې دره کې دحلیمزي دبناخ دپو شاخیلو او ابراهیم خیلو ځانګې استوګنه لري . خلک یې زیاتره دبزګرۍ په کارونو بوخت دي او مشهور کلي یې اتو خیل ، غازي بیګ کور او کجشاه دي . په دې دره کې میټاخیل استوګنه لري چې په خوګا خیلو ورګډیږي .په دې دره کې دکرنې ځمکې لږې دي او خلک یې په مالداري ګوزاره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې ځای خلک دخپلو غرونو لرګي په کامه او کونړ کې خرڅوي . ددوی کلي سپین جومات ، نرۍ اوبه ، سپین تنګی ، باره خان ، څپړي ، سربند او بیله دي. همداراز شونکړۍ دره ، جړوبۍ دره ، شالي هولي دره او سلالا دره هم دومندو دلویو او مشهورو درو نه شمیرل کیږي.

4. د دانشکول او یخډنډ ډاګ

په دې ډاګ کې اتمانزي او ترکزي عیسی خیل مومند استوګنه لري چې ځمکې یې ښې او للمي دي.

5. بهي ډاګ

داډاګ (۲۴) میله اوږدوالی او بنځلس میله پلنوالی لري چې په دې ډاګ کې کوډاخیل ، خویزي او بایزي پراته دي.[496]

6. دسرکو ډاګ

دا ډاګ دخوګا خیلو او اتمر خیلو دغرونو دلمنو نه را غزیدلې اوپه دیرش میله اوږدوالي او شل میله پلنوالي د ګوشتې او خویزو سیمې ته ورغزیدلی پروت دی. په دې ډاګ کې خوګا خیل ، ماما خیل ، دوړ خیل اوملبر شمیر اتمر خیل میشته دي .

152.7 د مومندو مشهور شخصیتونه او نومیالي

1. ایمل خان مومند چې دمغولو پر خلاف ستر مبارزو.
2. دپښتو ژبې نامتو شاعر رحمان بابا
3. دپښتو ژبې نازک خیال شاعر حمید مومند بابا
4. دپښتو ژبې لیکوال او ستر ملي شخصیت اروابناد وزیر صیب محمد ګل خان مومند بابا
5. دپښتو ژبې مشهور لیکوا ل او شاعر اروابناد قلندر مومند
6. ملي مبارز کاکا جي صنوبر حسین مومند
7. دهیواد دخپلواکۍ دلارې لوی مبارز غازي ماسل خان مومند(محصل خان)
8. د خپلواکۍ دلارې مبارز او دومومندو دقبیلې نامتو مشر سعادت خان مومند
9. مشهور روحانی مشر اودهیواد دخپلواکۍ دلارې سترمبارز مولانا امیر محمد چې دچکنورپه ملا صاحب سره یې شهرت درلود.

---

496 پښتانه دتاریخ په رڼا کې ،۱۲۸ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

10. دپښتونخوا مشهور ليکوال اروابناد دوست محمد خان کامل مومند

11. دپښتو ژبې ليکوال او دمومندو ملي مشر اروابناد ميراجان سيال.

12. د پښتو ژبې نامتو ليکوال اروابناد استاد قيا م الدين خادم

13. د اعليحضرت محمد ظاهر شاه دواکمنۍ په وخت کې صدرا عظم اروابناد محمد موسی شفيق

14. افغان فضانورد بناغلي عبدالاحد مومند[497]

153 مهمن زي (ممن زي- محمدزي)

مهمنزيو ته ممنزي او محمدزي هم ويل کيږي ، خو بايد دوی دهغو محمدزيو سره يو ونه ګڼل شي چې بارکزي درانيان وو او په افغانستان کې يې حکومت کاوه .مهمنزي يا محمد زي دپښتنو دسړبن په ټولنيز ګروپ کې رائې او دخرشبون نيکه دزوي ځمند اولاده ګڼل کيږي چې بيا د ځمند په اولاده کې دممنزيو يا محمد زيو بناخ دشمير له مخې دځمند پر نورو بناخونو زيات دی. مهمنزي(محمدزي) دځمند له پاتې بناخونو تر وتلو او ليږد وړاندې ديوسفزيو دقبيلې سره يوځای د کندهار دارغستان له سيمې نه په ګډه سره وليږديدل او ديو سفزيو سره يوځای دکابل په پيښو او واقعاتو کې شريک ول، خوله بده مرغه کله چې دوی دکابل نه دننګرهار خواته وکوچيدل نو ددوی او يو سفزيوتر مينځ ديوې لانجې پر سر جګړه ونښته چې په دغې جګړې کې يو سفزي پردوی بريالي شول.مهمنزي تر يوې مودې پورې په ننګرهار کې اوسيدل .کله چې ديو سفزيو مشهور مشر ملک احمد خان غوښتل چې له دلازاکو سره وجنګيږي نو مهمنزيو ته دننواتې په توګه ورغی او دهغو نه يې ددلازاکو په وړاندې په جګړه کې مرسته وغوښتله. مهمنزي هم په دې شرط له يوسفزيو سره يوځای شول چې داشنغر سيمه به دوی ته ورکوي چې مهمنزيتر اوسپورې په چارسدې ، تنګي ، نوښار او پرانګ کې اوسيږي.[498]

مهمنزي په عمومي ډول دعلم او پوهې په وړانګو منور او متمدن خلک دي . دپښتنو ستر مشر فخر افغان خان عبدالغفارخان دمهمنزيو (محمد زيو) دقبيلې د اتمانزيو دځانګې نه و.[499]

دمهمنزيو مشهور بناخونه دادي : الياس زي ، بټوزي ، عمرزي ، باره زي ، نصرت زي ،اتمانزي ، تنګي ، رځړ او شيرپاو.[500]

دتاريخ حيات افغاني مولف محمد حيات خان يوسلو پنځوس کلونه وړاندې ددوي شمير (۸۰۰۰) کورنۍ بنودلی

497 دمومندو دمشهورو شخصيتونو او نومياليو په اړوند زما (لطيف ياد) يادداښتونه

498 پښتني قبيلې ، ۲۶۶ مخ

499 د مهمنزيو (محمد زيو) په اړوند د(ډاکټر لطيف ياد) يادداشتونه

500 پښتانه دتاريخ په رڼا کې ، د ۱۲۹۳ مخ شجره

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دپښتونخوا د چارسدې په ولسوالۍ يا ډيسټريکټ کې استو ګنه لري.[501]

501 حيات افغاني ، ۲۴۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library